การเมืองการปกครองเปรียบเทียบ

อรรถสิทธิ์ เมืองอินทร์

การเมืองการปกครองเปรียบเทียบ

Comparative Politics and Government

อรรถสิทธิ์ เมืองอินทร์

สาขาวิชารัฐศาสตร์

คณะรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยพะเยา

คำนำ

ตำราวิชาการเมืองการปกครองเปรียบเทียบฉบับนี้มาจากการเรียบเรียงและเขียนเพิ่มเติมจากเอกสารประกอบการสอนขนาดไม่หนานักซึ่งถูกใช้โดยผู้เขียนในการสอนนิสิตสาขาวิชารัฐศาสตร์มาหลายภาคการศึกษา ตำราฉบับนี้ยังได้รับการเพิ่มเติมเนื้อหาและข้อมูลที่ทันสมัยเข้ากับการเมืองยุคโลกาภิวัฒน์ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและซับซ้อนอย่างมหาศาล นอกจากนี้ผู้เขียนได้ใช้ตำรามาช่วยในค้นคว้าเพิ่มเติมและอ้างอิงอีกเป็นจำนวนหลายเล่ม รวมไปถึงเว็บไซต์อีกจำนวนมากที่ผู้เขียนคิดว่าน่าเชื่อถือในข้อมูลมาประกอบรวมไปถึงบทวิเคราะห์และแผนภาพซึ่งมีแหล่งอ้างอิงจากตำราอื่นรวมไปถึงจากความคิดของผู้เขียนเอง

อนึ่งผู้เขียนสังเกตว่าไม่ค่อยมีตำราเกี่ยวกับวิชาการเมืองการปกครองเปรียบเทียบเป็นภาษาไทยนักจึงหวังว่าตำราฉบับนี้จะช่วยให้นักศึกษาหรือผู้ที่สนใจในวิชานี้ได้เกิดความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับวิชาการเมืองการปกครองเปรียบเทียบและยังเป็นบันไดพาพวกเขาไปยังตำราภาษาต่างประเทศเล่มอื่นๆที่นำเสนอองค์ความรู้อันลึกซึ้งขึ้นไป สำหรับความบกพร่องใดๆที่อาจจะมีในตำราฉบับนี้ ผู้เขียนขอน้อมรับความผิดแต่เพียงผู้เดียวแต่ถ้ามีความดีอยู่บ้างก็ขออุทิศให้กับบิดาและมารดารวมไปถึงวงวิชาการที่ต้องก้าวไปข้างหน้าอยู่เสมอ

ดร.อรรถสิทธิ์ เมืองอินทร์
สาขาวิชารัฐศาสตร์
คณะรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยพะเยา

สารบัญ

บทที่ **หน้า**

1 **แนะนำวิชาการเมืองการปกครองเปรียบเทียบ** 1

ลักษณะสำคัญของวิชาการเมืองการปกครองเปรียบเทียบ 2

เป้าหมายของการศึกษา 3

ประโยชน์จากการศึกษาการเมืองการปกครองเปรียบเทียบ..... 3

ประวัติศาสตร์การเมืองการปกครองเปรียบเทียบโดยสังเขป 4

แนวคิดในการศึกษา..... 8

ระเบียบวิธีการวิจัย 11

ประเทศที่ใช้เป็นกรณีศึกษา..... 12

การแบ่งบทเรียน 13

คำถามสำหรับการอภิปราย..... 13

2 **การเมือง รัฐ และการแบ่งประเภทของรัฐ** (Politics, State and State Classification)15

การเมือง..... 15

ความสำคัญของการเมือง 15

ความหมายของการเมือง..... 16

รัฐ 18

ความหมายและองค์ประกอบของรัฐ 19

การแบ่งประเภทของรัฐ 20

สรุป 25

คำถามสำหรับอภิปราย..... 26

3 **อุดมการณ์ทางการเมือง** (Political ideology)..... 29

นิยามของอุดมการณ์ 29

ความสำคัญของอุดมการณ์..... 30

การแบ่งประเภทของอุดมการณ์ 31

ตัวอย่างของอุดมการณ์ที่จัดอยู่ในปีกซ้าย 31

สารบัญ (ต่อ)

บทที่		หน้า
	ตัวอย่างของอุดมการณ์ที่จัดอยู่ในปีกขวา	33
	อุดมการณ์ที่เป็นได้ทั้งขวาและซ้าย	36
	ประเทศกรณีศึกษา ได้แก่ สหรัฐอเมริกา อิหร่าน และรัสเซีย	38
	สรุป	45
	คำถามสำหรับการอภิปราย	45
4	**รูปแบบการปกครอง (Regime)**	48
	คุณสมบัติของรูปแบบประชาธิปไตยและเผด็จการ	49
	ประชาธิปไตยเสรีนิยม	49
	เผด็จการ	50
	ภาวะเปลี่ยนผ่านของรูปแบบการปกครอง	53
	ลักษณะการปกครองที่บ่งชี้ความเป็นเผด็จการ	64
	สรุป	67
	คำถามสำหรับการอภิปราย	68
5	**เศรษฐกิจ (Economy)**	72
	อุดมการณ์ทางการเมืองและตลาด	72
	เศรษฐกิจยุคโลกาภิวัฒน์	74
	ตัววัดระบบเศรษฐกิจ	75
	ประเทศกรณีศึกษา ได้แก่ สหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส และจีน	77
	สรุป	86
	คำถามสำหรับการอภิปราย	86
6	**ฝ่ายบริหาร (Executive)**	90
	กษัตริย์เป็นประมุขของรัฐ	91
	ระบบกษัตริย์นิยมและระบบสมบูรณาญาสิทธิราช	91
	ระบบกษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญหรือกษัตริย์เป็นประมุข	92
	สาธารณรัฐ	97

สารบัญ (ต่อ)

บทที่		หน้า
6	**ฝ่ายบริหาร** (Executive)	(ต่อ)
	ระบบรัฐสภาอันมีประธานาธิบดีเป็นประมุข	97
	ระบบประธานาธิบดี	99
	ระบบประธานาธิบดีกึ่งรัฐสภา	103
	แบบเผด็จการ	107
	สรุป	113
	คำถามสำหรับการอภิปราย	114
7	**ฝ่ายนิติบัญญัติ** (Legislature)	117
	หน้าที่ของรัฐสภา	117
	รัฐสภาของประเทศประชาธิปไตยเสรีนิยม	118
	ระบบของรัฐสภา	118
	ระบบสภาเดี่ยว	118
	ระบบสภาคู่	120
	ระบบคณะกรรมาธิการ	125
	สรุป	127
	คำถามสำหรับการอภิปราย	128
8	**ฝ่ายตุลาการ** (Judiciary)	130
	บทบาทและหน้าที่ของฝ่ายตุลาการ	130
	ชนิดของศาล	130
	ฝ่ายตุลาการกับแนวคิดนิติรัฐ	131
	ความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายตุลาการกับการเมือง	132
	ฝ่ายตุลาการกับอุดมการณ์ทางการเมือง	132
	ฝ่ายตุลาการกับบทบาททางการเมือง	133
	ข้อได้เปรียบและเสียเปรียบของระบบตุลาการที่เข้มแข็ง	134

สารบัญ (ต่อ)

บทที่		หน้า
8	**ฝ่ายตุลาการ**	**(ต่อ)**
	ประเทศกรณีศึกษา (ฝรั่งเศส สหรัฐอเมริกา รัสเซีย จีน)	134
	สรุป	139
	คำถามสำหรับการอภิปราย	140
9	**รัฐธรรมนูญ (Constitution)**	142
	ประเภทของรัฐธรรมนูญ	142
	ประโยชน์ของรัฐธรรมนูญ	143
	แนวคิดรัฐธรรมนูญนิยม	143
	รูปแบบการปกครองกับรัฐธรรมนูญ	144
	ประเทศกรณีศึกษา (อังกฤษ สหรัฐอเมริกา รัสเซีย และจีน)	145
	สรุป	151
	คำถามสำหรับการอภิปราย	152
10	**ข้าราชการ (Bureaucracy)**	154
	ความสำคัญของข้าราชการ	154
	ปัญหาของข้าราชการ	155
	การปฏิรูประบบราชการ	156
	การปฏิรูประบบราชการและรูปแบบการปกครอง	156
	ชนิดของระบบราชการ	157
	ประเทศในกรณีศึกษา (อังกฤษ อินเดีย และจีน)	158
	สรุป	162
	คำถามสำหรับการอภิปราย	163
11	**กองทัพ (Military)**	165
	ลักษณะเฉพาะของกองทัพ	165
	ความสัมพันธ์ระหว่างกองทัพกับการเมือง	166

สารบัญ (ต่อ)

บทที่		หน้า
11	**กองทัพ**	**(ต่อ)**
	รัฐประหารและการปฏิวัติ	167
	ประเทศกรณีศึกษา (พม่า อินเดีย สหรัฐอเมริกา และรัสเซีย)	168
	สรุป	174
	คำถามสำหรับการอภิปราย	175
	12 ระดับการปกครอง (Levels of Governments)	177
	รัฐเดี่ยว	177
	หลักการปกครองของรัฐเดี่ยว	177
	ประเทศกรณีศึกษา (ฝรั่งเศส และจีน)	179
	สหพันธรัฐ	182
	ระบบสหพันธรัฐแบบเชิงบีบบังคับ	183
	ประเทศกรณีศึกษา (เยอรมัน และรัสเซีย)	185
	สรุป	189
	คำถามสำหรับการอภิปราย	190
	13 การเลือกตั้ง (Election)	192
	ความสำคัญของการเลือกตั้ง	192
	ระบบการเลือกตั้ง	193
	ระบบเสียงส่วนข้างมาก (พร้อมกรณีศึกษา)	193
	ระบบสัดส่วน (พร้อมกรณีศึกษา)	199
	ระบบเสริมสมาชิก (พร้อมกรณีศึกษา)	202
	สรุป	205
	คำถามสำหรับการอภิปราย	206

14 พรรคการเมือง (Political Party) 209
ความสำคัญของพรรคการเมือง 209
พรรคการเมืองกับอุดมการณ์ 210
ความไม่ชัดเจนของการเอียงซ้ายและเอียงขวา 210
พรรคซ้ายจัดและขวาจัด 211
ระบบพรรคการเมือง 212
ระบบพรรคเดียว 213
ระบบพรรคเดียวกึ่งผูกขาด 215
ระบบ 2 พรรคการเมือง (พร้อมกรณีศึกษา) 218
ระบบหลายพรรคการเมือง (พร้อมกรณีศึกษา) 222
สรุป 227
คำถามสำหรับการอภิปราย 229

15 กลุ่มผลประโยชน์ (Interest Groups) 233
ประเภทของกลุ่มผลประโยชน์ 233
ความแตกต่างและความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มผลประโยชน์กับพรรคการเมือง 233
แนวคิดสำคัญเกี่ยวกับกลุ่มผลประโยชน์ 234
กลุ่มผลประโยชน์กับกลุ่มประชาสังคม 235
ประเทศกรณีศึกษา (สหรัฐอเมริกา เยอรมัน รัสเซีย และจีน) 236
สรุป 242
คำถามสำหรับการอภิปราย 244

16 การมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political Participation) 246
ประเภทของการมีส่วนร่วมทางการเมือง 246
การมีส่วนร่วมอย่างเป็นแบบแผน 246
การมีส่วนร่วมอย่างไม่เป็นแบบแผน 246
การมีส่วนร่วมทางการเมืองกับกิจกรรมที่ผิดกฎหมาย 247
การไม่มีส่วนร่วมทางการเมือง 248
เทคโนโลยีและการแสดงออกทางการเมือง 248
ประเทศกรณีศึกษา (อังกฤษ ฝรั่งเศส และรัสเซีย) 249

สารบัญ (ต่อ)

บทที่		หน้า
16	**การมีส่วนร่วมทางการเมือง**	**(ต่อ)**
	สรุป	252
	คำถามสำหรับการอภิปราย.....	253
17	**วัฒนธรรมทางการเมือง (Political Culture)**.....	256
	กลุ่มศึกษาของเกเบรียล อัลมอนด์และซิดนีย์ เวอร์บา.....	256
	ประเด็นสำคัญของวัฒนธรรมทางการเมือง	258
	ประเทศกรณีศึกษา (สหรัฐอเมริกา อินเดีย และจีน).....	259
	สรุป	264
	คำถามสำหรับการอภิปราย.....	265

บทที่ 1

แนะนำวิชาการเมืองการปกครองเปรียบเทียบ (Introduction)

วิชาการเมืองการปกครองเปรียบเทียบเป็นวิชาที่สำคัญสำหรับความเข้าใจการเมืองในยุคปัจจุบัน หรือโลกยุคโลกาภิวัตน์ ในโลกก่อนยุคโลกาภิวัฒน์ การเมืองและการปกครองของมนุษย์มีความหลากหลาย และแตกต่างกันมาก เพราะปราศจากเทคโนโลยีที่จะช่วยให้การติดต่อสื่อสารเป็นไปได้อย่างรวดเร็ว การซึมซับหรือเลียนแบบทางวัฒนธรรมและแนวคิดทางการเมืองร่วมกันระหว่างรัฐโบราณย่อมเป็นไปได้อย่างเชื่องช้า ถึงแม้ว่ารัฐโบราณเหล่านั้นมีรูปแบบทางการเมืองที่คล้ายคลึงกันในหลายด้านเช่น มีการปกครองแบบราชาธิปไตยอันตั้งอยู่บนความเชื่อที่ว่า ผู้นำคือกษัตริย์หรือจักรพรรดิเป็นพระเจ้าอวตารลงมาเพื่อช่วยเหลือประชาราษฎร แต่ลักษณะเช่นนี้ไม่มีฉันทานุมัติหรือการเห็นพ้องร่วมกันของรัฐทั้งหลาย ปรากฏการณ์เหล่านี้ จึงแตกต่างจากโลกยุคโลกาภิวัตน์ที่ประเทศต่าง ๆ มีความใกล้ชิดกันมากขึ้น เพราะเทคโนโลยีที่เจริญก้าวหน้า ทำให้มีการลอกเลียนหรือได้รับอิทธิพลรูปแบบทางการเมืองต่อกัน จนในที่สุดถูกจัดระเบียบให้มีลักษณะคล้ายคลึงกันมากขึ้นเรื่อย ๆ นอกจากนี้ยังมีการจัดตั้งองค์กรร่วมกันระหว่างรัฐต่าง ๆ เพื่อช่วยขจัดความขัดแย้ง และเอื้อประโยชน์ต่อการอยู่ร่วมกันโดยสันติอย่างเช่นองค์การสหประชาชาติและองค์กรการค้าโลก มีการจัดระเบียบโลกผ่านสงครามเย็น เช่น ค่ายประชาธิปไตยกับค่ายคอมมิวนิสต์ หรือค่ายทุนนิยมกับค่ายสังคมนิยม

นอกจากนี้ แนวคิดทางการเมืองบางประการ กลายเป็นกระแสหลักของโลกในศตวรรษที่ 20 และ 21 ไป เช่น ระบอบประชาธิปไตย ที่ถึงแม้แต่ละประเทศจะมีแตกต่างกันแต่วงวิชาการก็สามารถหาฉันทานุมัติร่วมกัน ในการกำหนดคุณสมบัติของประชาธิปไตย มีการจัดประเภทของประชาธิปไตยของแต่ละประเทศ มีการจัดดัชนีอย่างชัดเจน คุณค่าหลายอย่างของประชาธิปไตย เช่น สิทธิและเสรีภาพในการแสดงออกหรือการกำหนดวิถีชีวิตตัวเอง กลายเป็นข้อได้เปรียบของประเทศที่เป็นประชาธิปไตยเช่นสหรัฐอเมริกา ในการย้ำเตือนและกดดันประเทศที่ไม่เป็นประชาธิปไตยให้ปฏิบัติตามหนทางที่ตนต้องการ

อนึ่ง เป็นที่น่าสนใจว่าประเทศที่ไม่เป็นประชาธิปไตยเอง ก็พยายามเลียนแบบรูปแบบของประชาธิปไตยของประเทศอื่นมาผสมผสานกัน เพื่อความอยู่รอดของรัฐบาลตน อย่างเช่น การมีรัฐสภาและการเลือกแบบหลอก ๆ โดยมีข้ออ้างสำคัญคือเอกลักษณ์เฉพาะของประเทศตน (Exceptionalism) เพื่อต้านกระแสประชาธิปไตย และเสริมสร้างการปกครองแบบเผด็จการ ดังเช่น ประเทศตะวันออกกลาง ซึ่งให้ความสำคัญต่อศาสนาอิสลาม อย่างเช่น ซาอุดิอาระเบีย

การ์ต้า และอิหร่าน (Bellin, 2004, p. 141) หรือประเทศในเอเชีย อย่างเช่น สิงคโปร์ และมาเลเซีย ก็ยกย่องคุณค่าของเอเชีย (Asian values) ที่ให้ความสำคัญแก่สังคมมากกว่าปัจเจกชน (Inoguchi and Newman, 1997, Online) อย่างไรก็ตาม แนวคิดประชาธิปไตยยังเป็นเงื่อนไขแอบแฝงที่จะทำให้ประชาชนพร้อมจะโค่นล้มผู้ปกครองของตนได้เสมอ หากเงื่อนไขอื่น เช่น ปัญหาทางเศรษฐกิจเอื้ออำนวย ดังเช่น การปฏิวัติสี (Color revolution) ในกลุ่มประเทศที่เคยเป็นคอมมิวนิสต์มาก่อนคือจอร์เจียและยูเครน หรือกรณีประท้วงครั้งใหญ่ที่ภูมิภาคอาหรับ (Arab spring) ในปี 2011 ที่ผู้นำของหลายประเทศในภูมิภาคตะวันกลาง ต้องพ้นจากตำแหน่งที่ครองมาหลายทศวรรษ เพราะการประท้วงครั้งใหญ่ของประชาชน

ปัจจัยเหล่านี้ ย่อมทำให้วิชาการปกครองเปรียบเทียบ มีความสำคัญมากขึ้นเรื่อย ๆ เพราะการเมืองการปกครองเปรียบเทียบ คือ การศึกษาและการเปรียบเทียบต่อระบบการเมืองโลกอย่างเป็นรูปแบบ ซึ่งจะช่วยทำให้เราเข้าใจถึงการเมืองโลกยุคโลกาภิวัฒน์ได้อย่างกว้างขวางและลึกซึ้งยิ่งขึ้น ในทางกลับกัน การศึกษาจะเป็นไปได้อย่างยากยิ่ง หากไม่มีปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์มาเอื้ออำนวยให้เป็นไปดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

ลักษณะสำคัญของวิชาการเมืองการปกครองเปรียบเทียบ

วิชาการเมืองการปกครองเปรียบ ไม่ว่าอยู่ในหลักสูตรของสถาบันศึกษา หรือในรูปแบบงานวิจัยใด มีลักษณะสำคัญหรือลักษณะร่วมกัน ดังต่อไปนี้

1. การสำรวจสถาบัน รูปแบบและ กระบวนการทางการเมืองและการปกครองของในประเทศต่าง ๆ เช่น รัฐบาล รัฐสภา รัฐธรรมนูญ การมีส่วนร่วมทางการเมือง สิทธิของพลเมือง ฯลฯ

2. การเปรียบเทียบความแตกต่าง และความเหมือนกัน ของการเมืองและการปกครองระหว่างประเทศต่าง ๆ โดยไม่บอกว่าการปกครองใดดี หรือเลวกว่ากัน เพราะเป็นภาวะอัตวิสัย การเปรียบเทียบเช่นนี้ จะทำให้ผู้ศึกษาปราศจากอคติ และสามารถเห็นภาพการเมืองและการปกครองของประเทศเหล่านั้น ได้กว้างกว่าเดิม

3. การเปรียบเทียบเพื่อหาแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและการปกครองของประเทศต่าง ๆ เช่น การจรรโลงประชาธิปไตย (Democratization) การล่มสลายของประชาธิปไตย (Democracy breakdown) กระบวนการทำให้เป็นตลาดเสรี (Liberalization) รวมไปถึงการเป็นรัฐล้มเหลว (Failed state)

4. การพัฒนาทฤษฎี เพื่ออธิบายแนวโน้มของการเมืองการปกครองเหล่านั้น ว่าเหตุใดจึงเกิดขึ้น และจะดำเนินทางไปทางทิศทางใดเช่น ก้าวหน้า ล้มเหลว หรืออยู่กับที่ เช่น

ทฤษฎีการจรรโลงประชาธิปไตย ทฤษฎีเสรีนิยมใหม่ ทฤษฎีเผด็จการอำนาจนิยม ทฤษฎีการเป็นรัฐล้มเหลว

เป้าหมายของการศึกษา

วิชาการเมืองการปกครองเปรียบเทียบ มีเป้าหมายของการศึกษาที่หลากหลาย อันเกิดจากความซับซ้อนของนิยามทางการเมืองดังที่ได้กล่าวมา กระนั้นก็สามารถมีรูปแบบร่วมสำหรับเป้าหมายของการศึกษาดังต่อไปนี้

1. การเปรียบเทียบเฉพาะภายในประเทศ โดยอาศัยประเด็นใดประเด็นหนึ่งขึ้นไป ดังเช่น พรรคการเมือง กองทัพ รัฐสภา กลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ กระบวนการทางการเมือง นโยบายสาธารณะ ฯลฯ ซึ่งอาจจะอยู่คนละเวลากัน เพื่อนำไปสู่การหาบริบทที่กว้างกว่าเดิม เช่น เปรียบเทียบบทบาทของกองทัพในการเมืองไทย ระหว่างช่วงทศวรรษที่ 2490 กับยุคหลังคณะมนตรีความมั่นคง (ตั้งแต่ปี 2549 เป็นต้นไป)

2. การเปรียบเทียบระหว่าง 2 ประเทศขึ้นไป โดยไม่จำกัดทวีป หรือภูมิภาคโดยอาศัยประเด็นใดประเด็นหนึ่งขึ้นไป เช่น เปรียบเทียบระบอบประชาธิปไตยระหว่างไทยและมาเลเซีย หรือเปรียบเทียบระบบรัฐสภาและการเลือกตั้ง ระหว่างสหรัฐอเมริกาและบราซิล

3. การเปรียบเทียบระหว่างประเทศที่ตั้งอยู่เฉพาะในทวีป หรือภูมิภาคแห่งใด การศึกษาเช่นนี้ เกี่ยวข้องกับกลุ่มประเทศซึ่งมีหลายสิ่งหลายอย่างคล้ายคลึงกัน เช่น ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ภาษา ศาสนา มรดกตกค้างของลัทธิล่าอาณานิคม ฯลฯ เช่น เปรียบเทียบบทบาทและพัฒนาการของพรรคการเมืองในประเทศต่าง ๆ ของแอฟริกา

4. การเปรียบเทียบระหว่างทวีปหรือภูมิภาค โดยใช้ประเด็นใดประเด็นหนึ่งก็ได้ ถึงแม้ว่าทั้ง 2 ทวีป จะมีความแตกต่างกันทางประวัติศาสตร์ หรือวัฒนธรรมอย่างมากก็ตาม เช่น เปรียบเทียบบทบาทกองทัพในทวีปแอฟริกาและตะวันออกกลาง หรือเปรียบเทียบการพัฒนาทางการเมืองและเศรษฐกิจของประเทศในเอเชียและยุโรป

ประโยชน์จากการศึกษาการเมืองการปกครองเปรียบเทียบ

1. ช่วยให้ผู้ศึกษามองเห็นการเมืองและการปกครองของประเทศอื่นได้ชัดเจนและลึกซึ้งยิ่งขึ้น อันจะนำมาสู่ความเข้าใจต่อการเมืองของประเทศตัวเองที่ดีกว่าเดิม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อผู้ศึกษาสามารถเชื่อมโยงอิทธิพลความเหมือน หรือความแตกต่างระหว่างประเทศเหล่านั้นกับประเทศตัวเองได้ ตัวอย่างเช่น การศึกษาเปรียบเทียบพัฒนาการรัฐธรรมนูญไทยกับฝรั่งเศส

ว่าไทยได้รับอิทธิพลทางอุดมการณ์การเมืองจากฝรั่งเศสอย่างไร และมีสถาบันทางการเมืองเช่นรัฐบาลแตกต่างหรือคล้ายคลึงกับฝรั่งเศสอย่างไร

2. ช่วยให้ผู้ศึกษาเข้าใจภาวะปัจจุบัน รวมไปถึงกฎเกณฑ์สากลเกี่ยวกับการเมืองโลก ดังตัวอย่างเช่น เหตุใดระบอบประชาธิปไตยจึงกลายเป็นกระแสทางการเมืองซึ่งทรงอิทธิพลของโลก เหตุใดประเทศไทยจึงได้อยู่อันดับเช่นนั้นตามดัชนีของประชาธิปไตย (Democracy index) ในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ประเทศต่าง ๆ อย่างเช่น เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีแนวโน้มที่จะมีอันดับที่ดีขึ้นหรือลดลง อันส่งผลกระทบถึงด้านอื่น ๆ ของประชาชน ไม่ว่าเศรษฐกิจหรือสังคม

3. ช่วยให้ผู้ศึกษามีทางเลือกหรือการแก้ไขปัญหาทางการเมืองที่หลากหลายกว่าเดิม จากการเรียนรู้ถึงบริบท และพัฒนาการทางการเมืองของประเทศต่าง ๆ ซึ่งอาจมีลักษณะคล้ายคลึงกับประเทศซึ่งผู้ศึกษาอาศัยอยู่ไม่มากก็น้อย อย่างเช่นการเปรียบเทียบกระบวนการการเจรจาสันติภาพระหว่างกลุ่มกองโจรกับรัฐบาลในภูมิภาคอเมริกากลางกับกรณี 3 จังหวัดภาคใต้ของไทยว่าทางรัฐบาลไทยควรหาวิธีการอื่นใด ในการแก้ไขปัญหาความรุนแรงพื้นที่ดังกล่าว

4. ช่วยให้ผู้ศึกษาหลีกเลี่ยงการใช้เชื้อชาติตัวเองเป็นศูนย์กลาง (Ethnocentrism) ในการตัดสินผู้อื่นอันนำไปสู่การเปิดใจกว้างต่อการปกครองที่หลากหลายยิ่งขึ้น เพราะรูปแบบการเมืองและการปกครองของประเทศที่ผู้ศึกษาอาศัยอยู่นั้นไม่ได้มีลักษณะเฉพาะตัวมาตั้งแต่ต้น หากแต่ได้รับอิทธิพลและได้ผสมผสานกับรูปแบบการเมืองการปกครองของประเทศอื่นมานาน อย่างเช่น การเปรียบเทียบประชาธิปไตยตามแนวคิดของรัฐบาลในยุคของคณะรักษาความมั่นคงแห่งชาติ กับประชาธิปไตยเชิงชี้นำของอินโดนีเซียในยุคซูการ์โนว่ามีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร เพื่อที่จะได้นำไปสู่การพิสูจน์ว่า ประชาธิปไตยแบบไทย ๆ นั้น มีจริงหรือไม่

ประวัติศาสตร์การเมืองการปกครองเปรียบเทียบโดยสังเขป

การเมืองการปกครองเปรียบเทียบ มีประวัติหรือท่าทีมาตั้งแต่อดีต เมื่อมนุษย์สามารถบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร โดยการเขียนบรรยายเพื่อเปรียบเทียบชนเผ่า หรือเมืองของตนกับชนต่างถิ่นที่มาติดต่อด้วย ส่วนคัมภีร์ทางศาสนาเองในหลายประเด็น ก็จัดได้ว่าเป็นท่าทีเปรียบเทียบการเมืองการปกครองระหว่างแคว้นหรือรัฐต่าง ๆ เช่นคัมภีร์ไบเบิล ที่คนเขียนเปรียบเทียบการปกครองระหว่างชนชาติยิวกับอียิปต์ และเปอร์เซีย หรือพระไตรปิฎก ก็มีการกล่าวถึงรูปแบบการปกครองของเมืองต่าง ๆ ในยุคพุทธกาล สำหรับนักปรัชญากรีก ที่เกี่ยวข้องกับการเมืองเปรียบเทียบอย่างมากคือเปลโตผู้เขียนหนังสือเรื่องอุตมรัฐ (The Republic) ซึ่ง

บรรยายรัฐในอุดมคติ แต่ที่ผู้ที่เปรียบเทียบในด้านการเมืองการปกครองที่เป็นระบบกว่าคือ อาริสโตเติล ผู้เป็นลูกศิษย์ของเปลโต

อาริสโตเติลแบ่งรูปแบบการเมืองออกเป็น 6 อย่าง แนวคิดของเขามีอิทธิพลต่อวงการรัฐศาสตร์จนถึงปัจจุบัน โดยแบ่งตามจำนวนผู้ปกครองดังนี้ (Miller, 2011, Online)

ผู้ปกครองมีเพียงคนเดียว

1. ราชาธิปไตย (Royalty)

คือ การปกครองโดยบุคคลคนเดียว ผู้มีปัญญาและความสามารถเหนือบุคคลทั้งปวง เพื่อประโยชน์สุขของประเทศ **เป็นการปกครองที่ดีที่สุด** หากเป็นไปตามบริบทของเปลโต คือ ราชานักปราชญ์ (Philosopher–King) หรือ กษัตริย์ ซึ่งมักจัดว่าอยู่ในการปกครองเช่นนี้ ได้แก่ กษัตริย์ในยุคแห่งการรู้แจ้ง (ดูรายละเอียดในบทฝ่ายบริหาร) อย่างไรก็ตามราชาธิปไตยอาจไม่ได้หมายถึง ผู้เป็นกษัตริย์ที่สืบตำแหน่งผ่านทางสายเลือด ตามความเข้าใจของคนทั่วไป เพราะราชานักปราชญ์ในหนังสือของเปลโตซึ่งเป็นต้นแบบของความคิดของอาริสโตเติล เป็นบุคคลธรรมดา ที่ได้รับการศึกษาและสอบเลื่อนชั้นตามความสามารถตน

2. ทรราช (Tyranny)

คือ การปกครองโดยบุคคลคนเดียว ที่ปกครองเพื่อผลประโยชน์ของตัวเอง **เป็นการปกครองที่เลวร้ายที่สุด** เช่น กษัตริย์ในอดีตที่ปกครองบ้านเมืองด้วยความโหดร้าย และแสวงหาความสุขส่วนตัวมากกว่า การทำประโยชน์ให้กับประชาชน หรือผู้นำในยุคใหม่ ได้แก่ เหมา เจ๋อตง ของจีน สตาลินของสหภาพโซเวียต ฮิตเลอร์ของเยอรมัน อีดี้ อามิน ของอูกันดา ผู้นำตระกูลคิมของเกาหลีเหนือคือคิม อิลซุง คิม จองอิล และผู้นำคนปัจจุบัน คือ คิม จองอึน

ผู้ปกครองเป็นกลุ่มบุคคล

3. อภิชนาธิปไตย (Aristocracy)

คือ การปกครองโดยกลุ่มบุคคล เพื่อผลประโยชน์ของปวงประชาชน และกลุ่มบุคคลเหล่านั้นมักเป็นผู้มีชาติตระกูลดี ความรู้ดีและมีคุณธรรม อภิชนาธิปไตย**เป็นการปกครองที่ดีรองจากราชาธิปไตย** ตัวอย่างเช่น กลุ่มผู้นำของอาณาจักรโรมันในบางยุค หรือสภาเจ้าชายของแคว้นต่าง ๆ ยุคพุทธกาล

4. คณาธิปไตย (Oligarchy)

คือ การปกครองโดยบุคคลหลายคน ที่ปกครองเพื่อผลประโยชน์ของตัวเอง **เป็นการปกครองที่เลวรองจากทรราช** เช่น คณะทหารที่ปกครองประเทศต่าง ๆ เช่น พม่า พรรคคอมมิวนิสต์ของจีน หรือประเทศละติน ในทศวรรษที่ 70 อย่างเช่น อาเจนตินา ชิลี และบราซิล

ผู้ปกครองเป็นมวลชน

5. มัชณิมชนาธิปไตย (Polity)

คือการปกครองโดยรัฐธรรมนูญ ประชาชนมีสิทธิเลือกผู้ปกครองที่มาจากชนชั้นกลาง เป็นการปกครองเพื่อประชาชน แต่อาริสโตเติลถือว่า **เป็นการปกครองที่ดีน้อยที่สุด**

6. ประชาธิปไตย (Democracy)

คือการปกครองโดยคนจน ที่มีเป็นจำนวนมากที่สุดในสังคม **ถือว่าเป็นการปกครองที่เลวน้อยที่สุด** เพราะอาริสโตเติลพิจารณาจากแง่มุมของตนในฐานะชนชั้นกลางที่มองชนชั้นล่างในเชิงไม่วางใจ ว่าคนเหล่านั้นซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมาก อาจทำให้สังคมเกิดความวุ่นวาย สับสนได้โดยใช้กฎหมู่ (Mob Rule) เพื่อผลประโยชน์ของกลุ่มตัวเอง ซึ่งได้เกิดขึ้นกับประเทศจำนวนมากในปัจจุบัน รูปแบบการเมืองทั้ง 6 สามารถสรุปเป็นตารางได้ดังต่อไปนี้

ตาราง 1 แสดงรูปแบบการเมือง

จำนวนผู้ปกครอง	ปกครองเพื่อประชาชน (ดี)	ปกครองเพื่อตัวเอง (เลว)
คนเดียว	ราชาธิปไตย (ดีที่สุด)	ทรราช (เลวที่สุด)
กลุ่มบุคคล	อภิชนาธิปไตย (ดี)	คณาธิปไตย (เลว)
มวลชน	มัชณิมชนาธิปไตย (ดีน้อยที่สุด)	ประชาธิปไตย (เลวน้อยที่สุด)

อย่างไรก็ตามผู้เขียนตำราเห็นว่าการจะตัดสินว่าผู้ใดหรือกลุ่มบุคคลใดมีการปกครองเช่นนี้ ล้วนมีลักษณะเชิงสัมพัทธ์ (Relativism) คือ เปลี่ยนแปลงไปได้ตามมุมมองของผู้ตีความหรือบริบทของสังคม การเมืองในแต่ละยุคสมัย นักปกครองคนหนึ่งอาจถูกจัดประเภทโดยประชาชนยุคเดียวกันอย่างหนึ่ง แต่ในยุคต่อมาเมื่อบริบทหรืออุดมการณ์ทางการเมืองในประเทศนั้นมีการเปลี่ยนแปลง รวมไปถึงข้อมูลใหม่ที่เคยถูกปกปิดไว้ถูกเปิดเผย ประชาชนของประเทศนั้น ก็อาจจะตีความนักปกครองในอดีตของตนเป็นอีกอย่างหนึ่งก็ได้ สิ่งเหล่านั้นเกิดขึ้นเสมอกับนักปกครองชื่อดัง อย่างเช่น นโปเลียน โจเซฟ สตาลิน วลาดีมีร์ เลนิน เหมา เจ๋อตง ซึ่งส่วนใหญ่มักได้รับการยกย่องในยุคที่ตัวเอง แต่เมื่อเสียชีวิตหรือหมดจากอำนาจก็จะถูกโจมตีโดยผู้มีอำนาจใหม่ ตัวอย่างที่เด่นชัดได้แก่ สตาลิน ซึ่งขณะมีชีวิตอยู่ถูกเปรียบกับบิดาแห่งชาติโซเวียต ซึ่งมีอำนาจและบารมีสูงสุด หากให้คนในยุคนั้นประเมินก็คงจะยกย่องว่าเป็นราชาธิปไตย อย่างไรก็ตาม สตาลิน ได้ถูก นิกิตา ครุสชอฟ ผู้นำคนถัดมาโจมตีอย่างหนักเพียงไม่กี่ปีหลังจากเขาเสียชีวิต นอกจากนี้ การเปิดเผยข้อมูลประวัติศาสตร์ในยุคใหม่ จึงมักเป็น

การแสดงถึงความเลวร้ายของสตาลินต่อสังคมโซเวียต ดังนั้นในสายตาของคนยุคใหม่จำนวนมากจึงเป็นทรราชกระหายอำนาจที่สังหารชาวรัสเซียไปหลายสิบล้านคน (Gazeta,2012,Online)

นอกจากนี้ ยังมีนักปรัชญาการเมืองในยุคอื่น โดยเฉพาะยุคใหม่ (Modern philosophy) ได้พัฒนาแนวคิดทางการเมือง โดยผ่านการเปรียบเทียบระบบการเมืองของรัฐต่าง ๆ ในยุคของตน เช่น

นิโคโล แม็คเคียวาลี เสนอแนวคิดสัจนิยม ที่ให้ผู้ปกครองของรัฐ เน้นไปที่ความสมดุลของอำนาจ มากกว่าเรื่องศีลธรรม

โธมัส ฮอบส์ สร้างแนวคิดสัญญาประชาคม ที่ประชาชนทำสัญญากับผู้ปกครองโดยยอมสละเสรีภาพ เพื่อความปลอดภัยของชีวิตตน

บารอน เดอมองเตสกีเออ ได้แยกความแตกต่างระหว่างสาธารณรัฐ ระบอบกษัตริย์และระบบทรราชย์

คาร์ล มาร์กซ์ สร้างคิดทางเศรษฐศาสตร์การเมือง ที่อิงอยู่บนไม่ความเท่าเทียมกันของชนชั้น โดยสนับสนุนให้ชนชั้นกรรมาชีพทั่วโลก มีการต่อสู้กับชนชั้นปกครอง

แม็ก เวเบอร์ มีงานเขียนเกี่ยวกับรูปแบบของอำนาจ ระบบราชการ รวมไปถึงผลกระทบของวัฒนธรรมต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและการเมือง

ในปัจจุบัน การศึกษาการเมืองการปกครองเปรียบเทียบจึงมีลักษณะที่เป็นทางการและเป็นวิทยาศาสตร์มากขึ้นตามการเมืองแบบโลกาภิวัตน์ ดังตัวอย่างของนักรัฐศาสตร์เช่น

แบร์ริงตัน มัวร์ ในช่วงทศวรรษที่ 1960 คือ ได้ทำการแบ่งแยกระหว่างระบบรัฐศาสตร์แบบประชาธิปไตยเช่นในสหรัฐอเมริกาหรืออังกฤษ ระบบเผด็จการอำนาจนิยมกับฟาสซิสต์ เช่น เยอรมันนาซี รวมไปถึงระบบคอมมิวนิสต์ เช่น สหภาพโซเวียต

เกเบรียล อัลมอนด์ และจี บิงแฮม โพเวล ได้สร้างทฤษฎีโครงสร้างนิยม หน้าที่นิยม ซึ่งวิเคราะห์รัฐบาลในฐานะเป็นระบบ ซึ่งประกอบไปด้วย โครงสร้าง อย่างเช่น สถาบันต่าง ๆ ซึ่งปฏิบัติไปตามหน้าที่ ซึ่งมีการกำหนดอย่างแน่นอน และได้ทำการเปรียบเทียบรูปแบบการทำงานของรัฐบาลต่าง ๆ

แซมมัล ไฟเนอร์ ได้ทำการแบ่งรัฐต่าง ๆ ออกเป็น ประชาธิปไตยเสรีนิยม ประชาธิปไตยแบบลูกครึ่ง ประชาธิปไตยแบบเปลือก รัฐเผด็จการอำนาจนิยม รัฐที่ปกครองโดยระบอบกษัตริย์ รัฐที่ปกครองโดยกองทัพ ต่อมา ไฟเนอร์ ยังได้เสนอระบบซึ่งแบ่งรัฐออกเป็น 4 ประเภทอันได้แก่ (McCormick, 2007, p.10)

1. รัฐราชวัง (Palace state) นั้นคือ รัฐที่ถูกปกครองโดยคน ๆ เดียว

2. รัฐโบสถ์ (Church polity) นั้นคือ รัฐมีศาสนาเข้ามามีบทบาทอย่างสูง

3. รัฐขุนนาง (Nobility polity) นั้นคือ รัฐที่มีกลุ่ม ๆ หนึ่งมีอิทธิพลในการปกครอง

4. รัฐเชิงปรึกษา (Forum polity) นั้นคือ รัฐที่ผู้ปกครองได้รับสิทธิจากผู้อยู่ใต้การปกครอง

ทั้งหมดนี้สรุปได้ว่าร่องรอยหรือท่าทีของการเมืองการปกครองเปรียบเทียบนั้น มีมานานก่อนตัววิชาการเมืองการปกครองเปรียบเทียบเสียด้วยซ้ำโดยนักวิชาการในด้านนี้อาจจะไม่ได้เป็นนักรัฐศาสตร์เพียงอย่างเดียว เช่น นักบวช นักปรัชญา นักสังคมวิทยา นักเศรษฐศาสตร์ ฯลฯ ซึ่งสร้างทฤษฎีจากการเปรียบเทียบการเมือง เศรษฐกิจและสังคม ตั้งแต่ 2 รัฐขึ้นไปจนในที่สุดนักรัฐศาสตร์ก็ได้เข้ามาทำหน้าที่เช่นนี้แทน

แนวคิดในการศึกษา

สิ่งสำคัญในฐานะเป็นเครื่องมือสำหรับการทำความเข้าใจ ต่อการเมืองการปกครองเปรียบเทียบ อันมีความหลากหลายก็คือ แนวคิดในการศึกษา (Approach) ซึ่งสามารถแบ่งเป็นแนวคิดหลักได้ 4 ประการ คือ (Ann and Orvis, 2011, pp. 15–24)

1. แนวคิดเชิงสถาบัน (Institutional Approach)

2. แนวคิดเชิงโครงสร้างนิยมหน้าที่นิยม (Structural Functional Approach)

3. แนวคิดเชิงเหตุผล (Rational Choice Approach)

4. แนวคิดเชิงพฤติกรรมนิยม (Behavioral Approach)

5. แนวคิดเชิงวัฒนธรรมการเมือง (Political Cultural Approach)

1. แนวคิดเชิงสถาบัน (Institutional Approach)

แนวคิดนี้ เน้นการศึกษาไปที่สถาบันเป็นหลัก เพราะเห็นว่าสถาบันนั้นมีความสำคัญมากกว่าตัวมนุษย์เพราะสถาบันหมายถึงโครงสร้างหรือกลไกทางสังคมที่สร้างระเบียบกฎเกณฑ์ในการควบคุมพฤติกรรมของปัจเจกชน

การเมืองการปกครองเปรียบเทียบที่เน้นแนวคิดเชิงสถาบันมีลักษณะทั่วไปเช่น

1) เน้นการศึกษาสถาบันมากกว่าตัวปัจเจกชน เช่น ฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายตุลาการ รัฐธรรมนูญ กองทัพ สถาบันกษัตริย์ ฯลฯ รวมไปถึง สถาบันที่ไม่เป็นทางการแต่มีบทบาท หรือผลกระทบทางอ้อมต่อการเมือง เช่น ครอบครัว ศาสนา วัฒนธรรม ฯลฯ

2) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกชนและสถาบันต่าง ๆ ดังที่ได้กล่าวมา ดังเช่น การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างนักการเมือง ที่มาจากการเลือกตั้งกับระบบราชการ

3) ให้ความสำคัญแก่สถาบันและปฏิสัมพันธ์ระหว่างสถาบันด้วยกันเอง ว่าเป็นตัวขับเคลื่อนความเป็นไปของรัฐ ดังเช่น การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรฝ่ายบริหารและกองทัพ ซึ่งจะเป็นตัวสะท้อนถึงความเป็นประชาธิปไตยของประเทศนั้น ๆ หรือศึกษาการเมืองภายในระบบราชการของประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

2. แนวคิดเชิงโครงสร้างนิยมหน้าที่นิยม (Structural Functional Approach)

แนวคิดนี้มาจากแนวคิดสังคมวิทยาซึ่งก็ได้รับอิทธิพลมาจากทฤษฎีทางชีววิทยาของ ชาร์ลส์ ดาร์วิน ที่ถือว่า หน้าที่ของสังคมเปรียบได้ดังการทำหน้าที่ของอวัยวะส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย โดยแต่ละส่วนจะช่วยเหลือและเกื้อกูลซึ่งกันและกัน เพื่อให้ระบบทั้งระบบสามารถดำรงอยู่ได้ นักรัฐศาสตร์ที่ใช้แนวคิดนี้ในการศึกษาการเมืองการปกครองเปรียบเทียบ ได้แก่ กาเบรียล อัลมอนด์ ซึ่งได้ขยายการศึกษาไปยังเรื่องของโครงสร้าง นอกเหนือจากสถาบันทางการเมือง เช่น พรรคการเมือง ฝ่ายบริหาร กลุ่มผลประโยชน์ ฯลฯ ทั้ง 2 ประเภทอาจมีสถาบันเหล่านั้นคล้ายคลึงกัน แต่สิ่งที่ทำให้ระบบการเมืองของทั้งคู่มีความโดดเด่นออกจากกัน นั้นคือ สถาบันเหล่านั้นได้มีโครงสร้าง และหน้าที่แตกต่างกันอย่างไร

นอกจากนี้แนวคิดนี้ยังไม่ให้ความสำคัญแก่ตัวบุคคลหรือสถาบันแบบโดด ๆ ว่ามีบทบาทสำคัญต่อปรากฏการณ์ทางการเมืองเท่ากับระบบหรือโครงสร้างเป็นพลังอันยิ่งใหญ่ที่มีอำนาจยิ่งกว่าสถาบันและตัวบุคคลจำนวนมาก การศึกษาเช่นนี้ จึงกระทำได้ทั่วโลกไม่จำกัดเฉพาะบางประเทศดังเช่นการศึกษาแนวโน้มการปฏิวัติ (Revolution) ทั่วโลก กับประเทศต่าง ๆ ไม่ว่า สหรัฐอเมริกา รัสเซีย จีน โบลิเวีย ในศตวรรษที่ 20 ฯลฯ

3. แนวคิดเชิงเหตุผล (Rational Choice Approach)

แนวคิดนี้ พัฒนามาจากทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ คือ ให้ความสำคัญแก่ตัวมนุษย์มากกว่าสถาบัน โดยเห็นว่ามนุษย์มีเหตุมีผลมีการคาดคะเน และคิดคำนึงถึงเป้าหมายโดยตั้งอยู่บนหลักของผลประโยชน์สูงสุดของตน โดยอาศัยสถาบันและกฎระเบียบของสังคมเป็นเครื่องมือในการแสวงหาผลประโยชน์นั้น สำนักที่ศึกษาการเมืองการปกครองเปรียบเทียบผ่านแนวคิดเช่นนี้จึงมักให้ความสำคัญต่อการศึกษาการตัดสินใจและบทบาทของผู้นำ ที่มีต่อการเมือง เช่น ศึกษาเปรียบเทียบบทบาทผู้นำในระบอบประชาธิปไตย และเผด็จการต่อการเมืองว่ามีความเหมือน หรือความแตกต่างกันอย่างไร หากคำนึงถึงเรื่องของผลประโยชน์ของตนรวมไปถึงพรรคการเมือง นอกจากนี้ การศึกษายังขยายขอบเขตไปยังสถาบัน องค์กร หรือกลุ่มต่าง ๆ ว่าสามารถคิดคำนวณถึงผลประโยชน์เช่นเดียวกับตัวมนุษย์ จึงดำเนินบทบาทไปด้วยการใช้เหตุผล ตัวอย่างได้แก่ การศึกษาบทบาทของสถาบันกองทัพ ต่อการเมืองในประเทศโลกที่ 3 ว่าการที่กองทัพ

เข้ามาเกี่ยวข้องกับการเมือง หรือการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้นำที่เป็นพลเรือนในแต่ละประเทศนั้น ได้มีการคำนึงถึงผลประโยชน์ของประเทศ หรือของประชาชน หรือของตัวกองทัพเองอย่างไร

4. แนวคิดเชิงพฤติกรรมนิยม (Behavioral approach)

แนวคิดนี้เน้นไปที่การศึกษาตัวบุคคลมากกว่าสถาบัน เช่นเดียวกับแนวคิดเชิงการใช้เหตุผล แต่การศึกษาไม่ได้เฉพาะจงเจาะไปที่ตัวบุคคลใดบุคคลหนึ่ง นอกจากตัวบุคคลในฐานะองค์ประกอบหนึ่งของการศึกษา ที่ได้รับอิทธิพลจากปัจจัยภายนอกมากกว่าการครุ่นคิดภายในตามแนวคิดเชิงการใช้เหตุผล วิธีการนี้ ใช้รูปแบบทางวิทยาศาสตร์ในการสร้างกฎทั่วไป เกี่ยวกับทัศนคติ และพฤติกรรมทางการเมือง แนวคิดพฤติกรรมนิยมเป็นที่นิยมในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ตัวอย่างเช่นในระบบรัฐสภา วิธีศึกษานี้จะเน้นไปที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมากกว่าสภาผู้แทนราษฎร นักรัฐศาสตร์จะศึกษาพื้นฐานทางสังคมของตัวสมาชิกเช่นเดียวกับสถิติการได้รับคะแนนเสียง ความก้าวหน้าในด้านการงาน รวมไปถึงแนวโน้มที่จะแสดงแนวคิดขัดแย้งกับพรรคที่ตัวเองสังกัดอยู่ หรือการศึกษาระบบตุลาการ อย่างเช่น ศาลรัฐธรรมนูญ แทนที่จะศึกษาตัวสถาบัน แนวคิดเชิงพฤติกรรมนิยมจะใช้การคำนวณเชิงสถิติในการประเมินว่า พื้นฐานทางสังคม และทัศนคติของผู้พิพากษาแต่ละคนนั้นส่งผลอย่างไรต่อการตีความรัฐธรรมนูญ

งานวิจัยซึ่งอิงอยู่กับแนวคิดพฤติกรรมนิยมอันโดดเด่น ได้แก่ “การศึกษาบุคลิกของประธานาธิบดี: การพยากรณ์การบริหารรัฐบาลในทำเนียบขาว” (Presidential Character, The: Predicting Performance in the White House) ในปี 1972 ของเจมส์ บาร์เบอร์ ซึ่งได้เสนอแนวคิดว่า ตัวของประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคลิกหรือโลกทัศน์นั้น มีผลต่อทิศทางทางการเมืองในแต่ละยุคแต่ละสมัยมากกว่าปัจจัยจากภายนอก เช่น ประวัติศาสตร์สถาบัน อำนาจทางการเมือง ฯลฯ อย่างไรก็ตามบาร์เบอร์มีความแตกต่างจากแนวคิดพฤติกรรมนิยมคือเน้นไปที่การศึกษาตัวประธานาธิบดีในฐานะเป็นปัจเจกชนเสียมากกว่าการศึกษาตัวแปรต่าง ๆ (Hague and Harrop, 2013, p. 81)

5. วัฒนธรรมการเมือง (Political Cultural Approach)

แนวคิดนี้ ให้ความสำคัญต่อวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อการเมือง แนวคิดวัฒนธรรมทางการเมืองจะศึกษาการก่อตัวของความโน้มเอียง ทัศนคติ ความคิดเห็น ค่านิยม ฯลฯ ของบุคคลต่อการเมืองในประเทศตน แนวคิดนี้เห็นว่า พฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนในประเทศต่าง ๆ ย่อมมีความแตกต่างกัน อันเนื่องจากวัฒนธรรมที่โดดเด่นของแต่ละสังคม เช่น การศึกษาค่านิยมของประชาชน ต่อการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ซึ่งมีความแตกต่างกันในแต่ละประเทศ ไม่ว่าด้านการพิจารณาตัวบุคคล บางประเทศประชาชนอาจเน้นที่นโยบายของพรรคการเมือง แต่ประชาชนในบางประเทศอาจเน้นไปที่ตัวบุคคลหรือตระกูลที่มีอิทธิพล

ประจำท้องถิ่นมากกว่า แนวคิดนี้ยังเห็นว่า ความโดดเด่นของวัฒนธรรมทางการเมือง ส่งผลต่อความถูกต้องชอบธรรม (legitimacy) ของระบบการเมืองนั้น ๆ อีกด้วย ดังเช่น คำอ้างของประเทศที่เป็นเผด็จการ โดยเฉพาะประเทศในโลกที่ 3 ที่ว่า ควรจะมีรูปแบบการปกครอง อย่างเช่น ประชาธิปไตยเป็นของตัวเองมากกว่าจะลอกเลียนรูปแบบการปกครองจากประเทศตะวันตก ซึ่งมีวัฒนธรรมแตกต่างจากตนอย่างสูง อันก่อให้เกิดคำถามที่ว่าประชาธิปไตยนั้นควรจะมีการจัดประเภทไปตามวัฒนธรรมของประเทศนั้น ๆ หรือไม่

งานเขียนชิ้นสำคัญของแนวคิดวัฒนธรรมทางการเมือง ได้แก่ บทความของโรนัลด์ อิงเกิลฮาร์ต ที่ชื่อ “ยุคฟื้นฟูของวัฒนธรรมทางการเมือง” (The Renaissance of Political Culture) ในปี 1988 อิงเกิลฮาร์ต ได้พยายามตรวจสอบตัวแปรทางวัฒนธรรมในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อเป็นการเชื่อมโยงระหว่างการศึกษาทางวัฒนธรรม และแนวคิดเชิงประจักษ์นิยมแบบวิทยาศาสตร์ เขายังเห็นว่าสังคมต่าง ๆ นั้น ถูกกำหนดโดยวิถีทางวัฒนธรรม อันส่งผลทางการเมืองและเศรษฐกิจ เขายังนำเสนอการจัดลำดับโดยการสำรวจประเทศต่าง ๆ ผ่านกรอบแนวคิด “วัฒนธรรมแบบพลเมือง” (Civic culture) อันประกอบไปด้วย ความพึงพอใจต่อชีวิตตัวเอง การพึงพอใจต่อรูปแบบการเมือง การไว้วางใจต่อผู้อื่น และการสนับสนุนระเบียบทางสังคมในประเทศตัวเอง ประเทศซึ่งมีลำดับของวัฒนธรรมแบบเมืองในระดับที่สูงก็จะมีแนวโน้มการเป็นประชาธิปไตยที่มั่นคงกว่าประเทศที่อยู่ในลำดับที่ต่ำกว่า (Seligson, 2002, Online)

ระเบียบวิธีการวิจัย (Research Methodology)

วิชาการเมืองการปกครองเปรียบเทียบ ยังมีการศึกษาที่ใช้หลักวิทยาศาสตร์อย่างเป็นระบบ ดังเช่น ระเบียบวิธีการวิจัย ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น การศึกษาเชิงพรรณนา (Qualitative method) ดังเช่น การอธิบายความเหมือน หรือความแตกต่างกัน ระหว่างระบบรัฐสภาของอังกฤษและอินเดีย โดยการพรรณนา หรือการบรรยาย และในเชิงปริมาณ (Qualitative method) ที่ได้ข้อมูลมาจากการเก็บสถิติในด้านต่าง ๆ ของประเทศทั้งหลาย เพื่อมาคำนวณแล้วหาความแตกต่าง ความเหมือน แนวโน้ม หรือความเป็นไปได้ในอนาคตของการเมืองในประเทศ (Ann and Orvis, 2011, p. 11) โดยอาจใช้การเปรียบเทียบระหว่าง 2 ประเทศขึ้นไป ดังเช่น ความเป็นรัฐล้มเหลว และความเป็นประชาธิปไตย ดังจะกล่าวโดยละเอียดในบทที่ 2

การศึกษาวิชาการเมืองการปกครองเปรียบเทียบโดยเฉพาะด้านปริมาณเป็นการศึกษาที่ละเอียดอ่อนมากเพราะใช้วิธีแบบวิทยาศาสตร์เช่นการตั้งทฤษฎี การตั้งสมมติฐาน การหาตัวแปรทั้งต้นและปลายรวมไปถึงการควบคุมตัวแปร เช่นเดียวกับการคำนวณสถิติที่มีสูตรมากมายแต่องค์ประกอบที่สำคัญที่สุดในการศึกษาคือรัฐมีธรรมชาติที่ซับซ้อนและไม่

คงที่เหมือนกับวัตถุ ในขณะเดียวกันก็มีปัจจัยอื่นเข้ามามีบทบาทต่อรัฐเป็นจำนวนมาก ดังเช่นวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ซึ่งแต่ละรัฐมีความแตกต่างกัน ผู้ศึกษายังต้องจัดให้ตัวแปรคือมนุษย์หรือปัจเจกชนเป็นสิ่งที่หยุดนิ่งตายตัว เช่น การถือว่าปัจเจกชนเป็นผู้มีเหตุผลก็ต้องยอมรับว่ามนุษย์ทุกคนมีการตอบรับกับสถานการณ์หนึ่ง ๆ ในแบบเดียวกันดังแนวคิดเชิงเหตุผล (Rational Choice Approach) ในทางกลับกัน แนวคิดเชิงโครงสร้างนิยมหน้าที่นิยม (Structural Functional Approach) ถือว่ามนุษย์เป็นไปตามโครงสร้างของการเมืองและสังคมมากกว่าเสรีภาพในการตัดสินใจของมนุษย์ ทั้งที่ความจริงแล้ว พฤติกรรมของมนุษย์อาจจะไม่ได้เป็นอย่างที่ 2 แนวคิดดังกล่าวคิดก็ได้ ดังนั้นการลดคุณค่าของการเมืองให้เป็นเพียงตัวเลขอาจทำให้ไม่ทราบความเป็นจริงเท่าไรนัก

ถึงแม้การวิจัยการเมืองการปกครองเปรียบเทียบ จะมีความซับซ้อนดังกล่าว แต่การได้ผลลัพธ์เป็นสถิติจะดูมีน้ำหนักและพลังมากกว่าในการอ้างอิง หรือการยืนยัน เพราะเป็นความจริงเชิงภววิสัย หรือเป็นกลาง และมีระบบชัดเจน ดังจะดูได้จากรูปแบบของการเมืองการปกครองเปรียบเทียบที่นิยมกันมากในปัจจุบัน คือ ดัชนีหรือการจัดลำดับขององค์กรต่างๆ ต่อแง่มุมทางการเมืองของประเทศทั้งหลายเช่น ดัชนีความเป็นประชาธิปไตย (Democracy index) ดัชนีกระบวนการจรรโลงประชาธิปไตย (Democratization index) ดัชนีภาวะรัฐล้มเหลว (Failed state index) ฯลฯ

ประเทศที่ใช้เป็นกลุ่มศึกษา

ตำราเรียนเล่มนี้ เน้นการเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มประเทศที่ตั้งอยู่บนรูปการปกครองแบบประชาธิปไตยและเผด็จการอยู่ 3 กลุ่ม อันได้แก่ **ประเทศประชาธิปไตยเสรีนิยมที่มั่นคง** เช่น อังกฤษ ฝรั่งเศส สหรัฐอเมริกา นอร์เวย์ เยอรมัน ญี่ปุ่น อินเดีย ฯลฯ **ประเทศประชาธิปไตยที่ไม่เสถียร** คือ สามารถเปลี่ยนเป็นเผด็จการ หรือประชาธิปไตยในระยะเวลาอันสั้นก็ได้ เช่น เยอรมันในอดีต ปากีสถาน และที่จะกล่าวถึงมากเป็นพิเศษคือรัสเซีย ฯลฯ อย่างไรก็ตามในตำราเล่มนี้จัดให้รัสเซียมีการปกครองแบบเผด็จการ จากการที่ผู้นำซึ่งมีการปกครองแบบเผด็จการ คือวลาดีมีร์ ปูติน ดำรงตำแหน่งอย่างยาวนาน ส่วน **ประเทศเผด็จการอำนาจนิยมแบบมั่นคง**คือถูกกำหนดโดยโครงสร้างทางบริหารและอำนาจมากกว่าตัวผู้นำ เช่น อิหร่าน พม่า และที่จะกล่าวถึงมากเป็นพิเศษคือ จีน ฯลฯ เสริมด้วยข้อมูลเชิงสถิติที่ได้จากแหล่งอื่น

การแบ่งบทเรียน

บทเรียนมีทั้งหมด 17 บท นอกจากบทแนะนำวิชาแล้ว การแบ่งบทเรียนเป็นไปตามประเด็นต่าง ๆ เกี่ยวกับการเมือง ดังต่อไปนี้

บทที่ 1 แนะนำวิชาการเมืองการปกครองเปรียบเทียบ (Introduction)

ธรรมชาติของการเมือง

บทที่ 2 การเมือง รัฐ และการแบ่งประเภทของรัฐ (Politics, State and State Classification)

บทที่ 3 อุดมการณ์ทางการเมือง (Political ideology)

บทที่ 4 รูปแบบการปกครอง (Regime)

บทที่ 5 เศรษฐกิจ (Economy)

รัฐบาลและการปกครอง

บทที่ 6 ฝ่ายบริหาร (Executive)

บทที่ 7 ฝ่ายนิติบัญญัติ (Legislature)

บทที่ 8 ฝ่ายตุลาการ (Judiciary)

บทที่ 9 รัฐธรรมนูญ (Constitution)

บทที่10 ข้าราชการ (Bureaucracy)

บทที่ 11 กองทัพ (Military)

บทที่ 12 ระดับการปกครอง (Levels of Governments)

พฤติกรรมทางการเมือง

บทที่ 13 การเลือกตั้ง (Election)

บทที่ 14 พรรคการเมือง (Political Party)

บทที่ 15 กลุ่มผลประโยชน์ (Interest Groups)

บทที่ 16 การมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political Participation)

วัฒนธรรมทางการเมือง

บทที่ 17 วัฒนธรรมทางการเมือง (Political Culture)

คำถามสำหรับการอภิปราย

1. การเปรียบเทียบกับประเทศอื่นจะทำให้ท่านรู้จักประเทศตัวเองได้ดีขึ้นหรือไม่ เพราะอะไร

2 .ท่านคิดว่าในโลกปัจจุบัน แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองใดที่มีบทบาทที่สุด

3. ท่านชอบความคิดของนักคิดหรือนักรัฐศาสตร์คนใดในบทเรียน จงอธิบาย

4. ท่านคิดว่าผู้ปกครองในยุคของท่านนั้นสอดคล้องกับรูปแบบการปกครองแบบใดของอาริสโตเติล

5. ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับคำพูดของอาริสโตเติลที่ว่าประชาธิปไตยเป็นการปกครองที่เลวน้อยที่สุด เพราะเหตุใด

6. ท่านเห็นด้วยกับแนวคิดเชิงเหตุผลที่ว่ามนุษย์กระทำการใดโดยคำนวณถึงเหตุผลและผลประโยชน์ของตัวเองหรือไม่ เพราะเหตุใด

7. ท่านคิดว่ารูปแบบการปกครองอย่างเช่นประชาธิปไตยควรเป็นไปตามบริบทของวัฒนธรรมของแต่ละประเทศหรือไม่ เพราะเหตุใด

บรรณานุกรม

Ann, C. and Orvis, S. (2014). **Introducing Comparative Politics: Concepts and Cases in Context**. US: CQ Press.

Berlin, E. (2004). **The Robustness of Authoritarianism in the Middle East: Exceptionalism in Comparative Perspective: Comparative Politics,** 36(2).

Gazeta ,R.(2012). **Josef Stalin: revered and reviled in modern Russia.**Retrieved Jun 15, 2012 ,from http://www.telegraph.co.uk/sponsored/rbth/features/9335008/josef-stalin-revered-reviled.html

Hague, R. and Harrop, M. (2013). **Comparative Government and Politics : An Introduction.**UK: Palgrave Macmillan.

Inoguchi,T. and Newman, E. (1997). **Asian Values and Democracy in Asia.** Retrieved March 28, 1997, from http://archive.unu.edu/unupress/asian-values.html

McCormick, J. (2007). **Comparative Politicsin Transition**.USA:Wadsworth publishing.

Miller, F. (2011). **Aristotle's Political Theory.** Retrieved March 15, 2015, from http://plato.stanford.edu/entries/aristotle-politics/

Seligson, M. A. (2002). **The Renaissance of Political Culture or the Renaissance of the Ecological Fallacy.** Retrieved September 25, 2014, from https://my.vanderbilt.edu/seligson/files/2013/12/Ecological_Fallacy_published_paper_in_CP.pdf

บทที่ 2

การเมือง รัฐ และการแบ่งประเภทของรัฐ (Politics, State and State Classification)

ก่อนจะศึกษาวิชาการเมืองการปกครองเปรียบเทียบนั้น จำเป็นต้องศึกษาเกี่ยวกับความสำคัญ และความหมายของการเมืองการปกครอง รวมไปถึง องค์ประกอบสำคัญของการศึกษาการเมืองการเปรียบเทียบ นั้นคือ รัฐ ว่ามีความหมายว่าอย่างไร และมีองค์ประกอบคืออะไร ในตอนท้ายนั้นวิชาการเมืองการปกครองได้มีผลต่อการแบ่งรัฐออกเป็นประเภทและกลุ่มต่าง ๆ อย่างไรบ้าง

การเมือง (Politics)

ความสำคัญของการเมือง

การเมืองนั้นมีความสำคัญสำหรับมนุษย์อย่างมาก ดังจะพิจารณาได้จากนิยามของอาริสโตเติลที่ว่า “มนุษย์คือสัตว์สังคม” (Man is by nature a social animal) มนุษย์นหลีกเลี่ยงการเมืองไม่ได้เพราะการเมืองนั้นช่วยจัดระเบียบทางอำนาจให้กับมนุษย์จนสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างปลอดภัยและมีประสิทธิภาพในการประกอบกิจการต่าง ๆ ไม่ว่าด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม การจัดระเบียบเช่นนี้ปรากฏออกมาในรูปแบบของการแบ่งกลุ่ม ชนเผ่า หรือชนชั้นมีการจัดวางตำแหน่งในการบริหารกลุ่มอย่างเป็นระบบ

เมื่อมนุษย์มีจำนวนมากขึ้น กลุ่มหรือเผ่าก็ขยายตัวเป็นเมือง จนเป็นอาณาจักรหรือจักรวรรดิรูปแบบการเมืองและการปกครองก็ซับซ้อนมากกว่าเดิม อันส่งผลให้สิ่งรอบข้างอุดมการณ์ เศรษฐกิจ ศิลปะ วัฒนธรรม วิถีชีวิตของมนุษย์ฯลฯ ก็มีความซับซ้อนตามซึ่งสิ่งเหล่านั้นก็จะมีอิทธิพลต่อรูปแบบการเมืองและการปกครองเป็นลูกโซ่กันไป ในทางกลับกันการแบ่งแยกเป็นกลุ่มก็อาจทำให้ชีวิตมนุษย์ไม่มีความปลอดภัยได้อันเกิดจากความขัดแย้งหรือสงครามระหว่างชนเผ่าหรือระหว่างอาณาจักรต่าง ๆ จนนำไปสู่การล่มสลายขององค์กรทางการเมืองและสังคมของพื้นใดพื้นหนึ่งซึ่งอาจนำไปสู่รูปแบบทางการเมืองใหม่แบบใหม่ ๆ ของพื้นที่นั้นในกาลต่อมาก็เป็นได้ดังเช่นสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่นำอิตาลีและเยอรมันจากเผด็จการแบบเบ็ดเสร็จไปสู่การปกครองแบบประชาธิปไตยในเวลาต่อมา

ความหมายของการเมือง

การเมืองมาจากภาษาอังกฤษว่า Politicsซึ่งมีรากศัพท์จากภาษากรีกว่า polis อันหมายถึงกิจกรรมที่กระทำในเมืองใหญ่ ซึ่งในที่นี้มีลักษณะตามแบบนครรัฐ (City-state)ของกรีกยุคโบราณเท่านั้นคำว่า polis ยังหมายถึง“สำหรับ” หรือ “เกี่ยวกับ”พลเมือง (Citizen) (Heywood,2007, p. 5)

ความหมายโดยทั่วไปของการเมือง มี 4 ประการดังต่อไปนี้

1. ศิลปะในการปกครอง (Art of Government)

ตามนิยามของเดวิด อีสตัน การเมืองหมายถึงการที่รัฐใช้อำนาจหน้าที่ในการจัดสรรหรือแจกแจงคุณค่าต่าง ๆ ให้กับสังคมอย่างชอบธรรม (The authoritative allocation of values to society) (Joseph, 2013, p. 8)

นิยามนี้หมายความว่ารัฐต้องเป็นตัวกลางในการปฏิบัติต่อพลเมืองที่ตนปกครองอย่างมีศิลปะคือสามารถตอบสนองประโยชน์หรือทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดต่อกลุ่มต่าง ๆในสังคมอย่างยุติธรรมทั่วถึง เพื่อให้สังคมสามารถดำรงอย่างสงบสุข อันสอดคล้องกับแนวคิดพหุนิยม (Pluralism) ดังนั้นการเมืองและการปกครองจึงมีความหมายอย่างเดียวกันหากเราให้คำนิยามของการปกครองคือการบำบัดทุกข์บำรุงสุขของรัฐต่อประชาชน ดังนั้นในความหมายนี้การเมืองจึงมีความหมายเดียวกับการปกครอง

2. กิจกรรมที่ทำในสาธารณะ (Public affairs)

นิยามของการเมืองแบบนี้ถือได้ว่านิยามแบบเก่าที่มีการแบ่งแยกขอบเขตของสังคมออกเป็นสาธารณะ (Public) และส่วนบุคคล (private) ตามนิยามเช่นนี้ การเมืองจะถูกวางกรอบไว้ที่องค์กรทางการเมืองดังที่เข้าใจในปัจจุบันเช่น รัฐบาล รัฐสภา ศาล ระบบราชการ ฯลฯ เป็นหลักส่วนองค์กรและกิจกรรมต่างๆ ของประชาชนเช่นสหภาพ วงการธุรกิจ สถาบันครอบครัว กิจกรรมทางศาสนา ฯลฯ จะไม่ถูกจัดว่าเป็นเรื่องการเมือง

ถึงแม้แนวคิดเช่นนี้ยังคงมีอิทธิพลต่อความคิดของคนทั่วไปอยู่จนถึงปัจจุบันแต่ก็ได้เปลี่ยนแปลงไปบ้างดังเช่นตั้งแต่ทศวรรษที่ 70 นักสตรีนิยม (feminist) ได้เห็นว่าเรื่องส่วนตัวอย่างเช่นเพศเป็นเรื่องทางการเมือง (Personal is political) นั้นคือความเป็นผู้หญิงถูกสร้างผ่านโครงสร้างทางอำนาจโดยผู้ชาย ขบวนการประชาสังคมอย่างเช่นกลุ่มเพื่อสิทธิสตรีและขยายความไปถึงกลุ่มอื่นเช่นพวกรักร่วมเพศจึงได้ช่วยกระตุ้นให้เกิดขบวนการประชาสังคมที่ต่อสู้เพื่อเรียกร้องสิทธิให้เท่าเทียมกับกลุ่มอื่นๆ ในสังคม (Hanisch,2006, Online)

3. การประนีประนอมและการหามุมมองร่วมกัน (Compromise and Consensus)

ตามแนวคิดของกลุ่มพหุนิยม (Pluralism) การเมืองหมายถึงการเจรจาและพูดคุยกันเพื่อหาทางประนีประนอมและเพื่อหาทางแก้ไขปัญหาหรือข้อตกลงร่วมกันระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม (Shively,2008,pp. 10–13)

ดังนั้นการเมืองในนิยามเช่นนี้ย่อมไม่ได้นำไปสู่การแก้ไขปัญหาหรือทำให้สังคมเจริญรุ่งเรืองในระยะเวลาอันสั้นเพราะการเจรจาของคนหลายกลุ่มเต็มไปด้วยความซับซ้อนและต้องใช้เวลาในการหาทางออกร่วมกันนิยามเช่นนี้จึงกระทำได้ในประเทศที่เป็นประชาธิปไตยที่มีความอดทนต่อความหลากหลายทางความคิด ดังในอเมริกาและยุโรปตะวันตก แต่ไม่เป็นที่นิยมหรือประสบความสำเร็จในประเทศที่คุ้นเคยกับการปกครองเผด็จการซึ่งมุ่งใช้อำนาจในการควบคุมเสรีภาพและสิทธิการแสดงออกของพลเมืองตน

4. อำนาจ (power)

การเมืองยังหมายถึงอำนาจอันหมายถึงสิ่งที่ทำให้บุคคลหนึ่งสามารถบังคับให้อีกบุคคลหนึ่งกระทำตามหรือไม่กระทำตามที่ตัวเองต้องการได้อันมีผลต่อพลเมืองในด้านดังไปนี้

4.1 การตัดสินใจ(Decision making)

การเมืองในมิติอำนาจของรัฐที่มีต่อการตัดสินใจของประชาชนมีดังต่อไปนี้

4.1.1 กำลังบังคับ (Coercive force) หมายถึงการที่ผู้มีอำนาจคือรัฐสามารถบังคับให้ผู้อยู่ใต้อำนาจคือประชาชนปฏิบัติตามนโยบายที่ตนวางไว้โดยใช้ผ่านตำรวจและทหาร

4.1.2 ข้อตกลงร่วมกัน (Consensus) เช่นประชาชนยอมรับว่าต้องมอบสิทธิและเสรีภาพในระดับหนึ่งให้กับรัฐบาลประชาชนต้องตัดสินใจกระทำตามการใดตามนโยบายหรือกฎหมายที่รัฐได้วางไว้ให้แม้ยังไม่ถูกการใช้อำนาจบังคับ

4.1.3 หน้าที่ ความซื่อสัตย์ พันธะ (Duty loyalty and commitment) การเมืองในมิตินี้ยังหมายถึงการที่รัฐมีอำนาจบังคับให้พลเมืองต้องปฏิบัติตามรัฐผ่านคุณค่าดังกล่าว เช่นพลเมืองมีหน้าที่ต้องจงรักภักดีต่อรัฐและมีพันธะ คือทำประโยชน์ให้กับรัฐ หรือการเป็นคนชาติใดก็ต้องซื่อสัตย์ต่อชาตินั้นโดยการไม่บอกข้อมูลสำคัญของประเทศแก่คนต่างชาติ

4.2 กำหนดวาระทางการเมือง (Agenda setting)

สำหรับการเมืองในแง่มุมนี้ รัฐมีอำนาจสามารถกำหนดว่าเรื่องใดควรเป็นหรือไม่เป็นวาระทางการเมืองที่จะแจ้งให้ประชาชนทราบเพื่อมีส่วนในการแสดงความคิดเห็นเพื่อถกเถียงกันสิ่งหนึ่งที่ช่วยให้รัฐมีอำนาจคือการควบคุมสื่อมวลชนในการนำเสนอวาระทางการเมืองนั้น อำนาจของรัฐจะมีมากหรือน้อยก็ขึ้นอยู่กับรูปแบบการปกครอง เช่นรัฐประชาธิปไตยมีแนวโน้มที่จะนำเสนอทุกประเด็นให้สาธารณชนได้รับทราบแต่รัฐเผด็จการ

พยายามปิดบังประเด็นทางการเมืองเสียส่วนใหญ่โดยเฉพาะอย่างยิ่งความล้มเหลวของการบริหารงานหรือการฉ้อราษฎรบังหลวง และรัฐเผด็จการยังพยายามเน้นไปที่ความสำเร็จของรัฐบาลในบางประเด็นหรือการเน้นลัทธิบูชาบุคคลเช่นยกย่องบุคคลสำคัญคนใดคนหนึ่งเสียจนเกินความเป็นจริงดังเช่นสหภาพโซเวียตเน้นการยกย่องสตาลินอย่างมากมายเพื่อทำให้ประชาชนจงรักภักดีต่อพรรคคอมมิวนิสต์

4.3 ควบคุมความคิด(Thought control)

การเมืองในแง่มุมนี้คือการที่รัฐมีอำนาจคือสามารถควบคุมและการปลูกฝังอุดมการณ์ให้กับพลเมืองผ่านการโฆษณาชวนเชื่อ (Propaganda) ของรัฐการควบคุมความคิดเช่นนี้เป็นสิ่งที่รัฐไม่ว่าประชาธิปไตยหรือเผด็จการล้วนแต่ใช้ในการควบคุมพลเมืองของตน แต่รัฐที่เป็นประชาธิปไตยนั้นอนุญาตให้มีการแสดงความคิดเห็นที่แตกต่างจากโฆษณาชวนเชื่อได้ ในขณะที่รัฐเผด็จการโดยเฉพาะเผด็จการแบบเบ็ดเสร็จมักไม่เปิดโอกาสให้เท่าใดนัก

ด้วยนิยามอันซับซ้อนของการเมืองเช่นนี้ย่อมทำให้วิชาการเมืองการปกครองเปรียบเทียบนั้นมีความซับซ้อนและประเด็นสำหรับการศึกษาอย่างมากมาย นอกเหนือไปจากการเมืองของประเทศต่าง ๆ ในโลกนี้ซึ่งมักมีลักษณะที่โดดเด่นเฉพาะตัวแม้ว่าจะได้รับอิทธิพลทางการเมืองจากยุคโลกาภิวัฒน์อย่างมากก็ตาม

รัฐ (State)

วิชาการเมืองการปกครองเปรียบเทียบมีองค์ประกอบสำหรับการวิเคราะห์ตั้งแต่ระดับใหญ่จนมาถึงขนาดเล็กเช่นองค์กรระหว่างรัฐรัฐภูมิภาคสังคมเช่นกลุ่ม องค์กร สถาบันจนมาถึงระดับเล็กที่สุดคือปัจเจกชน แต่องค์ประกอบที่ถือว่าสำคัญที่สุดคือ รัฐ (State)ในฐานะสถาบันซึ่งเป็นเป็นองค์ประกอบหลักสำหรับวิชาการเมืองการปกครองเปรียบเทียบในการศึกษา เพราะรัฐมีอำนาจสูงสุดในการควบคุมทุกสิ่งทุกอย่างเหนือดินแดนที่ตนรับผิดชอบ แม้แต่องค์ประกอบซึ่งดูใหญ่กว่าคือองค์กรระหว่างรัฐเช่น สหประชาชาติหรือสหภาพยุโรปมีสถานะอยู่เหนือรัฐ แท้ที่จริงไม่มีอำนาจเหนือรัฐมากเท่าใดนักเพราะนโยบายต่าง ๆ ต้องอาศัยการยินยอมพร้อมใจจากแต่ละรัฐ นอกจากนี้แม้แต่กลุ่มทางสังคมเช่นกลุ่มผลประโยชน์จากองค์กรธุรกิจชนชั้น กลุ่มอัตลักษณ์ ฯลฯ ซึ่งปัจจุบันเริ่มมีบทบาทอย่างสูงก็ยังต้องถูกกำหนดหรือวางขอบเขตจากรัฐว่าให้มีบทบาทมากน้อยเพียงใด

ความหมายและองค์ประกอบของรัฐ

รัฐมีนิยามค่อนข้างหลากหลาย แต่นิยามที่ชัดเจนที่สุดนิยามหนึ่งคือองค์รัฐาธิปัตย์อันหมายถึงผู้ปกครองซึ่งมีอำนาจสูงสุดเหนือดินแดนตัวเอง (Hauss,2009, p. 7) อย่างไรก็ตามองค์รัฐาธิปัตย์ในที่นี้มีลักษณะเป็นนามธรรมคือหาตัวตนไม่ได้ จึงต้องมีตัวแทนของรัฐในการใช้อำนาจนั้นคือองค์กรที่เรียกว่ารัฐบาล ดังนั้นในปัจจุบันจึงมักมีคนใช้คำว่ารัฐ รัฐบาลรวมไปถึงประเทศสลับกันไป

รัฐมีองค์ประกอบสำคัญ 4 อย่างดังต่อไปนี้ (Ibid., pp. 7–8)

1.รัฐบาล (Government)

หมายถึง ผู้ใช้อำนาจสูงสุดในการปกครองรัฐและยังรับผิดชอบในการบริหารกิจกรรมต่าง ๆ ของรัฐ รัฐบาลต้องมีหัวหน้าผู้เป็นจุดศูนย์รวมทางอำนาจและบารมี ดังที่เรียกว่าประมุขของรัฐบาล (Head of Government) ดังเช่นประธานาธิบดีหรือนายกรัฐมนตรีอย่างไรก็ตามหลายรัฐอาจมีการแบ่งระหว่างประมุขของรัฐบาลกับประมุขของรัฐ (Head of State) ออกจากกัน (ดูลายละเอียดได้ในบทฝ่ายบริหาร) รัฐมีเครื่องมือเพื่อให้นโยบายของรัฐเกิดความศักดิ์สิทธิ์ดังเช่นกฎหมายอันจะเป็นการทั้งให้คุณแก่ผู้ปฏิบัติตามหรือลงโทษผู้ที่ไม่ปฏิบัติตาม

2. ประชากร (Population)

หมายถึง กลุ่มบุคคลซึ่งอาศัยอยู่ภายในพื้นที่รัฐนั้นประชากรของแต่ละรัฐมักไม่เท่ากันคือมีจำนวนตั้งแต่ประมาณพันสี่ร้อยล้านคนอย่างประเทศจีนไปจนถึงไม่กี่ร้อยคนอย่างนครรัฐวาติกันอย่างไรก็ตามในปัจจุบันคำว่า “ประชากร” มีความซับซ้อนยิ่งขึ้น เพราะอาจจะรวมไปถึงกลุ่มบุคคลที่อาศัยอยู่ในรัฐอื่นแต่ยังถือว่าตนเป็นประชากรของรัฐนั้น อย่างเช่นคนพลัดถิ่นจำนวนประชากรมีผลต่อเรื่องเสถียรภาพของรัฐ รัฐซึ่งมีประชากรเป็นจำนวนมากและฐานะยากจนส่งผลให้ตัวรัฐขาดเสถียรภาพเพราะต้องเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ด้านสังคมและเศรษฐกิจดังเช่นบังคลาเทศ ในทางกลับกันรัฐซึ่งแม้จะพัฒนาแล้วแต่มีจำนวนประชากรน้อยก็ทำให้เกิดความไร้เสถียรภาพอีกเช่นกันเพราะขาดกำลังคนในการขับเคลื่อนและพัฒนาประเทศอย่างเช่นสิงคโปร์ซึ่งจำเป็นต้องรับแรงงานต่างชาติเข้ามาเป็นจำนวนมากอันก่อให้เกิดปัญหาในเรื่องเชื้อชาติและความไม่เท่าเทียมกันทางเศรษฐกิจ (Fenn, 2014, Online)

3. ดินแดน (Territory)

หมายถึง พื้นที่หรือเขตแดนที่กำหนดตัวตนของรัฐนั้นดินแดนอาจมีปัจจัยกำหนดมาจากการเมืองภายในรัฐเองเช่นรัฐบาลกลางเข้าไปมีอำนาจควบคุมเหนือท้องถิ่นซึ่งเคยเป็นคนละอาณาจักรมาก่อนดังเช่นในสมัยรัชกาลที่ 5 ทางกรุงเทพฯได้รวมหัวเมืองต่าง ๆ มาเป็นประเทศเดียวกัน หรืออาจเกิดจากการเมืองภายนอกรัฐเช่นประเทศเจ้าอาณานิคมได้ร่วมกันแบ่งพื้นที่

สำหรับปกครองจนในที่สุดได้กลายเป็นเป็นประเทศในที่สุด ดังกรณีที่เกิดขึ้นในทวีปแอฟริกาและเอเชีย หรืออาจจะเป็นข้อตกลงกันระหว่างทั้ง 2 ประเทศ ตัวอย่างได้แก่อินเดียและปากีสถานซึ่งก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 เคยอยู่ในพื้นที่เดียวกันคือชมพูทวีป แต่ในปี 1947 ด้วยความแตกต่างทางศาสนายึดถือคือฮินดูและอิสลามจึงทำให้ประชาชนทั้ง 2 กลุ่มแยกประเทศกันคืออินเดียและปากีสถานในปัจจุบัน

4. อำนาจอธิปไตย (Sovereignty)

หมายถึง อำนาจสูงสุดของรัฐบาลที่มีเหนือประชาชนหรือกลุ่มเชื้อชาติต่าง ๆ ในดินแดนของตัวเอง อำนาจอธิปไตยของรัฐจึงมีภาวะที่ซับซ้อนอย่างมากเช่นหากประชาชนกลุ่มใดไม่ปฏิบัติตามกฎหมายหรือแม้แต่การปรากฏตัวของชาวต่างชาติเข้ามาในดินแดนของรัฐนั้นโดยปราศจากการรับรู้ของรัฐบาล ก็ถือได้ว่าอำนาจอธิปไตยของรัฐนั้นกำลังถูกล่วงละเมิด รัฐจึงมีหน้าที่ในการรักษาอำนาจอธิปไตยไว้ผ่านกองกำลังรักษาความมั่นคงอย่างเช่นกองทัพ นอกจากนี้หากมีกลุ่มบุคคลมีอิทธิพลเข้ามาแทรกแซงการทำงานของรัฐบาลไม่ว่าจะเป็นตำรวจ กองทัพหรือองค์กรนอกกฎหมายก็ถือว่าเป็นปรากฏการณ์รัฐซ้อนรัฐ (State within state)

อย่างไรก็ตามรัฐอื่นก็มีเข้ามาแทรกแซงอธิปไตยของของรัฐ ๆ นั้นได้เช่นกันดังในสงครามเย็น สหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียตได้เข้ามามีครอบงำรัฐที่เล็กกว่าเช่นเข้าไปตั้งฐานทัพในรัฐนั้นแต่มีอำนาจปกครองตัวเองไม่สนใจกฎหมายของรัฐเจ้าบ้านหรือสามารถบีบบังคับไม่ให้รัฐนั้นติดต่อหรือค้าขายกับรัฐที่มหาอำนาจทั้ง 2 ถือว่าเป็นศัตรู ปรากฏการณ์นี้ถือได้ว่าเป็นล่วงละเมิดอำนาจอธิปไตยทั้งภายในและภายนอกนอกจากนี้ชุมชนนานาชาติก็มีผลกระทบต่อตัวตนของรัฐนั้นเช่นการยอมรับการดำรงอยู่ของรัฐ (Recognition) ซึ่งปัจจุบันมีอิทธิพลอย่างมากเช่นตัวอย่างของไต้หวันซึ่งมีสถานภาพของรัฐไม่ชัดเจน เพราะแม้ไต้หวันจะมีองค์ประกอบของรัฐทุกอย่าง แต่จีนถือว่าไต้หวันเป็นมณฑลหนึ่งของตน ในขณะที่ประเทศโดยส่วนใหญ่ไม่รับรองการมีอยู่ของรัฐไต้หวันเพราะยอมรับนโยบายที่จีนประกาศว่ามีเพียงจีนเดียวเท่านั้น (BBC,2015, Online)

วิชาการเมืองการปกครองเปรียบเทียบจึงศึกษารัฐเป็นหลักแล้วโยงไปถึงความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับองค์ประกอบอื่น ๆ ดังที่ได้กล่าวมา

การแบ่งประเภทของรัฐ(State Classification)

การเมืองมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการแบ่งรัฐออกมาเป็นกลุ่มต่าง ๆ อันเป็นลักษณะที่ขัดแย้งในตัวเองของยุคโลกภิวัฒน์คือถึงแม้การเมืองของประเทศต่าง ๆ จะมีลักษณะคล้ายคลึงกันมากขึ้นเรื่อย ๆ แต่ก็มีความแตกต่างไปในตัวด้วยดังรูปแบบทางการเมืองเช่นรัฐประชาธิปไตย รัฐประชาธิปไตยเทียม รัฐเผด็จการ รัฐเผด็จการเบ็ดเสร็จ ซึ่งตำราจะกล่าว

อย่างโดยละเอียดในบทรูปแบบทางการเมือง การแบ่งการปกครองดังเช่นรัฐเดี่ยว สหพันธรัฐ ซึ่งตำราจะกล่าวอย่างโดยละเอียดในบทระดับการปกครอง นอกจากนี้ตัวอย่างที่โดดเด่นได้แก่ “ทฤษฎี 3 โลก” โดยผู้นำของจีนคือเหมา เจ๋อตง ซึ่งเป็นการแบ่งประเทศต่าง ๆ ออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ๆ และเป็นที่แพร่หลายทั่วไปในช่วงระหว่างสงครามเย็น (1945–1991) ดังต่อไปนี้ (McCormick, 2007, pp. 10–11)

1.ประเทศโลกที่ 1

หมายถึงประเทศที่พัฒนาแล้ว มีระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมและเป็นประชาธิปไตยเสรีนิยมดังเช่นสหรัฐอเมริกา แคนาดาออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ ยุโรปตะวันตก ส่วนในทวีปเอเชียได้แก่ญี่ปุ่น

2.ประเทศโลกที่ 2

หมายถึงประเทศที่ปกครองโดยระบอบคอมมิวนิสต์เช่น จีนยุโรปตะวันออกคิวบา เกาหลีเหนือส่วนสหภาพโซเวียตนั้นเหมาได้จัดให้อยู่ในประเทศโลกที่ 1 เพราะมีความเจริญทางการเมืองและเศรษฐกิจเหมือนกับประเทศทุนนิยม

3.ประเทศโลกที่ 3

หมายถึงประเทศด้อยพัฒนาที่ไม่ได้มีการปกครองแบบคอมมิวนิสต์เช่นมีการปกครองแบบประชาธิปไตยแบบไม่สมบูรณ์จนไปถึงระบบเผด็จการทหารอย่างเต็มที่ซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมากกระจายไปทั่วทวีปเอเชีย แอฟริกาและอเมริกาใต้ ระบบเศรษฐกิจของประเทศเหล่านี้มักเป็นทุนนิยมแต่ล้าหลังเพราะรวมศูนย์อำนาจไว้ที่รัฐและเต็มไปด้วยการฉ้อราษฎรบังหลวง เน้นระบบพวกพ้องขาดหลักธรรมาภิบาล

นอกจากนี้ยังได้แก่การจัดอันดับของคุณสมบัติต่าง ๆ ของประเทศ ผ่านวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ โดยคำนวณสถิติจากด้านต่าง ๆตัวอย่างที่โดดเด่นของวิชาการเมืองการปกครองเปรียบเทียบได้แก่การวัดความเข้มแข็ง (strength) ของรัฐต่าง ๆ โดยกองทุนเพื่อสันติภาพอันมีตัวชี้วัดดังต่อไปนี้ (Ann and Orvis, 2014, p. 55)

1.ตัวชี้วัดวัดทางสังคม อันได้แก่

1.1 ความหนาแน่นของประชากร หากรัฐที่มีความหนาแน่นของประชากรสูงหรือต่ำเกินไปก็อาจจะทำให้รัฐนั้นมีความเข้มแข็งน้อยลงจากปัญหาเช่นความมั่นคง อาชญากรรม การขาดแคลนปัจจัย 4

1.2 ความสัมพันธ์ระหว่างชนเผ่าหรือกลุ่มต่าง ๆ ภายในประเทศ หากรัฐใดมีแต่ความสามัคคีของประชาชนก็จะมีความเข้มแข็ง สำหรับรัฐที่อ่อนแอหรือใกล้เคียงกับการเป็น

รัฐล้มเหลว (Failed State) ความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนภายในประเทศเต็มไปด้วยความขัดแย้งและการใช้ความรุนแรงต่อกัน

1.3 จำนวนผู้อพยพออกนอกประเทศหรือไปยังพื้นที่อื่นภายในประเทศ ปรากฏการณ์เช่นนี้เกิดจากความขัดแย้งภายในประเทศเช่นสงครามกลางเมืองสงครามฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ประเทศที่มีตัววัดเช่นนี้ในระดับสูงก็มีปัจจัยมาจากข้อข้างบนคือเกิดจากความขัดแย้งของกลุ่มภายในประเทศ

2.ตัวชี้วัดทางเศรษฐกิจ อันได้แก่

2.1 การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ หากรัฐใดมีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ต่อเนื่องและคงที่ก็จะมีความเข้มแข็งเพราะมีงบประมาณเป็นจำนวนมากจากการเจริญเติบโตของชนชั้นกลางจนสามารถสร้างโครงการที่มีประโยชน์ต่อประเทศได้

2.2 ปัญหาทางเศรษฐกิจ หากรัฐใดต้องพบกับปัญหาทางเศรษฐกิจครั้งใหญ่และกินระยะเวลานานย่อมส่งผลกระทบถึงด้านอื่นเช่นชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน รวมไปถึงความสงบเรียบร้อยอย่างเช่นอาชญากรรม ความเข้มแข็งของรัฐย่อมลดลง

2.3 ปัญหาความยากจน เช่นรัฐที่มีสัดส่วนของคนยากจนสูงก็ย่อมทำให้รัฐบาลไม่สามารถตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานแก่ประชาชนได้มากนักเพราะรายได้จากภาษีมาจากชนชั้นกลางที่มีขนาดไม่ใหญ่และรัฐบาลมักฉ้อราษฎรบังหลวง อันก่อให้เกิดปัญหาอาชญากรรมและความวุ่นวายทางสังคม

3.ตัวชี้วัดทางการเมือง อันได้แก่

3.1 ความถูกต้องชอบธรรมของรัฐบาลประเทศที่มีความเข้มแข็งดังเช่นประเทศประชาธิปไตยเสรีนิยมมักมีรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งที่ใสบริสุทธิ์ได้รับการยอมรับจากประชาชน จึงทำให้สามารถบริหารรัฐกิจได้อย่างเต็มที่ ไม่มีการประท้วงหรือความขัดแย้งจากประชาชนจากเกินขอบเขตที่พอดี

3.2 กองกำลังรักษาความมั่นคง ประเทศมีกองทัพและตำรวจที่เข้มแข็งและมีการจัดการองค์กรที่ดีทำให้สามารถรักษาความมั่นคงทั้งภายนอกและภายในประเทศได้ก็จัดว่าเป็นประเทศที่มีความมั่นคง

3.3 การแทรกแซงจากอำนาจภายนอกประเทศ ประเทศซึ่งถูกแทรกแซงจากกลุ่มอิทธิพลภายนอกไม่ว่ารัฐบาลของต่างชาติหรือบริษัทข้ามชาติย่อมบริหารประเทศที่เอื้อต่อผลประโยชน์ของบุคคลเหล่านั้น อันส่งผลถึงเรื่องเศรษฐกิจและชีวิตโดยรวมของประชาชนและยังนำไปสู่การก่อความไม่สงบในสังคมทำให้รัฐมีความเข้มแข็งน้อยลง

3.4 มีพรมแดนที่แน่นอนและแทรกซึมได้ยาก ประเทศซึ่งมีความเข้มแข็งมากจะมีการจัดพรมแดนหรืออาณาเขตประเทศที่ชัดเจน เช่นเดียวกับการป้องกันไม่ให้ต่างชาติไม่ว่ารัฐบาลหรือผู้อพยพสามารถแทรกซึมเข้าไปได้จนก่อให้เกิดปัญหาด้านความมั่นคง

ประเทศที่มีความเข้มแข็งน้อยที่สุดในโลกตามการจัดอันดับเช่นนี้ได้แก่โซมาเลีย ชาด ซูดาน ซึ่งอยู่ในทวีปแอฟริกาและเป็นประเทศโลกที่ 3 ส่วนประเทศที่มีความเข้มแข็งมากที่สุดในโลกได้แก่นอร์เวย์ สวีเดน ฟินแลนด์ซึ่งอยู่ในยุโรปและเป็นประเทศโลกที่ 1

นอกจากนี้ยังมีการจัดดัชนีความเป็นประชาธิปไตย (Democratic index) ซึ่งจัดโดยองค์กรที่ไม่แสวงหากำไรอย่างเช่นเดอะอีโคโนมิสต์ อินเทลลิเจนท์ ยูนิตซึ่งจัดอันดับประเทศต่างๆ ว่ามีความเป็นประชาธิปไตยมากน้อยเพียงใดในแต่ละปีผ่านเกณฑ์ดังต่อไปนี้ (The Economist Intelligence Unit, 2014, Online)

1.การเลือกตั้ง เช่นมีการเลือกแบบเสรี มีความโปร่งใสหรือไม่ ผู้ลงสมัครมีอิสระในการหาเสียงหรือไม่ ฯลฯ

2.หน้าที่ของรัฐบาลเช่นรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งมีอำนาจในการบริหารงานมากน้อยเพียงใด รัฐบาลมีการตรวจสอบและถ่วงดุลหรือไม่ ฯลฯ

3. การมีส่วนร่วมทางการเมืองเช่นประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองมากน้อยเพียงใด ชนกลุ่มน้อยสามารถเข้ามาร่วมในการกำหนดนโยบายของรัฐหรือไม่อย่างไร ฯลฯ

4.สิทธิเสรีภาพของพลเมืองเช่นประชาชนมีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกันหรือไม่ ชนกลุ่มน้อยมีสิทธิและเสรีภาพเท่ากับประชากรส่วนใหญ่หรือไม่อย่างไร ฯลฯ

5.วัฒนธรรมทางการเมืองเช่นสังคมนั้นมีทัศนคติต่อประชาธิปไตยอย่างไร มีการเปิดใจกว้างต่อความหลากหลายของประชากรดังเช่นความเชื่อทางศาสนา เพศ สีผิวมากน้อยเพียงใด ฯลฯ

ซึ่งผลที่ได้ในปี 2014 ประเทศซึ่งมีอันดับของประชาธิปไตยสูงสุดได้แก่ นอร์เวย์ สวีเดน ไอซ์แลนด์ นิวซีแลนด์ เดนมาร์กเป็นต้น ส่วนประเทศที่มีอันดับของประชาธิปไตยต่ำสุดได้แก่ เกาหลีเหนือ สาธารณรัฐแอฟริกากลาง ชาด ซีเรียเป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีการจัดอันดับของประเทศต่าง ๆ อีกเป็นจำนวนมากตามมิติอันซับซ้อนของความหมายทางการเมืองดังที่ได้กล่าวมาตั้งแต่ต้นเช่นการบริหารงานภาครัฐเช่นการจัดดัชนีความโปร่งใสของประเทศต่าง ๆ ในโลก (Transparency index) ดัชนีการฉ้อราษฎรบังหลวง (Corruption index) ในมิติทางสังคมเช่น ดัชนีชีวิตเปี่ยมสุข (Better Life index) ดัชนีการพัฒนามนุษย์ (Human development index) ดัชนีความเท่าเทียมกันทางเพศ (Gender Equality index)

ดัชนีความสุขมวลรวมประชาชาติ(Gross National Happiness index) ดัชนีการรักษาสิ่งแวดล้อม (Environmental Performance index) ฯลฯ

การเมืองไม่ได้มีส่วนสำคัญในเรื่องการจัดอันดับของประเทศเท่านั้นหากยังมีส่วนในการจัดกลุ่มของประเทศส่งผลถึงอัตลักษณ์และบทบาทบนเวทีโลกของประเทศนั้นๆอย่างเช่นในยุคหลังสงครามเย็นที่สหภาพโซเวียตล่มสลายและอุดมการณ์คอมมิวนิสต์หมดบทบาทไปแล้วก็ยังมีการใช้ทฤษฎี 3 โลกของเหมาในการแบ่งเป็นประเทศพัฒนาแล้ว (Developed country) อันหมายถึงโลกที่ 1กับประเทศกำลังพัฒนาหรือด้อยพัฒนา (Developing Country) อันหมายถึงโลกที่ 3 โดยใช้ความเจริญทางเศรษฐกิจมาเป็นตัวแบ่งมากกว่ารูปแบบการเมืองหรือการยึดถืออุดมการณ์ในช่วงสงครามเย็น ประเทศซึ่งยังคงยึดถือสังคมนิยมอยู่เช่นจีน ลาว คิวบา เวียดนาม เกาหลีเหนือ ก็ไม่ได้อยู่ในโลกที่ 2 ต่อไปแต่ถูกจัดให้มาอยู่ในโลกที่ 3 แทนเพราะขาดความเจริญ

อย่างไรก็ตามประเทศซึ่งสร้างปัญหาให้กับการนิยามว่าจะอยู่โลกที่ 1 หรือ 3 คือจีนในปัจจุบันซึ่งมีพัฒนาทางเศรษฐกิจที่เจริญก้าวหน้าจนสามารถก้าวเข้ามาทัดเทียมกับสหรัฐอเมริกาซึ่งอยู่ในอันดับ 1 ของโลกพัฒนาแล้วแต่จีนยังขาดการกระจายรายได้ที่ดี แม้จะมีคนร่ำรวยเป็นจำนวนมาก แต่ประชากรส่วนใหญ่ก็อยู่ในภาวะยากไร้ (World Bank,2015, Online)อนึ่งประเทศพัฒนาแล้วยังมีอีกชื่อหนึ่งว่าประเทศกลุ่มเหนือ (North) ส่วนประเทศกำลังพัฒนายังมีอีกชื่อหนึ่งว่าประเทศกลุ่มใต้ (South) ซึ่งมักมีความขัดแย้งต่อกันเสมออย่างเช่นประเทศพัฒนาแล้วมักจะแสวงหาผลประโยชน์จากประเทศด้อยพัฒนาในฐานะเป็นลัทธิล่าอาณานิคมใหม่ (Magstadt,2006, p. 215)

สำหรับประเทศพัฒนาแล้วได้แก่กลุ่มประเทศจี 8 (G 8) หรือประเทศที่มีเศรษฐกิจใหญ่ที่สุดในโลกและยังเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วอันได้แก่ สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ญี่ปุ่น แคนาดา อิตาลี เยอรมัน ฝรั่งเศส รัสเซีย ต่อมารัสเซียถูกระงับการเป็นสมาชิกในปี 2014 อันเนื่องมาจากวิกฤตยูเครน กลุ่มจึงกลับไปใช้ชื่อเดิมก่อนปี 1998 คือจี 7 (Acosta,2014, Online) นอกจากนี้กลุ่มจี 7 ยังรวมกลุ่มกับประเทศกำลังพัฒนาอีก 11 ประเทศอันได้แก่อาร์เจนตินา ออสเตรเลีย บราซิล จีน อินเดีย อินโดนีเซีย เม็กซิโก ซาอุดิอาระเบีย แอฟริกาใต้ เกาหลีใต้ และตุรกี รวมไปถึงสหภาพยุโรปภายใต้ชื่อกลุ่มประเทศเศรษฐกิจขนาดใหญ่ จี 20 โดยมีการประชุมประจำปีระหว่างประมุขของรัฐในการปรึกษาหารือกันเพื่อความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจ (Turkey G20,2015, Online)

ในบรรดาประเทศกำลังพัฒนาเองก็มีความแตกต่างกันอย่างมากเช่นประเทศที่มีความเจริญด้านบนดังเช่นกลุ่มที่เจริญทางอุตสาหกรรมใหม่ (Newly Industrialized Countries) เช่นเสือ 4 ตัวของเอเชียคือไต้หวันเกาหลีใต้สิงคโปร์และฮ่องกง โดยมีตัวบ่งชี้เช่นการ

เปลี่ยนแปลงจากระบบเศรษฐกิจที่อิงกับเกษตรกรรมไปยังอุตสาหกรรมโดยเฉพาะส่วนของการส่งออกบริษัทต่างชาติเข้ามาลงทุนเป็นจำนวนมากและมีทุนของต่างชาติเข้ามาหมุนเวียนในประเทศ มีประชากรและการพัฒนากลายเป็นเมืองเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว เป็นต้น (Wikipedia, 2015, Online)นอกจากนี้ยังมีกลุ่มประเทศที่เศรษฐกิจกำลังเติบโตเร็ว (Emerging Economy) อย่างเช่นกลุ่มประเทศบริกส์ (BRICS) อันเป็นอักษรย่อมาจากชื่อของประเทศบราซิล รัสเซีย อินเดีย จีนและแอฟริกาใต้ซึ่งมีการประชุมอย่างเป็นทางการระหว่างประมุขของประเทศตั้งแต่ปี 2009 โดยมุ่งเน้นต่อความร่วมมือและการช่วยเหลือกันทางเศรษฐกิจและการเมืองรวมไปถึงการสร้างตนให้เป็นขั้วอำนาจใหม่ทางเศรษฐกิจของโลกนอกเหนือไปจากค่ายตะวันตก (Scott ,2015, Online)

สำหรับประเทศกำลังพัฒนาที่ถูกจัดว่าอยู่ในกลุ่มที่ต่ำที่สุดคือประเทศซึ่งมีการพัฒนาทางด้านสังคมและเศรษฐกิจต่ำที่สุด (Least developed country) หรือแอลดีซีเช่นคองโก ซูดาน อัฟกานิสถาน ฯลฯเกณฑ์ที่ใช้วัดความเป็นประเทศเช่นนี้เช่นรายได้ของประชากร จำนวนประชากรที่ได้รับอาหารพอเพียง อัตราการเสียชีวิตของเด็กเล็ก การศึกษาของประชากร ความเปราะบางทางเศรษฐกิจที่มีตัววัดเช่นการกระจายทางรายได้และทรัพยากร ซึ่งทั้งหมดอยู่ในเกณฑ์ต่ำตามที่สหประชาชาติได้วางไว้ (UN–OHRLLS.,2015, Online)

การแบ่งกลุ่มของประเทศดังกล่าวสะท้อนถึงความซับซ้อนของโลกยุคโลกาภิวัฒน์ที่อาจจะไม่ได้มีมิติแห่งความเหมือนกันในด้านการเมืองและเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว แต่โยงไปยังเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเช่นการรวมกลุ่มกันเพื่อสร้างพื้นที่ในการต่อรองทางอำนาจกับประเทศหรือกลุ่มทางประเทศอื่น ๆ ซึ่งวิชาการเมืองการปกครองเปรียบเทียบยังจำเป็นต้องทำการศึกษาต่อไปซึ่งอาจจะได้ผลไม่สอดคล้องกับการแบ่งกลุ่มเหล่านี้เสมอไป

สรุป

มนุษย์มีความสัมพันธ์กับการเมืองเพราะการเมืองเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับชีวิตมนุษย์ด้วยมนุษย์ไม่สามารถหลีกเลี่ยงการอาศัยอยู่ร่วมกันหรือเป็นสังคมขนาดใหญ่และซับซ้อนได้การเมืองจะช่วยสร้างให้สังคมมนุษย์มีความมั่นคงและก่อให้เกิดการสร้างสรรค์กับประโยชน์ต่าง ๆ การเมืองมีความหมายอันหลากหลายได้แก่ 1) ศิลปะในการปกครอง หรือการที่รัฐแบ่งปันคุณค่าให้กับทุกภาคส่วนของสังคม2) กิจกรรมที่ทำในสาธารณะ ซึ่งแบ่งออกเป็นกิจกรรมสาธารณะและส่วนตัว3) การประนีประนอมและการหามุมมองร่วมกัน 4) อำนาจซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 4.1) การตัดสินใจซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 4.1.1) กำลังบังคับ 4.1.2) ข้อตกลงร่วมกัน 4.1.3) หน้าที่ ความซื่อสัตย์ พันธะ รวมไปถึง 4.2) กำหนดวาระทางการเมือง 4.3) ควบคุมความคิด

สำหรับรัฐนั้นมีความหมายถึงองค์รัฐาธิปัตย์อันหมายถึงผู้ปกครองซึ่งมีอำนาจสูงสุดเหนือดินแดนตัวเอง รัฐเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดสำหรับการวิเคราะห์วิชาการเมืองการปกครองเปรียบเทียบ รัฐมีองค์ประกอบอันได้แก่ 1) รัฐบาลอันหมายถึงผู้ใช้อำนาจสูงสุดในการปกครองรัฐและยังรับผิดชอบในการบริหารกิจกรรมต่าง ๆของรัฐ 2) ประชากรอันหมายถึงกลุ่มบุคคลซึ่งอาศัยอยู่ภายในพื้นที่รัฐนั้น3) ดินแดนหมายถึงพื้นที่หรือเขตแดนที่กำหนดตัวตนของรัฐนั้น 4) อำนาจอธิปไตยอันหมายถึงอำนาจสูงสุดของรัฐบาลที่มีเหนือประชาชนหรือกลุ่มเชื้อชาติต่าง ๆในดินแดนของตัวเองนอกจากนี้ยังรวมถึงการยอมรับการมีอยู่ของประเทศนั้นโดยประเทศต่าง ๆ

การเมืองมีบทบาทในการแบ่งรัฐออกเป็นประเภทต่าง ๆ เช่นในช่วงสงครามเย็นเหมา เจ๋อตงได้แบ่งประเทศในโลกเป็น 3 โลกคือโลกที่ 1 เป็นประชาธิปไตยที่พัฒนาแล้วโลกที่ 2 คือโลกค่ายสังคมนิยม โลกที่ 3 คือโลกด้อยพัฒนานอกจากนี้รัฐยังถูกแบ่งโดยตัววัดคือความเข้มแข็ง โดยใช้ตัวชี้วัดต่าง ๆ เช่นทางสังคมทางเศรษฐกิจและโดยเฉพาะอย่างยิ่งทางการเมือง รัฐที่ขาดความเข้มแข็งคือรัฐล้มเหลว การจัดดัชนีความเป็นประชาธิปไตยรวมไปถึงอย่างอื่นเช่นความโปร่งใสของประเทศต่าง ๆ ดัชนีการฉ้อราษฎรบังหลวงดัชนีการพัฒนามนุษย์ดัชนีความเท่าเทียมกันทางเพศฯลฯนอกจากนี้การเมืองยังช่วยให้รัฐมีการจัดกลุ่มต่าง ๆ ไม่ว่าทางการเมืองกับเศรษฐกิจเช่นการแบ่งโลกเป็นโลกพัฒนาแล้วกับโลกกำลังพัฒนาในยุคหลังสงครามเย็น กลุ่มประเทศพัฒนาแล้วได้มีการรวมกลุ่มดังเช่นกลุ่มจี 7 และ 8 รวมไปถึงจี 20 ซึ่งเป็นการรวมกลุ่มระหว่างประเทศพัฒนาแล้วกับด้อยพัฒนาซึ่งมีขนาดทางเศรษฐกิจที่ใหญ่โตในโลกกำลังพัฒนานั้นยังถูกแบ่งเป็นกลุ่มที่เหนือกว่าอย่างเช่นกลุ่มที่เจริญทางอุตสาหกรรมใหม่และกลุ่มประเทศที่เศรษฐกิจกำลังเติบโตเร็ว และกลุ่มที่ต่ำกว่าได้แก่ประเทศซึ่งมีการพัฒนาทางด้านสังคมและเศรษฐกิจต่ำที่สุด

คำถามสำหรับการอภิปราย

1.ท่านคิดว่านิยามทางการเมืองและการปกครองที่ดูสมเหตุสมผลที่สุด ได้แก่อะไร

2.เรื่องทางเพศสามารถเกี่ยวข้องกับการเมืองได้หรือไม่ อย่างไร

3.ท่านคิดว่ารัฐควรมีองค์ประกอบอื่นนอกจากที่ได้กล่าวไว้ในตำราหรือไม่เพราะเหตุใด

4.ท่านคิดว่าประเทศของท่านมีความเข้มแข็งมากน้อยเพียงใด จงใช้ข้อมูลในตำราเพื่ออภิปราย

5.การจัดอันดับของประเทศต่าง ๆ เป็นเหนือและใต้ เป็นสิ่งที่สมเหตุสมผลหรือไม่ จงอภิปราย

6. ท่านคิดว่าประเทศของท่านควรจัดอยู่ในกลุ่มใดบ้างดังที่ได้กล่าวมาในตำรา จงยกตัวอย่างประกอบ

7. ท่านคิดว่าการแบ่งกลุ่มประเทศดังที่นำเสนอในตำรานั้นมีกลุ่มใดที่ไม่เหมาะสมบ้าง จงอภิปราย

บรรณานุกรม

Acosta,J.(2014).**U.S., other powers kick Russia out of G8.** Retrieved March 25, 2014,from http://edition.cnn.com/2014/03/24/politics/obama-europe-trip/

Ann, C. and Orvis, S. (2014).**Introducing Comparative Politics: Concepts and Cases in Context**.US:CQ Press.

BBC. (April 14, 2015). **Taiwan profile-Overview.**Retrieved June, 30, 2015,from http://www.bbc.com/news/world-asia-16164639

Fenn,M.(2014).**Singapore's Foreigner Problem.**Retrieved February 21, 2015,from http://thediplomat.com/2014/02/singapores-foreigner-problem/

Hanisch,C.(2006).**The Personal Is Political.**Retrieved February 21, 2015,from http://www.roehampton.ac.uk/uploadedFiles/Pages_Assets/PDFs_and_Word_Docs/Courses/Drama_Theatre_and_Performance/PersonalisPol[1].pdf

Hauss, C. (2009).**Comparative Politics:Domestic Response to Global Challenges.**New York:WadworthCengage learning.

Heywood,A.(2007).**Politics.**NewYork:Palgrave Macmillan.

Joseph K.(2013).**Comparative Politics: An Introduction**.USA:McGraw-Hill Education.

Magstad, T. M.(2006).**Understanding Politics:Ideas,Institutions and Issues.**USA:WadworthCengage Learning.

McCormick,J.(2007).**Comparative PoliticsinTransition**.USA:Wadsworth publishing.

Scott, M.(2015).**Here's the $17 Trillion Reason Why the BRICS Summit This Week Is a Big Deal.**Retrieved July 7, 2015,from http://www.bloomberg.com/news/articles/2015-07-06/here-s-the-17-trillion-reason-why-the-brics-summit-this-week-is-a-big-deal

Shively, W. P.(2008). **Power & Choice: An Introduction to Political Science**.UK: McGraw-Hill Education.

The Economist Intelligence Unit. (2014). **Democracy Index 2014: Democracy and its discontents: A report from The Economist Intelligence Unit.**Retrieved July 7, 2015,from http://www.sudestada.com.uy/Content/Articles/421a313a-d58f-462e-9b24-2504a37f6b56/Democracy-index-2014.pdf

Turkey G20.(2015).**About G20.**Retrieved June 22, 2015,from https://g20.org/about-g20/

World Bank.(March 25, 2015).**China Overview.**Retrieved March 25, 2015,from http://www.worldbank.org/en/country/china/overview

UN-OHRLLS.(2015). **About LDCs.** Retrieved July, 15, 2015,fromhttp://unohrlls.org/about-ldcs/

Wikipedia.(April 23,2015).**Comparison of Nazism and Stalinism.**Retrieved April 24, 2015, from http://en.wikipedia.org/wiki/Comparison_of_Nazism_and_Stalinism

บทที่ 3

อุดมการณ์ทางการเมือง (Political ideology)

แม้ว่าในปัจจุบันคนส่วนใหญ่จะเข้าใจความหมายของคำว่า อุดมการณ์ เป็นสิ่งสูงส่งและเลื่อนลอย แต่อุดมการณ์ทางการเมืองเป็นสิ่งสำคัญที่รัฐต่าง ๆ ในโลกขาดไม่ได้เป็นอันขาด เพราะอุดมการณ์ทางการเมืองเปรียบได้ดังเข็มทิศสำหรับการดำเนินทิศทางของรัฐในด้านการเมือง อันจะส่งผลกระทบถึงเรื่องของเศรษฐกิจ สังคม ชนชั้น ฯลฯ อุดมการณ์ทางการเมืองยังครอบคลุมและครอบงำวิถีชีวิตทุกด้านของมนุษย์ แม้แต่ศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิต เครื่องแต่งกาย การกินอยู่หลับนอน หรือแม้แต่การสืบพันธุ์ ฯลฯ อันเป็นกิจกรรมที่มนุษย์คิดว่าเป็นเรื่องส่วนตัว แต่เมื่ออยู่ใต้การจัดระเบียบของรัฐ ก็เท่ากับว่าถูกอุดมการณ์เข้ามาครอบงำด้วย ยกตัวอย่างเช่น การที่ประเทศต่าง ๆ ในช่วงทศวรรษที่ 60 ได้รณรงค์ให้มีการวางแผนครอบครัว เพื่อไม่ให้ประชาชนมีลูกมากเกินไป เช่น การส่งเสริมให้ใช้ถุงยาง และการทำหมัน เพราะความตื่นตระหนกว่า จำนวนประชากรที่มากไปโดยเฉพาะในโลกที่ 3 จะส่งผลกระทบด้านลบต่อด้านต่าง ๆ ของโลกโดยเฉพาะด้านอาหาร (Gallager, 2011,Online)

นิยามของอุดมการณ์

อุดมการณ์ทางการเมือง มีความหมายที่ซับซ้อนและหลากหลาย แต่สามารถแสดงเป็นนิยามและความสำคัญโดยคร่าว ๆ ดังต่อไปนี้ (Ethridge and Handelman, 2012, pp. 28–29)

1. ระบบความเชื่อทางการเมือง

หมายถึง ชุดของความคิดของมนุษย์ที่มีต่อปรากฏการณ์ทางการเมืองบางอย่าง ระบอบการปกครองไม่ว่าประชาธิปไตย คอมมิวนิสต์ เผด็จการ ฯลฯ หรือรูปแบบของรัฐ เช่น รัฐเดี่ยว และสหพันธรัฐ

2. ชุดความคิดอันนำไปสู่การปฏิบัติ

หมายถึง แนวคิดต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น ลัทธิเสรีนิยม สังคมนิยม ทุนนิยม ฯลฯ แต่ละรัฐมักยึดถือชุดความคิดใดความคิดหนึ่ง เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารรัฐกิจ ดังเช่น รัฐที่ยึดถือลัทธิเสรีนิยมจะยอมรับความแตกต่างของมนุษย์อย่างเช่นรูปแบบการใช้ชีวิต เรื่องทางเพศ หรือแนวคิดทางการเมือง

3. โลกทัศน์ของกลุ่มหรือชนชั้นทางสังคม

หมายถึง มุมมองของชุดความคิดของกลุ่มบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ดังเช่น มุมมองของชนชั้นปกครอง ที่มักถือว่าตนนั้นอยู่เหนือชนชั้นล่าง เพราะมีบุญบารมีที่สะสมมาเมื่อชาติปางก่อน หรือ มุมมองของชนชั้นล่าง ที่ถือว่าตนนั้นต้องอยู่ภายใต้การปกครอง เพราะมีความด้อยกว่าในเรื่องบุญบารมี

4. ตัวเชื่อมระหว่างปรัชญาเข้าการปฏิบัติในโลกแห่งความเป็นจริง

อุดมการณ์จะนำเอาปรัชญา ซึ่งเป็นแนวคิดซึ่งค่อนข้างเป็นนามธรรมมาแปลงเป็นรูปแบบที่แน่ชัด ดังเช่น ลัทธิคอมมิวนิสต์ ซึ่งได้นำเอาปรัชญาแบบมาร์กซ์ มาแปลงเป็นนโยบายที่จะผลักดันให้รัฐต่าง ๆ ซึ่งปฏิบัติตาม อย่างเช่น การยกเลิกกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคล หรือการให้รัฐเข้ามาควบคุมกิจการสำคัญของรัฐ

5. มีความหมายเดียวกับลัทธิหรือแนวคิดที่มักลงท้ายโดยคำว่าอิสต์ (Ism)

อุดมการณ์จึงมักถูกนำเสนอในรูปแบบของลัทธิ ดังเช่น ลัทธิเสรีนิยม (Liberalism) ลัทธิสังคมนิยม (Socialism) ลัทธิทหารนิยม (Militarism) ลัทธิฟาสซิสต์ (Fascism) ฯลฯ ซึ่งจะได้รับการขยายความในตอนต่อไป

ความสำคัญของอุดมการณ์

อุดมการณ์ มีความสำคัญต่อการเมืองดังต่อไปนี้ (Axford, et al., 2002, pp. 252–256)

1. เป็นตัวกำหนดอัตลักษณ์ของกลุ่มทางการเมือง และรัฐบาล เช่น พรรคคอมมิวนิสต์ รัฐบาลสังคมนิยม รัฐบาลเสรีนิยม

2. เป็นตัวกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับตัวบุคคล เช่น ประชาธิปไตย ถือว่าประชาชนทุกคนมีความเท่าเทียมกัน ตรงกันข้ามกับลัทธิฟาสซิสต์ ที่ถือว่าผู้นำมีความสูงส่งและมีอำนาจเหนือประชาชนทุกคน

3. เป็นตัวกำหนดรูปแบบการกระจายรายได้ เช่น ลัทธินิยมสังคม เน้นการกระจายรายได้ให้กับลัทธิกรรมาชีพ มากกว่าลัทธิทุนนิยม ที่เน้นให้รายได้กระจุกตัวอยู่ที่ชนชั้นนายทุน

4. เป็นตัวกำหนดคุณค่าทางการเมือง เช่น ลัทธิประชาธิปไตย ให้ความสำคัญต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ในขณะที่ลัทธิเผด็จการเน้นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

5. เป็นตัวบ่งบอกเป้าหมายทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมของประเทศนั้น ๆ ว่าจะดำเนินไปยังจุดใด เช่น ทุนนิยมกล่าวว่าเป้าหมาย คือ ความร่ำรวยและมั่งคั่ง ส่วนสังคมนิยมมีเป้าหมาย คือ ความเท่าเทียมของมนุษย์ทุกคน

การแบ่งประเภทของอุดมการณ์

อุดมการณ์มักถูกแบ่งเป็น 2 ประเภทหลัก โดยใช้ปีกซ้าย (Left wing) และปีกขวา (Right wing) เป็นตัวแบ่งอย่างคร่าว ๆ อันเป็นอิทธิพลมาจากช่วงหลังการปฏิวัติฝรั่งเศส ที่พระเจ้าหลุยส์ที่ 16 ทรงโปรดให้มีการประชุมสภาฐานันดร (estate assembly) ที่มาจากชนชั้นต่าง ๆ ชนชั้นสูง เช่น พระชั้นผู้ใหญ่ (ฐานันดรที่ 1) และขุนนาง (ฐานันดรที่ 2) ซึ่งสนับสนุนระบอบเก่า คือ สมบูรณาสิทธิราช มักจะนั่งอยู่พื้นที่ด้านขวาของประธาน ส่วนสามัญชน (ฐานันดรที่ 3) ซึ่งต่อต้านระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช มักนั่งพื้นที่ด้านซ้ายของประธาน ตำแหน่งเช่นนี้ กลายเป็นจุด หรือตำแหน่งของแนวคิดทางการเมืองไปในที่สุด (Calvert, 2002, p. 114)

ตัวอย่างของอุดมการณ์ที่จัดอยู่ในปีกซ้าย

1. ลัทธิก้าวหน้านิยม (Progressivism)

ลัทธิที่ให้รัฐบาลมีบทบาทอย่างสูงต่อสังคม เช่น มีการกระจายรายได้หรือปฏิรูปโครงสร้างรัฐ และสวัสดิการแก่มวลชน ลัทธินี้สนับสนุนให้รัฐมีขนาดอันใหญ่โต (big government) ที่คอยเชื่อเหลือประชาชนในด้านต่าง ๆ แต่ก็ไม่จำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ตัวอย่าง ได้แก่ สหรัฐอเมริกาในช่วงต้นศตวรรษที่ 20

2. ลัทธิสังคมนิยม (Socialism)

ลัทธิที่เน้นให้รัฐเข้ามามีบทบาทในการกระจายความเท่าเทียม หรือรายได้ ระหว่างชนชั้น ให้เกิดความยุติธรรม เช่น สนับสนุนสวัสดิการสังคม ลัทธินี้เห็นว่ากิจกรรมทางเศรษฐกิจที่สำคัญควรอยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐไม่ใช่เอกชน เพราะรัฐจะทำหน้าที่ได้อย่างเป็นกลางกว่า

3. ลัทธิอนาธิปไตย (Anarchism)

ลัทธิที่ต่อต้านการมีอยู่ของรัฐบาล เพราะถือว่ารัฐบาลเป็นองค์กรที่ไม่พึงปรารถนา เพราะชั่วร้าย และคอยกดขี่ข่มเหงประชาชน แนวคิดนี้เน้นให้กลุ่มทางสังคมต่าง ๆ ร่วมมือหรือประสานงานกัน ในการบริหารประเทศแทนรัฐบาล โดยที่องค์กรทางการเมืองเหล่านั้นมีความเท่าเทียมและมีอิสระต่อกันอย่างสูง ลัทธิอนาธิปไตยในอดีต ดังเช่น ในรัสเซีย มักเน้นวิธีการรุนแรง เช่น การลอบสังหารประมุขของรัฐ

4. ลัทธิอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (Environmentalism)

ลัทธิที่เน้นการอนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อม ผู้ที่ยึดมั่นในอุดมการณ์นี้ มักจะยึดถือลัทธิอนาธิปไตยไปด้วย เพราะถือว่ารัฐเป็นผู้ร่วมมือกับกลุ่มนายทุนในการส่งเสริมอุตสาหกรรม อันเป็นตัวสร้างความเสียหายให้กับสิ่งแวดล้อม รัฐจึงควรยุติบทบาท และปล่อยให้องค์กรที่เกี่ยวข้อง หรือชุมชนจัดการกับสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน สำหรับสังคมดังที่เรียกกันว่า Eco–Anarchism (Spunk Library, n.d.)

5. ลัทธิสตรีนิยม (Feminism)

ลัทธิที่ถือว่าความสัมพันธ์ระหว่างเพศชายและหญิง ตั้งอยู่บนไม่เท่าเทียมกัน ลัทธิสตรีนิยมบางกลุ่มเพียงต้องการให้ผู้หญิงมีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกับผู้ชาย ส่วนบางกลุ่มต้องการให้ผู้หญิงต่อสู้เพื่อหลุดพ้นจากการครอบงำและการกดขี่ของเพศชายบางกลุ่ม และบางกลุ่มถือว่าควรกีดกันผู้ชายออกไปจากทุกส่วนในสังคมของผู้หญิง ดังที่เรียกว่าลัทธิสตรีนิยมแบบสุดขั้ว (Radical Feminism) ปัจจุบันลัทธิสตรีนิยมได้กระจายไปทั่วโลกเพราะการตื่นตัวทางการเมืองและสังคมของผู้หญิง

6. ลัทธิสันตินิยม (Pacifism)

ลัทธิที่ต่อต้านสงครามและความรุนแรงในด้านต่าง ๆ โดยเห็นว่าเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องชอบธรรม ลัทธินี้จึงมักจะได้รับความนิยมในบรรดาพวกเสรีนิยม สังคมนิยม และอนาธิปไตย ที่แสดงความไม่เห็นด้วยกับการทำสงครามของสหรัฐอเมริกาและยุโรปในยุคต่าง ๆ พวกเสรีนิยมเห็นว่าสงคราม เป็นการลิดทอนมนุษย์ให้เป็นเครื่องจักรสังคม พวกสังคมนิยมเห็นว่าสงคราม คือเครื่องมือของนายทุน และพวกอนาธิปไตยถือว่าสงครามเป็นเครื่องมือของรัฐในการสร้างความยิ่งใหญ่ให้กับตนเอง

7. ลัทธิฆราวาสนิยม (Secularism)

ลัทธินี้เห็นว่าการบริหารรัฐกิจควรแยกตัวออกจากอิทธิพลขององค์กร หรือหลักคำสอนของศาสนา เพราะมนุษย์มีเสรีภาพที่จะดำเนินชีวิตโดยปราศจากการแทรกแซงหรือการควบคุมจากศาสนาใดศาสนาหนึ่ง แนวคิดนี้ได้รับอิทธิพลจากลัทธิเสรีนิยมซึ่งเชื่อว่าจะนำรัฐไปสู่ความทันสมัยที่พลเมืองทุกคนมีความเท่าเทียมกัน ตัวอย่างได้แก่ สหรัฐอเมริกาและฝรั่งเศส ที่ประกาศห้ามไม่ให้โรงเรียนบังคับนักเรียนสวดมนต์

8. ลัทธิมาร์กซ์ (Marxism)

ลัทธิตามชื่อของนักปรัชญาเยอรมันคือคาร์ล มาร์กซ์ ผู้วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของชนชั้นที่ตั้งอยู่บนรูปแบบการครอบครองปัจจัยการการผลิต เช่นระหว่างชนชั้นนายทุนและชนชั้นกรรมาชีพ โดยมาร์กซ์เห็นว่าชนชั้นกรรมาชีพถูกชนชั้นนายทุนกดขี่ข่มเหง เขาจึงเรียกร้องให้พวกกรรมาชีพรวมตัวกันต่อสู้ เพื่อโคนล้มนายทุน และสถาปนาสังคมที่ไร้รัฐบาลและปราศจากชนชั้น ลัทธิมาร์กซ์จึงมักถูกใช้สลับกับลัทธิคอมมิวนิสต์ (Communism)

9. ลัทธิเลนิน (Leninism)

ลัทธิที่ก่อตั้งโดยผู้นำของพรรคบอลเชวิกคือวลาดีมีร์ เลนิน ซึ่งพัฒนาแนวคิดมาจากคาร์ล มาร์กซ์ โดยเขาเห็นว่าการที่สังคมจะเข้าสู่สภาวะไร้ชนชั้น และปราศจากรัฐบาล ตามแบบแนวคิดมาร์กซ์นั้นจะต้องมีพรรคหรือกลุ่มการเมืองชี้นำและเป็นรัฐบาลเผด็จการของชนชั้น

กรรมาชีพเสียก่อน เลนินยังพัฒนาทฤษฎีของมาร์กซ์ไปยังทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ว่าลัทธิทุนนิยมขยายขอบเขตจากภายในประเทศไปยังต่างประเทศดังเช่นประเทศทุนนิยมได้กลายเป็นจักรวรรดินิยมกดขี่และแสวงหาผลประโยชน์จากประเทศด้อยพัฒนา

10.ลัทธิสตาลิน (Stalinism)

ชื่อของลัทธิมาจาก โจเซฟ สตาลิน ผู้นำของสหภาพโซเวียตซึ่งเห็นว่าสหภาพโซเวียตควรเป็นป้อมปราการสำหรับลัทธิสังคมนิยม โดยการพัฒนาประเทศ เช่น การปฏิวัติทางอุตสาหกรรมและการเกษตรแบบนารวม สตาลินปกครองประเทศแบบเผด็จการโดยจัดตั้งตำรวจลับและคุกลับ เน้นการเทิดทูนตัวเขาเองผ่านโฆษณาชวนเชื่อ สตาลินเชื่อว่าในสังคมคอมมิวนิสต์ยังแฝงด้วยพวกฝักใฝ่ทุนนิยมและศักดินา จึงต้องกำจัดคนเหล่านั้นออกไปเป็นระยะ ๆ

11. ลัทธิทรอสกี (Trotskyism)

ลัทธิซึ่งนำมาจากชื่อของลีออน ทรอสกี ปัญญาชนคนหนึ่งของพรรคบอลเชวิก เขาตีความตามลัทธิมาร์กซ์ว่า การปฏิวัติของสหภาพโซเวียตจะประสบความสำเร็จได้ โดยก็ต้องอาศัยการปฏิวัติของชนชั้นกรรมาชีพทั่วโลก ในการเปลี่ยนรัฐบาลของประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะในยุโรปให้เป็นคอมมิวนิสต์ ดังทฤษฎีการปฏิวัติตลอดกาล (Permanent revolution) ทรอสกียังโจมตีรูปแบบการปกครองของสตาลินซึ่งเป็นปรปักษ์ของเขาว่าเป็นเผด็จการอยู่เสมอ

12. ลัทธิเหมา (Maoism)

ลัทธิของเหมา เจ๋อตง ผู้นำของพรรคคอมมิวนิสต์จีน ที่ว่าชาวนาเป็นพลังสำคัญในการก่อการปฏิวัติ เพื่อโค่นล้มนายทุน ลัทธิเหมาเน้นการเข้าสู่อำนาจโดยใช้กำลัง ดังประโยคคำพูดที่ว่า “อำนาจมาจากปลายกระบอกปืน” (Political power grows out of the barrel of a gun) เหมา ยังได้รับอิทธิพลจากลัทธิสตาลิน เช่น การพัฒนาอุตสาหกรรม และระบบเกษตรกรรม และการกำจัดพวกฝักใฝ่นายทุน หรือพวกต้านปฏิวัติ ซึ่งแฝงตัวอยู่ในสังคมคอมมิวนิสต์อันนำไปสู่การปฏิวัติวัฒนธรรมของจีนในช่วงระหว่างปี 1966–1976

ตัวอย่างของอุดมการณ์ที่จัดอยู่ในปีกขวา

1. ลัทธิปฏิกิริยานิยม (Reactionary)

ลัทธิที่ต่อต้านสิ่งใหม่ ๆ เพราะมักให้ความสำคัญแก่สถานภาพเดิม (Status quo) หรือยึดถือในอำนาจของรัฐและสังคมที่มาแต่เก่าแก่ ลัทธิปฏิกิริยานิยมนี้ไม่มีตัวตนที่แน่นอน นอกจากจะเป็นคำไว้ประณามผู้มีความคิดอนุรักษ์นิยมและกษัตริย์นิยม ลัทธิฟาสซิสต์มักถูกมองว่าเป็นลัทธินี้ไปด้วย เพราะเน้นความเจริญรุ่งเรืองของสังคมและรัฐในอดีต โดยเฉพาะยุคก่อนปฏิวัติอุตสาหกรรม (Wikipedia, 2015)

2. ลัทธิฟาสซิสต์ (Fascism)

ลัทธิที่ถือว่า มวลชนต้องยอมสละเสรีภาพทั้งหมดให้กับผู้นำหรือพรรคการเมืองเพียงพรรคเดียว ลัทธิฟาซิสต์ เน้นการควบคุมสังคมแบบเผด็จการ คือ ควบคุมความคิดและการแสดงออกของพลเมืองอย่างสิ้นเชิง เน้นตำรวจลับ รวมถึงค่ายกักกัน และการลงโทษประหารชีวิต ลัทธิฟาสซิสต์ จึงมักคู่กับเผด็จการแบบเบ็ดเสร็จ ตัวอย่างได้แก่ เยอรมันในยุคพรรคนาซีเรืองอำนาจ อิตาลีในยุคของเบนนีโต มุสโสลินี ญี่ปุ่นในยุคทศวรรษที่ 30 และสเปนในยุคที่อยู่ภายใต้การปกครองของจอมพลฟรานซิสโก ฟรังโก

3. ลัทธิชาตินิยม (Nationalism)

ลัทธิที่มุ่งเน้นความรักและความภักดีของประชาชนต่อชาติ โดยมีจุดศูนย์กลางอยู่ที่รัฐ ลัทธิชาตินิยม เป็นอุดมการณ์ที่แต่ละประเทศขาดไม่ได้ เพราะสามารถชักจูงประชาชนให้สามัคคีหรือเชื่อฟังอย่างไร้ข้อโต้แย้งต่อรัฐ ดังนั้น อุดมการณ์อื่นไม่ว่าปีกซ้าย เช่น ลัทธิสตาลิน ลัทธิเหมา หรือปีกขวา เช่น ลัทธิฟาสซิสต์ ลัทธิกษัตริย์นิยม จึงมักใช้ประโยชน์จากลัทธินี้ไปด้วย ด้วยบริบททางการเมืองและสังคมของแต่ละประเทศมีความแตกต่าง จึงทำให้ลัทธิชาตินิยมมีความหลากหลายไปด้วย

4. ลัทธิกษัตริย์นิยม (Monarchism)

ลัทธิที่ยกย่องเชิดชูและให้ความสำคัญแก่สถาบันกษัตริย์อย่างสูง พวกลัทธิกษัตริย์นิยมบางกลุ่มสนับสนุนให้กษัตริย์มีอำนาจอย่างเด็ดขาด อย่างเช่น ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช (Absolute Monarchy) หรือบางพวกต้องการให้กษัตริย์มีอำนาจภายใต้ระบอบรัฐธรรมนูญ (Constitutional Monarchy) แต่ก็มีบทบาททางการเมืองด้วยในหลายกรณี อนึ่งลัทธิกษัตริย์นิยมอยู่ตรงกันข้ามกับลัทธินิยมสาธารณรัฐ (Republicanism) ซึ่งต้องการให้ประมุขของรัฐเป็นผู้ที่มาจากการเลือกตั้ง เพราะถือว่ากิจกรรมของรัฐทุกอย่างต้องถูกกำหนดโดยประชาชน

5. ลัทธิเคร่งศาสนา (Fundamentalism)

ลัทธิหรือขบวนการทางศาสนา ที่มุ่งฟื้นฟูหลักคำสอน และกระตุ้นให้ศาสนิกชนปฏิบัติต่อหลักคำสอนโดยเคร่งครัดผ่านคัมภีร์ของศาสนาเป็นหลัก เป็นลัทธิที่ไม่ยอมรับต่อมุมมองที่แตกต่าง หรือแหวกแนวไปจากแนวคิดกระแสหลักของศาสนา ลัทธินี้ในหลายประเทศโดยเฉพาะในตะวันออกกลาง มักผสมผสานศาสนาเข้ากับการเมือง กลุ่มก่อการร้ายอิสลาม เช่น กลุ่มฮิซบุลลอฮ์ หรือ กลุ่มตาลีบันในอัฟกานิสถาน ช่วงทศวรรษที่ 90 หรือแม้แต่พวกศาสนาพุทธหัวรุนแรงในพม่าที่ต่อต้านชาวมุสลิม

6. ลัทธิอนุรักษ์นิยม (Conservatism)

ลัทธินี้ไม่มีตัวตนที่ชัดเจน เพราะสามารถเป็นท่าทีของกลุ่มทางสังคมหรือระดับปัจเจกชนก็ได้ ลักษณะสำคัญของลัทธิอนุรักษ์นิยม คือ ปฏิเสธการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และเน้นการอนุรักษ์คุณค่าทางการเมือง หรือสังคมแบบเก่า ๆ ผู้ยึดถือลัทธินี้บางกลุ่มยังต่อต้านพวกรักร่วมเพศ และการทำแท้งเสรี เพราะขัดกับจารีตประเพณีและหลักศาสนา ลัทธิอนุรักษ์นิยมในสหรัฐอเมริกาหมายถึงแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ที่ว่า รัฐควรเข้าไปแทรกแซงกิจกรรมทางเศรษฐกิจให้น้อยที่สุด

7. ลัทธิทหารนิยม (Militarism)

ลัทธิที่ให้ความสำคัญอย่างสูงต่อกองทัพ และการเสริมสร้างอาวุธในการป้องกันประเทศ จนไปถึงแนวคิดที่นิยมใช้กำลังทางทหาร เช่น การรุกรานประเทศอื่น ลัทธิชาตินิยมมักอยู่คู่กับลัทธิฟาสซิสต์ และลัทธิชาตินิยม ตัวอย่างได้แก่ เยอรมันนาซี อิตาลีในยุคมุสโสลินี สหรัฐอเมริกา ในยุคสงครามโลกครั้งที่ 2 หรือในยุคของจอร์จ ดับเบิลยู บุช ภายหลังการก่อการร้ายที่นครนิวยอร์กเมื่อวันที่ 11 กันยายน ปี 2001

8. ลัทธิทุนนิยม (Capitalism)

ลัทธิที่ให้ความสำคัญแก่การถือครองทรัพย์สิน การสะสมทุน และการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจโดยเอกชน อันตั้งอยู่บนการแข่งขันกันอย่างเสรีของตลาด (Laissez-faire) ลัทธิที่เห็นว่าความเป็นเสรีของตลาด หรือกลไกของตลาดโดยปราศจากอำนาจรัฐ จะนำความมั่งคั่งและความเท่าเทียมมาให้สังคมมีชื่อว่า ลัทธิเชิดชูตลาดเสรีอย่างสุดโต่ง (Market Fundamentalism) (Longview Institution, undated)

9. ลัทธิบริโภคนิยม (Consumerism)

เป็นลัทธิที่ถือว่าการบริโภคของมนุษย์ต่อตัวสินค้าและบริการเป็นจำนวนมากจะส่งผลดีต่อระบบเศรษฐกิจและสังคม ลัทธินี้มักดำเนินคู่กับลัทธิทุนนิยม ในปัจจุบันลัทธิบริโภคนิยม มักถูกโจมตีโดยลัทธิอื่น เช่น ลัทธิเคร่งศาสนา หรือลัทธิสังคมนิยม เพราะเห็นว่าลัทธิบริโภคนิยม ได้ส่งผลเสียต่อสังคมอย่างมหาศาล โดยเฉพาะเรื่องศีลธรรม และการทำลายสิ่งแวดล้อม

10. ลัทธิล่าอาณานิคม (Colonialism)

ลัทธิที่ใช้กำลังทางทหารในการครอบงำ หรือยึดครองประเทศที่ด้อยกว่า เพื่อแย่งชิงทรัพยากรจากประเทศเหล่านั้น ลัทธิจักรวรรดินิยมในประเทศยุโรปในศตวรรษที่ 19 มักจะอยู่คู่กับลัทธิชาตินิยม ลัทธิทหารนิยมหรือแม้แต่ลัทธิกษัตริย์นิยม ปัจจุบันยังเกิดลัทธิจักรวรรดินิยมใหม่ (Neo-Colonialism) ซึ่งมีลักษณะที่ซับซ้อนยิ่งขึ้น เช่น การครอบงำทางสังคม เศรษฐกิจ หรือ

วัฒนธรรมต่อประเทศด้อยพัฒนา ผ่านบริษัทข้ามชาติ และองค์กรทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ แม้ว่าจะไม่มีการเข้าไปใช้กำลังทหารเข้ายึดเหมือนกับในอดีตก็ตาม (Heywood, 2007, p. 454)

11. ลัทธิเหยียดเชื้อชาติ (Racism)

ลัทธิที่ถือว่าเชื้อชาติของตนมีความเหนือกว่าเชื้อชาติอื่น บางกลุ่มถึงกลับเชื่อว่าเชื้อชาติที่ด้อยกว่าจะต้องตกเป็นทาสของตน หรือถูกทำลายให้หมดสิ้นไป ลัทธิเหยียดเชื้อชาตินี้ถูกนำมาใช้สร้างความชอบธรรมของประเทศในยุโรปศตวรรษที่ 19 ในการล่าอาณานิคมทั่วโลก ในศตวรรษที่ 20 เยอรมันนาซี ได้ใช้ลัทธิเหยียดเชื้อชาติเพื่อฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ชาวยิวหลายล้านคน ปัจจุบันลัทธิเหยียดเชื้อชาติยังแฝงอยู่ทั่วโลก แม้แต่ประเทศประชาธิปไตยเสรีนิยมก็ตาม

12. ลัทธินวอนุรักษ์นิยม (Neo-conservative)

ลัทธิที่เชื่อมั่นต่อการใช้กำลังทหารในการต่อสู้กับฝ่ายชั่วร้ายเพื่อพิทักษ์ฝ่ายคุณธรรม หรือการใช้กำลังทางทหารในการโจมตีศัตรู ก่อนที่ศัตรูจะทำอันตรายต่อตนก่อน (Preemptive war) ลัทธินี้เกิดขึ้นในสหรัฐอเมริกา โดยกลุ่มนักคิดทางการเมืองเชื้อสายยิว และมีอิทธิพลต่อการทำสงครามของประธานาธิบดีจอร์จ ดับเบิลยู บุช ในอิรัก

อุดมการณ์ที่เป็นได้ทั้งขวาและซ้าย

อย่างไรก็ตามมีอุดมการณ์ที่สามารถจัดได้ว่าอยู่ในปีกขวาหรือปีกซ้าย เช่น ลัทธิเสรีนิยม และลัทธิถอนรากถอนโคน

1. ลัทธิเสรีนิยม (Liberalism)

ลัทธินี้ให้ความสำคัญต่อเสรีภาพและสิทธิ ในการครอบครองทรัพย์สินของปัจเจกชน อันได้รับอิทธิพลจากนักปรัชญาชาวอังกฤษ คือจอห์น ล็อค ลัทธิเสรีนิยมสามารถอยู่ในปีกซ้ายสำหรับนักคิดยุคใหม่ ที่ต้องการโจมตีฝ่ายอนุรักษ์นิยมที่จำกัดเสรีภาพของปัจเจกชน นอกจากนี้ นักคิดแนวคิดเสรีนิยมหลายคนได้ผสมแนวคิดสังคมนิยมที่ต้องการให้รัฐส่งเสริมสวัสดิการและกระจายความเท่าเทียมกันแก่ชนชั้นต่าง ๆ ดังที่เรียกว่า แนวคิดเสรีนิยมสังคมนิยม (Social liberalism) โดยเฉพาะในสหรัฐอเมริกา ซึ่งต้องการให้รัฐมีขนาดใหญ่เพื่อสร้างโครงการต่าง ๆ อันก่อประโยชน์ให้ประชาชน (Lawson, 2006, p. 43)

ในทางกลับกัน แนวคิดเสรีนิยมอาจอยู่ในปีกขวาได้ ถ้าผสมผสานกับลัทธิทุนนิยม อย่างเช่นแนวคิดลิเบอร์ทาเรียน (Libertarianism) ที่เน้นเสรีภาพของปัจเจกชนในการครอบครองและการจัดสรรทรัพย์สินโดยปราศจากการเข้ามาข้องเกี่ยวของรัฐ ตามแนวคิดนี้ รัฐต้องปล่อยให้เศรษฐกิจ โดยเฉพาะกลไกทางตลาดดำเนินไปด้วยตัวเอง เพราะจะนำประโยชน์สูงสุดมาให้แก่ผู้บริโภค (Joseph, 2013, pp. 203-204) แนวคิดลิเบอร์ทาเรียนยังคล้ายคลึงกับแนวคิดเสรีนิยมใหม่ (Neo-liberalism) ซึ่งได้รับความนิยมอย่างสูงในโลกยุคโลกาภิวัฒน์ แนวคิด

เสรีนิยมใหม่เห็นว่ารัฐควรเข้าไปแทรกแซงในตลาดให้น้อยที่สุด อันปรากฏมาในรูปแบบการแปรรูปองค์กรของรัฐให้เป็นเอกชน (Privatization) เพื่อให้รัฐมีความคล่องตัว ตัดสวัสดิการสังคม เพื่อให้ปัจเจกชนมีแรงกระตุ้นในการแข่งกัน และประหยัดงบประมาณของรัฐ รัฐควรส่งเสริมการจัดตั้งเขตการค้าเสรี (Free Trade Area) ซึ่งนำไปสู่การค้าระหว่างประเทศที่ภาษีการส่งออกและการนำเข้าเป็นศูนย์ เพื่อให้การค้าเป็นไปอย่างสะดวก เช่นเดียวกับการลดกฎเกณฑ์ของรัฐเพื่อให้ก่อให้เกิดความสะดวกต่อธุรกิจ

2. ลัทธิหัวรุนแรง (Radicalism)

ลัทธินี้เชื่อว่าต้องมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุกด้าน แบบถอนรากถอนโคน โดยใช้ความรุนแรง หรือแม้แต่การเสียสละชีวิตของตนเองหรือผู้อื่น เพื่อบรรลุผลทางการเมืองและสังคม แนวคิดนี้อยู่บนขั้วตรงกันข้ามกับแนวคิดปฏิกิริยานิยม ที่ปฏิเสธการเปลี่ยนแปลงทุกอย่าง แต่ทว่าสามารถอยู่ได้ทั้งขวาจนไปถึงซ้าย คือ สามารถผสมกับลัทธิใดก็ได้ ได้แก่ ลัทธิเหยียดเชื้อชาติ ลัทธิเคร่งศาสนา ลัทธิกษัตริย์นิยม ลัทธิชาตินิยม ลัทธิอนาธิปไตย ลัทธิมาร์กซ์ ลัทธิสตาลิน

ตัวอย่างกลุ่มลัทธิหัวรุนแรง ได้แก่ กลุ่มผู้ก่อการร้ายซึ่งเป็นพวกลัทธิเคร่งศาสนา อย่างเช่น กลุ่มฮิซบุลลอฮ์ กลุ่มอัลกออิดะห์ กลุ่มชาวพุทธในพม่า และศรีลังกา ที่มุ่งเน้นต่อต้านผู้นับถือศาสนาอิสลามในประเทศตน กลุ่มเหยียดเชื้อชาติ ได้แก่ ขบวนการคลู คลักส์ แคลน (Klu-Klax-Klan) กลุ่มนาซีใหม่ในยุโรป กลุ่มคาทอลิกและโปรเตสแตนท์หัวรุนแรงในยุโรป กลุ่มอนาธิปไตยของรัสเซีย ในศตวรรษที่ 19 กลุ่มกองโจรที่ยึดถือลัทธิเหมาบางกลุ่ม ฯลฯ

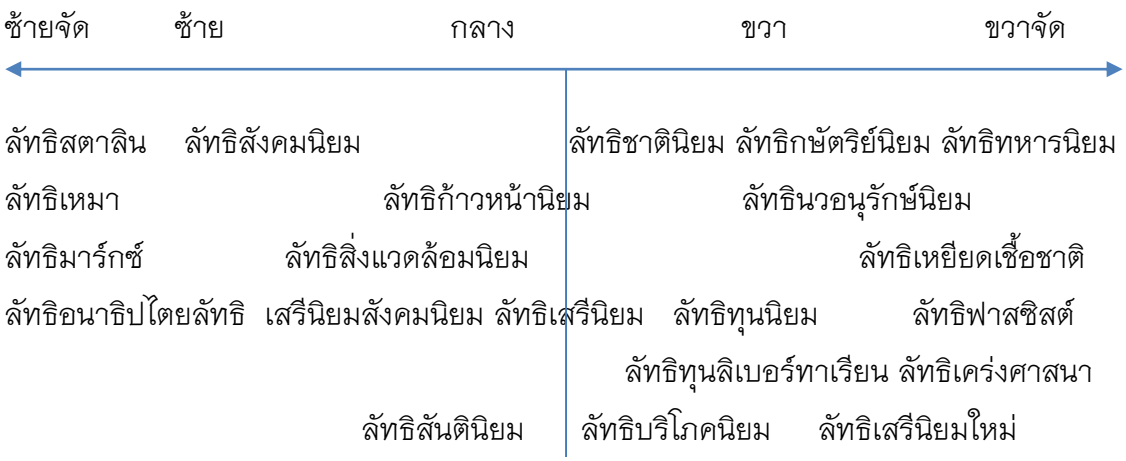

ภาพ 1 แสดงอุดมการณ์ ซ้ายจัด ซ้าย กลาง ขวา ขวาจัด

ที่มา: ผู้เขียนตำรา

อย่างไรก็ตามฝ่ายซ้ายสุดอย่างเช่น ลัทธิเลนิน ลัทธิสตาลิน ลัทธิเหมา (A) ก็ถูกตีกลับไปมีลักษณะเช่นเดียวกับขวาจัด คือ ฟาสซิสต์ เช่น ลัทธินาซี (B) คือ เป็นเผด็จการแบบเบ็ดเสร็จเช่นเดียวกัน แต่มีอุดมการณ์ที่แตกต่างกัน เช่น ตอนที่สตาลินมีอำนาจเหนือสหภาพโซเวียต (ปีกซ้าย) และฮิตเลอร์มีอำนาจเหนือเยอรมัน (ปีกขวา) ก็ไม่มีใครระบุความแตกต่างของผู้นำทั้ง 2 ในรูปแบบของการบริหารประเทศได้มากนัก แม้ว่าทั้งคู่จะพยายามโจมตีซึ่งกันและกัน สาเหตุที่ทำให้อุดมการณ์ทั้งซ้ายและขวาจัดมีสภาพคล้ายคลึงกันก็เพราะมีอุดมการณ์อื่นเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยเช่น ลัทธิชาตินิยม และลัทธิทหารนิยมในยุคนั้น ผสมผสานกับอุดมการณ์ส่วนบุคคลและความต้องการอำนาจโดยเด็ดขาดของทั้งสตาลินและฮิตเลอร์ (Wikipedia, 2015)

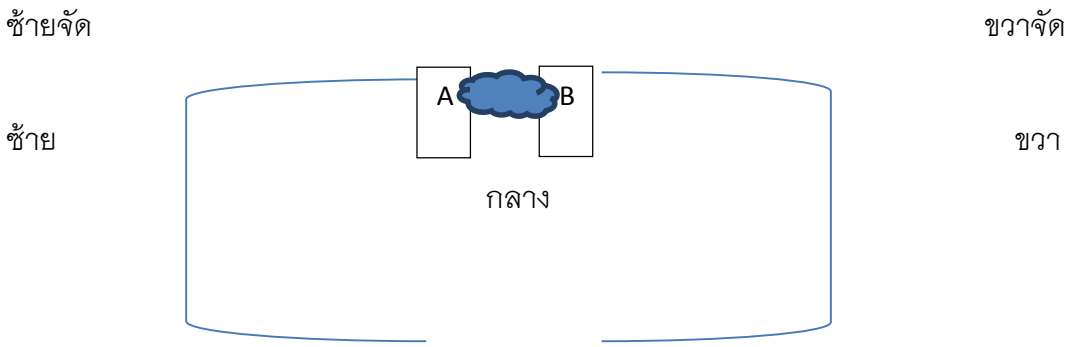

ภาพ 2 แสดงอุดมการณ์ซ้ายจัดและขวาจัด

ที่มา: ผู้เขียนตำรา

ประเทศกรณีศึกษา ได้แก่ สหรัฐอเมริกา อิหร่าน และรัสเซีย

สหรัฐอเมริกา

สหรัฐฯ เป็นตัวอย่างที่โดดเด่นสำหรับประเด็นอุดมการณ์ของวิชาการเมืองการปกครองเปรียบเทียบ เพราะนอกจากจะเป็นต้นแบบของอุดมการณ์อย่างประชาธิปไตยให้กับประเทศโลกที่ 3 แล้ว ยังมักใช้อุดมการณ์เป็นแรงผลักดันต่อนโยบายต่างประเทศ โดยเฉพาะในช่วงสงครามเย็นเช่นการส่งเสริมประชาธิปไตยกับสิทธิมนุษยชน อันเป็นส่วนหนึ่งในการเสริมสร้างอำนาจของสหรัฐฯ ที่มีอย่างยิ่งใหญ่ในปัจจุบัน

สหรัฐฯ ถือกำเนิดมาบนพื้นของอุดมการณ์ประชาธิปไตยและทุนนิยม ภายหลังจากการประกาศเป็นเอกราชจากอังกฤษ เมื่อปี 1776 อย่างไรก็ตามด้วยความกว้างใหญ่ของประเทศและความหลากหลายของชาวอเมริกันพร้อมกับการที่รัฐธรรมนูญรับประกันสิทธิใน

การแสดงออกความคิดเห็นทางการเมือง สหรัฐฯ จึงเป็นประเทศที่เต็มไปด้วยอุดมการณ์ทางการเมืองต่าง ๆ ที่ไม่ว่านำเข้าจากยุโรป หรือมาจากกลุ่มนักคิดภายในประเทศเอง ลัทธิยุคแรก ๆ เป็นลัทธิซึ่งตีความรูปแบบการปกครองของสหรัฐฯ เช่น ลัทธินิยมสหพันธรัฐ (Federalism) ซึ่งต้องการให้รัฐต่าง ๆ มาอยู่รวมกัน โดยยอมสละอำนาจให้รัฐบาลกลาง ในขณะเดียวกันรัฐบาลท้องถิ่นก็มีอำนาจปกครองตัวเองอยู่ หรือลัทธิรัฐธรรมนูญนิยม (Constitutionalism) ซึ่งต้องการให้รัฐธรรมนูญเป็นตัวจำกัดอำนาจของรัฐบาล นอกจากนี้ ยังมีหลายลัทธิมีความแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง ตั้งแต่ลัทธิเคร่งศาสนา (Fundamentalism) ต่าง ๆ จนไปถึงกลุ่มเสรีนิยมที่ไม่นับถือศาสนาอะไรเลย ซึ่งมีมากในปัจจุบัน หรือตั้งแต่ลัทธิที่ให้ความสำคัญต่อชุมชน (Communitarianism) จนไปถึงลัทธิที่เน้นความเป็นปัจเจกชนอย่างสุดโต่ง เช่น ลัทธิลิเบอร์ทาเรียน

แต่ในต้นศตวรรษที่ 20 บางลัทธิซึ่งรัฐถือว่ามีแนวโน้มจะเป็นอันตรายต่อประชาธิปไตยและความมั่นคงของชาติ อย่างเช่น ลัทธิอนาธิปไตย และลัทธิคอมมิวนิสต์ ก็จะถูกทางรัฐบาลสั่งห้ามเผยแพร่และกวาดล้าง ผู้นำลัทธิเหล่านี้ต้องถูกทางการเนรเทศไปยังยุโรป บางลัทธิซึ่งมีมานานกว่า 100 ปี อย่างเช่น ลัทธิสตรีนิยม และลัทธิต่อสู้เพื่อความเท่าเทียมกันของคนสีผิว แต่ในช่วงทศวรรษที่ 60 จึงจะได้รับความนิยมแพร่หลายโดยได้รับอิทธิพลจากกระแสการเรียกร้องสิทธิพลเมืองและการต่อต้านสงครามเวียดนาม สำหรับลัทธิสิ่งแวดล้อมนิยมได้รับความสนใจ เพราะการตระหนักของชาวโลกถึงภัยจากการทำลายสิ่งแวดล้อม ดังเช่น ภาวะโลกร้อน (Global warming)

พรรคการเมืองใหญ่ 2 พรรคของสหรัฐฯ คือ พรรครีพับลิกันและพรรคเดโมแครต ก็ได้นำอุดมการณ์ที่อยู่ตรงกันข้ามกันในสังคมอเมริกัน มายึดเป็นอัตลักษณ์ของพรรคและผลักดันให้เกิดนโยบายของพรรค พรรครีพับลิกันมีแนวคิดอนุรักษ์นิยม ที่ได้รับอิทธิพลจากลัทธิเคร่งศาสนา เช่น สนับสนุนค่านิยม จารีตประเพณีเก่า ๆ ในขณะเดียวกันก็ส่งเสริมสิทธิส่วนบุคคล ต่อต้านการทำแท้ง และไม่เห็นด้วยกับการแต่งงานของพวกรักร่วมเพศ เพราะขัดกับหลักศาสนา พรรครีพับลิกัน ถือว่าโทษการประหารชีวิตเหมาะสมสำหรับโทษร้ายแรง ส่วนพรรคเดโมแครต มีแนวคิดค่อนไปทางเสรีนิยม แต่อิงอยู่บนแนวคิดของชุมชนและความรับผิดชอบทางสังคม พรรคเดโมแครต ยอมรับการแต่งงานของพวกรักร่วมเพศ ไม่สนับสนุนโทษการประหารชีวิต ส่วนการทำแท้ง ควรเป็นสิทธิของมารดาที่จะเลือกว่าควรทำหรือไม่มากกว่าตั้งอยู่บนหลักของศาสนา (John and Brian, 2008, pp. 45–47)

อย่างไรก็ตาม ยุคหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 และสงครามเย็น ได้ทำให้ประธานาธิบดีทุกคน ไม่ว่าจากพรรคใด ล้วนมีแนวโน้มไปทางอนุรักษ์นิยม ในประเด็นความมั่นคงในประเทศและต่างประเทศ เพื่อตอบรับกับลัทธิคอมมิวนิสต์ คนอเมริกันส่วนใหญ่ยังยึดมั่นในลัทธิชาตินิยม

และลัทธิทหารนิยม โดยเฉพาะการป้องกันประเทศ อันจะดูได้จากนโยบายการต่างประเทศของประธานาธิบดีแต่ละสมัย ซึ่งไม่เคยหยุดยั้งการส่งเสริมกองทัพ และไม่เคยตัดงบประมาณของกองทัพเป็นจำนวนมาก อย่างไรก็ตามในช่วงปลายทศวรรษที่ 60 จนถึงกลางทศวรรษที่ 70 ลัทธิชาตินิยม และทหารนิยมของสหรัฐฯ ก็ต้องพบกับการต่อต้านจากลัทธิเสรีนิยมและลัทธิสันตินิยม เพราะผลกระทบในด้านลบจากสงครามเวียดนาม นอกจากนี้สงครามในอัฟกานิสถานและอิรัก อันเกิดจากแรงผลักดันของลัทธินวอนุรักษ์นิยม ในสมัยของจอร์จ ดับเบิลยู บุช ทำให้คนอเมริกันไม่สนับสนุนให้กองทัพสหรัฐฯ เข้าไปยึดครองประเทศอื่นอีกต่อไป จนถึงปัจจุบัน พรรคการเมือง และประธานาธิบดี ได้นำเอาข้อดีของอุดมการณ์ของพรรคตรงกันข้ามเข้ามาผสมกลมกลืน ทำให้ปัจจุบันอุดมการณ์ของทั้ง 2 พรรค มีความไม่ชัดเจนเช่นเดียวกันกับหลายประเทศที่ได้กล่าวมา

อย่างไรก็ตาม ผู้ซึ่งถือได้ว่าเป็นตัวแทนของอุดมการณ์ทางการเมืองที่โดดเด่น ได้แก่ ประธานาธิบดีโรนัลด์เรแกน (ดำรงตำแหน่งช่วงปี 1981–1989) ของพรรครีพับลิกันซึ่งเป็นผู้ต้องการเปลี่ยนสังคมอเมริกัน ให้กลับมาเป็นอนุรักษ์นิยมอีกครั้ง เพราะเห็นว่าสังคมอเมริกันเต็มไปวัฒนธรรมที่เสื่อมทรามอันเป็นผลจากการปฏิวัติทางเพศ และสังคมยุคทศวรรษที่ 70 ซึ่งเน้นความสุขของตัวบุคคลเป็นหลัก ในยุคของเรแกน จึงเป็นยุคความยิ่งใหญ่ของกลุ่มทางศาสนา และชุมชนมีอิทธิพลในการเผยแพร่ศาสนาและจารีตประเพณีเก่าแก่แบบอเมริกันแก่เยาวชนรุ่นใหม่

สำหรับยุคของบารัค โอบามา คือ ยุคแห่งลัทธิเสรีนิยมเฟื่องฟู เช่น กระแสยกย่องสิทธิพลเมือง พวกรักร่วมเพศในหลายรัฐ มีสิทธิแต่งงานตามกฎหมาย แม้แต่ตัวโอบามาและสมาชิกระดับชั้นนำในพรรคเดโมแครต ได้ประกาศสนับสนุนให้คนเพศเดียวกันสามารถแต่งงานกันได้ ในขณะเดียวกัน รัฐยังมุ่งเน้นเข้ามาช่วยเหลือดูแลสวัสดิภาพต่าง ๆ ของประชาชน อย่างไรก็ตาม โอบามา ก็ถูกโจมตีว่าคำนึงถึงกลุ่มนายทุนและกลุ่มผลประโยชน์มากจนเกินไป และยังไม่ต่อสู้เพื่อสิทธิคนผิวสีมากเท่าที่ควร ปัจจุบันยังเกิดกรณีประชาชนผิวดำทำการประท้วงหลายต่อหลายครั้งต่อการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรมจากตำรวจกับคนสีผิว

อิหร่าน

สำหรับวิชาการเมืองการปกครองเปรียบเทียบ อิหร่าน เป็นตัวอย่างของประเทศซึ่งมีอุดมการณ์หลัก ที่มีความหลากหลาย และแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง ในต่างยุคสมัย เช่น จากระบอบกษัตริย์ที่เน้นลัทธิฆราวาสนิยม มาเป็นรัฐศาสนา ในอดีตอิหร่านเคยมีการปกครองแบบระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชมายาวนาน จนถึงปลายราชวงศ์การ์ญาในสมัยราชวงศ์ปาห์ลาวี อิหร่าน มีกษัตริย์ปกครองประเทศอยู่ แต่ก็อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญที่รัฐสภามีบทบาทสำคัญในการบริหารประเทศ ในสมัยพระเจ้าชาห์ปาห์ลาวี (ช่วงระหว่างปี 1941–1979) นายโมหะหมัด

โมซาเดเดช นายกรัฐมนตรี ซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากรัฐสภา มีแนวคิดชาตินิยมและลัทธิสังคมนิยม จึงได้วางแผนในการแปรรูปโรงงานน้ำมันที่เป็นของอังกฤษให้เป็นของรัฐ แต่นายทหารซึ่งได้รับการสนับสนุนจากสำนักข่าวกรองของทั้งอังกฤษ และอเมริกา ทำการรัฐประหารโค่นล้มรัฐบาลของนายโมซาเดเดช เสียก่อนในปี 1953 ฝ่ายรัฐประหารได้ถวายอำนาจคืนพระเจ้าชาร์ปาห์ลาวี การเมืองอิหร่านภายหลังจากนั้น จึงมีลักษณะคล้ายกับระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชที่พระเจ้าชาร์ปาห์ลาวีทรงมีอำนาจอย่างเต็มที่ แต่ด้วยความล้มเหลวในการกระจายความเจริญทางเศรษฐกิจของรัฐบาลผสม กับลัทธิชาตินิยมของชาวอิหร่าน ทำให้สาธารณชนไม่พอใจรัฐบาลอย่างมาก โดยเฉพาะบรรดานักสอนศาสนาอิสลาม ซึ่งเป็นกลุ่มพลังที่ชี้นำประเทศ โดยมองว่าพระเจ้าชาร์ปาห์ลาวีเอียงข้างเข้าฝ่ายตะวันตก และชนชั้นสูงของอิหร่านฝักใฝ่ในวัฒนธรรมซึ่งกลุ่มเคร่งศาสนาอิสลามถือว่าเสื่อมทรามและผิดบาป (Coughlin, 2010, p. 15)

อายะตุลลอฮ์ โคมัยนี ผู้นำของนิกายชีอะห์ ได้พยายามปลุกระดมให้ชาวอิหร่านรวมตัวกันโค่นล้มพระเจ้าชาห์ แม้ว่าจะถูกทางการปราบปรามและจำคุก จนต้องหนีไปลี้ภัยในฝรั่งเศสในภายหลัง เมื่อมวลชนสามารถโค่นล้มพระเจ้าชาห์ได้สำเร็จในปี 1979 ดังชื่อที่เรียกว่าการปฏิวัติอิสลาม (Islamist revolution) โคมัยนี จึงเดินทางกลับมาเป็นผู้นำสูงสุดของรัฐบาลชุดใหม่อิหร่าน ได้หันมายึดถือลัทธิอนุรักษ์นิยมและลัทธิเคร่งศาสนา ซึ่งถือว่าศาสนาควรเข้ามายุ่งเกี่ยวกับการเมือง การที่โคมัยนี มักกวาดล้างฝ่ายตรงกันข้าม โดยใช้วิธีที่รุนแรง และยังเน้นการต่อต้านตะวันตก ทำให้สหรัฐอเมริกาโจมตีอยู่เสมอว่า โคมัยนีเป็นพวกคลั่งศาสนาและยังเป็นพวกคลั่งลัทธิชาตินิยม และลัทธิทหารนิยม ในช่วงที่อิหร่านทำสงครามกับอิรัก (1980–1989) นอกจากนี้อิหร่าน ยังถูกกล่าวหาว่าสนับสนุนผู้ก่อการร้ายบางกลุ่ม ในการออกไปปฏิบัติการในประเทศต่าง ๆ กรณีที่ตอกย้ำภาพของพวกคลั่งศาสนาของโคมัยนี ได้แก่ การที่นักเขียนอังกฤษเชื้อสายอินเดีย คือ ซัลแมน รุชดี ซึ่งได้ออกงานเขียน หรือนวนิยายที่ชื่อ Satanic Verses ในปี 1988 ได้รับการโจมตีและขู่อาฆาตโดยชาวมุสลิมจำนวนมาก ที่ถือว่ามีเนื้อหาดูหมิ่นพระศาสดามูฮัมหมัด และในปี 1989 โคมัยนีได้ประกาศฟาตวา (fatwa) ให้มีการสังหารนายรุชดี ซึ่งเป็นสาเหตุให้อังกฤษประกาศตัดความสัมพันธ์ทางการทูตกับอิหร่าน (BBC, 2014,Online)

แม้ว่าประมุขสูงสุดจะมีอำนาจมากกว่าประธานาธิบดี แต่ประธานาธิบดีก็มีส่วนต่ออุดมการณ์ของชาติอยู่ไม่น้อย ดังเช่น โมฮัมหมัด คาตามี (ดำรงตำแหน่งปี 1997–2005) ซึ่งมีหัวเสรีนิยมที่เน้นการปฏิรูปและลัทธิก้าวหน้านิยม เช่น สนับสนุนสิทธิสตรี แต่ประธานาธิบดีคนถัดมา คือ นายมะห์มูด อะห์มะดีเนจาด (ดำรงตำแหน่งปี 2005–2013) กลับมามีหัวอนุรักษ์นิยมที่จำกัดสิทธิและเสรีภาพการแสดงของพลเมือง และยังมุ่งเน้นให้บทบาทของผู้หญิงจำกัดอยู่แต่ในครอบครัวเหมือนในอดีต นอกจากนี้นายอะห์มะดีเนจาดยังเน้นลัทธิทหาร

นิยมคือเร่งกระบวนการผลิตอาวุธนิวเคลียร์และต่อต้านต่างชาติโดยเฉพาะอิสราเอลและสหรัฐฯ อย่างรุนแรง นายอะห์มะดีเนจาดยังถูกตะวันตกโจมตีว่าละเมิดสิทธิมนุษยชน เมื่อปี 2009 ประชาชนถูกปราบปรามโดยใช้ความรุนแรง หลังจากทำการประท้วงครั้งใหญ่ต่อการเลือกตั้ง ที่ถูกกล่าวหาว่าเต็มไปด้วยการทุจริต ซึ่งเป็นผลให้มวลชนหันมาเลือกประธานาธิบดีหัวปฏิรูปและหัวเสรีนิยมคนปัจจุบันคือนายฮัสซัน รูฮานี (ดำรงตำแหน่ง ปี 2013 –?) ซึ่งพยายามเปลี่ยนแปลงภาพพจน์ของอิหร่านในสายตาของตะวันตก เช่น ประกาศอุดมการณ์สันตินิยม โดยให้คำมั่นสัญญาว่าจะไม่ผลิตอาวุธนิวเคลียร์ ในปีแรกที่ดำรงตำแหน่ง นายรูฮานียังได้สนทนากับประธานาธิบดีบารัค โอบามาแห่งสหรัฐฯ ทางโทรศัพท์เป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ นับตั้งแต่ปี 1979 เป็นต้นมา การกระทำเช่นนี้ได้รับการสนับสนุนจากประมุขสูงสุดคนปัจจุบันคือ อายะตุลลอฮ์อะลี คามัยนัยด้วยสาเหตุหนึ่งเพราะต้องการให้ยกเลิกการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจของสหรัฐ ฯ (Roberts and Borger, 2013, Online)

รัสเซีย

เช่นเดียวกับอิหร่าน รัสเซียเป็นกรณีของความผันผวนทางอุดมการณ์ระดับชาติไปตามสถานการณ์ทางการเมือง จนหาความแน่นอนไม่ได้จนถึงปัจจุบัน ตั้งแต่ซ้ายสุดโต่งจนไปถึงขวาสุดโต่ง รัสเซียเมื่อครั้งยังเป็นจักรวรรดิ มีการปกครองแบบระบอบสมบูรณาสิทธิราชมายาวนาน เช่นเดียวกับจีน ภายใต้การปกครองของจักรพรรดิหรือซาร์ จักรพรรดิองค์สุดท้ายของรัสเซีย คือ พระเจ้าซาร์นิโคลัสที่ 2 (1894–1917) ได้วางอุดมการณ์ 3 ประการของพระจักรพรรดิเพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับระบอบของพระองค์ ดังต่อไปนี้ (Barrington,et al., 2010, pp. 138–139)

1. พระจักรพรรดิทรงเป็นพระประมุขของคริสตจักร
2. พระจักรพรรดิทรงเป็นประมุขโดยเด็ดขาดของรัสเซีย
3. พระจักรพรรดิทรงเป็นบิดาและผู้รวมรัสเซียเป็นหนึ่ง

อย่างไรก็ตาม ก็ได้มีกลุ่มอุดมการณ์หัวรุนแรงพยายามเผยแพร่ความคิดไปให้ประชาชน ถึงแม้จะถูกทางการปราบปรามไปมากเท่าไรก็ตาม เช่น กลุ่มอนาธิปไตยหรือกลุ่มคอมมิวนิสต์ ได้พยายามเผยแพร่ความคิด และชักจูงให้สาธารณชนต่อต้านรัฐบาล ในปี 1881 กลุ่มอนาธิปไตยชื่อนารอดนายา วอลกาได้ปลงพระชนม์พระเจ้าซาร์อเล็กซานเดอร์ที่ 2 (Service,2009,p.18)

ภายหลังจากจักรวรรดิ รัสเซียได้เปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นคอมมิวนิสต์ ภายใต้พรรคคอมมิวนิสต์ และเปลี่ยนชื่อเป็นสหภาพโซเวียต อุดมการณ์หลักของประเทศจึงเปลี่ยนเป็นลัทธิมาร์กซ์และเลนิน (Marxism –Leninism) เมื่อโจเซฟ สตาลิน ได้ขึ้นมามีอำนาจแทนวลาดิมีร์ เลนิน ในปี 1922 ก็ได้ปกครองประเทศตามแบบของตนจนได้รับการตั้งชื่อว่าลัทธิสตาลิน ซึ่ง

มีผลต่อรูปแบบของสหภาพโซเวียตและรัฐบริวารอย่างมาก แต่ลัทธิสตาลิน ไม่ได้รับการประกาศเป็นอุดมการณ์ของรัฐ และถูกประณามโดยนักคิดสำนักมาร์กซ์ว่าเบี่ยงเบนจากอุดมการณ์คอมมิวนิสต์แบบเดิม เมื่อสตาลินถึงแก่อสัญกรรมในปี 1953 ผู้นำสืบต่อมาได้แก่ นิกิตา ครุสชอฟ (ดำรงตำแหน่งช่วงปี 1953–1964) ได้เริ่มกระบวนการกำจัดลัทธิสตาลิน (De-Stalinization) โดยการกล่าวประณามสตาลินอย่างเป็นทางการในปี 1956 มีการผ่อนปรนการกดขี่ทางการเมืองในสหภาพโซเวียตลงเช่นปลดปล่อยนักโทษการเมืองออกจากค่ายกักกัน และเปิดให้ประชาชนมีสิทธิเสรีมากขึ้นบ้าง แต่ในยุคของ ลีโอนิด เบรซเนฟ ได้ถูกกล่าวหาว่าพยายามรื้อฟื้นลัทธิสตาลินขึ้นมาใหม่โดยเน้นลัทธิเชิดชูบุคคลคือตัวของเบรซเนฟเอง และรัฐบาลหันกลับมาปราบปรามฝ่ายตรงกันข้ามพร้อมกับควบคุมประชาชนอย่างเข้มงวดมากขึ้นกว่าในยุคของครุสชอฟ (Ibid ,pp. 380–381)

เมื่อมิคาอิล กอร์บาชอฟ ได้ขึ้นมามีอำนาจในปี 1985 ได้ประกาศอุดมการณ์แบบเสรีนิยมในการปฏิรูปประเทศ เช่น การเปิดให้การปฏิรูปเศรษฐกิจสอดคล้องกับระบบทุนนิยมมากขึ้น (เปเรสตอยกา) และเปิดให้พลเมืองสามารถแสดงความคิดเห็นได้ มีเสรีมากขึ้น (กลาสนอสต์) อย่างไรก็ตาม ด้วยปัญหาที่สะสมในสหภาพโซเวียตมานาน นโยบายนี้กลับเป็นตัวเร่งสำคัญให้สหภาพโซเวียตล่มสลาย ในปี 1991 ประธานาธิบดีคนแรกของสหพันธรัฐรัสเซีย คือบอริส เยลต์ซิน (ดำรงตำแหน่งช่วงปี 1991–1999) มีแนวโน้มการปกครองไปทางเผด็จการ แต่ในด้านสังคม กลับเน้นอุดมการณ์ลิเบอร์ทาเรียน คือให้รัฐเลิกช่วยเหลือประชาชนในทุกด้าน เช่นยกเลิกระบบสวัสดิการที่เคยมีในช่วงเป็นสหภาพโซเวียต ส่วนทางเศรษฐกิจ เยลต์ซินมุ่งเน้นการปรับปรุงโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมของรัสเซียให้สอดคล้องกับระบบทุนนิยมตลาดเสรีแต่ประสบความล้มเหลว ทำให้รัสเซียเต็มไปด้วยปัญหาการฉ้อราษฎรบังหลวง การตกงาน อาชญากรรม และปัญหาเศรษฐกิจ

เมื่อวลาดีมีร์ ปูตินขึ้นดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี (ระหว่างปี 2000–2008 และ 2012–?) รัสเซียมีสภาพที่กระเตื้องขึ้นในด้านเศรษฐกิจและสังคม อันเป็นผลกระทบระยะยาวจากการบริหารงานของเยลต์ซิน โดยเฉพาะเรื่องน้ำมันและก๊าซธรรมชาติ ซึ่งมีราคาที่พุ่งสูงขึ้น ฝ่ายตรงกันข้ามได้โจมตีนายปูตินโดยขนานนามว่าเป็นผู้สร้างลัทธิปูติน (Putinism) อันเป็นนิยามต่อการปกครองเผด็จการของนายปูติน ที่เต็มไปด้วยการฉ้อราษฎร์บังหลวงและการเอื้อประโยชน์แก่พวกพ้อง (Applebaum, 2013,Online) กลุ่มประท้วงยังได้แสดงความไม่เห็นด้วยกับนโยบายของรัฐรวมไปถึงการเลือกตั้งประธานาธิบดีที่ไม่ใสสะอาด แต่ก็ถูกรัฐบาลสกัดกั้นไว้ในทุกวิถีทาง

รัฐบาลของปูตินยังมีอุดมการณ์แบบอนุรักษ์นิยม (แต่สำหรับมุมมองของฝ่ายค้านคือ อุดมการณ์ฟาสซิสต์) เช่น มีความสัมพันธ์อันแนบแน่นกับศาสนจักรออร์โธดอกซ์ ซึ่งมี

ความเห็นร่วมกันในการต่อต้านพวกรักร่วมเพศ ปูตินยังพยายามปลูกฝังลัทธิชาตินิยมและต่อต้านชาวต่างชาติในบรรดาชาวรัสเซียรุ่นใหม่ นอกจากนี้ปูตินยังพยายามเสริมสร้างกองกำลังทหาร จึงถูกมองว่านิยมลัทธิทหารนิยม อันจะมีส่วนในการนำโลกเข้าสู่สงครามเย็นครั้งใหญ่อีกครั้ง ในยุคที่ความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียและสหรัฐอเมริกาอยู่ในภาวะเสื่อมทราม แม้ว่ารัสเซียจะมีช่วงเวลาเพียงสั้น ๆ ในการมีแนวโน้มไปทางเสรีนิยมและสันตินิยม ภายใต้การนำของดมิทรี เมดเวเดฟ พันธมิตรของปูติน ซึ่งเป็นประธานาธิบดีรัสเซีย ช่วงปี 2008–2012 เช่น มีการผ่อนปรนให้สื่อของรัสเซียมีเสรีภาพมากขึ้น เช่นเดียวกับการร่วมลดอาวุธหัวรบนิวเคลียร์กับทางสหรัฐอเมริกา ภายใต้สนธิสัญญานิวสตาร์ท (NEW START) ในปี 2012 (Washington post, 2010, Online)

จากการเปรียบเทียบประเทศกรณีศึกษา สามารถสรุปโดยสังเขปดังต่อไปนี้

1. ทุกประเทศที่เป็นกรณีศึกษา มีการยึดถืออุดมการณ์หลายชุดควบคู่กัน เช่น ลัทธิสังคมนิยม ลัทธิชาตินิยม ลัทธิทหารนิยม ฯลฯ อันเกิดจากปัจจัยของแต่ละประเทศโดยเฉพาะประวัติศาสตร์ ลัทธิเหล่านั้นจะส่งอิทธิพลถึงกัน ทำให้รูปแบบแต่ละชุดเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมผสมกับปัจจัยอื่น ๆ เช่น สังคม และวัฒนธรรมทางการเมืองของท้องถิ่น

2. อุดมการณ์ของแต่ละประเทศประกอบด้วยอุดมการณ์ 2 ชุดใหญ่ คือ อุดมการณ์กระแสหลัก ซึ่งเป็นที่ยึดถือของประเทศนั้น ซึ่งอาจมีหลายลัทธิผสมกัน และอุดมการณ์กระแสรองซึ่งมีอยู่จำนวนมาก ที่มีการต่อสู้กันเพื่อให้ได้เข้าสู่การเป็นอุดมการณ์กระแสหลัก โดยมีปัจจัยหลัก เช่น บุคคล ซึ่งขึ้นมามีอำนาจได้พยายามส่งเสริมอุดมการณ์ที่ตนยึดถือให้เป็นอุดมการณ์กระแสหลัก ประเทศที่เป็นประชาธิปไตย มักเปิดให้มีการแข่งขันของอุดมการณ์อย่างเสรี ระหว่างคนกลุ่มต่าง ๆ ไม่ใช่เฉพาะผู้นำ หรือพรรคการเมืองที่มีอำนาจ ในขณะที่ประเทศเผด็จการมักเน้นไปที่การยึดมั่นของอุดมการณ์เพียงประการเดียว และจะมีการเปลี่ยนแปลงได้ก็เกิดจากผู้มีอำนาจของรัฐบาลเพียงอย่างเดียว

3. ในกลุ่มอุดมการณ์แบบเดียวกัน ก็อาจจะแบ่งเป็นกลุ่มย่อย ๆ ที่เน้นไปในจุดที่แตกต่างกันตามแต่การตีความของตัวบุคคลเอง ทำให้เกิดปรากฏการณ์กลุ่มเล็กแฝงตัวในกลุ่มใหญ่ ซึ่งจะนำไปสู่การต่อสู้แย่งชิงอำนาจกันของกลุ่มทางการเมืองเหล่านั้น เช่น อิหร่านมีทั้งลัทธิเคร่งศาสนาและพวกหัวปฏิรูป สำหรับสหภาพโซเวียต ในพรรคคอมมิวนิสต์ก็มีกลุ่มที่หัวอนุรักษ์นิยมและพวกหัวเสรีนิยม

4. รัฐไม่ว่าเป็นประชาธิปไตย หรือเผด็จการ จะมีแนวโน้มที่ค่อนมาอยู่ตรงกลาง เช่น เป็นกลางค่อนขวา หรือกลางค่อนซ้าย มากกว่าจะตั้งอยู่บนปีกใดปีกหนึ่งเด็ดขาดไปเลย ปัจจัยสำคัญเพราะกระแสโลกาภิวัฒน์ทั้งการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ที่ทำให้รัฐไม่สามารถวางนโยบาย

เป็นแบบหัวรุนแรง หรือบนจุดสุดโต่ง (Far) เช่น ซ้ายจัด (Far left) หรือขวาจัด (Far right) ได้อีกต่อไป อันทำให้ลัทธิแบบหัวรุนแรงได้รับการยอมรับเพียงจากกลุ่มบุคคลเล็ก ๆ

สรุป

อุดมการณ์ เป็นบทที่สำคัญที่สุดจึงต้องกล่าวในช่วงต้น ๆ ของวิชาการเมืองการปกครองเปรียบเทียบ เพราะจะเป็นตัวกำหนดความเป็นรัฐในทุกมิติ เช่น ระบบความเชื่อทางการเมือง ชุดความคิดอันนำไปสู่การปฏิบัติ โลกทัศน์ของกลุ่มหรือชนชั้นทางสังคม ตัวเชื่อมระหว่างปรัชญาเข้าการปฏิบัติในโลกแห่งความเป็นจริง ฯลฯ อันมีประโยชน์ เช่น เป็นตัวกำหนดอัตลักษณ์ของกลุ่มทางการเมืองและรัฐบาล เป็นตัวกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับตัวบุคคล เป็นตัวกำหนดคุณค่าทางการเมือง และยังเป็นตัวบ่งบอกเป้าหมายทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมของประเทศนั้น ๆ อุดมการณ์โดยส่วนใหญ่ถูกแบ่งเป็น 2 ประเภทหลัก โดยใช้ปีกซ้าย และปีกขวาเป็นตัวแบ่งอย่างคร่าวๆ อันเป็นอิทธิพลมาจากช่วงหลังการปฏิวัติฝรั่งเศส

ตัวอย่างของอุดมการณ์ปีกซ้าย ได้แก่ ลัทธิเสรีนิยม ลัทธิสังคมนิยม ลัทธิสันตินิยม ลัทธิมาร์กซ์ ฯลฯ ลักษณะโดยรวมของอุดมการณ์ฝ่ายซ้าย คือ เน้นเสรีภาพและความเสมอภาคของปัจเจกชนมากกว่า ระเบียบความมั่นคงและอำนาจ ยกเว้นลัทธิทั้งหลายซึ่งอยู่ในกลุ่มคอมมิวนิสต์ ตัวอย่างของอุดมการณ์ปีกขวา ได้แก่ แนวคิดอนุรักษ์นิยม ศาสนานิยม ทหารนิยม ฟาสซิสต์ ฯลฯ ลักษณะโดยรวมของอุดมการณ์ฝ่ายขวา คือ การเน้นระเบียบวินัยของสังคม และสถาบัน เน้นเรื่องอำนาจ ยกย่องคุณค่าเก่า ๆ ของสังคม เน้นการใช้ความรุนแรงมากกว่าวิธีการทางสันติในแต่ละประเทศนั้น ต่างมีการยึดถืออุดมการณ์ที่แตกต่างกันได้ ประเทศในกรณีศึกษาไม่ว่าจะเป็นประชาธิปไตย อย่างเช่น สหรัฐฯ หรือเผด็จการ เช่น อิหร่าน และรัสเซีย ได้สะท้อนให้เห็นถึงการเกิดและพัฒนาการของอุดมการณ์ทางการเมืองในรูปแบบที่หลากหลาย และเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ทางการเมือง แม้ว่าสหรัฐฯ จะมีความมั่นคงทางการเมืองมากกว่า ในขณะเดียวกันอุดมการณ์ทางการเมือง ก็มีผลต่อสถานการณ์ทางการเมืองเป็นลูกโซ่ไปด้วย

คำถามสำหรับการอภิปราย

1. อุดมการณ์ทางความคิดของท่านควรจะมีความหมายอย่างไร

2. ประเทศต่าง ๆ ควรมีการยึดถืออุดมการณ์อย่างที่หนังสือได้กล่าวอ้างหรือไม่อย่างไร

3. ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับลัทธิสตรีนิยมที่ว่าผู้ชายและผู้หญิงมีความไม่เท่าเทียมกัน ควรจะแก้ไขปัญหานี้อย่างไร

4. ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับแนวคิดของทรอสกีในเรื่องการปฏิวัติตลอดกาล เพราะเหตุใด

5. เหตุใดปัจจุบันอุดมการณ์ของกลุ่มหรือพรรคการเมืองต่าง ๆ จึงขาดความชัดเจน

6. ลัทธิชาตินิยมเป็นลัทธิที่สำคัญที่สุดสำหรับรัฐหรือไม่ เพราะอะไร

7. ท่านคิดว่าประเทศที่ท่านอาศัยอยู่มีลักษณะของอุดมการณ์ด้านใดชัดเจนที่สุด และอุดมการณ์ที่รองลงมาได้แก่อะไรบ้าง อุดมการณ์เหล่านั้นมีความขัดแย้งกันเองหรือไม่ เพราะเหตุใด

บรรณานุกรม

Applebaum, A. (2013). **Putinism: the Ideology.** Retrieved February, 21, 2013, from http://www.lse.ac.uk/IDEAS/publications/reports/pdf/SU13-2-Putinism.pdf

Axford, B.,Browning,G.K.,Huggins,R.,Rosamond,B.,Grant,A.,and Turner,J.(2002). **Politics: An Introduction.** London and New York: Routledge.

Barrington, L.,Bosia,M.J.,Bruhn,K.,Giaimo,S.,and McHenry,Jr.,D.E.(2010). **Comparative Politics: Structure& Choices.** Boston: Cengage Learning.

Bootle, R. (April 8, 2013). **Margaret Thatcher: the Economic Achievements and Legacy of Thatcherism.** Retrieved July 15, 2015, from http://www.telegraph.co.uk/news/politics/margaret-thatcher/9979362/Margaret-Thatcher-the-economic-achievements-and-legacy-of-Thatcherism.html

Calvert, P. (2002). **Comparative Politics: An Introduction.** UK: Pearson Education Limited.

Coughlin, C. (2010). **Khomeini's Ghost: The Iranian Revolution and the Rise of Militant Islam.** New York: Harper Collins Publishers.

Ethridge, M., and Handelman, H. (2012). **Politics in a Changing World.** USA: Wadsworth Publishing.

Gallager,M.(28 October 2011). Population control: Is it a tool of the rich? Retrieved April 15, 2015, from http://www.bbc.com/news/magazine-15449959

Heywood, A. (2007). **Politics.** New York: Palgrave Macmillan.

John, F. B., and Brian, F. S. (2008). **Politics, Parties, and Elections in America.** USA: Thomson Wadsworth.

Joseph K. (2013). **Comparative Politics: An Introduction.** USA: McGraw–Hill Education.

Lawson, K. (2006). **The Human Polity.** USA: Houghton Mifflin Company.

Longview Institution. (n.d.). **Market Fundamentalism.** Retrieved April 15, 2015, from http://www.longviewinstitute.org/projects/marketfundamentalism/marketfundamentalism/

Roberts, D., and Borger, J. (September 28, 2013). **Obama holds historic phone call with Rouhani and hints at end to sanctions.** Retrieved September 11, 2014, from http://www.theguardian.com/world/2013/sep/27/obama–phone–call–iranian–president–rouhani

Service,R.(2009).**Russia:From Tsarism to the Twenty–first Century**.UK:Penguin group.

Spunk Library. (n.d.). **ECO–ANARCHISM.** Retrieved June 28, 2014, from http://www.spunk.org/texts/intro/sp001695.html

Washington post. (April 8, 2010). **Obama, Medvedev sign treaty to reduce nuclear weapons.** Retrieved June 22, 2015 from http://www.washingtonpost.com/wpdyn/content/article/2010/04/08/AR2010040801677.html

Wikipedia. (April 23, 2015). **Reactionary.** Retrieved April 23, 2015, from http://en.wikipedia.org/wiki/Reactionary

Wikipedia. (April 23, 2015). **Comparison of Nazism and Stalinism.** Retrieved April 24, 2015, from http://en.wikipedia.org/wiki/Comparison_of_Nazism_and_Stalinism

บทที่ 4

รูปแบบการปกครอง (Regime)

รูปแบบการปกครองของรัฐมีบทบาทสำคัญต่อการจัดกลุ่มของประเทศต่างๆ ในปัจจุบันจากแหล่งต่างๆ เช่นสื่อมวลชนหรือตำราเรียนในวิชารัฐศาสตร์โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิชาการเมืองการปกครองเปรียบเทียบ รูปแบบการปกครองยังมีความสัมพันธ์อย่างมากกับอุดมการณ์ของรัฐแบบลูกโซ่ดังจะกล่าวในบทต่อไปนี้ รูปแบบการปกครองสามารถแบ่งได้เป็น 2ประเภทซึ่งตั้งอยู่บนขั้วที่อยู่ตรงกันข้ามกันคือ ประชาธิปไตย (Democracy) และเผด็จการ (Dictatorship) ปัจจุบันประเทศต่างๆ ไม่ว่าจะมีอุดมการณ์หรือลักษณะของฝ่ายบริหารแตกต่างกันมากน้อยเพียงใดก็จะสามารถถูกจัดวางให้อยู่ภายในช่วงการปกครองทั้ง 2 ประเภท โดยประชาธิปไตยแบ่งออกเป็นประชาธิปไตยเสรีนิยม (Liberal Democracy) และประชาธิปไตยเทียม (Illiberal Democracy) ส่วนเผด็จการแบ่งออกเป็นเผด็จการอำนาจนิยม (Authoritarianism) และเผด็จการแบบเบ็ดเสร็จ (Totalitarianism) ตามแต่ว่าประเทศใดจะมีลักษณะการปกครองใกล้เคียงกับขั้วใดมากกว่ากันโดยมีตัวบ่งชี้คือ 1) สิทธิและเสรีภาพของประชาชนและ 2) อำนาจของรัฐ ประเทศที่ค่อนไปทางประชาธิปไตยเสรีนิยมจะเน้นให้สิทธิและเสรีภาพของประชาชนมากกว่าอำนาจของรัฐส่วนประเทศที่ค่อนไปทางเผด็จการก็จะเน้นอำนาจของรัฐมากกว่าสิทธิและเสรีภาพของประชาชนโดยสามารถแสดงออกเป็นภาพดังต่อไปนี้ (อ้างอิงจากผู้เขียนตำรา)

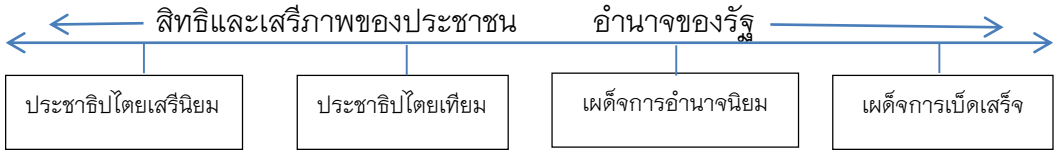

ภาพ 2 แสดงรูปแบบการปกครอง

คุณสมบัติของรูปแบบประชาธิปไตยและเผด็จการ

ประชาธิปไตยเสรีนิยม (Liberal Democracy)

ประชาธิปไตยเสรีนิยม ตามแนวคิดของตะวันตกมีลักษณะเช่น (The Economist Intelligence Unit,2014, Online)

1. มีการเลือกตั้งที่โปร่งใส บริสุทธิ์และยุติธรรม

2. ประชาชนมีสิทธิในการเลือกตั้งและสามารถเลือกตัวแทนตามเจตจำนงของตน

3.ผู้สมัครและพรรคการเมืองมีสิทธิและเสรีภาพในการกำหนดนโยบายของตนรวมไปถึงมีความปลอดภัยในการรณรงค์หาเสียง

4. รัฐบาลถูกจำกัดอำนาจโดยรัฐธรรมนูญที่ถูกร่างโดยตัวแทนของประชาชน

5. รัฐบาลมีวาระดำรงตำแหน่งที่แน่นอน

6. รัฐบาลสามารถถูกตรวจสอบได้

7. รัฐบาลไม่แทรกแซงฝ่ายตุลาการ องค์กรอิสระและสื่อมวลชน

8. ไม่มีองค์กรอื่นเช่นทหาร ข้าราชการหรือต่างประเทศเข้าแทรกแซงการทำงานของรัฐบาล

9. ฝ่ายค้านมีอิสระและประสิทธิภาพในการตรวจสอบรัฐบาลอย่างเต็มที่

10.ประชาชนรวมถึงชนกลุ่มน้อยเช่นผู้หญิง พวกรักร่วมเพศ คนสีผิวมีสิทธิในการดำรงชีวิตเท่าเทียมกับคนกลุ่มอื่นและมีเสรีภาพอย่างเต็มที่ในการแสดงออกด้านความคิด

11. ขบวนการประชาสังคมมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายของรัฐอย่างมาก

12. กฎหมายมีความเข้มแข็ง ยุติธรรมและปฏิบัติต่อพลเมืองทุกคนโดยเท่าเทียมกัน

ตัวอย่างของประเทศที่ได้ชื่อว่าเป็นประชาธิปไตยเสรีนิยมได้แก่ประเทศแถบสแกนดิเนเวียนเช่นนอร์เวย์ สวีเดน ทวีปอเมริกาเหนือคือแคนนาดา อเมริกา ยุโรปตะวันตกได้แก่ อังกฤษ ฝรั่งเศสเยอรมันหรือเอเชียได้แก่ เกาหลีใต้ ญี่ปุ่น อย่างไรก็ตามหลายประเทศก็อาจจะมีคุณสมบัติของประชาธิปไตยเสรีนิยมบกพร่องไปถึงแม้จะคงลักษณะสำคัญของประชาธิปไตยไว้ดังที่เรียกว่าประชาธิปไตยเทียม (Illiberal Democracy) อย่างเช่น มีการเลือกตั้งแต่การเลือกตั้งทุจริตในบางส่วนหรือเอื้อประโยชน์ให้ผู้สมัครบางราย รัฐบาลพยายามผูกขาดอำนาจ รัฐบาลถูกตรวจสอบได้บ้างเพียงบางส่วนหรือแจ้งข้อมูลเท็จแก่สาธารณชน มีองค์กรอื่นเช่นทหาร ข้าราชการหรือต่างประเทศเข้าแทรกแซงการทำงานของรัฐบาล ประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพน้อย มีกฎหมายควบคุมเข้มงวด ชนกลุ่มน้อยเช่นผู้หญิง พวกรักร่วมเพศหรือชนผิวสีถูกปราบปรามและจำกัดบทบาท ขาดสิทธิโดยชอบธรรม ฯลฯ (Zakaria,1997,Online)

ตัวอย่างของประเทศที่ได้ชื่อว่าเป็นประชาธิปไตยเทียมได้แก่ประเทศที่มีอุดมการณ์ปะปนกันไปเช่นเป็นทั้งเสรีนิยมแต่ก็มีลัทธิอนุรักษ์นิยมควบคู่ไปด้วยโดยมากเป็นประเทศโลกที่ 3 เช่นเม็กซิโกและประเทศในทวีปละตินอเมริกาเช่น ฮอนดูรัส เอกวาดอร์ เวเนซูเอลา ตะวันออกกลางได้แก่อียิปต์ ทวีปอเมริกาใต้ได้แก่อาเจนตินา บราซิล ทวีปแอฟริกาเกือบทั้งหมดทวีปเอเชียเช่นฟิลิปปินส์ อินโดนีเซียมาเลเซียฯลฯ ซึ่งแต่ละประเทศก็จะมีความบกพร่องของประชาธิปไตยในรูปแบบและสัดส่วนที่แตกต่างกันออกไป

เผด็จการ

เผด็จการสามารถแบ่งออกเป็น 2 ชนิดคือเผด็จการอำนาจนิยมและเผด็จการเบ็ดเสร็จ

1. เผด็จการอำนาจนิยม (Authoritarianism)มีความบกพร่องเหมือนกับประชาธิปไตยเทียมแต่มีลักษณะที่เป็นเผด็จการมากกว่าดังเช่น

1.1 มีการเลือกตั้งที่ถูกกำหนดไว้ล่วงหน้าแล้วจนไปถึงไม่มีการเลือกตั้งเลย

1.2 ประชาชนถูกชักจูงหรือบังคับให้ลงคะแนนเสียงแก่พรรคที่รัฐบาลต้องการ

1.3 ผู้สมัครและพรรคการเมืองถูกจ้างหรือจัดตั้งขึ้นหรือถูกกำหนดไว้ตายตัวเพื่อให้รัฐประกาศตนต่อประชาคมโลกว่ามีการเลือกตั้งแบบประชาธิปไตย

1.4 รัฐบาลกำหนดรัฐธรรมนูญเพื่อตัวเองเพื่อให้วาระดำรงตำแหน่งที่ยาวนานหรือได้ผลประโยชน์อื่นๆจากการฉ้อราษฎร์บังหลวง

1.5 รัฐบาลไม่มีการตรวจสอบจากสาธารณชน

1.6 ฝ่ายตุลาการ องค์กรอิสระและสื่อมวลชนอยู่ภายใต้อำนาจของรัฐ

1.7 มีองค์กรอื่นเช่นทหาร ข้าราชการประจำ องค์กรนอกกฎหมายมีอิทธิพลหรือควบคุมรัฐบาล บางประเทศมีรัฐบาลต่างชาติเข้าครอบงำ

1.8 ฝ่ายค้านในรัฐสภาเป็นแบบสภาตรายาง (Rubber stamp) หรือมีไว้เพื่อให้รองรับมติที่ถูกกำหนดไว้แล้วจากฝ่ายบริหาร

1.9 รัฐสภาถูกพรรคการเมืองเพียงพรรคเดียวครอบงำนานเกินไปจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของระบบทางการเมือง อันส่งผลให้ประเทศต้องพึ่งพิงพรรคการเมืองนั้นมากเกินไป

1.10 ประชาชนไม่มีสิทธิและเสรีภาพผู้หญิงไม่มีบทบาททางสังคมและการเมืองพวกรักร่วมเพศและชนผิวสีถูกประทุษร้ายไม่ว่าโดยรัฐหรือประชาชนด้วยกันหรืออาจถูกจับกุมและเข้าค่ายกักกันในข้อหาต่างๆ

1.11 ขบวนการประชาสังคมไม่มีบทบาทหรือจะต้องมีกิจกรรมเคลื่อนไหวตามอุดมการณ์ที่รัฐวางไว้เท่านั้น

1.12 กฎหมายขาดความศักดิ์สิทธิ์และยังเอื้อประโยชน์แก่ชนชั้นสูงและคนร่ำรวย

ตัวอย่างของประเทศที่ได้ชื่อว่ามีการปกครองแบบเผด็จการอำนาจนิยมได้แก่ ประเทศซึ่งมีอุดมการณ์แบบอนุรักษ์นิยม ทหารนิยมอย่างเช่นรัสเซียประเทศที่ยังคงเป็นสังคมนิยมแบบคิวบา จีน เวียดนามและลาวทวีปแอฟริกาบางประเทศเช่นซิมบับเว สวาซิแลนด์ หรือประเทศที่เป็นทุนนิยมตามแบบของตัวเองอย่างเช่นสิงคโปร์ประเทศที่เป็นอนุรักษ์นิยมและเคร่งศาสนาอย่างเช่นซาอุดิอาระเบีย จอร์แดน บาเรน

การปกครองเผด็จการอำนาจนิยมมีอยู่หลายประเภทได้แก่ (Brooker,2014, p. 20–32)

1.เผด็จการอำนาจนิยมแบบทหาร (Military Authoritarianism)

การปกครองที่ทหารมีบทบาทแทรกแซงหรือมีอิทธิพลเหนือรัฐบาลพลเรือน หรือกองทัพเข้ามาเป็นรัฐบาลเองเช่นประเทศในทวีปละตินอเมริกา ทวีปแอฟริกา ไทย อินโดนีเซียในทศวรรษที่ 70

2.เผด็จการอำนาจนิยมแบบพรรคการเมืองผูกขาด (Party Authoritarianism)

การปกครองที่พรรคการเมืองพรรคเดียวครอบงำการเมืองเป็นระยะเวลานาน ซึ่งพรรคเหล่านี้อาจจะมาจากการเลือกตั้งอย่างเช่นพรรคอัมโนของมาเลเซีย หรือพรรคพีเพิลแอคชั่นปาร์ตีของสิงคโปร์ หรือการยึดอำนาจโดยใช้อาวุธก็ได้อย่างเช่นจีน ลาว เวียดนามที่มีพรรคคอมมิวนิสต์เป็นพรรคเดียวที่ถูกกฎหมายพรรคบาธของอิรักในสมัยของซัดดัม ฮุซเซน

3.เผด็จการอำนาจนิยมแบบระบบราชการผูกขาดอำนาจ (Bureaucratic Authoritarianism)

การปกครองที่ระบบราชการมีความเข้มแข็งกว่านักการเมืองหรือขบวนการทางสังคม การปกครองหรือการบริหารรัฐกิจตั้งแต่เริ่มต้นการวางนโยบาย การนำนโยบายไปปฏิบัติและการจัดการงบประมาณขึ้นอยู่กับข้าราชการประจำ ส่วนบางประเทศ อำนาจการเมืองก็ขึ้นอยู่กับข้าราชการทหาร อย่างไรก็ตามประเทศประชาธิปไตยบางประเทศเช่นฝรั่งเศสหรือสหรัฐฯ มีลักษณะค่อนไปทางลัทธิอำนาจนิยมอยู่บ้างเพราะข้าราชการมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาลสูงมากแม้อยู่ภายใต้อำนาจของนักการเมืองที่มาจากการเลือก

อย่างไรก็ตามการปกครองเผด็จการอำนาจนิยมยังมีอีกลักษณะหนึ่งดังที่เรียกว่าเผด็จการอำนาจนิยมเชิงแข่งขัน (Competitive Authoritarianism) นั้นคือรัฐเผด็จการเลียนแบบรัฐที่เป็นประชาธิปไตยเสรีนิยมโดยการเปิดให้พรรคการเมืองและขบวนการประชาสังคมมีพื้นที่ทางการเมืองแต่กลุ่มบุคคลเหล่านั้นไม่สามารถมีอำนาจทางการเมืองได้อย่างแท้จริงเพราะรัฐใช้วิธีการทุจริตเช่นการแทรกแซงการเลือกตั้งเพื่อให้พรรคการเมืองของรัฐบาลได้รับชัยชนะหรือการข่มขู่กลุ่มประชาสังคมผ่านการใช้กฎหมาย ตัวอย่างเช่นโคเอเชียภายใต้การนำของฟรานโจทุดจ์มันเซอเบียภายใต้การนำของสโลโบดัน มิโลเซวิก ยูเครนภายใต้การนำของลีโอนิด

คราชุก เปรูภายใต้การนำของอัลแบร์โต ฟูจิโมริ (Levitsky and Way,2010, pp. 5–15) หรือแม้แต่พม่าในปัจจุบันที่เปิดให้พรรคฝ่ายค้านคือพรรคเนชันนัลลีกฟอร์เดโมเครซีของนางอองซาน ซูจีสามารถลงแข่งขันในการเลือกตั้งระดับประเทศแต่นางอองซานไม่สามารถลงสมัครแข่งขันเป็นประธานาธิบดีได้ นอกจากนี้รัฐบาลยังใช้วิธีการกลั่นแกล้งไม่ให้พรรคของนางอองซานสามารถหาเสียงได้อย่างสะดวก (Tun and Mclaughlin,2015,Online)

2. เผด็จการแบบเบ็ดเสร็จ (Totalitarianism)

เผด็จการแบบเบ็ดเสร็จมีลักษณะที่คล้ายคลึงกับเผด็จการแบบอำนาจนิยมดังที่ได้กล่าวมาทั้ง 12 ข้อทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่แต่ละประเทศว่าจะมีลักษณะอย่างไร มากน้อยเพียงใด อย่างไรก็ตามรัฐเผด็จการแบบเบ็ดเสร็จและรัฐเผด็จการอำนาจนิยมมีความแตกต่างกันดังต่อไปนี้ (Ethridge and Handelman,2012, p. 12)

2.1 รัฐเผด็จการแบบเบ็ดเสร็จเน้นการใช้อุดมการณ์ของรัฐเข้าครอบงำประชาชนอย่างเต็มที่จนไม่เปิดช่องว่างให้ประชาชนได้แสดงออกทางการเมืองที่แตกต่างแม้แต่น้อย ในขณะที่รัฐเผด็จการอำนาจนิยมยังมีช่องว่างอยู่บ้าง

2.2 รัฐเผด็จการแบบเบ็ดเสร็จไม่ยอมรับความหลากหลายของประชาชนเช่นเชื้อชาติ ความเชื่อทางศาสนา รสนิยมทางเพศ ฯลฯ ในขณะที่รัฐเผด็จการอำนาจนิยมยังมีการเปิดรับสิ่งดังกล่าวอยู่บ้างแต่ก็ยังมีขีดจำกัดอยู่ตามแต่วิถีทางของแต่ละประเทศ

2.3 รัฐเผด็จการแบบเบ็ดเสร็จมีวิธีการจัดการกับประชาชนอย่างไร้ขอบเขตเช่นไม่ใส่ใจต่อกฎหมายหรือหลักมนุษยธรรมไม่ว่าการประหารชีวิตหรือการคุมขังประชาชนโดยไม่ผ่านกระบวนการยุติธรรม แต่รัฐเผด็จการแบบอำนาจนิยมยังมีการใส่ใจต่อเรื่องเหล่านี้อยู่บ้าง

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าเผด็จการเบ็ดเสร็จเป็นเผด็จการที่มีความเข้มข้นหรืออยู่ในอันดับที่ติดกับด้านขวาของเส้นแบ่งการปกครองมากกว่าเผด็จการอำนาจนิยมอันถือได้ว่าเป็นเผด็จการขั้นสูงสุด ตัวอย่างอันโดดเด่นในอดีต ได้แก่เยอรมันในยุคนาซีเรืองอำนาจสหภาพโซเวียตในยุคของสตาลินและจีนในยุคของเหมา เจ๋อตง และเกาหลีเหนือในปัจจุบันนั้นอาจถือได้ว่าเป็นรัฐเผด็จการเบ็ดเสร็จที่เหลืออยู่เพียงรัฐเดียวในโลกเพราะรัฐเผด็จการส่วนใหญ่หันไปยึดถือตลาดเสรี หรือเปิดเสรีภาพให้กับประชาชนอยู่บ้างเพราะแรงกดดันจากตะวันตก

อย่างไรก็ตามเกือบทุกประเทศทั้งหลายในโลกแม้แต่ประเทศคอมมิวนิสต์อย่างลาวหรือเกาหลีเหนือไม่มีการยอมรับว่าตัวเองเป็นเผด็จการ แต่ก็พยายามประกาศตนว่ามีรูปแบบปกครองเป็นประชาธิปไตย เช่นชื่อทางการของเกาหลีเหนือคือ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนเกาหลีหรือชื่อทางการของลาวคือ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ถึงแม้จะปราศจากคุณสมบัติที่จัดได้ว่าเป็นประชาธิปไตยก็ตามข้ออ้างของประเทศเหล่านั้นคือ

พรรคเป็นตัวแทนของชนชั้นกรรมาชีพซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศหรือแม้แต่ประเทศที่มีการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชก็อ้างว่าเป็นจารีตประเพณีอันเก่าแก่หรือความยินยอมพร้อมใจของประชาชนในการยอมรับสนับสนุนกษัตริย์ในการใช้อำนาจเด็ดขาด ในขณะเดียวกันประเทศที่เป็นเผด็จการก็มีสถาบันทางการเมืองแบบเดียวกับประชาธิปไตยเช่นมีรัฐสภา มีสถาบันตุลาการมีองค์กรอิสระหรือขบวนการประชาชนที่มักถูกจัดตั้งขึ้นเพื่อสนับสนุนรัฐบาลหรือต่อต้านรัฐบาลแบบหลอก ๆ

ภาวะเปลี่ยนผ่านของรูปแบบการปกครอง (Regime transition)

ภาวะเปลี่ยนผ่านของรูปแบบการปกครองหมายถึงการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบของรัฐระหว่างประชาธิปไตยและเผด็จการโดยมีปัจจัยเข้ามากำหนดเช่นสภาพการเมือง เศรษฐกิจ สังคม รวมไปถึงอิทธิพลจากต่างประเทศ รัฐจำนวนมากมีรูปแบบการปกครองที่ขาดเสถียรภาพจึงมีสภาวะการเปลี่ยนผ่านที่วกวนและสับสนอย่างเช่นเยอรมันในช่วงศตวรรษที่ 20 เป็นเผด็จการอำนาจนิยมเพราะอยู่ภายใต้ระบบสมบูรณาญาสิทธิราช (A) ภายใต้การปกครองของสมเด็จพระจักรพรรดิวิลเฮล์มที่ 2 แห่งเยอรมัน ส่วนในปี 1919 ประเทศเปลี่ยนการปกครองเป็นสาธารณรัฐและมีชื่อเป็นทางการว่าสาธารณรัฐไวมาร์ (Weimar republic) ที่มีประมุขเป็นประธานาธิบดีซึ่งมีอำนาจสูงมากและมีการเลือกตั้งที่ขาดความโปร่งใสจึงเป็นประชาธิปไตยเทียม (B) และเมื่อฮิตเลอร์ขึ้นครองอำนาจในปี 1933 เยอรมันเปลี่ยนการปกครองเป็นเผด็จการเบ็ดเสร็จ (C) ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เยอรมันตะวันตกมีการปกครองแบบประชาธิปไตยเสรีนิยม (E) ส่วนเยอรมันตะวันออกมีการปกครองแบบคอมมิวนิสต์แบบรัฐสตาลิน (D) และได้เปลี่ยนเป็นประชาธิปไตยเสรีนิยม (E) เมื่อถูกรวมเข้ากับเยอรมันตะวันตกในปี 1989 แสดงดังภาพต่อไปนี้ (อ้างอิงจากผู้เขียนตำรา)

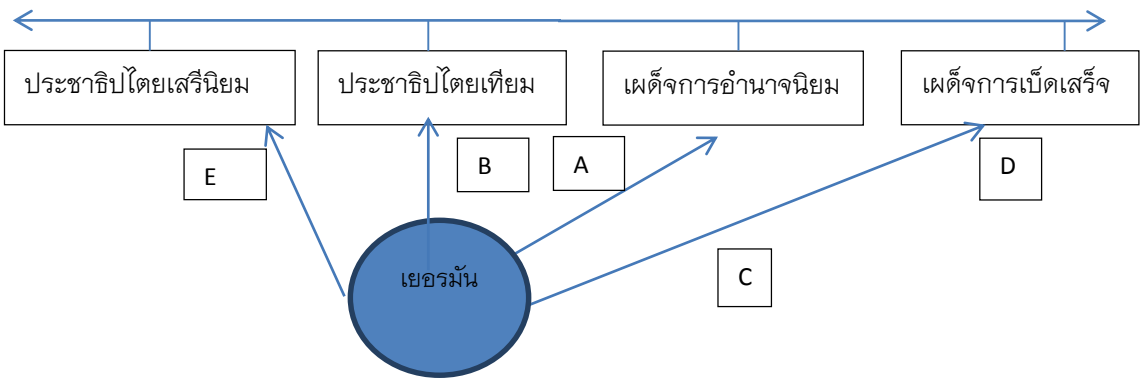

ภาพ 3 แสดงภาวะเปลี่ยนผ่านของรูปแบบการปกครอง (รูปแบบที่ 1)

ส่วนรัฐจำนวนไม่น้อยมีรูปแบบการปกครองที่มีเสถียรภาพสูง อย่างน้อยในรอบ 100 ปี ถึงแม้จะมีการเปลี่ยนแปลงอยู่บ้างไม่ว่าจะไปในด้านซ้ายคือประชาธิปไตยหรือขวาคือเผด็จการแต่เป็นในระดับย่อยๆเช่นมีผู้นำที่มีแนวคิดแตกต่างจากอุดมการณ์กระแสหลักหรือประเทศอยู่ภายในภาวะสงคราม แต่ประเทศก็สามารถกลับมาสู่รูปแบบการปกครองแบบเก่าได้ อย่างเช่นสหรัฐอเมริกา อังกฤษ นิวซีแลนด์ ออสเตรเลีย

แผนผังอีกแบบหนึ่งของภาวะเปลี่ยนผ่านรูปแบบการปกครอง (อ้างอิงจากผู้เขียนตำรา)

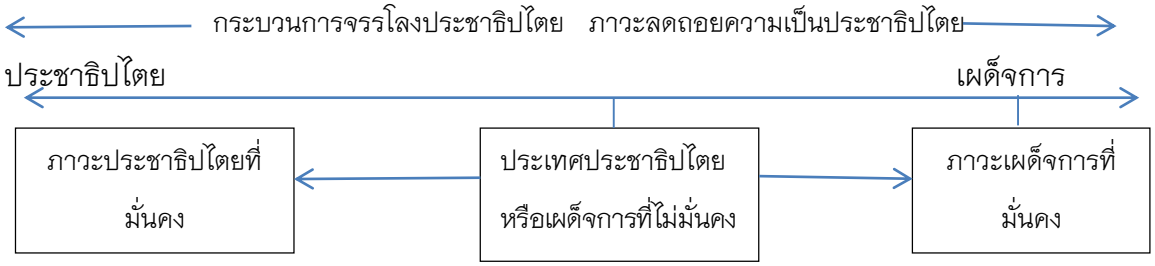

ภาพ 4 แสดงภาวะเปลี่ยนผ่านของรูปแบบการปกครอง (รูปแบบที่ 2)

ภาวะตามจุดต่างๆ และกระบวนการเปลี่ยนผ่าน ผู้เขียนตำราขออธิบายดังต่อไปนี้

1.ภาวะประชาธิปไตยที่มั่นคง (Consolidated/Durable Democracy)

2.กระบวนการจรรโลงประชาธิปไตย (Democratization)

3.ภาวะลดถอยความเป็นประชาธิปไตย (Decline of Democracy)

4.ภาวะประชาธิปไตยหรือเผด็จการที่ไม่มั่นคง (Unstable Democracy/Dictatorship)

5 .ภาวะเผด็จการที่มั่นคง (Consolidated/Durable Dictatorship)

1.ภาวะประชาธิปไตยที่มั่นคง (Consolidated/Durable Democracy)

ภาวะประชาธิปไตยที่มั่นคงหมายถึงภาวะที่ประเทศมีการปกครองแบบประชาธิปไตยเสรีนิยมในระยะเวลาอันยาวนานและต่อเนื่อง อาจมีการเปลี่ยนแปลงคือการถอยกลับไปทางเผด็จการเพียงเล็กน้อยหรือช่วงเวลาสั้นๆ ดังประเทศกรณีศึกษาคือนอร์เวย์ซึ่งถือได้ว่าเป็นประเทศที่เป็นประชาธิปไตยมากที่สุดในโลกและสหรัฐอเมริกาซึ่งมีลักษณะประชาธิปไตยที่ซับซ้อนและมีความขัดแย้งในตัวเองอย่างสูง

นอร์เวย์

นอร์เวย์ได้เปลี่ยนการปกครองแบบกษัตริย์นิยมมาสู่ระบอบกษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญผ่านรัฐธรรมนูญที่ถูกนำออกใช้ในปี 1814 โดยรัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้รับอิทธิพลจากรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกาและฝรั่งเศส แม้นอร์เวย์จะมีการเปลี่ยนผ่านทางการเมืองอย่างช้าๆ โดยไม่มีการปฏิวัติหรือการนองเลือดเหมือนทั้ง 2 ประเทศและอิทธิพลจากแนวคิดสาธารณรัฐของทั้งสหรัฐฯและฝรั่งเศสก็ได้ส่งผลให้รัฐธรรมนูญของนอร์เวย์มีการจำกัดอำนาจของกษัตริย์อย่างมาก รัฐธรรมนูญได้แบ่งแยกอำนาจของการปกครองดังเช่นการมอบอำนาจให้กับรัฐสภาโดยเฉพาะการเลือกกษัตริย์แทนที่การสืบสันตสมบัติผ่านสายเลือดเพียงอย่างเดียวเหมือนอดีต ในขณะที่พระราชอำนาจของกษัตริย์ในการยังยั้งกฎหมายได้ถูกตัดออกไป เช่นเดียวกับศาสนจักรที่อำนาจตกอยู่ภายใต้รัฐสภา นอกจากนี้รัฐธรรมนูญของนอร์เวย์ยังเน้นไปที่เสรีภาพและสิทธิของประชาชนดังเช่นเสรีภาพในการเลือกนับถือศาสนารวมไปถึงมอบสิทธิในการเลือกตั้งซึ่งรวมถึงชาวนาระดับกลาง อันถือได้ว่ารัฐธรรมนูญของนอร์เวย์ก้าวหน้าที่สุดในยุโรปซึ่งประเทศส่วนใหญ่ยังถูกปกครองโดยระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช นอกจากนี้นอร์เวย์ยังเป็นประเทศต้นๆ ของโลกที่มอบสิทธิให้กับผู้หญิงในการเลือกตั้งและเป็นประเทศซึ่งมีความเสมอภาคทางเพศสูงมาก ดังเช่นในปี 2009 มีนักการเมืองผู้หญิงถึงร้อยละ 40 ในรัฐสภา (Freedom House,2013,Online)

ปัจจุบันนอร์เวย์ก็มีวิถีแบบประชาธิปไตยที่เป็นไปตามรัฐธรรมนูญได้กำหนดไว้จนมักถูกจัดอันดับจากองค์กรที่ไม่แสวงหากำไรให้อยู่ในอันดับของประเทศที่เป็นประชาธิปไตยในระดับสูงโดยเฉพาะอันดับ 1 อยู่เสมอ (Wikipedia,2015,Online) โดยพิจารณาจากหลายปัจจัยในนอร์เวย์อย่างเช่นมีการเลือกตั้งที่บริสุทธิ์ ใสสะอาด รัฐบาลเคารพในสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครอง มีวัฒนธรรมที่เคารพต่อความหลากหลายทางเชื้อชาติและศาสนา ฯลฯ อย่างไรก็ตามนอร์เวย์ต้องพบกับการท้าทายของประชาธิปไตยจากปัจจัยภายนอกคือจากผู้อพยพที่เดินทางเข้ามาตั้งรกรากในนอร์เวย์ซึ่งมักเป็นพลเมืองจากภูมิภาคตะวันออกกลางและนับถือศาสนาอิสลามทำให้เกิดกระแสต่อต้านอิสลามขึ้นมาแม้จะเป็นเพียงชาวนอร์เวย์กลุ่มเล็กๆ แต่ก็ได้สร้างปัญหาให้กับสังคมนอร์เวย์อย่างมากดังเช่นกรณีนายแอนเดอร์ส ไบรวิกได้ก่อการร้ายโดยการสังหารประชาชนโดยเฉพาะเยาวชนเป็นจำนวนถึง 77 คนโดยมีวัตถุประสงค์คือปลุกระดมให้ชาวนอร์เวย์หันมาต่อต้านอิสลามและยุติการยอมรับความหลากหลายของวัฒนธรรมของสังคมนอร์เวย์โดยเฉพาะวัฒนธรรมจากตะวันออกกลาง (Knausgaard,2015,Online)

สหรัฐอเมริกา

สหรัฐฯ ได้รับการยอมรับว่าเป็นประเทศประชาธิปไตยแบบมั่นคงเช่นเดียวกับนอร์เวย์และยังต้นแบบของประชาธิปไตยสำหรับทั่วโลกโดยเฉพาะในช่วงสงครามเย็น สหรัฐฯ มีรัฐธรรมนูญเพียงฉบับเดียวตลอดเวลา 200 กว่าปีที่ผ่านมา รวมไปถึงระบบการตรวจสอบและถ่วงดุลกันที่มีประสิทธิภาพระหว่างฝ่ายบริหาร นิติบัญญัติและตุลาการรวมไปถึงการเข้ามามีส่วนร่วมของกลุ่มทางประชาสังคมและการเมืองท้องถิ่นซึ่งได้มีการประท้วงเพื่อสิทธิและเสรีภาพของตนเสมอมา สหรัฐฯ ยังภูมิในสำหรับการเป็นสังคมที่ยกย่องความหลากหลายของเชื้อชาติและภาษา (Melting pot) แต่ตามมุมมองของคนอเมริกันจำนวนมากกลับปฏิเสธว่าสหรัฐฯไม่ใช่ประชาธิปไตยเสรีนิยม แต่เป็นเผด็จการอำนาจนิยมอย่างเช่นลัทธิฟาสซิสต์ซึ่งถูกปลูกฝังโดยสื่อมวลชนที่ถูกควบคุมโดยบริษัทขนาดใหญ่ ชนชั้นปกครองผิวขาวยังใช้ระบบทุนนิยมในการแสวงหาผลประโยชน์จากชนชั้นล่างที่เป็นพวกสีผิว รัฐยังใช้วิธีการสอดส่องและล่วงละเมิดสิทธิส่วนบุคคลโดยการกักขังและหน่วงเนี่ยวประชาชน (Haiphong,2015,Online) ดังจะเห็นได้จากการประท้วงและการจลาจลของคนสีผิวเพราะความไม่พอใจต่ออคติทางเชื้อชาติและความไม่เท่าเทียมกันทางสังคมกับเศรษฐกิจซึ่งยังอยู่คู่สังคมอเมริกันจนถึงปัจจุบัน

นโยบายการต่างประเทศยังทำให้ภาพพจน์ของสหรัฐฯ ในฐานะประเทศประชาธิปไตยเสรีนิยมมัวหมองเพราะให้การสนับสนุนประเทศเผด็จการโดยเฉพาะช่วงสงครามเย็นและหน่วยงานอย่างเช่นสำนักข่าวกรองกลางหรือซีไอเอซึ่งขึ้นตรงกับประธานาธิบดีโดยตรงแต่มีความลึกลับข้อมูลตรวจสอบไม่ได้และมีความขัดแย้งกับรัฐสภาซึ่งถือว่าเป็นตัวแทนของประชาชน (Nelson, 2015, Online) นอกจากนี้ยังมีกรณีจอร์จ ดับเบิลยู บุชที่ผลักดันให้ออกกฎหมายรัฐบัญญัติความรักปิตุภูมิ(PATRIOT Act) ภายหลังจากเกิดการก่อวินาศกรรมที่ตึกเวิร์ดเทรดและกระทรวงกลาโหมเมื่อวันที่ 11 กันยายน 2001 กฎหมายฉบับนี้ถูกโจมตีว่าเพิ่มอำนาจให้กับรัฐบาลในการสอดส่องและตรวจค้นประชาชนจนเป็นการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล เมื่อปี 2013 นายเอ็ดเวิร์ด สโนว์เดนอดีตลูกจ้างของสำนักข่าวกรองกลางได้ออกมาเปิดเผยต่อสำนักพิมพ์เดอะการ์เดียนของอังกฤษว่าสภาความมั่นคงแห่งชาติของสหรัฐ (National Security Agency)ได้ล้วงความลับจากชาวอเมริกันจำนวนมากผ่านเว็บไซต์และโปรแกรมต่างๆในคอมพิวเตอร์เช่นกูเกิล เฟซบุ๊ค ไมโครซอฟ รวมไปถึงโทรศัพท์มือถือ (The Telegraph,2014) ถึงแม้จะถูกโจมตีว่าล่วงละเมิดสิทธิส่วนบุคคลแต่ประธานาธิบดีบารัค โอบามาได้ออกมาปกป้องการทำงานของสภาความมั่นคงแห่งชาติว่าช่วยให้สังคมอเมริกันปลอดภัยจากภัยการก่อการร้าย ด้วยสาเหตุดังกล่าวทำให้ดัชนีของการเป็นประชาธิปไตยของสหรัฐฯ นั้นมีไม่สูงมากนักเหมือนกับประเทศนอร์เวย์และแถบสแกนดิเนเวีย

2.กระบวนการจรรโลงประชาธิปไตย (Democratization)

กระบวนการจรรโลงประชาธิปไตยหมายถึงกระบวนการที่นำประเทศไปสู่ลักษณะของประชาธิปไตยเสรีนิยมจากประเทศที่เป็นประชาธิปไตยเทียมหรือเผด็จการหรือในแผนภาพเป็นการเปลี่ยนทิศทางจากขวาไปซ้าย กระบวนการเช่นนี้สามารถเกิดขึ้นได้ 2 ลักษณะคือ

2.1 มีการเปลี่ยนผ่านแบบค่อยเป็นค่อยไป (Gradual change)

การเปลี่ยนผ่านเช่นนี้อาจมีปัจจัยจากภายในประเทศเช่นประชาชนมีจิตสำนึกประชาธิปไตยมากขึ้นจากการศึกษาหรือสถาบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างช้าๆอย่างที่นักรัฐศาสตร์คือแซมมัลฮันติงตันเรียกว่าคลื่นลูกที่ 3 ของประชาธิปไตย (Democracy's Third Wave)ซึ่งเกิดขึ้นในช่วงปี1974–1991 คือการที่ประเทศในโลกที่ 3 ได้เปลี่ยนการปกครองจากเผด็จการทหารมาเป็นประชาธิปไตยกันระลอกใหญ่ (Calvert, 2002, p. 88) โดยมีจุดกำเนิดมาจากประเทศในยุโรปบางประเทศเช่นสเปนในยุคของนายพลฟรานซิสโก ฟรังโก (ช่วงระหว่างปี 1936–1975) ที่มีการปกครองแบบฟาสซิสต์ ภายหลังจากฟรังโกถึงแก่อสัญกรรมมีการฟื้นฟูระบอบกษัตริย์ เพื่อมาเป็นเสาหลักแก่ประเทศอันเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้สถาบันทหารของสเปนหมดอำนาจลง

การเปลี่ยนผ่านแบบค่อยเป็นค่อยไปยังมีปัจจัยภายนอกประเทศเช่น การเปลี่ยนระบอบเศรษฐกิจเป็นทุนนิยม (Liberalization) หรือประเทศมีความเจริญทางเศรษฐกิจมากขึ้นอันเป็นผลจากกระแสโลกโลภาภิวัฒน์ เหตุการณ์เช่นนี้ยังเกิดกับการสิ้นสุดของระบอบเผด็จการในละตินอเมริกาอย่างเช่นนิการากัว เอซาวาดอร์ อาเจนตินา บราซิล การจบสิ้นของลัทธิเหยียดสีผิวในแอฟริกาใต้เมื่อปี 1994 อันเป็นผลให้เนลสัน เมนเดลาได้เป็นประธานาธิบดีผิวดำคนแรกของประเทศ รวมไปถึงการล่มสลายของลัทธิคอมมิวนิสต์ของยุโรปตะวันออกรวมถึงสหภาพโซเวียตในช่วงระหว่างปี 1989–1991 ก็จัดว่าอยู่ในลักษณะนี้เช่นกัน

อย่างไรก็ตามในกรณีของจีนนั้น การที่ประธานาธิบดีบิล คลินตันได้สนับสนุนให้องค์กรการค้าโลก (World Trade Organization) เปิดรับจีนเข้าเป็นสมาชิกในปี 2001 ด้วยความหวังว่ากระแสโลกาภิวัตน์ จะทำให้จีนกลายเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น แต่ 10 กว่าปีที่ผ่านมาพรรคคอมมิวนิสต์จีนกลับสามารถปรับตัวเข้ากับกระแสทุนนิยมได้อย่างดีและยังคงเป็นเผด็จการเหมือนเดิม เช่นเดียวกับกัมพูชาในปี 2013 นายกรัฐมนตรีคือสมเด็จฮุนเซนสามารถเอาชนะการเลือกตั้งเหนือนายสม รังสี ผู้นำของพรรคฝ่ายค้านแม้ว่าคะแนนเสียงของฮุนเซนจะลดลงและมีการประท้วงเป็นระลอกจากชาวกัมพูชารุ่นใหม่ซึ่งปลุกกระแสต่อต้านการเลือกตั้งที่ไม่โปร่งใสและการปกครองแบบเผด็จการของฮุนเซน (The Economist,2013, Online) แต่ฮุนเซนยังคงบริหารประเทศต่อไปได้และประเทศยังอยู่ในรูปแบบอำนาจนิยม อัน

สะท้อนว่าปัจจัยที่จะทำให้เกิดคลื่นกระบวนการจรรโลงประชาธิปไตยเป็นสิ่งที่พยากรณ์ทิศทางได้ยาก

2.2 มีการเปลี่ยนผ่านแบบฉับพลัน(Abrupt change)

การเปลี่ยนผ่านแบบฉับพลันไปสู่การเป็นประชาธิปไตยอาจมีปัจจัยจากภายในประเทศโดยเฉพาะการประท้วงอย่างฉับพลันเช่นการทำรัฐประหารของทหารโปรตุเกสที่ได้รับการสนับสนุนโดยประชาชนในการโค่นล้มรัฐบาลเผด็จการพลเรือนในปี 1974 อันเป็นที่รู้จักกันว่าการปฏิวัติดอกคาร์เนชัน (Carnation Revolution) ส่งผลให้โปรตุเกสมีการปกครองแบบประชาธิปไตยและล้มเลิกลัทธิล่าอาณานิคมไปทั่วโลกหรือการปฏิวัติพลังงานประชาชน (People Power Revolution) ที่ประชาชนชาวฟิลิปปินส์รวมตัวประท้วงโค่นล้มนายเฟอร์ดินัล มาร์คอส ผู้นำเผด็จการในปี 1986 หรือการปฏิวัติดอกกุหลาบ (Rose Revolution) ที่ชาวจอร์เจียเดินขบวนประท้วงขับไล่นายเอดูอาร์ด เชวาสนาสเซจนประสบความสำเร็จในปี 2004

นอกจากนี้ยังรวมไปถึงปรากฏการณ์การลุกฮือที่อาหรับ (Arab Spring) ที่ประชาชนในประเทศแถบตะวันออกกลางได้รวมตัวประท้วงขับไล่ผู้นำเผด็จการที่ดำรงตำแหน่งมาหลายทศวรรษออกจากตำแหน่งซึ่งประสบความสำเร็จในระดับหนึ่งเช่นตูนีเซีย อียิปต์ ลิเบีย เยเมน สิ่งที่เป็นตัวจุดประกายเหตุการณ์ครั้งสำคัญนี้มีจุดเริ่มต้นที่ไม่สำคัญคือมาจากการที่ชาวตูนีเซียคนหนึ่งชื่อโมฮัมเหม็ด บัวซีซีพยายามประท้วงรัฐบาลท้องถิ่นที่ไม่อนุญาตให้ตนเปิดแผงขายผลไม้โดยการจุดไฟเผาตัวเองจนได้รับบาดเจ็บสาหัส อันเป็นผลให้ชาวเมืองออกมาชุมนุมประท้วงรัฐบาลท้องถิ่น ถึงแม้จะมีการปลดนายกเทศมนตรีออกแต่กระแสก็ยังลุกลามไปถึงการขับไล่นายซีนอัลอาบิดีน บิน อะลี ประธานาธิบดีตูนีเซียซึ่งดำรงตำแหน่งมาตั้งแต่ปี 1987 นายบิน อะลีต้องลี้ภัยไปยังซาอุดิอาระเบียและกระแสการประท้วงยังลุกลามไปยังประเทศรอบข้าง (Abouzeid,2011, Online)

การเปลี่ยนผ่านแบบฉับพลันยังอาจได้รับปัจจัยจากภายนอกประเทศเช่นอิทธิพลจากกองกำลังต่างชาติเช่นสหรัฐอเมริกาบุกรุกปานามาเพื่อทำการจับกุมนายพลมานูเอล นอรีเอลกาผู้นำเผด็จการของปานามาในปี 1989 จนสำเร็จนอกจากนี้กองทัพสหรัฐฯ และพันธมิตรได้ส่งกองกำลังเข้าโค่นล้มรัฐบาลเผด็จการอำนาจนิยมของกลุ่มตาลีบันในอัฟกานิสถานเมื่อปี 2001 และซัดดัม ฮุสเซนของอิรักในปี 2003 อันเป็นผลมาจากนโยบายการต่างประเทศอย่างเช่นนโยบายการเป็นผู้ส่งออกประชาธิปไตยของจอร์จ ดับเบิลยู บุช แม้ว่าเขาจะถูกโจมตีว่าเพื่ออำนาจของตนก็ตาม (Allman,2004,pp. 1–24)

อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนผ่านแบบฉับพลันยังอาจเกิดจากส่วนผสมของทั้งปัจจัยภายนอกและภายในอย่างเช่นกรณีอาหรับสปริงที่การประท้วงในบางประเทศได้ทำให้เกิด

ความรุนแรงขยายตัวจนถึงระดับสงครามกลางเมืองอันส่งผลให้กองกำลังต่างชาติเข้ามาแทรกแซงในประเทศเช่นลิเบียซึ่งองค์การสนธิสัญญาป้องกันแอตแลนติกเหนือ (North Atlantic Treaty Organization) ได้เข้ามาร่วมกับฝ่ายขบถในการต่อสู้กับกองกำลังของนายมูฮัมเม็ด กัดดาฟีจนได้ชัยชนะในปี 2011 และสงครามกลางเมืองในซีเรีย (2011–?) ที่ต่างประเทศเช่นสหรัฐอเมริกาและตะวันตกสนับสนุนให้ฝ่ายขบถต่อสู้กับรัฐบาลของนายบาร์ชาร์ อัลอัดสัดซึ่งก็ได้รับการสนับสนุนจากรัสเซียและจีน (Yan,2013, Online)

ผลลัพธ์ของการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วไม่ว่าจากปัจจัยภายในหรือภายนอกก็เป็นสิ่งพยากรณ์ได้ยากเช่นกันแม้ว่าจะประสบความสำเร็จในบางประเทศอย่างเช่นฟิลิปปินส์และจอร์เจีย แต่ในหลายประเทศซึ่งไม่มีความคุ้นเคยกับประชาธิปไตยนักอย่างเช่นตะวันออกกลางผลลัพธ์ค่อนข้างคลุมเครืออย่างเช่นตูนีเซียแม้ว่าการเปลี่ยนผ่านอำนาจไปสู่รัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งค่อนข้างเรียบร้อยแต่ก็ยังมีความวุ่นวายอยู่บ้าง ส่วนลิเบียและเยเมนขาดเสถียรภาพอย่างรุนแรงจนเข้าใกล้ความเป็นรัฐล้มเหลว ในขณะที่อียิปต์มีความวุ่นวายอยู่เป็นเวลานานกว่าที่กองทัพจะเข้าปกครองประเทศจนมีลักษณะเป็นประชาธิปไตยครึ่งใบ สำหรับซีเรียยังพบกับสงครามกลางเมืองที่ทำให้มีชาวซีเรียเสียชีวิตไปกว่า 250,000 คน อันสะท้อนว่ายังมีปัจจัยอื่นเข้ามาเกี่ยวข้องกับเรื่องของประชาธิปไตยเช่นเชื้อชาติ ศาสนา หรือบทบาทของกลุ่มทางอำนาจเช่นกองทัพ ศาล ฯลฯ

3.ภาวะถดถอยความเป็นประชาธิปไตย (Decline of Democracy)

ภาวะเช่นนี้คือการที่รัฐเคลื่อนย้ายตำแหน่งไปด้านขวาคือจากประชาธิปไตยเสรีนิยมไปเป็นประชาธิปไตยเทียมหรือไปยังเผด็จการอำนาจนิยม ปรากฏเช่นนี้สามารถเกิดขึ้นได้เหมือนกับกระบวนการจรรโลงประชาธิปไตยคือสามารถเป็นไปได้ 2ลักษณะดังต่อไปนี้

3.1 มีการเปลี่ยนผ่านค่อยเป็นค่อยไป

ภาวะเช่นนี้ยังมีคำศัพท์เฉพาะคือเผด็จการแบบคืบคลาน (Creeping Authoritarianism) คือผู้นำรัฐบาลมาจากกระบวนการตามประชาธิปไตยแต่ก็ใช้กลยุทธ์ในการนำกลไกของรัฐเพื่อเอื้อต่อประโยชน์ของตัวเองและพวกพ้องเช่นแก้รัฐธรรมนูญเพื่อตนสามารถดำรงตำแหน่งได้นานขึ้น (Barrington, et al., 2010, p. 240) ผู้นำเช่นนี้ยังโกงการเลือกตั้งเพื่อให้นักการเมืองอยู่ในพรรคของตนเข้ามาในรัฐสภาเป็นจำนวนมากเพื่อออกกฎหมายได้ตามใจชอบ ตัวอย่างโดยมากมักเป็นประธานาธิบดีอันได้แก่ประเทศในเอเชียกลาง นูซุลตัน นาซาร์บายิฟ (ดำรงตำแหน่งปี 1990 – ?) ของคาซักสถาน นายอิสลามคาริมอฟ (ดำรงตำแหน่ง ปี 1990 – ?) แห่งอุซเบกิสถานนายฮูโก ชาเวซ (ดำรงตำแหน่งปี 1999–2013) แห่งเวเนซูเอลาซึ่งในหลายประเทศ

ได้รับการสนับสนุนอย่างท่วมท้นจากประชาชนเพราะเห็นว่าทำประโยชน์ให้กับกลุ่มตนผ่านนโยบายบางประการดังเช่นนโยบายประชานิยม (Populism) ของนายชาเวซ

นอกจากนี้ยังมีตัวอย่างของมูฮัมหมัด มอร์ซีซึ่งเป็นประธานาธิบดีคนแรกของอียิปต์ที่มาจากการเลือกตั้งในปี 2012 แต่มอร์ซีได้พยายามร่างรัฐธรรมนูญเพื่อเอื้อประโยชน์แก่กลุ่มของตัวเองคือกลุ่มภราดรภาพมุสลิมและออกกฎหมายให้อำนาจแก่ประธานาธิบดีอย่างเต็มที่ จนในที่สุดประชาชนชาวอียิปต์หลายล้านคนก็ได้เดินขบวนประท้วงตามท้องถนนอันเป็นเหตุให้ทหารทำการรัฐประหารโค่นนายมอร์ซีและให้ประธานศาลฎีกาขึ้นดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีรักษาการ เมื่อมีการเลือกตั้งในปี 2014 ก็ได้อับเดล ฟัตตอห์ เอล ซิซีอดีตผู้บัญชาการทหารบกขึ้นดำรงตำแหน่งแทนแต่การเลือกตั้งนั้นถือว่าไม่ใสสะอาด อันสะท้อนให้เห็นถึงภาวะถดถอยของความเป็นประชาธิปไตยอียิปต์ (Al Jazeera,2014, Online)

3.2 มีการเปลี่ยนผ่านแบบรวดเร็วกะทันหัน

การเปลี่ยนแปลงเช่นนี้อาจเกิดจากปัจจัยภายในประเทศคือการทำรัฐประหารของทหารต่อผู้นำรัฐบาลพลเรือนซึ่งมีมากในทวีปแอฟริกา ละตินอเมริกาและเอเชียเช่นในปัจจุบันได้แก่ประเทศไทยในปี 2006 และปี 2014 และบูกีร์นาฟาโซในปี 2015นอกจากนี้การทำรัฐประหารยังได้รับการสนับสนุนจากต่างชาติเพื่อล้มล้างรัฐบาลพลเรือนเช่นกองทัพชิลีได้รับการสนับสนุนจากสำนักข่าวกรองกลางของสหรัฐอเมริกาเพื่อโค่นล้มรัฐบาลที่ได้รับ การเลือกตั้งของนายซัลวาดอร์ อาลันเดประธานาธิบดีที่นิยมลัทธิมาร์กซ์ในปี 1973 ซึ่งเป็นหนึ่งในตัวอย่างของประเทศด้อยพัฒนาจำนวนมากในช่วงสงครามเย็นที่รัฐบาลสหรัฐอเมริกาและรัฐบาลโซเวียตต้องการให้มีการปกครองตามแบบที่ตนต้องการเพื่อแย่งชิงรัฐบาลที่เป็นมิตรต่อตนเอง

4.ภาวะประชาธิปไตยหรือเผด็จการที่ไม่มั่นคง (Unstable Democracy/Dictatorship)

หมายถึงภาวะที่รัฐเปลี่ยนแปลงรูปแบบวกกลับไปมาในช่วงเวลาอันสั้นตามสถานการณ์ทางการเมืองและตัวบุคคลที่ขึ้นมามีอำนาจดังเช่นประเทศจำนวนมากโดยเฉพาะในประเทศโลกที่ 3 และประเทศที่เคยมีการปกครองแบบคอมมิวนิสต์มาก่อนที่สถาบันในระบอบประชาธิปไตยอย่างเช่นรัฐสภา รัฐบาล รัฐธรรมนูญขาดพัฒนาการปราศจากความเข้มแข็งอันแบ่งออกได้ 2 ภาวะคือ 4.1 ภาวะประชาธิปไตยที่ไม่มั่นคงและ 4.2 ภาวะเผด็จการที่ไม่มั่นคง

4.1 ภาวะประชาธิปไตยที่ไม่มั่นคง

หมายถึงภาวะที่ประเทศมีการเปลี่ยนผ่านวกกลับไปกลับมาระหว่างประชาธิปไตยเสรีนิยมและประชาธิปไตยเทียมดังประเทศตัวอย่างเช่นรัสเซีย

รัสเซีย

รัสเซียเมื่อเป็นส่วนหนึ่งของสหภาพโซเวียตเคยเป็นรัฐเผด็จการแบบเบ็ดเสร็จในยุคของสตาลิน เมื่อพ้นยุคสตาลิน ความเป็นเผด็จการได้ลดถอยลงเข้าไปใกล้เคียงกับเผด็จการอำนาจนิยม ประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพรวมไปถึงความปลอดภัยในชีวิตมากกว่าในยุคสตาลิน ในยุคของ มิคาอิล กอร์บาชอฟซึ่งมีบทบาทอย่างสูงในการปฏิรูปประเทศที่ความเสรีมากขึ้นคือยังคงให้พรรคคอมมิวนิสต์มีอำนาจแต่เปิดอิสระให้ประชาชนมากขึ้นในการแสดงออกทางการเมือง เมื่อสหภาพโซเวียตล่มสลาย รัสเซียมีการปกครองแบบประชาธิปไตยแต่การเปลี่ยนรูปแบบการปกครองอย่างรวดเร็วทั้งระบบและองค์กรได้ก่อปัญหาและความวุ่นวายให้กับสังคมรัสเซียอย่างมาก อันเป็นสาเหตุให้ชาวรัสเซียต้องการบุคคลที่เข้มแข็งในการแก้ไขปัญหาโดยการสนับสนุนประธานาธิบดี บอริส เยลต์ซิน แม้เขาจะถูกโจมตีว่าเป็นพวกเผด็จการแบบคืบคลานโดยการลิดรอนบทบาทและอำนาจของรัฐสภาเพื่อให้อำนาจอยู่ที่ตัวเองจนเขาได้รับเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดีเป็นครั้งที่ 2 เมื่อวลาดีมีร์ ปูตินขึ้นมามีอำนาจก็ถูกโจมตีว่าเป็นเผด็จการกว่าเยลต์ซิน กลุ่มประชาสังคมที่เคยเฟื่องฟูในยุคเยลต์ซินถูกปราบปรามและประชาชนถูกจำกัดสิทธิเสรีภาพแต่ก็ยังได้รับคะแนนความนิยมจากประชาชนอย่างสูงด้วยปัจจัยสำคัญคือนโยบายต่างประเทศที่เน้นการทหารและแข็งกร้าวของรัสเซีย (CNN,2015,Online) ปูตินยังถูกกล่าวหาว่าพยายามนำรัสเซียกลับไปสู่รูปแบบการปกครองในยุคสตาลิน จนในปัจจุบันปูตินได้พารัสเซียก้าวจากภาวะประชาธิปไตยที่ไม่มั่นคงจนเข้าสู่เผด็จการในที่สุด

4.2 ภาวะเผด็จการที่ไม่มั่นคง

หมายถึงภาวะที่ประเทศมีรูปแบบการปกครองแบบเผด็จการอำนาจนิยมเสียส่วนใหญ่แต่ก็วกวนกลับไปกลับมาระหว่างการเป็นประชาธิปไตยเทียมและเผด็จการอำนาจนิยม ประเทศกรณีศึกษาได้แก่ปากีสถานซึ่งสถาบันและระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยขาดความมั่นคงและพัฒนาการตัวอย่างเช่นปากีสถาน

ปากีสถาน

ตั้งแต่ปากีสถานได้รับเอกราชตั้งแต่ปี 1947 ก็มีการปกครองแบบประชาธิปไตยในระบอบรัฐสภาสลับการปกครองแบบเผด็จการทหาร อันเป็นผลเนื่องจากความไร้เสถียรภาพของปากีสถานซึ่งเกิดจากความขัดแย้งกับอินเดียทางทหารในเรื่องการแย่งชิงแคว้นแคชเมียร์รวมไปถึงความไร้เอกภาพของพื้นที่และแคว้นต่างๆ ทำให้ทหารต้องเข้ามาเกี่ยวข้องกับการเมือง

และมีอิทธิพลเหนือการเมืองของปากีสถานอยู่เกือบตลอดเวลา ในปี 1958 นายพลมูฮัมเหม็ด อายุบ คานได้ก่อรัฐประหารก่อนจะมีการเลือกตั้งครั้งใหญ่และคานได้เข้าปกครองประเทศด้วยระบอบเผด็จการในช่วงปี 1958 ถึงปี 1969 ในปี 1971 การที่ปากีสถานต้องสูญเสียปากีสถานตะวันออกซึ่งต่อมากลายเป็นประเทศบังคลาเทศได้ทำให้รัฐบาลทหารหมดความชอบธรรมจึงต้องมอบอำนาจให้กับรัฐบาลพลเรือนของนายซูฟิการ์ อาลี บุตโตซึ่งดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในช่วงปี 1971–1977 (Associated Press, 2013, Online) แต่ด้วยความวุ่นวายทางการเมืองของปากีสถานได้เปิดโอกาสให้นายพลมูฮัมเหม็ด เซียอุลฮักทำการรัฐประหารในปี 1977และได้ปกครองประเทศแบบเผด็จการจนถึงปี 1988 การเสียชีวิตของเซียอุลฮักจากอุบัติเหตุเครื่องบินตกได้ทำให้ประเทศกลับมาใช้การปกครองแบบประชาธิปไตยแบบรัฐสภาอยู่ช่วงระหว่างปี 1988–1999 เมื่อรัฐบาลของนายนาวาร์ ชาร์ริฟได้ถูกนายพลเปอร์เวซ มูชาร์ราฟทำรัฐประหารและปกครองประเทศแบบเผด็จการตั้งแต่ปี 2001 แต่มูชาร์ราฟต้องลาออกจากตำแหน่งประธานาธิบดีในปี 2008 เนื่องมาจากความขัดแย้งกับฝ่ายตุลาการนับตั้งแต่ปี 2008 จนถึงปัจจุบัน (ปี 2015) ปากีสถานมีรูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตยโดยมีรัฐบาลมาจากการเลือกตั้ง อย่างไรก็ตามกองทัพและระบบราชการของปากีสถานก็ยังทรงอำนาจอยู่อย่างมหาศาลในขณะที่รัฐบาลพลเรือนที่มาจากการเลือกตั้งขาดความมั่นคงและเต็มไปด้วยปัญหาการฉ้อราษฎร์บังหลวง

4.ภาวะเผด็จการที่มั่นคง(Consolidated/Durable Dictatorship)

หมายถึงภาวะที่ประเทศดำรงความเป็นเผด็จการอย่างยาวนาน ปราศจากการเปลี่ยนแปลง หรือมีการเปลี่ยนแปลงไปทางประชาธิปไตยบ้างเล็กน้อย ปัจจุบันมีประเทศอีกจำนวนมากที่ยังเข้าข่ายประเภทนี้อย่างเช่นประเทศย่านตะวันออกกลางเช่น ซาอุดิอาระเบีย การ์ตาร์ โอมาน จอร์แดน ประเทศคอมมิวนิสต์ในช่วงหลังการล่มสลายของสหภาพโซเวียต อันได้แก่จีน เวียดนาม ลาว คิวบา เกาหลีเหนือ ซึ่งมีลักษณะเข้าข่ายเป็นเผด็จการเบ็ดเสร็จ รวมไปถึงประเทศในย่านเอเชียกลางดังที่ได้กล่าวมาแล้วและทวีปแอฟริกาบางประเทศ เช่นซิมบับเวภายใต้การปกครองของโรเบิร์ต มูกาเบ

แต่หลายประเทศก็เปลี่ยนท่าทีไปทางประชาธิปไตยกว่าเดิม อันเป็นอิทธิพลจากระบบเศรษฐกิจตลาดเสรีและกระแสโลกาภิวัฒน์อย่างเช่นพม่า ซึ่งปัจจุบันเริ่มมีการเปิดประเทศเข้าสู่ประชาธิปไตยและระบบทุนนิยมลาวซึ่งเปิดให้ประชาชนมีเสรีภาพในการนับถือศาสนาอื่นที่ไม่ใช่ศาสนาพุทธ เช่นคริสต์หรือบาไฮ เพราะแต่เดิมนั้นพรรคคอมมิวนิสต์ลาวใช้ประโยชน์จากศาสนาพุทธเพื่อสร้างอำนาจให้ตัวเองรัฐบาลลาวยังอนุญาตให้องค์กรไม่แสวงหาผลกำไร (Non–Governmental Organization) สามารถปฏิบัติงานในประเทศแต่รัฐบาลกลับโดนโจมตีว่ามีส่วน

ทำให้นักพัฒนาคือนายสมบัติ สมพอนหายสาบสูญไปอย่างไร้ร่องรอยในปี 2013 (Pearce,2013, Online) ส่วนคิวบามีการเปิดรับเสรีภาพของประชาชนมากขึ้นเช่นในทศวรรษที่ 90ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพในการประกอบกิจทางศาสนาคือศาสนาคริสต์นิกายคาทอลิกและยังหันมาเชื่อมความสัมพันธ์กับนครวาติกัน รวมไปถึงยอมรับสิทธิพวกรักร่วมเพศอยู่บ้าง (BBC,2015, Online)

บางประเทศอาจมีการขยับรูปแบบการปกครองจากเผด็จการอำนาจนิยมไปยังเผด็จการเบ็ดเสร็จคือจากด้านซ้ายไปด้านขวาเช่นจีนซึ่งเคยเป็นเผด็จการแบบเบ็ดเสร็จในยุคที่เหมา เจ๋อตงมีอำนาจโดยเฉพาะช่วงปฏิวัติวัฒนธรรม (ช่วงระหว่างปี 1965–1975) ที่ประชาชนจีนได้รับการปลูกฝังลัทธิเหมาอย่างสุดขั้ว ผู้ซึ่งมีความคิดค่อนข้างแตกต่างจากลัทธิเหมาแม้ว่าจะเป็นคอมมิวนิสต์เหมือนกันก็จะถูกกล่าวหาว่าเป็นพวกต่อต้านการปฏิบัติ (Counter–revolutionary) หรือนายทุนแบบแอบแฝงหรือพวกความคิดแบบศักดินาเก่าถูกกลุ่มเยาวชนเรดการ์ดจับไปแห่ประจาน หรือทำร้ายร่างกายจนเสียชีวิตไปเป็นจำนวนมาก ภายหลังเหมาถึงแก่อสัญกรรมและจีนเปิดประเทศจีนได้ย้ายอุดมการณ์กลับไปเป็นเผด็จการอำนาจนิยมคือรัฐบาลจีนไม่สามารถบังคับให้คนจีนมีความเลื่อมใสต่อพรรคและอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ได้อย่างมากมายเหมือนในอดีต กระนั้นรัฐยังคงระวังต่อการแสดงออกของประชาชนในด้านสื่อโซเชียลมีเดียเช่นบล็อค(ในจีนเรียกว่าโปรแกรมเหว่ยโป๋) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการวิพากษ์วิจารณ์พรรคคอมมิวนิสต์และการเปิดโปรงความไร้ประสิทธิภาพหรือการทุจริตของเจ้าหน้าที่รัฐ ดังเช่นรัฐบาลได้ทำการจับกุมผู้เขียนบล็อคอยู่เป็นครั้งคราวโดยข้อหาหลายอย่างเช่นการหมิ่นประมาท (BBC,2013, Online)

มีเพียงเกาหลีเหนือซึ่งมีการปกครองแบบเผด็จการแบบเบ็ดเสร็จอย่างมั่นคงโดยการยึดมั่นในอุดมการณ์สตาลินและลัทธิทหารนิยม (ซันกุน) ตั้งแต่ก่อตั้งประเทศในปี 1945 เกาหลีเหนือเป็นประเทศตกขอบ หลุดจากกระแสโลกาภิวัฒน์เพราะปิดประเทศอย่างเหนียวแน่น มีเพียงการยอมรับการช่วยเหลือเฉพาะเงินและวัตถุจากจีนและสหภาพยุโรป แต่ไม่เปิดรับอุดมการณ์หรือวัฒนธรรมใดๆ จากตะวันตก ชาวเกาหลีเหนือไม่สามารถรับรู้ข่าวจากโลกภายนอกและยังไม่สามารถเชื่อมโยงระบบอินเทอร์เน็ตกับต่างประเทศได้ยกเว้นชนชั้นสูงกลุ่มเล็กๆ ถึงแม้ชาวต่างชาติจะสามารถเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในเกาหลีเหนือได้แต่ก็ถูกสะกดรอยตามอยู่ตลอดเวลาสำหรับชาวเกาหลีเหนือทั่วไปไม่สามารถเดินทางออกนอกประเทศได้นอกจากการหลบหนีข้ามชายแดนที่ติดกับจีนเพื่อหาทางลี้ภัยไปยังประเทศที่ 3 ถ้าคนเหล่านั้นถูกจับกุมก็จะต้องถูกส่งเข้าค่ายกักกันที่มีสภาพความเป็นอยู่ที่เลวร้าย

ลักษณะการปกครองที่บ่งชี้ความเป็นเผด็จการ

ยังมีลักษณะการปกครองอีกชุดหนึ่งซึ่งสามารถบ่งชี้ได้ว่าประเทศนั้นเป็นเผด็จการมากน้อยเพียงใด ลักษณะการปกครองเช่นนี้ไม่เป็นทางการคือไม่มีลักษณะหรือรูปแบบแน่ชัด ไม่มีการประกาศอย่างเป็นทางการในรัฐธรรมนูญลักษณะหลายข้ออาจมาจากมุมมองทั่วไปที่มีต่อลักษณะอุปนิสัยหรือจิตวิทยาของประชาชนและผู้นำทางการเมืองในประเทศนั้น การปกครองแบบนี้กระจายแฝงเร้นไปกับทุกประเทศ โดยผู้เขียนตำราขอแบ่งประเภทดังต่อไปนี้

1.ธนาธิปไตย (Plutocracy)

หมายถึงการปกครองโดยกลุ่มคนรวย นายทุน บริษัทข้ามชาติ มีการใช้เงินซื้อเสียงในการเลือกตั้งหรือการใช้ระบบเส้นสายจากนักการเมืองเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ของตน เป็นการปกครองที่กระจายไปทุกประเทศของโลกแม้แต่สหรัฐฯ ดังที่มีใครหลายคนเห็นว่าประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกาและรัฐสภาไม่ว่าจะมาจากพรรคใดล้วนเป็นตัวแทนของกลุ่มนายทุนที่ออกกฎหมายเพื่อเอื้อประโยชน์ของคนรวยซึ่งเป็นคนส่วนน้อยของประเทศ ประเทศที่มีรูปแบบเช่นนี้มากย่อมมีแนวโน้มไปทางเผด็จการเพราะกีดกันไม่ให้ประชาชนส่วนใหญ่มีส่วนในการบริหารประเทศ

2.เทคโนเครซี (Technocracy)

หมายถึงการปกครองโดยกลุ่มนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญ เฉพาะด้านหรือนักวิทยาศาสตร์(Technocrat) ไม่ได้จากการเลือกตั้งแต่ผ่านจากการเลือกสรรจากระบบราชการหรือรัฐบาลทหารบางประเทศการปกครองแบบนี้มีประสิทธิภาพเช่นต้องพบกับวิกฤตเศรษฐกิจรวมไปถึงปัญหาทางการเมืองที่จึงต้องรัฐบาลเฉพาะการณ์อย่างเช่นอิตาลีในปี 1994 ที่พรรคการเมืองมีความขัดแย้งกันมากจนต้องมีการจัดตั้งรัฐบาลเฉพาะกิจซึ่งนำโดยคนกลางที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง (Hague and Harrop,2013, p.183) อาจถือได้ว่าเป็นการชะงักงันของประชาธิปไตยเสรีนิยมที่ตัวแทนของประชาชนขาดความน่าเชื่อถือและความสามารถในการบริหารประเทศ

3. เทวาธิปไตย (Theocracy)

หมายถึงการปกครองซึ่งถือว่าพระเจ้าเป็นผู้ปกครองสูงสุดกฎของพระเจ้าอยู่เหนือกฎเกณฑ์ของมนุษย์ผู้นำของประเทศจึงมักเป็นนักบวชหรือผู้เชี่ยวชาญทางศาสนา นอกจากนี้องค์กรของศาสนายังเข้ามามีอิทธิพลต่อการบริหารรัฐกิจเช่นทิเบต นครรัฐวาติกัน อิหร่าน อย่างไรก็ตามการปกครองนี้อาจจะปนอยู่กับประเทศอื่นๆ หากผู้นำหรือรัฐบาลให้ความสำคัญต่อศาสนาใดศาสนาหนึ่งมากเกินไปจนกีดกันศาสนาอื่น ดังเช่นกลุ่มตาลีบันที่เคยปกครองอัฟกานิสถานหรือกลุ่มไอเอสในตะวันออกกลาง

สำหรับสหรัฐอเมริกาซึ่งถือว่าเป็นรัฐประชาธิปไตยที่เน้นลัทธิฆราวาสนิยม (secularism) คือไม่ให้องค์กรทางศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้องกับรัฐกิจในหลายยุคก็มีลักษณะปกครองเช่นนี้เจือปนอยู่ด้วยเมื่อประธานาธิบดีที่มักแสดงตนว่าเคร่งศาสนามักจะเอาคุณค่าทางศาสนาโดยเข้าไปผสมกับนโยบายต่างๆ ด้วยอย่างเช่นโรนัลด์ เรแกนที่ผูกประชาธิปไตยของโลกตะวันตกเข้ากับคุณค่าของศาสนาคริสต์เพื่อปลุกกระแสอนุรักษ์นิยมภายในประเทศและยังทำให้ประเทศคอมมิวนิสต์มีภาพเหมือนอาณาจักรแห่งความชั่วร้ายหรือจอร์จ ดับเบิลยู บุชที่กล่าวว่าสหรัฐฯ เป็นชาติของชาวคริสต์เพื่อตอกย้ำนโยบายต่างประเทศตามแบบกลุ่มนวอนุรักษ์นิยมที่ต้องการต่อสู้กับประเทศที่เป็นฝ่ายอธรรม (Amy,2004, p. 5, Online) เมื่อบารัค โอบามาดำรงตำแหน่งก็ดำเนินนโยบายเสรีนิยมโดยการไม่ให้นโยบายใดๆของรัฐเข้าเกี่ยวข้องกับศาสนาและยังยอมรับสิทธิของผู้ไม่นับถือศาสนาใดๆการปกครองแบบเทวาธิปไตยมักค่อนไปทางเผด็จการอำนาจนิยมเพราะไปเน้นคุณค่าของศาสนาบางประการซึ่งมีคุณสมบัติที่ไม่สอดคล้องกับประชาธิปไตยเช่นเน้นผู้นำที่มีบารมีและความศักดิ์สิทธิ์มากกว่าผู้นำที่เป็นประชาชนธรรมดาและเน้นการปรึกษาหารือจากกลุ่มการเมืองอื่นๆ

4.เคลพโตเครซี (Kleptocracy)

หมายถึงการปกครองที่ถูกครอบงำโดยผู้มีอำนาจไม่ว่าทหารหรือพลเรือนที่กอบโกยผลประโยชน์จากประชาชน ผ่านนโยบายของรัฐและกฎหมายที่เอื้อต่อการฉ้อราษฎร์บังหลวง ผู้นำของประเทศเช่นนี้มักยักยอกเงินของรัฐแล้วเก็บไว้ในบัญชีส่วนตัวในธนาคารต่างประเทศเพื่อไม่ให้ถูกตรวจสอบได้และยังเป็นทุนสำรองถ้าตัวเองถูกขับออกจากตำแหน่งเป็นการปกครองที่สอดคล้องกับการปกครองแบบประชาธิปไตยเทียมจนไปถึงเผด็จการเบ็ดเสร็จตัวอย่างได้แก่ ซูฮาโตของอินโดนีเซีย ญ็อง คลอดวาริเย่ห์ แห่งไฮติ เฟอร์ดินัล มาร์คอสและโจเซฟ เอสตาดาแห่งฟิลิปินส์

5.รัฐแห่งอาชญากร (Mafia State)

หมายถึงรัฐที่ผู้นำและเจ้าหน้าที่ของรัฐมีความสัมพันธ์ต่างตอบแทนอย่างแนบแน่นกับองค์กรนอกกฎหมายเช่นกลุ่มค้ายาเสพติด กลุ่มผู้ก่อการร้าย กลุ่มค้ายาเสพติดกลุ่มอิทธิพลเช่นกลุ่มมาเฟียซึ่งมีพวกอันธพาลในสังกัดที่พร้อมจะช่วยงานของรัฐบาลในกรณีต่างๆ เช่นการปราบปรามกลุ่มทางสังคมหรือกลุ่มประท้วงรวมไปถึงการก่ออาชญากรรมเพื่อสร้างความกลัวให้กับสังคมเช่นการลักพาตัวผู้เป็นปรปักษ์กับรัฐบาลประเทศเหล่านี้จึงสะท้อนให้เห็นว่ามีการปกครองเป็นประชาธิปไตยเทียมหรือเผด็จการที่ผู้นำและเจ้าหน้าของรัฐไม่ยึดถือนิติรัฐและไม่ได้รับการตรวจสอบหรือคานอำนาจเท่าที่ควร ตัวอย่างได้แก่กลุ่มประเทศที่เคยเป็นคอมมิวนิสต์เช่นโปแลนด์อัฟกานิสถานในยุคตาลิบันที่ค้ายาเสพติดและสนับสนุนการก่อการร้าย

พม่าซึ่งผู้นำทหารมีความสัมพันธ์กับกลุ่มพ่อค้ายาเสพติดและปานามาในยุคของนายพลมานูเอล นอริเอลกาและที่โด่งดังที่สุดในปัจจุบันคือรัสเซียในยุคของวลาดีมีร์ ปูติน (Lucas,2008,pp.73–111)

6. รัฐสอดส่อง (Surveillance state)

หมายถึงรัฐที่ใช้เทคโนโลยีตรวจสอบหรือสอดส่องความประพฤติของประชาชน เช่นการใช้หน่วยงานความมั่นคงในการดักฟังโทรศัพท์มือถือหรือการตรวจดูข้อความที่ประชาชนสื่อสารกันทางอิเล็กทรอนิกส์โดยรัฐมีเหตุผลว่าเพื่อสืบหาร่องรอยของผู้ก่อการร้ายหรืออาชญากร แต่ก็มักถูกโจมตีว่าเป็นการล่วงละเมิดสิทธิมนุษยชนหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐสามารถใช้ในการข่มขู่เพื่อแสวงหาผลประโยชน์ส่วนบุคคล รัฐเช่นนี้ได้แก่ รัสเซีย จีน ฯลฯ อย่างไรก็ตามประเทศอื่นๆที่ได้ชื่อว่าเป็นประชาธิปไตยเสรีนิยมอย่างเช่นสหรัฐอเมริกาและยุโรปก็ยังนิยมตรวจสอบการใช้อินเทอร์เน็ตหรือเทคโนโลยีด้านอื่นของประชาชนได้เหมือนกัน และข่าวอื้อฉาวของรัฐบาลสหรัฐฯซึ่งกำลังโด่งดังในเรื่องการแอบดักข้อมูลจากประชาชนตัวเองโดยการเปิดเผยของนายเอ็ดวาร์ดสโนว์เดนอดีตเจ้าหน้าของสำนักข่าวกรองกลาง ได้ทำให้สหรัฐฯ นั้นเป็นรัฐชนิดนี้เช่นเดียวกับจีนและรัสเซียแม้ว่าสหรัฐฯ จะไม่มีการควบคุมสื่ออย่างเข้มงวดเช่นเดียวกับ 2 ประเทศก็ตาม(The Economist,2015, Online)

จากการเปรียบเทียบประเทศกรณีศึกษาสามารถสรุปได้อย่างสังเขปดังต่อไปนี้

1.การตัดสินว่าประเทศใดเป็นประชาธิปไตยหรือเป็นเผด็จการนั้นซับซ้อนและเลื่อนไหล แม้ว่าจะมีเกณฑ์ตายตัวก็ตามแต่เกณฑ์ดังกล่าวก็ต้องพบข้อยกเว้นหลายประการดังจะดูได้จาก เช่นสหรัฐอเมริกา ปากีสถาน รัสเซีย ยกเว้นนอร์เวย์ซึ่งมีความเป็นประชาธิปไตยชัดเจนที่สุด

2.ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทิศทางของรูปแบบการปกครองมีความหลากหลาย เช่นจากตัวบุคคลผู้มีอำนาจ จากประชาชน หรือปัจจัยจากภายนอกเช่นกระแสความนิยมจากต่างประเทศหรือแม้แต่กำลังทางทหารจากต่างประเทศ

3 .การทำนายทิศทางของการจรรโลงประชาธิปไตยเป็นสิ่งที่ทำได้ยาก เพราะการเปลี่ยนแปลงของหลายประเทศที่ขาดเสถียรภาพนั้นไม่มีทิศทางสามารถไปข้างหน้าหรือถอยหลังก็ได้ตามแต่สถานการณ์อย่างเช่นรัสเซีย ส่วนปากีสถานมีการเปลี่ยนแปลงในช่วงแคบๆ เพราะสถาบันกองทัพยังคงมีอำนาจและบทบาทอย่างคงเส้นคงวา

4. ไม่ว่าประเทศใดจะมีลักษณะภายนอกเป็นประชาธิปไตยหรือเผด็จการ แต่ถ้ามีลักษณะการปกครองก็จะไม่มีความแตกต่างกันนักอย่างเช่นสหรัฐฯ ซึ่งถือได้มีรูปแบบธนาธิปไตยที่เงินเข้ามามีบทบาทอย่างสูงในการเมืองเช่นนายทุนสามารถเข้ามากำหนดนโยบายของรัฐได้

หรือการเป็นรัฐสอดส่อง ซึ่งก็ไม่แตกต่างจากประเทศที่มักถูกโจมตีว่าไม่เป็นประชาธิปไตย เช่นรัสเซียและจีนที่นายทุนเข้ามามีอิทธิพลต่อรัฐบาล

สรุป

รูปแบบการปกครองสามารถถูกแบ่งเป็น 2 ประเภทซึ่งตั้งอยู่บนขั้วที่อยู่ตรงกันข้ามกัน คือ ประชาธิปไตยและเผด็จการ ในแต่ละประเทศจะมีรูปแบบการปกครองอยู่ระหว่าง 2 ขั้ว ในจุดที่แตกต่างกันออกไป โดยมีตัวบ่งชี้คือ สิทธิและเสรีภาพของประชาชน และอำนาจของรัฐ ลักษณะของประชาธิปไตยเสรีนิยมได้แก่ มีการเลือกตั้งที่โปร่งใส บริสุทธิ์และยุติธรรม รัฐบาลถูกจำกัดอำนาจโดยรัฐธรรมนูญที่ถูกร่างโดยตัวแทนของประชาชน ประชาชนรวมถึงชนกลุ่มน้อยเช่นผู้หญิง พวกรักร่วมเพศ คนสีผิวมีสิทธิในการดำรงชีวิตเท่าเทียมกับคนกลุ่มอื่น และมีเสรีภาพอย่างเต็มที่ในการแสดงออกด้านความคิด ฯลฯ ในขณะที่การปกครองที่ค่อนไปทางเผด็จการอย่างเช่นประชาธิปไตยเทียม เผด็จการอำนาจนิยมนั้นขาดคุณสมบัติเหล่านั้น เผด็จการอำนาจนิยมถูกแบ่งออกเป็น เผด็จการอำนาจนิยมแบบทหาร สำหรับเผด็จการอำนาจนิยมแบบพรรคการเมืองผูกขาด เผด็จการอำนาจนิยมแบบระบบราชการผูกขาดอำนาจ สำหรับเผด็จการอำนาจนิยมเชิงแข่งขันนั้นมีลักษณะที่คล้ายกับประชาธิปไตยเช่นมีการแข่งขันกัน แต่ยังคงมีลักษณะแบบเผด็จการไว้อย่างเช่นการผูกขาดของกลุ่มทางอำนาจ

ส่วนเผด็จการแบบเบ็ดเสร็จมีความบกพร่องทางประชาธิปไตยแต่เน้นไปที่เรื่องของอุดมการณ์และเรื่องอำนาจสูงกว่าเผด็จการแบบอำนาจนิยม นอกจากนี้รัฐต่างๆ ยังต้องเผชิญกับภาวะเปลี่ยนผ่านของรูปแบบการปกครองในลักษณะที่แตกต่างกันโดยเฉพาะประเทศเยอรมันที่มีการเปลี่ยนรูปแบบการปกครองสูงมากในศตวรรษที่ 20 การเปลี่ยนผ่านยังของรูปแบบการปกครองสามารถแบ่งตามจุดต่าง ๆ ได้แก่ 1)ประเทศที่ประชาธิปไตยมั่นคงได้แก่ประเทศทางตะวันตกเช่นนอร์เวย์และสหรัฐอเมริกาซึ่งมีความซับซ้อนของประชาธิปไตย 2) กระบวนการจรรโลงประชาธิปไตยก็คือการเปลี่ยนเป็นประชาธิปไตยซึ่งเป็นได้ทั้งค่อยเป็นค่อยไปและอย่างรวดเร็ว 3) ภาวะถดถอยความเป็นประชาธิปไตยก็คือการเปลี่ยนไปทางด้านเผด็จการซึ่งเป็นได้ทั้งค่อยเป็นค่อยไปและอย่างรวดเร็ว 4) ภาวะประชาธิปไตยหรือเผด็จการที่ไม่มั่นคงคือประเทศซึ่งเปลี่ยนรูปแบบการปกครองได้ง่ายเพราะสถาบันทางการเมืองขาดความมั่นคง ตัวอย่างของประชาธิปไตยที่ไม่มั่นคงได้แก่รัสเซีย ส่วนตัวอย่างของเผด็จการที่ไม่มั่นคงได้แก่ปากีสถาน 5) เผด็จการที่มั่นคงคือการเป็นเผด็จการอย่างยาวนานและมีการพัฒนาประชาธิปไตยเพียงเล็กน้อย ตัวอย่างได้แก่จีน ลาว หลายประเทศในตะวันออกกลางและแอฟริกา

นอกจากนี้ยังมีลักษณะการปกครองที่บ่งชี้ความเป็นเผด็จการอันได้แก่ 1) ธนาธิปไตย ที่มีเงินเป็นเรื่องสำคัญในการปกครอง 2) เทคโนเครซี ที่เน้นให้ผู้เชี่ยวชาญปกครองประเทศ 3) เทวาธิปไตย ที่ให้ความสำคัญแก่ศาสนาและนักบวชต่อการเมือง 4) เคลพโตเครซี ที่ผู้ปกครองมุ่งเน้นการกอบโกยปล้นสะดมประเทศ 5) รัฐแห่งอาชญากรที่ผู้นำรัฐมีความสัมพันธ์กับองค์กรอาชญากร และ 6) รัฐสอดส่องที่รัฐมุ่งเน้นการสะกดรอยตามหรือจับตาดูพลเมือง

คำถามสำหรับการอภิปราย

1.ท่านคิดว่าทางตะวันออกมีรูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตยเสรีนิยมเป็นของตัวเองหรือไม่ จงอธิบาย

2.ท่านคิดว่าควรจะแก้ไขปัญหาเผด็จการทหารได้อย่างไร

3.ท่านคิดว่าเผด็จการจะช่วยทำให้ประเทศมีความก้าวหน้าหรือเจริญรุ่งเรืองหรือไม่ เพราะอะไร

4.ประเทศที่ท่านอยู่มีการเปลี่ยนผ่านรูปแบบการปกครองอย่างไรในรอบศตวรรษที่ผ่านมา จงอธิบาย

5.สหรัฐอเมริกาตามที่ท่านได้ศึกษาและได้ติดตามข่าวมามีการปกครองแบบประชาธิปไตยหรือไม่เพราะเหตุใด

6.ท่านคิดว่าถ้าจีนยังคงก้าวหน้าทางเศรษฐกิจต่อในอนาคตแล้วจะมีแนวโน้มในการเป็นประชาธิปไตยเพิ่มสูงกว่าเดิมหรือไม่ เพราะเหตุใด

7.ท่านคิดว่าประเทศที่ท่านอาศัยอยู่มีลักษณะการปกครองที่บ่งบอกความเป็นเผด็จการข้อใดบ้าง จงอภิปราย

บรรณานุกรม

Abouzeid,R.(January 21,2011).**Bouazizi: The Man Who Set Himself and Tunisia on Fire.**Retrieved September11, 2015,from http://content.time.com/time/magazine/article/0,9171,2044723,00.html

Al Jazeera.(May 30, 2014). **Sisi elected Egypt president by landslide.**Retrieved May 30, 2014, from http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2014/05/sisi-wins-egypt-elections-landslide-20145291349102642 38.html

Allman, T.D.(2004).**Rouge State:American at War with the World.**NewYork:Nation Books.

Amy E. B.(2004).**With God on Our Side:Religion in George W. Bush's Foreign Policy Speeches (Article).**Retrieved May 30, 2015, from http://www.ucs.louisiana.edu/~ras2777/relpol/bushreligion.PDF

Associated Press.(11 May 2013). **Key events in Pakistan's political history.**Retrieved May 30, 2015,fromhttp://www.foxnews.com/world/2013/05/11/key-events-in-pakistan-political-history/

Barrington, L.,Bosia,M.J.,Bruhn,K.,Giaimo,S.,and McHenry,Jr.,D.E.(2010). **Comparative Politics: Structure& Choices.** Boston: Cengage Learning.

BBC.(October 10, 2013).**China journalist arrested after exposing corruption.**Retrieved October 10, 2013,from http://www.bbc.com/news/world-asia-24476615

BBC.(May 10, 2015). **Cuba gay pride calls for same-sex marriage to become legal.**Retrieved May 10, 2015,from http://www.bbc.com/news/world-latin-america-32679658

Brooker,P.(2014).**Non-Democratic Regimes.**NewYork:Palgrave Macmillan.

Calvert,P.(2002).**Comparative Politics:AnIntroduction.**UK:PearsonEduction Limited.

CNN. (October 22, 2015). **Putin's popularity at record high, government-funded poll says.**Retrieved October 22, 2015,from http://edition.cnn.com/2015/10/22/europe/russia-putin-poll/

Ethridge, M., and Handelman,H.(2012).**Politics in a Changing World.**USA:Wadsworth Publishing.

Freedom House. (2015).**Freedom in the World :Norway**. Retrieved 2015 from https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2013/norway

Hague, R., and Harrop,M.(2013).**Comparative Government and Politics : An Introduction.**UK: Palgrave Macmillan.

Haiphong, D. (April 8, 2014). **Is the U.S. a Fascist Society? Fascism is a Political Economic Structure Which Serves Corporate Interests.**Retrieved March 14, 2015, from http://www.globalresearch.ca/is-the-us-a-fascist-society-examining-the-existence-of-fascism-in-the-united-states/5377146

Knausgaard, K.O. (July 18, 2015). **Inside the warped mind of Anders Breivik**.Retrieved July 18, 2015,from http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/norway/11736395/Inside-the-warped-mind-of-Anders-Breivik.html

Levitsky, S., and Way, L. A. (2010).**Competitive Authoritarianism Hybrid Regimes after the Cold War.** UK:Cambridge University Press.

Lucas, E. (2008).**The New Cold War: How the Kremlin Menaces both Russia and the West**.UK:Bloombury Publishing Plc.

Nelson,S.(2 February, 2015).**Obama Won't Disclose Spy Agency Budgets**. Retrieved 2 February, 2015, from http://www.usnews.com/news/articles/2015/02/02/black-budget-requests-remain-secret

Pearce, F. (March 13, 2013).**Laos campaigner's abduction sends shockwaves through activist community.**Retrieved March 13,2013, from http://www.theguardian.com/environment/2013/mar/13/ laos-campaigner-abduction-activist-community

Sturcke, J.(February 2, 2010). **Clare Short: Tony Blair lied and misled parliament in build-up to Iraq war.**Retrived February 2, 2010,from http://www.theguardian.com/uk/2010/feb/02/clare-short-warned-tony-blair

The Economist. (2013).**The humbling of Hun Sen Cambodia's strongman gets a shock at the polls.**Retrieved March 13, 2013,from http://www.economist.com/news/asia/21582544-cambodias-strongman-gets-shock-polls-humbling-hun-sen

The Economist Intelligence Unit. (2014). **Democracy Index 2014: Democracy and its discontents: A report from The Economist Intelligence Unit.**Retrieved March 23,2014,from http://www.sudestada.com.uy/Content/Articles/421a313a-d58f-462e-9b24-2504a37f6b56/Democracy-index-2014.pdf

The Economist.(March 13,2015).**Reviewing the surveillance state: America argues a news over how much snooping the NSA can do.**Retrieved March 13,2013,from http://www.economist.com/news/united-states/21651817-america-argues-anew-over-how-much-snooping-nsa-can-do-reviewing-surveillance-state

Tun ,A.H. and Mclaughlin ,T.(October 11, 2015). **Barred from remote island, Myanmar's opposition sees dirty tricks in campaign**.Retrieved October 11, 2015, from http://uk.reuters.com/article/2015/10/11/uk-myanmar-election-islands-idUKKCN0S500W20151011

Yan, H.(August 30, 2013).**Syria allies: Why Russia, Iran and China are standing by the regime.**Retrieved August 30, 2013,from http://edition.cnn.com/2013/08/29/world/meast/syria-iran-china-russia-supporters/

Wikipedia.(November 20,2015). **Democracy Index. Retrieved** November 20,2015, https://en.wikipedia.org/wiki/Democracy_Index#Democracy_index_by_country_.28 2014.29

Zakaria,F.(1997).**The Rise of Illiberal Democracy.**Retrieved August 30, 2014, from https://www.foreignaffairs.com/articles/1997-11-01/rise-illiberal-democracy

บทที่ 5

เศรษฐกิจ (Economy)

เศรษฐกิจกับการเมืองและการปกครองมีความสัมพันธ์ต่อกันอย่างแยกไม่ออกในทุกระดับ โดยเฉพาะการเมืองโลกในยุคหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เศรษฐกิจ หมายถึง กิจกรรมใด ๆ ของสังคมและมนุษย์อันก่อให้เกิดการผลิต การจำหน่าย และการบริโภค (Carbaugh,2007,p.3) ดังนั้นเศรษฐกิจจึงมีความสำคัญต่อมนุษย์ เพราะเกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตขั้นพื้นฐาน ปัจจัยสำคัญในการแบ่งโลกเป็น 2 ค่ายในช่วงสงครามเย็น คือ ระบบเศรษฐกิจที่แตกต่างกัน คือ ค่ายทุนนิยมและค่ายสังคมนิยม ในที่สุดปัจจัยสำคัญที่ทำให้สหภาพโซเวียต และประเทศคอมมิวนิสต์ล่มสลาย ก็เพราะเศรษฐกิจอีกเช่นกัน ในปัจจุบันสิ่งสำคัญที่รัฐบาลไม่ว่าของประเทศที่มีการปกครองประชาธิปไตยหรือเผด็จการต้องคำนึงถึงมากที่สุด คือ เรื่องเศรษฐกิจ ซึ่งอาจเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดเสถียรภาพของประเทศ หากรัฐบาลใดบริหารนโยบายเศรษฐกิจผิดพลาดก็อาจส่งผลให้มีการประท้วง หรือว่าพรรคการเมืองที่จัดตั้งรัฐบาลนั้นอาจจะไม่ได้รับเลือกตั้งอีกในสมัยต่อไป ด้วยความสัมพันธ์อย่างมากกับการเมืองเช่นนี้ เศรษฐกิจจึงเป็นประเด็นที่ต้องกล่าวถึง ในวิชาการเมืองการปกครองเปรียบเทียบ เศรษฐกิจและการเมืองมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันดังหัวข้อต่อไปนี้

อุดมการณ์ทางการเมืองและตลาด

เศรษฐกิจ มีกลไกสำคัญประการหนึ่ง คือ ตลาด (Market) อันหมายถึง การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างการผลิตและความต้องการของมนุษย์ ตลาด ได้ทำหน้าที่ในการจัดสรรทั้ง 2 สิ่งนี้ อันนำไปสู่การสร้างคุณค่า (Value) คุณค่า หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างสินค้าและบริการโดยมีตัววัด คือ ราคา ตลาด จึงเป็นตัวกำหนดราคาของสินค้า (Ibid.,p. 31) นอกจากนี้หากเราคำนึงถึงนิยามทางการเมือง คือ การจัดสรรแบ่งปันของรัฐให้กับประชาชนดังนิยามของเดวิด อิสตัน ตลาด ก็ต้องได้รับผลกระทบจากการจัดสรรแบ่งปันเช่นนี้ไม่มากก็น้อย รัฐในฐานะองค์กรที่เป็นกลางสูงสุด จำเป็นต้องจัดสรรแบ่งปันสินค้าหรือทรัพยากรร่วมกับสังคมเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมและประโยชน์สูงสุด การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างอุดมการณ์ทางการเมือง เข้ากับแนวคิดและกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เช่น ตลาด ดังกล่าว เป็นที่มาของวิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง (Political Economy) ดังตัวอย่าง ได้แก่

1. ลัทธิทุนนิยม (Capitalism)

ลัทธินี้ให้สิทธิและอำนาจแก่เอกชน ในการจัดการกับตลาดมากกว่ารัฐ ลัทธิทุนนิยมยังถือว่าเอกชนเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตรายสำคัญ ราคาของสินค้าต้องถูกกำหนดโดยกลไกของตลาด ที่ดำเนินไปด้วยตัวของมันเอง ประเทศซึ่งให้ความสำคัญแก่ลัทธินี้มีจำนวนมากทั่วโลก โดยเฉพาะหลังการล่มสลายของสหภาพโซเวียต

2. ลัทธิเสรีนิยมใหม่ (Neo–liberalism)

ลัทธินี้เป็นลัทธิย่อยของลัทธิทุนนิยม และยังมีลักษณะคล้ายกับลัทธิลิเบอร์ทาเรียน (จากบทอุดมการณ์) แต่เน้นไปที่มิติทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว โดยถือว่าประเทศต่าง ๆ ควรลดบทบาทของรัฐบาล และเปิดระบบเศรษฐกิจเข้าสู่ตลาดเพื่อที่จะจัดการกับทรัพยากรให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด และก่อให้เกิดความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ

3. ลัทธิพาณิชย์นิยม (Mercantilism)

ลัทธินี้เป็นลัทธิย่อยอีกลัทธิของลัทธิทุนนิยม ซึ่งยอมรับรูปแบบทั่วไปของระบบตลาดเสรี แต่อนุญาตให้รัฐบาลสามารถเข้ามาเกี่ยวข้องกับระบบเศรษฐกิจ เพื่อเป็นการปกป้องผลประโยชน์ของเศรษฐกิจภายในประเทศ มีอีกชื่อหนึ่งคือ ลัทธิปกป้องนิยม (Protectionism) แนวคิดนี้ดูล้าสมัยในยุคที่ลัทธิเสรีนิยมใหม่กำลังแพร่หลายไปทั่วโลก

4. ลัทธิเคนส์ (Keynesianism)

ลัทธินี้มาจากชื่อของนักเศรษฐศาสตร์ชาวอังกฤษ คือ จอห์น เมย์นาร์ดเคนส์ มีแนวคิดคล้ายคลึงกับลัทธิพาณิชย์นิยม โดยเขาเห็นว่ารัฐบาลควรเข้าไปเกี่ยวข้องหรือจัดการเศรษฐกิจ โดยเฉพาะนโยบายการเงิน อย่างเช่น การอัดฉีดเม็ดเงินเข้าไปในระบบเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ โดยเฉพาะในยามวิกฤต ลัทธินี้ได้รับความนิยมจากหลายประเทศ เช่น ยุโรปและสหรัฐฯ ในหลายยุค ๆ แม้แต่ในยุคของประธานาธิบดีบารัค โอบามา

5. ลัทธิสังคมนิยม (Socialism)

เห็นว่ารัฐควรมีอำนาจและบทบาทในจัดการกับตลาด เช่น รัฐเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตและเป็นผู้กำหนดราคาเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่สังคม แนวคิดสังคมนิยมมีแนวคิดตรงกันข้ามกับทุนนิยม โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวคิดเสรีนิยมใหม่ โดยเป็นอุดมการณ์หลักของรัฐบาลหลายประเทศในละตินอเมริกา อย่างเช่น คิวบา เวเนซูเอลา โบลิเวีย

6. ลัทธิเสรีนิยมสังคมนิยม (Social liberalism)

ลัทธินี้ให้สิทธิหรืออำนาจแก่สังคมในการจัดการกับตลาดมากกว่ารัฐบาล เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่สังคม สำหรับรัฐบาลนั้น ควรจะมีบทบาทในการแก้ไขปัญหา

ทางด้านเศรษฐกิจและสังคม เช่น ความยากจน สาธารณสุข และการศึกษาแก่ประชาชน ลัทธินี้ได้รับความนิยมจากรัฐบาลในยุโรป ดังเช่น เยอรมัน และฝรั่งเศสในบางยุค

7 .ลัทธิมาร์กซ์ (Marxism)

ลัทธินี้ปฏิเสธตลาดอย่างสิ้นเชิง เพราะถือว่าตลาดจะนำไปสู่ผลกำไรของผู้ผลิตและการสะสมทุน อันนำไปสู่การขูดรีดและการเอารัดเอาเปรียบผู้ที่ด้อยฐานะทางเศรษฐกิจ ลัทธิมาร์กซ์ จึงปฏิเสธและมุ่งให้ชนชั้นกรรมาชีพโค่นล้มชนชั้นนายทุน มีประเทศในโลกที่ 3 ไม่ว่ายุโรป ละตินอเมริกา และเอเชีย ได้รับแนวคิดเช่นนี้มาใช้กับเศรษฐกิจของตนในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ไปจนถึงช่วงทศวรรษที่ 1980–1990

เศรษฐกิจยุคโลกาภิวัฒน์

ปัจจุบัน ลัทธิทางเศรษฐกิจดังที่ได้กล่าวข้างบนนั้น มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากภายใต้ยุคโลกาภิวัฒน์ คำว่า โลกาภิวัฒน์ โดยเฉพาะในด้านเศรษฐกิจนั้น เพิ่งได้รับความนิยมในทศวรรษที่ 1990 อันเป็นยุคแห่งการล่มสลายของสหภาพโซเวียต อันไปสู่กระแสเศรษฐกิจเสรีนิยมใหม่ไปทั่วโลก จากเดิมที่ลัทธิสังคมนิยมยังคงได้รับความนิยมจากประเทศด้านคอมมิวนิสต์ ตัวอย่างของเศรษฐกิจแบบโลกาภิวัฒน์ก็คือ การพึ่งพิงหรือการมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดของเศรษฐกิจประเทศต่าง ๆ ผ่านคำว่าระบบตลาดเดียว ดังเช่น การไหลเวียนอย่างเสรีของทุน สินค้าและการบริการ เป็นต้น เพราะรัฐบาลต้องเปิดให้มีการค้าขาย หรือแลกเปลี่ยนค่าเงินกันอย่างเสรีและรวดเร็ว เพราะได้รับแรงเสริมจากเทคโนโลยีทันสมัย เช่น เงินอิเล็กทรอนิกส์ อันนำไปสู่ปัญหาของรัฐบาลทั่วโลก ที่จะควบคุมจำนวนเงินและอัตราดอกเบี้ยภายในประเทศ ดังเช่นวิกฤตการณ์ทางการเงินเมื่อปี 1997 ซึ่งถูกกลุ่มทางการเงินโจมตีค่าเงินจนรัฐบาลในหลายประเทศอย่างเช่นไทยและอินโดนีเซียต้องพยุงค่าเงินด้วยเงินจำนวนมหาศาลอันก่อให้เกิดปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ เศรษฐกิจแบบโลกาภิวัฒน์ยังทำให้ประเทศต่าง ๆ แม้แต่ประเทศที่ยึดถือลัทธิสังคมนิยมนั้น เปิดตัวเองเข้ากับตลาดโลก อันเป็นผลให้รัฐบาลอาจต้องลดกฎเกณฑ์บางประการที่เคยมีต่อธุรกิจและการค้า เพื่อเพิ่มความสะดวกและเป็นแรงจูงใจให้กับนักลงทุนและบริษัทข้ามชาติ ซึ่งมีทำให้รัฐชาติต้องปรับเปลี่ยนบทบาทใหม่ เพื่อไม่ให้ต้องหมดความหมายไปในที่สุด (Baylis and Steve, 2005, pp. 19–38)

เศรษฐกิจแบบโลกาภิวัฒน์ยังนำไปสู่การจัดตั้งองค์กรระหว่างประเทศอย่างเช่น สหภาพยุโรป และอาเซียน ซึ่งส่งเสริมให้ประเทศสมาชิกในยุโรปมีระบบตลาดเดียวกันมีการค้าขายระหว่างประเทศสมาชิกอย่างเสรี นั้นคือ ปราศจากภาษีนำเข้า ส่งเสริมให้มีการลงทุนและการโยกย้ายแรงงานอย่างเสรีไปทั่วเขตที่ได้ตกลงกันไว้ ด้วยความเชื่อว่าจะช่วยให้มีการแข่งขันกันได้ดีกว่าเดิม อันนำไปสู่การการพัฒนาของเศรษฐกิจอย่างมหาศาล สำหรับ

สหภาพยุโรปได้กล่าวไปถึงการใช้ค่าเงินเดียวกัน คือ ยูโร สำหรับสมาชิกจำนวน 28 ประเทศ นอกจากนี้ประเทศต่าง ๆ ตั้งแต่ 2 ประเทศขึ้นไป ยังมักจัดทำข้อตกลงการค้าเสรี (Free Trade Agreement) เพื่อนำไประบบตลาดเดียวดังกล่าว อันนำไปสู่การรวมกลุ่มต่าง ๆ เช่น กลุ่มความร่วมมือทางเศรษฐกิจในเอเชียแปซิฟิค (ASIA-PACIFIC Economic Cooperation: APEC) ความตกลงหุ้นส่วนยุทธศาสตร์เศรษฐกิจเอเชีย-แปซิฟิก (TPP) นอกจากนี้ ยังก่อให้เกิดองค์กรที่ส่งเสริมการค้าเสรี อย่างเช่น องค์การการค้าโลก (World Trade Organization: WTO) (D'Anieri, 2010, pp. 278-282)

แม้ว่าระบบเศรษฐกิจเสรีนิยมใหม่จะทำให้ประเทศมีความเจริญเติบโตมากขึ้น แต่การค้าเสรีได้ทำให้ประชาชนของแต่ละประเทศพบว่า ตนได้รับการช่วยเหลือหรือการคุ้มครองจากรัฐน้อยลง โดยต้องแข่งขันกับผู้ดำเนินธุรกิจจากต่างประเทศ ซึ่งมีทุนและเทคโนโลยีที่สูงกว่า อันส่งผลให้ธุรกิจขนาดเล็กภายในประเทศ ไม่สามารถแข่งขันแข่งกับกลุ่มทุนเหล่านั้นได้ เช่นเดียวกับการเพิ่มความร่ำรวยให้กับกลุ่มบุคคลบางกลุ่ม จึงทำให้เกิดขบวนการทางประชาสังคมและองค์กรข้ามชาติ ที่ต่อต้านกระแสเศรษฐกิจแบบโลกาภิวัฒน์ ซึ่งจัดการเดินขบวนประท้วงรัฐบาลไปทั่วโลก โดยเฉพาะในช่วงกำลังพิจารณาการทำสัญญาการค้าเสรีกับต่างประเทศ นอกจากนี้ การต่อต้านระบบโลกาภิวัฒน์ยังส่งผลต่อการเลือกตั้ง และการจัดตั้งรัฐบาลในประเทศที่เป็นประชาธิปไตย เช่น ประชาชนมีแนวโน้มที่จะเลือกพรรคการเมืองที่มีนโยบายไปด้านสังคมนิยม ดังเช่นหลายประเทศในละตินอเมริกา อย่างเช่น โบลิเวีย เวเนซูเอลลา นิการากัว ซึ่งมีประธานาธิบดี ที่มุ่งเน้นนโยบายให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจเป็นของรัฐ เป็นต้น

ตัววัดระบบเศรษฐกิจ

ระบบเศรษฐกิจของประเทศต่าง ๆ ในยุคโลกาภิวัฒน์นั้น สามารถถูกนำมาเปรียบเทียบโดยผ่านตัววัด ดังต่อไปนี้ (McCormick ,2007, pp.10-11)

1. ความเจริญเติบโต (Growth)
2. ความมั่งคั่ง (Wealth)
3. ความไม่เท่าเทียมกัน (Inequality)
4. การพัฒนามนุษย์ (Human development)

1. ความเจริญเติบโต (Growth)

ความเจริญเติบโต หรือการพัฒนาเศรษฐกิจของแต่ละประเทศ มีตัววัดที่สำคัญในแต่ละปี คือ ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (Gross Domestic Product หรือ GDP) หมายถึง มูลค่าของสินค้า และบริการขั้นสุดท้าย ที่ผลิตขึ้นภายในประเทศในระยะเวลาหนึ่งโดยไม่คำนึงถึงว่าทรัพยากรที่ใช้ในการผลิตสินค้าและบริการ จะเป็นของพลเมืองในประเทศหรือชาวต่างประเทศ

ในทางตรงข้ามกันทรัพยากรของพลเมืองในประเทศแต่ไปทำการผลิตในต่างประเทศก็ไม่นับรวมไว้ในผลิตภัณฑ์ในประเทศ ตัววัดเช่นนี้ได้รับความนิยมอย่างสูงในปัจจุบัน แม้ว่าจะมีจุดอ่อนอยู่หลายอย่าง เช่น การครอบครองทรัพย์สินที่กระจุกตัวอยู่กับกลุ่มบุคคล ๆ เดียว ไม่สามารถบอกความจริงของฐานะประชากรทั้งหมดได้ (Carbaugh, 2007, p. 233) ในอดีตประเทศที่มีผลิตภัณฑ์มวลรวมในอันดับต้น ๆ มักเป็นประเทศประชาธิปไตยเสรีนิยมอย่างยุโรปตะวันตก และญี่ปุ่น แต่ในปัจจุบันประเทศอย่างอินเดีย และบราซิล รวมไปถึงประเทศเผด็จการอำนาจนิยม อย่างเช่นจีนได้ล้ำหน้ายุโรปหลายประเทศ ซึ่งเป็นการสะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่โลกที่ 3 มีความยิ่งใหญ่มากขึ้น

2. ความมั่งคั่ง (Wealth)

ความมั่งคั่ง หมายถึง ความร่ำรวยและมาตรฐานค่าครองชีพโดยรวมของประเทศนั้น ๆ ซึ่งไม่สามารถใช้เกณฑ์ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศได้เพียงอย่างเดียว เพราะแต่ละประเทศมีขนาดและจำนวนประชากรที่แตกต่างกัน อันทำให้มีการคิดเกณฑ์อื่น อันได้แก่ เกณฑ์ความเท่าเทียมกันของอำนาจซื้อ (Purchasing–power parity หรือ PPP) คือ การประเมินอำนาจในการซื้อของผู้มีรายได้ในแต่ละประเทศ โดยการเปรียบเทียบต้นทุนที่คล้ายคลึงกัน เช่น ราคาอาหารที่อยู่อาศัยอันตั้งอยู่บนราคาในสหรัฐฯ เป็นตัวหลัก อย่างไรก็ตามวิธีที่มีประสิทธิภาพกว่านั้น คือ เกณฑ์ GDP per capital อันหมายถึง ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศที่หารโดยจำนวนประชากรของประเทศนั้น ๆ (Barrington,et al.,2010,p.74) อย่างไรก็ตามนักเศรษฐศาสตร์เห็นว่ามีปัจจัยอื่นที่ทำให้ความมั่งคั่งของประเทศนั้น ๆ ขาดความน่าเชื่อถือ อย่างเช่น ความไม่เท่าเทียมกันของคนในสังคม คือ การที่บุคคลหรือตระกูลอาจผูกขาดความมั่งคั่งไว้ในกลุ่มเล็ก ๆ ของตนในขณะคนส่วนใหญ่มีฐานะปานกลาง จนไปถึงล่าง ประเทศซึ่งอยู่ในโลกพัฒนาแล้ว และเป็นประชาธิปไตยเสรีนิยมมักมีความมั่งคั่งสูงกว่าประเทศโลกด้อยพัฒนา ที่มักเป็นประชาธิปไตยเทียม หรือเผด็จการอำนาจนิยม

3. ความไม่เท่าเทียมกัน (Inequality)

ความไม่เท่าเทียมกันโดยเฉพาะทางเศรษฐกิจ ระหว่างประชากรภายในประเทศต่าง ๆ สามารถคำนวณจากหลายเกณฑ์ สำหรับเกณฑ์ที่น่าเชื่อถือที่สุด ได้แก่ สัมประสิทธิ์จินี (GINI Coefficient) หรือสัมประสิทธิ์การกระจาย หากใช้มุมมองของรูปแบบการปกครองประเทศที่พัฒนาแล้ว และมีการปกครองแบบประชาธิปไตยเสรีนิยม อย่างในยุโรปตะวันตกและสแกนดิเนเวีย มักมีสัมประสิทธิ์จินีต่ำ เพราะกระจายรายได้และความเจริญได้ดีกว่าประเทศที่กำลังพัฒนา ซึ่งมักเป็นประชาธิปไตยเทียม หรือเผด็จการอำนาจนิยม

4. ดัชนีการพัฒนามนุษย์ (Human development Index)

ดัชนีการพัฒนามนุษย์ เป็นเกณฑ์ที่ถูกคิดโดยสหประชาชาติในปี 1990 ที่พยายามหาหนทางที่ 3 นอกจากการคำนวณผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ และการกระจายรายได้ โดยการหาปัจจัยอื่นมาคำนวณร่วมด้วย ปัจจัยเหล่านั้นได้แก่ การรู้หนังสือในผู้ใหญ่ ช่วงชีวิตและสุขภาพ รวมไปถึงค่าครองชีพ ระดับของดัชนีพัฒนามนุษย์ในประเทศที่พัฒนาแล้ว ไม่ว่า อเมริกาเหนือ ยุโรป และออสเตรเลีย จะมีอันดับที่สูงมาก ในขณะที่ประเทศในแอฟริกาโดยส่วนใหญ่ จะมีอันดับที่ต่ำ ส่วนเอเชียและละตินอเมริกาจะมีอันดับที่สูง กลางหรือต่ำคละกันไป (United Nations Development Program, 2014, Online)

ประเทศกรณีศึกษา ได้แก่ สหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส และจีน ซึ่งต่างมีพัฒนาการของเศรษฐกิจที่มีความซับซ้อนและโดดเด่น

สหรัฐอเมริกา

สหรัฐฯ แม้จะไม่ใช่ประเทศที่เป็นต้นกำเนิดของระบบทุนนิยม แต่ได้เปิดรับเอาเศรษฐกิจแบบทุนนิยมมาตั้งแต่เริ่มก่อตั้งประเทศ คือ เมื่อปี 1776 อันเป็นสาเหตุให้ระบบทุนนิยมเป็นตัวผลักดันระบบเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งได้พัฒนาจนมีขนาดที่ใหญ่ที่สุดในโลก นับตั้งแต่ต้นศตวรรษที่ 20 จึงเป็นกรณีศึกษาที่น่าสนใจนอกเหนือจากเรื่องของอุดมการณ์

ระบบทุนนิยมของสหรัฐฯ ได้กลายเป็นอุดมการณ์หลักของชาติ จากการส่งเสริมของนักการเมืองสหรัฐฯ ยุคก่อตั้งประเทศ ดังที่เรียกว่ากลุ่มผู้ก่อตั้งประเทศ (Founding fathers) ซึ่งได้รับอิทธิพลทางความคิดจากจอห์น ล็อก เห็นว่าสิทธิในการครอบครองทรัพย์สินและตลาดเสรีเป็นองค์ประกอบสำคัญของการมีอิสรภาพ รัฐบาลจึงมีความรับผิดชอบในการปกป้องสิทธิของปัจเจกชนที่เข้าร่วมในระบบเศรษฐกิจ รัฐบาลยังต้องปกป้องสิทธิของปัจเจกชนในการเข้าถึงและการครอบครองทรัพย์สินรวมไปถึงการใช้ทรัพย์สินนั้นอย่างเสรี แต่กลุ่มผู้ก่อตั้งประเทศยังเห็นว่ารัฐต้องเข้ามาควบคุมเศรษฐกิจ แม้จะจำกัดก็ตามเช่นในช่วงเริ่มต้นการเป็นประเทศรัฐบาลได้ตรวจสอบสินค้าซึ่งนำเข้ามาในสหรัฐฯ และสร้างระบบการตีทะเบียนสินค้าโดยเฉพาะยาเพื่อประโยชน์แก่สาธารณชนและยังเป็นการเพิ่มโอกาส และความยุติธรรมให้กับทุกคนในการเข้าร่วมตลาดเสรี (Kesselman ,et al.,2007,p.326)

ดังนั้น สหรัฐฯ จึงถือได้ว่าเป็นประเทศที่มอบอำนาจให้กับเอกชนในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจมากที่สุด ในบรรดาประเทศพัฒนาแล้วทั้งหลาย รัฐบาลเพียงแค่ควบคุมภาคเศรษฐกิจที่จำเป็นอย่างมากต่อคนอเมริกัน เช่น เกษตรกรรม การศึกษาระดับอุดมศึกษาและอุตสาหกรรมเกี่ยวกับการป้องกันประเทศ นโยบายเช่นนี้ ซึ่งก่อให้เกิดผลดี คือ เกิดนวตกรรมและรูปแบบการผลิตแบบใหม่ที่เกิดประสิทธิภาพสูงสุด อย่างไรก็ตาม ข้อเสีย คือ ฝ่ายเอกชนอาจขาดศีลธรรม

คือ สนใจแต่ผลประโยชน์มากกว่าผลกระทบจากธุรกิจของตนต่อเศรษฐกิจโดยรวม อย่างไรก็ตาม สหรัฐฯ ยังให้กำเนิดแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมขององค์กร เพื่อเป็นการผูกมัดองค์กรธุรกิจ นอกจากนี้ รัฐบาลสหรัฐฯ ไม่ว่าระดับกลางหรือระดับรัฐ ยังมีอำนาจจำกัดในการจัดการกับเรื่องการค้า เมื่อใดก็ตามที่รัฐพยายามออกกฎระเบียบ ก็มักถูกศาลสูงสุดตีความว่าขัดกับหลักรัฐธรรมนูญ อันเป็นสาเหตุสำคัญต่อวิกฤตเศรษฐกิจของประเทศในแต่ละครั้ง อันกลายเป็นสิ่งที่ทำให้ระบบทุนนิยมถูกอุดมการณ์อื่น ๆ ไม่ว่าสังคมนิยม หรืออนาธิปไตย ซึ่งมีพื้นที่มากขึ้นในยุคหลังสงครามเย็น โจมตีอย่างมาก

ในด้านการผลิตและการค้า สหรัฐฯ ในช่วงเริ่มต้นเป็นสังคมเกษตรกรรม สำหรับภาคอุตสาหกรรมนั้น รัฐได้เปิดโอกาสให้เอกชนรวมไปถึงนักลงทุนจากต่างประเทศ เช่น อังกฤษเข้ามาลงทุน นายอเล็กซานเดอร์ แฮมิลตัน ยังเป็นผู้รณรงค์ให้รัฐบาลกลางสนับสนุนการผลิตและการค้า ซึ่งเป็นหลักสำคัญของเศรษฐกิจแบบใหม่ของอเมริกัน รวมไปถึงค่าเงินที่เข้มแข็ง และการสร้างแหล่งทุน เพื่อสนับสนุนอุตสาหกรรมใหม่ของสหรัฐฯ สหรัฐฯ ในช่วงศตวรรษที่ 19 จึงมุ่งเน้นลัทธิปกป้องนิยม คือ ออกนโยบายกีดกันไม่ให้สินค้าต่างประเทศหลั่งไหลเข้ามาในต่างประเทศ รวมไปถึงการใช้การทูตแบบเรือปืน (Gunboat diplomacy) ที่บีบบังคับให้ประเทศต่าง ๆ เปิดประเทศเพื่อค้าขายกับตน เช่น กับญี่ปุ่น การค้นพบแหล่งทองคำที่รัฐแคลิฟอร์เนีย เมื่อปี 1848 ได้ทำให้ความเจริญของสหรัฐฯ เปลี่ยนทิศทางไปยังตะวันตก คนอเมริกันจำนวนมากได้เข้าจับจองที่ดินและแผ้วถางป่า จนกลายเป็นตัวเมือง พร้อมสาธารณูปโภคและทางรถไฟที่ถูกสร้างทอดยาวไป ดังนั้น ทอง นอกจากจะเป็นตัวช่วยหนุนค่าเงินอเมริกันแล้ว ยังทำให้เศรษฐกิจของรัฐทางเหนือของสหรัฐฯ มีความมั่นคง ภายหลังจากสงครามกลางเมืองของสหรัฐฯ (ระหว่างปี 1861–1865) ได้สิ้นสุดลง แม้ว่าเศรษฐกิจของสหรัฐฯ จะหยุดชะงักแต่การประดิษฐ์สิ่งใหม่ ๆ ได้เป็นตัวกระตุ้นความเจริญเติบโตของโครงสร้างทางอุตสาหกรรมและเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการผลิตสินค้าเพื่อมวลชนได้บริโภค (Mass consumption) การลงทุนทางธุรกิจของเอกชนจึงเปรียบได้ดังกระดูกสันหลังของเศรษฐกิจ ดังที่เรียกว่าเป็นยุคที่เรียกว่ากิลด์เอช (Gilded Age) ซึ่งสหรัฐฯ ได้หันมามุ่งเน้นการผลิตจากโรงงาน มากกว่าภาคเกษตรกรรม ในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 (Henretta, 2014, p. 579)

ในช่วงต้นศตวรรษที่ 20 สหรัฐฯ เข้าสู่ยุคแห่งความก้าวหน้า (Progressive era) รัฐยังได้ขยายกิจกรรมต่าง ๆ ในการให้การบริการแก่ประชาชน เช่น สาธารณูปโภค โรงพยาบาล โรงเรียน และถนนหลวง ส่วนเอกชนก็ได้พยายามค้นพบสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ เศรษฐกิจของสหรัฐฯก้าวขึ้นมายิ่งใหญ่เท่าเทียมกับยุโรป และได้แซงหน้ามหาอำนาจ ดังเช่น อังกฤษ ในปลายศตวรรษที่ 19 รัฐบาลยังได้ตั้งธนาคารกลาง (Federal Reserve) ในปี 1913 ซึ่งถือว่ามีอิทธิพลต่อ

การเงินและเศรษฐกิจของสหรัฐฯ รวมไปถึงทั่วโลกอย่างมาก (ibid., 635) แต่ก็สะท้อนให้เห็นว่าเศรษฐกิจของสหรัฐฯนั้น ไม่ได้พึ่งพิงอยู่กับตลาดเพียงอย่างเดียวตามอุดมคติ เพราะรัฐพร้อมจะแทรกแซงโดยเฉพาะการควบคุมปริมาณเงิน

อย่างไรก็ตาม เศรษฐกิจต้องหยุดชะงักเพราะสหรัฐฯ ต้องพบกับวิกฤตเศรษฐกิจเมื่อทศวรรษที่ 30 ธนาคารเกือบทั่วประเทศล้มละลาย และคนอเมริกันนับล้านต้องตกงาน นโยบายนิวดีล (New Deal) ของประธานาธิบดีแฟรงคลิน ดี รูสเวลท์ ที่ให้รัฐอัดฉีดเงินเข้าสู่ระบบ อันนำไปสู่การจ้างงานและโครงการต่าง ๆ ถือว่าประสบความสำเร็จ และในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่สหรัฐฯ ได้ระดมแรงงานและผันเศรษฐกิจ เพื่อตอบรับกับอุตสาหกรรมสงคราม อันเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจให้กระเตื้องขึ้น ภายหลังสงครามโลก การไม่ได้รับผลกระทบจากสงครามเหมือนยุโรป ทำให้เศรษฐกิจของสหรัฐฯ มีความเจริญรุ่งเรืองอย่างมากและกลายเป็นผู้ออกเงินกู้รายใหญ่กับประเทศอื่น ๆ สหรัฐฯ ยังได้ผูกตัวเองเข้ากับระบบเศรษฐกิจโลก ผ่านองค์กรที่ตัวเองได้ร่วมก่อตั้งในช่วงหลังสงคราม เช่น ธนาคารโลก และกองทุนการเงินระหว่างประเทศ

เศรษฐกิจสหรัฐ ฯ ยังคงเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่องในทศวรรษที่ 50 และ 60 ภายใต้นโยบายแฟร์ดีลของแฮร์รี ทรูแมน และโครงการสังคมมั่งคั่ง (Affluent Society) ของลินดอน บี จอห์นสัน แต่การเข้าร่วมสงครามเวียดนามที่ใช้งบประมาณมหาศาลรวมไปถึงวิกฤตการณ์น้ำมันโลกในทศวรรษที่ 70 ได้ทำให้สหรัฐฯ พบกับปัญหาทางเศรษฐกิจจนประธานาธิบดีริชาร์ด นิกสันต้องยกเลิกการแลกเปลี่ยนเงินดอลลาร์สหรัฐฯ กับทองคำ ดังที่เรียกว่านิกสันช็อค (Nixon shock) (Handerson, 1997, p. 278) อย่างไรก็ตาม เศรษฐกิจในทศวรรษที่ 80 ยุคของเรแกน ซึ่งดำเนินนโยบายเสรีนิยมใหม่ อันได้แก่ การลดค่าใช้จ่ายภาครัฐ ตัดภาษี ลดกฎระเบียบทางธุรกิจ และควบคุมปริมาณเงิน เพื่อลดอัตราเงินเฟ้อ นโยบายเช่นนี้ได้ทำให้เศรษฐกิจของสหรัฐฯ มีสภาพฟื้นตัวขึ้น

ส่วนในยุคของจอร์จ ดับเบิลยู บุช ยังคงสนับสนุนลัทธิเสรีนิยมใหม่ ตามแบบของพรรครีพับลิกัน อย่างเคร่งครัด และบุชยังถูกกล่าวหาจากฝ่ายตรงกันข้ามว่า ได้พยายามผสมผสานลัทธิทหารนิยมเข้ากับลัทธิเสรีนิยมใหม่ เช่น การทำสงครามในอัฟกานิสถาน และอิรัก เป็นการเปิดประตูให้กับบริษัทเอกชนของต่างชาติ ได้เข้ามากอบโกยทรัพยากรในประเทศทั้ง 2 โดยเฉพาะน้ำมัน บุชยังถูกโจมตีว่าเน้นนโยบายเศรษฐกิจแบบเสรีนิยม โดยเฉพาะด้านการเงิน จนนำไปสู่วิกฤตเศรษฐกิจครั้งใหญ่ของประเทศ ในปี 2008 ที่ระบาดไปถึงทั่วโลกและยังส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจโลกไปอีกหลายปี (Time Magazine, n.d., Online)

ประธานาธิบดีคนปัจจุบัน คือ บารัค โอบามา จากพรรคเดโมแครต ได้พยายามแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจถดถอย โดยดำเนินนโยบายก้าวหน้านิยม และการให้รัฐเข้าไปแทรกแซงตลาด

ตามแบบของลัทธิเคนส์ นอกจากนี้ธนาคารกลางของสหรัฐฯ ยังมีนโยบายคิวอี (QE หรือ Qualitative easing) ที่เน้นการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ โดยอัดฉีดเม็ดเงินเข้าไปในระบบเศรษฐกิจ กล่าวคือ รัฐบาลจะเข้าไปซื้อสินทรัพย์ของสถาบันการเงิน และให้สถาบันทางการเงินปล่อยกู้ให้ภาคเอกชนต่อไป อันเป็นการกระตุ้นให้ประชาชนในประเทศมีการใช้จ่ายมากขึ้น แม้ว่าโอบามาจะถูกโจมตีว่ามีแนวคิดโน้มเอียงทางลัทธิสังคมนิยมในบางประเด็น แต่ในด้านเศรษฐกิจระหว่างประเทศ โอบามาก็ยังยึดถือเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมใหม่ เช่น สนับสนุนความตกลงหุ้นส่วนยุทธศาสตร์เศรษฐกิจเอเชีย–แปซิฟิก (Trans–Pacific Strategic Economic Partnership Agreement: TPP) ซึ่งเป็นการสร้างเขตเสรีทางการค้าระหว่าง 12 ประเทศซึ่งจะส่งผลกระทบถึงเศรษฐกิของโลกถึงร้อยละ 40 (Kasperkevic,2015,Online)

สถิติปี 2014 สหรัฐฯ มีผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ 17,419 ,000,000,000 เหรียญสหรัฐฯ อันถือว่าใหญ่เป็นอันดับ 1 ของโลก (Trading Economics,2015, Online) แต่มีความมั่งคั่งหรือความเท่าเทียมกันของอำนาจซื้ออยู่ในอันดับ 2 รองจากจีน คือ 17,418,900,000,000 เหรียญสหรัฐฯ (Wikipedia, 2015, Online) อันสะท้อนถึงความตกต่ำของความยิ่งใหญ่ทางเศรษฐกิจของสหรัฐฯ นอกจากนี้ สหรัฐฯ ยังมีหนี้สาธารณะเป็นจำนวนมาก คือ มีหนี้ร้อยละ 70.4 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ โดยมีเจ้าหนี้รายใหญ่ คือ จีน และญี่ปุ่น (Wikipedia, 2015, Online) อันส่งผลกระทบทำให้เศรษฐกิจสหรัฐฯ ชะลอตัว เพราะรัฐบาลจำเป็นต้องจำกัดวงหนี้ เพื่อไม่ให้ต่างชาติได้ดอกเบี้ยสูงเกินไป รัฐบาลยังต้องเก็บภาษีสูงขึ้น เพราะจำกัดการกู้ยืมเงิน ในขณะเดียวกันยังต้องตัดงบของกองทุนบางประเภทที่สำคัญต่อชีวิตชาวอเมริกัน เช่น กองทุนผู้สูงอายุ

สหรัฐฯ ยังประสบปัญหากับความแตกต่างทางชนชั้น ที่ทวีความรุนแรงขึ้น ดังจะดูสัมประสิทธิ์จินี อยู่ในอันดับ 41 ของโลก (Business insider, 2014) ซึ่งถือได้ว่าอยู่ในอันดับที่สูงมากในบรรดาประเทศที่พัฒนาแล้ว อันส่งผลให้เกิดการประท้วงของคนอเมริกันจำนวนมาก ภายใต้ชื่อขบวนการ คือ การยึดครองถนนวอลสตรีท (Occupy Wall Street) ในปี 2011 โดยมีจุดเริ่มต้นที่มหานครนิวยอร์ค เพื่อประท้วงลัทธิทุนนิยมและอิทธิพลครอบงำประเทศของชนชั้นนำ ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นมีจำนวนร้อยละ 1 ของประชากรทั้งประเทศ (Ann and Orvis, 2014, p. 29) ต่อมาขบวนการนี้ได้ขยายไปประเทศอื่น ๆ อีกเป็นจำนวนมาก

ฝรั่งเศส

ฝรั่งเศสเป็นกรณีศึกษาที่น่าสนใจที่ว่าแม้จะมีอุดมการณ์ทางเศรษฐกิจโดยรวมเป็นทุนนิยม แต่ก็มีระดับของระบบทุนนิยมที่หลากหลายกว่าสหรัฐฯ เช่นมีการผสมผสานกับลัทธิสังคมนิยม ระบบทุนนิยมของฝรั่งเศสเกิดขึ้นในช่วงหลังการล่มสลายของระบบศักดินา เช่นเดียวกับอังกฤษ ฝรั่งเศสยังเน้นลัทธิพาณิชย์นิยมควบคู่ไปลัทธิการล่าเมืองขึ้น อันเป็นเหตุให้

ทั้งฝรั่งเศสและอังกฤษต้องแข่งขันและทำสงครามกันอันเนื่องจากการแย่งอาณานิคม เช่น ฝรั่งเศสได้ให้การช่วยเหลือให้ชาวอาณานิคมในอเมริกาปลดแอกจากอังกฤษ รวมไปถึงสงครามเจ็ดปี (Seven Years' War) ในช่วงระหว่างปี 1754 ถึง 1763 ซึ่งต้องใช้เงินจำนวนมหาศาล ทำให้ฝรั่งเศสมีปัญหาทางเศรษฐกิจเพราะมีหนี้สินมาก ความไร้ประสิทธิภาพของนโยบายทางเศรษฐกิจของรัฐบาลพระเจ้าหลุยส์ที่ 16 โดยเน้นการเก็บภาษีจากราษฎรมากกว่าชนชั้นกลางและศาสนจักร รวมทั้งภัยพิบัติทางธรรมชาติ ทำให้เกิดการปฏิวัติฝรั่งเศสในที่สุด (Mckay ,Bennett and John, 2006, pp.700–701)

ภายหลังการปฏิวัติ รัฐบาลของคณะปฏิวัติพยายามแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ โดยการยึดที่ดินและทรัพย์สินขององค์กรทางศาสนา และเร่งพิมพ์ธนบัตรมาใช้เอง อันเป็นผลให้เกิดภาวะเงินเฟ้อขั้นรุนแรง นอกจากนี้ กลุ่มทางอุดมการณ์ทางการเมืองต่าง ๆ ได้เกิดความขัดแย้งกันในเรื่องเศรษฐกิจ เช่น กลุ่มจิรงแดง และกลุ่มจาโคแบง ซึ่งเป็นกลุ่มหัวรุนแรงที่ได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มกรรมาชีพผู้ยากไร้ (sans–culottes) ซึ่งต้องการให้รัฐบาลเพิ่มรายได้ จำกัดราคาสินค้าและยุติภาวการณ์ขาดแคลนอาหาร อีกทั้งยังลงโทษผู้กักตุนอาหาร เมื่อพระเจ้านโปเลียนขึ้นครองราชย์ในปี 1800 พระองค์ได้ทรงพยายามแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ โดยการสร้างสาธารณูปโภคขนานใหญ่เพื่อกระตุ้นการจ้างงานและการค้า เช่น การสร้างถนน คลอง สะพาน รวมไปถึงการกระตุ้นเศรษฐกิจ โดยการขึ้นภาษีต่อสินค้าต่างชาติ รวมไปถึงการสนับสนุนทางการเงินหรือเงินกู้แก่ธุรกิจต่าง ๆ สร้างระบบค่าเงิน และก่อตั้งธนาคารกลาง ซึ่งควบคุมการเงินของฝรั่งเศส

เศรษฐกิจฝรั่งเศสโดยภาพรวม ในช่วงสาธารณรัฐที่ 2 และ 3 ยังคงประสบความสำเร็จและความล้มเหลวสลับกันไป เพราะความไร้เสถียรภาพของรัฐบาล ซึ่งไม่สามารถแก้ไขปัญหาเดิม ๆ เช่น ภัยพิบัติทางเกษตรกรรม ความวุ่นวายทางสังคมอันเกิดจากประท้วงของกลุ่มต่าง ๆ รวมไปถึงความแตกต่างทางชนชั้น ซึ่งได้ทำให้ลัทธิสังคมนิยมได้รับความนิยมอย่างมาก จนได้กลายเป็นอุดมการณ์กระแสหลักโดยการสนับสนุนจากพรรคสังคมนิยม สาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ฝรั่งเศสมีความมั่งคั่งตั้งแต่ศตวรรษที่ 19 คือการกลายเป็นศูนย์กลางของวัฒนธรรมโลก โดยการผลิตสินค้าส่งออกทั่วโลก เพราะฝรั่งเศสแสวงหาผลประโยชน์จากการค้ากับอาณานิคมของตนที่มีอยู่ในส่วนต่าง ๆ ของโลก เช่นในปี 1939 จำนวน 1 ใน 3 ของการส่งออกสินค้าของฝรั่งเศสอยู่ที่ประเทศต่าง ๆ ในอาณานิคม

ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ฝรั่งเศสต้องพบกับปัญหาทางเศรษฐกิจเช่นเดียวกับอังกฤษ และยังต้องปลดปล่อยประเทศต่าง ๆ ในอาณานิคมให้เป็นอิสระ แม้จะพยายามกลับมายึดครองอีกครั้ง อย่างเช่น ภูมิภาคอินโดจีน แต่ก็ประสบความล้มเหลว เศรษฐกิจฝรั่งเศสฟื้นตัวได้เพราะปัจจัยสำคัญ คือ เงินช่วยเหลือจากแผนมาร์เชลล์ (Marshall Plan) และยังเปิดให้ประชาชน

ที่อยู่ในประเทศที่เคยเป็นอาณานิคม ได้อพยพเข้ามาทำงานในอังกฤษได้แก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงานในช่วงหลังสงคราม นอกจากนี้ คนที่ต่างชนชั้นกันหรืออยู่ในกลุ่มต่าง ๆ ล้วนมีความสามัคคีในการช่วยบูรณะประเทศแม้ว่าจะเป็นเพียงชั่วขณะ

นอกจากนี้ ฝรั่งเศสในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ยังเป็นต้นแบบของอุดมการณ์ คือ รัฐนิยม (Statism) อันหมายถึง การที่รัฐเป็นตัวหลักในการช่วยเหลือ และจัดการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ มีการสร้างแผนพัฒนาเศรษฐกิจ (Indicative planning) ซึ่งแต่ละแผนใช้เวลา 4 หรือ 5 ปี ในยุคของชาร์ลเดอโกล รัฐมุ่งเน้นที่ภาคอุตสาหกรรมและบริษัทโดยการช่วยเหลืออย่างมากในรูปแบบของเงินช่วยเหลือ หรือการให้กู้เงิน รัฐยังทำให้ประเทศพึ่งพิงน้ำมันน้อยลง โดยการหันไปพัฒนาแหล่งพลังงานจากนิวเคลียร์ อุดมการณ์รัฐนิยมได้ทำให้ฝรั่งเศสพบกับความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจอย่างมาก ในช่วงปี 1945–1975 ดังที่เรียกกันว่า “สามสิบปีแห่งความรุ่งเรือง” (Trente Glorieuses) ฝรั่งเศสได้กลายเป็นประเทศที่มีความเจริญทางเศรษฐกิจสูงสุดในโลกประเทศหนึ่ง (Dormois, 2004, p. 11)

อย่างไรก็ตาม เศรษฐกิจของฝรั่งเศสต้องเข้าสู่ภาวะชะงักงันในกลางทศวรรษที่ 70 เพราะผลกระทบจากราคาน้ำมันโลก และความล้มเหลวของภาคอุตสาหกรรมที่เกิดจากการรวมศูนย์อำนาจไว้ที่รัฐมากจนเกินไป จนไม่สามารถแข่งขันกับตลาดโลกได้ ในช่วงต้นทศวรรษที่ 80 รัฐบาลภายใต้การนำของนายฟร็องซัว มีแตร็อง ได้ปฏิบัติตามแนวรัฐนิยมเหมือนเดิม แต่ได้เพิ่มสวัสดิการสังคม และเปิดให้ชนชั้นต่าง ๆ เช่นสหภาพแรงงานได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ แต่ก็พบว่าได้ทำให้สภาพเศรษฐกิจของฝรั่งเศสเลวร้ายลง ในที่สุดรัฐบาลได้ตัดสินใจยุตินโยบายแบบรัฐนิยมลงและหันมาเน้นเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมใหม่ เช่น การแปรรูปให้หน่วยงานภาครัฐกลายเป็นเอกชน และการลดทอนกฎระเบียบทางธุรกิจเพื่อประสิทธิภาพในการแข่งขันกับตลาดโลก นโยบายเช่นนี้ได้รับความนิยมจากทุกรัฐบาล แม้ว่าจะได้รับการประท้วงจากประชาชนอยู่บ่อยครั้งก็ตาม ภายหลังจากนั้นไม่ว่ารัฐบาลอนุรักษ์นิยมภายใต้การนำของนายฌัก ชีรัก และนายนีกอลา ซาร์กอซีได้เน้นนโยบายไม่เก็บเพิ่มภาษีคนรวยเพิ่มด้วยความหวังว่าจะเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจ ส่วนฟร็องซัว ออล็องด์ได้รับเลือกให้เป็นประธานาธิบดีคนปัจจุบัน ตั้งแต่ปี 2012 เพราะเสนอนโยบายไปทางสังคมนิยม อย่างเช่น การให้รัฐเข้าไปควบคุมการเงิน และเน้นการเก็บภาษีเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ แต่ออล็องด์ก็ไม่ประสบความสำเร็จในนโยบายทางเศรษฐกิจเช่นนี้นัก (The Washington Times, 2015, Online)

แม้ว่าปัจจุบันฝรั่งเศสมีผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศใหญ่เป็นอันดับ 6 ของโลก คือ 2,846,889,000,000 เหรียญสหรัฐ ฯ (Wikipedia, 2015, Online) และมีความเท่าเทียมกันของอำนาจซื้ออยู่ในอันดับที่ 9 ของโลก คือ 2,580,800,000,000 เหรียญสหรัฐฯ (Wikipedia,

2015, Online) รวมไปถึงสัมประสิทธิ์จินีของฝรั่งเศส ซึ่งอยู่ในอันดับที่ดีมาก คือ อยู่ในอันดับ 101 ของโลก แต่เศรษฐกิจของฝรั่งเศสประสบความตกต่ำ เพราะวิกฤตเศรษฐกิจโลกในปี 2008 และวิกฤตเศรษฐกิจค่าเงินยูโร (Euro zone crisis) ได้ทำให้นายออล็องด์ ต้องหาทางแก้ไขเสียใหม่เช่น เพิ่มภาษีผู้มีรายได้สูง อย่างไรก็ตามนโยบายการเก็บภาษีจำนวนมหาศาลของรัฐบาลทำให้คนมีฐานะร่ำรวย เช่น นักธุรกิจและผู้มีชื่อเสียงในวงการต่าง ๆ หลายคน ได้เปลี่ยนไปถือสัญชาติของประเทศอื่น เช่นเดียวกับการย้ายการลงทุนไปยังต่างประเทศ (Henrique Almeida, 2014, Online) นอกจากนี้ การเพิ่มการใช้จ่ายภาครัฐต่อสังคมของรัฐบาลฝรั่งเศส เช่น การจ้างงานและสวัสดิการ ยังขัดแย้งกับนโยบายโดยรวมของประเทศกลุ่มสหภาพยุโรป ในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจที่เน้นความมีวินัยทางการเงินอย่างมาก

จีน

จีน เป็นตัวอย่างของระบบเศรษฐกิจที่ประสบความสำเร็จอย่างสูงในปัจจุบัน จนมีความยิ่งใหญ่เทียบชั้นได้กับสหรัฐฯ และเป็นต้นแบบของประเทศที่ปกครองแบบเผด็จการ แต่มีระบบเศรษฐกิจที่ค่อนไปทางทุนนิยม ถึงแม้จีนจะเคยมีเศรษฐกิจที่ยิ่งใหญ่และเป็นมหาอำนาจทางการค้ามาเมื่อหลายร้อยปีก่อน ด้วยระบบพาณิชย์นิยม แต่ในช่วงปลายราชวงศ์ชิง จีนได้รับสมญาว่าเป็น “ยักษ์ป่วยแห่งเอเชีย” รัฐบาลต้องสูญเสียเงินไปเป็นจำนวนมหาศาล เพื่อความอยู่รอดของประเทศ เช่น การทำสงครามฝิ่นกับอังกฤษถึง 2 ครั้ง ในช่วงปี 1839 ถึงปี 1842 และ 1856 ถึงปี 1860 ทำให้จีนต้องเสียค่าปฏิกรรมสงครามและยังยกหัวเมืองชายฝั่งทะเลหลายแห่งให้อังกฤษและตะวันตกได้ควบคุม นอกจากนี้ การทำสงครามกับขบถไทปิง ก็ทำให้ราชวงศ์ชิงเกือบล้มละลาย แม้ว่าราชสำนักจะพยายามปฏิรูปการปกครอง แต่ก็เปลี่ยนรูปแบบของการรวมศูนย์กลางอำนาจไว้ที่ระบบราชการ ซึ่งมีมาหลายร้อยปีได้ยาก

นับตั้งแต่เปลี่ยนจากระบอบสาธารณรัฐในปี 1911 ซึ่งตั้งแต่บัดนั้นจนถึงปี 1949 เศรษฐกิจจีนค่อนข้างชะงักงัน และได้รับความเสียหาย เพราะปัจจัยทางการเมือง เช่น ลัทธิขุนศึกและสงครามกลางเมือง รวมไปถึงการบุกรุกโดยกองทัพญี่ปุ่น ความเจริญทางเศรษฐกิจของจีนกระจุกอยู่เป็นแห่ง อย่างเช่น เมืองที่อยู่ภายใต้อิทธิพลของต่างชาติ คือ ปักกิ่ง และเทียนสิน ต่างมีความเจริญทางเศรษฐกิจสูงกว่าเมืองทั่วไปอย่างเทียบไม่ได้ เศรษฐกิจของจีนในยุคของรัฐบาลของเจียง ไคเช็ค ซึ่งสามารถรวมประเทศจีนให้เป็นหนึ่งเดียวในช่วงปี 1928 ต้องพบกับปัญหามากมาย ถึงแม้เจียง จะพยายามปฏิรูประบบเศรษฐกิจและการเงิน พร้อมกับความช่วยเหลือทางการเงินและการทหารจากสหรัฐอเมริกา แต่จีนก็ต้องพบกับปัญหาเงินเฟ้อและตลาดมืด รวมไปถึงอาชญากรรม ไม่ว่าโสเภณี และองค์กรนอกกฎหมาย การฉ้อราษฎร์บังหลวง

ของระบบราชการ เป็นเหตุให้รัฐบาลไม่สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดจากช่วงสงครามได้ดีนัก (Fenby, 2003, p. 139)

ในยุคของคอมมิวนิสต์ ช่วงปี 1953 จนถึง 1957 จีนได้เลียนแบบสหภาพโซเวียต โดยเริ่มนโยบายเศรษฐกิจที่รวมอำนาจไว้ที่ศูนย์กลาง การควบคุมระบบอุตสาหกรรมและเกษตรกรรม โดยรัฐอย่างสมบูรณ์ เพื่อก้าวสู่การเป็นรัฐสังคมนิยมอย่างแท้จริง เป็นการเปลี่ยนแปลงจากเดิมในช่วงปี 1949–1950 ที่ยังคงระบบผสม คือ ควบคุมโดยรัฐและเอกชน ซึ่งประสบความสำเร็จพอใช้ได้ ในช่วงปี 1958–1960 เหมา เจ๋อตง ได้ออกนโยบายก้าวกระโดดไกล (Great Leap Forward) เพื่อจะเร่งการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่ขึ้นอยู่กับแรงงานของมนุษย์ และความกระตือรือร้นของมวลชน ต่ออุดมการณ์แห่งการปฏิวัติ แต่ผลลัพธ์ที่ได้คือ ความล้มเหลวที่มีผลต่อระบบเศรษฐกิจจีนอย่างมหาศาล และยังทำให้คนจีนหลายสิบล้านคนต้องเสียชีวิตจากภัยพิบัติ ผู้สืบต่อตำแหน่งผู้นำของพรรค คือ หลิว เชาฉี และ เติ้ง เสี่ยวผิง ได้พยายามปฏิรูปเศรษฐกิจเสียใหม่ โดยหันมาผสมผสานการควบคุมเศรษฐกิจ โดยรัฐกับระบบตลาดเสรีเพื่อกระตุ้นการผลิต โดยเฉพาะด้านเกษตรกรรม จนสามารถฟื้นฟูเศรษฐกิจของจีนขึ้นมาได้ (Goodman, 1994, pp. 65–69)

ภายหลังจากที่เติ้ง ก้าวขึ้นมาเป็นผู้นำสูงสุด จึงได้เปลี่ยนทิศทางของประเทศจากลัทธิเหมาไปสู่ตลาดเสรี รวมไปถึงแนวคิดแบบลิเบอร์ทาเรียน คือ ให้รัฐเข้ามาเกี่ยวข้องในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ รวมไปถึงโครงการต่าง ๆ เพื่อประชาชนให้น้อยลง ในปี 1979 รัฐส่งเสริมให้มีการทดลองเปิดเขตเศรษฐกิจเสรีในบางส่วนเสียก่อน เริ่มจากเมืองเซนเจิ้น จูไฮ่ และชานตู ในมณฑลกวางตุ้ง และเซี่ยมิน ในมณฑลฟุเจี้ยน ก่อนที่จะขยายไปทั่วประเทศ มีการยกเลิกการควบคุมราคาสินค้าและเชื้อเพลิง รวมไปถึงสวัสดิการตลอดชีพที่เคยมีในยุคของเหมา ที่สำคัญรัฐยังละเมิดข้อห้ามแบบชาตินิยมที่มีมานาน โดยการกู้ยืมเงินจากตะวันตก และเปิดให้นายทุนจากตะวันตกเข้ามาลงทุนเป็นจำนวนมหาศาล (Hauss, 2009, pp. 285–288) ซึ่งผู้นำของพรรคยุคหลัง ก็ได้สืบทอดนโยบาย เพื่อตอบสนองกับระบบทุนนิยมที่แพร่หลายตั้งแต่หลังสงครามโลกเย็น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคของนายเจียง เจ๋อหมิน นั้น ได้นำจีนเข้าสู่ระบบตลาดเสรีใหม่ เช่น จีนสามารถสมัครเป็นสมาชิกขององค์กรการค้าโลก (World Trade Organization) ในปี 2001 อันนำความสำเร็จทางเศรษฐกิจมาสู่จีนอย่างมหาศาล อย่างเช่น ทำให้จีนกลายเป็นผู้ส่งออกเป็นอันดับ 1 ของโลก (The Economist, 2011, Online)

สำหรับอุดมการณ์ทางเศรษฐกิจของจีนในปัจจุบัน จะเป็นแบบลัทธิทุนนิยมแบบรัฐเป็นหุ้นส่วน (State Capitalism) คือ ให้พรรคคอมมิวนิสต์เข้ามาถือหุ้นสำคัญในกิจกรรมทางเศรษฐกิจและธุรกิจต่าง ๆ ซึ่งดำเนินไปตามรูปแบบของระบบทุนนิยม รวมไปถึงการยกเลิก

การเป็นรัฐสวัสดิการ นโยบายเช่นนี้ประสบความสำเร็จมาก และมีตัวเลขของการเพิ่มของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศของจีนเพิ่มสูงขึ้น และตัวเลขความเจริญทางเศรษฐกิจก้าวกระโดดในทุกปี อย่างเช่น ในสถิติปี 2014 จีน มีผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ 10,380,380,000,000 เหรียญสหรัฐฯ ซึ่งถือว่าใหญ่เป็นอันดับ 2 ของโลก (Wikipedia, 2015, Online)

ถึงแม้จะมีผู้คาดคะเนว่าเศรษฐกิจของจีน อาจจะก้าวทันและแซงหน้าสหรัฐฯ ไปในไม่อีกกี่ทศวรรษข้างหน้า แต่ถ้าคำนวณสัมประสิทธิจีนีของจีน ก็อยู่อัตราที่ไม่สูงจากเกณฑ์เฉลี่ยนัก คือ 42.1 (Business Insider, 2014) อันอาจจะทำให้จีนยังไม่สามารถแข่งขันกับสหรัฐฯ ได้ในประเด็นนี้ ที่สำคัญ แม้ว่าจีนจะมีชื่อเสียงในเรื่องค่าแรงค่อนข้างต่ำ ทำให้มีความสามารถในการแข่งขันสูง แต่คุณภาพของสินค้าจำนวนมากที่ผลิตในจีนจำนวนมาก มักถูกตำหนิในเรื่องของความไร้คุณภาพ นอกจากนี้ ดัชนีการพัฒนามนุษย์ของจีนอยู่ในลำดับ 91 ของโลก อันแตกต่างจากสหรัฐฯ ที่มีดัชนีการพัฒนามนุษย์อยู่ในลำดับ 5 (สำหรับฝรั่งเศสอยู่ในลำดับ 20) (Wikipedia, 2015, Online) อันสะท้อนว่าจีนยังต้องอาศัยเวลาอีกยาวนาน ในการจะก้าวทันสหรัฐฯ ในด้านอื่นนอกจากผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ

จากกรณีศึกษา สามารถเปรียบเทียบโดยการสรุปโดยสังเขป ดังต่อไปนี้

1. ผู้นำของรัฐบาลไม่ว่ารูปแบบใด ต้องพยายามปรับเปลี่ยนและยืดหยุ่นนโยบายทางเศรษฐกิจของตัวเอง เพื่อให้ประเทศของตนอยู่รอดไปตามสถานการณ์ อันสะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของลัทธิชาตินิยม และผลประโยชน์ของชาติว่าสำคัญเหนือสิ่งอื่นใด ดังเช่นจีนในยุคของเติ้ง เสี่ยวผิง ที่ต้องปรับเปลี่ยนกับระบบตลาดเสรี จนมีระบบเศรษฐกิจแบบรัฐชี้นำ หรืออย่างเช่น นายอัลลอง ประธานาธิบดีฝรั่งเศส ที่ต้องผ่อนปรนแนวคิดสังคมนิยมของตน กับระบบตลาดเสรีเช่นกัน

2. ประเทศที่เป็นเผด็จการอำนาจนิยม ไม่จำเป็นต้องมีฐานะทางเศรษฐกิจด้อยกว่าประเทศประชาธิปไตยเสมอไป ดังเช่นจีน ซึ่งเจริญกว่าฝรั่งเศส อย่างไรก็ตามจีนมีความเจริญกว่าฝรั่งเศสแต่ในด้านผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ ส่วนตัวชี้วัดความมั่งคั่งด้านอื่นค่อนข้างจะด้อยกว่าฝรั่งเศส อันสะท้อนว่าจีนยังมีการพัฒนาเศรษฐกิจที่ไม่รอบด้าน และมีความยั่งยืนอันเป็นผลมาจากการปกครองแบบเผด็จการ

3. ประเทศที่เป็นประชาธิปไตยเสรีนิยม มักมีแนวโน้มในการกระจายความมั่งคั่งได้ดีกว่าประเทศที่เป็นเผด็จการ กระนั้นต้องคำนึงถึงปัจจัยอื่นที่มีบทบาทแทนประชาธิปไตย เช่น ระบบทุนนิยม ซึ่งเน้นการแข่งขันกันจนเกินไป รวมไปถึงอำนาจผูกขาดของนายทุนหรือชนชั้นสูง นอกจากนี้ อคติทางเชื้อชาติก็มีส่วนสำคัญ เพราะสหรัฐฯ มักกระจุกความมั่งคั่งที่ชนผิวขาวมากกว่าคนสีผิวอื่น ๆ

4. เศรษฐกิจแบบโลกาภิวัฒน์ โดยเฉพาะอุดมการณ์เสรีนิยมใหม่ มีผลต่อทุกประเทศในกลุ่มศึกษา ที่จะต้องปรับตัวตามจนมีแบบแผนเป็นหนึ่งเดียวกัน สามารถใช้เกณฑ์วัดเดียวกัน แม้ว่าจะมีลักษณะเฉพาะตนอยู่ในระดับหนึ่ง อย่างเศรษฐกิจแบบทุนนิยมของสหรัฐฯ ก็มีความแตกต่างจากฝรั่งเศส หรือจีนนั้นมีระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมที่ผสมผสานกับระบบสังคมนิยม จนทำให้เกิดระบบทุนนิยมที่ชี้นำโดยรัฐ

สรุป

เศรษฐกิจกับการเมืองเป็นสิ่งที่สำคัญ และมีความเกี่ยวโยงต่อกันอย่างมาก ดังตัวอย่างเช่น ลัทธิการเมืองเป็นตัวกำหนดเศรษฐกิจ โดยเฉพาะเรื่องของตลาด อย่างเช่น ลัทธิทุนนิยม ลัทธิเสรีนิยมใหม่ ลัทธิพาณิชย์นิยม ลัทธิเคนส์ ลัทธิสังคมนิยม ลัทธิเสรีนิยมสังคมนิยม ลัทธิมาร์กซ์ ฯลฯ ซึ่งมีมุมมองต่อตลาดในรูปแบบที่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตามเศรษฐกิจของโลกปัจจุบัน คือ โลกาภิวัฒน์ ได้ทำให้ลัทธิดังกล่าวมีการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะลัทธิเสรีนิยมใหม่ หรือระบบตลาดเสรี ดังเช่นการเปิดอิสระในเรื่องทุน สินค้า แรงงาน และการบริการ ได้มีอิทธิพลต่อเศรษฐกิจต่าง ๆ ของโลกอย่างมหาศาล อันส่งผลให้รัฐนั้นลดบทบาทลง ปล่อยให้องค์กรระหว่างประเทศ อย่างเช่น สหภาพยุโรป และอาเซียน รวมไปถึงข้อสัญญาระหว่างประเทศ เช่น ข้อตกลงเขตการค้าเสรีอันส่งผลให้รัฐต่าง ๆ ลดหรือกำจัดภาษีอันนำไปสู่การเพิ่มการแข่งขันและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ แม้ว่าทำให้ประเทศมีความร่ำรวยมากขึ้น

แต่ภาวะโลกาภิวัฒน์ก็ทำให้รัฐมีภาวะที่เปราะเพิ่มขึ้น เช่นเดียวกับผลกระทบด้านลบแก่ประชาชนอันส่งผลให้เกิดขบวนการต่อต้านเศรษฐกิจแบบบเสรีนิยมใหม่ เศรษฐกิจแบบโลกาภิวัฒน์ยังมีผลให้เศรษฐกิจของประเทศต่าง ๆ สามารถเปรียบเทียบกันโดยผ่านตัววัดซึ่งสามารถจัดออกเป็น 4 ประเภท คือ 1) ความเจริญเติบโต อย่างเช่น ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ 2) ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ อย่างเช่น เกณฑ์ความเท่าเทียมกันของอำนาจซื้อ 3) ความไม่เท่าเทียมกัน เช่น เส้นความยากจน และ 4) ดัชนีการพัฒนามนุษย์ สำหรับประเทศในกรณีศึกษา คือ สหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส และจีน นั้น ก็ได้สะท้อนถึงการตอบรับของรัฐบาลกับเศรษฐกิจแบบโลกาภิวัฒน์ ในรูปแบบที่แตกต่างกัน เช่นดียวกับตัววัดทางเศรษฐกิจของแต่ละประเทศ ได้แสดงถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างอุดมการณ์ทางการเมืองกับเศรษฐกิจ และกระแสโลกาภิวัฒน์

คำถามสำหรับการอภิปราย

1. ท่านคิดว่าระหว่างเศรษฐกิจกับการเมือง สิ่งไหนสำคัญกว่ากัน เพราะเหตุใด

2. ท่านคิดว่าลัทธิสังคมนิยม หรือเสรีนิยมใหม่ มีความเหมาะสมที่สุดในโลกยุคโลกาภิวัฒน์ เพราะเหตุใด

3. ท่านคิดว่าการลงทุนจากต่างชาติเป็นสิ่งสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศหรือไม่ เพราะอะไร

4. ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับนโยบายเขตเศรษฐกิจเสรี เพราะเหตุใด

5. ท่านคิดว่าประเทศที่ร่ำรวยจำเป็นต้องมีความสุขมากกว่าประเทศที่ยากจนกว่าหรือไม่ เพราะเหตุใด

6. ท่านคิดว่าความเป็นประชาธิปไตยเกี่ยวข้องกับความเจริญทางเศรษฐกิจหรือไม่ เพราะอะไร

7. ท่านคิดว่าลัทธิคอมมิวนิสต์ เป็นสิ่งจำเป็นต้องความเจริญของเศรษฐกิจจีนหรือไม่ เพราะอะไร

บรรณานุกรม

Almeida, H. (July 25, 2014). **Rich French Fleeing Hollande Taxes Find Portugal Haven.** Retrieved July 25, 2014 from http://www.bloomberg.com/news/articles/2014-07-23/rich-french-fleeing-hollande-taxes-find-sanctuary-in-portugal

Ann, C., and Orvis, S. (2014**). Introducing Comparative Politics: Concepts and Cases in Context.** US: CQ Press.

Barrington, L.,Bosia,M.J.,Bruhn,K.,Giaimo,S.,and McHenry,Jr.,D.E.(2010). **Comparative Politics: Structure& Choices.** Boston: Cengage Learning.

Baylis, J., and Smith, S. (2005). **The Globalization of World Politics.** Oxford University Press.

Carbaugh, R. J. (2007). **An Applications Approach to Contemporary Economics.** USA: Thomson South-Western.

D'Anieri, P. (2010). **International Politics: Power and Purpose in Global Affairs.** USA: Wadsworth Publishing.

Dormois, J.P. (2004). **The French Economy in the Twentieth Century.**UK: Cambridge University Press.

Fenby, J. (2003). **Generalissimo Chiang Kai-shek and the China He Lost.** UK: Free Press.

Goodman, D. (1994). **Deng Xiaoping and the Chinese Revolution.** New York: Routledge.

Handerson, C. (1997). **International Relations: Conflict and Cooperation at the Turn of the 21st Century.** USA: Mcgraw-Hill College.

Hauss, C. (2009). **Comparative Politics: Domestic Response to Global Challenges.** New York: Wadsworth Cengage learning.

Henretta, J. A. (2008). **America's History, Volume I.** USA: Bedford/St. Martin's.

Kasperkevic,J.(October 10 ,2015). **Obama defends controversial TPP deal and dismisses secrecy concerns**. Retrieved October 10,2015 ,from http://www.theguardian.com/business/2015/oct/10/obama-defends-tpp-deal-dismisses-secrecy-concerns

Kesselman, M., Krieger, J., Joseph, and W. A. (2007). **Introduction to Comparative Politics: Political Challenges and Changing Agendas.** Boston: Wadsworth.

McCormick,J.(2007).**Comparative Politics in Transition.** USA :Wadsworth publishing.

Mckay, J. P., Hill, B. D., and Buckler, J. (2006). **A History of Western Society.** USA: Charles Hartford.

The Economist. (December 10, 2011). **Ten years of China in the WTO : Shades of grey.** Retrieved September 10, 2015, from http://www.economist.com/node/21541408

Time Magazine. (n.d.). **25 People to Blame for the Financial Crisis.** Retrieved December 5, 2014, from http://content.time.com/time/specials/packages/article/0,28804,1877351_1877350_1877320,00.html

The Washington Times. (January5, 2015). **Hope but no change in France: Strangulation is never a good thing for an economy.** Retrieved January 5, 2015, from http://www.washingtontimes.com/news/2015/jan/5/editorial-francois-hollandes-failing-economic-plan/

Trading Economics. (2015). **United States GDP.** Retrieved January 31, 2015, from http://www.tradingeconomics.com/united-states/gdp.

United Nations Development Programme. (2014**). International Human Development Indicators.** Retrieved January 22, 2015, from http://hdr.undp.org/en/countries

Wikipedia. (2015). **List of countries by Human Development Index.** Retrieve January 5, 2015, from https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_Human_Development_Index

Wikipedia. (2015). **National debt of the United States.** Retrieved January 5, 2015, from https://en.wikipedia.org/wiki/National_debt_of_the_United_States.

บทที่ 6

ฝ่ายบริหาร (Executive)

สำหรับส่วนของรัฐบาลและการปกครอง ของวิชาการเมืองการปกครองเปรียบเทียบนั้น จำเป็นที่ต้องกล่าวถึงฝ่ายบริหารเสียก่อน เพราะฝ่ายบริหารเป็นหนึ่งในอำนาจอธิปไตยของรัฐบาล ที่แบ่งได้เป็น 3 ฝ่าย คือ ฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ และฝ่ายตุลาการ ตามแนวคิดของ ชาลส์ เดอ เซอกงดา บารง แห่งมงแตสกีเยอ ที่ต้องการให้ทั้ง 3 ส่วน มีการตรวจสอบและดุลอำนาจซึ่งกันกันและกัน (Check and balance) เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ และความโปร่งใส และที่สำคัญ คือ ผู้ใดสามารถกุมอำนาจได้โดยเด็ดขาด การแบ่งรัฐบาลออกเป็น 3 ฝ่าย นี้ได้รับความนิยมจากประเทศทั้งหลาย แม้แต่ระบอบเผด็จการ หากแต่ว่าประเทศที่เป็นประชาธิปไตยจะมีการถ่วงดุลทางอำนาจ ระหว่างฝ่ายดังกล่าวได้ดี และโปร่งใสกว่า

สำหรับความหมายของฝ่ายบริหารคือองค์ประกอบหนึ่งของรัฐบาล ซึ่งมีอำนาจและความรับผิดชอบที่สำคัญ คือ กำหนดนโยบายของรัฐ และดำเนินการให้นโยบายเหล่านั้นเกิดประสิทธิพล (Heywood, 2007, p.358)ในการเมืองการปกครองเปรียบเทียบ ฝ่ายบริหารสามารถถูกแบ่งเป็นประเภทโดยใช้ประมุขของฝ่ายบริหารเป็นหลัก อันจะเป็นตัวบ่งบอกอุดมการณ์ และรูปแบบการปกครองของรัฐนั้นได้อย่างชัดเจน

ประมุขของฝ่ายบริหาร สามารถแบ่งได้ 2 ประเภท ตามหน้าที่และบทบาท ดังต่อไปนี้ (Joseph, 2013, pp. 53–54, 203–204)

1. ประมุขของรัฐ (Head of state)

หมายถึง ผู้มีตำแหน่งสูงสุดของรัฐซึ่งมีหน้าที่ เช่น เป็นองค์ประธานของพิธีกรรมของรัฐ และเป็นจุดศูนย์รวมทางจิตใจของคนในชาติ ประมุขของรัฐมีหน้าที่เกี่ยวกับการบริหาร เช่น ลงนามเป็นตัวแทนในกฎหมาย เพื่อนำออกใช้หรือเป็นผู้อนุมัติให้มีการเปิดหรือยุบสภา แต่งตั้งคณะรัฐมนตรี

2. ประมุขของรัฐบาล (Head of government)

หมายถึง ผู้มีตำแหน่งสูงสุดในรัฐบาล ซึ่งมีหน้าที่และอำนาจเต็มในการบริหารประเทศ แต่ตำแหน่งในด้านสังคม เช่น ระดับพิธีกรรมของรัฐ อาจจะด้อยกว่าประมุขของรัฐ ประมุขของรัฐบาล มักทำหน้าที่เป็นฝ่ายนำเสนอแก่ประมุขของรัฐให้อนุมัติ เช่น การเปิดหรือยุบสภา แต่งตั้งคณะรัฐมนตรี

ประมุขของฝ่ายบริหาร สามารถแบ่งออกเป็นประเภทต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. กษัตริย์เป็นประมุขของรัฐ (Monarchy as a head of state)

1.1 ระบบกษัตริย์และระบบสมบูรณาญาสิทธิราช (Monarchy and Absolute Monarchy)

1.2 ระบบกษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ (Constitutional Monarchy)

2. สาธารณรัฐ (Republic)

2.1 ระบบรัฐสภาอันมีประธานาธิบดีเป็นประมุข (Parliamentary republic)

2.2 ระบบประธานาธิบดี (Presidential system)

2.3 ระบบประธานาธิบดีกึ่งรัฐสภา (Semi–Presidential system)

3. ระบอบเผด็จการ (Dictatorship)

กษัตริย์เป็นประมุขของรัฐ (Monarchy as a head of state)

1.1 ระบบกษัตริย์นิยมและระบบสมบูรณาญาสิทธิราช (Monarchy and Absolute Monarchy)

1.1.1 ระบบกษัตริย์นิยม (Monarchy)

หมายถึง ระบบที่กษัตริย์หรือจักรพรรดิเป็นประมุขทั้งของรัฐและรัฐบาล ตามความเชื่อเช่นนี้ กษัตริย์เปรียบได้กับอวตารของพระเจ้าลงมาเกิดบนโลกมนุษย์ หรืออีกความเชื่อหนึ่งคือ กษัตริย์ได้รับอำนาจหรือเทวสิทธิ์จากพระเจ้า (Devine right) พระองค์จึงเปี่ยมด้วยพระบารมีและพระราชอำนาจในการปกครองประชาชนทั้งมวล อย่างไรก็ตาม กษัตริย์ โดยเฉพาะในช่วงศักดินา (Feudalism) กลับมีอำนาจจำกัดจากกฎหมายรัฐธรรมนูญ และที่สำคัญ คือ อำนาจของขุนนาง ซึ่งมีอย่างมากมายจนสามารถคานอำนาจหรือต่อสู้กับกษัตริย์ได้ อย่างเช่น อังกฤษในช่วงหลังมหากฎบัตรที่กษัตริย์คือพระเจ้าจอห์นถูกขุนนางบังคับให้มอบอำนาจอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ และรัฐสภาในปี 1215

1.1.2 ระบบสมบูรณาญาสิทธิราช (Absolute Monarchy)

หมายถึงระบอบที่กษัตริย์ หรือจักรพรรดิเป็นประมุขทั้งของรัฐและรัฐบาล แต่แตกต่างจากระบบกษัตริย์นิยมทั่วไป เพราะพระองค์มีบารมีและอำนาจโดยเด็ดขาดเหนือขุนนางหรือกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ ทั้งหลายในสังคม ระบอบนี้พัฒนามาจากระบบกษัตริย์นิยมที่กษัตริย์ในหลายประเทศ สามารถต่อสู้จนมีอำนาจเหนือขุนนาง หรือกลุ่มผลประโยชน์อื่น กษัตริย์จึงทรงเป็นทั้งประมุขของรัฐและของรัฐบาล อย่างไรก็ตาม กษัตริย์อาจแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีเพื่อบริหารประเทศร่วมกับพระองค์ หรือเป็นตัวแทนของพระองค์ แต่กษัตริย์ยังสามารถสั่งปลดนายกรัฐมนตรี ได้เช่นเดียวกับการกำหนดธรรมนูญได้ตามพระทัย ส่วนรัฐสภามีลักษณะเหมือนกับสภาตรายาง ที่รองรับการตัดสินใจของกษัตริย์เพียงอย่างเดียว

ระบอบเช่นนี้เกิดขึ้นในหลายยุค เช่น ยุคของทรราชย์ผู้รู้แจ้ง (Enlightened Despot) หรือกษัตริย์ในยุคแห่งการรู้แจ้ง (ศตวรรษที่ 17–19) ซึ่งทรงมีอำนาจเด็ดขาด โดยตั้งอยู่บนแนวคิดหลักเหตุและผล กษัตริย์เช่นนี้ถือว่าการบริหารประเทศเป็นพันธะที่กษัตริย์พึงกระทำเพื่อความสงบสุขของประชาชนทั้งมวล กษัตริย์แบบทรราชย์ผู้รู้แจ้ง ได้รับการยกย่องว่านำชาติของตนไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ การเมือง ศิลปวัฒนธรรม ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพในการนับถือศาสนา และการแสดงออกทางการเมือง ตัวอย่างได้แก่ พระเจ้าชาร์ลส์ที่ 3 แห่งสเปน พระนางแคทารีนแห่งรัสเซีย พระเจ้าแฟเดริกที่ 2 แห่งแคว้น ปรัสเซีย (Mckay ,Bennett and John, 2006, pp. 615–623)

สำหรับระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช ที่ยังหลงเหลือในปัจจุบัน ได้แก่ พระเจ้าสมเด็จพระราชาธิบดีอึม สวาตี ที่ 3 ของสวาซิแลนด์ สมเด็จพระราชาธิบดีอับดุลลอฮ์ ของซาอุดีอาระเบีย สมเด็จพระราชาธิบดีอับดุลลอฮ์ ที่ 2 ของจอร์แดน สมเด็จพระราชาธิบดีฮะมัด บิน อีซา อัลเคาะลีฟะฮ์ ของบาห์เรน อย่างไรก็ตาม ระบอบนี้ต้องพบกับความท้าท้ายอย่างมาก สำหรับกระแสโลกภาวิฒน์ ที่มีอุดมการณ์ประชาธิปไตยเป็นหลักใหญ่ อย่างเช่นกรณีอาหรับสปริง ที่ประชาชนในซาอุดีอาระเบีย จอร์แดน และบาห์เรน ได้ทำการประท้วงรัฐบาลอย่างหนัก แต่รัฐบาลสามารถหยุดยั้งกระแสการประท้วงไว้ได้ ทั้งใช้ทั้งกำลังปราบปราม และสัญญากับประชาชนว่า จะปฏิรูปเพื่อให้ประเทศก้าวสู่ประชาธิปไตย และปรับปรุงความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีกว่าเดิม (Karthikeyan, 2015, Online)

1.2 ระบบกษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญหรือกษัตริย์เป็นประมุข (Constitutional Monarchy)

ระบบกษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ หมายถึง ระบบที่ทั้งกษัตริย์ และสามัญชนปกครองประเทศร่วมกัน โดยสามารถอธิบายบทบาทและหน้าที่ ผ่านบุคคลทั้ง 2 คือ กษัตริย์และนายกรัฐมนตรี อันมีลายละเอียดดังต่อไปนี้

1.2.1 กษัตริย์ (Monarchy)

กษัตริย์ เป็นประมุขของรัฐ ซึ่งทรงมีอำนาจที่ถูกจำกัดหรือกำหนดโดยรัฐธรรมนูญ รวมไปถึงรัฐสภา ดังศัพท์ภาษาอังกฤษอีกคำหนึ่ง คือ (Limited Monarchy) กษัตริย์ต้องไม่มีบทบาทในการบริหารประเทศ ไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม พระองค์มีหน้าที่เพียงเป็นประธานในรัฐพิธี เช่น การเปิดรัฐสภา หรือการเป็นแขกของรัฐบาลต่างประเทศและให้คำปรึกษาแก่รัฐบาล ซึ่งบริหารโดยนายกรัฐมนตรี สำหรับอำนาจดั้งเดิมของกษัตริย์ เช่น การแต่งตั้งตำแหน่งทางการเมือง การอนุมัติกฎหมาย หรือการประกาศสงคราม ล้วนแต่ต้องมาจาก

การกราบบังคมทูลจากนายกรัฐมนตรี เช่นเดียวกับการที่กษัตริย์จะมีพระราชดำรัสหรือแสดงความคิดเห็นประการใดต่อสาธารณชน จะต้องผ่านการเห็นชอบของรัฐสภาเสียก่อน

อย่างไรก็ตาม กษัตริย์ในหลายประเทศยังคงมีอำนาจบางประการ เช่น การอนุมัติกฎหมาย ซึ่งกษัตริย์สามารถยับยั้งไม่ลงพระปรมาภิไธย (ดังคำที่เรียกว่า วีโตหรือ Veto) แล้วส่งกฎหมายฉบับนั้นกลับคืนไปให้รัฐสภาพิจารณาใหม่ได้ กระนั้นรัฐสภาสามารถลงคะแนนเสียงเพื่อส่งคืนกฎหมายกลับไปให้กษัตริย์เพื่อพิจารณาใหม่ ถ้าหากกษัตริย์ไม่ลงพระปรมาภิไธยอีกครั้ง รัฐสภาสามารถประกาศใช้กฎหมายฉบับนั้นได้ ราวกับว่ากษัตริย์ได้ลงพระปรมาภิไธยไปเรียบร้อยแล้ว ตัวอย่างของระบอบกษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ ได้แก่ ประเทศในยุโรปตะวันตก อย่างเช่น สวีเดน เดนมาร์ก เบลเยี่ยม เนเธอร์แลนด์ เอเชีย ได้แก่ ญี่ปุ่น ไทย กัมพูชา มาเลเซีย

การสืบตำแหน่งของระบบกษัตริย์ทั้ง 2 แบบ โดยมากใช้รูปแบบทางสายเลือด ยกเว้น จะมีสามัญชนที่ตั้งขึ้นตัวเองเป็นกษัตริย์เสียเอง อาจจะมีผู้สืบสันตสมบัติที่มีการตั้งไว้อย่างชัดเจน (Heir apparent) คือ มกุฎราชกุมาร หรือมกุฎราชกุมารี (Crown Prince/ Crown Princess) หรือไม่มีการกำหนดรัชทายาทชัดเจน กล่าวคือภายหลังจากกษัตริย์องค์ก่อนสิ้นพระชนม์ เหล่าขุนนางจะประชุมกัน เพื่อเลือกรัชทายาทซึ่งมีคุณสมบัติตามกฎมนเทียรบาลหรือความเหมาะสมตามสถานการณ์ต่าง ๆ อันใกล้เคียงกับกษัตริย์อีกรูปแบบหนึ่ง คือ กษัตริย์ที่มาจากการสรรหา (Elective monarchy) โดยการให้สภาเลือกกษัตริย์จากบรรดาเจ้าชายหรือผู้ครองแคว้น ซึ่งมีศักดิ์เท่าเทียมกันขึ้นเป็นกษัตริย์ ในบางรัฐมีการผลัดเปลี่ยนกันเป็นกษัตริย์ตามวาระที่ได้กำหนดไว้ ตัวอย่างเช่น มาเลเซีย บางรัฐให้เลือกจากสามัญชน อย่างเช่น นครรัฐวาติกัน ที่มีการเลือกองค์สันตะปาปาจากกลุ่มพระราชาคณะ (Cardinals) หรือบางรัฐ ดังเช่น ทิเบต ใช้วิธีการเลือกประมุขผ่านการเสี่ยงทาย ว่าองค์ทะไลลามะซึ่งเพิ่งสิ้นพระชนม์ไปจะไปประสูติใหม่เป็นใคร จึงเลือกคนนั้นมาเป็นทะไลลามะพระองค์ต่อไป แม้ว่าจะยังเยาว์วัยก็ตาม อย่างไรก็ตาม เมื่อไม่นานมานี้ องค์ทะไลลามะองค์ปัจจุบันทรงแสดงเจตจำนงว่าจะยกเลิกรูปแบบการปกครองเช่นนี้ (BBC, 2014, Online)

1.2.2 นายกรัฐมนตรี (Prime Minister)

นายกรัฐมนตรีเป็นประมุขของรัฐบาล นายกรัฐมนตรีหากอยู่ในระบบสมบูรณาญาสิทธิราช จะมาจากการแต่งตั้งของกษัตริย์ แต่ถ้าในระบบกษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ นายกรัฐมนตรีจะมาจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ดังที่เรียกว่าระบบรัฐสภา (Parliamentary system) โดยส่วนใหญ่ นายกรัฐมนตรีเป็นหัวหน้าพรรคการเมือง ซึ่งได้คะแนนเสียงจากการเลือกตั้งมากที่สุด และสามารถจัดตั้งรัฐบาลได้ ไม่ว่ารัฐบาลจะประกอบด้วยพรรคการเมืองผสมหรือพรรคเดียว

สภาผู้แทนราษฎร จะให้การรับรองนายกรัฐมนตรี และนายกรัฐมนตรีตั้งรัฐบาล โดยการตั้งคณะรัฐมนตรี (Cabinet) จากการสรรหากลุ่มบุคคลซึ่งอาจมาจากทั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ที่สังกัดพรรคร่วมรัฐบาล หรือเชิญบุคคลภายนอกมาเป็นรัฐมนตรี (Minister) ที่รับผิดชอบกิจการด้านต่าง ๆ ผ่านกระทรวง รวมไปถึงรองนายกรัฐมนตรี ที่สามารถปฏิบัติหน้าที่แทนนายกรัฐมนตรีได้ อนึ่ง นายกรัฐมนตรีอาจไม่ได้มาจากหัวหน้าพรรคการเมือง หรือเป็นหัวหน้าพรรคการเมืองที่คะแนนเสียงข้างน้อย (minority) หรืออาจไม่ได้มาจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก็ได้ ตามแต่ข้อตกลงและปัจจัยทางการเมือง แต่ที่สำคัญที่สุด คือตามเงื่อนไขที่รัฐธรรมนูญได้กำหนดไว้

นายกรัฐมนตรี จะพ้นจากตำแหน่งได้ในกรณี เช่น เสียชีวิต ลาออกหรือหมดวาระตามที่รัฐธรรมนูญได้กำหนดไว้ หรือรัฐบาลได้รับการไม่ไว้วางใจจากรัฐสภาหรือรัฐบาลไม่สามารถผลักดันให้กฎหมายผ่านสภาจึงต้องลาออก ภายหลังจากนั้น นายกรัฐมนตรีจึงทูลเกล้าให้พระมหากษัตริย์ประกาศยุบสภา และเปิดให้มีการเลือกตั้งใหม่ ตามเวลาที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้

ประเทศที่เป็นกรณีศึกษา ได้แก่ อังกฤษ

ในประวัติศาสตร์ของอังกฤษ นับตั้งแต่การทำมหากฎบัตร (แมคนาคาร์ตา) ในปี 1215 เป็นต้นมา พระราชอำนาจของกษัตริย์จึงมีอยู่อย่างจำกัด อันเป็นผลให้อังกฤษไม่เคยมีระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช และเป็นต้นแบบของระบบรัฐสภา ในศตวรรษที่ 20 ตัวอย่างที่สะท้อนถึงขีดจำกัดของพระราชอำนาจของกษัตริย์ได้ชัดเจน ได้แก่ กรณีของพระเจ้าเอ็ดเวิร์ด ที่ 8 (ครองราชย์ปี 1936) ทรงปราถนาจะอภิเสกสมรสกับผู้หญิงชาวอเมริกัน อันเป็นผลให้ศาสนจักรและรัฐบาลคัดค้านอย่างรุนแรงเพราะผู้หญิงคนนั้นผ่านการหย่าร้างถึง 2 ครั้ง และอดีตสามีของเธอยังคงมีชีวิตอยู่ นายสแตนลีย์ บาลด์วิน นายกรัฐมนตรีกราบทูลว่า หากพระองค์ยังคงทรงยืนกรานว่า จะอภิเสกสมรสกับผู้หญิงชาวอเมริกัน เขาจะลาออกจากตำแหน่งและยุบสภา ทำให้พระเจ้าเอ็ดเวิร์ดต้องสละราชสมบัติ ในปลายปี 1936 (BBC, 2013, Online)

สมเด็จพระราชินีนาถเอลิซาเบธ ที่ 2 แห่งราชวงศ์วินเซอร์ (ประสูติปี 1926 –?) ทรงเป็นพระประมุขของค์ปัจจุบันของอังกฤษ นอกจากนี้ พระองค์ยังทรงเป็นประมุขของเครือจักรภพอังกฤษ (Common Wealth) ซึ่งเป็นองค์กรการร่วมมือกันระหว่าง 54 ประเทศที่เคยเป็นอาณานิคมของอังกฤษ (ยกเว้น รวันดา และโมแซมบิก) หลายประเทศ มีสมเด็จพระราชินีนาถเอลิซาเบธ เป็นประมุข อย่างเช่น แคนาดา ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ อย่างไรก็ตาม เนื่องจากรัฐธรรมนูญของอังกฤษไม่เป็นลายลักษณ์อักษร มีเพียงกฎหมายฉบับต่าง ๆ ที่ประชาชนอาจไม่รู้จัก อันเป็นผลให้เกิดความเข้าใจคาดเคลื่อนของสาธารณชน เกี่ยวกับ

พระราชอำนาจ (Royal Prerogative) ในปี 2003 รัฐบาลจึงต้องจัดทำรายชื่อที่แน่ชัดเพื่อความโปร่งใสของพระองค์ ในฐานะกษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ คือ ทรงต้องได้รับการกราบทูลและรับสนองพระราชโองการ โดยนายกรัฐมนตรี จึงจะประกาศให้กิจการต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ สามารถเกิดขึ้นได้อย่างเป็นระเบียบ พระราชอำนาจดังกล่าว ได้แก่ (FindLaw UK, n.d., Online)

1) ในประเด็นการบริหารราชการแผ่นดิน

1.1) การแต่งตั้งและการปลดรัฐมนตรี

1.2) การออกและการยกเลิกพาสปอร์ต

1.3) การแต่งตั้งคณะที่ปรึกษาของสมเด็จพระราชินี

1.4) การยุบสภา

1.5) การมอบเครื่องอิสริยาภรณ์แก่ข้าราชการ

1.6) การมอบหมายภาระและกฎระเบียบแก่กองทัพ

1.7) การกำหนดให้มีการเลือกตั้ง

2) ในประเด็นต่างประเทศได้แก่

2.1) การประกาศรับรองรัฐอื่น

2.2) การประกาศสงคราม

2.3) การทำสนธิสัญญา

2.4) การแต่งตั้งนักการทูต

2.5) การระดมกองทัพในสหราชอาณาจักรและต่างประเทศ

สำหรับพระราชอำนาจในการประกาศสงครามนั้น มีความเชื่อกันว่าสมเด็จพระราชินีนาถเอลิซาเบธ ทรงสามารถประกาศสงครามโดยพระองค์เอง แต่รัฐบาลได้แสดงอย่างชัดเจนว่า สิทธินี้เป็นของนายกรัฐมนตรี ที่สามารถประกาศสงครามโดยไม่ต้องการการรับรองจากรัฐสภา อันแตกต่างจากสหรัฐอเมริกา ที่จะต้องผ่านการรับรองของรัฐสภาเสียก่อน ทำให้เกิดความขัดแย้งในวงการการเมืองของอังกฤษอย่างมาก เพราะต้องการให้รัฐสภามีอำนาจมากกว่านี้

อนึ่งการที่ สมเด็จพระราชินีนาถเอลิซเบธทรงอยู่ในราชสมบัติมายาวนานตั้งแต่ปี 1952 (มีนายกรัฐมนตรีอังกฤษ ดำรงตำแหน่งมาแล้ว 12 คน จนถึงปัจจุบัน) ได้ทำให้ราชวงศ์อังกฤษ มีทุนทางสังคมอย่างมหาศาล แม้ว่าจะเกิดเรื่องอื้อฉาวในราชวงศ์หลายต่อหลายครั้ง โดยเฉพาะกรณีเจ้าหญิงไดอาน่า ที่ทรงหย่าร้างกับเจ้าฟ้าชายชาร์ลส์ และการสิ้นพระชนม์ของพระองค์ ในปี 1997 ได้ทำให้คะแนนความนิยมต่อราชวงศ์ตกต่ำที่สุด อย่างไรก็ตาม ราชวงศ์วินเซอร์ และสมเด็จพระราชินีนาถเอลิซาเบธ สามารถสร้างภาพพจน์ได้ดีเยี่ยม

จนกลับได้รับความนิยมของคนอังกฤษได้มากมายในปัจจุบัน แม้จะมีคนอังกฤษที่สนับสนุนการปกครองแบบสาธารณรัฐ หรือการยกเลิกสถาบันกษัตริย์ แต่มีอัตราส่วนที่ไม่สูงนัก (Edemariam, 2013, Online)

สำหรับนายกรัฐมนตรีของอังกฤษ มีอำนาจและบทบาทเช่น (Garnett and Lynch, 2009, p. 144)

1) เป็นผู้นำเสนอนโยบายต่อรัฐสภา

2) เป็นผู้นำของรัฐบาลในการกำหนดนโยบายและการบริหารรัฐกิจทั่วไป

3) มีอำนาจสามารถปรับคณะรัฐมนตรีได้โดยไม่ต้องผ่านรัฐสภา

4) เป็นผู้นำสูงสุดของระบบราชการ

5) เป็นตัวแทนของอังกฤษในการทำสัญญาระหว่างประเทศ

นายกรัฐมนตรีของอังกฤษ มาจากการเลือกของสภาผู้แทนราษฎร ไม่มีการจำกัดวาระการดำรงตำแหน่ง ตามฐานะทางการเมืองแล้ว นายกรัฐมนตรีมีศักดิ์เท่ากับสมาชิกในคณะรัฐมนตรีของตน (First Among Equals) คือ รัฐมนตรีในคณะสามารถพูดคุยหรือโต้แย้งนายกรัฐมนตรีอย่างอิสระ แม้นายกรัฐมนตรีจะมีอำนาจในการปรับคณะรัฐมนตรี อย่างไรก็ตาม อังกฤษตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา นายกรัฐมนตรีหลายคนดูเปี่ยมด้วยบารมีและเข้มแข็ง ไม่ว่า วินสตัน เชอร์ชิลล์ (ดำรงตำแหน่งปี 1951–1955) หรือมาร์กาเร็ต แทชเชอร์ ทำให้ตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ดูมีอำนาจครอบงำความคิดของคณะรัฐมนตรีได้อย่างมากมาย แต่ในหลายกรณี รัฐมนตรีบางคนสามารถมีอิทธิพลเหนือนายกรัฐมนตรีได้ อันสะท้อนว่านายกรัฐมนตรีมีอำนาจจำกัดมากในพรรคการเมือง ดังเช่นกรณี นายกอร์ดอน บราวน์ ซึ่งเคยดำรงตำแหน่งเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ร่วมกับกลุ่มนักการเมืองได้กดดันให้นายโทนี แบลร์ ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี (Wintour, 2013, Online) อย่างไรก็ตาม นายกรัฐมนตรีอังกฤษ สามารถลาออกจากตำแหน่ง และมอบหมายให้รัฐมนตรีหรือนักการเมืองในพรรคเดียวกัน ดำรงตำแหน่งแทนตนได้ โดยไม่จำเป็นยุบสภาเพื่อเลือกตั้งใหม่เสียก่อน

ข้อได้เปรียบของการมีกษัตริย์เป็นประมุข

1. กษัตริย์ ทรงเปรียบได้กับกรรมการที่เป็นกลาง เพราะพระองค์ไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง จึงไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับกลุ่มผลประโยชน์ หรือพรรคการเมืองได้

2. กษัตริย์ ทรงเป็นสัญลักษณ์ของความเป็นเอกภาพและศักดิ์ศรีของชาติ

3. กษัตริย์ เป็นผู้เปี่ยมด้วยปัญญาและประสบการณ์ ซึ่งจะสามารถเป็นที่ปรึกษาให้กับนายกรัฐมนตรี และรัฐบาลซึ่งไม่สามารถมีอำนาจได้ยาวนาน

ข้อเสียเปรียบของการมีกษัตริย์เป็นประมุข

1. ระบบกษัตริย์ มักถูกมองว่าละเมิดหลักประชาธิปไตย โดยเฉพาะระบบสมบูรณาญาสิทธิราช เพราะเป็นอภิสิทธิชนที่อยู่เหนือกฎหมาย

2. กษัตริย์บางประเทศ ถูกมองว่าเป็นตัวแทนของค่านิยมของชนชั้นสูง ไม่มีความสัมพันธ์กับประชาชน เช่น พระเจ้าอึมสวาตี ที่ 3 แห่งสวาซิแลนด์ ซึ่งทรงถูกโจมตีว่าใช้ชีวิตหรูหรา ในขณะที่ประเทศยากจน

3. บุคคลบางกลุ่มเห็นว่าสถาบันกษัตริย์ล้าสมัย ไม่เข้ากับยุคโลกาภิวัฒน์ ดังเช่น กลุ่มนิยมสาธารณรัฐในอังกฤษ และอีกหลายประเทศในเครือจักรภพอังกฤษ

สาธารณรัฐ (Republic)

สาธารณรัฐ หมายถึง การปกครองที่มีผู้ปกครองมาจากประชาชน อาจจะด้วยการเลือกตั้ง หรือวิธีอื่น เช่น การแต่งตั้ง หรือการทำรัฐประหารโค่นล้มผู้นำคนก่อนก็ได้ แนวคิดนี้ตั้งอยู่บนความเชื่อว่า ผู้ปกครองต้องถือว่ารัฐกิจเป็นเรื่องของสาธารณะ ไม่ใช่เรื่องส่วนตัวเหมือนกับระบบกษัตริย์ (Merriam–Webster,n.d.,Online) อย่างไรก็ตาม ประเทศที่เป็นสาธารณรัฐอาจมีการปกครองแบบทั้งประชาธิปไตยหรือเผด็จการก็ได้ ดังประเทศในโลกที่ 3 ซึ่งมีอยู่บ่อยครั้งที่ทหารทำรัฐประหารขึ้นมาเป็นผู้นำสูงสุด

สาธารณรัฐ สามารถแบ่งประเภทตามผู้นำได้ดังต่อไปนี้

1. ระบบรัฐสภาอันมีประธานาธิบดีเป็นประมุข (Parliamentary Republic)

ระบบรัฐสภาอันมีประธานาธิบดีเป็นประมุข มีลักษณะเช่นเดียวกับระบบกษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ คือ ประธานาธิบดี เป็นเพียงประมุขฝ่ายพิธีกรรมเหมือนกษัตริย์ แต่ประธานาธิบดีเป็นสามัญชน ที่ทั้งได้รับการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน หรือการเลือกหรือแต่งตั้งจากรัฐสภา อำนาจการบริหารที่แท้จริงอยู่ที่ตัวนายกรัฐมนตรี และรัฐสภา ประธานาธิบดีจึงมีอำนาจจำกัด ซึ่งจะต้องมาจากคำร้องขอของนายกรัฐมนตรีและรัฐสภา

ตัวอย่างระบบรัฐสภาอันมีประธานาธิบดีเป็นประมุข ได้แก่ อิรัก อินเดีย ตุรกี ออสเตรีย เลบานอน เนปาล สำหรับตัวอย่างก็คือ เยอรมัน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

เยอรมัน

เยอรมันเคยมีการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราช มาตั้งแต่ก่อตั้งเป็นประเทศในปี 1871 แต่สงครามโลกครั้งที่ 1 ได้ก่อให้เกิดการปฏิวัติเยอรมันที่ส่งผลให้สมเด็จพระจักรพรรดิวิลเฮล์ม ที่ 2 ต้องสละราชสมบัติ และเยอรมันเข้าสู่ยุคสาธารณรัฐไวมาร์ (Weimar) อันมีการปกครองแบบประชาธิปไตย และระบบรัฐสภาอันมีประธานาธิบดีเป็นประมุข

ระหว่างปี 1919 ถึง1933 เมื่อพรรคนาซีเข้ามามีอำนาจในรัฐสภาของเยอรมัน ฮิตเลอร์ ได้รับการเสนอชื่อให้เป็นนายกรัฐมนตรีในปี 1933 เมื่อประธานาธิบดีพอล ฟอน ฮินเดนเบิร์ก ถึงแก่อสัญกรรมในปี 1934 ฮิตเลอร์ ได้ควบทั้งตำแหน่งประธานาธิบดีและนายกรัฐมนตรี ภายใต้ตำแหน่ง ท่านผู้นำ (Fuhrer)

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เยอรมันแยกเป็น 2 ประเทศ คือ สาธารณรัฐประชาธิปไตยเยอรมัน (German Democratic Republic) หรือ เยอรมันตะวันออกที่ มีการปกครองแบบคอมมิวนิสต์ และสหพันธสาธารณรัฐเยอรมัน (Federal Republic of Germany) หรือเยอรมันตะวันตก ซึ่งมีการปกครองประชาธิปไตยเสรีนิยม ก็ใช้การปกครองแบบรัฐสภา อันมีประธานาธิบดีเป็นประมุข และเมื่อทั้ง 2 ประเทศรวมกันในปี 1990 เยอรมันยังคงรูปแบบของเยอรมันตะวันตกตลอดจนถึงปัจจุบัน

ประธานาธิบดีเยอรมันในปัจจุบันมีอำนาจและบทบาท เช่น (Almond, et al., 2010, p. 266)

1. ลงนามอนุมัติกฎหมาย ให้คำปรึกษาแก่รัฐบาล
2. แต่งตั้งหรือปลดนายกรัฐมนตรีเมื่อได้รับการเสนอจากรัฐสภา
3. ประกาศการยุบสภาเมื่อได้รับการร้องขอจากนายกรัฐมนตรี
4. เป็นประมุขในระดับพิธีกรรมในประเทศ และยังเป็นตัวแทนที่ทรงเกียรติของประเทศในการติดต่อกับต่างประเทศ
5. การประกาศสงครามเมื่อได้รับการเสนอจากรัฐสภา

ประธานาธิบดีของเยอรมันในปัจจุบัน มาจากการเลือกของรัฐสภาทั้งสภาบนและสภาล่าง ในทุก ๆ 5 ปี ภายใต้การประชุมพิเศษ ที่เรียกว่า การประชุมระดับสหพันธรัฐ (Federal Convention) ประธานาธิบดีคนปัจจุบัน คือ นายโจอาคิม เกาฟ์ (ดำรงตำแหน่งปี 2012 –?) โดยนายกลาฟ์ ได้รับการเสนอชื่อจากพรรคการเมืองร่วมรัฐบาล ถึงแม้จะได้รับการต่อต้านจากนางอังเกลา แมร์เคิล นายกรัฐมนตรีก็ตาม

นายกรัฐมนตรีเยอรมัน (Germany Chancellor) ในปัจจุบันมีอำนาจ และบทบาทส่วนใหญ่คล้ายกับนายกรัฐมนตรีของอังกฤษ เช่น (Hauss, 2009, pp. 160–161)

1. เป็นผู้นำเสนอนโยบายต่อรัฐสภา
2. เป็นผู้นำของรัฐบาลในการกำหนดนโยบายและการบริหารรัฐกิจทั่วไป
3. มีอำนาจสามารถปรับคณะรัฐมนตรีได้โดยไม่ต้องผ่านรัฐสภา
4. เป็นผู้นำสูงสุดของระบบราชการเช่นเดียวกับเป็นผู้บังคับบัญชากองทัพ
5. สามารถออกพระราชกำหนดฉุกเฉิน อันเพิ่มอำนาจให้กับรัฐบาลในกรณีเร่งด่วนได้

นายกรัฐมนตรีเยอรมัน ถือได้ว่ามีอำนาจสูงมาก และไม่มีวาระการดำรงตำแหน่งที่แน่นอน อันคล้ายกับนายกรัฐมนตรีอังกฤษ นายกรัฐมนตรีที่ดำรงตำแหน่งยาวนานที่สุดคือ 16 ปี ได้แก่ นายเฮลมุต โคลต์ จนมีคนขนานนามการปกครองของเยอรมันแบบไม่เป็นทางการว่าประชาธิปไตยแบบนายกรัฐมนตรี (Chancellor democracy) นายกรัฐมนตรีคนปัจจุบัน คือ นางอังเกลา แมร์เคิล (ดำรงตำแหน่งตั้งแต่ปี 2005– ?) ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นผู้หญิงคนแรกที่รับตำแหน่งเช่นนี้ และนางแมร์เคิล ยังได้รับการจัดอันดับจากนิตยสารฟอร์บว่า เป็นผู้หญิงที่ทรงอิทธิพลที่สุดในโลกถึง 8 ครั้ง (The Guardian, 2015)

ระบบรัฐสภา ไม่ว่ามีพระมหากษัตริย์ หรือประธานาธิบดีเป็นประมุข มีข้อได้เปรียบและข้อเสียเปรียบ ดังต่อไปนี้

ข้อได้เปรียบ

1. ระบบรัฐสภา สามารถทำให้กฎหมายผ่านได้ง่ายกว่าระบบประธานาธิบดี ซึ่งอาจเกิดภาวะชะงักงันระหว่างตัวประธานาธิบดีกับรัฐสภา

2. ระบบรัฐสภา เอื้อต่อประเทศที่มีต่อแตกต่างของเชื้อชาติสูง เพราะอำนาจสามารถกระจายไปตามพรรคการเมืองต่าง ๆ ไม่เหมือนระบบประธานาธิบดี ที่อำนาจส่วนใหญ่อยู่ที่บุคคลคนเดียว

3. ประชาชนสามารถให้รางวัล หรือลงโทษผู้นำ คือ นายกรัฐมนตรี ได้อย่างรวดเร็ว เพราะนายกรัฐมนตรี สามารถเปลี่ยนได้ง่ายกว่าในระบบประธานาธิบดี

ข้อเสียเปรียบ

1. รัฐบาลขาดเสถียรภาพ หรือขาดความมั่นคง เพราะมีความเปลี่ยนแปลง เช่น ยุบสภาได้ง่าย ถ้าพรรคร่วมรัฐบาลไม่ใช่พรรคเดียวกุมอำนาจโดยเด็ดขาด

2. กฎหมายอาจไม่ได้รับการพิจารณาอย่างรัดกุมพอ เหมือนระบบประธานาธิบดี โดยเฉพาะประเทศที่มีสภาเดี่ยว (Unicameralism)

3. รัฐสภาที่มีเพียงพรรคเดียว กุมอำนาจเด็ดขาดสามารถออกกฎหมายได้ตามใจของตน

2. ระบบประธานาธิบดี (Presidential system)

ระบบประธานาธิบดี หมายถึง ระบบที่ประมุขของรัฐ และประมุขของรัฐบาลเป็นบุคคลคนเดียวกัน คือประธานาธิบดี ประธานาธิบดีมักมาจากการเลือกตั้งทางตรง ประเทศที่มีระบบประธานาธิบดี ก็ยังมีรัฐสภาที่ประกอบด้วยสมาชิกผู้แทนราษฎรและวุฒิสมาชิก (ยกเว้นประเทศที่มีสภาเดี่ยว) ทำให้ประธานาธิบดีต้องสังกัดพรรคการเมืองด้วย ดังนั้น การเลือกตั้งในระบบนี้ ประชาชนจะเลือกทั้งตัวประธานาธิบดี และนักการเมือง ที่มาจาก

พรรคการเมือง ที่ประธานาธิบดีสังกัด ผู้สมัครลงเลือกตั้งประธานาธิบดียังต้องจับคู่กับผู้สมัครลงเลือกตั้งตำแหน่งรองประธานาธิบดี (Vice President) ซึ่งมาจากพรรคเดียวกัน อันจะเป็นการรับประกันว่า จะสามารถทำหน้าที่แทนประธานาธิบดีได้ หากเกิดกรณีฉุกเฉิน

ระบบประธานาธิบดี แตกต่างจากระบบรัฐสภาอันมีประธานาธิบดีเป็นประมุข คือ ประธานาธิบดี มีอำนาจเต็มในการบริหารรัฐบาล และการตั้งคณะรัฐมนตรีที่ไม่ใช่มาจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ดังนั้น ฝ่ายบริหารจึงไม่ได้เป็นฝ่ายเดียวกับฝ่ายนิติบัญญัติ ประธานาธิบดีโดยมากไม่มีสิทธิออกกฎหมายเอง แต่มีสิทธิที่จะลงนามอนุมัติหรือยับยั้งกฎหมายที่มาจากรัฐสภา ประธานาธิบดี มักถูกมองว่าเป็นตำแหน่งที่ทรงอำนาจ ทำให้รัฐธรรมนูญต้องกำหนดให้ประธานาธิบดี มีวาระการดำรงตำแหน่งที่แน่นอน ประธานาธิบดียังสามารถถูกตรวจสอบ และคานอำนาจโดยฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายตุลาการ (Lawson, 2006, pp. 204–206) ส่วนรองประธานาธิบดีมีความสำคัญ คือ นอกจากจะแบ่งเบาภาระของประธานาธิบดี เช่น สามารถปฏิบัติหน้าที่แทนประธานาธิบดี ในกรณีที่ประธานาธิบดีไม่อยู่ในประเทศ รองประธานาธิบดีสามารถดำรงตำแหน่งเป็นประธานาธิบดีแทนได้ หากประธานาธิบดีพ้นจากตำแหน่งก่อนวาระ เช่น ลาออก หรือถึงเสียชีวิต

ประธานาธิบดี เป็นตำแหน่งที่มีเสถียรภาพกว่านายกรัฐมนตรี เพราะนายกรัฐมนตรีสามารถพ้นจากตำแหน่งได้ ถ้าฝ่ายค้านยื่นอภิปรายไม่ไว้วางใจ และมีการลงคะแนนเสียงไม่สนับสนุนรัฐบาลอย่างท่วมท้น แต่ประธานาธิบดีมีเพียงแค่การปลดรัฐมนตรี ซึ่งมีปัญหาออกอย่างไรก็ตาม ประธานาธิบดีก็สามารถพ้นจากตำแหน่งได้ หากมีการกระทำความผิดร้ายแรงอย่างเช่น เรื่องส่วนตัว ทางรัฐสภาจะใช้วิธีการไต่สวนการกระทำความผิด (Impeachment) ซึ่งในหลายประเทศมีโทษสูงสุดคือการไล่ออกจากตำแหน่ง และถูกดำเนินคดีตามกฎหมาย (Magleby ,et al.,2006, p. 36) อย่างไรก็ตาม ประธานาธิบดีในหลายประเทศมาจากการทำรัฐประหาร หรือว่าเป็นเผด็จการที่คืบคลาน สามารถแก้ไขรัฐธรรมนูญ หรือว่าเข้าไปแทรกแซงการเลือกตั้ง เพื่อให้ตนดำรงอยู่ได้นานจนไม่สามารถไต่สวนการกระทำความผิด ไม่ว่าจะกระทำทุจริตอย่างไรก็ตาม

ตัวอย่างของประเทศที่มีระบบการปกครองแบบนี้คือ อัฟกานิสถาน อาเจนตินา เม็กซิโก ฟิลิปปินส์ ซูดาน ไนจีเรีย สหรัฐอเมริกา ในบางประเทศมีตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแทนรองประธานาธิบดี เช่น อเมเนีย เกาหลีใต้ คาซักสถาน เปรู แต่นายกรัฐมนตรีมีอำนาจจำกัดและยังได้รับแต่งตั้งและควบคุมโดยประธานาธิบดี

สหรัฐอเมริกา

ในประวัติศาสตร์ที่ผ่านมา ประธานาธิบดีสหรัฐฯ มาจากพรรคการเมือง 2 พรรค คือ รีพับลิกัน และเดโมแครต สลับกัน และมีวาระการดำรงตำแหน่ง 4 ปี แต่สามารถดำรงตำแหน่งได้เพียง 2 สมัยติดต่อกัน มีเพียงประธานาธิบดีแฟรงคลิน ดี รูสเวลท์ (ดำรงตำแหน่งปี 1933 –1945) ที่สามารถดำรงตำแหน่งได้ถึงสมัยที่ 4 ก่อนจะถึงแก่อสัญกรรม ในช่วงท้ายของสงครามโลกครั้งที่ 2 ต่อมาจึงมีการแก้ไขรัฐธรรมนูญในปี 1951 เพื่อลดวาระของประธานาธิบดีลงมา ดังเช่นในปัจจุบัน

ประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา มีบทบาทและอำนาจ ดังต่อไปนี้ (Bunch, 2000, pp. 67–88)

1. เป็นหัวหน้าของคณะรัฐมนตรี ที่ทำหน้าที่บริหารรัฐกิจในด้านต่าง ๆ ประธานาธิบดียังมีอำนาจบัญชาการรัฐบาลกลาง (Federal government) ที่ประกอบด้วยข้าราชการกว่า 2.6 ล้านคน

2. เป็นผู้แต่งตั้งคณะรัฐมนตรี เช่นเดียวกับผู้พิพากษาศาลสูง เอกอัครราชทูต อัยการ รวมไปถึง ผู้ว่าการธนาคารกลาง ซึ่งจะต้องผ่านการรับรองจากเสียงเกินครึ่งหนึ่งของวุฒิสภาเสียก่อน

3. เป็นประมุขในระดับพิธีกรรม ทั้งในประเทศและระหว่างประเทศ นอกจากนี้ ประธานาธิบดี ยังได้ชื่อว่าเป็นผู้เจรจาคนสำคัญในประเด็นต่าง ๆ ของความสัมพันธ์กับประเทศอื่น ไม่ว่าทางการเมือง เศรษฐกิจ หรือสังคม

4. เป็นผู้แนะนำคนสำคัญ ที่จะชักจูงให้รัฐสภาแสดงความเห็นชอบแก่กฎหมาย นอกจากนี้ ประธานาธิบดียังเป็นผู้ลงนาม เพื่อให้กฎหมายที่ผ่านสภามานั้นสมบูรณ์ ประธานาธิบดียังสามารถส่งกฎหมายกลับคืน เพื่อให้สภาพิจารณาใหม่ หรือแสดงสิทธิในการยับยั้ง (veto) กฎหมายฉบับนั้น แต่ถ้าทั้ง 2 สภา ยังคงยืนยันกฎหมายฉบับเดิม กฎหมายก็จะถูกนำออกมาใช้ได้เลย

5. เป็นผู้นำเสนองบประมาณให้รัฐสภาได้พิจารณาและให้การรับรอง โดยประธานาธิบดี จะได้รับการช่วยเหลือจากสำนักการจัดการและงบประมาณ

6. เป็นผู้บัญชาการทหารสูงสุดของกองทัพ กฎหมายอำนาจเกี่ยวกับสงคราม (The war powers Act) ในปี 1973 ได้อนุญาตให้ประธานาธิบดีสหรัฐฯ สามารถสั่งการกองทัพในการเข้าร่วมสภาวะแห่งความเป็นปรปักษ์ (hostility) ภายใน 60 ถึง 90 วัน ต้องแจ้งให้รัฐสภาทราบก่อน เพื่อความเห็นชอบ

ประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา มักถูกมองจากสาธารณชนว่าเป็นบุคคลซึ่งทรงอิทธิพลที่สุดในโลกทั้งที่ความจริงแล้ว ประธานาธิบดีสหรัฐฯ มีอำนาจที่จำกัด เพราะรัฐธรรมนูญกำหนดให้

องค์กรต่าง ๆ เช่น รัฐสภา ตุลาการ มีการตรวจสอบและคานอำนาจกับประธานาธิบดี นอกจากนี้ในระดับต่างประเทศ แม้สหรัฐอเมริกาจะได้ชื่อว่าเป็นมหาอำนาจหมายเลข 1 ของโลก แต่ก็ใช่ว่าจะใช้อำนาจในการบงการประเทศเล็ก ๆ ได้ ตามใจชอบ โดยเฉพาะยุคหลังสงครามเย็น เพราะแต่ละประเทศมีอิสระเป็นของตัวเอง และมีการพัฒนาประเทศ ไม่ว่าด้านเศรษฐกิจและการทหาร ที่ทวีมากขึ้น จนโลกเข้าสู่ภาวะแห่งความหลากหลายของอำนาจ (plurality of power) นับแต่ตั้งก่อตั้งประเทศมา สหรัฐอเมริกามีประธานาธิบดีดำรงตำแหน่งถึง 44 คน สำหรับประธานาธิบดีคนปัจจุบัน คือ บารัค โอบามา ยังได้ชื่อว่าเป็นประธานาธิบดีผิวสีคนแรกในประวัติศาสตร์

สำหรับรองประธานาธิบดีสหรัฐฯ ถึงแม้จะมีความโดดเด่น โดยเฉพาะตอนลงสมัครแข่งขันร่วมกับประธานาธิบดี เป็นคู่ตัวแทนของพรรคการเมือง แต่เมื่อได้ดำรงตำแหน่งรองประธานาธิบดี อำนาจและบทบาทไม่สามารถเทียบกับประธานาธิบดีได้ เว้นไว้เสียว่าประธานาธิบดีจะเสียชีวิต หรือปราศจากความสามารถในการบริหารประเทศ รองประธานาธิบดีจึงจะมีอำนาจแทน (Sidlow and Henschen , 2006, p. 288) มีหลายกรณีที่รองประธานาธิบดี ขึ้นดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี เช่น ลินดอน บี จอห์นสัน เป็นประธานาธิบดี แทน จอห์น เอฟ เคนนาดี ที่ถึงแก่อสัญกรรม เพราะถูกลอบยิงที่เมืองดัลลัส รัฐเท็กซัส ในปี 1963 ส่วน เจอรัล ฟอร์ด ขึ้นดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีแทนริชาร์ด นิกสัน ที่ลาออกในปี 1974 อย่างไรก็ตาม รองประธานาธิบดีมีเกียรติยศมากดังเช่นอีกตำแหน่งหนึ่งของรองประธานาธิบดี คือเป็นประธานวุฒิสภา ซึ่งมีอำนาจเช่นเป็นประธานดูแลกระบวนการต่าง ๆ ในวุฒิสภา และยังสามารถลงคะแนนเสียง หรือชี้ขาดในกรณีที่วุฒิสภาไม่สามารถลงคะแนนเสียงโดยเด็ดขาด เพื่อตัดสินใจในกรณีใดกรณีหนึ่งได้

สำหรับการถูกไต่สวนการกระทำความผิดนั้น ในประวัติศาสตร์มีประธานาธิบดีสหรัฐ ฯ จำนวน 2 ท่าน ที่ต้องเข้ากระบวนการนี้ คือ แอนดรูว์ จอห์นสัน (ดำรงตำแหน่งปี 1865 –1869) และบิล คลินตัน (ดำรงตำแหน่งปี 1993–2001) ซึ่งโดนข้อหาให้การเท็จต่อชั้นศาล แต่ทั้งคู่สามารถรอดจากการถูกถอดออกจากตำแหน่งได้อย่างหวุดหวิด ส่วนริชาร์ด นิกสัน ลาออกจากตำแหน่งก่อนที่คณะกรรมการพิจารณาความผิด จะส่งรายงานไปให้รัฐสภา (Bunch, pp. 67–88) ประธานาธิบดีคนถัดมา คือ เจอรัล ฟอร์ด (ดำรงตำแหน่งปี 1974–1977) ได้ให้การอภัยโทษแก่นิกสัน แม้จะถูกโจมตีจากสาธารณชน ว่าเป็นข้อตกลงระหว่างนิกสันและฟอร์ด มาตั้งแต่ต้น

ระบบประธานาธิบดี มีข้อได้เปรียบและข้อเสียเปรียบ ดังต่อไปนี้

ข้อได้เปรียบ

1. ประธานาธิบดี เป็นสัญลักษณ์ของอำนาจประชาชน เพราะมาจากการเลือกตั้งโดยตรง

2. มีการแบ่งอำนาจกันอย่างชัดเจน ระหว่างฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติ เพราะรัฐมนตรีไม่ได้เป็นสมาชิกของรัฐสภา

3. ประธานาธิบดีมีความเด็ดขาด สามารถบัญชาการได้อย่างรวดเร็ว และดำเนินตามนโยบายได้อย่างต่อเนื่อง เพราะไม่ออกจากตำแหน่งได้ง่าย เหมือนระบอบรัฐสภาที่เปลี่ยนนายกรัฐมนตรีได้ ถ้าแพ้การลงมติไม่ไว้วางใจ

ข้อเสียเปรียบ

1. ประธานาธิบดี สามารถเป็นเผด็จการได้ง่าย จากการค่อย ๆ แก้ไขกฎหมายเพื่อให้ตัวเองมีอำนาจเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

2. ทำให้เกิดภาวะชะงักงันทางการเมือง (Political Gridlock) คือ ประธานาธิบดีอาจมีความขัดแย้งกับรัฐสภา ซึ่งมีสมาชิกส่วนใหญ่มาจากพรรคการเมืองอื่น ทำให้ไม่สามารถออกกฎหมายฉบับสำคัญได้

3. ตัวประธานาธิบดี มีวาระการดำรงตำแหน่งที่แน่นอน ดังนั้นสาธารณชนไม่สามารถเปลี่ยนแปลงประธานาธิบดีที่ตนไม่พอใจได้ อันแตกต่างจากระบบรัฐสภา ดังที่ได้กล่าวมา

3. ระบบประธานาธิบดีกึ่งรัฐสภา (Semi–Presidential system)

ระบบประธานาธิบดีกึ่งรัฐสภา หมายถึงระบบที่ประธานาธิบดี และนายกรัฐมนตรีเป็นประมุขร่วมกัน ประธานาธิบดี เป็นประมุขของรัฐ และยังมีอำนาจร่วมกับนายกรัฐมนตรีในการบริหารประเทศ ซึ่งสัดส่วนของการแบ่งอำนาจของทั้ง 2 ตำแหน่ง มีความแตกต่างตามแต่ละประเทศ

ตัวอย่างของประเทศที่มีการปกครองเช่นนี้ ได้แก่ แอลจีเรีย ซีเรีย ซิมบับเว โรมาเนีย อียิปต์ แต่ที่จะกล่าวโดยละเอียด คือ ประเทศกรณีศึกษา คือ ฝรั่งเศส และรัสเซีย เพราะฝรั่งเศสเป็นประเทศต้นแบบของระบบประธานาธิบดีกึ่งรัฐสภา ส่วนรัสเซียนั้นมีความน่าสนใจในกรณีของระบอบการเมือง ซึ่งเปลี่ยนไปมาระหว่างประชาธิปไตยและเผด็จการ ซึ่งประธานาธิบดีอย่างวราดิมีร์ ปูติน มักถูกโจมตีว่าใช้ความเป็นเผด็จการ ที่ส่งผลต่อนโยบายต่างประเทศ และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ในยุคปัจจุบัน (Chambers, 2010, Online)

ฝรั่งเศส

ฝรั่งเศส เคยผ่านระบบการปกครองมาเกือบทุกประเภท ไม่ว่าสมบูรณาญาสิทธิราชกษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญรัฐสภา อันมีประธานาธิบดีเป็นประมุข แต่ในสาธารณรัฐที่ 5 ฝรั่งเศสถือได้ว่าเป็นต้นแบบของระบบประธานาธิบดีกึ่งรัฐสภา

บทบาทและอำนาจของประธานาธิบดี กับนายกรัฐมนตรีของฝรั่งเศส มีดังต่อไปนี้

ประธานาธิบดี

ประธานาธิบดีฝรั่งเศส เป็นประมุขของรัฐ มาจากการเลือกตั้งโดยตรง มีการดำรงตำแหน่งวาระละ 5 ปี (จากเดิม 7 ปี แต่ถูกลดลงโดยประชามติในปี 2000) ไม่เกิน 2 วาระ

ประธานาธิบดีมีบทบาทและอำนาจ เช่น (Mcquire, n.d., p. 434)

1. เป็นผู้แต่งตั้งนายกรัฐมนตรี และเป็นผู้อนุมัติรายชื่อของรัฐมนตรี ตามคำแนะนำของนายกรัฐมนตรี

2. เป็นผู้ลงนามกฎหมาย แต่ไม่สามารถยับยั้งกฎหมายจากรัฐสภา เหมือนระบบประธานาธิบดี แต่สามารถชะลอการออกกฎหมาย โดยส่งกฎหมายฉบับนั้นให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณา

3. เป็นประมุขในระดับพิธีกรรมในประเทศ และยังเป็นตัวแทนที่ทรงเกียรติของประเทศในการติดต่อกับต่างประเทศ ประธานาธิบดียังร่วมกับนายกรัฐมนตรีเจรจากับต่างประเทศในประเด็นด้านต่าง ๆ ของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

4. มีอำนาจแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ระดับสูง ทั้งพลเรือนและทหาร รวมถึงเอกอัครราชทูต

5. สามารถออกกฎหมายบางฉบับได้ ผ่านการทำประชามติจากประชาชนทั้งประเทศ

6. สามารถยุบสภาได้ แต่ต้องปรึกษานายกรัฐมนตรี รวมไปถึงประธานของสภาทั้ง 2 เสียก่อน

7. เป็นผู้บัญชาการทหารสูงสุด มีอำนาจในการสั่งการกองทัพโดยไม่ต้องผ่านการเห็นชอบจากรัฐสภา

8. ในกรณีฉุกเฉิน ประธานาธิบดีมีอำนาจพิเศษ เช่น ห้ามประชาชนออกจากเคหะสถานตามเวลาที่กำหนดไว้ ห้ามการชุมนุมแสดงออกทางการเมือง หรือมอบอำนาจให้เจ้าหน้าที่ตรวจค้นเคหะสถาน โดยไม่ต้องมีหมายค้น

ด้วยอำนาจที่มากมายเช่นนี้ของประธานาธิบดีฝรั่งเศส ทำให้มีการขนานนามว่าเป็นประธานาธิบดีที่มีอำนาจดุจกษัตริย์ (Quasi-Monarchial President) กระนั้น ในปัจจุบันระบบการเมืองของฝรั่งเศส ก็ได้ยังพยายามถ่วงดุลอำนาจของประธานาธิบดี เช่น รัฐสภาสามารถปฏิเสธนายกรัฐมนตรี ที่ประธานาธิบดีต้องการแต่งตั้งได้ หากเห็นว่าไม่เหมาะสม

นอกจากนี้ ศาลรัฐธรรมนูญของฝรั่งเศส ยังมีอำนาจมากในการพิจารณากฎหมายที่ออกโดยฝ่ายบริหาร ประธานาธิบดีคนปัจจุบัน คือ นายฟร็องซัว ออล็องด์ จากพรรคสังคมนิยม ซึ่งบริหารประเทศโดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจไม่ค่อยประสบความสำเร็จนัก จนได้เป็นประธานาธิบดีที่ได้รับคะแนนความนิยมต่ำที่สุดคนหนึ่งในประวัติศาสตร์ แม้ว่าคะแนนความนิยมนี้จะเพิ่มสูงขึ้นบ้างเป็นบางครั้ง (Laurence Frost, 2015, Online)

นายกรัฐมนตรี

นายกรัฐมนตรี เป็นประมุขของรัฐบาล โดยประธานาธิบดีอาจแต่งตั้งมาจากนักการเมืองหรือผู้ที่ไม่ใช่นักการเมืองก็ได้ตามอัธยาศัย อย่างไรก็ตามประธานาธิบดีมักเลือกนายกรัฐมนตรีจากการเสนอของพรรคร่วมรัฐบาล ที่มีคะแนนเสียงมากที่สุดในสภา เพื่อความอยู่รอดของรัฐบาลเอง ซึ่งอาจจะไม่ได้อยู่พรรคเดียวกับประธานาธิบดีก็ได้ ดังคำศัพท์ที่เรียกว่า “การดำรงอยู่ร่วมกัน” (Cohabitation) ดังตัวอย่างของประธานาธิบดี ฟร็องซัว มีแตร์อง จากพรรคสังคมนิยม ได้แต่งตั้งให้นายญาค ชีรัก ซึ่งมาจากพรรคราลลีฟอร์เดอะรีพับลิก (Rally for the Republic) เป็นนายกรัฐมนตรี ช่วงปี 1986–1988 อนึ่ง นายกรัฐมนตรีของฝรั่งเศสสามารถพ้นจากตำแหน่งได้ จากการอภิปรายไม่ไว้วางใจของรัฐสภาได้อีกด้วย

นายกรัฐมนตรีฝรั่งเศส มีบทบาทและอำนาจ เช่น (Magstadt, 2006, pp. 150–151)

1. เป็นผู้จัดทำ และนำเสนอรายชื่อคณะรัฐมนตรีให้กับประธานาธิบดี โดยรัฐมนตรีต้องไม่ได้มาจากสมาชิกของรัฐสภา

2. จัดทำดำเนินการนโยบายทั่วไปของประเทศ และบริหารรัฐกิจตามคำชี้แนะของประธานาธิบดี

3. เป็นหัวหน้าสูงสุดของระบบราชการ

นายกรัฐมนตรีคนปัจจุบัน คือ นายมานูเอล วาลส์ (ดำรงตำแหน่งตั้งแต่ปี 2014–?) ซึ่งมาจากพรรคการเมืองเดียวกัน ถือได้ว่าเป็นนายกรัฐมนตรีคนที่ 2 ในช่วงที่นายออล็องด์เป็นประธานาธิบดี

รัสเซีย

ประธานาธิบดี

ประธานาธิบดีรัสเซียมาจากการเลือกตั้งโดยตรง สามารถดำรงตำแหน่ง วาระละ 6 ปี ได้ไม่เกิน 2 วาระ ก่อนปี 2008 ประธานาธิบดีมีวาระเพียง 4 ปีเท่านั้น สะท้อนให้เห็นว่ารัสเซียในปัจจุบัน มีลักษณะไปทางเผด็จการ เพราะผู้นำได้แก้ไขรัฐธรรมนูญเพื่อให้ตนสามารถดำรงในตำแหน่งได้ยาวนานกว่าเดิม

ประธานาธิบดีรัสเซีย มีอำนาจและบทบาท เช่น (Mcquire, n.d., p. 444, Online)

1. เป็นประมุขในระดับพิธีกรรมในประเทศ และยังเป็นตัวแทนที่ทรงเกียรติของประเทศในการติดต่อกับต่างประเทศ ประธานาธิบดียังร่วมกับนายกรัฐมนตรีเจรจาและลงนามกับต่างประเทศ ในประเด็นด้านต่าง ๆ ของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

2. มีอำนาจในการแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี แต่ต้องได้รับการรับรองจากสภาล่างหรือดูมา และยังสามารถปลดนายกรัฐมนตรีได้ตามความต้องการ

3. ไม่ได้บริหารรัฐกิจ แต่มีอำนาจในการกำหนดนโยบายของรัฐเพื่อให้นายกรัฐมนตรีนำไปปฏิบัติ โดยเฉพาะนโยบายต่างประเทศ

4. ประธานาธิบดีมีสิทธิยับยั้งกฎหมาย ถึงแม้ประธานาธิบดีจะออกกฎหมายเองไม่ได้ แต่สามารถยื่นเสนอร่างกฎหมายให้สภาไว้พิจารณา

5. เป็นผู้บังคับบัญชาการทหารสูงสุด และยังควบคุมการใช้อาวุธร้ายแรง ดังเช่น หัวรบติดอาวุธนิวเคลียร์

ประธานาธิบดี ในรูปแบบประธานาธิบดีกึ่งรัฐสภาของรัสเซีย ได้รับอำนาจอย่างมากมายจากรัฐธรรมนูญในปี 1993 โดยประธานาธิบดีคนแรกของรัสเซียภายหลังการล่มสลายของโซเวียต คือ บอริส เยลต์ซิน มีนายกรัฐมนตรีบริหารงานภายใต้รัฐบาลของตน ถึง 6 คน (ช่วงปี 1992–1999) รัสเซียเคยมีตำแหน่งรองประธานาธิบดี แต่ภายหลังวิกฤตการณ์รัฐสภาของรัสเซีย ในปี 1993 ตำแหน่งนี้ก็ถูกยุบไป ถึงแม้นายกรัฐมนตรีจะมีอำนาจต่ำกว่าประธานาธิบดีมาก แต่วลาดีมีร์ ปูติน ได้ทำให้ความสัมพันธ์เช่นนี้เปลี่ยนแปลงไปเมื่อเขาจำเป็นต้องลงจากตำแหน่ง ในปี 2008 ตามรัฐธรรมนูญ และได้เปิดทางให้ดมิทรี เมดเวเดฟเป็นประธานาธิบดี ส่วนตัวปูตินเอง ไปดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ซึ่งตามความเชื่อของคนทั่วไปถือว่า ปูติน ใช้อิทธิพลบงการเมดเวเดฟ (Pan, 2009, Online) ในช่วงนั้นจึงกลายเป็นว่านายกรัฐมนตรี มีอำนาจมากกว่าประธานาธิบดีในเชิงปฏิบัติ นอกจากนี้ ปูติน ยังใช้อิทธิพลผลักดันให้รัฐสภาแก้ไขกฎหมายรัฐธรรมนูญ ให้ประธานาธิบดีรัสเซียสามารถดำรงตำแหน่งได้วาระละ 6 ปี ดังนั้น ภายหลังการเลือกตั้งในปี 2012 ปูติน ได้เป็นประธานาธิบดีอีกครั้ง เขาจะเป็นประธานาธิบดี จนถึงปี 2018 และถ้าได้รับเลือกต่อไปอีกวาระหนึ่ง เขาจะถือได้ว่ามีอำนาจเหนือการเมืองรัสเซีย นับตั้งแต่ปี 2000 ถึง 2024

นายกรัฐมนตรี

นายกรัฐมนตรีรัสเซีย ในฐานะประมุขของรัฐบาล ไม่จำเป็นต้องเป็นนักการเมือง แต่มาจากการแต่งตั้งของประธานาธิบดี

นายกรัฐมนตรีมีอำนาจและบทบาท ดังต่อไปนี้

1. บริหารรัฐกิจโดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ มีหน้าที่นำเสนอรูปแบบและโครงการต่าง ๆ ในการบริหารประเทศ ต่อประธานาธิบดี

2. มีสิทธิเสนอชื่อรองนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรี ต่อประธานาธิบดี

3. มีอำนาจในการมอบหมายหน้าที่ให้กับบรรดารัฐมนตรี และข้าราชการอื่น ๆ

4. ทำหน้าที่เป็นตัวแทนของประเทศ ในการเชื่อมความสัมพันธ์ รวมไปถึงลงนามในสนธิสัญญากับต่างประเทศได้เช่นเดียวกับประธานาธิบดี

ตามรัฐธรรมนูญรัสเซีย การเสนอชื่อนายกรัฐมนตรีของประธานาธิบดี หากถูกปฏิเสธโดยสภาดูมา ถึง 3 ครั้ง ประธานาธิบดีอาจยุบสภาเพื่อเลือกตั้งใหม่ ทำให้สภาไม่กล้าปฏิเสธการเสนอชื่อเช่นนี้ นายกรัฐมนตรีคนปัจจุบันของรัสเซีย คือ นายดมิตริ เมดเวเดฟ (ดำรงตำแหน่งตั้งแต่ปี 2012–?) ภาพพจน์ของนายเมดเวเดฟ เช่น การเป็นหัวเสรีนิยม และไม่กร้าวร้าวเหมือนปูติน ได้ทำให้ภาพพจน์ของกลุ่มผู้นำรัสเซียนั้นดูดีขึ้น อย่างไรก็ตาม นายเมดเวเดฟก็ยังถูกมองว่าได้รับการบงการจากปูติน ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

ระบบประธานาธิบดีกึ่งรัฐสภามีข้อได้เปรียบและข้อเสียเปรียบ ดังต่อไปนี้

ข้อได้เปรียบ

1. ประธานาธิบดีมีความมั่นคงในตำแหน่ง เพราะหลีกเลี่ยงการถูกโจมตีโดยตรง

2. ประธานาธิบดีสามารถถอดถอนนายกรัฐมนตรี ที่ไม่ได้รับความนิยมออกจากตำแหน่ง ได้

3. มีการตรวจสอบและคานอำนาจระหว่างประธานาธิบดีกับนายกรัฐมนตรี

ข้อเสียเปรียบ

1. ทำเกิดความไม่ชัดเจนว่าใครเป็นผู้รับผิดชอบต่อนโยบายรัฐอย่างแท้จริง

2. ทำให้สาธารณชนเกิดความสับสนต่อรูปแบบความรับผิดชอบ และการควบคุมบริหาร

3. อาจเกิดความขัดแย้งระหว่างผู้นำทั้ง 2 ฝ่าย ซึ่งนำไปสู่ความซับซ้อนขึ้นไปอีก หากความขัดแย้งขยายไปถึงรัฐสภาด้วย

แบบเผด็จการ

ประเทศที่ปกครองแบบเผด็จการจำนวนมากในประวัติศาสตร์ อาจมีการจัดวางแผนผังตำแหน่งในฝ่ายบริหารแตกต่างจากรูปแบบทั้งหมดที่ได้กล่าวมา ซึ่งอาจมีลักษณะการผสมผสานตามอุดมการณ์สูงสุด ที่ตัวเองยึดถือกับระบบดังที่ได้กล่าวมาทั้งหมด อย่างเช่น การปกครอง

แบบฟาสซิสต์ เช่น ฮิตเลอร์ และมุโสลินี เป็นประมุขสูงสุดของเยอรมัน และอิตาลีแต่ไม่ใช่ประธานาธิบดี หรือคอมมิวนิสต์ อย่างเช่นเกาหลีเหนือ ที่ผู้นำเป็นประมุขสูงสุด (Supreme Leader) ที่มีการสืบทอดตำแหน่งทางสายเลือด นอกจากนี้ ยังมีประเทศที่ปกครองแบบเทวาธิปไตย อย่างเช่น นครรัฐวาติกัน และอิหร่าน อย่างไรก็ตาม มีประเทศในกรณีศึกษาอัน ได้แก่ จีน และอิหร่าน ซึ่งมักถูกสื่อตะวันตกโจมตีว่าไม่เป็นประชาธิปไตย จึงทำให้ควรศึกษาว่าระบบการเมืองของทั้ง 2 ประเทศนั้น มีความซับซ้อนอย่างไร

จีน

ในอดีตนั้น จีน มีทั้งการปกครองอันหลากหลาย ไม่ว่าแบบกษัตริย์นิยม ประธานาธิบดีนายพลในยุคขุนศึกนิยม เมื่อพรรคคอมมิวนิสต์จีนยึดอำนาจได้ ในปี 1949 จีน ก็มีระบบการปกครองได้รับอิทธิพลอย่างสูง จากพรรคคอมมิวนิสต์ของสหภาพโซเวียต แต่ก็มีพัฒนาการและการจัดวางตำแหน่งเป็นของตัวเอง เช่น เหมา เจ๋อตง ผู้นำสูงสุดของจีน มีตำแหน่งเป็นประธานพรรคคอมมิวนิสต์ และประธานสาธารณรัฐประชาชนจีน ภายหลังจากความล้มเหลวจากนโยบายก้าวกระโดดไกล เหมา ได้คงไว้แต่ประธานพรรคคอมมิวนิสต์เพียงตำแหน่งเดียว ในปี 1959

ต่อมารัฐธรรมนูญปี 1982 ได้เปลี่ยนตำแหน่งชื่อประธานพรรคคอมมิวนิสต์เป็น เลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์ และยังได้ตั้งตำแหน่งประธานาธิบดีขึ้นมาอีกด้วย โดยมี นายสี่ เซียน เนียน เป็นประธานาธิบดีคนแรก อย่างไรก็ตามในด้านปฏิบัติประธานาธิบดีเป็นเพียงตำแหน่งหัวโขน ไม่มีอำนาจเท่ากับเลขาธิการพรรค จนเมื่อนายเจียง เจ๋อ หมินขึ้นมามีอำนาจ ในปี 1989 ก็ได้ดำรงตำแหน่งทั้งเลขาธิการพรรค ประธานาธิบดี และประธานคณะกรรมาธิการกลางกองทัพ ควบคู่กันไป (แต่เวลาขึ้นดำรงตำแหน่งเหลื่อมล้ำกันอยู่บ้าง) เช่นเดียวกับผู้นำสืบต่อมา คือนายหู จิ่นเทา และนายสี จิ้นผิง ก็ได้ดำรง 3 ตำแหน่งควบกัน

ประธานาธิบดี

ประธานาธิบดี มาจากการเลือกของรัฐสภาจีน ที่มีชื่อว่าสภาประชาชนแห่งชาติ (National People's Congress) มีการประชุมทุก ๆ 5 ปี เพื่อเลือกประธานาธิบดี ประธานาธิบดียังมักมาจากตำแหน่งเลขาธิการพรรค ซึ่งจะต้องเป็นหัวหน้าของคณะกรมการเมืองถาวรแห่งพรรคคอมมิวนิสต์ (Politburo Standing Committee) ซึ่งมีสมาชิกจำนวน 9 คน ดังนั้น ประธานาธิบดีของจีนดำรงตำแหน่งได้วาระละ 5 ปี เพียง 2 วาระ นอกจากนี้ ประธานาธิบดียังมีตำแหน่งรองประธานาธิบดี เพื่อช่วยบริหารงาน จำนวน 1 ตำแหน่ง

บทบาทและอำนาจอย่างเป็นทางการของประธานาธิบดี เช่น (China.Org.Cn, 2003, Online)

1. เป็นผู้แต่งตั้งนายกรัฐมนตรี รองนายกรัฐมนตรี และสมาชิกสภาแห่งรัฐ รวมไปถึงรัฐมนตรีกระทรวงต่าง ๆ รวมถึงเอกอัครทูต แต่ต้องได้รับการรับรองจากสภาประชาชนแห่งชาติ

2. รับผิดชอบในการกำหนด และสนับสนุนนโยบายต่าง ๆ ที่นายกรัฐมนตรีเป็นผู้นำไปปฏิบัติ

3. เป็นประมุขในระดับพิธีกรรมในประเทศ และยังเป็นตัวแทนที่ทรงเกียรติของประเทศในการติดต่อกับต่างประเทศ ประธานาธิบดียังร่วมกับนายกรัฐมนตรีเจรจาและลงนามกับต่างประเทศในประเด็นด้านต่าง ๆ ของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

4. มีอำนาจในการประกาศกฎหมายพิเศษ และภาวะฉุกเฉิน รวมไปถึงสงคราม

5. เป็นผู้บัญชาการทหารสูงสุด

อย่างไรก็ตาม ประธานาธิบดีมีอำนาจน้อยกว่าเลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์ เพราะจุดศูนย์กลางอำนาจอยู่ที่พรรคคอมมิวนิสต์ แม้แต่การเป็นผู้บัญชาการทหารสูงสุดเอง หากประธานาธิบดี ไม่ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นประธานคณะกรรมการกองทัพกลาง ซึ่งควบคุมกองทัพปลดปล่อยประชาชนจีนก็ไม่ได้มีอำนาจอย่างแท้จริงเหนือกองทัพ อันกลายเป็นการแย่งชิงอำนาจระหว่างบรรดาผู้นำระดับสูงของจีน ดังเช่น นายหู จิ่นเทา ซึ่งขึ้นดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีในปี 2003 แต่นายเจียง เจ๋อหมิน อดีตประธานาธิบดียังคงเป็นประธานคณะกรรมการกองทัพกลางอยู่จนถึงปี 2004 จึงลงจากตำแหน่งเพื่อให้นายหูสืบต่อ (Tkacik Jr,2004,Online) ปรากฏการณ์เช่นนี้สะท้อนว่า แม้จะจีนจะเข้าข่ายการปกครองแบบประธานาธิบดีกึ่งรัฐสภา แต่ก็มีแผนผังทางตำแหน่งและอำนาจ ที่ไม่เหมือนประเทศในระบบนี้ ที่ไม่ใช่คอมมิวนิสต์ นอกจากนี้ ยังมีตัวอย่างของนายเติ้ง เสี่ยวผิง ซึ่งไม่ได้ดำรงตำแหน่งสำคัญอะไรเลย ในการบริหารประเทศ และของพรรคคอมมิวนิสต์ ยกเว้น ประธานคณะกรรมการกองทัพกลาง แต่กลับมีอำนาจที่แท้จริง (de facto) เหนือเลขาธิการพรรคและประธานาธิบดี

นายกรัฐมนตรี

นายกรัฐมนตรี มีที่มาเช่นเดียวกับประธานาธิบดี คือ ต้องเป็นหนึ่งในสมาชิกของคณะกรรมการการเมืองถาวรแห่งพรรคคอมมิวนิสต์ และมีวาระเวลาเดียวกับประธานาธิบดี นายกรัฐมนตรี ยังมีตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรี อีก 1 ตำแหน่ง ช่วยบริหารงาน

อำนาจและบทบาทของนายกรัฐมนตรีของจีน ได้แก่ (People's Daily Online, 2004, Online)

1. กำหนดนโยบาย และปฏิบัติตามนโยบายของรัฐ โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ

2. เป็นผู้ดูแลระบบราชการทั้งหมดผ่านสภาแห่งรัฐ และคณะรัฐมนตรี

3. เสนอรายชื่อรัฐมนตรี และข้าราชการตำแหน่งให้กับประธานาธิบดี

4. ทำหน้าที่เป็นตัวแทนของประเทศ ในการเชื่อมความสัมพันธ์ รวมไปถึงลงนามในสนธิสัญญากับต่างประเทศได้เช่นเดียวกับประธานาธิบดี

ผู้ดำรงตำแหน่งนี้เป็นคนแรกของสาธารณรัฐประชาชนจีน คือ นายโจว เอินไหล (ดำรงตำแหน่ง ปี 1949–1976) นายโจวได้รับการยกย่องว่าเป็นนายกรัฐมนตรีที่ทรงอำนาจและบารมีที่สุด ดังเช่น นอกจากอำนาจในการบริหารประเทศแล้ว เขายังเป็นตัวแทนของประเทศจีนในการเชื่อมความสัมพันธ์กับต่างประเทศในเกือบทุกครั้ง ด้วยบุคลิกของการเป็นนักการทูต สำหรับนายกรัฐมนตรีคนปัจจุบัน ที่ทำงานภายใต้นายสี จิ้นผิง คือ นายหลี่ เคอเฉียง (ดำรงตำแหน่งปี 2013–?)

อิหร่าน

การปกครองของอิหร่าน มีลักษณะเฉพาะตัวที่ไม่เหมือนใครในโลก อันเป็นผลจากรัฐธรรมนูญในปี 1979 ที่กำหนดให้องค์กรทางศาสนาเป็นองค์กรปกครองสูงสุด ดังนั้นผู้ที่มีอำนาจทางการเมืองอย่างแท้จริง ก็คือ ผู้เชี่ยวชาญทางศาสนาที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง ดังมีชื่อว่า ประมุขสูงสุด (Supreme Leader) ส่วนประธานาธิบดีที่มาจากการเลือกตั้ง มีอำนาจจำกัดทั้งคู่มีอำนาจและบทบาท ดังต่อไปนี้ (Kesselman,et al., 2007, pp. 605–609)

ประมุขสูงสุด

ประมุขสูงสุด มาจากการสรรหาจากสามัชชานักปราชญ์ (Assembly of Experts) ซึ่งประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญทางศาสนาอิสลาม 88 คน ประมุขสูงสุดมีอำนาจอยู่เหนือกองทัพ ตุลาการ สื่อมวลชน รวมไปถึงการกำหนดนโยบายสำคัญ อย่างนโยบายต่างประเทศและการพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ ประมุขสูงสุดยังแต่งตั้งสมาชิกครึ่งหนึ่งของสภาผู้ชี้นำ (Guardian Council) ซึ่งมีหน้าที่คัดกรองผู้สมัครเข้าดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี ประมุขสูงสุดจึงมีอำนาจเหนือประธานาธิบดีอิหร่านโดยปริยาย ทำให้อิหร่านเข้าข่ายการปกครองเทวาธิปไตย นอกจากนี้ ชื่อเต็มของอิหร่าน คือ สาธาณรัฐอิสลามอิหร่าน เพราะถือว่ากฎของศาสนาอิสลาม (ชารีอะห์) เป็นกฎหมายของรัฐ

ประธานาธิบดี

ตำแหน่งประธานาธิบดี เริ่มต้นภายหลังจากการปฏิวัติอิหร่านในปี 1979 ที่รัฐธรรมนูญอิหร่าน กำหนดให้ประมุขของรัฐบาล คือ ประธานาธิบดี ร่วมบริหารประเทศกับนายกรัฐมนตรี ต่อมาตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ถูกยุบในปี 1989 โดยคนสุดท้าย คือ นายฮุสเซน มูซาวี (ดำรงตำแหน่งปี 1981–1989) ทั้งที่ความจริงแล้ว ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอิหร่านมีมาหลายร้อยปี

ประธานาธิบดีอิหร่าน มาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน มีวาระการดำรงตำแหน่ง 4 ปี เพียง 2 วาระ ในการเลือกตั้งประธานาธิบดี หากผู้สมัครที่ได้คะแนนเสียงมากที่สุด

ได้คะแนนไม่ถึงร้อยละห้าสิบ จะต้องมีการเลือกตั้งระหว่างผู้ได้คะแนนสูงสุด 2 คน อีกครั้งเพื่อชี้ขาดตำแหน่งประธานาธิบดี ยังต้องได้รับการยืนยันจากประมุขสูงสุด

อำนาจและความรับผิดชอบของประธานาธิบดีอิหร่านเช่น (Wikipedia,2015,Online)

1. เป็นผู้บริหารรัฐกิจโดยเฉพาะทางด้านเศรษฐกิจ

2. เป็นผู้ออกอำนาจบริหารสูงสุด

3.เสนอรายชื่อรองประธานาธิบดี และคณะรัฐมนตรี เพื่อให้รัฐสภารับรอง

4. มีอำนาจในการแต่งตั้งเอกอัครทูต แต่ต้องได้รับเสียงรับรองจากรัฐสภา

นอกจากนี้ ประธานาธิบดียังสามารถถูกไต่สวนการกระทำความผิดได้โดยรัฐสภา อันเป็นสาเหตุหนึ่ง ที่ทำให้ประธานาธิบดีต้องแบกรับความรับผิดชอบแทนชนชั้นปกครองกลุ่มอื่นของอิหร่าน อย่างเช่น ประมุขสูงสุด ด้วยความเหลื่อมล้ำทางอำนาจเช่นนี้ ทำให้ทั้งประธานาธิบดีและประมุขสูงสุด หลีกเลี่ยงความขัดแย้งไม่พ้น เพราะธรรมชาติของประธานาธิบดีซึ่งต้องการอำนาจมากกว่าเดิม เพราะไม่อยากถูกหาว่าเป็นประธานาธิบดีซึ่งไร้อำนาจ (ดังที่เรียกว่า เป็ดง่อย) ต้องปฏิบัติตามคำบัญชาจากผู้อื่นอยู่ตลอดเวลา ดังเช่นประธานาธิบดีคนแรก คือ อาบูฮัสซัน บานิซาดร์ (ดำรงตำแหน่งปี 1980–1981) ที่ขัดแย้งกับโคมัยนีในเรื่องการบริหารงาน จนเป็นเหตุให้บานิซาดร์ ถูกไต่สวนการกระทำความผิด จนต้องลี้ภัยไปอยู่ที่ฝรั่งเศสจนถึงปัจจุบัน สำหรับมะห์มูด อะห์มะดีเนจาด ถึงแม้เคยเป็นผู้อยู่ในอาณัติของคามัยนัย และมีความคิดที่อนุรักษ์นิยมแบบสุดขั้วเช่นกัน แต่ก็มีการชิงอำนาจกัน จนเป็นเหตุให้คนใกล้ชิดกับอะห์มะดีเนจาดถูกดำเนินคดี ส่วน อะห์มะดีเนจาดเอง ยังถูกรัฐสภาซึ่งสนับสนุนโดยคามัยนัยซักฟอก ในเรื่องค่าเงินไรล์และการดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจที่ผิดพลาด ในปี 2012 (Torbati, 2012, Online)

สำหรับประธานาธิบดีคนปัจจุบัน ที่ขึ้นดำรงตำแหน่งเมื่อวันที่ 3 สิงหาคม ปี 2013 คือ ฮัสซาน รูฮานี ทำให้เกิดความประหลาดใจแก่ชาวโลก เพราะมีหัวปานกลางแนวปฏิรูป และยังได้รับการศึกษาวิชากฎหมายจากสกอตแลนด์ ซึ่งเป็นภาพที่แตกต่างจากอะห์มะดีเนจาดโดยสิ้นเชิง มีการวิเคราะห์ว่าอาจจะเป็นไปได้ว่า เกิดจากเจตจำนงของประชาชนที่ต้องการต่อสู้กับชนชั้นปกครองอิหร่านหัวอนุรักษ์นิยม หรือจากความต้องการของชนชั้นปกครองของอิหร่านในการปรับความสัมพันธ์กับโลกตะวันตกให้ดีก็ได้ อันกลายเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ในปี 2015 อิหร่าน สามารถตกลงกับตะวันตกในข้อตกลงเกี่ยวกับอาวุธนิวเคลียร์ ซึ่งเป็นประเด็นความขัดแย้งระหว่างอิหร่านกับตะวันตกมานาน (wikipedia, 2015, Online)

โครงสร้างการปกครองของอิหร่าน

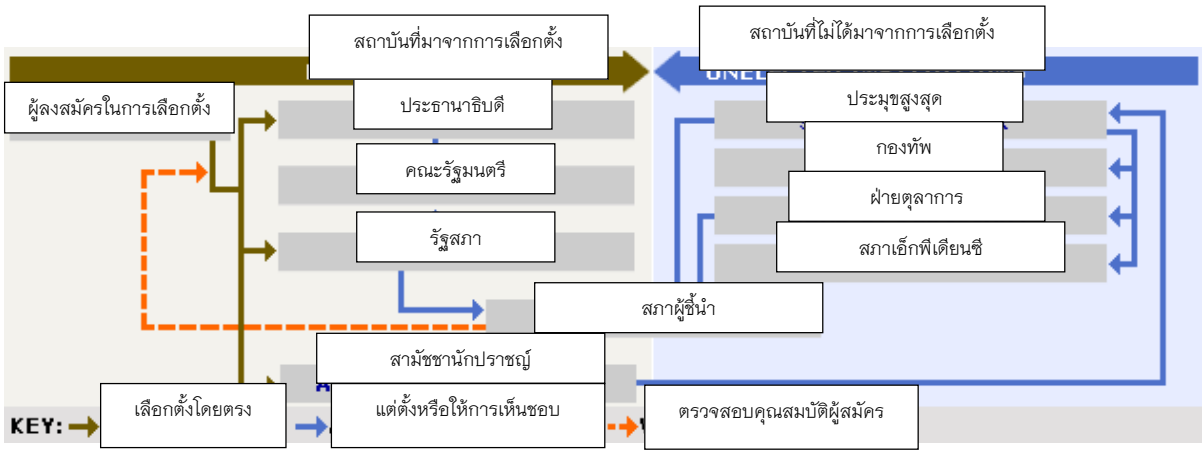

ภาพ 5 แสดงโครงสร้างการปกครองของอิหร่าน

ที่มา: BBC, 2009, Online

จากการเปรียบเทียบประเทศกรณีศึกษา สามารถสรุปโดยสังเขปดังต่อไปนี้

1. ประเทศกรณีศึกษาบางประเทศ ก็ได้ทำให้บทบาทของประมุขฝ่ายบริหารมีความไม่ชัดเจน เพราะแต่ละประเทศมีบริบททางการเมืองที่แตกต่างกัน อย่างเช่น รัสเซียและฝรั่งเศส ซึ่งมีรูปแบบประมุขของฝ่ายบริหารคล้ายกัน คือ ประธานาธิบดีกึ่งรัฐสภา แต่ประธานาธิบดีของรัสเซีย กลับมีอำนาจและเป็นเผด็จการมากกว่าประธานาธิบดีฝรั่งเศส

2. นอกจากนี้แม้ว่าอังกฤษ ฝรั่งเศส สหรัฐฯ จะถือได้ว่าเป็นประชาธิปไตยเช่นเดียวกัน แต่ก็มีรูปแบบของฝ่ายบริหารที่แตกต่างกันอย่างมาก ด้วยปัจจัยทางประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรม เช่น อังกฤษ มีประมุขของรัฐ คือ กษัตริย์ ที่มาโดยราชประเพณี ส่วนฝรั่งเศสและสหรัฐฯ มีประมุขของรัฐ คือ ประธานาธิบดีที่มาจากการเลือกตั้ง

3. สำหรับอิหร่าน และจีน มีการสร้างรูปแบบของฝ่ายบริหารเป็นแบบของตัวเอง (แม้จีนจะเลียนแบบโซเวียตในหลายส่วน) โดยตั้งอยู่บนอุดมการณ์ที่เน้นการเสริมสร้างอำนาจของฝ่ายปกครอง มากกว่าจะเน้นให้ส่วนล่าง คือ ประชาชนมีส่วนร่วม ประมุขของประเทศขาดการเชื่อมต่อกับมวลชน

4. สำหรับอิหร่าน ถึงแม้หลายฝ่ายจะจัดว่าเป็นเผด็จการเช่นเดียวกับจีน แต่อิหร่านมีประธานาธิบดีที่มาจากการเลือกตั้ง โดยการเปิดช่องทางในการให้ประชาชนสามารถเข้ามา

คานอำนาจกับกลุ่มชนชั้นปกครองอื่น เช่น ประมุขสูงสุดได้ ส่วนจีนมีระบบที่ปิดตายสำหรับประชาชนยกเว้น จากการแสดงออกทางการเมืองด้านอื่น ซึ่งก็ถูกจำกัดในระดับหนึ่ง

สรุป

ฝ่ายบริหารของรัฐ ซึ่งเป็น 1 ใน 3 ฝ่ายของรัฐบาล ตามแนวคิดของ มงแตสกีเยอ มีหน้าที่กำหนดนโยบายของรัฐ และดำเนินการให้นโยบายเหล่านั้นเกิดประสิทธิผล ฝ่ายบริหารสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ประมุขของรัฐ ซึ่งโดยมากเน้นไปที่พิธีกรรมและการทูตและประมุขของรัฐบาล ซึ่งมีอำนาจในการบริหารรัฐบาล ฝ่ายบริหารแบ่งเป็น 1. กษัตริย์เป็นประมุข อันประกอบไปด้วย 1.1 ระบบกษัตริย์และระบบสมบูรณาญาสิทธิราช ซึ่งกษัตริย์มักเป็นทั้งประมุขของรัฐและรัฐบาล ระบบกษัตริย์ในอดีตนั้นมีอำนาจไม่เท่ากับระบบสมบูรณาญาสิทธิราช ซึ่งมีอำนาจอยู่อย่างเต็มเปี่ยมในการบริหารประเทศ ดังตัวอย่างเช่น ซาอุดิอาระเบีย และสวาซิแลนด์ 1.2 ระบบกษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นการผสมระหว่างระบอบกษัตริย์กับระบอบรัฐสภา โดยที่กษัตริย์ในฐานะเป็นประมุขของรัฐ มีอำนาจเพียงแต่ในระดับพิธีกรรมแต่ผู้มีอำนาจ คือ นายกรัฐมนตรี ซึ่งเป็นประมุขของรัฐบาล ตัวอย่างเช่น ญี่ปุ่น ไทย อังกฤษ สวีเดน ฯลฯ

2. สาธารณรัฐ ซึ่งมีคนธรรมดาเป็นประมุข อันได้แก่ 2.1 ระบบรัฐสภาอันมีประธานาธิบดีเป็นประมุข ซึ่งประมุขของรัฐเป็นประธานาธิบดีซึ่งไม่มีอำนาจ แต่มีความสำคัญในทางพิธีกรรมเช่นเดียวกับกษัตริย์ ส่วนผู้มีอำนาจในการบริหารประเทศ คือ นายกรัฐมนตรีในฐานะเป็นประมุขของรัฐบาล ตัวอย่างได้แก่ เยอรมัน 2.2 ระบบประธานาธิบดี ซึ่งประธานาธิบดีทำหน้าที่เป็นทั้งประมุขของรัฐและรัฐบาล และมีอำนาจในการบริหารประเทศอย่างเต็มที่ ตัวอย่างได้แก่ สหรัฐอเมริกา 2.3 ระบบประธานาธิบดีกึ่งรัฐสภา (Semi–Presidential system) ซึ่งประมุขของรัฐคือ ประธานาธิบดี แบ่งอำนาจกับนายกรัฐมนตรี ในการบริหารประเทศ 3. ระบอบเผด็จการ (Dictatorship) ซึ่งเป็นระบอบที่ประเทศนั้น ๆ คิดขึ้นมาเป็นพิเศษ ดังตัวอย่างเช่น อิหร่าน ซึ่งเป็นรัฐศาสนาที่มีผู้เชี่ยวชาญทางศาสนาเป็นประมุขสูงสุด และมีอำนาจมากกว่าประธานาธิบดี ซึ่งเป็นประมุขของรัฐบาล ส่วนจีน มีลักษณะคล้ายระบบประธานาธิบดีกึ่งรัฐสภา แต่เลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์มีอำนาจมากกว่าประธานาธิบดี ประมุขของจีนที่มีอำนาจสูงสุด จึงเป็นทั้งประธานาธิบดี เลขาธิการพรรค และประธานคณะกรรมการกองทัพกลางควบคู่ไปด้วย ส่วนประมุขของรัฐบาล คือ นายกรัฐมนตรี มีอำนาจอย่างจำกัด โดยมุ่งเน้นไปที่เรื่องเศรษฐกิจเป็นหลัก

คำถามสำหรับการอภิปราย

1. ท่านคิดว่าระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชยังจำเป็นในประเทศยุคใหม่หรือไม่ อย่างไร

2. ประมุขของรัฐจำเป็นต้องมาจากการเลือกตั้งหรือไม่ เพราะอะไร

3. เหตุใดการปกครองของประเทศต่าง ๆ จึงมีการจัดวางตำแหน่งประมุขที่แตกต่างกัน

4. ท่านคิดว่ารองประธานาธิบดี ควรมีบทบาทและอำนาจมากกว่าเท่าที่เป็นอยู่หรือไม่

5. ประธานาธิบดีสหรัฐฯ ควรมีอำนาจเกี่ยวกับสงครามมากกว่าที่เป็นอยู่หรือไม่ เพราะเหตุใด

6. ท่านคิดว่าในอนาคต จีนจะมีการเปลี่ยนแปลงตำแหน่งของประมุขของรัฐหรือไม่ อย่างไร

7. ประมุขสูงสุดของอิหร่าน ควรมีอำนาจและบทบาทดังที่มีในปัจจุบันหรือไม่ เพราะอะไร

บรรณานุกรม

Almond, G. A., Powell, G. Bingham, Jr., Dalton, R. J., and Strom, K. (2010).**Comparative Politics Today .**USA: Longman.

BBC. (June 9, 2009). **Guide: How Iran is ruled.** Retrieved April 19, 2014, from http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/8051750.stm

BBC. (May 23, 2013). **King Edward VIII bugged during abdication crisis.** Retrieved May 23, 2013, from http://www.bbc.com/news/uk-22625043

BBC. (December 17, 2014). **Dalai Lama concedes he may be the last.** Retrieved December 17, 2014, from http://www.bbc.com/news/world-asia-china-30510018

Bunch, L. G. III. (2000). **The American Presidency:GloriousBurden.** USA: SmithsonianInstitution Press.

Chambers, L .(2010). **Authoritarianism and Foreign Policy: The Twin Pillars of Resurgent Russia.** Retrieved December 17, 2014, from http://www.cria-online.org/11_3.html

China. Org. Cn. (May 20, 2003). **Functions of the President.** Retrieved December 17, 2014, from http://www.china.org.cn/english/features/state_structure/64587.htm

Edemariam, Aida. (July 19, 2013). **There is now a republican movement': anti-royal campaigners get organised.** Retrived June 19, 2014, from http://www.theguardian.com/uk-news/2013/jul/19/there-is-now-republican-movement

FindLaw UK. (n.d.). **The Royal Prerogative.** Retrived December 17, 2014, from http://www.findlaw.co.uk/law/government/constitutional_law/citizens_guide_to_government/500456.html

Garnett, M., and Lynch, P. (2009) .**Exploring British Politics.** UK: Pearson Education Limited.

Heywood, A. (2007). **Politics.** New York: Palgrave Macmillan.

Joseph, K. (2013). **Comparative Politics: An Introduction.** USA: McGraw-Hill Education.

Karthikeyan, B. (2015). **Arab Spring brings success, failures.** Retrieved February 27, 2015, from http://thetriangle.org/opinion/arab-spring/

Kesselman, M., Krieger, J., Joseph, W. A. (2007). **Introduction to Comparative Politics:Political Challeges and Changing Agendas.** Boston: Wadsworth.

Laurence Frost. (April 18, 2015). **Hollande's approval ratings climb off rock bottom: French poll.** Retrieved April 18, 2015, from http://www.reuters.com/article/2015/04/18/us-france-hollande-poll-idUSKBN0N90EX20150418

Lawson, K. (2006). **The Human Polity.** USA: Houghton Mifflin Company.

Magleby ,D.B.,et al.(2006).**Government by the People:Basic Version**.USA:Pearson.

Merriam-Webster.(n.d.).**Republic**. Retrieved from http://www.merriam webster.com/dictionary/republic

Mckay, J. P., Hill, B. D., and Buckler, J. (2006). **A History of Western Society.** USA: Charles Hartford.

Mcquire ,K. A. .(n.d.). President-Prime Minister Relations, Party Systems, and Democratic Stability in Semipresidential Regimes: Comparing the French and Russian Models: Texas. **International Law Journal**, 47(2). Retrieved April 18, 2015, from http://www.tilj.org/content/journal/47/num2/McQuire427.pdf

Pan, P. P. (February 9, 2009). **Russia's Medvedev Putting Some Distance Between Himself and Putin.** Retrieved April 18, 2015, from http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2009/02/08/AR2009020802129.html

People's Daily Online. (2004). **Constitution of the People's Republic of China.** Retrieved April 18, 2015, from http://en.people.cn/constitution/constitution.html

Sidlow, E., and Henschen, B. (2006). **American at Odds.** USA: Wadsworth Pub.

Tkacik Jr,J.J.(September 8,2004). **China's 'peaceful' rise at stake in power struggle**.Retrieved September 8,2004,from http://atimes.com/atimes/China/FI08Ad03.html

Torbati, Y. (Nov 4, 2012). **Iran parliament summons Ahmadinejad to explain economic policies.** Retrieved April 18, 2015, from http://www.reuters.com/article/2012/11/04/us-iran-ahmadinejad-idUSBRE8A306M20121104

Wikipedia. (2015). **Joint Comprehensive Plan of Action.** Retrieved April 18, 2015, from https://en.wikipedia.org/wiki/Joint_Comprehensive_Plan_of_Action

Wikipedia. (2015). **President of Iran.** Retrieved 14 November 2015, from https://en.wikipedia.org/wiki/President_of_Iran#Powers_and_responsibilities

Wintour, P. (2013). **How Tony Blair's team fought and failed to see-off Gordon Brown's coup.** Retrieved April 18, 2015, from http://www.theguardian.com/politics/2013/sep/19/tony-blair-gordon-brown

บทที่ 7

ฝ่ายนิติบัญญัติ (Legislature)

ฝ่ายนิติบัญญัติเป็นฝ่ายที่ 2 ของรัฐบาล ตามแนวคิดของมงแตสกีเยอ ที่ต้องถ่วงดุลอำนาจกับฝ่ายอื่น ฝ่ายนิติบัญญัติ หมายถึง องค์กรของรัฐที่ออกกฎหมาย ซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญ คือ รัฐสภา (Parliament) อันเป็นสถานที่สำหรับประชุมเพื่อถกเถียง อภิปราย และลงคะแนนเสียงของสมาชิกรัฐสภา ในการร่างและผลักดันกฎหมายต่าง ๆ (Axford, et al., 2002, pp. 336–338) อย่างไรก็ตาม ฝ่ายอำนาจอื่นก็สามารถออกกฎหมายได้เช่นกัน เช่น ฝ่ายบริหารออกพระราชกำหนด (พรก.) ในกรณีฉุกเฉิน แต่ก็ต้องได้รับการรับรองจากรัฐสภา จึงจะกลายเป็นพระราชบัญญัติ (พรบ.) หรือกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ตามปรกติ รัฐสภามีความสำคัญสำหรับรัฐ คือ เป็นสัญลักษณ์ของอำนาจประชาชนตามระบอบประชาธิปไตย กล่าวคือ ประเทศที่มีการปกครองในระบบประชาธิปไตยต้องมีรัฐสภา เพราะสมาชิกรัฐสภาเป็นตัวแทนของประชาชน นอกจากนี้ รัฐสภายังสร้างความชอบธรรมของกฎหมาย และระบอบการปกครอง ซึ่งแม้แต่ประเทศเผด็จการเองก็มีรัฐสภา โดยความโปร่งใสและความเป็นอิสระของรัฐสภา ก็แปรผันตามความเป็นเผด็จการของประเทศนั้น ๆ

หน้าที่ของรัฐสภา

หน้าที่ของรัฐสภาได้แก่ (Beetham, 2007, p. 5)

1. ออกกฎหมาย
2. ให้การเห็นชอบการเก็บภาษี รวมไปถึงงบประมาณ และค่าจ่ายของประเทศ
3. พิจารณาและตรวจสอบฝ่ายบริหาร ทั้งนโยบายและตัวบุคคล
4. ให้การเห็นชอบสนธิสัญญาระหว่างประเทศ
5. มีการหารือหรือถกเถียงเกี่ยวกับประเด็นสำคัญของประเทศ หรือกับต่างประเทศ
6. แก้ไขรัฐธรรมนูญ

ระบบรัฐสภาอันมีกษัตริย์ หรือประธานาธิบดีเป็นประมุข มีต้นแบบ คือ เวสมินสเตอร์ (Westminster) ของอังกฤษ ซึ่งมีการปะปนกันระหว่างสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และฝ่ายบริหาร กล่าวคือ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสามารถเป็นฝ่ายบริหารได้ ในทางกลับกันระบบประธานาธิบดี ประธานาธิบดีกึ่งรัฐสภา และแบบเผด็จการ ดังเช่น จีน และสหภาพโซเวียต ถือว่าฝ่ายบริหาร เช่น ประธานาธิบดี นายกรัฐมนตรี คณะรัฐมนตรี จะไม่มาจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (หรือชื่ออื่น เช่น สภาประชาชนในบางประเทศ)

รัฐสภาของประเทศประชาธิปไตยเสรีนิยม

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า รัฐสภานั้นเป็นสิ่งสำคัญสำหรับประชาธิปไตย แต่อย่างไรก็ตาม ประเทศที่มีรัฐสภา ก็ไม่ได้หมายความว่าจะเป็นประชาธิปไตยเสมอไป เพราะประเทศซึ่งมีการปกครองแบบเผด็จการเทียม เผด็จการอำนาจนิยม หรือแม้แต่เผด็จการแบบเบ็ดเสร็จ อย่างเช่น เกาหลีเหนือ ก็ยังมีรัฐสภา คุณสมบัติดังต่อไปนี้ของรัฐสภา จะเป็นตัวบ่งชี้ได้ว่าประเทศนั้นเป็นประชาธิปไตยเสรีนิยมมากน้อยเพียงใด (Ibid., 7)

1. เป็นตัวแทนของประชาชนอย่างแท้จริง กล่าวคือ รัฐสภาเป็นตัวแทนอันชอบธรรม และทั่วถึงกับเท่าเทียมกันของประชาชนทั่วประเทศ ซึ่งมีความหลากหลายทางเชื้อชาติ และกลุ่มต่าง ๆ

2. มีความโปร่งใส รัฐสภาเช่นนี้มีการเปิดให้สาธารณชนติดตาม หรือตรวจสอบกิจกรรมของรัฐสภา ผ่านสื่อมวลชน

3. เข้าถึงได้อย่างสะดวก นั้นคือ รัฐสภาเปิดให้องค์กรหรือกลุ่มทางสังคมอื่น ๆ สามารถเข้ามาติดต่อ ร้องทุกข์ หรือเข้ามาร่วมกิจกรรมกับรัฐสภาได้ตลอดเวลา และทั่วถึง

4. มีความรับผิดชอบ นั้นคือ สมาชิกของรัฐสภามีความรับผิดชอบ และมีคุณธรรมในการปฏิบัติภาระกิจเพื่อประชาชน ซึ่งลงคะแนนเสียงเลือกพวกตนเข้ามา

5. มีคุณภาพ นั้นคือ รัฐสภาต้องปฏิบัติงานอย่างมีคุณภาพ ภายใต้ค่านิยมของความเป็นประชาธิปไตย ไม่ว่าการออกกฎหมาย หรือการพิจารณาการทำงานของรัฐบาล อันส่งผลประโยชน์ต่อประชาชนทั้งมวล

ระบบของรัฐสภา

การแบ่งระบบของรัฐสภาเป็นไปตามจำนวนของสภา ซึ่งโดยส่วนใหญ่ในโลกนี้จะแบ่งเป็น 2 ระบบ คือ 1) ระบบสภาเดี่ยว (Unicameralism) และ 2) ระบบสภาคู่ (Bicameralism) นอกจากนี้ ยังมีระบบพิเศษที่ดำรงคู่อยู่กับรัฐสภาด้วย คือ ระบบกรรมาธิการ (Committee) (National Democratic Institute For International Affairs, pp. 1–11, Online)

1. ระบบสภาเดี่ยว (Unicameralism)

ระบบสภาเดี่ยว หมายถึง การปกครองที่มีองค์กรนิติบัญญัติ หรือรัฐสภาเพียงสภาเดียว ส่วนใหญ่เป็นประเทศเล็ก และเป็นรัฐที่มีความเป็นหนึ่งเดียวกัน หรือมีการปกครองแบบคอมมิวนิสต์ เช่น อัลบาเนีย บังคลาเทศ อิหร่าน เคนยา เกาหลีใต้ คิวบา ลาว จีน

ข้อได้เปรียบของระบบสภาเดี่ยว

1. การออกกฎหมายเป็นไปได้อย่างรวดเร็ว และปราศจากความขัดแย้ง เพราะไม่ต้องผ่านสภามาก

2. สภาเดี่ยว มีการรับผิดชอบต่อการออกกฎหมายของตัวเองเต็มที่

3. มีความสะดวกในการเลือกตั้ง เพราะมีเพียงผู้แทนของประชาชนเพียงสภาเดียว

ข้อเสียเปรียบของระบบสภาเดี่ยว

1. สภามีขนาดเล็ก ทำให้มีอำนาจในการตรวจสอบฝ่ายบริหารน้อย

2. กฎหมายที่ผ่านสภาอาจมีความบกพร่อง โดยที่ไม่มีแหล่งอื่นตรวจสอบ

3. ไม่เหมาะสมกับประเทศที่เต็มไปด้วยความหลากหลายของกลุ่มชนและเชื้อชาติ

สำหรับประเทศกลุ่มกรณีศึกษา ซึ่งมีระบอบรัฐสภาเดี่ยว อันจะสามารถสะท้อนถึงรูปแบบการปกครอง ว่าเป็นเผด็จการได้อย่างชัดเจนนั้น ได้แก่ จีน และอิหร่าน

จีน

รัฐสภาของจีนมีชื่อว่า สภาประชาชนแห่งชาติ (National People's Congress) ซึ่งได้รับการระบุจากรัฐธรรมนูญปี 1982 ว่าเป็นองค์กรสูงสุดของอำนาจรัฐ มีจำนวนสมาชิกทั้งสิ้น 3,000 คน มาจากการเลือกทุก 5 ปี สมาชิกได้รับเลือกจากสภาประชาชนประจำมณฑล ซึ่งมาจากการเลือก โดยประชาชนจีนทุกคนที่มีคุณสมบัติตามรัฐธรรมนูญ มีการประชุมทุกปี เป็นเวลา 2 อาทิตย์ และทุก ๆ 5 ปี จะประชุมกันเพื่อเลือกประธานาธิบดี สาเหตุที่จีนจัดว่าอยู่ในระบบสภาเดี่ยว ทั้งที่เป็นประเทศที่มีประชากรมากที่สุดในโลก และมีชนเผ่าต่าง ๆ ถึง 56 ชนเผ่า เพราะพรรคคอมมิวนิสต์มีอำนาจในการออกกฎหมาย โดยมีรัฐสภาเปรียบได้กับสภาตรายาง แม้แต่การเลือกผู้นำฝ่ายบริหาร ก็ล้วนแต่ได้รับการกำหนดจากพรรคคอมมิวนิสต์แล้วทั้งสิ้น แม้ในรัฐธรรมนูญจะระบุไว้ว่า สมาชิกรัฐสภามีหน้าที่ในการพิจารณากลั่นกรองกฎหมาย รวมไปถึงการตั้งกรรมการตรวจสอบรัฐบาลได้อย่างอิสระ (Susan V. Lawrence and Michael F. Martin, 2013, Online)

อิหร่าน

ภายหลังปฏิวัติอิสลามในปี 1979 อิหร่านได้เปลี่ยนจากระบบ 2 สภา เป็นสภาเดียว โดยการยุบวุฒิสภา เหลือเพียงสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งมีชื่อเป็นทางการว่า สภาที่ปรึกษาอิสลามแห่งอิหร่าน (Islamic Consultative Assembly of Iran) หรือมาจเลส (Majles) สภาผู้แทนราษฎรของอิหร่าน มีสมาชิก 290 คน มาจากการเลือกตั้งทุก 4 ปี โดยคุณสมบัติผู้สมัครจะได้รับการพิจารณาจากสภาผู้ชี้นำ (Guardian Council) รัฐสภาของอิหร่านแม้จะมีอำนาจมากมาย ไม่ว่าการออกและพิจารณาร่างกฎหมาย แล้วยังมีอำนาจในการเห็นชอบคณะรัฐมนตรี

และสามารถเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจคณะรัฐมนตรี ยกเว้น ประธานาธิบดี รัฐสภายังสามารถพิจารณางบประมาณของรัฐบาล เงินกู้ให้กับต่างประเทศ สนธิสัญญาระหว่างประเทศ ฯลฯ แต่ไม่สามารถบอกได้ว่า เป็นรัฐสภาตามรูปแบบของประเทศประชาธิปไตย เพราะถูกควบคุมทางอ้อม โดยสภาผู้ชี้นำ เช่น การคัดสรรคุณสมบัติของสมาชิกรัฐสภา เป็นตัวกลั่นกรองกฎหมายจากสภาผู้แทนราษฎร และยังมีอำนาจในการตีความกฎหมายฉบับนั้น สอดคล้องกับกฎหมายทางศาสนา หรือชะรีอะฮ์หรือไม่ (Wikipedia, 2015, Online) การที่สภาผู้ชี้นำ ประกอบด้วยสมาชิกซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญทางศาสนา และไม่ได้มาจากการเลือกตั้งของประชาชน อันสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นรัฐอนุรักษ์นิยม หรือรัฐศาสนาของอิหร่าน ซึ่งกฎหมายที่ได้รับการอนุมัติโดยสภาผู้ชี้นำอาจไม่ต้องตอบสนองความต้องการของคนส่วนใหญ่

2. ระบบสภาคู่ (Bicameralism)

ระบบสภาคู่ หมายถึง การปกครองที่มีองค์กรนิติบัญญัติ หรือรัฐสภาที่ประกอบด้วย 2 สภา ดังต่อไปนี้

2.1 สภาล่าง (Lower house) หรือสภาผู้แทนราษฎร สำหรับประเทศประชาธิปไตยสมาชิกจะมาจากการเลือกตั้งเท่านั้น

2.2 สภาสูง (Upper house) หรือวุฒิสภา (Senate) ซึ่งมาจากทั้งการเลือกตั้งหรือแต่งตั้ง หรือทั้ง 2 ประเภทพร้อมกัน ตามแต่รัฐธรรมนูญของประเทศนั้นกำหนด

ข้อได้เปรียบของระบบสภาคู่

1. สภาสูง ช่วยตรวจสอบและขัดเกลากฎหมายที่มาจากสภาล่าง

2. สภาสูง ช่วยคานอำนาจของสภาล่าง และป้องกันไม่ให้เสียงข้างมากมีอำนาจมากเกินไป

3. สภาสูง ช่วยตรวจสอบอำนาจบริหารให้มีประสิทธิภาพดีขึ้น

4. สภาสูง เป็นตัวแทนของประชาชนได้หลากหลายมากขึ้น

ข้อเสียเปรียบของระบบสภาคู่

1. สภาสูงอาจทำให้การออกกฎหมายเกิดความล่าช้า และซับซ้อนเกินจริง

2. พรรคการเมือง 2 พรรคขึ้นไป เข้ากุมอำนาจในคนละสภา อาจทำให้เกิดความชะงักงันทางการเมือง

3. สภาสูงอาจมีแนวคิดอนุรักษ์นิยม ที่เน้นผลประโยชน์ของชนชั้นปกครอง

ประเทศที่มีระบบสภาคู่มีอยู่เป็นจำนวนมากในโลกนี้ ดังในกรณีศึกษาที่เป็นประชาธิปไตยเสรีนิยม 2 ประเทศ คือ อังกฤษ ซึ่งเป็นต้นแบบของรัฐสภา และให้อำนาจแก่รัฐสภาสูงสุด และสหรัฐฯ ซึ่งให้อำนาจแก่รัฐสภาอย่างมหาศาล ในการคานอำนาจกับฝ่ายบริหาร

และฝ่ายตุลาการ รวมไปถึงเผด็จการอำนาจนิยมอย่างรัสเซีย ซึ่งรัฐสภามักถูกครอบงำโดยองค์กร หรือกลุ่มบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ตลอดประวัติศาสตร์ที่ผ่านมา

อังกฤษ

รัฐสภาของอังกฤษมีความเป็นมาอันยาวนานนับพันปี และเป็นต้นแบบของรัฐสภาที่ใช้กันทั่วโลก คือ แบบเวสมินสเตอร์ (Westminster Model) คำว่ารัฐสภาเกิดขึ้นอย่างเป็นทางการในยุคของพระเจ้าเฮนรี ที่ 3 ซึ่งเป็นพระโอรสของพระเจ้าจอห์น ผู้ทรงมอบอำนาจกษัตริย์ให้อยู่ภายใต้สัญญาแม็คนาคาตาร์ ภายหลังจากนั้น กษัตริย์ยังทรงมีอำนาจสูสี ทัดทาน กับขุนนางตลอดมา และในที่สุดรัฐสภาของอังกฤษเพิ่งจะมีอำนาจเหนือกษัตริย์อย่างแท้จริง ในช่วงการปฏิวัติอันรุ่งโรจน์ (Glorious Revolution) เมื่อปี 1688 ที่บรรดาขุนนางสามารถโค่นล้มพระเจ้าเจมส์ที่ 2 ได้สำเร็จ ถึงแม้สถาบันกษัตริย์จะยังคงเป็นประมุขของรัฐ แต่รัฐสภาได้มีอำนาจเพิ่มขึ้นมหาศาล เช่น อำนาจในการเก็บภาษี การสืบสันตสมบัติ ฯลฯ รัฐสภาของอังกฤษถือได้ว่ามีความเป็นอิสระโดยเด็ดขาดและสูงสุด (supremacy of parliament) คือมีอำนาจมากกว่าทั้งฝ่ายบริหารและฝ่ายตุลาการ กฎหมายของรัฐสภาไม่อาจถูกตั้งคำถาม หรือปฏิเสธโดยฝ่ายตุลาการ เพราะถือว่ารัฐสภาเป็นตัวแทนมาจากประชาชน

รัฐสภาของอังกฤษ ประกอบด้วย 2 สภา คือ 1) สภาขุนนาง (House of Lords) และ 2) สภาสามัญชน (House of Commons) (Garnett and Lynch, 2009, pp. 172–200)

1. สภาขุนนาง (House of Lords)

สภาสูงหรือวุฒิสภา อันประกอบด้วยสมาชิก (ศัพท์ภาษาอังกฤษ คือ เพียร์ หรือ Peers) 760 คน ส่วนใหญ่มาจากการแต่งตั้งของสมเด็จพระบรมราชินีนาถโดยการทูลถวายรายชื่อจากนายกรัฐมนตรี มีเพียง 92 คน ที่อยู่ในตำแหน่ง โดยเป็นทายาทของตระกูลขุนนางเก่า สมาชิกมาจากประชาชน จากอาชีพ วัย ชนชั้น อันหลากหลาย ประมุขของสภาขุนนางยังดำรงตำแหน่งในคณะรัฐมนตรีด้วย สภาขุนนางมีหน้าที่ คือ พิจารณาร่างกฎหมายจากสภาล่าง และยังมีการไต่สวน และตรวจสอบการทำงานของรัฐ แต่ไม่มีอำนาจในการยับยั้งกฎหมาย ได้แต่เพียงชะลอการออกกฎหมาย โดยการส่งกฎหมายกลับไปให้สภาล่างพิจารณาอีกครั้งหนึ่ง

2. สภาสามัญชน (House of Commons)

สภาล่าง หรือสภาผู้แทนราษฎร อันประกอบด้วย สมาชิกดังที่เรียกว่า สมาชิกรัฐสภา (Member of parliament) มีจำนวน 650 คน มาจากการเลือกตั้งจากประชาชน มีหน้าที่ คือ ออกและพิจารณาร่างกฎหมาย ตรวจสอบการทำงานและคานอำนาจกับฝ่ายบริหาร เช่น มีการตั้งคณะกรรมาธิการ และมีการเปิดการอภิปรายไม่ไว้วางใจการทำงานของรัฐบาล

ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน รัฐบาลพยายามปรับปรุงหรือปฏิรูปสภาขุนนางให้มีความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น อย่างเช่น ในปี 1978 คณะกรรมาธิการที่นำโดย ลอร์ดโฮมออฟเดอะเฮอร์เซล ได้เสนอให้สมาชิกของสภาขุนนางมาจากการเลือกตั้ง 2 ใน 3 ส่วน 1 ใน 3 มาจากการแต่งตั้ง แต่ไม่สำเร็จ หรือ ในปี 1997 รัฐบาลที่มาจากพรรคเลเบอร์ ได้เสนอกฎหมายให้ยกเลิกสิทธิในการรับตำแหน่งสมาชิกสภาขุนนางตามสายเลือด จากที่นั่งทั้งหมด 600 กว่า จนเหลือเพียง 92 ที่นั่ง ดังที่ปรากฏในปัจจุบัน (Parliament.uk, n.d., Online)

สหรัฐอเมริกา

รัฐสภาของสหรัฐฯ ถือได้ว่าเป็นองค์กรที่ได้รับการกำหนดจากรัฐธรรมนูญให้มีการคานอำนาจกับฝ่ายบริหารและฝ่ายตุลาการ ด้วยอำนาจอย่างมหาศาล โดยเฉพาะการอนุมัติงบประมาณ รัฐสภาของอเมริกามีชื่อว่า คองเกรส (Congress) ประกอบด้วย 2 สภา คือ วุฒิสภา (senate) และสภาผู้แทนราษฎร (House of Representatives) (Patterson, 2008, pp. 301–315)

1. วุฒิสภา (senate)

วุฒิสมาชิกมาจากการเลือกตั้งโดยตรง มีจำนวน 100 คน ดังนั้นใน 50 รัฐของอเมริกา ไม่ว่าขนาดเล็กหรือใหญ่จะมีตัวแทน คือ วุฒิสภาได้รัฐละ 2 คน วุฒิสมาชิกดำรงตำแหน่งได้วาระละ 6 ปี แต่เปิดให้มีการเลือกตั้งใหม่จำนวน 2 ใน 3 ทุก 2 ปี มีหน้าที่กลั่นกรองกฎหมาย โดยการเปิดการอภิปรายได้อย่างเต็มที่ นอกจากนั้น วุฒิสภายังมีบทบาทสำคัญ คือ การพิจารณาและการยอมรับตุลาการ ตุลาการศาลสูงสุด รัฐมนตรี ผู้ว่าการธนาคารกลาง รวมไปถึงเอกอัครราชทูต ที่มาจากการเสนอของประธานาธิบดี วุฒิสภายังให้การอนุมัติต่อสนธิสัญญาของรัฐบาลที่กระทำกับต่างประเทศ และยังร่วมในการไต่สวนการกระทำความผิดของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้เป็นประธานวุฒิสภา คือ รองประธานาธิบดีซึ่งไม่ได้เป็นสมาชิกวุฒิสภา แต่เป็นรองประธานวุฒิสภา ซึ่งมีหน้าที่ในการจัดการเรื่องต่าง ๆ ของสภาอย่างแท้จริง โดยมีชื่อว่า เพรสิเดนโปรเทมปอเร (President Pro Tempore) ตำแหน่งนี้มาจาก วุฒิสมาชิกที่อาวุโสที่สุดของสภา

ด้วยอำนาจและบทบาทเช่นนี้ วุฒิสภาจึงมักถือได้ว่าเป็นองค์กรทรงเกียรติและมีอำนาจทางการเมืองที่สุดองค์กรหนึ่งของสหรัฐอเมริกา วุฒิสมาชิกหลายคนได้ขึ้นดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี อย่างเช่น จอห์น เอฟ เคนนาดี ลินดอน บี จอห์นสัน ริชาร์ด นิกสัน รวมไปถึงประธานาธิบดีคนปัจจุบัน คือ บารัค โอบามาเองก็เคยเป็นวุฒิสมาชิกของรัฐอิลินอย

2. สภาผู้แทนราษฎร (House of Representatives)

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน มีจำนวน 435 คน มีวาระการดำรงตำแหน่งครั้งละ 2 ปี สัดส่วนของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นไปตามขนาดของรัฐ แต่ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ กำหนดให้ต้องมีการกำหนดสัดส่วนของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใหม่ ทุก 10 ปี ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากร สภาผู้แทนราษฎร มีหน้าที่และอำนาจ คือ ออกและพิจารณาร่างกฎหมาย สภาผู้แทนยังสามารถเลือกประธานาธิบดีได้ หากคะแนนเสียงของคณะผู้เลือกตั้งไม่สามารถชี้ขาดได้ แต่ก็ยังเป็นผู้ริเริ่มการไต่สวนการกระทำความผิดของเจ้าหน้าที่ของรัฐ รวมไปถึงประธานาธิบดี ผู้มีอำนาจมากที่สุดในสภานี้ คือ ประธานสภาผู้แทนราษฎร (Speaker of House of Representatives)

ตามรัฐธรรมนูญของอเมริกา กฎหมายจะผ่านสภาเพื่อส่งมอบให้ประธานาธิบดีลงนามอนุมัติได้ จะต้องได้รับความเห็นชอบร่วมกันของเสียงส่วนใหญ่ คือ 2 ใน 3 ของทั้ง 2 สภา (Supermajority) แต่ถ้าประธานาธิบดีปฏิเสธไม่ยอมลงนามกฎหมาย หรือแสดงความไม่เห็นด้วยกับกฎหมาย ก็จะส่งกฎหมายกลับคืนให้รัฐสภาพิจารณาใหม่ ถ้ารัฐสภาร่วมกันออกเสียงด้วยอัตราส่วนเท่าเดิม คือ 2 ใน 3 ของทั้ง 2 สภา ในการส่งกฎหมายให้ประธานาธิบดีได้พิจารณาอีกครั้งหนึ่ง และประธานาธิบดีปฏิเสธอีก กฎหมายก็สามารถถูกนำออกใช้ได้โดยปราศจากการลงนามอนุมัติของประธานาธิบดี

ตัวอย่างความขัดแย้งระหว่างรัฐสภากับประธานาธิบดีอเมริกัน มีเป็นจำนวนมาก จนประธานาธิบดีสหรัฐฯ มีลักษณะเหมือนเป็ดง่อยเช่นเดียวกับประธานาธิบดีอิหร่าน ดังกรณีของประธานาธิบดี บารัค โอบามา ซึ่งสภาผู้แทนราษฎรมีพรรครีพับลิกันเป็นผู้ครองเสียงข้างมาก และต้องการให้คะแนนเสียงความนิยมของโอบามาลดลง จึงทำให้เกิดความขัดแย้งกันหลายครั้ง เช่น ประธานสภาผู้แทนราษฎร คือ นายจอห์น โบเนอร์ ซึ่งมาจากพรรครีพับลิกันไม่สามารถตกลงกับ โอบามา ในเรื่องกำหนดงบประมาณและเพดานหนี้สาธารณะในปี 2011 จนเกือบจะเลยเส้นตาย ซึ่งอาจส่งผลให้สหรัฐฯ ไม่สามารถชำระหนี้ได้ตามเวลา อันจะส่บผลให้ความน่าเชื่อถือของรัฐบาลสหรัฐฯ ลดลง และอาจทำให้เกิดวิกฤตเศรษฐกิจขั้นรุนแรง ซึ่งเหตุการณ์นี้ได้เกิดขึ้นซ้ำอีกในปี 2013 (Wikipedia, 2015, Online)

นอกจากนี้ ประธานาธิบดีและรัฐสภายังมีความขัดแย้งในเรื่องนโยบายต่าง ๆ เช่น วิกฤตการณ์ช่องแคบ ปี 1996 ที่รัฐบาลของบิล คลินตัน ปฏิเสธไม่ยอมอนุมัติวีซ่าให้กับนายลี เต็งหุย ประธานาธิบดีไต้หวัน ในการแวะเยือนสหรัฐอเมริกา ด้วยความกลัวว่าจะกระทบกระเทือนความสัมพันธ์กับจีน ซึ่งเลวร้ายมานาน เพราะนายหุยเป็นผู้รณรงค์ให้ไต้หวันเป็นเอกราชจากจีน แต่รัฐสภาที่มีพรรครีพับลิกันครองเสียงข้างมาก ลงมติทั้งสภาล่างและสภาบน

(ส่วนคลินตันสังกัดพรรคเดโมแครต) ให้มีการอนุมัติวีซ่าแก่นายหุย เข้ามาแวะในสหรัฐฯ ในที่สุดทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างจีนและอเมริกาอยู่ในขั้นวิกฤต จนถึงขั้นประชันหน้ากันทางทหาร (CNN, n.d., Online)

รัสเซีย

รัสเซียมีรัฐสภาและมีการเลือกตั้งอย่างเสรีเป็นครั้งแรกในปี 1906 แต่อำนาจรัฐสภาในยุคนั้น ยังถูกจำกัดโดยพระเจ้าซาร์นิโคลัสที่ 2 ในหลายประเด็น ในยุคของสหภาพโซเวียต มีการปกครองสภานิติบัญญัติแห่งชาติ อันประกอบด้วยสมาชิก 1,500 คน โดยสมาชิกสภาล่างมาจากการเลือกตั้งของท้องถิ่น ส่วนสมาชิกสภาสูงมาจากการเลือกตั้งของสาธารณรัฐ 15 แห่ง ถึงแม้จะมีการประชุมกัน 2 ครั้งต่อปี สภานิติบัญญัติก็เป็นเพียงสภาตรายางที่ถูกควบคุมโดยพรรคคอมมิวนิสต์ ซึ่งมีสภาสูงสุด คือ สภาเปรซิเดียม ที่ได้รับการแต่งตั้งจากผู้นำของพรรค ในยุคของมิคาอิล กอร์บาชอฟ ได้พยายามสร้างสภาใหม่ขึ้น เพื่อลดอำนาจของพรรคคอมมิวนิสต์ลง ภายใต้ชื่อ สภาตัวแทนประชาชนแห่งสหภาพโซเวียต (Congress of People's Deputies of the Soviet Union) เมื่อสหภาพโซเวียตล่มสลาย รัฐธรรมนูญของรัสเซียฉบับปี 1993 ได้เปลี่ยนแปลงระบบรัฐสภา ที่คงค้างมาจากยุคโซเวียต เป็นสภาแห่งสาธารณรัฐ (Federal Assembly) อันประกอบด้วย วุฒิสภา (Federation Council) และสภาผู้แทนราษฎร (Duma) ดังนี้ (Sakwa, 2002, pp. 125–132)

1. วุฒิสภา (Federation Council)

วุฒิสภา มีจำนวนวุฒิสมาชิก 170 คน มาจากการเลือกตั้งทางอ้อมโดยสภาท้องถิ่นและผู้ว่าการรัฐ วุฒิสภา มีหน้าที่ คือ ร่วมมือกับสภาดูมา ในการจัดทำและลงคะแนนเสียงให้กับร่างกฎหมาย มีหน้าที่อนุมัติการปฏิบัติการทางทหารในต่างประเทศ และให้การยินยอมต่อ พรก.ฉุกเฉิน หรือกฎอัยการศึก ตามคำสั่งของประธานาธิบดี รวมไปถึงการพิจารณาและยอมรับผู้พิพากษาศาลสูงสุด และเจ้าหน้าที่ระดับสูงอื่น ๆ เช่นเดียวกับวุฒิสภาของสหรัฐฯ

2. สภาดูมา (Duma)

สภาดูมาคือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งมีสมาชิกจำนวน 450 คน มาจากการเลือกตั้งโดยตรง สภาดูมา มีหน้าที่ คือ การออกและพิจารณาร่างกฎหมาย มีหน้าที่ร่วมกับวุฒิสภา ในการรับรองบุคคลที่ประธานาธิบดีแต่งตั้ง เช่น นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี แต่ที่สภาดูมาพิจารณาเพียงสภาเดียว ได้แก่ ตำแหน่งผู้ว่าการธนาคารกลางของรัสเซีย และการซักฟอกอภิปรายไม่ไว้วางใจนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรี รวมไปถึงการเปิดการไต่สวนการกระทำความผิดต่อบุคคลในรัฐบาล เช่น ประธานาธิบดีที่จะต้องให้มีเสียง 2 ใน 3 ของสภาเห็นชอบ เพื่อส่งให้

วุฒิสภาเห็นชอบในอัตราส่วนอีกเช่นกัน แต่ก็ต้องผ่านการเห็นชอบโดยศาลสูงสุดเสียก่อน ว่าการกระทำเช่นนั้นของประธานาธิบดี เป็นความผิดอย่างแท้จริง (Hauss, 2009, p. 250)

ความขัดแย้งระหว่างประธานาธิบดี และรัฐสภารัสเซีย ได้เกิดขึ้นหลายครั้ง และครั้งซึ่งถือว่าได้เกินเลยไปถึงระดับการใช้ความรุนแรง ได้แก่ วิกฤตการณ์รัฐธรรมนูญของรัสเซีย ในเดือนกันยายน ปี 1993 ที่ประธานาธิบดีเยลต์ซินสั่งยุบสภา ตัวแทนประชาชนแห่งสหภาพโซเวียต และสภาโซเวียตสูงสุด (Supreme Soviet) เพื่อจะให้เปลี่ยนมาเป็นรูปแบบดังในปัจจุบัน ด้วยสาเหตุสำคัญเพราะ รัฐสภาแสดงความไม่เห็นด้วยกับนโยบายหลายประการของเยลต์ซิน เช่น นโยบายเศรษฐกิจเสรีนิยมใหม่ นอกจากนี้ การที่เยลต์ซินสั่งให้มีประชามติเพื่อร่าง รัฐธรรมนูญใหม่ เพื่อให้ประธานาธิบดีมีอำนาจมากกว่าเดิมเช่นสามารถยุบสภาได้ ทำให้บรรดาสมาชิกรัฐสภาถือว่าเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย จึงทำการไต่สวนความผิด ของประธานาธิบดี โดยได้รับการสนับสนุนจากประชาชนที่ออกมาประท้วงบนถนน ส่วนบรรดา สมาชิกรัฐสภา ได้ทำการยึดรัฐสภาไว้กว่า 10 วัน เยลต์ซินจึงสั่งให้ทหารทำการปราบปราม การประท้วงและเข้ายึดรัฐสภา มีผลให้มีผู้เสียชีวิตหลายสิบคน ก่อนเหตุการณ์จะคลี่คลายลง (Almond, et al., 2010, pp. 361–362)

ในปัจจุบัน ฝ่ายบริหารยังเข้ามาแทรกแซงรัฐสภาอย่างมากมาย นอกจากพรรค ยูไนเต็ดรัสเซีย ภายใต้อำนาจของปูติน จะสามารถผูกขาดที่นั่งในสภาผู้แทนราษฎรแล้ว ปูติน ยังเปลี่ยนกฎหมายรัฐธรรมนูญ โดยกำหนดที่มาของวุฒิสภารัสเซียจากเลือกตั้งโดยตรง เป็นระบบเลือกตั้งทางอ้อมจากสภาท้องถิ่น และการแต่งตั้งจากผู้ว่าการรัฐ ซึ่งเอื้อต่อ การใช้ระบบเส้นสาย ทำให้สมาชิกวุฒิสภามีสภาพสมยอมกับฝ่ายบริหารมากขึ้น เพราะหลายคน แม้แต่ประธานวุฒิสภาเอง ก็มีความใกล้ชิดกับประธานาธิบดีปูติน อันเป็นผลให้การปกครอง แบบประชาธิปไตยสหพันธรัฐ เป็นแบบรวมศูนย์อำนาจและเผด็จการอย่างมาก (Ross, n.d., Online)

ระบบคณะกรรมาธิการ (Committee)

คณะกรรมาธิการ หมายถึง กลุ่มตัวแทนที่มาจากพรรคการเมืองทั้งฝ่ายค้านและรัฐบาล รวมไปถึงวุฒิสภา ในการช่วยรัฐสภาจัดทำร่าง และพิจารณากฎหมายเกี่ยวกับประเด็นในทุกด้าน ของประเทศ รวมไปถึงตรวจสอบการทำงานของฝ่ายบริหาร เพื่อชดเชยข้อเสียเปรียบ ของความใหญ่โต และความซับซ้อนของรัฐสภา โดยเฉพาะสภาคู่ (และสภาเดี่ยว เช่น จีน) นอกจากนี้ ยังมีการจัดตั้งกรรมาธิการวิสามัญ (ad hoc committee) ที่อาจประกอบด้วย สมาชิก ที่ไม่ใช่นักการเมือง เพื่อพิจารณาประเด็นเฉพาะที่สำคัญของประเทศ เช่น การไต่สวนพิจารณา ความผิดของประธานาธิบดี คณะกรรมาธิการ ถือได้ว่าเป็นภาพสะท้อนของรัฐสภา หากรัฐสภา

เข้มแข็ง คณะกรรมาธิการก็เข้มแข็งเช่นกัน คณะกรรมาธิการนั้น โดยภาพรวมเป็นศูนย์รวมของผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านของสภา และยังมีความสำคัญ คือ เป็นผู้นำเสนอมุมมองและความคิดต่าง ๆ ให้แก่สภา และยังเอื้อให้สภามีการอภิปราย ถกเถียงกันในประเด็นต่าง ๆ ได้มากขึ้น นอกจากนี้ คณะกรรมาธิการ สามารถไกล่เกลี่ยความเห็นที่ขัดแย้งในสภา เพื่อให้เกิดการตัดสินใจในที่สุด (Patterson, n.d., p. 317)

ตัวอย่างที่โดดเด่น ได้แก่ คณะกรรมาธิการของอังกฤษ จะตั้งคณะกรรมาธิการที่ทำงานแบบกว้าง ๆ เช่น มีคณะกรรมาธิการเลือกสรร (Select Committees) ซึ่งตรวจสอบและจัดทำรายงานต่อการทำงานของกระทรวงต่าง ๆ จนไปถึงเรื่องทางเศรษฐกิจ คณะกรรมาธิการร่วม (Joint Committees) ที่ประกอบด้วย สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และวุฒิสมาชิก คณะกรรมาธิการทั่วไป (General Committees) ซึ่งสังกัดอยู่แต่สภาผู้แทนราษฎร มีหน้าที่พิจารณาร่างกฎหมายโดยละเอียด เป็นต้น

นอกจากนี้ ยังมีคณะกรรมาธิการของสหรัฐฯ มีความแตกต่างจากของอังกฤษ เช่น คณะกรรมาธิการสามัญของรัฐสภาอเมริกัน ซึ่งประกอบด้วย สมาชิกจากทั้งวุฒิสภาและสภาผู้แทนราษฎร ที่มีการแบ่งคณะกรรมาธิการเป็นกลุ่มย่อยที่เป็นอิสระจากกัน ในการร่างและพิจารณากฎหมาย รวมไปถึงตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลเฉพาะด้าน เช่น กิจการต่างประเทศ ความมั่นคงของชาติ การพาณิชย์ สิ่งแวดล้อม สุขภาพ การศึกษา ฯลฯ ในประวัติศาสตร์คณะกรรมาธิการที่อื้อฉาวที่สุด คือ คณะกรรมการไต่สวนพฤติกรรมอันไม่เป็นอเมริกัน (House Un-American Activities Committee) ของสภาผู้แทนราษฎร ในทศวรรษที่ 40 และ 50 ที่ทำการไต่สวนพฤติกรรมของคนอเมริกัน ที่ต้องสงสัยว่าเกี่ยวข้องกับลัทธิคอมมิวนิสต์ อันเป็นผลให้คนบริสุทธิ์จำนวนมาก โดยเฉพาะในวงการภาพยนตร์ฮอลลีวู้ด ต้องถูกดำเนินคดีและติดคุก (Wikipedia, 2015, Online)

ส่วนของรัสเซีย คณะกรรมาธิการของสภาสหพันธรัฐ มีลักษณะคล้ายสหรัฐอเมริกา คือ พิจารณาประเด็นย่อยต่าง ๆ เช่น คณะกรรมาธิการพิจารณากฎหมายรัฐธรรมนูญ กิจกรรมทางกฎหมายและกระบวนยุติธรรม รวมไปถึงการพัฒนาขบวนการประชาสังคม คณะกรรมาธิการเกี่ยวกับโครงสร้างสาธารณรัฐ นโยบายภูมิภาค การปกครอง และกิจกรรมส่วนท้องถิ่นของส่วนเหนือ คณะกรรมาธิการเกี่ยวกับการป้องกันประเทศและความมั่นคง คณะกรรมาธิการเกี่ยวกับกิจการต่างประเทศ คณะกรรมาธิการเกี่ยวกับงบประมาณและการเงินของสหพันธรัฐ ฯลฯ

จากการเปรียบเทียบประเทศกรณีศึกษา สามารถสรุปโดยสังเขปดังต่อไปนี้

1. รัฐสภา เป็นองค์กรที่บ่งชี้ความเป็นประชาธิปไตยของประเทกรณีศึกษาได้ในระดับหนึ่ง เพราะรัฐสภาโดยเฉพาะสภาผู้แทนราษฎร เป็นองค์กรที่เป็นตัวแทนจากการเลือกของประชาชนโดยตรง และมีบทบาทมาคานอำนาจกับประมุขของฝ่ายบริหาร ไม่ได้มาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน เช่น อังกฤษ และสหรัฐฯ และฝ่ายตุลาการซึ่งประมุขไม่ได้มาจากการเลือกตั้งจากประชาชน

2. ในประเทศประชาธิปไตย บทบาทและหน้าที่ของรัฐสภาก็มีความแตกต่างกันตามแต่มุมมองของประเทศนั้น ต่อประชาธิปไตย ในด้านการถ่วงดุลอำนาจ เช่น อังกฤษอำนาจแก่รัฐสภาสูงมาก แต่สหรัฐฯ ต้องการให้รัฐสภามีการถ่วงดุลกับฝ่ายอื่น ๆ ไม่ว่าบริหารหรือตุลาการ

3. อังกฤษเป็นตัวอย่างของประเทศประชาธิปไตย ที่สภาบน คือ สภาขุนนางไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง ทำให้เกิดคำถามว่า เป็นเรื่องจำเป็นหรือไม่ที่สภาทุกระดับจะต้องมาจากการเลือกตั้ง เพราะการสมาชิกของสภาขุนนาง อาจมาจากกลุ่มหลากหลายอาชีพ หรือผู้เชี่ยวชาญในวงการต่าง ๆ อันแตกต่างจากกลุ่มสภาล่าง ซึ่งอาจจะมาจากกลุ่มนายทุน หรือผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่นดังในประเทศกำลังพัฒนาจำนวนมาก หากเป็นเช่นนี้ สภาบนจะสามารถถ่วงดุลอำนาจกับสภาล่างได้

4. รัฐสภาไม่อาจเป็นตัวบ่งบอกความก้าวหน้า หรือประสิทธิภาพของการทำงานของประเทศได้เสมอไป เพราะรัฐสภาเกิดจากแนวคิดเรื่องของประชาธิปไตย คือ การระดมความคิดเห็นในการออกกฎหมาย และการถ่วงดุลอำนาจ แม้ว่าการระดมความคิดเห็นอาจได้ความคิดที่ดี แต่จุดด้อย คือ หากมีความแตกต่างทางความคิดมากเกินไป และที่สำคัญถ้าแอบแฝงด้วยการแย่งชิงอำนาจทางการเมือง ก็ทำให้เกิดการชะงักงันทางการเมือง อย่างเช่นกรณีสหรัฐฯ และรัสเซีย

สรุป

ฝ่ายนิติบัญญัติ มีองค์ประกอบสำคัญ คือ รัฐสภา เป็นสิ่งสำคัญสำหรับประชาธิปไตย หน้าที่ของรัฐสภา ได้แก่ 1. ออกกฎหมาย 2. ให้การเห็นชอบการเก็บภาษี รวมไปถึงงบประมาณและค่าจ่ายของประเทศ 3. พิจารณาและตรวจสอบฝ่ายบริหาร ทั้งนโยบาย และตัวบุคคล 4. ให้การเห็นชอบสนธิสัญญาระหว่างประเทศ 5. มีการหารือหรือถกเถียงเกี่ยวกับประเด็นสำคัญของประเทศ หรือกับต่างประเทศ รัฐสภามีต้นแบบ คือ เวสมินเตอร์จากอังกฤษ รัฐสภาของประเทศประชาธิปไตยเสรีนิยม มีคุณสมบัติ คือ 1. เป็นตัวแทนของประชาชนอย่างแท้จริง 2. มีความโปร่งใส 3. เข้าถึงได้อย่างสะดวก 4. มีความรับผิดชอบ และ 5. มีคุณภาพ รัฐสภามี 2 ระบบ คือ

1. ระบบสภาเดี่ยว ซึ่งเหมาะสมสำหรับประเทศขนาดเล็ก ยกเว้น จีน และอิหร่าน ซึ่งมีการปกครองแบบเผด็จการ ที่ใช้องค์กรที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้งในการควบคุมสภาที่มาจากการเลือกตั้ง และ 2. ระบบสภาคู่ ซึ่งประเทศที่เป็นประชาธิปไตยเสรีนิยมอย่างเช่น อังกฤษและสหรัฐอเมริกา มักมาจากการเลือกตั้ง (ยกเว้นสภาขุนนางของอังกฤษ) และมีการถ่วงดุลกันอย่างมากระหว่างสถาบันต่าง ๆ ส่วนรัฐสภาของรัสเซียนั้น สะท้อนถึงความเป็นเผด็จการที่ฝ่ายบริหารสามารถเข้ามากุมอำนาจเหนือรัฐสภา

นอกจากนี้ ยังมีระบบพิเศษที่ดำรงคู่อยู่กับรัฐสภาด้วยคือ ระบบกรรมาธิการ ซึ่งเป็นกลุ่มตัวแทนของรัฐสภา ในการจัดทำร่างและพิจารณากฎหมายเกี่ยวกับประเด็นในทุกด้านของประเทศ รวมไปถึงตรวจสอบการทำงานของฝ่ายบริหาร ซึ่งประเทศกรณีศึกษาต่างมีโครงสร้างและหน้าที่ แตกต่างกันไป

คำถามสำหรับการอภิปราย

1. ประเทศต่าง ๆ จำเป็นต้องมีรัฐสภาหรือไม่ เพราะเหตุใด

2. ท่านคิดว่าควรมีสภาชนิดอื่นนอกเหนือจากสภาเดี่ยวและสภาคู่หรือไม่ เพราะเหตุใด

3. ท่านคิดว่าประเทศที่ท่านอาศัยอยู่ ควรเป็นสภาเดี่ยวหรือสภาคู่ เพราะอะไร

4. สภาสูง หรือวุฒิสภาของประเทศต่าง ๆ ควรมีแหล่งที่มาคือการเลือกตั้งหรือไม่ เพราะเหตุใด

5. ความเป็นอิสระโดยเด็ดขาด และสูงสุดของรัฐสภาอังกฤษ เป็นสิ่งที่ควรใช้ในประเทศอื่นหรือไม่ เพราะเหตุใด

6. ท่านคิดว่าประมุขฝ่ายบริหาร คือ ประธานาธิบดีสหรัฐฯ ควรมีอำนาจเหนือรัฐสภาหรือไม่ เพราะอะไร

7. รัฐสภาควรมีระบบกรรมาธิการหรือไม่ เพราะอะไร

บรรณานุกรม

Almond, G. A., Powell, G. Bingham, Jr., Dalton, R. J., and Strom, K. (2010).**Comparative Politics Today .**USA: Longman.

Axford, B.,Browning,G.K.,Huggins,R.,Rosamond,B.,Grant,A.,and Turner,J.(2002). **Politics: An Introduction.** London and New York: Routledge.

Beetham, D. (2007). **Parliament and Democracy in the Twenty–First century.** Switzerland: Inter–Parliamentary Union.

CNN. (n.d.). **Why Beijing fears Taiwan's Lee Teng–hui.** Retrieved June 20, 2015, from http://edition.cnn.com/SPECIALS/1999/china.50/inside.china/profiles/lee.tenghui/

Garnett, M., and L., P. (2009). **Exploring British Politics.** UK: Pearson Education Limited.

Hauss, C. (2009). **Comparative Politics:Domestic Response to Global Challenges.** New York: Wadworth Cengage learning.

Lawrence, S. V., and Martin, M. F. (March 20, 2013). **Understanding China's Political System.** Retrieved June 20, 2015, from https://www.fas.org/sgp/crs/row/R41007.pdf

Magstad, T. M. (2006). **Understanding Politics:Ideas, Institutions and Issues.** USA: Wadworth Cengage Learning.

National Democratic Institute for International Affairs. (n.d.). **One Chamber or Two? Deciding Between a Unicameral And Bicameral Legislature.** Retrieved March 1, 2015, from https://www.ndi.org/files/029_ww_onechamber.pdf

Patterson, T. E. (2008). **The American Democracy.** USA: Mcgraw Hill.

Cameron,R. (n.d.). **Federalism and Electoral Authoritarianism under Putin.** Retrieved March 1, 2015, from https://www.gwu.edu/~ieresgwu/assets/docs/demokratizatsiya%20archive/GWASHU_DEMO_13_3/F347157H3656H776/F347157H3656H776.pdf

Sakwa, R. (2002). **Russian Politics and Society.** UK and USA: Routledge.

UK Parliament. (n.d.). **House of Lords reform.** Retrieved March 1, 2015,from http://www.parliament.uk/business/lords/lords–history/lords–reform/

Wikipedia. (2015). **Guardian Council.** Retrieved July 1, 2015, from https://en.wikipedia.org/wiki/Guardian_Council

Wikipedia. (2015). **United States debt–ceiling crisis of 2013.** Retrieved June 14, 2015, from https://en.wikipedia.org/wiki/United_States_debt–ceiling_crisis_of_2013

Wikipedia. (2015). **House Un–American Activities Committee.** Retrieved October 27 2015, from https://en.wikipedia.org/wiki/House_Un–American_Activities_Committee#Hollywood_blacklist

บทที่ 8

ฝ่ายตุลาการ (Judiciary)

ฝ่ายตุลาการ (Judiciary) เป็นฝ่ายที่ 3 ตามแนวคิดของมงแตสกีเออ ภายใต้ทฤษฎีแห่งการแบ่งแยกอำนาจ ฝ่ายตุลาการ ไม่ได้เป็นฝ่ายออกกฎหมายหรือเป็นฝ่ายบังคับใช้กฎหมาย หากมีอำนาจและหน้าที่ ในการพิจารณาและตีความกฎหมาย หรืออรรถคดีต่าง ๆ ซึ่งออกโดยฝ่ายนิติบัญญัติ และฝ่ายบริหาร อันเป็นการคานอำนาจกับอำนาจทั้ง 2 ฝ่าย (Dyck,2006,p.216) นอกจากนี้ฝ่ายตุลาการยังนำเสนอกลไกสำหรับการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ของทุกสถาบันทางการเมืองเช่นเดียวกับการตีความกฎหมายสูงสุด อย่างเช่นกฎหมายรัฐธรรมนูญ ซึ่งทำให้ตุลาการเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของวิชาการเมืองการปกครองเปรียบเทียบ

บทบาทและหน้าที่ของฝ่ายตุลาการ เช่น (Barrington,et al., 2010, pp. 281–283)

1. ตัดสินคดีความและกำหนดโทษที่แน่ชัด
2. พิจารณาและตีความกฎหมายฉบับนั้น ว่าสอดคล้องหรือขัดแย้งกับรัฐธรรมนูญหรือไม่
3. ตีความกฎหมายให้กับหน่วยงานอื่น
4. ช่วยเสริมสร้างนโยบายของรัฐเสียใหม่ ให้สอดคล้องกับปัญหาทางสังคมอันเร่งรีบ
5. ยุติความขัดแย้งระหว่างประชาชนด้วยกัน หรือขัดแย้งระหว่างหน่วยงานรัฐด้วยกัน
6. ช่วยให้การกระทำอย่างถูกต้องตามกฎหมาย เช่น การแย่งชิงทายาทของคู่สมรส การหย่าร้าง การเปลี่ยนชื่อ

ชนิดของศาล

ประเทศต่าง ๆ ล้วนมีการแบ่งชนิดของศาล โดยมีศาลยุติธรรม(Court of Justice) เป็นองค์ประกอบสำคัญ ศาลยุติธรรม หมาย ถึงศาลที่มีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาคดีแพ่ง คดีอาญา คดีล้มละลาย คดีแรงงาน คดีเด็กและเยาวชน คดีภาษี และคดีที่เกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา และการค้าระหว่างประเทศ หรือศาลทหาร (Martial Court) อันเป็นศาลที่มีหน้าที่หลักในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาทหาร นอกจากนี้ ศาลที่มีความเกี่ยวข้องกับการเมืองมากที่สุดได้แก่ ศาลรัฐธรรมนูญ และศาลปกครอง (Ibid., 2010, pp. 283–284)

1. ศาลรัฐธรรมนูญ (Constitutional Court)

เป็นศาลสูงสุดที่เกี่ยวข้องกับการเมืองมากที่สุด ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาวินิจฉัยว่า ร่างกฎหมายที่ออกโดยรัฐสภาและฝ่ายบริหาร มีความสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญหรือไม่อย่างไร ศาลเช่นนี้ไม่ได้มีอยู่ในทุกประเทศ อย่างเช่นอังกฤษ หรือสหรัฐอเมริกา นั้น มีศาลสูงสุดทำหน้าที่นี้แทน

2. ศาลปกครอง (Administrative Court)

มีอำนาจหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีปกครอง ซึ่งเป็นคดีพิพาทระหว่างหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐกับเอกชน กรณีหนึ่ง และข้อพิพาทระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐด้วยกัน

ฝ่ายตุลาการกับแนวคิดนิติรัฐ (Rule of law)

สิ่งที่เจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยเฉพาะฝ่ายตุลาการต้องเน้นย้ำ ปฏิบัติตามและให้การส่งเสริมมากที่สุดเพื่อให้สังคมและรัฐเกิดความมั่นคงและสงบสุข คือ แนวคิดนิติรัฐ (Rule of law) หรือ ภาวะที่ถือความสำคัญของกฎหมายเป็นเรื่องสำคัญสูงสุด อันมีลักษณะสรุปได้ดังต่อไปนี้ (Yu and Guernsey, n.d., Online)

1. กฎหมายต้องมีอยู่และได้รับการยอมรับจากประชาชนทุกคน รวมไปถึงเจ้าหน้าที่ของรัฐ

2. กฎหมายต้องมีการบังคับใช้

3. กฎหมายมีการกำหนดระยะเวลาที่แน่นอนคือไม่สามารถลงโทษบุคคลซึ่งกระทำความผิดก่อนที่กฎหมายฉบับนั้นจะถูกนำออกมาใช้

4. กฎหมายต้องถูกเขียนอย่างชัดเจน และสมเหตุสมผล เพื่อหลีกเลี่ยงการบังคับใช้ที่ไม่ยุติธรรม

5. กฎหมายต้องหลีกเลี่ยงความขัดแย้งในตัวเอง

6. กฎหมายต้องไม่มีคำสั่งให้ทำในสิ่งที่กระทำไม่ได้

7. กฎหมายต้องมีความต่อเนื่องอยู่เสมอ เพื่อให้มีความศักดิ์สิทธิ์ แต่ก็ต้องได้รับการแก้ไขที่เหมาะสม เมื่อสถานการณ์ทางการเมืองและสังคมของประเทศนั้น ๆ ได้เปลี่ยนไป

8. เจ้าหน้าที่ของรัฐต้องปฏิบัติตามกฎหมายที่ถูกประกาศไว้

ความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายตุลาการกับการเมือง

ในขณะที่ฝ่ายอื่นของรัฐบาล คือ ฝ่ายรัฐบาลและนิติบัญญัตินั้น เป็นเรื่องของทางการเมืองและการแย่งชิงอำนาจจากพรรค หรือกลุ่มทางการเมือง ฝ่ายตุลาการจึงมักได้รับการคาดหวังว่า จะไม่ถูกแทรกแซงจากทั้ง 2 ฝ่าย หรือกลุ่มผลประโยชน์อื่น อันจะนำไปสู่การตีความกฎหมายที่เป็นกลาง และยุติธรรมอย่างแท้จริง นั้นคือการยึดตามหลักนิติรัฐดังที่ได้กล่าวมา อย่างไรก็ตามรูปแบบการเมืองโดยทั่วไป ไม่ว่าแบบรัฐสภาหรือแบบประธานาธิบดี จะอนุญาตให้ฝ่ายบริหาร หรือพรรคการเมือ สามารถกำหนดเงินเดือนให้กับฝ่ายตุลาการ อันจะเป็นการเปิดช่องให้กับฝ่ายบริหาร ในการเข้ามาควบคุมฝ่ายตุลาการ

นอกจากนี้ในหลายประเทศ ฝ่ายบริหารยังสามารถเลือก และแต่งตั้งผู้พิพากษาได้ อย่างเช่น ประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา สามารถแต่งตั้งผู้พิพากษาศาลสูงได้ด้วยตัวเอง ประธานาธิบดีจึงมักเลือกผู้พิพากษา ซึ่งมีทัศนคติการเมืองที่สอดคล้องกัน และยังมีระบบบุญคุณต่างตอบแทนเข้ามาเกี่ยวข้องอีกด้วย อย่างเช่นในญี่ปุ่นนั้น ฝ่ายตุลาการถูกกล่าวหาว่าตกอยู่ใต้อำนาจของพรรคเสรีนิยมประชาธิปไตย อันเป็นสาเหตุให้พรรคการเมืองนี้กุมอำนาจในญี่ปุ่นเป็นเวลาหลายทศวรรษติดต่อกัน (Ramseyer and Rasmusen, n.d., Online) แม้ว่าผู้พิพากษานั้นจะต้องได้รับการรับรองจากวุฒิสภาก็ตาม นอกจากนี้ยังมีกรณีญี่ปุ่นที่รัฐบาลสามารถเลือกผู้พิพากษา และเข้าควบคุมฝ่ายตุลาการได้ จนทำให้พรรคประชาธิปไตยเสรีนิยม สามารถเป็นรัฐบาลได้ยาวนานกว่าครึ่งศตวรรษ ถึงแม้จะมีเรื่องอื้อฉาวเกี่ยวกับการทุจริตอยู่เรื่อย ๆ ก็ตาม

ฝ่ายตุลาการกับอุดมการณ์ทางการเมือง

ถึงแม้ตามความเชื่อของคนทั่วไปว่า ฝ่ายตุลาการจะต้องเป็นกลางทางการเมือง (political neutrality) แต่ก็มีการตั้งคำถามอยู่เรื่อย ๆ ว่า ฝ่ายตุลาการสามารถหลีกพ้นจากเรื่องทางการเมืองได้หรือไม่ เพราะฝ่ายตุลาการ ซึ่งมีผู้ปฏิบัติงานสำคัญ คือ ผู้พิพากษา จำเป็นต้องตัดสินคดีความจากกฎหมาย สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ ที่อิงอยู่กับอุดมการณ์ทางการเมือง ดังนั้นฝ่ายตุลาการจึงตีความกฎหมายออกมา โดยมีกรอบทางการเมืองแฝงเร้นอยู่ ดังเช่นในประวัติศาสตร์ที่ฝ่ายตุลาการในประเทศที่ปกครองโดยระบอบฟาสซิสต์ คอมมิวนิสต์ ประชาธิปไตยเสรีนิยม ก็ต้องตัดสินคดีไปตามคุณค่าของอุดมการณ์เหล่านั้น หรืออีกแง่มุมหนึ่ง อุดมการณ์จะมีอิทธิพลต่อความคิดของตัวผู้พิพากษา ในการพิจารณาหรือตีความกฎหมาย โดยที่ผู้พิพากษานั้นไม่รู้ตัว นอกจากนี้ฝ่ายตุลาการ เช่นในอเมริกา ยังถูกโจมตีว่าหนีไม่พ้นจากอคติทางเพศ เชื้อชาติ ฐานะทางสังคม เพราะปัจจุบันถึงแม้ผู้หญิงหรือคนผิวดำเข้ามาเป็นผู้พิพากษามากขึ้น แต่วงการยุติธรรมก็ยังมีแต่ผู้ชายผิวขาวที่เป็นชนชั้นกลาง และปัญญาชนอยู่เป็นจำนวนมาก (Heywood, 2007, pp. 328–329)

ฝ่ายตุลาการกับบทบาททางการเมือง

ฝ่ายตุลาการ ประกอบด้วย บุคลากรผู้ทรงความรู้ด้านกฎหมาย ซึ่งมีสำนึกของปัญญาชน และความเป็นอภิสิทธิชน ในหลายประเทศตุลาการจึงไม่ได้จำกัดตัวเองอยู่ที่การตีความกฎหมาย หรือยอมอยู่ใต้อำนาจของฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติ (restraint) เท่านั้น หากแต่เปลี่ยนสถานะของตน ไปสู่ภาวะตุลาการภิวัฒน์ (Judicial activism) อันหมายถึง การที่ศาลมีอำนาจในการตีความหรือสร้างความหมายให้กับกฎหมาย แทนที่จะทำหน้าที่แค่ตีความกฎหมายจากฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารเพียงอย่างเดียว อันอาจนำไปสู่การที่การชี้นำ และครอบงำสังคมของฝ่ายตุลาการ หากอีก 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายนิติบัญญัติ มีความอ่อนแอ ไร้ความสามารถ หรือเต็มไปด้วยความฉ้อฉล ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งกับอีก 2 ฝ่าย อย่างไรก็ตาม ศาลเป็นเพียงผู้ตีความจึงไม่มีความสามารถในการบังคับใช้กฎหมาย จึงจำเป็นต้องพึ่งพิงทั้งฝ่ายบริหารและระบบราชการ เช่น ตำรวจ และทหาร อันสะท้อนถึงขีดจำกัดของฝ่ายตุลาการได้อย่างดี (Sidlow and Henschen, 2006, pp. 333–335)

ภาวะตุลาการวิวัฒน์สามารถทำให้ฝ่ายตุลาการและฝ่ายอำนาจอื่น มีความขัดแย้งกันดังกรณีต่อไปนี้

ปากีสถาน

นายพลเปรเวซ มูชาร์ราฟ ประธานาธิบดีของปากีสถาน ได้ประกาศภาวะฉุกเฉินในปี 2007 การประกาศนี้ทำให้มีการระงับการใช้รัฐธรรมนูญ เพื่อมอบอำนาจให้กับมูชาร์ราฟอย่างเต็มที่ โดยมีข้ออ้างว่าเพื่อระงับความวุ่นวายอันเกิดจากการเลือกตั้งประธานาธิบดีครั้งที่ผ่านมา ซึ่งถูกโจมตีว่าขาดความโปร่งใสและยุติธรรม ประธานศาลสูงสุดที่แต่งตั้งโดยมูชาร์ราฟ เอง ได้เรียกประชุมสมาชิกของศาลในการออกคำสั่ง เพื่อต่อต้านประกาศของมูชาร์ราฟ มูชาร์ราฟจึงถอดถอนประธานสูงสุด และสมาชิกบางคนออกจากตำแหน่ง เพื่อทำการจับกุม ส่งผลให้นักกฎหมายและผู้พิพากษาทั่วประเทศประกาศหยุดงานประท้วง วิกฤตการณ์ตุลาการเช่นนี้ ทำไห้อำนาจของมูชาร์ราฟอ่อนแอลง ในที่สุดเขาต้องลาออกจากตำแหน่งประธานาธิบดีในอีก 1 ปีต่อมา (New York Times, 2007,Online)

ฮอนดูรัส

ประธานาธิบดีมานูเอล เซลายา ของฮอนดูรัส ได้ประกาศให้มีการทำประชามติในปี 2009 เพื่อจัดตั้งสภานิติบัญญัติสำหรับการแก้ไขรัฐธรรมนูญซึ่งได้รับการต่อต้านจากหลายฝ่าย ที่มองว่าเพื่อเพิ่มอำนาจให้กับตัวประธานาธิบดีเอง ศาลสูงสุดได้ตีความว่าการทำประชามติผิดกฎหมายรัฐธรรมนูญ และออกคำสั่งในศาลชั้นต้นเพื่อระงับการจัดทำประชามติ แต่นายเซลายา ยังคงดำเนินการต่อไป ทำให้ศาลออกคำสั่งให้ทหารจับกุมและเนรเทศนายเซลายา

ไปยังคอสตาริกา ทำให้ประชาชนจำนวนมากของฮอนดูรัส และรัฐบาลต่างประเทศมองว่าการกระทำเช่นนี้ของศาล เป็นการกระทำที่ไม่ถูกต้อง เพราะในกฎหมายรัฐธรรมนูญประธานาธิบดี มีสิทธิในการจัดทำประชามติ เพื่อจัดตั้งสภานิติบัญญัติได้ (CNN, 2009, Online)

ข้อได้เปรียบและเสียเปรียบของระบบตุลาการที่เข้มแข็ง

ข้อได้เปรียบ

1. สามารถคานอำนาจกับฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร ที่อาจเป็นเผด็จการหรือปราศจากความโปร่งใส

2. เป็นผู้สนับสนุนระบบนิติรัฐได้ดีกว่าฝ่ายอื่น เพราะเกี่ยวข้องกับกฎหมายโดยตรง

ข้อเสียเปรียบ

1. ไม่เป็นประชาธิปไตย เพราะไม่มีส่วนร่วมจากประชาชนหรือตรวจสอบจากประชาชนไม่ได้

2. อาจมีผลประโยชน์ทางการเมืองแอบแฝง เพราะฝ่ายตุลาการเป็นกลุ่มผลประโยชน์หนึ่งที่ต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ของตัวเอง และบุคลากรในฝ่ายตุลาการก็เป็นคนธรรมดาที่ต้องการมีอำนาจทางการเมือง

ประเทศกรณีศึกษา

ประเทศกรณีศึกษา ได้แก่ ประเทศที่เป็นประชาธิปไตยเสรีนิยม อย่างเช่น ฝรั่งเศส สหรัฐอเมริกา และประเทศที่เป็นเผด็จการ อย่างเช่น รัสเซีย และจีน ซึ่งจะสามารถสะท้อนให้เห็นว่ารูปแบบการปกครองนั้น เป็นปัจจัยเสริมให้ฝ่ายบริหารเข้ามากำหนดความเป็นไปของตุลาการ

ฝรั่งเศส

ฝรั่งเศส เป็นตัวอย่างของประเทศประชาธิปไตยเสรีนิยม ที่ฝ่ายตุลาการมีความเข้มแข็งและมีพัฒนาอย่างต่อเนื่อง แม้ว่าสถานการณ์ทางการเมืองของฝรั่งเศสจะมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอก็ตาม ศาลที่เกี่ยวข้องกับการเมืองฝรั่งเศสโดยตรง ได้แก่ ศาลปกครอง (Administrative courts) ซึ่งตัดสินข้อพิพาทระหว่างหน่วยงานของรัฐด้วยกัน หรือระหว่างเอกชนกับหน่วยงานของรัฐ ศาลปกครองยังทำหน้าที่เป็นศาลฎีกา หรือศาลสูงสุดของศาลปกครอง และยังทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาทางกฎหมายให้กับฝ่ายบริหาร นอกจากนี้ ฝรั่งเศสยังมีศาลรัฐธรรมนูญหรือคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ (Constitutional Council) ซึ่งมีหน้าที่พิจารณาว่ากฎหมายใดสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ คณะตุลาการรัฐธรรมนูญในอดีต ถือได้ว่ามีอำนาจน้อย แต่ใน 2 ทศวรรษที่ผ่านมา ศาลกลับมีความสำคัญ และมีอำนาจอิสระในการไต่สวนด้านต่าง ๆ ของประเทศมากขึ้น ศาลรัฐธรรมนูญของฝรั่งเศส ประกอบด้วย ผู้พิพากษา 9 คน ที่แต่งตั้งร่วมโดยประธานาธิบดี ประธานสภาผู้แทนราษฎร และประธานวุฒิสภา คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ

มีอำนาจในการทำให้กฎหมายเป็นโมฆะ ถ้าพิจารณาว่ากฎหมายฉบับนั้นล่วงละเมิดรัฐธรรมนูญ นอกจากนี้ การแก้ไขรัฐธรรมนูญ ในปี 1993 ได้ทำให้มีการจัดตั้งศาลพิจารณาคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง โดยเฉพาะรัฐมนตรี ซึ่งประกอบด้วย สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 6 คน และวุฒิสมาชิก 6 คน โดยการเลือกจากทั้ง 2 สภา รวมไปถึงผู้พิพากษาอาวุโส 3 คน นอกจากนี้ การแก้ไขรัฐธรรมนูญยังได้ก่อตั้งศาลยุติธรรมของสาธารณรัฐ (Court of Justice of the Republic) ไว้สำหรับพิจารณาคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง โดยเฉพาะรัฐมนตรี อันสะท้อนถึงความพยายามของฝรั่งเศส ที่จะเข้าสู่ภาวะนิติรัฐ แม้ว่าอิทธิพลของฝ่ายบริหารยังคงอยู่ ผ่านการแต่งตั้งของฝ่ายบริหารดังกล่าว รวมไปถึงกระทรวงที่รับผิดชอบเกี่ยวกับฝ่ายตุลาการ คือ กระทรวงยุติธรรม (Kesselman, Krieger, and Joseph, 2007, p. 545)

อย่างไรก็ตาม ฝ่ายตุลาการของฝรั่งเศส ก็สามารถเข้าข่ายตุลาการภิวัฒน์ เพราะมีอำนาจอย่างมหาศาล ยิ่งกว่าฝ่ายบริหาร ดังตัวอย่างคณะตุลาการรัฐธรรมนูญเมื่อปี 2012 รัฐบาลของฟร็องซัว ออล็องด์ ได้ประกาศมาตรการเก็บอภิมหาภาษี (Super tax) เพื่อเก็บภาษีร้อยละ 75 ต่อชาวฝรั่งเศสผู้มีรายได้มากกว่า 1 ล้านยูโรขึ้นไป เป็นเวลา 2 ปี แต่คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ได้ตัดสินว่ามาตรการนี้ผิดหลักรัฐธรรมนูญ เพราะมาตรการนี้มีไว้สำหรับครัวเรือน ไม่ใช่ตัวบุคคล และยังไม่สอดคล้องกับอุดมการณ์ความเสมอภาคในการรับภาระทางสังคม อย่างไรก็ตามในอีก 1 ปีต่อมา คณะตุลาการรัฐธรรมนูญก็เปลี่ยนคำตัดสิน เป็นยอมรับกฎหมายฉบับนี้ ของรัฐบาลแทน (International Business Times, 2013, Online)

สหรัฐอเมริกา

กฎหมายของสหรัฐฯ อยู่ภายใต้ขอบเขตที่วางไว้โดยรัฐธรรมนูญอย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะรัฐบัญญัติ หรือกฎหมายของรัฐบาลกลาง ระบบศาลของอเมริกาแบ่งได้เป็น 2 ระดับ ตามรูปแบบการปกครองของอเมริกาซึ่งเป็นสหพันธรัฐ คือ 1) ศาลรัฐบาลกลาง (Federal Court) และ 2) ศาลระดับรัฐ (State Court) สหรัฐ ฯ ยังใช้ระบบลูกขุนเพื่อตัดสินคดีต่าง ๆ เพื่อเป็นการสะท้อนถึงแนวคิดประชาธิปไตยที่ต้องการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินคดีความต่าง ๆ

บทบาทของศาลสูงสุดของสหรัฐฯ

ศาลสูงสุดของสหรัฐฯ (US Supreme Court) เป็นศาลระดับสูงที่สุดของศาลระดับรัฐ ศาลสูงสุดมีบทบาทและอำนาจทางการเมืองสูงมาก เพราะเป็นศาลที่ถือว่าได้ตัดสินใจคดีความถึงที่สุดแล้ว จากศาลที่อยู่ในระดับล่างกว่า ศาลสูงสุดยังเป็นผู้ไกล่เกลี่ยความขัดแย้งระหว่างรัฐด้วยกัน ที่สำคัญ ศาลสูงสุดยังทำหน้าที่เช่นเดียวกับศาลรัฐธรรมนูญ คือ เป็นผู้ตีความทางกฎหมายว่า นโยบายหรือการกระทำของหน่วยงานอื่น รัฐ ไม่ว่าประธานาธิบดี รัฐสภา และรัฐบาลระดับมลรัฐ ว่ามีความสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญหรือไม่ ในประวัติศาสตร์ของสหรัฐฯ

ที่ผ่านมา ศาลสูงสุดได้ตีความกฎหมายที่ออกโดยรัฐบาลกลางให้ตกไปถึง 140 กว่าฉบับ จากทั้งหมด 95,000 ฉบับ (Grigsby, 2009, p. 247)

ศาลสูงสุดของสหรัฐฯ แบ่งได้เป็น 2 ระดับ ตามรูปแบบรัฐบาลของสหรัฐฯ คือ 1) ศาลสูงสุดประจำมลรัฐ (State Supreme court) และ 2) ศาลสูงสุด (Supreme court) ผู้พิพากษาศาลสูงสุดมีทั้งสิ้น 9 คน ได้รับการเสนอชื่อโดยประธานาธิบดี และได้รับยอมรับโดยวุฒิสภา มีวาระการดำรงตำแหน่งตลอดชีวิต หากไม่ถูกถอดถอนหรือลาออก ในอดีตเคยมีประธานาธิบดีสหรัฐฯ ซึ่งได้ดำรงตำแหน่งหัวหน้าผู้พิพากษาศาลสูงสุดในภายหลัง คือ วิลเลียม ฮาวาร์ด ทาฟต์ (ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี 1909–1013)

กรณีความขัดแย้งระหว่างฝ่ายตุลาการและฝ่ายบริหารของสหรัฐฯ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลทางการเมือง ได้แก่ ตอนที่นายแฟรงคลิน ดี รูสเวลต์ จากพรรคเดโมแครต ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี ในช่วงปี 1933–1945 ในยุคนั้นผู้พิพากษาศาลสูงเกือบทั้งหมดได้รับการแต่งตั้งโดยอดีตประธานาธิบดี ที่สังกัดพรรครีพับลิกัน ผู้พิพากษาเหล่านั้น จึงถูกมองว่าพยายามขัดขวางกฎหมายฉบับสำคัญ ๆ กว่า 10 ฉบับ ซึ่งจัดว่าอยู่ในโครงการนิวดีลของรูสเวลต์ อย่างเช่น กฎหมายควบคุมจำนวนผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร (Agricultural Adjustment Act) รวมไปถึงการจัดตั้งองค์กรที่เกี่ยวกับหน่วยงานฟื้นฟูชาติ (National Recovery Administration) ซึ่งเป็นองค์กรที่ช่วยลดการแข่งขันของวงการธุรกิจและอุตสาหกรรมที่มากเกินไป จนส่งผลเสียให้กับสังคม ต่อมา รูสเวลต์ ได้กล่าวโจมตีฝ่ายตุลาการอย่างเปิดเผย ในเรื่องการที่ผู้พิพากษาฝักใฝ่พรรคการเมือง รวมไปถึงความสูงวัยของผู้พิพาษาศาลสูง รูสเวลต์ ยังได้พยายามให้รัฐสภาออกกฎหมายที่จะเพิ่มจำนวนผู้พิพากษาศาลสูงขึ้นมาอีก 1 คน อันเป็นความพยายามที่จะนำผู้พิพากษามาอยู่ภายใต้อำนาจของพรรคเดโมแครต คำปราศรัยของรุสเวลต์ได้ให้กลุ่มผู้พิพากษา เกิดความขัดแย้งเอง อันทำให้กฎหมายบางฉบับได้รับการตีความจากศาลว่าสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ โดยมีคะแนนเสียงจากผู้พิพากษาที่แตกกัน ในที่สุดมีผู้พิพากษาบางคนยอมเกษียณตัวเอง จึงทำให้รุสเวลต์แต่งตั้งผู้พิพากษาที่สังกัดพรรคเดโมแครตเข้ามาแทน (O'Connor and Sabato, 2002, pp. 309–310)

สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงมีปัญหาในเรื่องความเป็นกลาง และอิสระของฝ่ายตุลาการ อันสะท้อนถึงความบกพร่องของประชาธิปไตย และภาวะนิติรัฐของสหรัฐฯ แม้ว่าตามหลักการณ์หรืออุดมการณ์ของสหรัฐฯ จะเป็นเช่นนั้นก็ตาม

รัสเซีย

รัสเซียเป็นตัวอย่างของประเทศที่มีปัญหาของฝ่ายตุลาการ คือ มักถูกฝ่ายบริหารเข้ามาแทรกแซงอยู่เสมอ ในอดีตเมื่อยังมีสหภาพโซเวียต ระบบตุลาการและกฎหมายตกอยู่ภายใต้อำนาจ และการชี้นำของพรรคคอมมิวนิสต์ ฝ่ายตุลาการจึงเป็นเพียงเครื่องมือของฝ่ายบริหาร เมื่อมิคาอิล กอร์บาชอฟได้ปฏิรูปประเทศ และภายหลังจากสหภาพโซเวียตล่มสลาย ได้มีการพยายามให้ศาลมีความเป็นอิสระ ซึ่งก็ได้ประสบความสำเร็จภายหลังจากที่กลายเป็นสหพันธรัฐรัสเซีย จากรัฐธรรมนูญ ปี 1993

สำหรับศาลที่มีความสำคัญทางการเมืองของรัสเซีย คือ ศาลรัฐธรรมนูญ (Constitutional court) ที่ถูกก่อตั้งในปี 1991 ซึ่งมีบทบาทและอำนาจมาก โดยเฉพาะหลังจากรัฐธรรมนูญ ปี 1993 ที่มอบอำนาจให้ศาลรัฐธรรมนูญ มีอำนาจในการตีความรัฐธรรมนูญ เพื่อตัดสินความขัดแย้งระหว่างกฎหมายระดับรัฐ และระดับท้องถิ่น รวมไปถึงองค์กรทางการเมืองต่าง ๆ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ มีจำนวน 19 คน ได้รับการเสนอชื่อโดยประธานาธิบดี และได้รับการยอมรับโดยวุฒิสภา ดำรงตำแหน่งเป็นเวลา 12 ปี (Hausmaninger, n.d, p. 367, Online)

ความขัดแย้งระหว่างศาลรัฐธรรมนูญ กับประธานาธิบดี ก็ได้แก่ในช่วงวิกฤตรัฐธรรมนูญ 1993 ที่ศาลรัฐธรรมนูญตัดสินว่า การยุบสภาของประธานาธิบดี บอริส เยลต์ซิน เป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย อันกลายเป็นข้ออ้างสำหรับรัฐสภา ในการเปิดการพิจารณาการไต่สวนการกระทำความผิด และถอดถอน เยลต์ซิน ออกจากตำแหน่ง พร้อมกับการตั้งประธานาธิบดีและรัฐบาลชุดใหม่ เยลต์ซิน ตอบโต้โดยการประกาศยุติบทบาทของศาลรัฐธรรมนูญลงชั่วคราว และปราบปรามฝ่ายตรงกันข้าม โดยใช้กำลังทางทหาร (Service, 2009, pp. 522–524) ตั้งแต่ยุคของเยลต์ซินเป็นต้นมา วงการตุลาการของรัสเซียถูกกล่าวหาว่าขาดภาวะนิติรัฐ นั้นคือปราศจากความโปร่งใส และยังถูกโจมตีว่าเป็นสถาบันที่ฉ้อราษฎรบังหลวงมากที่สุด ผู้พิพากษาของศาลทุกระดับ ต่างรับสินบนในการเปลี่ยนรูปแบบคดี

ในยุคของวลาดีมีร์ ปูติน วุฒิสภา ยังได้ออกกฎหมายให้ประธานาธิบดีมีอำนาจมากขึ้น ในการแต่งตั้งผู้พิพากษาศาลสูงสุด นอกจากนี้ อำนาจของรัฐในการให้เงินเดือนและค่าตอบแทนแก่ผู้พิพากษา ทำให้ฝ่ายตุลาการกลายเป็นเครื่องมือของฝ่ายบริหารไปโดยปริยาย บริษัทเอกชนจึงไม่สามารถพบกับความยุติธรรมหากมีความขัดแย้ง หรือต้องฟ้องร้องต่อหน่วยงานของรัฐ นอกจากนี้รัฐบาลรัสเซียมักถูกกล่าวหาว่าใช้ระบบตุลาการในการเล่นงานปรปักษ์ทางการเมือง ตัวอย่างที่โด่งดังนอกจากจากกรณีบริษัทยูคอส ในเดือนมีนาคม ปี 2012 แล้วยังมีกรณีนายอเล็ก ไซคอสอลอฟ นักธุรกิจถูกศาลท้องถิ่นในมอสโคว์ ตัดสินให้จำคุกเป็นเวลา 5 ปี ด้วยข้อหาการฟอกเงิน และการฉ้อโกงทรัพย์ ซึ่งหลายฝ่ายเห็นว่าเป็นการยัดเยียดข้อหา

เพราะภรรยาของเขาเป็นนักหนังสือพิมพ์ชื่อดัง ที่มักจะเข้าร่วมกลุ่มประท้วงในการพูดต่อต้านรัฐบาลอย่างรุนแรง (Boston, 2012,Online)

จีน

ฝ่ายตุลาการของจีน ก็คืออีกตัวอย่างหนึ่งที่ถูกฝ่ายบริหารเข้ามาครอบงำอยู่ตลอดเวลา และการครอบงำเช่นนี้ มีความต่อเนื่องยิ่งกว่ารัสเซียเสียด้วยซ้ำ กฎหมายของจีนมีพื้นฐานอันเก่าแก่มาหลายพันปี แนวคิดหนึ่งซึ่งได้รับความนิยมมากควบคู่ไปกับแนวคิดขงจื้อ คือ แนวคิดเนติธรรม (Legalism) ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับภาวะนิติรัฐ ตั้งแต่ราชวงศ์ฮั่นที่เห็นว่ามนุษย์มีธรรมชาติที่ชั่วร้าย จึงต้องอาศัยกฎหมายที่เข้มงวด และบทลงโทษที่รุนแรงเพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบและสงบสุข เพื่อความมั่นคงของรัฐ ต้องใช้กฎหมายแบบเดียวกัน และปฏิบัติต่อทุกคนโดยเท่าเทียมกัน ดังนั้น กฎหมายจึงควรเป็นผู้ปกครองรัฐอย่างแท้จริงไม่ใช่มนุษย์ (Pines, 2014, Online) แนวคิดนี้ค่อนข้างสอดคล้องกับสภาพของสังคมจีน ที่มักจะพบกับปัญหาความมั่นคงจากการแตกแยกของรัฐต่าง ๆ

ถึงแม้จีนมีปรัชญาสำคัญคือเนติธรรมแต่ในทางความเป็นจริง ฝ่ายตุลาการของจีนถูกโจมตีโดยตะวันตกมาตลอดเวลา ว่าล้าหลังและขาดความเป็นนิติรัฐ ความล้มเหลวของฝ่ายตุลาการเกิดขึ้น โดยเฉพาะในช่วงปฏิวัติวัฒนธรรม ที่สังคมจีนเข้าสู่สภาวะไร้ขื่อไร้แปศาลถูกแย่งชิงบทบาทโดยกลุ่มเยาวชนเร็ดการ์ด ในการนำเอาผู้บริสุทธิ์มาตัดสินพิจารณาความผิดเสียเอง ถึงแม้ในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน จะรับประกันความเป็นอิสระของฝ่ายตุลาการ แต่การแต่งตั้งบุคลากรในฝ่ายตุลาการ จะต้องได้รับการเห็นชอบจากพรรคคอมมิวนิสต์ และทางพรรคยังสามารถดัดแปลงหรือแก้ไขกฎหมายได้ตามอำเภอใจ วัตถุประสงค์ระบบยุติธรรมของจีน ยังถูกโจมตีว่าเพื่อปกป้องความมั่นคงของรัฐ มากกว่าสิทธิและเสรีภาพของประชาชน รูปแบบในการไต่สวน และดำเนินคดีผู้ต้องหา คือ การเตรียมความผิดให้แก่บุคคลผู้นั้นไว้เรียบร้อยแล้ว

อย่างไรก็ตามในกว่าหนึ่งทศวรรษที่ผ่านมา ฝ่ายตุลาการจีนมีการปฏิรูปโดยการเพิ่มขยายจำนวนศาล และนักกฎหมายให้มากขึ้น ฝ่ายตุลาการยังเปิดให้ประชาชนสามารถฟ้องร้องบริษัทต่าง ๆ และหน่วยงานรัฐบาลได้มากขึ้น แม้รัฐจะยังคงสถิติของผู้ชนะในคดีอย่างมากก็ตาม นอกจากนี้ ในปี 2014 รัฐบาลของนายสี จิ้นผิง ยังมีแผนในการปฏิรูประบบศาลให้พึ่งพิงรัฐบาลท้องถิ่นน้อยลง เพื่อลดปัญหาการฉ้อราษฎรบังหลวง จากสายสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายตุลาการกับรัฐบาลท้องถิ่น ซึ่งจะทำให้ผู้พากษามีอิสระในการตัดสินคดีมากขึ้นกว่าเดิม แม้ยังต้องตกอยู่ภายใต้อำนาจของพรรคคอมมิวนิสต์ โดยรัฐบาลอ้างว่าจะช่วยสร้างระบบศาลแบบสังคมนิยมที่มีวุฒิภาวะมากกว่าเดิม (Shannon, 2014, Online)

จากการเปรียบเทียบประเทศกรณีศึกษา สามารถสรุปโดยสังเขปดังต่อไปนี้

1. ฝ่ายตุลาการ เป็นตัวบ่งชี้ความเป็นประชาธิปไตยได้ในระดับหนึ่ง เพราะฝ่ายตุลาการมักไม่ได้มาจากการเลือกตั้งจากประชาชน ดังนั้น บทบาทของฝ่ายตุลาการจึงมักถูกคาดหวังโดยนักคิดแนวเสรีนิยม ว่าควรมีจำกัดคือ ไม่ควรเข้าไปก้าวก่ายกับฝ่ายบริหาร หรือนิติบัญญัติ

2. ถ้าตุลาการไม่มีฝ่ายบริหาร หรือนิติบัญญัติเข้าไปเกี่ยวข้องเลย ก็จะถูกกล่าวหาว่าเป็นกลุ่มผลประโยชน์กลุ่มหนึ่ง ที่ขาดการยึดโยงกับประชาชน ดังเช่นสหรัฐฯ ได้ให้ประธานาธิบดีมีสิทธิ์แต่งตั้งหัวหน้าผู้พิพากษาสูง และรับรองโดยวุฒิสภา หรือฝรั่งเศสให้ประธานาธิบดีแต่งตั้งสมาชิกจำนวนหนึ่งของศาลรัฐธรรมนูญ แต่ฝ่ายบริหารก็ถูกมองว่าได้พยายามเลือกผู้พิพากษาที่มีแนวโน้มในการเอื้อต่อผลประโยชน์ของตนในอนาคต

3. ถ้าฝ่ายบริหารเข้าไปแทรกแซงฝ่ายตุลาการมากเกินไป อย่างเช่นจีน ก็จะทำให้การปกครองเป็นเผด็จการ คือ ฝ่ายการเมืองสามารถใช้ประโยชน์จากกฎหมาย เพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับตัวเองมากกว่ายึดหลักนิติรัฐ

4. ถ้าฝ่ายตุลาการมีอิสระอย่างเต็มที่ ฝ่ายตุลาการก็อาจจะกลายเป็นกลุ่มผลประโยชน์หนึ่งที่มีอำนาจทางเมืองเป็นของตัวเอง หรือร่วมกับกลุ่มผลประโยชน์อื่น เช่น ทหารในการสร้างผลประโยชน์ให้กับตัวเอง ดังเช่น กรณีปากีสถานและฮอนดูรัส หรือแม้แต่ในประเทศที่พัฒนาแล้วอย่างเช่น สหรัฐฯ ฝ่ายตุลาการ อาจเป็นกลุ่มที่มีการฉ้อราษฎรบังหลวง มีการตกลงหรือบีบบังคับรัฐบาล เพื่อให้ได้เงินเดือนและสิทธิประโยชน์เป็นจำนวนมาก ขาดการตรวจสอบและไม่ยึดหลักนิติรัฐ

สรุป

ฝ่ายตุลาการ เป็นฝ่ายที่พิจารณาและตีความกฎหมาย จึงต้องเป็นกลางและยังต้องคอยถ่วงดุลอำนาจกับฝ่ายบริหารและนิติบัญญัติ หน้าของฝ่ายตุลาการนั้นมีมากมาย เช่น ตัดสินคดีความและกำหนดโทษที่แน่ชัด ตีความกฎหมายให้กับหน่วยงานอื่น ยุติความขัดแย้งระหว่างประชาชนด้วยกัน ฯลฯ ศาลมีหลายชนิด เช่น ศาลยุติธรรม ศาลทหาร แต่ศาลที่เกี่ยวข้องกับการเมืองโดยตรง ได้แก่ ศาลรัฐธรรมนูญ และศาลปกครอง ฝ่ายตุลาการนั้น ตามรัฐธรรมนูญต้องไม่เกี่ยวข้องกับฝ่ายอำนาจอื่น แต่ก็ไม่สามารถทำได้ อย่างเช่น ฝ่ายบริหารเข้ามากำหนดในเรื่องเงินเดือน หรือการแต่งตั้งบุคลากรของฝ่ายตุลาการ อันเป็นผลให้ฝ่ายตุลาการไม่สามารถเป็นกลางได้ เช่นเดียวกับเรื่องของอุดมการณ์ ซึ่งฝ่ายตุลาการมักจะไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ อันเป็นผลให้การตัดสินได้รับอิทธิพลจากฝ่ายการเมืองอย่างมาก นอกจากนี้ ฝ่ายตุลาการยังสามารถเกิดภาวะตุลาการภิวัฒน์ นั่นคือ เข้ามาตีความ หรือสร้างความหมายให้กับกฎหมายมากจนเกินไป

อันนำไปสู่การเกี่ยวข้องกับการเมือง ดังตัวอย่างเช่น ปากีสถาน และฮอนดูรัส ซึ่งมีทั้งข้อได้เปรียบ เช่น ช่วยคานอำนาจกับฝ่ายอื่น อย่างเช่น ฝ่ายบริหาร ซึ่งอาจเป็นเผด็จการ หรือข้อเสียเปรียบ คือ ไม่เป็นประชาธิปไตย เป็นต้น ไม่ว่าอย่างไรก็ตามสิ่งที่ฝ่ายตุลาการต้องยึดถือคือภาวะนิติรัฐ อันมีคุณสมบัติเช่นการยึดกฎหมายเป็นหลักและกฎหมายมีผลบังคับใช้กับทุกฝ่าย

สำหรับประเทศกรณีศึกษา เช่น ฝรั่งเศส กับสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นประเทศประชาธิปไตยเสรีนิยม ที่ฝ่ายตุลาการมักจะมีพัฒนาการ และถูกสร้างให้มีความเป็นกลางมากที่สุด แม้จะมีข้อบกพร่องอยู่ อย่างเช่น สหรัฐฯ ฝ่ายตุลาการได้ถูกฝ่ายบริหารเข้าไปแทรกแซง แต่สำหรับประเทศเผด็จการอำนาจนิยม อย่างเช่น รัสเซีย และจีน ฝ่ายบริหารได้เข้ามามีอิทธิพลและแทรกแซงตุลาการจนไม่สามารถรักษาความเป็นกลางได้เลยและขาดภาวะนิติรัฐ

คำถามสำหรับการอภิปราย

1. ฝ่ายตุลาการควรเข้ามาเกี่ยวข้องกับการเมืองหรือไม่ เพราะเหตุใด
2. ฝ่ายตุลาการควรมีอิสระอย่างสมบูรณ์หรือไม่ เพราะเหตุใด
3. ฝ่ายตุลาการสามารถเป็นอิสระจากอุดมการณ์ทางการเมืองหรือไม่ เพราะเหตุใด
4. ศาลของประเทศต่าง ๆ ควรจะอยู่ภายใต้อำนาจของศาลระหว่างประเทศ ดังเช่นศาลยุโรปหรือไม่ เพราะอะไร
5. การตัดสินของระบบลูกขุนของสหรัฐฯ มีความยุติธรรมหรือไม่ เพราะเหตุใด
6. ศาลรัฐธรรมนูญเป็นสถาบันที่จำเป็นสำหรับทุกประเทศหรือไม่ เพราะอะไร
7. จำเป็นหรือไม่ที่ศาลของประเทศต่าง ๆ ต้องจะรักษาคุณค่าแบบตะวันตก เช่น ระบอบประชาธิปไตย เพราะเหตุใด

บรรณานุกรม

Barrington, L.,Bosia,M.J.,Bruhn,K.,Giaimo,S.,and McHenry,Jr.,D.E.(2010). **Comparative Politics: Structure& Choices.** Boston: Cengage Learning.

CNN. (June 25, 2009). **Honduras president challenges government over referendum.** Retrieved June 14, 2015, from http://www.nytimes.com/2007/03/25/world/asia/25pakistan.html?pagewanted=all&_r=0

Dyck, R. (Ed.). (2006). **Studying Politics: An Introduction to Political Science.** USA: Thomson Nelson

Hausmaninger, H. (1995). **Towards a New Russian Constitutional Court (article from Cornell International Law Journal).** Retrived July 25, 2015, from http://scholarship.law.cornell.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1358&context=cilj

International Business Times. (December 30 2013). **France's Top Court Approves 75% Super-Tax On Millionaires: Too Little Too Late.** Retrieved December 30 2013, from http://www.ibtimes.com/frances-top-court-approves-75-super-tax-millionaires-too-little-too-late-1522534

Heywood, A. (2007). **Politics**. New York: Palgrave Macmillan.

Kesselman, M., Krieger, J., and Joseph, W. A. (2007). **Introduction to Comparative Politics: Political Challeges and Changing Agendas.** Boston: Wadsworth.

O'Connor, K., and Sabato, L. J. (2002). **American Government 2002: Continuity and Change.** New York: Longman Pub Group.

Pines, Y. (December 10, 2014). **Legalism in Chinese Philosophy.** Retrieved December 10, 2014, from http://plato.stanford.edu/entries/chinese-legalism/

Ramseyer, J. M., and Rasmusen, E. B. (n.d.). **Why are Japanese Judges so conservative in Politically Charged Cases.** Retrieved December 10, 2014, from http://www.law.harvard.edu/programs/olin_center/papers/pdf/268.pdf

Service, R. (2009). **The Penquin History of Modern Russia.** UK: Penquin Group.

Shannon, T. (July 12, 2014). **Beijing's Blueprint for Judicial Reform.** Retrived December 10, 2014, from http://thediplomat.com/2014/07/beijings-blueprint-for-judicial-reform/

Sidlow, E., and Henschen, B. (2006). **American at Odds.** USA: Wadsworth Pub.

Yu, H., and Guernsey, A. (n.d). **What is the Rule of Law.** Retrieved December 10, 2014, from https://iuristebi.files.wordpress.com/2012/12/what-is-the-rule-of-law.pdf

บทที่ 9

รัฐธรรมนูญ (Constitution)

รัฐธรรมนูญเป็นองค์ประกอบสำคัญสำหรับการศึกษาในวิชาการเมืองการปกครองเปรียบเทียบ รัฐยุคใหม่ไม่ว่าจะมีการปกครองแบบใดก็ตาม ก็ต้องมีรัฐธรรมนูญเป็นองค์ประกอบสำคัญ เพราะรัฐธรรมนูญ หมายถึง กฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศ ซึ่งจะเป็นตัวกำหนดที่มาของอำนาจ และโครงสร้างทางการเมืองการปกครอง (Shively, 2008, G-3)แม้ว่าประเทศที่มีรัฐธรรมนูญอาจจะไม่ได้เป็นประชาธิปไตยเสมอไป ดังเช่น เกาหลีเหนือ และจีน แต่ประเทศซึ่งเป็นประชาธิปไตยมักมีรัฐธรรมนูญ เพื่อเป็นหลักในการปกครองประเทศ ไม่ใช่มาจากการกำหนดตามอำเภอใจของผู้ปกครอง หรือคณะผู้ปกครอง

ประเภทของรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญ สามารถแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ (Axford, et al., 2002, pp. 331-334)

1. ประเภทเป็นลายลักษณ์อักษร (Codified Constitution) มีการเขียนเป็นตัวหนังสือบันทึกไว้อย่างแน่นอน มีอยู่ในเกือบทุกประเทศ

2. ประเภทไม่เป็นลายลักษณ์อักษร (Uncodified Constitution) ไม่มีการจัดเก็บหรือเขียนบันทึกรัฐธรรมนูญอย่างเป็นรูปแบบแน่นอน เน้นการใช้หลักจารีตประเพณีมาประกอบ เช่น อิสราเอล นิวซีแลนด์ อังกฤษ

อย่างไรก็ตาม เป็นความเข้าใจผิดที่ว่าแต่ละประเทศมีประเภทของรัฐธรรมนูญดังกล่าวเพียงประเภทเดียวอย่างสิ้นเชิง ทั้งที่ความจริงแล้วแต่ละประเทศจะมีทั้งเป็นลายลักษณ์อักษรและไม่เป็นลายลักษณ์อักษรปะปนกัน แต่ขึ้นอยู่กับว่าจะมีสัดส่วนของประเภทไหนมากกว่ากัน ในปัจจุบันรัฐทั้งหลายแม้แต่อังกฤษ ก็มีแนวโน้มที่จะจัดระเบียบรัฐธรรมนูญให้เป็นลายลักษณ์อักษรมากขึ้น เพราะรัฐธรรมนูญที่เป็นตัวหนังสือจะสร้างความแน่นอน และช่วยลดปัญหาการตีความกฎหมาย นอกจากนี้ ยังสร้างอำนาจและความศักดิ์สิทธิ์ ให้กับรัฐที่ยึดถือรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นรูปธรรม

ประโยชน์ของรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญ มีประโยชน์ดังต่อไปนี้ (Heywood, 2007, p. 321)

1. เพิ่มอำนาจให้กับรัฐ

รัฐธรรมนูญเป็นตัวสร้างความชอบธรรมให้กับรัฐ โดยมอบอำนาจทางกฎหมายในประเด็นต่าง ๆ ให้แก่รัฐ เช่น บทบาทของรัฐบาลกลาง สิทธิเหนืออาณาเขต ความเป็นพลเมือง ฯลฯ ดังนั้น ประเทศโลกที่ 3 หรือประเทศที่ที่เพิ่งเป็นเอกราชจากลัทธิล่าอาณานิคม จะพยายามบัญญัติรัฐธรรมนูญเป็นของตนเองเพื่อกำหนดความเป็นรัฐใหม่

2. เป็นตัวกำหนดคุณค่าและเป้าหมาย

รัฐธรรมนูญเป็นตัวประสานระหว่างคุณค่าภายในอุดมการณ์ที่ตัวเองยึดถืออยู่กับกฎหมาย หรือนโยบายในด้านต่าง ๆ รัฐธรรมนูญยังคอยช่วยจัดวาง หรือจัดระเบียบคุณค่าเหล่านั้นให้เกิดความลงตัว เพื่อสอดคล้องกับเป้าหมายของรัฐ เช่น รัฐธรรมนูญสหรัฐฯ ก็จะต้องสนับสนุนหรือปกป้องสิทธิและทรัพย์สินส่วนบุคคล ตามอุดมการณ์ของประชาธิปไตยเสรีนิยม

3. ปกป้องสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

รัฐธรรมนูญเป็นตัวจัดวางรูปแบบเชิงอำนาจของรัฐที่มีต่อประชาชน ดังนั้นมาตราที่จำเป็นในรัฐธรรมนูญของประเทศต่าง ๆ แม้แต่คอมมิวนิสต์ ก็จะกล่าวถึงหน้าที่ของรัฐในฐานะผู้ปกป้องสิทธิและเสรีภาพของประชาชนด้วย

4. สร้างความเข้มแข็งให้กับรัฐบาล

ถึงแม้รัฐธรรมนูญจะจำกัดอำนาจของรัฐบาล แต่รัฐธรรมนูญจะช่วยให้มีการจัดวางขอบเขตและอำนาจของสถาบันและองค์กรต่าง ๆ อย่างลงตัว และมีระเบียบ ทำให้ตัวของรัฐบาลในฐานะสถาบัน มีความเข้มแข็ง มั่นคง เพราะรัฐธรรมนูญที่ถูกเขียนมาอย่างรัดกุมจะช่วยป้องกันไม่ให้ตัวบุคคลหยิบฉวยอำนาจเข้าสู่ตน ซึ่งจะนำผลเสียมาสู่รัฐบาล และประเทศชาติโดยรวม

แนวคิดรัฐธรรมนูญนิยม (Constitutionalism)

แนวคิดที่สำคัญต่อรัฐธรรมนูญ ได้แก่ แนวคิดรัฐธรรมนูญนิยม (Constitutionalism) ซึ่งมีที่มาจากแนวคิดของจอห์น ล็อค รวมไปถึงบรรดานักการเมืองที่ร่วมกันก่อตั้งประเทศสหรัฐฯ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้ (Waluchow, 2001, Online)

1. รัฐธรรมนูญเป็นตัวกำหนดโครงสร้างทางอำนาจของรัฐ
2. รัฐธรรมนูญกำหนดอุดมคติทางสังคม สิทธิและบทบาทหน้าที่ของประชาชน
3. ความถูกต้องชอบธรรมของรัฐบาล มาจากการปฏิบัติตามกฎหมายในรัฐธรรมนูญ
4. รัฐต้องออกกฎหมายให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ

5. รัฐธรรมนูญมีความยืดหยุ่น เพราะเป็นกฎหมายที่มีเนื้อหากว้าง และครอบคลุม จึงสามารถเปลี่ยนแปลงได้ เพื่อเอื้อประโยชน์ต่อประชาชนเป็นหลัก

รูปแบบการปกครองกับรัฐธรรมนูญ

รูปแบบการปกครอง คือ ประชาธิปไตยและเสรีนิยม มีผลกระทบต่อรัฐธรรมนูญอย่างมาก สำหรับประเทศที่ปกครองโดยประชาธิปไตยเสรีนิยม รัฐธรรมนูญและลัทธิรัฐธรรมนูญนิยมนั้น รัฐธรรมนูญมีความสำคัญ คือ ช่วยในการเสริมสร้างภาวะนิติรัฐ และยังเป็นการปกป้องสิทธิและเสรีภาพของประชาชน โดยการกำหนดขอบเขต และพันธะของสิ่งเหล่านั้นที่รัฐพึงมีต่อประชาชนอย่างชัดเจน เช่นเดียวกับการเปิดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมต่อการบริหารประเทศของรัฐบาล ซึ่งเป็นไปตามค่านิยมประชาธิปไตย แต่สำหรับประเทศที่มีการปกครองแบบเผด็จการ ถึงแม้จะใช้รัฐธรรมนูญเป็นหลักในการปกครองประเทศ และมีการใช้ภาษาแบบเดียวกับในรัฐธรรมนูญของประเทศประชาธิปไตย เช่น การปกป้องสิทธิและเสรีภาพของประชาชน แต่ในความเป็นจริง ประเทศเผด็จการเหล่านั้น มักอ้างเรื่องความมั่นคงของรัฐ เพื่อเป็นการสกัดไม่ให้ประชาชนใช้สิทธิและเสรีภาพได้อย่างเต็มที่ เพื่อเป็นการสร้างความชอบธรรมให้กับระบอบของตน รวมไปถึงการจัดวางระบบ และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ที่อยู่ในรัฐของตน เพื่อให้เกิดการร่วมมือ และการจำยอมต่ออำนาจของรัฐบาล (Ginsburg and Simpser, 2014, p. 3, Online)

นอกจากนี้ กลุ่มอนุรักษ์นิยมของหลายประเทศ จะอ้างวัฒนธรรมทางการเมือง ที่ทำให้เกิดการเคารพต่อกฎหมายชนิดอื่น ว่ามีความยิ่งใหญ่และสูงส่งกว่ารัฐธรรมนูญ ซึ่งมักถูกมองว่าเป็นผลผลิตของตะวันตก เช่น ประเทศตะวันออกกลาง ที่ยึดมั่นในคัมภีร์อัลกุรอาน ที่ถือว่าเป็นพระวจนะของพระเจ้า การตีความและการปฏิบัติตามกฎหมายเหล่านี้ มักถูกมองจากตะวันตก ว่าปราศจากความเป็นประชาธิปไตย แต่กลุ่มประเทศเหล่านั้น ก็สามารถโต้ตอบได้ว่าสิทธิและเสรีภาพแบบตะวันตก ทำให้สังคมตะวันตกเน่าเฟะ เต็มไปด้วยปัญหาทั้งปวง นอกจากนี้ยังยกตัวอย่างของรัฐจำนวนมากที่เป็นประชาธิปไตยเอง ก็ยังใช้ประโยชน์จากกฎหมายความมั่นคง เพื่อตัดทอนเรื่องสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในรัฐธรรมนูญ ไม่ต่างจากประเทศที่ตนประณามว่าเป็นเผด็จการ (Wolf, 2007, Online)

ประเทศกรณีศึกษา

ประเทศกรณีศึกษาที่น่าสนใจ คือ ประเทศแบบประชาธิปไตยเสรีนิยมที่ยึดมั่นในแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยม ดังเช่น อังกฤษ และสหรัฐอเมริกา ซึ่งมีพัฒนาการทางการเมืองและรัฐธรรมนูญมาอย่างยาวนาน ส่วนประเทศที่เป็นเผด็จการ อย่างเช่น รัสเซีย และจีน นั้น ปราศจากแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยม เพราะความผันผวนทางการเมือง และการมีอำนาจมากเกินไปของฝ่ายบริหาร

อังกฤษ

ถึงแม้อังกฤษจะมีกฎหมาย ซึ่งส่งอิทธิพลต่อรัฐธรรมนูญของประเทศอื่นอย่างมหาศาล อย่างเช่น สหรัฐอเมริกา ไม่ว่ามหากฎบัตร และราชบัญญัติสิทธิของประชาชน (ปี 1689) แต่รัฐธรรมนูญของอังกฤษเป็นแบบไม่เป็นลายลักษณ์อักษร อันหมายความว่าถึงแม้อังกฤษจะมีกฎหมายในรูปแบบต่าง ๆ ที่เป็นตัวหนังสืออย่างชัดเจน เพียงแต่ไม่ได้มีการรวบรวมเป็นหมวดหมู่อย่างเป็นระบบ เหมือนกลุ่มประเทศที่มีรัฐธรรมนูญเป็นลายลักษณ์อักษร สาเหตุสำคัญเพราะการเมืองของอังกฤษค่อนข้างมีเสถียรภาพสูง และกฎหมายในระดับต่าง ๆ มีพัฒนาการที่ต่อเนื่อง อันแตกต่างจากประเทศอื่น ซึ่งเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ เช่น การปฏิวัติ จึงจำเป็นต้องจัดทำรัฐธรรมนูญเป็นระบบ เพื่อจัดระเบียบทางอำนาจของสถาบันต่าง ๆ เสียใหม่ (Morris, 2008, Online)

แหล่งที่มาของรัฐธรรมนูญของอังกฤษ ได้แก่ พระราชบัญญัติ ที่ออกโดยรัฐสภา กฎหมายแบบจารีตประเพณี พระราชอำนาจ สนธิสัญญา ผลงานของรัฐบาล และกฎหมายของสหภาพยุโรป ซึ่งอังกฤษได้ผนวกเข้ามาเป็นหนึ่งเดียวกับกฎหมายของตน ภายใต้พระราชบัญญัติแห่งชุมชนยุโรป (European Communities Act 1972) อันสะท้อนให้เห็นว่า ข้อตกลงที่ว่ากฎหมายของสหภาพยุโรป มีสถานภาพสูงกว่ากฎหมายที่ออกภายในประเทศต่าง ๆ ส่งผลให้วงการกฎหมายของประเทศต่าง ๆ ในยุโรปต้องปรับตัวตาม (UCL, 2013, Online)

ในยุคของนายโทนี แบลร์ เป็นยุคแห่งการปฏิรูปรัฐธรรมนูญครั้งใหญ่ คือมีการเปลี่ยนแปลงกฎหมายต่าง ๆ เช่น การแยกฝ่ายนิติบัญญัติออกจากตุลาการ การยกเลิกการสืบทอดตำแหน่งสมาชิกในสภาขุนนาง (House of Lords) ผ่านทางสายเลือด การจัดระบบกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิส่วนบุคคลให้เป็นระเบียบเป็นครั้งแรก ในพระราชบัญญัติสิทธิมนุษยชน ปี 1998 และการกระจายอำนาจให้กับสก็อตแลนด์ เวลส์ และไอร์แลนด์เหนือ เป็นผลให้รัฐธรรมนูญของอังกฤษ ซึ่งมีความยืดหยุ่นเสมอมา เริ่มมีลักษณะตายตัวมากขึ้นและสอดคล้องกับแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยม

สหรัฐอเมริกา

รัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา ถือได้ว่าเป็นรัฐธรรมนูญแบบลายลักษณ์อักษร ที่มีอายุเก่าแก่ที่สุดในโลกฉบับหนึ่ง ตัวของรัฐธรรมนูญถูกร่างในปี 1787 ได้รับสัตยาบันโดย 13 รัฐ ในปี 1789 และยังถูกใช้จนถึงปัจจุบัน รัฐธรรมนูญมีทั้งหมด 7 หมวด แต่ละหมวดจะมีจำนวนมาตราแตกต่างกัน อันมีเนื้อหาโดยสรุปดังต่อไปนี้ (Brogan and Garratt, 1999, pp. 179–181)

หมวดที่ 1 กล่าวถึงฝ่ายนิติบัญญัติ ยืนยันถึงอำนาจของประชาชนผ่านรัฐสภา ซึ่งประกอบด้วย วุฒิสภา และสภาผู้แทนราษฎร รวมไปถึงกฎเกณฑ์ ข้อบังคับต่าง ๆ เกี่ยวกับรัฐสภา

หมวดที่ 2 กล่าวถึงฝ่ายบริหาร คือ ประธานาธิบดี รองประธานาธิบดี และคณะรัฐมนตรี รวมไปถึงกฎเกณฑ์ ข้อบังคับต่าง ๆ เกี่ยวกับฝ่ายบริหาร

หมวดที่ 3 กล่าวถึงฝ่ายตุลาการ อันประกอบไปด้วย ศาลระดับต่าง ๆ เช่น ศาลสูงสุด รวมไปถึงกฎเกณฑ์ ข้อบังคับต่าง ๆ เกี่ยวกับฝ่ายตุลาการ

หมวดที่ 4 กล่าวถึงหน้าที่และบทบาทระหว่างรัฐบาลกลางและรัฐต่าง ๆ รวมไปถึงระหว่างรัฐด้วยกัน

หมวดที่ 5 กล่าวถึงระเบียบและกระบวนการในการแก้ไขรัฐธรรมนูญ

หมวดที่ 6 กล่าวถึงอำนาจของรัฐธรรมนูญ ที่มีเหนือกฎหมายทั้งหลาย เช่นเดียวกับกฎหมาย และสนธิสัญญาของรัฐบาลกลาง

หมวดที่ 7 กล่าวถึงเงื่อนไขที่ว่ารัฐที่ให้สัตยาบัน ต้องมีจำนวนเท่าใด จึงจะทำให้รัฐธรรมนูญมีผลบังคับใช้ รวมไปถึงกรรมวิธีสำหรับรัฐในการให้สัตยาบัน

รัฐธรรมนูญของสหรัฐฯ มีการแก้ไขเพิ่มเติม (Amendments) จำนวนทั้งสิ้น 27 ครั้ง การแก้ไขเพิ่มเติมที่โดดเด่นได้แก่ 10 ครั้งแรก จะเน้นไปที่สิทธิและเสรีภาพของประชาชนเป็นหลัก จึงมีการเรียกว่า รัฐบัญญัติสิทธิของพลเมือง (Bill of Rights) ซึ่งได้รับอิทธิพลจากนักปรัชญาชาวอังกฤษคือ จอห์น ล็อค โดยเฉพาะความคิดที่ว่าด้วย ชีวิต เสรีภาพ และการแสวงหาความสุข (life, liberty and pursuit of happiness) ดังเช่น การแก้ไขเพิ่มเติมในครั้ง 1 ที่เน้นให้รัฐปกป้องเสรีภาพของประชาชน ในการแสดงออกทางคำพูด การนับถือศาสนา สื่อมวลชน เช่นเดียวกับสิทธิในการชุมนุมและการอุทธรณ์ร้องทุกข์แก่รัฐบาล และการแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 10 ที่จำกัดอำนาจของรัฐบาลกลาง ส่วนการเลิกทาสถูกเพิ่มเติมในครั้งที่ 13 ในสมัยของประธานาธิบดีอับราฮัม ลินคอล์น

ตลอดเวลาที่ผ่านมา สหรัฐฯ มีความภาคภูมิใจต่อรัฐธรรมนูญในฐานะเป็นฐานหลักของประชาธิปไตย เพราะความต่อเนื่องมั่นคงเป็นเวลากว่า 200 ปี เช่นเดียวกับการยึดหลักรัฐธรรมนูญนิยม ทำให้รัฐธรรมนูญศักดิ์สิทธิ์ และมีสถานะเป็นสถาบัน ตรงกันข้ามกับ

รัฐธรรมนูญของประเทศโลกที่ 3 ซึ่งถูกระงับใช้บ่อยครั้ง และถูกเขียนขึ้นมาเพื่อผลประโยชน์ของกลุ่มบุคคลบางกลุ่ม นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญของสหรัฐฯ ถูกเขียนขึ้นอย่างกว้าง ๆ สำหรับเปิดต่อการแก้ไขและการตีความ นับตั้งแต่รัฐธรรมนูญถูกบังคับใช้ มีการเสนอการแก้ไขในรัฐสภาถึง 11,000 ครั้ง (Sidlow and Henschen, 2006, p. 43) ตัวอย่างของการตีความใหม่ของรัฐธรรมนูญ ได้แก่ การที่รัฐธรรมนูญอเมริกันรับรองความเท่าเทียมกันของมนุษย์ทุกคน แต่รัฐบาลในอดีต มักยกเว้นคนผิวดำ คนผิวดำจึงต้องเดินขบวนประท้วงนับครั้งไม่ถ้วน และได้ยื่นให้ศาลรัฐธรรมนูญตีความกฎหมายเสียใหม่ พระราชบัญญัติสิทธิพลเรือน (Civil Rights Act) จึงถูกประกาศใช้ในปี 1964 โดยประธานาธิบดี ลินดอน บี จอห์นสัน อันส่งผลให้การแบ่งแยกสีผิว เชื้อชาติ ศาสนา เพศ ที่รัฐต่าง ๆ เคยปฏิบัติกันเป็นเรื่องผิดกฎหมาย

อย่างไรก็ตาม รัฐธรรมนูญของสหรัฐฯ ก็ถูกโจมตีถึงนัยหลายส่วนที่มุ่งเรื่องคานอำนาจมากเกินไป สาเหตุสำคัญเพราะนักการเมืองผู้ก่อตั้งประเทศ ซึ่งเป็นปัญญาชนมองประชาชนในแง่ร้ายว่า อาจทำให้ประเทศเกิดความวุ่นวายสับสน ถ้าได้มีเสรีภาพมากเกินไป หรือประชาชนขาดวิจารณญาณในการเลือกรัฐบาลแบบประชาธิปไตย อันอาจนำไปสู่ผู้ปกครองที่เป็นทรราชในที่สุด (Magleby ,et al.,2006, p.28) จึงควรมีองค์กรที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้งโดยตรงเข้ามาคานอำนาจ เช่น ศาลสูงสุด แม้จะมาจากการแต่งตั้งของฝ่ายบริหาร แต่ก็ถูกมองว่ามีอิสระและอำนาจมากเกินไป จนเข้าไปก้าวก่ายอำนาจของฝ่ายบริหาร และนิติบัญญัติ หรือการเลือกตั้งประธานาธิบดีอเมริกา ที่ให้ความสำคัญต่อคณะผู้เลือกตั้งมากกว่าการลงคะแนนเสียงของประชาชน

รัสเซีย

รัฐธรรมนูญฉบับแรกของรัสเซีย คือ รัฐธรรมนูญ ปี 1906 ซึ่งเปลี่ยนสถานภาพจากเดิมที่พระเจ้าซาร์ นิโคลัสที่ 2 ทรงเป็นกษัตริย์ผู้ทรงอำนาจสูงสุด ในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นกษัตริย์ที่แบ่งอำนาจในการปกครองร่วมกับรัฐสภาที่มีนายกรัฐมนตรี ในยุคของสหภาพโซเวียต มีรัฐธรรมนูญ 3 ฉบับ คือ ฉบับในปี 1924 1936 และ 1977 โดยรวมแล้วรัฐธรรมนูญโซเวียตมีการระบุสิทธิของประชาชนเช่นเดียวกับรัฐธรรมนูญของตะวันตก เช่น สิทธิในการแสดงออก สื่อมวลชน การชุมนุม และความเชื่อกับการปฏิบัติกิจทางศาสนา รวมไปถึงสิทธิในการปกป้องครอบครัวของตน และสิทธิส่วนบุคคล หรือแม้แต่สิทธิในการทำงานและเวลาพักผ่อน สิทธิการศึกษา การได้รับการดูแลเรื่องสุขภาพทั้งยามปกติและยามชราภาพ ฯลฯ (Marxists Internet Archive, 2008, Online)

แต่ที่แตกต่างจากประชาธิปไตยของตะวันตก คือ รัฐธรรมนูญโซเวียตจำกัดสิทธิในเรื่องการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนอย่างมหาศาล เช่นหมวดที่ 6 ไม่อนุญาตให้มีการก่อตั้งพรรคการเมืองอื่น นอกจากพรรคคอมมิวนิสต์ของโซเวียต รัฐบาลยังสามารถสั่งห้ามกิจกรรมใด ๆ ที่เห็นว่าเป็นภัยต่อรัฐ เสรีภาพของประชาชนจะต้องไม่เป็นละเมิดประโยชน์ของสังคมหรือของรัฐรวมไปถึงอุดมการณ์สังคมนิยม จนถึงยุคที่กอร์บาชอฟ ได้ประกาศนโยบายกาสนอสต์ เสรีภาพด้านการแสดงออกของประชาชน (Service,2009,p.239)ได้รับการอนุญาตจากรัฐมากขึ้น อย่างไรก็ตามอุดมการณ์ดังกล่าว เป็นเพียงคำที่ถูกเขียนไว้ จึงไม่ได้มีผลในเชิงปฏิบัติเท่าใดนัก เพราะรัฐเป็นเผด็จการ จึงเป็นเรื่องยากที่ประชาชนสามารถฟ้องร้องรัฐบาล หรือรัฐยอมรับเสรีภาพของประชาชน ในการประกอบกิจทางศาสนา ซึ่งเป็นสิ่งที่คอมมิวนิสต์โจมตีตลอดมา นอกจากนี้คุกและตำรวจลับ ที่รัฐบาลโซเวียตใช้ในการควบคุมมวลชนก็ย่อมทำให้รัฐไม่สามารถยอมรับสิทธิในการถูกไต่สวนในคดีความ หรือสามารถผ่านกระบวนการยุติธรรมที่ใสสะอาด ดังเช่นที่ถูกระบุในรัฐธรรมนูญของประเทศประชาธิปไตยทั่วไป

ในยุคของสหพันธรัฐรัสเซีย รัฐธรรมนูญฉบับ 1993 ได้รับการสนับสนุนโดยประธานาธิบดี บอริส เยลต์ซิน ซึ่งเห็นว่าฉบับที่ถูกใช้มาตั้งแต่ยุคโซเวียต คือปี 1977 ล้าสมัย แต่เยลต์ซิน ถูกโจมตีว่ามุ่งเขียนรัฐธรรมนูญเพื่อให้อำนาจแก่ตัวเองมากเกินไปและยังทำให้รัฐสภาด้อยอำนาจกว่าฝ่ายบริหาร ทำให้รัฐสภาต่อต้านร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้อย่างหนัก สมาชิกของรัฐสภา จึงเสนอร่างรัฐธรรมนูญฉบับอื่น อันเป็นผลให้เยลต์ซินยุบสภาและตั้งสภารูปแบบใหม่ รัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้รับอิทธิพลจากตะวันตกอย่างมาก เช่น ระบบประธานาธิบดีกึ่งรัฐสภาจากฝรั่งเศส อันเป็นผลให้ตำแหน่งรองประธานาธิบดีถูกยุบไป

รัฐธรรมของรัสเซียถูกประกาศใช้ในปี 1993 โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ (constitution.ru, n.d., Online)

ส่วนแรก เป็นการกล่าวถึงใจความสำคัญของรัฐธรรมนูญ มีอยู่ 9 บท

บทที่ 1 รากฐานของระบบรัฐธรรมนูญ

บทที่ 2 สิทธิและเสรีภาพของมนุษย์และพลเมือง

บทที่ 3 โครงสร้างของสหพันธรัฐ

บทที่ 4 บทบาทและอำนาจของประธานาธิบดีแห่งสหพันธรัฐรัสเซีย

บทที่ 5 บทบาทและหน้าที่ของรัฐสภา

บทที่ 6 บทบาทและอำนาจของรัฐบาลแห่งสหพันธรัฐรัสเซีย

บทที่ 7 อำนาจของฝ่ายตุลาการ

บทที่ 8 อำนาจของรัฐบาลท้องถิ่น

บทที่ 9 การแก้ไขและการพิจารณาตีความรัฐธรรมนูญ

ส่วนที่ 2 คือ การสรุปและการแปล

อย่างไรก็ตาม ในการลงประชามติของประชาชนรัสเซีย เมื่อปลายปี 1993 เพื่อรับรองรัฐธรรมนูญใหม่ มีผู้ลงคะแนนเสียงยอมรับเกินร้อยละ 50 เพียงเล็กน้อย ถึงแม้จะผ่านตามเกณฑ์ แต่ก็สะท้อนถึงความเสื่อมศรัทธาของคนรัสเซีย ที่มีต่อการเมืองรัสเซีย ในปี 2008 ปูติน ผลักดันให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ให้เพิ่มวาระการดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี จากเดิม 4 ปี เป็น 6 ปี หรือมีการแก้รัฐธรรมนูญในปี 2013 ให้ประธานาธิบดีสามารถแต่งตั้งอัยการได้ แทนอัยการสูงสุด (Hille, 2013, Online) ส่งผลให้รัฐธรรมนูญของรัสเซียดูขาดความน่าเชื่อถือลงไปมาก รัฐธรรมนูญของรัสเซียในปัจจุบัน จึงถูกมองว่าเป็นเครื่องมือของฝ่ายบริหาร ที่สามารถกำหนดให้มีเนื้อหาอย่างไรก็ได้ รัสเซียจึงขาดการยึดถือลัทธิรัฐธรรมนูญนิยม

จีน

จีน มีรัฐธรรมนูญมาแล้ว 4 ฉบับตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นคอมมิวนิสต์ เมื่อปี 1949 คือ ฉบับปี 1954 1975 1978 และ 1982 ตามลำดับ ฉบับปัจจุบันถูกร่างโดยที่ประชุมของสภาประชาชนแห่งชาติ และประกาศใช้ในวันที่ 4 ธันวาคม 1982 รัฐธรรมนูญฉบับนี้ถือได้ว่าเป็นรัฐธรรมนูญที่ยาวที่สุดฉบับหนึ่งของโลก มีทั้งหมด 4 บท 138 มาตรา ได้รับการแก้ไขถึง 2 ครั้ง อันมีโครงสร้างแบบคร่าว ๆ ดังนี้ (People's Daily Online, 2014, Online)

อารัมบทที่กล่าวถึงประวัติศาสตร์จีน และการยึดครองอำนาจของพรรคคอมมิวนิสต์ รวมไปถึงผลสำเร็จของการนำเอาลัทธิสังคมนิยมมาใช้ในประเทศจีน

บทที่ 1 กล่าวถึงหลักการณ์ทั่วไป มี 32 มาตรา

บทที่ 2 สิทธิและหน้าที่ขั้นมูลฐานของพลเมือง มี 23 มาตรา

บทที่ 3 โครงสร้างของรัฐ มี 78 มาตรา

บทที่ 4 ธงชาติ สัญลักษณ์ของชาติ และเมืองหลวง มี 3 มาตรา

มาตราที่น่าสนใจ ได้แก่

มาตราที่ 1 ประกาศตนว่าเป็นรัฐสังคมนิยม ที่อยู่ภายใต้เผด็จการประชาธิปไตยของประชาชน ที่นำโดยชนชั้นกรรมาชีพ อันตั้งอยู่บนการเป็นพันธมิตรของคนงานโรงงาน และชาวนา และห้ามไม่ให้ผู้ใดเข้ามาขัดขวางระบบสังคมนิยมเป็นอันขาด

มาตราที่ 3 ประกาศว่า จีนยืนอยู่บนหลักการณ์ประชาธิปไตยแบบรวมศูนย์

มาตราที่ 35 รับรองเสรีภาพของประชาชนในการแสดงความคิดเห็น เสรีภาพของสื่อมวลชน การชุมนุม หรือการสมาคมกัน การชุมนุมประท้วงโดยสันติ

มาตราที่ 36 รับรองเสรีภาพการนับถือศาสนา รัฐไม่สามารถบังคับจิตใจประชาชนให้นับถือหรือไม่นับถือศาสนาใด แต่ประชาชนไม่สามารถใช้กิจทางศาสนาเป็นข้ออ้างในการทำลายความสงบของรัฐ

มาตราที่ 48 รับรองสิทธิของสตรีว่าเท่าเทียมกับบุรุษ ไม่ว่าด้านการเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรม สังคม ครอบครัว รัฐจะต้องปกป้องสิทธิและผลประโยชน์ของสตรี

สาเหตุสำคัญประการหนึ่ง ที่รัฐคอมมิวนิสต์ให้รัฐธรรมนูญมีมาตราที่รับประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชน คือ เป็นไปได้ว่าต้องการแสดงว่าตนเอง ก็คำนึงถึงประเด็นสำคัญของประชาชนเช่นเดียวกับประเทศในตะวันตก แต่ทางรัฐบาลก็สามารถใช้ข้ออ้างในเรื่อง “ตามแบบเฉพาะตน” เช่น ประชาธิปไตยแบบจีน ๆ เพื่อจะไม่ต้องปฏิบัติตาม อย่างไรก็ตาม หากเทียบจำนวนมาตราในบทที่ 2 และ 3 ซึ่งมีความแตกต่างกันอย่างมาก อันสะท้อนให้เห็นถึงการที่รัฐธรรมนูญให้ความสำคัญต่อการจัดวางระเบียบอำนาจของรัฐอย่างมหาศาล นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญของจีน โดยเฉพาะบทที่ 2 ก็ถูกโจมตีเช่นเดียวกับของโซเวียต ว่าเต็มไปด้วยประโยคหรือถ้อยคำที่คล้ายคลึงกับของประเทศประชาธิปไตย แต่ไม่สามารถใช้ได้ในทางปฏิบัติ เพราะอำนาจของพรรคคอมมิวนิสต์ที่ผูกขาดในการตีความ หรือออกกฎหมายที่มีศักดิ์ต่ำกว่าเงื่อนไขของรัฐ เกี่ยวกับความมั่นคง ทำให้มาตราเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพของประชาชนถูกจำกัดโดยปริยาย อันสะท้อนให้เห็นว่าจีนนั้นไม่ได้ยึดถือลัทธิรัฐธรรมนูญนิยมดังที่มักอ้างอยู่เสมอ

จากการเปรียบเทียบประเทศกรณีศึกษา สามารถสรุปโดยสังเขปดังต่อไปนี้

1. รัฐธรรมนูญเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับประเทศในกลุ่มประชาธิปไตยและเผด็จการ ซึ่งรัฐธรรมนูญของทุกประเทศก็ตั้งอยู่บน 2 แนวคิดที่มักอยู่ตรงกันข้ามกันคือการจัดวางอำนาจของรัฐ และสิทธิเสรีภาพของประชาชน รัฐธรรมนูญของประเทศที่เป็นประชาธิปไตย มักมุ่งเน้นที่การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ส่วนประเทศที่เป็นเผด็จการมักมุ่งเน้นการจัดวางอำนาจของรัฐ

2. รัฐธรรมนูญของประเทศที่เป็นประชาธิปไตย มักได้รับการร่างหรือการแก้ไขโดยประชาชนมีส่วนร่วมผ่านรัฐสภา ส่วนประเทศที่เป็นเผด็จการ ประชาชนไม่มีส่วนร่วมใด ๆ ทั้งสิ้น กรณีรัสเซียเป็นกรณีพิเศษ ที่การร่างและการยอมรับรัฐธรรมนูญเป็นไปตามกระบวนการประชาธิปไตย แต่มีสถานการณ์เข้ามากดดัน เช่น อำนาจของเยลต์ซิน ในขณะนั้น และความเบื่อหน่ายการเมืองของประชาชน และในกรณีของปูติน สามารถแก้ไขรัฐธรรมนูญตามความต้องการของตน เพราะสามารถเข้าไปมีอำนาจเหนือฝ่ายนิติบัญญัติทั้ง 2 สภา

3. สำหรับประเทศเผด็จการ คือ รัสเซีย และจีน มีรัฐธรรมนูญเป็นลายลักษณ์อักษร และมีความคงทนอยู่นาน เพราะมีการรวมศูนย์กลางทางอำนาจ ภาคส่วนอื่นของสังคมไม่ส่วนร่วมในการการแก้ไข หรือเขียนรัฐธรรมนูญใหม่ มีการใช้ภาษาเลียนแบบรัฐธรรมนูญของประเทศประชาธิปไตยเสรีนิยม แต่จะมีมาตราอื่น เช่น ความมั่นคงของรัฐ เพื่อเป็นการบั่นทอนสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

4. ถึงแม้ประเทศที่เป็นประชาธิปไตยจะมุ่งเน้นในเรื่องสิทธิและเสรีภาพของประชาชน แต่ก็มีกฎหมายในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน เช่นเดียวกับเผด็จการ แต่ประเทศที่เป็นประชาธิปไตย จะเปิดกว้างให้มีการถกเถียง และการต่อสู้กันทางกฎหมายได้มากกว่าประเทศเผด็จการ

สรุป

รัฐธรรมนูญ หมายถึง กฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศ ซึ่งจะเป็นตัวกำหนดที่มาของอำนาจและโครงสร้างทางการเมืองการปกครอง รัฐธรรมนูญมี 2 ประเภท คือ 1. เป็นลายลักษณ์อักษร 2. ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร ประโยชน์ของรัฐธรรมนูญ ได้แก่ 1. เพิ่มอำนาจให้กับรัฐ 2. เป็นตัวกำหนดคุณค่าและเป้าหมาย 3. ปกป้องสิทธิและเสรีภาพของประชาชน และ 4. สร้างความเข้มแข็งให้กับรัฐบาล แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับรัฐธรรมนูญ ก็คือ รัฐธรรมนูญนิยม ที่ให้ความสำคัญแก่รัฐธรรมนูญ ว่าเป็นตัวควบคุมและตีกรอบอำนาจของรัฐ รูปแบบการปกครองมีผลต่อรัฐธรรมนูญ หากเป็นประชาธิปไตย รัฐธรรมนูญจะให้ความสำคัญแก่สิทธิและเสรีภาพ เช่นเดียวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน แต่สำหรับเผด็จการมักจะอำพรางโดยการกำหนดเช่นเดียวกับประชาธิปไตย แต่เป็นไปไม่ได้ในเชิงปฏิบัติ และรัฐเผด็จการ ยังมุ่งเน้นที่การเพิ่มอำนาจกับการสร้างความเข้มแข็งให้กับรัฐบาล ดังประเทศกรณีศึกษา เช่น ประเทศอังกฤษ ซึ่งถึงแม้จะมีรัฐธรรมนูญที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร ก็พยายามปรับเปลี่ยนให้รัฐธรรมนูญเป็นตัวหนังสือมากขึ้น ส่วนสหรัฐฯ นั้น รัฐธรรมนูญมีเพียงฉบับเดียว และเปิดกว้างต่อการตีความเพื่อสิทธิและเสรีภาพของคนกลุ่มต่าง ๆ สำหรับสหภาพโซเวียตนั้น แม้จะรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน แต่ก็เป็นแค่ในรูปแบบตัวหนังสือ ส่วนรัสเซียนั้น ได้เปลี่ยนแปลงการปกครองไปสู่ประชาธิปไตย ก็ได้เปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากขึ้น แต่เมื่อผู้นำอย่างเช่น เยลต์ซินและปูติน รัฐธรรมนูญก็ถูกฝ่ายบริหารเข้าแทรกแซง เช่นเดียวกับจีน ซึ่งเป็นเผด็จการตลอดเวลา ก็ไม่เคยให้สิทธิและเสรีภาพแก่ประชาชนอย่างแท้จริง ด้วยข้ออ้างเกี่ยวกับเรื่องความมั่นคงของรัฐ

คำถามสำหรับการอภิปราย

1. ท่านคิดว่าทุกประเทศจำเป็นต้องมีรัฐธรรมนูญหรือไม่ เพราะเหตุใด

2. ท่านเห็นด้วยกับแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมหรือไม่ เพราะเหตุใด

3. ท่านคิดว่ารัฐธรรมนูญจำเป็นต้องมีอิงอยู่บนค่านิยมแบบตะวันตกเสมอไปหรือไม่ เพราะอะไร

4. รัฐธรรมนูญในประเทศที่ท่านอาศัยอยู่ เป็นแบบลายลักษณ์อักษรหรือไม่เป็นลายลักษณ์อักษร มีข้อดีและข้อเสียอย่างไร

5. รัฐธรรมนูญของประเทศประชาธิปไตย จำเป็นต้องมีการเขียนขึ้นใหม่หรือแก้ไขอยู่บ่อยครั้งหรือไม่ เพราะเหตุใด

6.รัฐธรรมนูญจำเป็นต้องถูกเขียนโดยตัวแทนจากประชาชนเพียงอย่างเดียวหรือไม่ เพราะเหตุใด

7. รัฐควรให้ความสำคัญแก่สิทธิและเสรีภาพของประชาชนไว้ในรัฐธรรมนูญหรือความมั่นคงของรัฐ

บรรณานุกรม

Axford, B.,Browning,G.K.,Huggins,R.,Rosamond,B.,Grant,A.,and Turner,J.(2002). **Politics: An Introduction.** London and New York: Routledge.

Brogan, P., and Garratt, C. (1999). **Introducing American Politics.** UK: Icon Book Ltd.

Constitution.ru. (n.d.). **The Constitution of Russia Federation.** Retrieved April 25, 2014, from http://www.constitution.ru/en/10003000-01.htm

Ginsburg, T., and Simpser, A. (April 2014). **Introduction, Chapter 1 of Constitutions in Authoritarian Regimes (journal).** Retrieved April 25, 2014, from http://chicagounbound.uchicago.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1912&context=public_law_and_legal_theory

Heywood, A. (2007). **Politics.** New York: Palgrave Macmillan.

Hille, K. (November 27, 2013). **Putin tightens grip on legal system.** Retrieved April 25, 2014, from http://www.ft.com/cms/s/0/a4209a42-5777-11e3-b615-00144feabdc0.html#axzz3YrbOSqG2

Sidlow, E., and Henschen, B. (2006). **American at Odds.** USA: Wadsworth Publishing.

Magleby ,D.B.,et al.(2006).**Government by the People:Basic Version**.USA:Pearson.

Marxists Internet Archive. (2008). **Constitution (Fundamental law) of the Union of Soviet Socialist Republics.** Retrieved April 25, 2014, from https://www.marxists.org/reference/archive/stalin/works/1936/12/05.htm

Morris, Nigel. (February 14, 2008). **The Big Question: Why doesn't the UK have a written constitution, and does it matter.** Retrieved April 25, 2014, from http://www.independent.co.uk/news/uk/politics/the-big-question-why-doesnt-the-uk-have-a-written-constitution-and-does-it-matter-781975.html

People's Daily Online. (March 22, 2014**). Constitution of The People's Republic of China.** Retrieved March 22, 2014, from http://en.people.cn/constitution/constitution.html

Service,R.(2009).**Russia:From Tsarism to the Twenty-first Century**.UK:Penguin group.

Shively, W. P. (2008). **Power & Choice: An Introduction to Political Science**. UK: McGraw-Hill Education.

UCL. (August 13, 2013). **WHAT IS THE UK CONSTITUTION.** Retrieved March 22, 2014, from http://www.ucl.ac.uk/constitution-unit/whatis/uk-constitution

Waluchow, Wil. (September 11, 2012). **Constitutionalism.** Retrieved March 22, 2014, from http://plato.stanford.edu/entries/constitutionalism/

Wolf, N. (24 April 2007). Fascist America, in 10 easy steps. Retrieved March 22, 2014, from http://www.theguardian.com/world/2007/apr/24/usa.comment

บทที่ 10

ข้าราชการ (Bureaucracy)

กลุ่มบุคคลซึ่งมีอิทธิพลอย่างสูงต่อการเมือง ได้แก่ ข้าราชการ อันหมายถึง กลุ่มบุคคลซึ่งทำงานและรับค่าตอบแทนจากรัฐบาล กลุ่มบุคคลเหล่านี้ไม่ได้ผ่านกระบวนการเลือกตั้ง แต่มาจากการสอบคัดเลือกโดยองค์กรของราชการ ข้าราชการเป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่เป็นสถาบันหรือองค์การ ที่มีรูปแบบการจัดตั้ง และการดำเนินการที่เป็นทางการ และเป็นกฎเกณฑ์ได้รับการรับรองโดยกฎหมาย มีการฝึกอบรมความรู้เฉพาะด้าน และการแบ่งสายอำนาจในการบังคับบัญชาที่ชัดเจน แน่นอน ไม่ว่าระบอบการปกครองแบบใด แม้แต่ในระบอบประชาธิปไตย ข้าราชการเป็นกลุ่มที่จำเป็น เพราะความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านสำหรับการบริหารรัฐกิจ นักการเมืองที่มาจากการเลือกตั้ง เป็นเพียงผู้วางนโยบาย ส่วนข้าราชการจะเป็นผู้นำนโยบายไปปฏิบัติตาม (Hague and Harrop, 2013, p. 324)

ตามความคาดหมายโดยทั่วไป กลุ่มข้าราชการต้องทำงานรับใช้รัฐเท่านั้น จึงหมายถึงการที่ข้าราชการต้องดำรงตนเป็นกลาง และคำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุดคือ ของรัฐและประชาชนโดยไม่แบ่งแยกชนชั้นหรือท้องถิ่น อย่างไรก็ตามด้วยระบบที่ทวีความซับซ้อนยิ่งขึ้น มีอำนาจเชื่อมโยงทั่วประเทศ รวมไปถึงการเข้าไปมีอิทธิพลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในทุกด้าน ทำให้กลุ่มข้าราชการมีแนวโน้มที่จะเป็นกลุ่มที่คำนึงถึงผลประโยชน์ของตัวเอง เช่นอย่างน้อยที่สุดคือ งบประมาณและเงินเดือน ที่ระบบราชการจะมีอำนาจในการต่อรองอย่างสูง เพราะเป็นกลุ่มผู้เชี่ยวชาญสำหรับการบริหารประเทศของรัฐบาล แม้ว่าตามโครงสร้างของรัฐโดยเฉพาะรัฐแบบประชาธิปไตย ข้าราชการจะอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของนักการเมือง แต่การที่นักการเมืองอาจขาดประสบการณ์ ความสามารถ และรวมไปถึงความไว้ใจจากสังคม ข้าราชการจึงอาจเข้ามามีอิทธิพล และบทบาทต่อการกำหนดนโยบายทั่วไปของรัฐแทน อันส่งผลให้รัฐนั้นกลายเป็นรัฐข้าราชการ ซึ่งมีแนวโน้มเป็นรัฐเผด็จการในที่สุด

ความสำคัญของข้าราชการ

ข้าราชการมีความสำคัญดังต่อไปนี้ (Smith, 2013, pp. 130–132)

1. เป็นตัวบ่งชี้เสถียรภาพของรัฐบาล (Government stability)

ฝ่ายบริหารที่มาจากการเลือกตั้ง มีความไร้เสถียรภาพ และต้องเปลี่ยนตำแหน่งไปเพราะความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง แต่ข้าราชการประจำกระทรวงในระดับล่างลงมาก็ยังช่วยกำหนด และปฏิบัตินโยบายของรัฐไปตามปกติ แม้ว่าจะได้รับผลกระทบอยู่บ้าง

2. เป็นกลุ่มบุคคลที่เป็นกลาง (Impartial)

ข้าราชการเป็นองค์กรของรัฐ ที่จะช่วยจัดสรรทรัพยากรให้กับประชาชนให้มีประสิทธิภาพ และทั่วถึง อันแตกต่างจากนักการเมืองทั้งระดับชาติ และระดับท้องถิ่นที่อาจคำนึงถึงผลประโยชน์ของประชาชนในเขตเลือกตั้งของตนมากกว่า

3. เป็นกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน (Expertise)

ข้าราชการที่ได้รับการศึกษา กับการฝึกฝนมาอย่างดี และต่อเนื่องอย่างยาวนาน ย่อมทำประโยชน์ให้กับรัฐได้อย่างเต็มที่ มากกว่านักการเมือง ซึ่งอาจไม่มีความสามารถและประสบการณ์เท่า

ปัญหาของข้าราชการ

อย่างไรก็ตามถ้าระบบราชการมีอำนาจ ขนาด รวมไปถึงความซับซ้อนที่มากเกินไป ก็ได้ทำให้เกิดปัญหาหลายประการ เช่น (Andersen and Taylor, 2007, pp. 159–161)

1. การฉ้อราษฎรบังหลวง (Corruption)

หมายถึง การใช้อำนาจในการแสวงหาผลประโยชน์ของตัวเอง ในหลายประเทศโดยเฉพาะเผด็จการ ข้าราชการเป็นกลุ่มอภิสิทธิชนที่ใช้อำนาจกดขี่ แสวงหาผลประโยชน์จากประชาชน แม้แต่ข้าราชการชั้นผู้น้อย ก็อาจกลายเป็นเครื่องมือสำหรับข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ในรูปแบบเดียวกัน เพื่อที่จะได้รับรางวัลหรือการเลื่อนตำแหน่ง

2. การเล่นเส้นสาย (Cronyism)

หมายถึงการมีสายสัมพันธ์ หรือเชื่อมโยงผลประโยชน์กับกลุ่มบุคคลต่าง ๆ เช่น พ่อค้า นักธุรกิจ รวมไปถึงนักการเมือง อันเป็นผลให้ข้าราชการดำเนินการต่าง ๆ อันเป็นผลประโยชน์ต่อบุคคลเหล่านั้น มากกว่าสาธารณชน

3. ความซ้ำซ้อนของระบบราชการ (Red tape)

หมายถึง ระบบราชการที่ทับซ้อนกัน จนทำให้การทำงานล่าช้า ข้าราชการทำงานแบบเฉื่อยชา ขาดประสิทธิภาพ และยังส่งผลให้ข้าราชการไม่ใจใส่ต่อสาธารณชน เพราะขาดการแบ่งขอบเขตการรับผิดชอบต่องาน

4. การเมืองในระบบราชการ (Bureaucratic politics)

หมายถึง การแข่งขันกันระหว่างหน่วยงาน ในการมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจด้านนโยบายของรัฐบาล เพื่อผลประโยชน์ด้านงบประมาณและบทบาทของหน่วยงาน หรือตัวบุคคล การเมืองเช่นนี้อาจเกี่ยวข้องกับปัจจัยอื่น เช่น การฉ้อราษฎร์บังหลวง และการเล่นเส้นสาย

5. มีลักษณะไม่เป็นประชาธิปไตย (Undemocratic)

ข้าราชการ เป็นกลุ่มที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง แต่สามารถเข้ามามีบทบาทต่อรัฐกิจอย่างสูง อย่างเช่นกองทัพ ส่งผลให้นโยบายของรัฐที่ได้รับอิทธิพลจากกลุ่มข้าราชการอาจไม่ได้มีพันธะ หรือต้องรับผิดชอบต่อสาธารณชน เหมือนกับนโยบายที่ออกโดยนักการเมือง

การปฏิรูประบบราชการ

การปฏิรูประบบราชการ หมายถึง การทำให้ระบบราชการมีประสิทธิภาพและความโปร่งใสมากกว่าเดิม การปฏิรูประบบราชการเป็นนโยบายที่ถูกยกขึ้นมาเป็นนโยบายสำคัญของประเทศต่าง ๆ เพื่อช่วยให้รัฐสามารถตอบสนองโลกยุคโลกาภิวัฒน์ที่มีการแข่งขันกันระหว่างประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะในด้านเศรษฐกิจและสังคม การปฏิรูปที่ได้รับความนิยม ได้แก่ การกำจัดการฉ้อราษฎรบังหลวงของบรรดาข้าราชการ โดยการบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มงวดและปรับปรุงรูปแบบเงินเดือนและค่าตอบเสียใหม่ เพื่อเป็นแรงจูงใจแก่ข้าราชการมากกว่าการรับสินบน การแก้ไขปัญหาความซ้ำซ้อนของระบบราชการ เช่น ลดขั้นตอนของกฎ ระเบียบและการทำงาน อย่างเช่น การใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วย ดังที่เรียกว่าการให้บริการของภาครัฐผ่านเครือข่ายอิเล็กทรอนิกส์ (E-government) นอกจากนี้การปฏิรูปยังรวมไปถึงการลดขนาดของหน่วยงานราชการ โดยการปรับปรุงโครงสร้างใหม่ให้กะทัดรัดกว่าเดิม รวมไปถึงการแปรรูปให้เป็นเอกชน (Privatization) เช่น ให้บริษัทของเอกชนเข้ามาทำหน้าที่แทนระบบราชการในบางส่วน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ และใช้งบประมาณน้อยลง มีการปกป้องผู้ออกมาเปิดโปงความฉ้อราษฎรบังหลวงของระบบราชการ (Sumedh Rao, 2013, Online)

วิธีการปฏิรูปอื่น ๆ ได้แก่ การทำให้หน่วยงานราชการมีหลักธรรมาภิบาล ดังเช่น มีความโปร่งใส มีการเปิดเผยข้อมูลแก่สาธารณชน สามารถตรวจสอบได้ มีการแสดงความรับผิดชอบ หรือพันธกิจต่อสังคม เช่น เปิดให้กลุ่มประชาสังคมเข้ามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะ รวมไปถึงผ่านการกระจายอำนาจให้กับรัฐบาลท้องถิ่น ที่ผู้นำมาจากการเลือกตั้ง อันจะเป็นการทำให้อำนาจของระบบราชการในรัฐบาลกลางถูกแบ่งไปยังภาคประชาชนมากขึ้น

การปฏิรูประบบราชการและรูปแบบการปกครอง

การปฏิรูประบบราชการและรูปแบบการปกครอง คือ ประชาธิปไตยและเผด็จการมีส่วนสัมพันธ์ต่อกัน ประเทศที่เป็นประชาธิปไตยเสรีนิยมมักมีการปฏิรูประบบราชการได้ต่อเนื่องและจริงจังกว่าประเทศเผด็จการ เพราะในระบอบประชาธิปไตย ข้าราชการอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของนักการเมือง ที่มาจากการเลือกตั้ง นักการเมืองจึงมุ่งเน้นการปฏิรูประบบราชการ ซึ่งจะทำให้ข้าราชการช่วยรัฐบาลให้ตอบสนองนโยบายของพรรคการเมือง

ที่เคยให้กับประชาชน เช่นเดียวกับการทำให้ระบบราชการสอดคล้องกับคุณค่าประชาธิปไตย ดังหลักธรรมาภิบาลที่ได้กล่าวมาข้างบน สำหรับรัฐบาลแบบเผด็จการโดยมากไม่ได้คำนึงถึงความต้องการของประชาชน จึงปราศจากการปฏิรูประบบราชการอย่างแท้จริง

นอกจากนี้รัฐเผด็จการมักใช้ข้าราชการเพื่อตอบสนองความต้องการของตัวเองและพวกพ้อง อย่างเช่น ให้ระบบราชการตอบสนองต่อผลประโยชน์ของธุรกิจที่ผู้นำเผด็จการของประเทศ และครอบครัวของตน มีหุ้นส่วนสำคัญอยู่ ดังเช่น ซูฮาร์โต ในอินโดนีเซีย เฟอร์ดินัล มาร์คอส ในฟิลิปปินส์ หรือฮอสนี มูบารัก ในอียิปต์ นอกจากนี้ รัฐบาลเผด็จการยังใช้ประโยชน์จากองค์กรรักษาความมั่นคงของประเทศ ในการรักษาอำนาจ และเสถียรภาพของตน ซึ่งต้องใช้งบประมาณมหาศาล อันเป็นแรงจูงใจให้มีการฉ้อราษฎร์บังหลวงในองค์กร ในขณะเดียวกันรัฐเผด็จการ ก็มักปิดกั้นเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของประชาชน เกี่ยวกับการเมือง จึงส่งเสริมให้รัฐมีการฉ้อราษฎร์บังหลวงยิ่งขึ้น เพราะขาดการตรวจสอบ และการวิพากษ์วิจารณ์การใช้งบประมาณขององค์กรเหล่านั้น อย่างเช่น จีนซึ่งถือได้ว่ามีการฉ้อราษฎร์บังหลวงในทุกระดับของพรรคคอมมิวนิสต์ (Minzer, 2011, Online) อย่างไรก็ตาม สิงคโปร์ ถือได้ว่าเป็นประเทศเผด็จการอำนาจนิยมเพียงประเทศเดียว ที่สามารถสร้าง หรือปฏิรูประบบราชการให้เกิดประสิทธิภาพ ได้เช่นเดียวกับการจัดการกับการฉ้อราษฎร์บังหลวง จนได้รับการจัดอันดับว่าเป็นประเทศที่โปร่งใส ลำดับต้น ๆ ของโลก อันมีการวิเคราะห์ได้ว่าเกิดจากนโยบายของรัฐ เช่น มีเจตจำนงทางการเมืองอันแน่วแน่ มีองค์กรที่ต่อต้านการฉ้อราษฎร์บังหลวงที่เป็นอิสระจากรัฐ และองค์กรนั้นก็ปราศจากการฉ้อราษฎร์บังหลวง นอกจากนี้ รัฐบาลสิงคโปร์ยังประสบความสำเร็จในการแก้ไขปัจจัยที่ทำให้เกิดการฉ้อราษฎร์บังหลวง ดังเช่น การขึ้นค่าตอบแทนหรือการจัดการบริหารภาครัฐที่มีประสิทธิภาพ (Berlinger, 2012, Online)

ชนิดของระบบราชการ

ในอดีต นักวิชาการได้แบ่งระบบราชการออกเป็นประเภทต่าง ๆ ดังเช่น ฟริตซ์ มอร์สไตน์ มาร์กซ์ ได้แบ่งข้าราชการออกเป็น 4 อย่างคือ ผู้ชี้นำ (Guardian) วรรณะ (Caste) อุปถัมภ์ (Patronage) และความสามารถ (Merit) ซึ่งหลายอย่างได้ล้าสมัยไปแล้ว ในปัจจุบันมีการแบ่งชนิดของระบบราชการยุคใหม่ได้ดังต่อไปนี้ (Calvert, 2002, pp. 229–230)

1. ระบบราชการที่ถูกครอบงำโดยนักปกครอง ระบบเช่นนี้ยังคงอยู่ในประเทศที่มีการปกครองเชิงจารีต โดยนักปกครองยังคงเป็นแหล่งอำนาจอันชอบธรรม ดังเช่น รัฐสมบูรณาญาสิทธราช เช่น ซาอุดิอาระเบีย หรือ มอร็อคโค

2. ระบบราชการที่ถูกครอบงำโดยกองทัพ ระบบเช่นนี้อยู่ใต้การปกครองหรือถูกควบคุมโดยผู้นำของกองทัพ ซึ่งอาจจะมีหัวอนุรักษ์นิยม ดังเช่น ประเทศเผด็จการทหาร เช่น พม่า หรือหัวปฏิรูป ดังเช่น ตุรกี

3. ระบบราชการที่ปกครองตัวเอง ระบบนี้เช่นนี้ผู้นำสูงสุดของระบบราชการมีบทบาทในการตัดสินใจในระดับเดียวกับผู้นำที่มาจากการเลือกตั้ง ถึงแม้จะแตกต่างจากที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญ ประเทศที่เป็นเช่นนี้มักเป็นประเทศโลกที่ 3 ที่ผู้นำมาจากการเลือกตั้งและมักมีอำนาจในการต่อรองกับข้าราชการประจำน้อย

4. ระบบราชการที่อิงกับนักการเมือง ระบบเช่นนี้ข้าราชการอยู่ภายใต้อำนาจของนักการเมือง ของพรรคการเมืองที่มาจากการเลือกตั้งอย่างเสรี (ดังเช่นหัวข้อข้าราชการกับประชาธิปไตย) อันส่งผลให้ระบบราชการต้องมีระดับของความรับผิดชอบ และพันธกิจต่อสาธารณชน ดังในประเทศตะวันตก เช่น สหรัฐอเมริกา และยุโรปตะวันตก

5. ระบบราชการที่อยู่ใต้อำนาจของพรรคการเมืองเดียว ดังเช่น ระบบราชการภายใต้พรรคคอมมิวนิสต์ หรือประเทศเผด็จการแบบอื่น เช่น อิรัก ในยุคของซัดดัม ฮุซเซน หรือซีเรียในปัจจุบัน โดยข้าราชการจำเป็นต้องปฏิบัติตามอุดมการณ์ และกฎระเบียบที่พรรคการเมืองนั้นได้วางไว้

ประเทศกรณีศึกษา

ได้แก่ อังกฤษ อินเดีย และจีน ซึ่งระบบราชการนั้นมีความซับซ้อน และข้าราชการมีบทบาททางการเมืองสูงมาก ถึงแม้ใน 2 ประเทศแรก มีการปกครองแบบประชาธิปไตยแบบเสรีนิยม ส่วนประเทศที่ 3 เป็นเผด็จการก็ตาม

อังกฤษ

ข้าราชการ มีอิทธิพลต่อการเมืองของอังกฤษมาอย่างยาวนาน ดังเช่น ช่วงการล่าอาณานิคม ที่อังกฤษต้องผลิตข้าราชการจำนวนมาก เพื่อไปปกครองประเทศที่ตกเป็นเมืองขึ้น และได้ถ่ายทอดรูปแบบการปกครอง รวมถึงระบบราชการให้กับประเทศเหล่านั้น ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่อังกฤษเน้นโยบายเศรษฐกิจที่รัฐเป็นศูนย์กลาง ส่งผลให้ระบบราชการของอังกฤษขยายขนาดใหญ่ที่สุดใน รัฐบาลจำเป็นต้องรับภาระทั้งเงินเดือนและสวัสดิการของคนเหล่านั้น อันมีผลต่อเศรษฐกิจ แต่ในทศวรรษที่ 80 มาร์กาเร็ต แทชเชอร์ ได้ปฏิรูประบบราชการใหม่เช่นมีการแปรรูปหน่วยงานราชการที่ไม่สามารถทำผลกำไรให้เป็นเอกชน ทำให้จำนวนข้าราชการลดลงเป็นจำนวนมหาศาล

องค์กรที่เป็นตัวแทนของหน่วยราชการ ในคณะรัฐมนตรีของอังกฤษ คือ กระทรวงข้าราชการ (Her Majesty's Civil Service) ที่มีผู้นำสูงสุดของรัฐมนตรีประจำกระทรวง ที่ได้รับ

การแต่งตั้งจากนายกรัฐมนตรี ซึ่งมักเป็นตัวนายกรัฐมนตรีเอง ส่วนข้าราชการประจำที่มีอำนาจสูงสุดในกระทรวง คือ ปลัดประจำกระทรวง (Permanent secretary) มีหน้าที่คือ ให้คำปรึกษาแก่รัฐมนตรีกระทรวงต่าง ๆ ต่อนโยบายที่เกี่ยวข้องกับกรม และกระทรวงเหล่านั้น ข้าราชการในตำแหน่งสูง ๆ ของแต่ละกระทรวง (Higher Civil service) มีจำนวนกว่า 3,000 คน บุคคลเหล่านี้เรียนจบมาจากมหาวิทยาลัยและมีความรู้ความสามารถอย่างสูง สามารถเคลื่อนย้ายไปทำงานตามกระทรวงต่าง ๆ ได้ ด้วยอิทธิพลอย่างมาก ทำให้มีผู้เรียกเป็นเชิงล้อเลียนว่า แมนดาริน (Mandarin) หรือ ขุนนางในภาษาจีน ปัจจุบันกลุ่มข้าราชการอังกฤษ ยังคงทรงอำนาจอยู่มาก เพราะปัจจัยสำคัญคือ นักการเมืองเองที่มีขีดจำกัดเรื่องเวลา และข้อมูลที่มีมากมายมหาศาล ทำให้นักการเมือง จำเป็นต้องอ่านรายงานฉบับย่อ โดยข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ยังมีหน้าที่เหมือนนักการเมือง ในการวางแผน จัดการนโยบาย เหมือนนักการเมืองว่าจะสอดคล้องหรือถูกคัดค้านโดยรัฐสภารวมไปถึงกลุ่มผลประโยชน์อื่น ๆ หรือไม่ (Garnett and Lynch, 2009, pp. 166–167)

อย่างไรก็ตาม ในช่วงที่ โทนี แบลร์ และกอร์ดอน บราวน์ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ได้สานต่อนโยบายของแทชเชอร์ ในการลดขนาด และความซับซ้อนของระบบราชการ รัฐบาลอังกฤษชุดปัจจุบันของ นายเดวิด คาเมรอน ยังได้สัญญาว่าจะลดกฎระเบียบเล็ก ๆ น้อย ๆ ของระบบราชการ จำนวนกว่า 3,000 ข้อ เพื่อทำให้เกิดการแข่งขันในตลาดโลก อันจะส่งผลให้สามารถประหยัดงบประมาณได้ปีละ 850 ปอนด์ (BBC, 2014, Online) ในเรื่องการยอมรับอิสระและความเป็นกลางของข้าราชการ ทั้งนายแบลร์ และนายบราวน์ ได้พยายามให้ข้าราชการอยู่ในอำนาจของภาคการเมือง หรือให้เป็นระบบราชการที่อิงกับนักการเมือง ซึ่งตรงกันข้ามกับในยุคของนางแทชเชอร์ ดังเช่น ตำแหน่งที่ปรึกษาพิเศษ (special adviser) ซึ่งเป็นทั้งข้าราชการและเป็นที่ปรึกษาทางการเมืองไปพร้อมกัน ได้ทำให้ความเป็นกลางของข้าราชการ ซึ่งอังกฤษมุ่งเน้นเสมอมา ได้เกิดปัญหาขึ้น ในปี 2014 อังกฤษอยู่ในลำดับที่ 14 ของประเทศที่มีการฉ้อราษฎร์บังหลวงต่ำที่สุดในโลก (Dearden, 2014, Online)

อินเดีย

ระบบราชการอินเดียยุคใหม่นั้น ได้รับอิทธิพลและการจัดตั้งองค์กร โดยอังกฤษในยุคอาณานิคม ดังเช่น ระบบอินเดียนแอดมินิสเทรทิพเซอร์วิส (Indian Administrative Service) ซึ่งเป็นองค์กรระดับสูงของระบบราชการอินเดีย ที่ประกอบด้วย ข้าราชการระดับสูง หรือหัวกะทิ ซึ่งดำรงตำแหน่งในรัฐบาลกลาง และรัฐบาลประจำท้องถิ่น ซึ่งทำให้ระบบเช่นนี้มีความเชี่ยวชาญและเปี่ยมด้วยอำนาจ พร้อมกับบารมี เพราะดำรงอยู่คู่กับรัฐบาลมากกว่านักการเมืองที่มาจากการเลือกตั้ง กลุ่มบุคคลที่อยู่ในระบบนี้ มักเข้ามาตั้งแต่อายุยังน้อย ผ่านการสอบเข้าที่เต็มไปด้วยการแข่งขันกันอย่างสูง ระบบนี้ได้รับความนิยมจากคนรุ่นใหม่ของอินเดีย ในทศวรรษที่ 50 และ 60

แต่ก็ได้เสื่อมถอยลง เพราะค่านิยมของหนุ่มสาว ซึ่งหันมาทำงานในภาคเอกชน หรือไปทำงานที่ต่างประเทศแทน ในปัจจุบันระบบเช่นนี้พบกับปัญหาการฉ้อราษฎร์บังหลวง ซึ่งเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เช่นเดียวกับการลดถอยของการเป็นกลาง ตามหน้าที่ของข้าราชการ เพราะมักมีการสร้างเส้นสายกับนักการเมือง เพื่อความก้าวหน้า อย่างไรก็ตามระบบอินเดียน ฯ ยังคงรับคนรุ่นใหม่เข้าทำงาน ซึ่งยังมีอีกเป็นจำนวนมาก ที่อุทิศตนให้กับการทำงาน ข้าราชการเหล่านี้ถือได้ว่าเป็นกระดูกสันหลังของรัฐบาลอินเดีย (Kesselman ,Krieger and Joseph, 2007, p. 288)

อย่างไรก็ตาม องค์กรของข้าราชการซึ่งอยู่ภายใต้ระบบอินเดียนฯ นั้น ทั้งความเป็นมืออาชีพ และความสามารถลดลงอย่างมาก ในแต่ละกระทรวงของรัฐบาลกลาง รวมไปถึงระดับรัฐ เต็มไปด้วยเรื่องอื้อฉาวของการฉ้อราษฎร์บังหลวง และความไร้ความสามารถ ปัญหาเหล่านั้นมักนำไปสู่ช่องว่างระหว่างนโยบายที่ดี ซึ่งออกจากฝ่ายบริหารระดับบน กับระดับท้องถิ่นซึ่งปฏิบัติตามได้ไม่ดีนัก ซึ่งยังนำไปสู่ผลกระทบในระดับกว้าง อย่างเช่น ปัญหาในด้านเศรษฐกิจ ปัจจุบัน อินเดียมีการฉ้อราษฎร์บังหลวงของภาครัฐที่สูงมาก จากการสำรวจประจำปีขององค์กรเอกชน ที่ชื่อทรานพาเรนซีอินเทอร์เนชันนัล (Transparency International) ได้เคยให้อินเดียอยู่ในลำดับการฉ้อราษฎร์บังหลวงน้อยที่สุด (Least corrupt) ในอันดับที่ 95 จากทั้งหมด 175 ประเทศ ในปี 2013 แต่ก็ได้มีความกระเตื้องมากขึ้นในปี 2014 จนไต่ขึ้นไปอยู่ในอันดับที่ 85 ในปี 2014 (Sahu and Bellman, 2014, Online) อันสะท้อนให้เห็นว่านายกรัฐมนตรีคนปัจจุบันของอินเดีย คือ นายนเรนทรา โมดี นั้น ประสบความสำเร็จในการแก้ไขเรื่องการฉ้อราษฎร์บังหลวง ได้ในระดับหนึ่ง อันเป็นผลมาจากการปฏิบัติตามคำสัญญาในการหาเสียง

จีน

ระบบราชการจีนตั้งแต่เป็นสมัยอาณาจักร มีขนาดใหญ่และมีบทบาทในการบริหารมาก เพราะพื้นที่อันกว้างใหญ่ และการรวมอำนาจไว้ที่ศูนย์กลางเช่นเดียวกับรัสเซีย และข้าราชการจีนในช่วงปลายราชวงศ์ชิง ก็ต้องพบสภาพเช่นเดียวกับข้าราชการรัสเซีย คือ มีการศึกษาน้อยและผลตอบแทนต่ำ ทำให้การฉ้อราษฎร์แพร่กระจายไปทั่ว ข้าราชการจีนยังหารายได้พิเศษจากการให้เช่าที่ดินแก่ชาวนา ถึงแม้รัฐบาลจะพยายามปฏิรูปการปกครอง เช่น ขึ้นเงินเดือนให้กับข้าราชการ แต่ไม่ประสบความสำเร็จ ในช่วงการเป็นสาธารณรัฐที่เต็มไปด้วยสงครามกลางเมืองและลัทธิขุนศึก ข้าราชการมีอำนาจมากมายมหาศาล และฉ้อราษฎร์บังหลวงไม่แตกต่างจากรัฐบาลชิง อันเป็นสาเหตุที่ทำให้รัฐบาล เจียง ไคเช็ค ต้องพ่ายแพ้สงครามกลางเมือง แก่พรรคคอมมิวนิสต์ ซึ่งมีกลไกการจัดการองค์กรได้มีระเบียบวินัย และเสียสละต่อมวลชนกว่าในสายตาของประชาชน (Dillon, 2010, p. 252)

สำหรับพรรคคอมมิวนิสต์จีนและเหมา เจ๋อตง ข้าราชการคือกลุ่มผลประโยชน์ที่ตกเป็นเครื่องมือสำหรับชนชั้นศักดินา และเป็นยังเป็นชนชั้นที่เห็นแก่ตัวเอง โง่เขลา เอารัดเอาเปรียบมวลชนเสมอมา แต่พรรคคอมมิวนิสต์ก็ยังต้องพึ่งพิงข้าราชการ ในการบูรณะประเทศ ดังนั้น พรรคจึงพยายามลดอำนาจของข้าราชการ ผ่านนโยบายต่าง ๆ เช่น การก้าวกระโดดไกล อันเป็นการระดมพลังมวลชน เพื่อทำงานให้กับรัฐ โดยข้ามผ่านระบบราชการไป ส่วนการปฏิวัติวัฒนธรรม ซึ่งเหมาใช้ในการกำจัดศัตรูภายในพรรค รวมไปถึงข้าราชการในทุกระดับ ด้วยวัตถุประสงค์ คือ จำกัดอำนาจของข้าราชการ นอกจากนี้ยังมีวิธีการอีกแบบหนึ่งที่จีนเลียนแบบโซเวียต คือ จัดทำรายชื่อของผู้ภักดีต่อพรรค (Nomenklatura) ซึ่งคนเหล่านั้นจำนวนมาก ล้วนมีความสัมพันธ์กับสมาชิกของพรรค ไม่ว่าเป็นญาติหรือลูกหลาน อันจะมีผลต่อการเมืองในยุคร่วมสมัย ในปัจจุบันข้าราชการจีน ซึ่งยังเป็นสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ควบคู่ไปด้วย ได้ประสบปัญหาเช่นเดียวกับประเทศข้างเคียง เช่น รัสเซีย คือ ขาดความโปร่งใส เต็มไปด้วยการฉ้อราษฎร์บังหลวง จากการร่วมมือกับกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ จีนจึงมีระบบราชการที่อยู่ใต้อำนาจของพรรคการเมืองเดียว

ในปี 2014 จีน ถูกองค์กรทรานสพาเรนซีอินเทอร์เนชันนัล จัดให้อยู่ในอันดับที่ 100 จากทั้งหมด 175 ประเทศ (Transparency International.org, 2014, Online) แม้ว่ารัฐบาลจีนในปัจจุบัน ของนายสี จิ้นผิง จะได้พยายามแก้ไขปัญหานี้ โดยการลงโทษข้าราชการไม่ว่าระดับสูงหรือระดับล่าง ซึ่งกระทำความผิด รวมไปถึงการออกกฎบังคับไม่ให้ข้าราชการมีอภิสิทธิ์เหนือกว่าประชาชนทั่วไป แต่ก็ทำให้มีการตั้งข้อสงสัยว่า อาจเป็นการใช้การปฏิรูประบบราชการ เพื่อเป็นการสร้างฐานอำนาจให้กับตัวผู้นำของพรรคคอมมิวนิสต์เท่านั้น (McKirdy, 2014, Online)

จากการเปรียบเทียบประเทศกรณีศึกษา สามารถสรุปโดยสังเขปดังต่อไปนี้

1. ข้าราชการไม่ว่าประเทศใด มีสำนึกของความเป็นผู้เชี่ยวชาญ และกลุ่มของตัวเอง ซึ่งสามารถเรียกร้อง หรือสร้างผลประโยชน์ให้กับตัวเอง จนในที่สุดนำไปสู่ความซับซ้อนของระบบข้าราชการ และการฉ้อราษฎร์บังหลวง ดังเช่น อินเดีย ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นประชาธิปไตยที่ใหญ่ที่สุดในโลก

2. ประเทศที่มีรูปแบบการปกครองไม่ว่าแบบใด มักมีลักษณะคล้ายกันคือ นักการเมืองพยายามสร้างระบบการพึ่งพิงแก่ข้าราชการ เพื่อให้ข้าราชการปฏิบัติตาม อันจะนำประโยชน์ไปสู่การบังคับใช้ทางนโยบาย หรือแม้แต่ผลประโยชน์ของตัวนักการเมืองเอง เพราะความสำเร็จของนโยบายจะนำมาสู่คะแนนเสียง

3. อย่างไรก็ตามรูปแบบการปกครองมีผลต่อข้าราชการในอีกแง่มุมหนึ่ง เช่น รัฐบาลที่มาจากการปกครองแบบประชาธิปไตยเสรีนิยม จะมีความสามารถในการจัดการหรือปฏิรูประบบราชการได้ดีกว่า ดังเช่น อังกฤษ หรือแม้แต่อินเดียในปัจจุบัน เพราะมีการยึดโยงอยู่กับประชาชน ผ่านเรื่องคะแนนเสียง สำหรับจีนนั้นเป็นเผด็จการที่ขาดความโปร่งใส และไม่ยึดโยงกับประชาชน ทำให้ผู้นำใช้การปฏิรูปเป็นข้ออ้างในการสร้างฐานอำนาจให้กับตัวเอง จึงทำให้การปฏิรูปก็ไม่ค่อยประสบความสำเร็จ ดังรัฐบาลของนายสี จิ้นผิง ในปัจจุบัน

สรุป

ข้าราชการ เป็นกลุ่มบุคคลที่มีอิทธิพลอย่างสูงต่อการเมืองของรัฐ เช่นเดียวกับนักการเมือง ที่มาจากการเลือกตั้ง เพราะมีความรู้ความสามารถเฉพาะด้าน และมีสายบังคับบัญชาที่ชัดเจน ข้าราชการมีความสำคัญคือ 1. เป็นตัวบ่งชี้เสถียรภาพของรัฐบาล เพราะข้าราชการช่วยสานต่อนโยบายแทนนักการเมือง ซึ่งดำรงตำแหน่งอาจไม่ยาวนาน 2. เป็นกลุ่มบุคคลที่เป็นกลาง เพราะข้าราชการจะบริการประชาชน โดยปราศจากการคำนึงถึงคะแนนเสียงเหมือนนักการเมือง และ 3. เป็นกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ซึ่งสร้างประโยชน์กับให้ประเทศได้อย่างดี สำหรับปัญหาของข้าราชการ ซึ่งมีอำนาจ ขนาด และความซับซ้อนเกินไป ได้แก่ 1. การฉ้อราษฎร์บังหลวง 2. การเล่นเส้นสายคือ การสานผลประโยชน์ระหว่างข้าราชการกับกลุ่มอื่น 3. ความซ้ำซ้อนของระบบราชการ ทำให้ขาดประสิทธิภาพและการรับผิดชอบต่องานของข้าราชการ 4. การเมืองในระบบราชการคือ การแย่งชิงอำนาจระหว่างข้าราชการกันเอง และ 5. มีลักษณะไม่เป็นประชาธิปไตยคือ ข้าราชการเข้ามามีอิทธิพลต่อประเทศ ถึงแม้ว่าจะไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง

ดังนั้นประเทศต่าง ๆ จึงมักมีการปฏิรูประบบราชการ ซึ่งมีการกระทำในหลายวิธี เช่น การกำจัดการฉ้อราษฎร์บังหลวง การทำให้ระบบราชการมีขนาดเล็กลง แต่มีประสิทธิภาพมากขึ้น การนำหน่วยงานเอกชนเข้ามาทำหน้าที่แทนในบางส่วน การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศมาช่วย การใช้หลักธรรมาภิบาล เน้นกระจายอำนาจให้กับท้องถิ่น เป็นต้น ประเทศที่เป็นประชาธิปไตยมักมีการปฏิรูประบบราชการที่จริงจัง และแท้จริงกว่าเผด็จการ เพราะรัฐบาลมีพันธะต่อประชาชนและมีธรรมาภิบาลมากกว่าเผด็จการ ซึ่งแสวงหาผลประโยชน์จากประชาชน ผ่านระบบราชการและยังปกปิดข่าวสารโดยการลิดรอนสิทธิและเสรีภาพของประชาชน นักวิชาการได้แบ่งประเภทของระบบข้าราชการในยุคใหม่ ออกเป็น 4 ประเภท คือ 1. ระบบราชการที่ถูกครอบงำโดยนักปกครอง 2. ระบบราชการที่ถูกครอบงำโดยกองทัพ 3. ระบบราชการที่ปกครองตัวเอง และ 4. ระบบราชการที่อิงกับนักการเมือง สำหรับประเทศกลุ่มศึกษา ได้แก่ อังกฤษ อินเดีย และจีน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าประเทศประชาธิปไตย และเผด็จการนั้น ข้าราชการต่างมีอิทธิพล

อย่างสูงต่อการเมือง แต่ในขณะเดียวกัน ก็เปิดช่องให้นักการเมืองสามารถเข้ามามีอิทธิพลเหนือข้าราชการได้ในระดับที่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม ประเทศที่เป็นประชาธิปไตย อย่างเช่น อังกฤษ และ อินเดีย จะมีการปฏิรูประบบข้าราชการได้ดีกว่าประเทศเผด็จการ อย่างเช่น จีน แม้ว่าอินเดียจะพบกับปัญหาของข้าราชการ ไม่ว่าเรื่องฉ้อราษฎร์บังหลวงอย่างมาก เช่นเดียวกับจีนก็ตาม

คำถามสำหรับการอภิปราย

1. รัฐจำเป็นต้องมีข้าราชการหรือไม่ เพราะเหตุใด
2. เป็นไปได้หรือไม่ที่ข้าราชการจะต้องเป็นกลางอยู่ตลอดเวลา
3. ประเทศของท่านมีปัญหาของข้าราชการในข้อใดร้ายแรงที่สุด เพราะเหตุใด
4. ท่านคิดว่ามีการปฏิรูปราชการนอกเหนือไปจากที่ตำราได้ระบุหรือไม่ อย่างไร
5. ท่านคิดว่าจะสามารถนำระบบอินเดียนแอดมินิสเทรทิพเซอร์วิส (Indian Administrative Service) มาประยุกต์ใช้กับประเทศของท่านได้หรือไม่ เพราะเหตุใด
6. มีประเทศเผด็จการอื่นนอกจากสิงคโปร์ ที่สามารถสร้างให้ระบบราชการมีประสิทธิภาพหรือไม่ อย่างไร
7. หากท่านเป็นผู้นำของประเทศจีน ท่านจะทำอย่างไรในการปรับปรุงระบบราชการนอกเหนือไปจากการกระทำดังที่ได้ระบุไว้ในตำรา

บรรณานุกรม

Andersen, M. L., and Taylor, H. F. (2007). **Sociology: Understanding a Diverse Society.** USA: Wadsworth Publishing.

Kesselman, M., Krieger, J., and Joseph, W. A. (2007). **Introduction to Comparative Politics:Political Challeges and Changing Agendas.** Boston: Wadsworth.

BBC. (January 27, 2014). **Cameron pledges to cut red tape for small business.** Retrieved September 12, 2015, from http://www.bbc.com/news/business-25903681.

Berlinger, J. (December 6, 2012). **Why China Should Study Singapore's Anti-Corruption Strategy.** Retrieved March 22, 2014, from http://www.businessinsider.com/why-china-should-study-singapores-anti-corruption-strategy-2012-12

Dearden, L. (December 3, 2014). **Global corruption index: Australia drops out of top 10 countries and Britain is 'not good enough.** Retrieved December 3, 2014, from http://www.independent.co.uk/news/world/australasia/global-corruption-index-australia-drops-out-of-top-10-countries-and-uk-not-good-enough-9900971.html

Dillon, M. (2010). **China:a Modern History.** UK: I.B.Tauris&Co Ltd.

Garnett, M., and Lynch, P. (2009). **Exploring British Politics.** UK: Pearson Education Limited.

Hague, R., and Harrop, M. (2013). **Comparative Government and Politics: An Introduction.** UK: Palgrave Macmillan.

McKirdy, E. (December 3, 2014). **China slips down corruption perception index, despite high-profile crackdown.** Retrieved December 3, 2014, from http://edition.cnn.com/2014/12/03/world/asia/china-transparency-international-corruption-2014/

Minzer, C. (2011). **Countries at the Crossroads 2011: China.** Retrieved December 3, 2014, from https://freedomhouse.org/sites/default/files/inline_images/ChinaFINAL.pdf

Prasnata S., and Eric B. (December 3, 2014). **India Ranked Less Corrupt than China for the First Time in 18 Years.** Retrieved December 3, 2014, from http://blogs.wsj.com/indiarealtime/2014/12/03/India-ranked-less-corrupt-than-china-for-the-first-time-in-18-years/

Sumedh Rao. (2013). **Civil Service Reform: Topic Guide.** Retrieved December 3, 2014, from http://www.gsdrc.org/docs/open/CSR_TopicGuide_2013.pdf

Transparency International.org. (2014). **Corruption Perceptions Perception index 2014 :result.** Retrieved December 3, 2014, from http://www.transparency.org/cpi2014/results

บทที่ 11

กองทัพ (Military)

หน่วยราชการที่ทรงอิทธิพล และมีบทบาทต่อการเมืองของประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะประเทศโลกที่ 3 มากที่สุด คือ กองทัพ (Military) อันหมายถึง องค์กรที่รักษาความมั่นคงของรัฐโดยการใช้กำลังทางบุคคลและอาวุธชนิดต่าง ๆ และเน้นหนักที่การป้องกันภัยคุกคามจากภายนอกประเทศ (Andersen and Taylor, 2007, p. 545) รัฐต่างๆ ตระหนักดีว่าไม่มีรัฐใดสามารถกุมอำนาจหรือเข้าไปจัดระเบียบรัฐอื่นได้โดยเด็ดขาด รัฐทั้งหลายในโลกจึงจำเป็นต้องปกป้องตัวเองจากประเทศอื่นซึ่งสามารถเป็นภัยต่อตนได้ ดังประวัติศาสตร์ทางการเมืองที่ผ่านมา ดังนั้น รัฐจำนวนมากจึงจำเป็นต้องระดมงบประมาณและบุคลากรเป็นจำนวนมากแก่กองทัพ ดังนั้น กองกำลังและอาวุธของประเทศต่าง ๆ ถึงจะไม่ได้อยู่ในช่วงสงคราม แต่สามารถเป็นเครื่องมือสำหรับการต่อรอง หรือสร้างดุลอำนาจกับประเทศอื่น ๆ โดยเฉพาะในภูมิภาคเดียวกัน ในขณะเดียวกันรัฐก็ได้ใช้กองทัพอันยิ่งใหญ่ของตนในการคุกคามหรือสร้างแรงกดดันให้มีอำนาจเหนือรัฐอื่น เพื่อผลประโยชน์ด้านอื่น เช่น ด้านเศรษฐกิจและการเมือง (Sutch and Elias, 2007, p. 126) ดังตัวอย่างเช่น สหรัฐอเมริกาโดยเฉพาะในช่วงสงครามเย็น และจีนกับข้อพิพาทกับประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เกี่ยวกับหมู่เกาะในทะเลจีนใต้

นอกจากนี้ กองทัพยังเข้ามาทำหน้าที่รักษาความมั่นคงภายในแทนที่ตำรวจ เช่น ปราบปรามยาเสพติด ดังเช่นในปี 2006 ประธานาธิบดีจูเซปเป คลาเดรอน ของเม็กซิโกได้นำกองทัพมาทำสงครามต่อต้านยาเสพติดแทนตำรวจ ซึ่งขาดประสิทธิภาพและมีความสัมพันธ์กับองค์การค้ายาเสพติด (Brianna Lee, 2014, Online) กองทัพยังเข้าไปช่วยบรรเทาสาธารณภัย รวมไปถึงการเข้าไปปราบจลาจลที่รุนแรงจนเกินความสามารถของตำรวจ

ลักษณะเฉพาะของกองทัพ

กองทัพ ถือได้ว่าเป็นข้าราชการที่มีการจัดตั้งองค์กรหนาแน่น เพราะกองทัพเน้นเรื่องระเบียบวินัยตามความสัมพันธ์แบบแนวดิ่ง คือ ผู้ใต้บังคับบัญชามีอำนาจเด็ดขาดในการสั่งการผู้ใต้บังคับบัญชา มีการขัดเกลาทางสังคมในรูปแบบของตัวเอง เช่น โรงเรียนฝึกทหารเหล่าต่าง ๆ และยังมีพื้นที่ซึ่งจำกัดการเข้าถึงของพลเรือน เช่น ค่ายทหาร มีสิทธิและอำนาจทางกฎหมายเป็นของตัวเอง เช่น มีสารวัตรทหาร ศาลทหาร และคุกทหาร กองทัพมีประวัติศาสตร์อันยาวนาน มีศักดิ์ศรีสูงส่ง ได้รับการยอมรับ และความเคารพจากสังคมอย่างมาก อย่างไรก็ตามกองทัพก็มีความเหลื่อมล้ำกับพลเรือนอยู่บ้าง ดังเช่นการเกณฑ์ทหาร ซึ่งเป็นการนำพลเรือนมาฝึกเป็นทหาร

อย่างไรก็ตาม ทหารเกณฑ์มักได้รับการปฏิบัติที่ด้อยเกียรติกว่าทหาร ซึ่งเป็นมืออาชีพตัวจริง นอกจากนี้ ยังรวมไปถึงรัฐบาลจัดตั้งกองกำลังกึ่งทหาร (Paramilitary) โดยการคัดเอาพลเรือนที่มีคุณภาพมาฝึกเป็นหน่วยทหาร ที่จงรักภักดีต่อรัฐบาลโดยเฉพาะ อย่างเช่น หน่วยเอสเอสของเยอรมันนาซี หน่วยฟาดายีน ซัดดัม ของอิรัก หรือรัฐเกิดสงครามจากภายนอกหรือสงครามกลางเมือง (Civil war) ที่กำลังทหารไม่เพียงพอ จึงต้องระดมพลจากประชาชนมารบเหมือนทหาร ดังเช่น เยอรมันเมื่อตอนที่กรุงเบอร์ลินถูกกองทัพสหภาพโซเวียตเข้ามาโอบล้อมในปี 1945 (Wikipedia, 2015, Online)

ความสัมพันธ์ระหว่างกองทัพกับการเมือง

ตามแนวคิดประชาธิปไตยแล้ว กองทัพควรเหมือนกับข้าราชการทั่วไป คือ วางตัวเป็นกลาง หรือเป็นทหารมืออาชีพ (professional) ไม่ข้องเกี่ยวกับการเมือง แต่ด้วยอำนาจและบารมีดังที่กล่าวมา รวมไปถึงการที่ผู้นำของกองทัพมักถือว่าตนเป็นพวกหัวกระทิ (Elite) หรือคนฉลาดและมีคุณภาพ กองทัพจึงมักมีสำนึกว่าตนอยู่เหนือรัฐบาล ซึ่งมาจากนักการเมืองที่ส่วนใหญ่คำนึงถึงคะแนนเสียงและผลประโยชน์ตัวเอง นักการเมืองมักถูกมองว่าไร้ระเบียบวินัย และขาดความเชี่ยวชาญโดยเฉพาะด้านการทหาร กองทัพของหลายประเทศสร้างแรงกดดันในการต่อรองกับรัฐบาลในเรื่องของงบประมาณ สิทธิพิเศษ และกฎระเบียบ ซึ่งกองทัพถือว่าควรได้รับการปฏิบัติแตกต่างจากข้าราชการกลุ่มอื่น นอกจากนี้ผู้นำกองทัพยังพร้อมเข้าไปแทรกแซงทางการเมืองในยามที่สถาบันทางการเมืองอื่น ๆ เช่น รัฐบาล รัฐสภา ขาดความมั่นคง หรือความน่าเชื่อถือ เช่น เป็นเผด็จการ หรือฉ้อราษฎร์บังหลวง ด้วยวัตถุประสงค์อันหลากหลาย เช่น การตระหนักถึงความมั่นคงของชาติ หรือผลประโยชน์ต่อองค์กรของตัวเอง (Heywood,2007,pp.402–413)

กองทัพมักมีบารมีและอิทธิพลโดยเฉพาะประเทศโลกที่ 3 ซึ่งผ่านการตกเป็นอาณานิคม และมักเผชิญกับภัยคุกคามต่าง ๆ ไม่ว่าจากคอมมิวนิสต์ หรือการแบ่งแยกดินแดน อันเป็นผลต่อวัฒนธรรมทางการเมือง ที่ประชาชนให้การยกย่องของกองทัพ ซึ่งเอื้ออำนวยให้กองทัพสามารถเข้ามาแทรกแซงรัฐบาลพลเรือนได้อย่างง่ายดาย ดังที่เรียกว่าภาวะ **กองทัพนิยม (Militarism)** อันหมายถึงภาวะที่กองทัพมีอิทธิพลเหนือรัฐบาลและสังคมอย่างสูง รัฐแบบนี้กองทัพมีเส้นสายหรือมีแรงกดดันให้รัฐบาลกำหนดงบประมาณ หรือแต่งตั้งบุคลากรได้ตามความต้องการของกองทัพ (Andersen and Taylor, 2007, p. 544) กองทัพสามารถแสดงท่าทีไม่เห็นด้วย หรือแสดงการข่มขู่รัฐบาลอย่างรุนแรงกับนโยบาย ซึ่งถึงแม้ไม่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงก็ตาม ในขณะที่กองทัพในประเทศประชาธิปไตยเสรีนิยม จะมีบทบาทในทางตรงกันข้าม คือ ไม่เกี่ยวข้องกับการเมืองเป็นอันขาด และให้ความเคารพต่อผู้บังคับบัญชาซึ่งเป็นนักการเมือง ถึงแม้อาจมีความขัดแย้งกันบ้างก็ตาม

รัฐประหารและการปฏิวัติ

รัฐบาลของประเทศโลกที่ 3 โดยเฉพาะในช่วงศตวรรษที่ 20 มักเผชิญบทบาททางการเมืองระดับสูงสุดของกองทัพ คือ **รัฐประหาร (Coup d'etat)** อันหมายถึงการที่กองทัพใช้กำลังในการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลอย่างรวดเร็วและฉับพลัน และกองทัพจึงมักเป็นผู้จัดตั้งรัฐบาลเอง ผู้นำกองทัพในหลายประเทศยังกลายเป็นผู้นำสูงสุดของประเทศ (Junta) และได้ปกครองประเทศแบบเผด็จการ พร้อมใช้ความรุนแรงในการยุติการเคลื่อนไหวของผู้มีต่อต้านกองทัพ หรือมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันออกไป ดังเช่นที่เกิดขึ้นกับหลายประเทศในอเมริกาใต้ แอฟริกา และเอเชีย

แซมมัล ฮัตติงตัน ได้แบ่งรัฐประหารออกเป็น 3 ประเภท (Smith, 2013, p. 153) ดังต่อไปนี้

1. รัฐประหารเพื่อปกป้องประเทศ (Guardian coup) หมายถึง รัฐประหารที่กองทัพตั้งใจจะปกป้องประเทศ ไม่ว่าเรื่องผลประโยชน์ หรือเสถียรภาพ ซึ่งได้รับผลกระทบจากความวุ่นวาย เมื่อยึดอำนาจได้แล้วกองทัพก็ได้ทำหน้าที่จัดตั้งรัฐบาลเฉพาะกาล เพื่อให้ปัญหาผ่านไป ก่อนจะคืนอำนาจให้กับพลเรือน

2. รัฐประหารเพื่อยับยั้ง (Veto coup) หมายถึง รัฐประหารที่กองทัพตั้งใจยับยั้งการปฏิรูป หรือการเปลี่ยนแปลงบางอย่างของรัฐบาล ซึ่งส่งผลกระทบถึงผลประโยชน์ของชนชั้นปกครอง ดังเช่น รัฐประหารในชิลี ที่กองทัพโค่นล้มรัฐบาลที่มีนโยบายแบบมาร์กซิสต์ที่จะปฏิรูปที่ดินแก่คนยากจนในปี 1973

3. รัฐประหารเพื่อปฏิรูป (Reforming veto) หมายถึง รัฐประหารที่กองทัพมุ่งเน้นเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางการเมืองครั้งใหญ่ เพื่อนำรัฐและสังคมเข้าสู่โฉมหน้าภายใต้อุดมการณ์รูปใหม่ ซึ่งขึ้นอยู่กับแต่ประเทศว่ากองทัพจะคงอำนาจไว้อยู่ หรือมอบอำนาจให้พลเรือนภายหลังภารกิจเสร็จสิ้นแล้ว

รัฐประหาร โดยเฉพาะประเภทที่ 3 มีลักษณะคล้ายคลึงกับการปฏิวัติ (Revolution) อันหมายถึง การเปลี่ยนแปลงทั้งตัวรัฐบาล อุดมการณ์ทางการเมือง โครงสร้างทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม อย่างมากมาย ยิ่งหากได้รับการสนับสนุนจากมวลชน ดังเช่นการปฏิวัติจีน (ปี 1911) การปฏิวัติเม็กซิโก (ปี 1910–1920) การปฏิวัติสยาม (ปี1932) และการปฏิวัติโปรตุเกส (ปี 1974) ฯลฯ การปฏิวัติมักได้การยกย่องหรือให้คุณค่าอย่างสูง เพราะส่วนใหญ่เป็นการนำรัฐไปสู่ยุคใหม่ ไม่ว่าการนำไปสู่ความเท่าเทียมกันทางสังคม อย่างการปฏิวัติจีน ที่ทำให้จีนก้าวสู่ระบอบสาธารณรัฐ หรือนำไปสู่การปกครองแบบประชาธิปไตยกว่าระบอบเก่า อย่างเช่นการปฏิวัติสยาม และการปฏิวัติโปรตุเกส อย่างไรก็ตามการปฏิวัติอาจจะไม่

ได้มาจากกองทัพหรือทหาร ที่เป็นมืออาชีพที่สังกัดรัฐบาลเสมอไป ดังเช่น การปฏิวัติอเมริกัน (ปี 1776) ซึ่งมาจากกองกำลังติดอาวุธของอาณานิคมในการต่อสู้กับกองทัพของอังกฤษ และการปฏิวัติรัสเซีย (ปี 1917) ซึ่งมาจากกองกำลังของพรรคบอลเชวิก ที่ร่วมกับกลุ่มสังคมนิยมในการยึดอำนาจของรัฐบาลเฉพาะกาลของรัสเซีย

ประเทศกรณีศึกษา

ประเทศกรณีศึกษา ได้แก่ 4 ประเทศ ซึ่งมีรูปแบบการปกครองและรัฐบาลที่แตกต่างกัน คือ พม่า อินเดีย สหรัฐอเมริกา ซึ่งมีเป็นตัวอย่างของความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกับกองทัพที่ค่อนข้างพิเศษ และแตกต่างจากประเทศอื่นในโลก ดังต่อไปนี้

พม่า

พม่า เป็นตัวอย่างของประเทศเผด็จการ ที่กองทัพมีอิทธิพลเหนือการเมืองมากที่สุดในโลกประเทศหนึ่ง กองทัพพม่าถือได้ว่ามีบทบาททางการเมืองของพม่ามานับแต่โบราณในสมัยที่ยังเป็นอาณาจักรที่มีการต่อสู้กับอาณาจักรเพื่อนบ้านอยู่ตลอดเวลา การพ่ายแพ้แก่กองทัพของอังกฤษ ทำให้พม่าต้องตกเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษ ตั้งแต่ช่วงปี 1824–1948 ทหารพม่ารับใช้อังกฤษในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของจักรวรรดินิยมอังกฤษ อย่างเช่นในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ทหารพม่าก็ได้ร่วมกับกองทัพของอังกฤษในต่อสู้กับกองทัพญี่ปุ่น กองทัพสมัยใหม่ของพม่านั้น มีจุดเริ่มต้นมาตั้งยุคของนายพลอองซาน ซึ่งถือได้ว่าเป็นบิดาของประเทศพม่ายุคใหม่ โดยรูปแบบของกองทัพได้รับอิทธิพลจากญี่ปุ่น เมื่อครั้งที่นายพลอองซานได้เดินทางไปฝึกวิชาทางทหาร และการจัดกองทัพที่ญี่ปุ่น ก่อนที่จะหันไปให้ความร่วมมือกับอังกฤษในภายหลัง

ปี 1962 ถือได้ว่าเป็นเวลาที่กองทัพพม่าเข้ามาครอบงำการเมืองของพม่าอย่างแท้จริง ภายหลังจากที่นายพลเนวิน ได้ทำการรัฐประหารโค่นล้มรัฐบาลพลเรือนที่อ่อนแอและไร้ประสิทธิภาพ พม่าจึงถูกปกครองโดยรัฐบาลทหาร และทำการปิดประเทศจนถึงปัจจุบัน ทหารพม่ายังได้ผูกตัวเองเข้ากับระบบการเมืองอย่างแนบแน่น เช่น ให้รัฐธรรมนูญกำหนดว่าต้องมีสมาชิกรัฐสภา ทั้ง 2 สภา จำนวนร้อยละ 25 เป็นนายทหาร เช่นเดียวกับระบบเศรษฐกิจของประเทศ ดังเช่นในปี 1990 ได้ก่อตั้งบริษัทยูเนียนออฟเมียนมาร์อีโคโนมิกโฮดิง ซึ่งถูกกล่าวหาว่าใช้แรงงานชาวพม่าแบบทาส (Smith, 2013, p. 150) ด้วยนโยบายปิดประเทศทำให้กองทัพพม่าไม่มีปฏิบัติการทางทหารในต่างประเทศ หรือทำสงครามกับประเทศอื่น นอกจากมีการปะทะทางทหาร ตามชายแดน เช่นกับ อินเดีย และไทย เพียงเล็กน้อย กระนั้นกองทัพมักเกี่ยวข้องกับความขัดแย้งภายใน เช่นการทำสงครามกับชนกลุ่มน้อยที่ไม่ตกอยู่ภายใต้อำนาจของตน กองทัพพม่ายังถูกกล่าวหาว่าสังหาร ปล้นสะดม กับข่มขืนชนกลุ่มน้อยในหลายทศวรรษที่ผ่านมา

และมักถูกโจมตีจากตะวันตก นอกจากนี้ กองทัพพม่ายังใช้ความรุนแรงในการจัดการกับการประท้วงของประชาชน โดยเฉพาะในปี 1988 และปี 2007 จนมีผู้เสียชีวิตเป็นจำนวนมาก

ในปี 2011 รัฐบาลภายใต้การนำของนายพลอาวุโสตัน ฉ่วย ได้มีนโยบายที่จะเปิดประเทศ คือ ปล่อยให้ประเทศเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น เพื่อให้ได้รับการยอมรับจากสหรัฐอเมริกาและตะวันตกอย่างเช่นปล่อยผู้นำพรรคฝ่ายค้าน คือ นางอองซาน ซูจี ออกจากการคุมขังโดยขังไว้แต่ในบ้าน รวมไปถึงนักโทษทางการเมืองออกจากคุกเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ผู้นำทหารยังมอบเสรีภาพในระดับหนึ่งแก่สื่อมวลชน อย่างไรก็ตามกระบวนการจรรโลงประชาธิปไตยในพม่าก็หยุดชะงัก เมื่อรัฐบาลทหารหันกลับมาเข้มงวดเรื่องสื่อมวลชนอีกครั้ง เช่นเดียวกับการสกัดกั้นเช่นไม่ยอมแก้ไขรัฐธรรมนูญให้นางซูจีสามารถลงสมัครแข่งขันชิงตำแหน่งประธานาธิบดีในปี 2015 ได้ นอกจากนี้ยังเกิดกรณีชาวพม่าที่นับถือพุทธกีดกัน และทำร้ายชาวมุสลิมโดยปราศจากการเข้าไปช่วยเหลืออย่างจริงจังจากรัฐบาล อันสะท้อนถึงความไม่เต็มใจของรัฐบาลในการนำประเทศเข้าสู่ประชาธิปไตยอย่างแท้จริง (The Washington Post, 2015, Online)

อินเดีย

อินเดีย เป็นตัวอย่างของประเทศประชาธิปไตย ที่มีปัญหาเรื่องความเข้มแข็งของรัฐบาลแต่ปราศจากการแทรกแซงของกองทัพ อินเดียมีกองทัพอันยิ่งใหญ่มาตั้งแต่อดีต แต่กองทัพสมัยใหม่ของอินเดีย ได้รับการจัดตั้งจากอังกฤษในช่วงที่ตกเป็นอาณานิคม เช่นเดียวกับระบบราชการยุคใหม่ กองทัพอินเดียมีผู้บังคับบัญชาสูงสุดคือ ประธานาธิบดี แต่อำนาจที่แท้จริงอยู่ที่รัฐมนตรีกระทรวงกลาโหม กองทัพอินเดียมีบทบาทเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างต่างประเทศค่อนข้างสูง ไม่ว่าจะเป็นช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 สงครามกับเพื่อนบ้านอย่างเช่นปากีสถาน และจีน อันเกิดจากความขัดแย้งทางพรมแดน เช่นเดียวกับการร่วมภารกิจกับตำรวจในการรักษาความสงบภายในประเทศ อย่างเช่น การปราบจลาจลอันเกิดจากความขัดแย้งระหว่างเชื้อชาติ และวรรณะในรัฐต่าง ๆ (Al Jazeera, 2015, Online) ปัจจุบันกองทัพอินเดียเริ่มเพิ่มทวีอิทธิพลมากขึ้น โดยเฉพาะกองทัพเรือในบริเวณมหาสมุทรอินเดีย อินเดียได้รับการชักจูงจากสหรัฐฯ ให้มาเข้าร่วมการเป็นพันธมิตรสำหรับการคานกับอิทธิพลของจีน ไม่ว่าทางเศรษฐกิจ และการทหารในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Yoo and Dasgupta, 2014, Online)

อินเดียถึงแม้ว่าถูกจัดให้อยู่ในโลกที่ 3 และรัฐบาลพลเรือนมักมีปัญหาเรื่องเสถียรภาพและการฉ้อราษฎร์บังหลวงแต่กองทัพของอินเดียกลับอยู่ภายใต้อำนาจของพลเรือนอย่างมั่นคง อันแตกต่างจากประเทศเพื่อนบ้านคือปากีสถานซึ่งกองทัพมักมีอิทธิพลอยู่เหนือรัฐบาลอยู่เสมอ สาเหตุสำคัญเกิดจากการที่ชนชั้นกลางของอินเดียนั้น มักหันมาทำงานราชการและยึดมั่นอยู่กับการเป็นข้าราชการมืออาชีพอันรวมไปถึงกองทัพด้วย ดังนั้นหน่วยงานต่าง ๆ ของ

กองทัพ จึงต้องเชื่อฟังรัฐบาล และได้รับการปลูกฝังให้พึงพอใจอยู่กับบทบาทเฉพาะของตัวเอง ปัจจัยอื่นที่ทำให้กองทัพไม่เข้ามาเกี่ยวข้องทางการเมือง ได้แก่ การที่กองทัพขาดผู้นำที่เด่นชัด และสายบังคับบัญชาที่ขาดการรวมศูนย์อำนาจ เนื่องจากอินเดียมีการปกครองแบบสหพันธรัฐ ที่มีการกระจายอำนาจของกองทัพไปยังรัฐต่าง ๆ แม้ว่ารัฐบาลกลางจะยังควบคุมหน่วยทหารสำคัญไว้ นอกจากนี้ อินเดียยังมีหน่วยตำรวจซึ่งมีความเข้มแข็ง สามารถจัดการกับความวุ่นวายทางการเมือง โดยไม่ต้องพึ่งพิงกองทัพมากจนเกินไป (Kesselman, Krieger and, Joseph, 2007, pp. 288–289)

สหรัฐอเมริกา

สหรัฐฯ เป็นตัวอย่างของประเทศประชาธิปไตยเสรีนิยม ที่กองทัพมีอิทธิพลอย่างสูงในเฉพาะนโยบายต่างประเทศ กองทัพสหรัฐฯ ถือได้ว่ามีบทบาทอย่างสูงในช่วงก่อตั้งประเทศ ถึงแม้จะอยู่ในรูปแบบของพลเรือนติดอาวุธ เพื่อต่อสู้กับกองทัพอังกฤษจนได้รับเอกราช กองทัพได้มีส่วนร่วมในช่วงสงครามกลางเมือง ที่ระหว่างฝ่ายเหนือและฝ่ายใต้ จนไปถึงสงครามของสหรัฐฯ กับประเทศเพื่อนบ้าน ในการแย่งชิงดินแดน เช่น คิวบา เม็กซิโก หรือสเปน ในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 กองทัพสหรัฐฯ ได้เข้าร่วมสงครามโลกทั้ง 2 และเป็นผู้ชนะทั้ง 2 ครั้ง แต่สำหรับสงครามเกาหลี (ระหว่างปี 1950–1953) ถึงแม้ในช่วงสงครามเย็นโดยส่วนใหญ่แล้ว สหรัฐฯ จะไม่ได้ทำสงครามโดยตรง แต่การประจำการของกองทัพในจุดยุทธศาสตร์สำคัญตามแผนการโอบล้อมคอมมิวนิสต์ของประธานาธิบดีแฮรรี ทรูแมน ในทศวรรษที่ 50 ได้ทำให้สงครามเย็นเกิดภาวะตึงเครียดในหลายจุด เช่น เยอรมันตะวันออกและตะวันตก ช่องแคบระหว่างจีนและไต้หวัน ชายแดนระหว่างเกาหลีเหนือและเกาหลีใต้ รวมไปถึงสงครามในภูมิภาคอินโดจีนครั้งที่ 2 ช่วงปี 1965–1973

สหรัฐฯ ได้พยายามเข้ามาจัดระเบียบโลกใหม่ โดยนำพันธมิตรเข้าสู่สงครามอ่าวในปี 1991 เพื่อปลดปล่อยคูเวตจากการยึดครองของอิรัก ซึ่งประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง การก่อการร้าย ในวันที่ 11 กันยายน 2001 ได้ทำให้ประธานาธิบดี จอร์จ ดับเบิลยู บุช ประกาศสงครามต้านการก่อการร้าย (War on Terror) อันเป็นการจัดระเบียบโลกอีกครั้ง และยังทำให้กองทัพสหรัฐฯ เข้าไปมีอิทธิพลในหลายประเทศ โดยเฉพาะในตะวันออกกลาง เช่น สงครามในอัฟกานิสถาน และอิรักในปี 2001 และ 2003 แต่ผลที่ได้ค่อนข้างประสบความล้มเหลว สมรภูมิทั้ง 2 ทำให้บุชยังถูกมองว่าเป็นเผด็จการ ที่ทำให้กองทัพต้องสูญเสียทหารอเมริกันเกือบ 7,000 นาย ส่วนพลเมืองของ 2 ประเทศ ต้องล้มตายหลายแสนคน สงครามในตะวันออกกลาง ยังเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เศรษฐกิจของสหรัฐฯ ประสบปัญหาอย่างหนักในปี 2008 (Stiglitz and Bilmes, 2010, Online) ทำให้ประธานาธิบดีคนปัจจุบัน คือ บารัค โอบามา

ต้องตัดงบประมาณของกระทรวงกลาโหมไปเป็นจำนวนมหาศาล ในช่วงปี 2012–2013 แต่สหรัฐ ฯ ได้ประกาศนโยบาย คือ นโยบายโอบล้อมเอเชีย (Pivot towards Asia) ทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และการทหาร ซึ่งประเทศที่เป็นเป้าหมายหลัก คือ จีน ดังนั้นสหรัฐฯ จึงหันมาขอความร่วมมือทางทหารกับประเทศต่าง ๆ ในเอเชีย เช่น สิงคโปร์ อินโดนีเซีย ไทย รวมไปถึงออสเตรเลีย เพื่อสร้างแรงกดดันให้กับจีน (Kurt and Brian, 2013, Online)

สำหรับอิทธิพลของกองทัพต่อสังคมอเมริกันกันนั้น ถึงแม้ทหารอเมริกันจะมีเกียรติและได้รับการยกย่องอย่างมากจากสังคม ในช่วงหลังสงครามโลก และสงครามเกาหลี แต่กองทัพยังเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งของผู้นำพลเรือนอย่างเคร่งครัด และไม่เกี่ยวข้องกับการเมืองเป็นอันขาด จึงไม่เคยมีการทำรัฐประหาร อย่างไรก็ตามคนอเมริกันจำนวนมากยังเชื่อว่า วงการอุตสาหกรรมทางทหาร (Military Industrial Complex) ซึ่งเป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่เกี่ยวข้องกับกองทัพและรัฐบาลได้เข้ามามีอิทธิพลต่อนโยบายทางการทหารรวมไปถึงทุกแง่มุมของสังคมอเมริกันอย่างมหาศาล จนถึงปัจจุบัน ตัวอย่างที่ประกอบมุมมองเช่นนี้ ได้แก่ บริษัทผลิตอาวุธของสหรัฐฯ ที่ใหญ่ที่สุดในโลกคือ ล็อคฮีด มาร์ติน ซึ่งมีมูลค่าทรัพย์สินทั้งสิ้นกว่า 36,188,000,000 เหรียญสหรัฐฯ ในปี 2013 และมีลูกจ้างกว่า 112,000 คนทั่วโลก (Wikipedia, 2015, Online) บริษัทล็อคฮีด มาร์ติน ยังเป็นบริษัทที่ได้รับสัมประทานจากกระทรวงกลาโหมของสหรัฐฯ มากที่สุด และถูกกล่าวหาว่ามีกลุ่มวิ่งเต้นในการเข้ามามีอิทธิพลเหนือรัฐบาลของจอร์จ ดับเบิลยู บุช

รัสเซีย

รัสเซีย เป็นประเทศเผด็จการซึ่งพลเรือนและพรรคการเมืองมีอิทธิพลเหนือกองทัพ แม้ว่ากองทัพจะมีความยิ่งใหญ่อย่างสูงก็ตาม กองทัพแห่งสหพันธรัฐรัสเซียได้รับการก่อตั้งในปี 1992 อย่างไรก็ตามกองทัพรัสเซียมีความยิ่งใหญ่และประวัติศาสตร์ความเป็นมาอันยาวนานภายใต้การบังคับบัญชาของจักรพรรดิ ในปี 1905 กองทัพเรือของอาณาจักรรัสเซียต้องพ่ายแพ้ให้กับกองทัพเรือญี่ปุ่น นอกจากนี้ถึงแม้รัสเซียจะสามารถรบชนะในสงครามโลกครั้งที่ 1 ได้ แต่การเสียชีวิตของทหารรัสเซียจำนวนกว่า 2 ล้านศพกลายเป็นส่วนกระทบอย่างรุนแรงต่อเศรษฐกิจ และโครงสร้างของกองทัพรัสเซีย ทหารจำนวนมากได้หนีทัพหรือกลายเป็นอาชญากรส่วนหนึ่ง ยังได้เข้าร่วมกับกองกำลังพลเรือน ซึ่งได้รับการฝึกโดย ลีออน ทรอสกี ผู้นำของพรรคบอลเชวิก พรรคบอลเชวิกและกลุ่มซ้ายอื่นได้ยึดอำนาจจากรัฐบาลชั่วคราวในปี 1917 และจัดตั้งสภาเลือกตั้งรัสเซีย (Russian Constituent Assembly) ซึ่งได้ให้มีการเลือกตั้งครั้งใหญ่ แต่พรรคบอลเชวิกไม่ได้คะแนนเสียงมากนัก จึงทำรัฐประหารยึดอำนาจและยุบสภาเลือกตั้งรัสเซียในปี 1918

พรรคบอลเชวิกได้พยายามทำให้กองทัพตกอยู่ภายใต้อำนาจของตน นอกจากการปลูกฝังให้กองทัพศรัทธาในอุดมการณ์คอมมิวนิสต์แล้ว ยังแต่งตั้งกรรมการการเมืองเข้าไปมีส่วนในการตัดสินใจในหน่วยงานต่าง ๆ ของกองทัพ การจำกัดนายทหารจำนวนมากในกองทัพแดงของสตาลิน ในทศวรรษที่ 30 สะท้อนว่า สตาลิน มีอำนาจในกองทัพค่อนข้างจำกัด แต่กลับเป็นตัวกระตุ้นให้เยอรมันนาซีทำการรุกรานสหภาพโซเวียต ในปี 1941 ภายใต้ปฏิบัติการบาบารอสซา ซึ่งกองทัพเยอรมันเกือบเข้ายึดกรุงมอสโคว์ แต่ได้รับคำสั่งไปบุกยึดกรุงสตาลินการ์ดและเลนินการ์ดเสียก่อน อันนำผลร้ายมาสู่กองทัพเยอรมันได้รับความเสียหาย และต้องล่าถอยไปในภายหลัง (MacKenzie and Carran, 2002, pp. 540–543)

นอกจากนี้ สตาลิน ยังได้ทำการรณรงค์สงครามของผู้รักชาติครั้งใหญ่ (Great Patriotic war) เพื่อปลุกระดมให้ชาวโซเวียตเข้าต่อสู้กับเยอรมัน จนในที่สุดก็สามารถบุกเข้ายึดกรุงเบอร์ลินได้ในปี 1945 ถึงแม้กองทัพของโซเวียตจะได้รับความชื่นชม และมีเกียรติมาก แต่สตาลิน ยังคงต้องรักษาอำนาจเหนือกองทัพ โดยใช้วิธีที่เด็ดขาดเหมือนทศวรรษที่ 30 เช่นประหารทหารซึ่งเคยตกเป็นเชลยของเยอรมันรวมไปถึงลดบทบาทของแม่ทัพใหญ่ของกองทัพโซเวียต คือเกอกอรี ชูคอฟ ลง โดยการย้ายชูคอฟไปประจำตำแหน่งที่ไม่สำคัญ กองทัพยังอยู่ภายใต้อำนาจของพรรคคอมมิวนิสต์อย่างเคร่งครัด แม้ว่าจะเกิดวิกฤตการณ์นิวเคลียร์ที่เกาะคิวบาในปี 1962 ซึ่งนายทหารหลายคนเห็นว่า การถอนอาวุธและทหารออกไปโดยนิกีตา ครุสชอฟ เป็นการสร้างความเสื่อมเสียให้กับประเทศอย่างมาก (Ibid., pp. 573–574)

ตลอดเวลาที่ผ่านมา รัฐบาลโซเวียตได้ทุ่มงบประมาณกองทัพอย่างมหาศาล เพื่อคงความเป็นมหาอำนาจคู่กับสหรัฐฯ และได้ปฏิบัติการนอกประเทศ เพื่อควบคุมไม่ให้ประเทศในยุโรปตะวันออก แยกตัวออกจากค่ายคอมมิวนิสต์ เช่น ฮังการี ในปี 1956 และเช็คสโลวาเกีย ในปี 1968 แต่ภารกิจที่ทำลายขวัญและกำลังพลของกองทัพโซเวียตอย่างมาก คือ การบุกรุกและยึดครองอัฟกานิสถาน ในปี 1979 –1989 และยังเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้สหภาพโซเวียตล่มสลาย อย่างไรก็ตาม หลังการปฏิรูปกองทัพโดยมิคาอิล กอร์บาชอฟ ทำให้ผู้นำของกองทัพรู้สึกว่ากำลังถูกคุกคาม จึงร่วมกับผู้นำพรรคหัวอนุรักษ์หลายคนทำรัฐประหาร เพื่อยึดอำนาจจากกอร์บาชอฟ แต่ล้มเหลวในเดือนสิงหาคมปี 1991

ภายหลังการล่มสลายของสหภาพโซเวียต สาธารณรัฐรัสเซียเป็นผู้รับมรดกกองทัพและหัวรบนิวเคลียร์ทั้งหมด แต่ภาวะเศรษฐกิจได้ทำให้รัฐบาลต้องตัดงบประมาณทางทหารจำนวนมหาศาล อันเป็นผลให้เกิดความตึงเครียดระหว่างผู้นำกองทัพและรัฐบาล นอกจากนี้การทำสงครามในสาธารณรัฐเชเชนที่ค่อนข้างล้มเหลว ทำให้ผู้นำรัฐบาลพยายามลดอำนาจของกองทัพ โดยเน้นไปที่หน่วยตำรวจแทน ในด้านต่างประเทศ สหรัฐอเมริกา และนาโต

ต้องการให้รัสเซียเข้ามาเป็นพันธมิตรด้วย แม้กองทัพรัสเซียจะถูกโจมตีว่าล่วงละเมิดสิทธิมนุษยชนในช่วงทำสงครามกับเชเชน แต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จ (Bohm, 2010, Online)

นอกจากนี้ การที่นาโตโจมตียูโกสลาเวีย ซึ่งเป็นพันธมิตรของรัสเซีย ในปี 1999 ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียและตะวันตกเสื่อมทรามลง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในปี 2008 กองทัพรัสเซียยังได้ทำสงครามกับสาธารณรัฐจอร์เจีย ซึ่งเคยเป็นส่วนหนึ่งของสหภาพโซเวียต และยังช่วยเหลือรัฐเซาธ์โอเซทเทียและรัฐอับคาเซีย ซึ่งพยายามแยกตัวออกจากจอร์เจีย ปัจจุบันรัสเซียภายใต้การนำของปูติน ถูกมองว่าพยายามนำกองทัพรัสเซียกลับมาเป็นมหาอำนาจอีกครั้ง โดยการเพิ่มงบประมาณให้กองทัพอย่างมากมาย และยังให้การสนับสนุนทางอาวุธแก่รัฐบาลนายบาร์ชาร์ อัลอัดสัด แห่งซีเรีย ในปี 2013 กองทัพรัสเซียได้ทำการซ้อมรบครั้งใหญ่ที่สุดนับตั้งแต่การล่มสลายของสหภาพโซเวียต โดยมีกำลังพลเข้าร่วม 160,000 นาย (Fox News, 2013, Online) อันสะท้อนถึงความทะเยอทะยานของนายปูติน ที่ต้องการรื้อฟื้นความยิ่งใหญ่ของกองทัพรัสเซีย ภายหลังจากสูญหายไป 20 ปี

จากการเปรียบเทียบประเทศกรณีศึกษา สามารถสรุปโดยสังเขปดังต่อไปนี้

1. ทหารในประเทศประชาธิปไตยเสรีนิยม ไม่เป็นอภิสิทธิชน หรือมีอำนาจเหนือกลุ่มทางสังคมอื่น ในขณะที่ทหารในประเทศที่เป็นเผด็จการ เช่น พม่า กลับมีอภิสิทธิและมีอำนาจในสังคม อย่างไรก็ตามกองทัพในประเทศประชาธิปไตย ก็เป็นส่วนหนึ่งของระบบราชการที่ตรวจสอบ หรือควบคุมโดยพลเรือนได้ยาก โดยเฉพาะกรณีเกี่ยวกับความมั่นคง

2. กองทัพของประเทศที่เป็นประชาธิปไตย ไม่เกี่ยวข้องกับการเมือง ไม่ว่าในรูปแบบใด สำหรับประเทศที่เป็นเผด็จการก็มีความแตกต่างกัน อย่างเช่น พม่า กับรัสเซีย โดยฝ่ายแรกมีทหารเป็นผู้ปกครองประเทศ แต่สำหรับรัสเซียและสหภาพโซเวียต ผู้นำเป็นเผด็จการก็สามารถควบคุมกองทัพไว้ได้

3. ระบอบประชาธิปไตยกับระบอบเผด็จการ ไม่ใช่ตัวแปรของนโยบายการทหารในเวทีการเมืองโลก อย่างเช่นสหรัฐฯ ซึ่งมีนโยบายการทหารที่เน้นการรุกรานและครอบงำประเทศอื่น ส่วนประเทศเผด็จการ อย่างเช่น พม่า และรัสเซีย ไม่ได้รุกรานประเทศอื่นเท่ากับสหรัฐฯ และระบอบประชาธิปไตย ไม่ใช่ตัวแปรของการเสริมสร้างกำลังทหารเสมอไป เช่นเดียวกันอย่างเช่นสหรัฐฯ มีงบประมาณทางทหารสูงกว่าทั้ง 2 ประเทศที่ได้กล่าวมา สำหรับอินเดียที่เป็นประชาธิปไตยที่ใหญ่ที่สุดในโลก ก็มีงบประมาณที่สูงเช่นเดียวกัน

สรุป

ทหารเป็นอาชีพสำคัญสำหรับรัฐ และยังได้รับงบประมาณเป็นจำนวนมาก เพราะแต่ละประเทศจะต้องปกป้องตัวเองจากการรุกราน เช่นเดียวกับเป็นอำนาจต่อรองทางการเมืองกับประเทศอื่น ทหารยังสามารถเข้าไปช่วยเหลือรัฐบาลในด้านอื่น เช่น ความมั่นคงภายใน เช่น อาชญากรรมและภัยพิบัติ ทหารมีลักษณะเดียวกับข้าราชการ คือ มีสายบังคับบัญชาที่แน่นอนและเข้มงวด มีลักษณะการสร้างองค์กรเป็นของตัวเอง เช่น เป็นผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านและมีเกียรติยศ ได้รับการเคารพจากสังคม แม้ว่ามีการเลื่อมล้ำกับพลเรือนอยู่บ้าง อย่างเช่น ทหารเกณฑ์ พลเรือนติดอาวุธ เนื่องจากกองทัพเป็นผู้เชี่ยวชาญ และยังเป็นองค์กรที่เป็นปึกแผ่น จึงอาจสามารถเข้าไปแทรกแซงทางการเมืองกับรัฐบาลพลเรือน ซึ่งประสบปัญหาในด้านต่าง ๆ รัฐที่อยู่ใต้อิทธิพลของกองทัพทางการเมืองและสังคม มีชื่อว่าลัทธิกองทัพนิยม ซึ่งมักมีมากในประเทศโลกที่ 3

การโค่นล้มรัฐบาลโดยกองทัพ มีศัพท์เฉพาะเรียกว่า รัฐประหาร ซึ่งมีอยู่ 3 ประเภท คือ 1) รัฐประหารเพื่อปกป้องประเทศ อันเป็นรัฐประหารเพื่อช่วยเหลือประเทศให้มีเสถียรภาพ 2) รัฐประหารเพื่อยับยั้งอันเป็นรัฐประหารที่กองทัพต้องการยุตินโยบาย ที่กระทบกระเทือนต่อผลประโยชน์ของชนชั้นสูง และ 3) รัฐประหารเพื่อปฏิรูป อันเป็นรัฐประหารที่กองทัพต้องการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของรัฐ ข้อที่ 3 มีลักษณะเช่นเดียวกับปฏิวัติ โดยเฉพาะหากได้รับการสนับสนุนจากมวลชน และการปฏิวัติมักได้รับการยกย่อง เพราะถูกมองว่าสร้างประโยชน์ให้กับมวลชนมากกว่ารัฐประหาร

ประเทศกรณีศึกษาได้แก่พม่าซึ่งกองทัพมีอิทธิพลเหนือการเมืองและสังคมภายในประเทศตัวเองอย่างสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายหลังปี 1962 แม้ว่าในภายหลังกองทัพจะยอมให้มีการเปิดประเทศ และเป็นประชาธิปไตย แต่อำนาจของกองทัพก็ยังคงอยู่กับสังคมพม่าอย่างสูง ส่วนอินเดียซึ่งมักมีปัญหาในด้านเสถียรภาพของการเมืองพลเรือน แต่ปราศจากการแทรกแซงทางการเมืองของกองทัพ อันมีสาเหตุหนึ่งมาจากการเป็นมืออาชีพและการขาดผู้นำที่โดดเด่นของทหาร สหรัฐอเมริกา เป็นตัวอย่างของประเทศซึ่งกองทัพมีบทบาทอย่างสูงเหนือการเมืองโลก แต่กลับยึดถือในการเป็นมืออาชีพ แม้จะมีความขัดแย้งกับผู้นำพลเรือนบ้าง กองทัพยังอยู่ภายใต้อำนาจของวงการอุตสาหกรรมอาวุธ และกระทรวงกลาโหม และรัสเซีย ซึ่งกองทัพมีบทบาททางการเมืองทั้งนอกประเทศและในประเทศอยู่ตลอดเวลา ก็ตกอยู่ภายใต้อำนาจของพลเรือน อย่างเช่นพรรคคอมมิวนิสต์ และสำหรับรัสเซียแม้ความสัมพันธ์นั้นจะมีจุดตกต่ำเช่นเดียวกับสหรัฐฯ ในยุคปัจจุบันประธานาธิบดีรัสเซีย ก็ยังสามารถควบคุมกองทัพไว้ได้ และได้พยายามนำกองทัพเพื่อนำรัสเซียให้กลับมายิ่งใหญ่อีกครั้งในเวทีโลก

คำถามสำหรับการอภิปราย

1. กองทัพสามารถมีส่วนสนับสนุน หรือส่งเสริมการปกครองแบบประชาธิปไตยหรือไม่อย่างไร

2. ท่านคิดว่ากองทัพควรอยู่ภายใต้การควบคุมของพลเรือน โดยปราศจากเงื่อนไขหรือไม่

3. รัฐควรให้ความสำคัญแก่งบประมาณของกองทัพมากน้อยเพียงใด

4. ท่านคิดอย่างไรหากกองทัพจะถูกบริหารงานโดยบริษัทเอกชน เพื่อความโปร่งใสและประสิทธิภาพมากขึ้นกว่าเดิม

5. รัฐประหาร สามารถนำไปสู่การปกครองแบบประชาธิปไตยได้หรือไม่ เพราะเหตุใด

6. ท่านคิดว่าการทำรัฐประหารที่เกิดขึ้นในประเทศของท่าน อยู่ในประเภทใด เพราะเหตุใด

7. ผู้นำทางทหาร ควรขึ้นมาดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้หรือไม่ เพราะเหตุใด

บรรณานุกรม

Al Jazeera. (August 27, 2015). **Indian army deployed to riot-hit areas of Gujarat.** Retrieved August 27, 2015 from http://www.aljazeera.com/news/2015/08/indian-army-deployed-riot-hit-areas-gujarat-150827052532462.html

Andersen, M. L., and Taylor, H. F. (2007). **Sociology: Understanding a Diverse Society.** USA: Wadsworth Publishing

Bohm, M. (November, 19, 2010). **5 Reasons Why Russia Will Never Join NATO.** Retrieved August 27, 2015, from http://www.themoscowtimes.com/opinion/article/5-reasons-why-russia-will-never-join-nato/423840.html

Brianna, Lee. (March 5, 2014). **Mexico's Drug War.** Retrieved March 5, 2014, from http://www.cfr.org/mexico/mexicos-drug-war/p13689

Egreteau, R., and Jagen, L. (2013).**Soldiers and Diplomacy in Burma: Understanding the Foreign Relations of the Burmese Praetorian State.** UK: NUS Press.

Fox News. (July 16, 2013). **Russia conducts largest military exercises since Soviet era.** Retrieved March 5, 2014, from http://www.foxnews.com/world/2013/07/16/russia-military-conducts-largest-maneuvers-since-soviet-times-160000-troops/

Heywood,Andrew.(2007).**Politics**.New York:Palgrave Macmillan.

Kesselman, M., Krieger, J., and Joseph, W.A. (2007). **Introduction to Comparative Politics:Political Challeges and Changing Agendas.** Boston: Wadsworth.

Kurt, C., and Brian, A. (August 2013). **Explaining the US 'Pivot' to Asia (online Journal).** Retrieved November 1, 2015, from https://www.chathamhouse.org/sites/files/chathamhouse/public/Research/Americas/0813pp_pivottoasia.pdf

MacKenzie, D., and Carran, M. W. (2002). **A History of Russia, the Soviet Union and Beyond.** USA: Wadsworth Group.

Smith, B.C. (2013). **Understanding Third World Politics.** USA: Palgrave Macmillan.

Stiglitz, J. E., and Bilmes, L. J. (September 5, 2010). **The true cost of the Iraq war: $3 trillion and beyond.** Retrieved May 12, 2014, from http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2010/09/03/AR2010090302200.html

Sutch, P., and Elias, J. (2007). **International Relations:The Basics.** London and New York: Routledge.

Yoo, J., Dasgupta, and Riddhi. (2014). **It's time for India and the U.S. to band together.** Retrieved May 12, 2014, from http://fortune.com/2014/11/17/india-us-alliance-modi/

Wikipedia. (2015). **Lockheed Martin.** Retrieved May5, 2015, from http://en.wikipedia.org/wiki/Lockheed_Martin

Wikipedia. (2015). **Volkssturm.** Retrieved November 1, 2015, from https://en.wikipedia.org/wiki/Volkssturm

บทที่ 12

ระดับการปกครอง (Levels of Governments)

รัฐนั้นมีความซับซ้อนอย่างสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งรัฐซึ่งมีขนาดของประชากรและพื้นที่ขนาดใหญ่ ย่อมมีผลต่อการเมืองการปกครองของประเทศนั้น นั้นคือรัฐบาลไม่สามารถรวมศูนย์อำนาจในการปกครองได้ในทีเดียวจึงต้องมีการแบ่งจำนวนของรัฐบาลขนาดเล็กกว่ามารับภาระในการบริหารตามพื้นที่ต่าง ๆ ดังที่เรียกว่าระดับการปกครอง การแบ่งออกเป็นรัฐบาลกลาง (central government) ที่อยู่ในเมืองหลวง ซึ่งเป็นตัวประสานและเป็นตัวบัญชาการหลัก ในการบริหารประเทศ และรัฐขนาดต่ำกว่า (lower governments) อันมีศัพท์ที่เรียกโดยทั่วไป เช่น รัฐบาลท้องถิ่น (local government) หรือรัฐบาลระดับมลรัฐ (state government) คอยช่วยรัฐบาลกลางในการบริหารในพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศ

ระดับการปกครอง หมายถึง ความสัมพันธ์หรือรูปแบบโครงสร้างการจัดวางอำนาจของรัฐบาลกลาง ที่มีต่อรัฐบาลในระดับต่าง ๆ ที่มีฐานะต่ำกว่า ในแต่ละประเทศมีความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลแตกต่างกันออกไป แต่ก็สามารถแบ่งลักษณะโดยรวม ดังต่อไปนี้ (Axford, et al,. 2002, p. 298)

1.รัฐเดี่ยว (Unitary State)

2.สหพันธรัฐ (Federal State)

รัฐเดี่ยว (Unitary State)

หมายถึง รัฐ ที่รัฐบาลกลางมีอำนาจโดยเด็ดขาดเหนือรัฐบาลที่มีฐานะต่ำกว่า ประชาชนอยู่ใต้การปกครองแบบเดียวกัน และกฎหมายฉบับเดียวกัน รัฐบาลกลางมีอำนาจที่รัฐบาลที่มีฐานะต่ำกว่าไม่มี เช่น อำนาจนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ ทั้งหมดขึ้นตรงต่อสถาบันส่วนกลางทั้งหมด ตัวอย่างได้แก่ ไทย ญี่ปุ่น ฝรั่งเศส อังกฤษ จีน ฯลฯ

หลักการปกครองของรัฐเดี่ยว

หลักการปกครองของรัฐเดี่ยว แบ่งเป็น 3 หลัก คือ (ชาญชัย แสวงศักดิ์, 2555, หน้า 132)

1. หลักการรวมอำนาจปกครอง
2. หลักการแบ่งอำนาจปกครอง
3. หลักการกระจายอำนาจปกครอง

1. หลักการรวมอำนาจปกครอง (Centralization)

หลักการจัดวางระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน โดยรวมอำนาจในการปกครองไว้ให้แก่หน่วยการบริหารราชการส่วนกลาง อันได้แก่ กระทรวง ทบวง กรม หรือทบวงการเมืองต่าง ๆ ของรัฐ มีเจ้าหน้าที่ของหน่วยการบริหารส่วนกลาง โดยให้ขึ้นต่อกันตามลำดับชั้นการบังคับบัญชา ซึ่งเป็นผู้ดำเนินการปกครองตลอดทั่วทั้งอาณาเขตของประเทศ

2. หลักการแบ่งอำนาจปกครอง (Deconcentration)

หมายถึง หลักการที่การบริหารราชการส่วนกลางได้จัดแบ่งอำนาจวินิจฉัย และสั่งการบางส่วนไปให้ข้าราชการในส่วนภูมิภาค โดยให้มีอำนาจในการใช้ดุลยพินิจ ตัดสินใจ แก้ไขปัญหาริเริ่มได้ในกรอบแห่งนโยบายของรัฐที่ได้วางไว้ หลักการนี้มีเฉพาะในรัฐเดี่ยวบางประเทศ

3. หลักการกระจายอำนาจปกครอง (Decentralization)

รัฐมอบอำนาจปกครองบางส่วนให้องค์กรอื่น ที่ไม่ใช่ส่วนหนึ่งของหน่วยการบริหารราชการส่วนกลาง ให้ไปจัดทำบริหารสาธารณะโดยมีอิสระพอสมควร

การปกครองแบบรัฐ มีข้อได้เปรียบและข้อเสียเปรียบ เช่น

ข้อได้เปรียบ

1. รัฐมีความเป็นเอกภาพและมั่นคงสูง เพราะรัฐบาลกลางมีอำนาจควบคุมท้องถิ่น
2. รัฐบาลกลางมีอำนาจอย่างเต็มที่ จึงสามารถบริหารรัฐกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสียเปรียบ

1. รัฐบาลกลางมีอำนาจมากเกินไป ทำให้ระบบราชการมีความเทอะทะ หรือใหญ่โต ทำให้การบริหารประเทศขาดประสิทธิภาพ เช่นเดียวกับการกลายเป็นเผด็จการได้ง่าย

2. รัฐบาลไม่สามารถกระจายอำนาจ และงบประมาณไปยังท้องถิ่นได้อย่างเต็มที่ ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันระหว่างเมืองหลวงและท้องถิ่น

3. การรวมศูนย์อำนาจทำให้เชื้อชาติ และวัฒนธรรมของท้องถิ่น ถูกละเลย หรือถูกกลบทับ จนต้องสูญหายไปเพราะรัฐบาลกลางมักเน้นการเข้าครอบงำท้องถิ่นผ่านวัฒนธรรมของกลุ่มตัวเอง

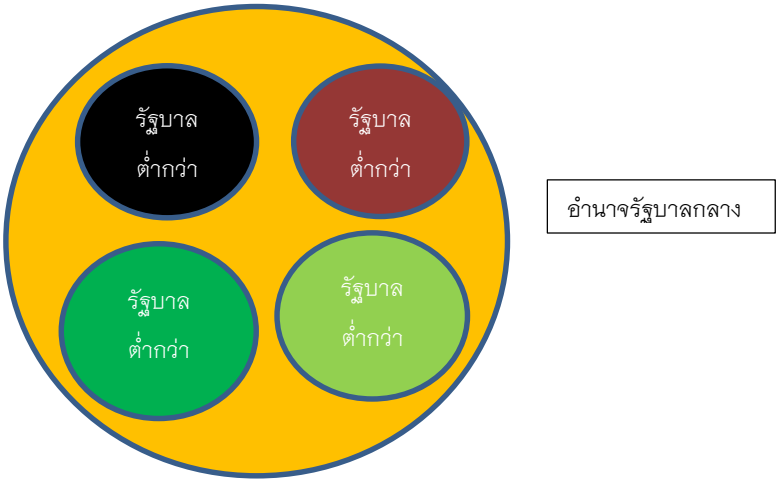

ภาพ 6 แสดงอำนาจของรัฐเดี่ยว

ที่มา: ผู้เขียนตำรา

ประเทศกรณีศึกษา ได้แก่ ฝรั่งเศส และจีน ซึ่งเป็นรัฐเดี่ยว และมีรูปแบบการปกครองที่ต่างกัน คือ ฝรั่งเศส เป็นประชาธิปไตยเสรีนิยม แต่จีนเป็นเผด็จการ อันกลายเป็นปัจจัยกำหนดถึงลักษณะและทิศทางของการกระจายอำนาจของรัฐบาลกลาง

ฝรั่งเศส

ฝรั่งเศส ในฐานะต้นแบบของการปฏิวัติ และแนวคิดประชาธิปไตย ได้ให้ความสำคัญแก่เรื่องการกระจายอำนาจอย่างมาก แม้ว่าจะพบกับปัญหาหลายประการ เช่น ระบบข้าราชการในส่วนกลาง ที่ยังทรงอิทธิพลอยู่ ในฐานะรัฐเดี่ยวฝรั่งเศสแบ่งการบริหารราชการแผ่นดินออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

1. การบริหารราชการส่วนกลางหรือรัฐบาลกลาง

ฝ่ายบริหาร มีนายกรัฐมนตรีเป็นประมุขร่วมกับประธานาธิบดี ซึ่งยังเป็นประมุขของรัฐ รับผิดชอบ 15 กระทรวง ประมุขฝ่ายนิติบัญญัติ คือ ประธานทั้ง 2 สภา คือ วุฒิสภา และสภาผู้แทนราษฎร ประมุขฝ่ายตุลาการ คือ ประธานศาลสูง

2. การบริหารราชการส่วนที่ต่ำกว่าส่วนกลาง

ฝรั่งเศสแบ่งการบริหารเป็นท้องถิ่น (Region) 22 แห่ง มีผู้บริหาร คือ ประธานและสภาท้องถิ่น ได้รับการเลือกตั้งจากประชาชน ทุก 6 ปี ในระดับที่ย่อยลงมา คือ จังหวัด (Departements) ซึ่งฝรั่งเศสมี 100 แห่งทั่วประเทศ การปกครองของจังหวัด หรือการปกครองระดับภูมิภาค ประกอบด้วย ฝ่ายบริหาร มีผู้ว่าราชการจังหวัด (prefects) ที่ได้รับการแต่งตั้งจาก

รัฐบาลกลาง เป็นหัวหน้าฝ่ายบริหาร ร่วมกับการปกครองระดับท้องถิ่น คือ ประธานสภาจังหวัดและสภาจังหวัดที่ได้รับการเลือกตั้ง ทุก 6 ปี จากประชาชน

สำหรับนคร หรือจังหวัดปารีส ถือว่าเป็นราชการบริหารส่วนภูมิภาค ประกอบด้วยฝ่ายบริหารคือ ผู้ว่าราชการจังหวัดปารีส มาจากการแต่งตั้ง และเป็นตัวแทนของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ส่วนฝ่ายนิติบัญญัติคือ สภาจังหวัดหรือสภาจังหวัดปารีส ประกอบด้วยรัฐบาลระดับท้องถิ่น ได้แก่ ตำบล (arrondissement) ซึ่งมีจำนวนกว่า 342 แห่ง ในระดับย่อยลงมาอีกคือ ระดับเทศบาล (Municipal) หรือ Commune ซึ่งฝรั่งเศส มี 36,551 แห่งทั่วประเทศ (Almond, et al., 2010, pp. 241-242) เทศบาลมีผู้บริหาร คือ นายกเทศมนตรีและสภาเทศบาล ซึ่งมาจากการเลือกตั้ง แต่อยู่ภายใต้อำนาจบังคับบัญชาจากผู้ว่าราชการจังหวัด

นอกจากนี้ ฝรั่งเศสประกอบด้วยตัวประเทศ และดินแดนโพ้นทะเล อันได้แก่

1. จังหวัดโพ้นทะเล เช่น Martinique Gudeloupe และ French Guyana

2. ดินแดนโพ้นทะเล อันได้แก่ Saint-Pierre Fren ch Polynesia เกาะบริเวณ Antarctic

ฝรั่งเศสค่อนข้างประสบปัญหาในการกระจายอำนาจ เพราะข้าราชการระดับกระทรวงรวมไปถึงวุฒิสภาไม่ยอมถ่ายเทอำนาจให้กับรัฐบาลท้องถิ่น และยังเข้าไปดำรงตำแหน่งทั้งนายกเทศมนตรีหรือกรรมการในระดับสภาท้องถิ่นด้วย เช่นเดียวกับการมีอำนาจอย่างมากของผู้ว่าราชการจังหวัดอันสะท้อนให้เห็นว่าวัฒนธรรมทางการเมืองของฝรั่งเศสคือเน้นความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกชนกับรัฐบาลกลางมากกว่ารัฐบาลท้องถิ่น กระนั้นความสำเร็จในระดับหนึ่งของรัฐบาลในการพยายามกระจายอำนาจ โดยเฉพาะในช่วงระหว่างปี 1982-1986 ได้แสดงว่าการเมืองท้องถิ่นมีความสำคัญอยู่มากเช่นกัน การปฏิรูปในปี 1986 ได้ช่วยให้สภาท้องถิ่นถูกตั้งขึ้นเป็นครั้งแรก (โดยใช้ระบบเลือกตั้งแบบสัดส่วน) รัฐบาลยังได้ถ่ายเทอำนาจจากผู้ว่าราชการจังหวัดไปสู่นายกสภาจังหวัด ทำให้ถึงแม้รัฐบาลกลางยังมีอำนาจเหนือรัฐบาลท้องถิ่นในเรื่องงบประมาณ ตำรวจ การศึกษา สวัสดิการโดยส่วนใหญ่ แต่ประธานสภาจังหวัดมีอำนาจในการควบคุมองค์กรบริหารในส่วนต่าง ๆ อย่างมาก ในขณะที่ผู้ว่าราชการจังหวัดถูกจำกัดบทบาทเพียงไม่กี่ด้าน โดยเฉพาะความมั่นคง (Hogwood and Roberts, 2003, p. 209)

จีน

สำหรับจีนนั้น ถึงแม้จะเป็นรัฐเดี่ยว แต่ในทางปฏิบัติจีนมีลักษณะการปกครองคล้ายกับระบอบสหพันธรัฐ จีน แบ่งการบริหารราชการแผ่นดินออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

1. การบริหารราชการส่วนกลางหรือรัฐบาลกลาง

ในฝ่ายบริหารมีประมุข คือ ประธานาธิบดี ประกอบไปด้วย 27 กระทรวง ซึ่งรวมกันภายใต้ชื่อว่าสภาแห่งรัฐ (State Council) ซึ่งมีสมาชิก 35 คน มีประธาน คือ นายกรัฐมนตรี

สมาชิกคนอื่น ได้แก่ รองนายกรัฐมนตรีฝ่ายบริหาร 1 คน รองนายกรัฐมนตรีฝ่ายอื่นอีก 3 คน สมาชิกสภาทั่วไป อีก 5 คน (2 คน ในกลุ่มนั้นยังเป็นรัฐมนตรีอีกด้วย) รวมไปถึงรัฐมนตรีอีก 25 คน สำหรับฝ่ายนิติบัญญัติ และตุลาการ ถึงแม้จะมีประมุขเป็นของตัวเอง แต่ก็อยู่ภายใต้อำนาจของพรรคคอมมิวนิสต์ทั้งสิ้น ดังนั้นประมุขสูงสุด คือ เลขาธิการของพรรคคอมมิวนิสต์

2. การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น

การบริหารส่วนนี้แบ่งเป็น (Dumbaugh and Martin, 2009, p. 15, Online)

2.1 เขตปกครองตนเอง (Autonomous Region)

เขตปกครองตัวเอง มีรัฐบาลท้องถิ่นและมีอำนาจในการออกกฎหมายเอง เป็นเขตของชนกลุ่มน้อย มี 5 เขต คือ กวางสีจ้วง ซินเจียง อูยกูร์ มงโกเลียใน เซี่ยหุย ทิเบต ในเขตการปกครองตนเองนี้ ผู้บริหารมักจะเป็นคนในพื้นที่ ซึ่งถูกแต่งตั้งจากรัฐบาลกลาง แต่จะมีอำนาจน้อยกว่าเลขาธิการของพรรคคอมมิวนิสต์ประจำเขตนั้น ๆ ซึ่งไม่จำเป็นต้องเป็นคนในท้องที่นั้นก็ได้

2.2 มณฑล (Province)

จีน มีมณฑลทั้งสิ้น 22 มณฑล และมักนับไต้หวันเป็นมณฑลที่ 23 มณฑลสำคัญ ได้แก่ กวางตุ้ง หยุนนาน หูเป่ย์ ฟู่เจี่ยน ผู้บริหารคือผู้ว่าการมณฑลมาจากการแต่งตั้งของรัฐบาลกลาง

2.3 เทศบาลนคร (Municipality)

หมายถึง เมืองขนาดใหญ่ที่มีขนาดเท่ากับมณฑล ได้แก่ ฉงชิ่ง เซี่ยงไฮ้ เทียนสิน และเป่ยจิง มีผู้บริหาร คือ นายกเทศมนตรี มาจากการแต่งตั้งของรัฐบาลกลาง

2.4 เขตบริหารพิเศษ SAR (Special Administrative Region)

เขตพิเศษที่เคยตกเป็นอาณานิคมของชาติตะวันตก ได้แก่ ฮ่องกง และมาเก๊า ฮ่องกง มีผู้บริหาร คือ ผู้นำฝ่ายบริหาร (Chief executive) ความสัมพันธ์ระหว่างจีนแผ่นดินใหญ่กับทั้งฮ่องกง และมาเก๊ามีสภาพค่อนไปทางสหพันธรัฐ นั่นคือนโยบาย 1 ประเทศ 2 ระบบ (1 country 2 systems) ที่กำหนดว่า แม้จีนจะเป็นคอมมิวนิสต์ หรือระบบทุนนิยม ที่ได้รับการชี้นำโดยรัฐ แต่ทั้งฮ่องกงและมาเก๊ามีระบอบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม และยังมีระบบการบริหาร นิติบัญญัติ ตุลาการ และกฎหมายเป็นของตัวเอง แต่ในทางปฏิบัติมีผู้มองว่าจีนพยายามเข้ามาก้าวก่าย แทรกแซง อย่างเช่นหัวหน้าฝ่ายบริหารคนปัจจุบันของเกาะฮ่องกง คือ นายเหลียง ชุนอิง มาจากการเลือกโดยคณะกรรมการการเลือกตั้ง (Election committee) ซึ่งมีสมาชิก 1,200 คน จากทุกภาคส่วนของเกาะฮ่องกง โดยการสรรหาจากจีนแผ่นดินใหญ่ (BBC, 2015, Online) ทำให้ชาวฮ่องกงเดินขบวนประท้วงอยู่บ่อยครั้ง โดยเฉพาะตอนที่นายเหลียงเข้าพิธีสาบานตัว

ต่อหน้านายหู จินเทา เมื่อกลางปี 2012 มีผู้เข้าร่วมประท้วงถึง 400,000 คน อันเป็นแรงต้านไม่ให้รัฐบาลจีนพยายามเข้ามามีอิทธิพลเหนือเกาะฮ่องกงไปมากกว่านี้ (England, 2014, Online)

ระดับการปกครองที่ย่อยลงมาของจีนในทุกพื้นที่ คือ อำเภอ ตำบล หมู่บ้าน ซึ่งมีหัวหน้าฝ่ายบริหาร มาจากการแต่งตั้งโดยรัฐบาลจีน ยกเว้นระดับหมู่บ้าน ที่มาจากการเลือกตั้งโดยประชาชน

สาเหตุที่จีนจัดได้ว่าเป็นรัฐเดี่ยว ถึงแม้จะมีพื้นที่กว้างใหญ่ และประชากรมากที่สุดในโลก เต็มไปด้วยชนเผ่าต่าง ๆ กว่า 56 ชนเผ่า ก็ตาม เช่นเดียวกับอำนาจอย่างมากมายของรัฐบาลท้องถิ่น แต่จีนมีการปกครองที่ให้รัฐบาลกลาง และพรรคคอมมิวนิสต์มีอำนาจอย่างเด็ดขาดโดยการตั้งสาขา และเจ้าหน้าที่ของพรรคไปควบคุมรัฐบาลท้องถิ่นระดับต่าง ๆ ตั้งแต่มณฑลจนไปถึงหมู่บ้าน อันเป็นสาเหตุที่ทำให้จีนมีสมาชิกพรรคมากที่สุดในโลก อย่างไรก็ตามรัฐบาลจีนได้พยายามกระจายอำนาจ โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจให้แก่รัฐบาลท้องถิ่น รวมไปถึงการออกกฎหมายสำหรับพื้นที่ ซึ่งอำนาจของรัฐบาลกลางเข้าไปไม่ถึง หรือเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่นนั้น แต่ว่ารัฐบาลกลางสามารถล้มล้าง หรือยกเลิกกฎหมายนั้นได้ อย่างไรก็ตามมีผู้คาดหวังว่า ในอนาคตจีนจะก้าวสู่ระบอบสหพันธรัฐอย่างแท้จริง (Liu Di, n.d., Online)

สหพันธรัฐ (Federal State)

หมายถึง รัฐ ที่รัฐบาลกลางแบ่งปันอำนาจให้รัฐบาลระดับที่ต่ำกว่า และอำนาจนั้นเป็นสิ่งที่รัฐบาลกลางไม่สามารถล่วงละเมิดได้ ประชาชนของท้องถิ่นจึงอยู่ใต้การปกครองและกฎหมายที่ไม่จำเป็นต้องเหมือนกันในแต่ละพื้นที่ เพราะรัฐบาลท้องถิ่นมีอำนาจของนิติบัญญัติ บริหาร ตุลาการ รวมไปถึงรัฐธรรมนูญเป็นของตัวเอง ตัวอย่างได้แก่ สหรัฐฯ รัสเซีย บราซิล อินเดีย ฯลฯ

การปกครองแบบสหพันธรัฐในแต่ละประเทศ ส่วนใหญ่มีลักษณะที่คล้ายคลึงกันดังต่อไปนี้ (Ann and Orvis, 2011, pp. 305–309)

1. รัฐบาลทั้ง 2 ระดับ นั่นคือ ระดับรัฐบาลกลาง และรัฐบาลในระดับต่ำกว่า มีอำนาจแยกจากกัน และทั้ง 2 ไม่สามารถล่วงละเมิดอำนาจระหว่างกันและกันได้ อย่างเช่น ด้านการบริหารและนิติบัญญัติ

2. การแก้ไขรัฐธรรมนูญ รัฐบาลทั้ง 2 ระดับ จะต้องมีส่วนร่วมกันในการแก้ไขรัฐธรรมนูญ อย่างเช่น รัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกานั้น จะแก้ไขได้จะต้องผ่านการเห็นชอบของเสียงถึง 2 ใน 3 ของ 2 สภา คือ วุฒิสภา สภาผู้แทนราษฎร รวมไปถึงเสียง 3 ใน 4 ของสภานิติบัญญัติของ 50 รัฐด้วย

3. มีตัวกลางคอยตัดสินเกี่ยวกับประเด็นด้านรัฐธรรมนูญ คือ มีศาลสูงสุดในการตัดสินข้อพิพาทระหว่างรัฐบาลกลาง และรัฐบาลระดับที่ต่ำกว่า

4. มีสถาบันที่เชื่อมโยง หรือช่วยในการประสานงานหรือสานความสัมพันธ์อันดีระหว่างรัฐบาลกลาง และรัฐบาลระดับที่ต่ำกว่า รวมไปถึงระดับจังหวัดหรือภูมิภาค ซึ่งฝ่ายหลังจะต้องมีส่วนร่วมในการสร้างนโยบายระดับประเทศ ซึ่งสภาสูงหรือวุฒิสภาในฐานะเป็นตัวแทนของรัฐ ซึ่งเป็นหนึ่งในสถาบันดังกล่าว

การปกครองแบบสหพันธรัฐ ยังสามารถแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ 1) สหพันธรัฐแบบสมมาตร (Symmetrical Federal system) อันหมายถึง การที่รัฐบาลระดับต่ำมีความสัมพันธ์กับรัฐบาลกลางในสัดส่วนที่เท่าเทียมกันในทุกพื้นที่ และ 2) สหพันธรัฐแบบอสมมาตร (Asymmetrical Federal system) อันหมายถึง การที่รัฐบาลระดับต่ำกว่ามีความสัมพันธ์กับรัฐบาลกลางในสัดส่วนที่แตกต่างกันตามแต่พื้นที่ อันสืบเนื่องจากการที่รัฐมีความแตกต่างกันทางเชื้อชาติ และศาสนาอย่างสูง เช่น รัสเซีย ซึ่งให้อำนาจแก่รัฐที่อยู่ในระดับ “สาธารณรัฐ” (Republic) ซึ่งมีความหลากหลายทางเชื้อชาติ และศาสนามากกว่าระดับเขตปกครองตัวเอง (OKurg) (Ibid., 309)

ระบบสหพันธรัฐแบบเชิงบีบบังคับ (Coercive federalism)

แม้ว่าตามอุดมการณ์ ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกลางและรัฐบาลระดับต่ำกว่าจะดำเนินไปในฐานะเป็นคู่ร่วมบริหารประเทศที่เท่าเทียมกัน แต่รัฐบาลกลางซึ่งมีอำนาจและงบประมาณสูงกว่า ก็จะให้การช่วยเหลือแก่รัฐบาลระดับต่ำกว่า ทำให้รัฐบาลระดับต่ำกว่าเพิ่มระดับของการพึ่งพิงรัฐบาลกลางไปโดยไม่รู้ตัว อันนำไปสู่ความสัมพันธ์ที่เปลี่ยนไปคือรัฐบาลกลางสามารถเข้ามาแทรกแซงรัฐบาลระดับต่ำกว่าได้ผ่านงบช่วยเหลือ รวมไปถึงการแก้กฎหมายให้มีการลิดรอนอำนาจบางอย่างของรัฐบาลระดับต่ำกว่า อย่างเช่นกฎหมายฉุกเฉินที่ให้อำนาจแก่ผู้บริหารของรัฐบาลกลางอย่างเต็มที่ ทำให้รัฐบาลระดับต่ำกว่าตกอยู่ภายใต้อำนาจของรัฐบาลกลาง ดังที่เรียกว่า ระบบสหพันธรัฐแบบเชิงบีบบังคับ (Coercive federalism) อันถือได้ว่าเป็นการถดถอยของระบบสหพันธรัฐ (Kincaid, 2008, pp. 11–19, Online)

การปกครองแบบสหพันธรัฐ มีข้อได้เปรียบและข้อเสียเปรียบ ดังต่อไปนี้

ข้อได้เปรียบ

1. ทำให้รัฐบาลระดับต่ำกว่ามีอิสระมากขึ้น จะทำให้การบริหารราชการมีความคล่องตัวและมีประสิทธิภาพ เพราะรัฐบาลระดับต่ำกว่ามีความรู้ และเชี่ยวชาญเกี่ยวกับท้องถิ่นตัวเองเป็นอย่างดี

2. การเปิดให้รัฐบาลต่ำกว่ามีอิสระในการจัดการด้านการคลัง และเศรษฐกิจ มากกว่ารัฐเดี่ยว ยังส่งผลให้มีการกระจายรายได้ และทรัพยากรที่ดีกว่าเดิม ไม่เกิดความเลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจหรือสังคม

3. ทำให้รัฐบาลระดับต่ำกว่าเป็นตัวสร้างความสมดุล และตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลกลาง และนักการเมืองระดับประเทศ อันส่งผลให้เกิดลัทธิเผด็จการได้ยาก

4 .ทำให้รัฐคงความหลากหลายของชุมชนและท้องถิ่นได้ อันเป็นผลให้เกิดความมั่นคงอีกรูปแบบหนึ่ง เพราะคนในท้องถิ่นเกิดความพอใจที่จะอยู่ร่วมกับรัฐบาลกลาง

ข้อเสียเปรียบ

1. ทำให้นโยบายของรัฐบาลกลางเกิดปัญหาหรือเกิดความล่าช้า เพราะรัฐบาลในระดับต่ำกว่า มีอิสระมากเกินไป และอาจจะมีนโยบายขัดกับรัฐบาลกลาง

2. นำไปสู่การขาดความรับผิดชอบ เพราะการทำงานที่เลื่อมล้ำระหว่างรัฐบาลกลางและรัฐบาลระดับรัฐ ทำให้มีการโยนความผิดไปให้กันได้ หากนโยบายล้มเหลว

3. อาจนำไปสู่ความขาดเสถียรภาพของรัฐ หากรัฐต่าง ๆ มีความแตกต่างกันทางเชื้อชาติและวัฒนธรรมมากเกินไป ทำให้เกิดปัญหาการแยกประเทศ (separatism) ดังตัวอย่างของไนจีเรีย ซึ่งประกอบไปด้วยชนเผ่าต่าง ๆ จำนวนมาก รวมไปถึงการนับถือศาสนาที่ต่างกัน ความแตกต่างเช่นนี้ทำให้เกิดความขัดแย้ง และมีขบวนการของชนเผ่าต่าง ๆ ที่พยายามแยกประเทศอันเป็นผลให้มีผู้เสียชีวิตเป็นจำนวนมาก

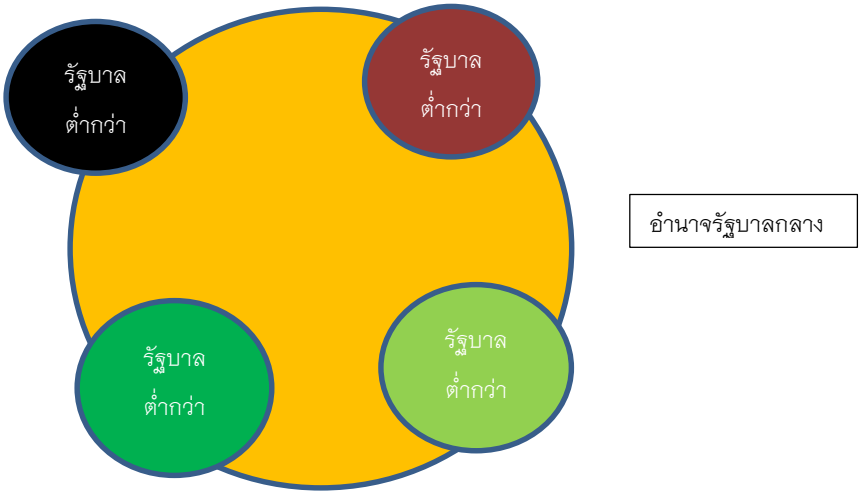

ภาพ 7 แสดงอำนาจของสหพันธรัฐ

ที่มา: ผู้เขียนตำรา

ประเทศกรณีศึกษา ได้แก่ เยอรมัน และรัสเซีย

เยอรมัน

เยอรมัน ถือได้ว่าเป็นต้นแบบของการปกครองประชาธิปไตย ที่มีการกระจายอำนาจตามแบบสหพันธรัฐที่ดีที่สุดประเทศหนึ่งของโลก นับตั้งแต่ได้ก่อตั้งประเทศเมื่อปี 1871 ดังชื่อเต็มของเยอรมัน คือ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี (Federal Republic of Germany)

รัฐบาลของเยอรมัน แบ่งเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ รัฐบาลกลาง และรัฐบาลระดับรัฐ (Hogwood and Roberts, 2003, pp. 202–203)

1. รัฐบาลกลาง (Federal government)

รัฐบาลกลางมีฝ่ายบริหาร ประกอบด้วย ประธานาธิบดี คณะรัฐมนตรี 20 กระทรวง โดยมีหัวหน้า คือ นายกรัฐมนตรี ฝ่ายนิติบัญญัติ มีประมุข คือ ประธานสภาผู้แทนรัฐและประธานสภาผู้แทนราษฎร (Bundestag) และฝ่ายตุลาการ คือ ประธานศาลรัฐธรรมนูญกลางแห่งเยอรมนี

2. รัฐบาลระดับรัฐ (Laender)

รัฐบาลระดับรัฐ มีประมุขและโครงสร้างเช่นเดียวกับรัฐบาลกลาง เช่น 1) ประมุขของรัฐบาล คือ มุขมนตรี (Ministers–President) ที่ดูแลและรับผิดชอบกระทรวงประจำรัฐ 2) ฝ่ายนิติบัญญัติ ก็คือ ประธานสภาประจำรัฐ 3) ฝ่ายตุลาการ ก็คือ ประธานศาลรัฐธรรมนูญประจำรัฐ ซึ่งมาจากการเลือกตั้งของประชาชนในรัฐนั้น ๆ เช่นเดียวกับสมาชิกของสภาประจำรัฐ ปัจจุบันเยอรมัน มีทั้งหมด 16 รัฐ รัฐซึ่งมีความโดดเด่น ได้แก่ กรุงเบอร์ลิน ซึ่งเป็นเมืองหลวงของเยอรมัน แต่ก็ถือว่าเป็นรัฐ ๆ หนึ่ง บาวาเรีย แซกซอนนี ฮัมบรูก ซึ่งเคยเป็นแคว้นที่ยิ่งใหญ่และมีประวัติศาสตร์อันยาวนาน แต่ละรัฐก็จะแบ่งหน่วยการปกครองในรูปแบบที่ค่อนข้างแตกต่างกัน แต่โดยมากจะแบ่งย่อยเป็นตำบลในเมือง (governmental district) ตำบลนอกเมือง (rural district) เทศบาลแบบรวมหมู่ (collective municipality) ควบคู่กับเทศบาลทั่วไป (Municipality)

อย่างไรก็ตาม การเป็นสหพันธรัฐของเยอรมันก็สะดุดลงในยุคที่ฮิตเลอร์และพรรคนาซีขึ้นมามีอำนาจ เยอรมันจึงกลายเป็นรัฐแบบรวมศูนย์อำนาจ (centralized state) ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ฝ่ายสัมพันธ์มิตรซึ่งได้ทำการยึดครองเยอรมันตะวันตก ก็ได้สนับสนุนให้เยอรมันตะวันตก เป็นสหพันธรัฐ ซึ่งเชื่อว่าจะเป็นกลับไปเป็นเผด็จการได้ยากกว่าเดิม ภายหลังการรวมประเทศ ในปี 1990 รัฐธรรมนูญของเยอรมันได้เลือกรูปแบบการปกครองของเยอรมันตะวันตก ไม่ว่าแบบประชาธิปไตย และแบบสหพันธรัฐ รูปแบบสหพันธรัฐยังถูกกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ ว่าเป็นสิ่งที่ไม่สามารถแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงได้ รัฐธรรมนูญเยอรมันยังเป็นตัวกำหนดรูปแบบอำนาจระหว่างรัฐบาลกลาง กับรัฐบาลท้องถิ่น ดังเช่น รัฐบาลกลางนั้นมีอำนาจ

ในด้านสำคัญ เช่น ด้านการป้องกันประเทศ ความสัมพันธ์และการค้ากับต่างประเทศ การกำหนดงบประมาณของประเทศ ระบบโครงสร้างพื้นฐานบางส่วน เช่น ทางหลวง สำหรับรัฐบาลท้องถิ่น รัฐธรรมนูญได้กำหนดให้มีอำนาจเหนือองค์กรตำรวจ การศึกษา จนไปถึงระดับมหาวิทยาลัย การกระจายภาพและเสียง การกำหนดนโยบายการพัฒนาทางด้านอุตสาหกรรม การปกป้องสิ่งแวดล้อม การดูแลพลังงานนิวเคลียร์ การบังคับใช้กฎหมายทางพาณิชย์ ฯลฯ นอกจากนี้ รัฐบาลท้องถิ่นยังมีรัฐธรรมนูญเป็นของตัวเอง แต่ก็ต้องออกกฎหมายที่ไม่ขัดกับรัฐธรรมนูญ และยังต้องสอดคล้องกับกฎของสหภาพยุโรป (Ibid., 202)

อย่างไรก็ตาม รัฐบาลเยอรมันยังต้องมีการปฏิรูประบบสหพันธรัฐอย่างต่อเนื่อง เพื่อแก้ไขปัญหาความซ้ำซ้อนในเรื่องบทบาทและหน้าที่ ในปี 2006 มีความพยายามในการลดอำนาจของสภาผู้แทนรัฐในการออกกฎหมายระดับประเทศ เพราะสภาผู้แทนรัฐนั้นมีอำนาจมาก แต่มีการเชื่อมโยงกับประชาชนน้อยมาก และยังนำไปสู่ปัญหาที่ทำให้การออกกฎหมายมีความล่าช้ากว่าเดิม (Deutsche Welle, 2006, Online)

รัสเซีย

รัสเซีย ในช่วงเป็นเป็นจักรวรรดิและเป็นสหภาพโซเวียต มีพื้นที่ในการปกครองกว้างใหญ่ ประกอบด้วยรัฐที่มีความแตกต่างกันทางเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม และยังมีการเปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา เพราะเรื่องทางการเมืองและสงครามทั้งภายในและภายนอก ในช่วงที่เป็นจักรวรรดิทางราชสำนักรัสเซียได้ส่งตัวแทนจากส่วนกลางไปปกครองตามแคว้นต่าง ๆ ซึ่งมีอิสระอย่างสูงในการปกครองตัวเอง ในยุคของสหภาพโซเวียต พรรคบอลเชวิกก็ได้พยายามให้สาธารณรัฐของตนเข้าครอบครองดินแดนให้มากที่สุดเท่ากับเมื่อครั้งเป็นจักรวรรดิ แต่ใช้กลไกในการปกครอง คือ พรรคคอมมิวนิสต์ ซึ่งสามารถครอบครองได้ถึง 15 รัฐ ก่อนจะล่มสลาย รัฐดังกล่าวประกอบไปด้วย เอสโตเนีย ลัตเวีย ลิทัวเนีย เบลารุส ยูเครน รัสเซีย อาร์เมเนีย อาเซอร์ไบจัน คาซัคสถาน คีร์กีซสถาน มอลโดวา ทาจิกิสถาน เติร์กเมนิสถาน อุซเบกิสถาน และ จอร์เจีย ซึ่งภายหลังสงครามเย็น รัฐเหล่านี้ยังคงรวมตัวกันอยู่อย่างหลวม ๆ ในนามของเครือรัฐเอกราช (Commonwealth of Independent States) หรือเรียกย่อ ๆ ว่า ซีไอเอส

ถึงแม้ว่ารัฐบาลสหภาพโซเวียตจะประกาศเป็นทางการว่าตัวเองเป็นสหพันธรัฐ และทั้ง 15 รัฐ มีอิสระอย่างสูงในการปกครอง และกำหนดรัฐกิจด้วยตัวเอง แต่โซเวียตถือได้ว่าเป็นรัฐเดี่ยว เช่นเดียวกับจีนเพราะศูนย์รวมอำนาจอยู่ที่พรรคคอมมิวนิสต์ซึ่งได้กำหนดให้พรรคคอมมิวนิสต์ของแต่ละรัฐ เป็นผู้รับผิดชอบเหนือผู้นำของรัฐบาลท้องถิ่น นอกจากนี้ รัฐบาลยังมีอำนาจในการควบคุมอุตสาหกรรม และการใช้ทรัพยากรเช่นแผ่นดินทั่วประเทศ รัฐบาลกลางยังเป็นผู้วางแผนในด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ และการเงินและยังใช้องค์กรทรง

อิทธิพล เช่น หน่วยข่าวกรองกลาง หรือเคจีบี และกองทัพในการเข้าไปควบคุมรัฐเล็ก ๆ ในสังกัด รวมไปถึงยุโรปตะวันออก แต่การล่มสลายของสหภาพโซเวียตอย่างง่ายดายในปี 1991 สะท้อนให้เห็นว่าอำนาจเหล่านั้นแท้ที่จริงเปราะบางและมีขีดจำกัด อุดมการณ์คอมมิวนิสต์ที่รัฐบาลกลางพยายามปลูกฝังให้กับรัฐต่าง ๆ ไม่สามารถเอาชนะลัทธิชาตินิยมได้ (Carroll,2012,Online)

ในช่วงสหพันธรัฐรัสเซียนั้น สามารถแบ่งเขตปกครองออกเป็น 2 เขต คือ รัฐบาลกลาง และ รัฐบาลท้องถิ่น (Sakwa, 2002, pp. 224–235)

1. รัฐบาลกลาง (Central government)

รัฐบาลกลาง มีฝ่ายบริหาร อันประกอบด้วย 1) ประธานาธิบดี 2) คณะรัฐมนตรี 20 กระทรวง โดยมีหัวหน้า คือ นายกรัฐมนตรี 3) ตัวแทนของประธานาธิบดีในเขตสหพันธ์ทั้ง 8 แห่ง 4) ฝ่ายนิติบัญญัติ มีประมุข คือ ประธานสภาสหพันธรัฐ (Federal council) และประธานสภาดูมา (duma) และ 5) ฝ่ายตุลาการ คือ ประธานศาลสูง

2. รัฐบาลท้องถิ่น (Local government)

รัสเซียได้รับมรดกรูปแบบรัฐบาลท้องถิ่นจากอดีตสหภาพโซเวียต ประกอบด้วย เขตสหพันธรัฐ 8 เขต ซึ่งแบ่งย่อยเป็น 89 เขตปกครอง (Federal subject) ปัจจุบันถูกลดลงเหลือเพียง 85 เขตปกครอง สามารถแบ่งได้ตามดินแดนและเชื้อชาติดังนี้ (Burgess and Pinder (editor), 2007, p. 210)

2.1 เขตปกครองที่แบ่งตามพื้นที่ สามารถแบ่งเป็น 9 ดินแดน (Krais) 46 มณฑล (Oblast) 3 นครสหพันธรัฐ (Federal cities) นั่นคือ นครมอสโคว์ ซึ่งเป็นเมืองหลวงของรัสเซีย และเซนต์ปีเตอร์สเบิร์ก มีผู้บริหาร คือ นายกเทศมนตรี และสภาเทศบาลที่มาจากการเลือกตั้งทุก 4 ปี ในปี 2014 เมืองเซวาสโตโพล ซึ่งเป็นเมืองหลวงของไคร์เมีย ยังถูกจัดให้เป็นนครสหพันธรัฐด้วย ภายหลังจากที่รัสเซียได้ผนวกไคร์เมียเข้าเป็นส่วนหนึ่งของตน

2.2 เขตปกครองที่ถูกแบ่งตามเชื้อชาติ สามารถแบ่งเป็น 22 สาธารณรัฐ (Republics) 4 เขตปกครองตนเอง (Autonomous Okrugs) 1 มณฑลปกครองตัวเอง (Autonomous Oblast)

ในยุคของประธานาธิบดีบอริส เยลต์ซิน ได้พึ่งพิงความช่วยเหลือของรัฐบาลท้องถิ่นในการแย่งชิงอำนาจกับกลุ่มทางอำนาจกลุ่มอื่นในรัฐบาลกลาง อันเป็นผลให้เยลต์ซิน ต้องทำสัญญามอบอำนาจอิสระให้กับรัฐบาลท้องถิ่นเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะภายหลังความขัดแย้งทางการเมือง ปี 1993 ทำให้รัฐเหล่านั้นเพิกเฉยต่อคำสั่งของประธานาธิบดี รวมไปถึงการออกกฎหมายตรงกันข้ามกับกฎหมายของรัฐบาลกลางและรัฐธรรมนูญ ผู้นำคนสืบมา คือ วลาดิมีร์ ปูติน จึงต้องหาทางยึดอำนาจคืนกลับมาให้กับรัฐบาลกลาง เช่นในปี 2000 ปูติน ได้สร้างเขตปกครองใหม่ คือ เขตสหพันธรัฐ 7 เขต ซึ่งจะเป็นตัวเชื่อมระหว่างรัฐบาลกลางและภูมิภาค

ทั้ง 85 แห่ง ในปี 2004 ปูติน ได้ผลักดันให้ผู้ว่าการประจำภูมิภาคมาจากการแต่งตั้งของรัฐบาลกลางแทนการเลือกตั้ง ปูติน ยังพยายามเร่งให้มีการลดจำนวนของภูมิภาคลง โดยการนำเอาภูมิภาคบางแห่งมารวมกัน เป็นผลให้จำนวนของภูมิภาคจากเดิม 89 ลดลงเป็น 85 แห่ง (Ann and Orvis, 2011, pp. 315–316)

นอกจากนี้ ปูติน ยังสามารถเข้าไปแทรกแซงการเลือกตั้งท้องถิ่น อย่างเช่นการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีกรุงมอสโคว์ ปี 2013 ที่ นายอเล็กไซ นาวาลนีย์ ผู้นำคนหนึ่งของกลุ่มต่อต้านปูติน ต้องพ่ายแพ้ให้กับนายเซอร์กีย์ โซบายานิน นายกเทศมนตรีคนปัจจุบัน ซึ่งเป็นพันธมิตรกับปูติน ถึงแม้นายนาวาลนีย์ จะได้รับความนิยมอย่างมากก็ตาม ทางฝ่ายค้านกล่าวหาว่ามีการโกงการเลือกตั้ง และขอให้มีการเลือกตั้งรอบ 2 แต่ได้รับการปฏิเสธจากคณะกรรมการดูแลการเลือกตั้ง (BBC, 2013, Online) ทั้งหมดนี้มีผลต่อภาพพจน์ของ ปูติน ต่อตะวันตกว่าเป็นเผด็จการที่กำลังทำลายระบบสหพันธรัฐ

อย่างไรก็ตาม ยังมีอีกรูปแบบการปกครองอีกแบบหนึ่ง ซึ่งมีการกระจายอำนาจเข้มข้นกว่าแบบสหพันธรัฐ คือ **สมาพันธรัฐ (Confederation)** ซึ่งเป็นเพียงการรวมตัวกันชั่วคราวหรืออย่างหลวม ๆ ของรัฐต่าง ๆ สำหรับสหพันธรัฐ ภายหลังจากการก่อตั้ง ก็จะถือว่าเป็นรัฐเดียวกัน ประชาชนจะต้องถือตนว่าเป็นพลเมืองของรัฐที่เกิดขึ้นใหม่นี้ และรัฐย่อยเหล่านั้นต้องแสดงความจงรักภักดีต่อรัฐบาลกลาง แต่สำหรับสมาพันธรัฐ แต่ละรัฐยังคงความเป็นรัฐ (statehood) ของตัวเองไว้ และพร้อมจะออกจากสมาพันธรัฐได้เสมอ เช่นเดียวประชาชนยังคงถือตนว่าเป็นพลเมืองของรัฐตัวเอง สมาพันธรัฐยังไม่มีรัฐธรรมนูญเหมือนกับสหพันธรัฐ มีเพียงสนธิสัญญา ซึ่งออกโดยองค์กรกลางของสหพันธรัฐ ซึ่งแต่ละรัฐจะปฏิบัติตามหรือไม่ก็แล้วแต่เจตจำนงของตัวรัฐเอง ประเทศในปัจจุบันที่ถือว่าตัวเองเป็นสมาพันธรัฐ คือ สวิสเซอร์แลนด์ ซึ่งในทางปฏิบัติแล้วได้กลายเป็นสหพันธรัฐ (Patterson, 2008, p. 70)

จากการเปรียบเทียบประเทศกรณีศึกษา สามารถสรุปโดยสังเขปดังต่อไปนี้

1. ในประเทศที่เป็นกลุ่มศึกษา ไม่ว่ารัฐเดี่ยวหรือสหพันธรัฐ ประเทศที่เป็นประชาธิปไตยมีแนวโน้มโดยภาพรวมในการกระจายอำนาจ ส่วนประเทศที่เป็นเผด็จการมีแนวโน้มรวมศูนย์อำนาจ อย่างไรก็ตาม จากตัวอย่างของเยอรมัน สะท้อนให้เห็นว่าการกระจายอำนาจมากเกินไป อาจทำให้เกิดปัญหาในเรื่องประสิทธิภาพในการบริหารของรัฐบาลกลาง

2. ถึงแม้อิทธิพลจากยุคโลกาภิวัฒน์ ได้ทำให้ท้องถิ่นมีความเข้มแข็งมากขึ้น แต่รัฐในกลุ่มศึกษา คือ รัสเซีย และจีน ทวนกระแส คือ การรวมศูนย์อำนาจด้วยวิธีที่แตกต่างกัน เช่น จีนใช้อำนาจและอุดมการณ์ของพรรคคอมมิวนิสต์ ส่วนรัสเซียใช้ความสัมพันธ์ระหว่างตัวประธานาธิบดีกับผู้นำท้องถิ่น และการกำหนดรัฐธรรมนูญ

3. ประเทศกรณีศึกษา ไม่ว่าจะพยายามกระจายอำนาจไปเท่าใด ก็ต้องคงอำนาจของรัฐบาลกลางเอาไว้ เพราะยังคงต้องคำนึงถึงความเป็นเอกภาพของประเทศ ประกอบกับลัทธิชาตินิยม จึงไม่มีประเทศใดสามารถก้าวเข้าสู่ระบบสมาพันธรัฐได้

สรุป

ด้วยความใหญ่ และความซับซ้อน ทำให้รัฐต้องมีรัฐบาลขนาดย่อยมาช่วยในการบริหารประเทศ อันนำไปสู่การแบ่งระดับของการบริหารออกเป็น รัฐบาลกลาง และ รัฐบาลที่ต่ำกว่า สามารถแบ่งระบบความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาล 2 ระดับออกเป็น รัฐเดี่ยว และ สหพันธรัฐ รัฐเดี่ยว หมายถึง รัฐที่รัฐบาลกลางมีอำนาจโดยเด็ดขาดเหนือรัฐบาลที่มีฐานะต่ำกว่า ซึ่งแบ่งหลักการปกครองออกเป็น 1. หลักการรวมอำนาจปกครอง คือ รวมศูนย์อำนาจ 2. หลักการแบ่งอำนาจปกครอง คือ การมอบอำนาจให้ส่วนภูมิภาค 3. หลักการกระจายอำนาจปกครอง คือ การมอบอำนาจให้กับท้องถิ่น ข้อได้เปรียบของรัฐเดี่ยว ได้แก่ การมีเอกภาพ เพราะรัฐบาลกลางมีอำนาจอย่างเต็มที่ ส่วนข้อเสียเปรียบ ได้แก่ การละเลยท้องถิ่นทำให้เกิดความเลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ ประเทศกลุ่มศึกษาได้แก่ ฝรั่งเศส และจีน สำหรับฝรั่งเศสนั้นได้มีการกระจายอำนาจต่อรัฐบาลท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ แม้ว่ายังคงรัฐบาลส่วนภูมิภาคไว้ ส่วนจีนนั้นมีการแบ่งการปกครองในระดับท้องถิ่น ออกเป็นเขตปกครองตนเอง มณฑล เทศบาลนคร เขตบริหารพิเศษ แม้จีนจะมีสภาพเหมือนสหพันธรัฐ แต่ถือว่าเป็นรัฐเดี่ยว เพราะอำนาจของพรรคคอมมิวนิสต์

นอกจากรัฐเดี่ยวแล้วยังมีสหพันธรัฐ หรือรัฐที่รัฐบาลที่มีฐานะต่ำกว่ารัฐบาลกลาง มีอำนาจบางประการซึ่งรัฐบาลกลางไม่สามารถล่วงละเมิดลิดรอนไปได้ โดยทั้ง 2 ฝ่าย ต้องมีการทำงานประสานกัน โดยมีตัวกลางเช่น ศาล และรัฐสภาช่วยเป็นตัวกลาง สหพันธรัฐแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ สหพันธรัฐแบบสมมาตร คือ การที่รัฐบาลระดับต่ำกว่าทุกแห่งมีความสัมพันธ์กับรัฐบาลกลาง ในสัดส่วนที่เท่าเทียมกัน และสหพันธรัฐแบบอสมมาตร หมายถึง การที่รัฐบาลระดับต่ำกว่ามีความสัมพันธ์กับรัฐบาลกลางในสัดส่วนที่แตกต่างกันตามแต่พื้นที่ ระบบสหพันธรัฐมีข้อได้เปรียบ เช่น การกระจายอำนาจและรายได้ให้กับท้องถิ่นได้ดียิ่งขึ้น ส่วนข้อเสียเปรียบ ได้แก่ การขาดความมั่นคง สหพันธรัฐเชิงบีบบังคับ หมายถึง การที่รัฐบาลกลางได้เข้ามามีอิทธิพลครอบงำและแทรกแซงรัฐบาลที่ระดับต่ำกว่า ประเทศกรณีศึกษา ได้แก่ เยอรมันซึ่งเป็นตัวอย่างของประชาธิปไตยที่กระจายอำนาจให้กับท้องถิ่นได้อย่างดี แม้จะพบกับปัญหาในเรื่องบทบาทของรัฐบาลกลางและรัฐบาลระดับต่ำกว่า ในขณะที่รัสเซียเป็นประเทศเผด็จการ ก็ได้มีแนวโน้มเป็นสหพันธรัฐเชิงบีบบังคับ คือ การรวมศูนย์

อำนาจจากรัฐบาลกลาง นอกจากนี้ยังมีการปกครองแบบสมาพันธรัฐ ซึ่งได้ให้อำนาจแก่รัฐบาลในระดับที่ต่ำกว่า จนมีความเท่าเทียมกับรัฐบาลกลางและสามารถผลัดกันปกครองซึ่งกันและกันได้

คำถามสำหรับการอภิปราย

1. เหตุใดรัฐจึงมีการแบ่งการปกครองที่ไม่เหมือนกัน เหตุใดบางรัฐเป็นรัฐเดี่ยวหรือบางรัฐเป็นสหพันธรัฐ

2. ประเทศที่ท่านอาศัยอยู่เป็นรัฐเดี่ยวหรือสหพันธรัฐ ท่านคิดว่าได้พบข้อดีและข้อเสียดังที่กล่าวไว้ในตำราหรือไม่

3. ท่านคิดว่าการกระจายอำนาจควรมีขอบเขตหรือไม่ เพราะเหตุใด

4. ท่านคิดว่าจะสามารถแก้ไขปัญหาการรุกล้ำทางอำนาจจากรัฐบาลกลางไปยังรัฐบาลท้องถิ่นได้อย่างไร

5. ท่านคิดว่าในอนาคต จีน มีโอกาสที่จะเปลี่ยนแบบสหพันธรัฐได้หรือไม่ เพราะเหตุใด

6. ท่านจะแก้ไขปัญหาการแบ่งแยกดินแดนอย่างไร

7. ท่านคิดว่าในอนาคตจะมีประเทศที่มีการปกครองแบบสมาพันธรัฐหรือไม่ เพราะเหตุใด

บรรณานุกรม

แสวงศักดิ์ ชาญชัย. (2555). **กฎหมายปกครอง.** กรุงเทพ: วิญญูชน.

Almond**,** G. A., Powell, G. Bingham, Jr., Dalton, R. J., and Strom, K. (2010).**Comparative Politics Today .**USA: Longman.

Ann, C., and Orvis, S. (2014).**Introducing Comparative Politics: Concepts and Cases in Context**. US: CQ Press.

Axford, B.,Browning,G.K.,Huggins,R.,Rosamond,B.,Grant,A.,and Turner,J.(2002). **Politics: An Introduction.** London and New York: Routledge.

BBC. (September 9, 2013). **Putin ally Sergei Sobyanin wins Moscow mayor election.** Retrieved September 9, 2013, from http://www.bbc.com/news/world-europe-24004840

BBC. (January 13, 2015). **Profile: CY Leung, Hong Kong's third chief executive.** Retrieved October 24, 2015, from http://www.bbc.com/news/world-asia-29426277

Carroll,S.(August 28, 2012). **The Case for Nationalism in the Demise of the Soviet Union.**Retrieved August 28, 2012, from http://www.e-ir.info/2012/08/28/the-case-for-nationalism-in-the-demise-of-the-soviet-union/

Di, Liu. (n.d). **Modern China and Federalism.** Retrieved September 9, 2013, from https://www.waseda.jp/flaw/icl/assets/uploads/2014/05/A02859211-00-000210001.pdf

Deutsche Welle. (Febuary 17, 2006). **Path Cleared for German Federalism Reform.** Retrived September 9, 2013, from http://www.dw.com/en/path-cleared-for-german-federalism-reform/a-1907157-1

Dumbaugh, K., and Martin, M. (December 31, 2009). **Understanding China's Political System**. Retrieved September 9, 2013, from http://www.refworld.org/pdfid/4b73cd512.pdf.

England, V. (July 1, 2012). **Hundreds of thousands protest as Hu Jintao visits Hong Kong.** Retrieved September 9, 2013,from http://www.theguardian.com/world/2012/jul/01/protest-hu-jintao-hong-kong

Hogwood, P., and Roberts, G. K. (2003**). European Politics Today.** UK: Manchester University Press.

Kincaid, J. (2008**). Contemperary U.S.Federalism Coercive Change with Coperative Continuity.** Retrieved September 9, 2013, from dialnet.unirioja.es/descarga/articulo/2601994.pdf

Michael, B. and John, P. (Eds.). (2007). **Multinational Federations**. London and New York: Loutledge.

Patterson, T. E. (2008). **The American Democracy.** USA: Mcgraw Hill.

Sakwa, R. (2002). **Russian Politics and Society.** UK and USA: Routledge.

บทที่ 13

การเลือกตั้ง (Election)

การเลือกตั้งเป็นกิจกรรมสำคัญสำหรับการเมืองการปกครอง เพราะการเลือกตั้งหมายถึงกระบวนอย่างเป็นทางการสำหรับประชาชนในการเลือกตัวแทนเข้าสู่ระบบการเมืองในระดับต่าง ๆ การเลือกตั้งจึงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้สำหรับพรรคการเมืองและระบอบประชาธิปไตย โดยเฉพาะประชาธิปไตยแบบมีตัวแทน (Hogwood and Roberts, 2003, pp.62–63) แต่ประเทศที่มีการเลือกตั้งไม่ได้หมายความว่าจะเป็นประชาธิปไตยเสมอไป เพราะประเทศที่เป็นเผด็จการ ก็มีการเลือกตั้งในวงการเมืองทุกระดับ ดังนั้นการเลือกตั้งที่ดี จะต้องมีคุณสมบัติตามแบบระบบเสรีประชาธิปไตยได้กำหนดไว้ นั่นคือ โปร่งใส ยุติธรรม เปิดให้ประชาชนมีอิสระในการเลือกผู้เข้าแข่งขันที่หลากหลาย แม้ว่าผู้ที่ได้รับเลือกเป็นตัวแทนอาจจะไม่ได้ปฏิบัติตามสัญญาที่ให้ไว้หรือพรรคการเมืองและรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง จะมีอำนาจเหนือรัฐอย่างเต็มที่โดยปราศจากการแทรกแซงจากกลุ่มผลประโยชน์อื่น

ความสำคัญของการเลือกตั้ง

การเลือกตั้งมีความสำคัญต่อประชาชน และรัฐบาลดังต่อไปนี้ (Heywood, 2007, pp. 255–256)

1. เป็นตัวจัดตั้งรัฐบาล โดยเฉพาะรัฐที่เป็นประชาธิปไตย จะต้องมีการเลือกตั้งเพื่อหาตัวแทนของประชาชน ในการมาจัดตั้งรัฐบาล ซึ่งต้องปฏิบัติภารกิจไปตามนโยบายที่ได้หาเสียงกับประชาชน และการเลือกตั้งก็จะเป็นวิธีการให้รางวัล หรือลงโทษ หากรัฐบาลไม่ปฏิบัติตามที่ได้สัญญาไว้

2. เป็นสิ่งยืนยันถึงเจตจำนงของประชาชนอย่างแท้จริง ในระบอบประชาธิปไตย ถึงแม้จะมีข้อโต้แย้งมากมาย แต่การเลือกตั้งก็เป็นวิธีเชิงประจักษ์ที่น่าเชื่อถือที่สุด ว่าผู้ที่มาจากการเลือกตั้ง มาจากความต้องการของประชาชน แม้ว่าจะไม่ใช่ทุกคนก็ตาม

3. เป็นสิ่งสร้างความชอบธรรมให้กับรัฐ แม้แต่รัฐคอมมิวนิสต์และเผด็จการ ก็มักมีการเลือกตั้งไว้ เพื่อแสดงว่าพรรคและรัฐบาลของตนมาจากการเลือกของประชาชน แม้ว่าพรรคการเมืองที่เป็นรัฐบาล จะเป็นพรรคเดียวที่ถูกกฎหมาย หรือมีพรรคการเมืองหลายพรรค แต่ได้รับการสนับสนุนและควบคุมโดยรัฐบาล หรือประชาชนถูกบังคับหรือชักจูงให้เลือกผู้สมัครคนใดคนหนึ่งก็ตาม

4. เป็นสิ่งกำหนดบทบาทและรูปแบบของพรรคการเมือง และนักการเมือง เพราะทั้งคู่จะดำเนินกิจกรรมทางการเมืองได้ ก็เพราะมีเป้าหมาย คือ การเลือกตั้ง เช่นการกำหนดนโยบายของพรรค การคัดสรรผู้ลงสมัครเลือกตั้ง การจัดตั้งหัวคะแนน การจัดตั้งกลุ่มรณรงค์หาเสียง การฝึกศิลปะการพูดหาเสียง การสร้างภาพพจน์ การรณรงค์หาเสียง

5. เป็นหนทางหนึ่งสำหรับประชาชน ในการมีส่วนร่วมทางการเมือง เพราะการกำหนดนโยบายของพรรคการเมือง และผู้ลงสมัครรับเลือกตั้ง จะต้องคำนึงถึงความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ และเมื่อได้ดำรงตำแหน่งในรัฐบาลก็ต้องดำเนินตามนโยบายนั้น เพื่อให้ได้คะแนนเสียงในการเลือกตั้งครั้งต่อไป

ระบบการเลือกตั้ง

ปัจจุบันทั่วโลกใช้ระบบเลือกตั้ง ที่ตั้งอยู่บน 3 ระบบ คือ

1. ระบบเสียงส่วนข้างมาก (Majoritarian) ที่ให้ความสำคัญต่อสัดส่วนของจำนวนผู้ได้รับการเลือกตั้งของพรรคการเมืองมากกว่าสัดส่วนของคะแนนเสียง

2. ระบบสัดส่วน (Proportional) ซึ่งให้ความสมดุลระหว่างสัดส่วนจำนวนผู้ได้รับการเลือกตั้งของพรรคการเมือง กับสัดส่วนจำนวนคะแนนเสียงที่ได้รับ

3. ระบบที่เกิดจาก 2 ระบบผสมกัน ซึ่งมีชื่อว่าระบบเสริมสมาชิก (Additional Member System)

1. ระบบเสียงข้างมาก (Majoritarian) ได้แก่

1.1 ระบบผู้ได้คะแนนสูงสุดเป็นผู้ชนะ (First Past the Post)

1.2 ระบบเลือกตั้ง 2 รอบ (Two–round system)

1.3 ระบบทางเลือก (Alternative Vote หรือ AV)

1.1 ระบบเสียงส่วนใหญ่ (First Past the Post)

ระบบเสียงส่วนใหญ่ หมายถึง ระบบที่ผู้ได้คะแนนสูงสุดในเขตเลือกตั้งถือว่าเป็นผู้ได้รับการเลือกตั้ง เป็นระบบที่นิยมใช้กันมานาน โดยได้รับอิทธิพลจากประเทศอังกฤษ ซึ่งถือเป็นแม่แบบของการเลือกตั้งระบบนี้ ประเทศอื่น ๆ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา แคนาดา อินเดีย ฯลฯ

ข้อได้เปรียบ

1. มีความสัมพันธ์ที่ชัดเจน ระหว่างตัวแทนและผู้ลงคะแนนเสียง ซึ่งช่วยรับประกันว่าตัวแทนจะต้องปฏิบัติตามหน้าที่ ซึ่งได้รับมอบหมายให้โดยเฉพาะในพื้นที่นั้น ๆ

2. รูปแบบการเลือกเช่นนี้จะส่งผลดีต่อพรรค ซึ่งรวมผู้ลงสมัครซึ่งได้รับความนิยมจากประชาชนอย่างมาก อันอาจนำไปสู่การมีรัฐบาลบริหารโดยพรรคเดียว จึงทำให้มีความชัดเจนว่าพรรคใดได้รับฉันทานุมัติจากประชาชน

3. ทำให้พรรคที่มีอุดมการณ์สุดขั้วไม่ว่าเอียงขวาหรือซ้าย ไม่สามารถเข้าร่วมรัฐบาลได้ เพราะมักมีคะแนนเสียงไม่ถึงเกณฑ์ อันทำให้ระบบการเมืองปราศจากความขัดแย้งมาก

ข้อเสียเปรียบ

1. ทำให้คะแนนเสียงจำนวนมากของผู้แพ้สูญเปล่า แม้ว่าผู้แพ้อาจจะน้อยกว่าผู้ชนะเพียงคะแนนเดียว อันเป็นผลให้ผู้ชนะอาจจะไม่ได้สะท้อนความต้องการของคนจำนวนมากที่ลงคะแนนเสียงให้กับผู้แพ้ก็ได้

2. ประชาชนอาจพบกับทางเลือกของพรรคการเมืองที่จำกัด เพราะระบบเช่นนี้เอื้อต่อระบบพรรคการเมืองเดียวแบบผูกขาด ซึ่งทำให้ไม่มีตัวแทนอันหลากหลาย เพราะพรรคการเมืองเหล่านั้นมักเน้นไปที่ตัวแทนซึ่งเป็นผู้มีฐานะดีหรือมีอิทธิพลในพื้นที่

3. ภาวการณ์ผูกขาดดังกล่าว อาจทำให้พรรคการเมืองปราศจากความรับผิดชอบหรือไม่มีการเปลี่ยนแปลงพัฒนา เพราะไม่มีการแข่งขันจากฝ่ายตรงกันข้าม

4. ทำให้พรรคขนาดเล็กไม่สามารถเข้ามามีบทบาทในการบริหารประเทศ ดังนั้นแนวคิดด้านสังคมอันหลากหลาย อาจไม่ได้รับความสนใจ เพราะไม่ใช่เป็นของพรรคการเมืองที่ผูกขาดด้วยคะแนนเสียงส่วนใหญ่

ประเทศกรณีศึกษาของระบบผู้ได้คะแนนสูงสุดเป็นผู้ชนะ ได้แก่

สหรัฐอเมริกา

สหรัฐ ฯ ให้ความสำคัญแก่การเลือกตั้งอย่างมาก ในฐานะเป็นประเทศประชาธิปไตยแบบตัวแทนที่เข้มข้นประเทศหนึ่ง สหรัฐฯ มีระบอบสหพันธรัฐ (Federalism) ดังนั้นจึงมีการเลือกตั้งทั้งในระดับประเทศและระดับมลรัฐ ระดับประเทศ ได้แก่ การเลือกตั้งประธานาธิบดี ซึ่งมีการเลือกตั้งทุก 4 ปี ส่วนการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จำนวน 435 คน และจำนวน 1 ใน 3 ของจำนวนสมาชิกวุฒิสภา 100 คน จะต้องถูกจัดทุก 2 ปี ส่วนระดับมลรัฐ ได้แก่ ผู้ว่าการรัฐ นายกเทศมนตรี และเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ของรัฐ ระยะเวลาการเลือกตั้งเป็นไปตามกฎหมายของรัฐนั้นกำหนด มีการเลือกตั้งอยู่ 2 แบบ คือ แบบเบื้องต้นและทั่วไป (Patterson, 2008, p. 61)

1. แบบเบื้องต้น (Primary elections)

เป็นการเลือกตั้งเพื่อหาตัวแทนของพรรคการเมือง ซึ่งจะลงเลือกตั้งทั่วไป ซึ่งจัดการเลือกตั้งโดยรัฐและรัฐบาลท้องถิ่น อันอาจแบ่งได้เป็นแบบปิด (Closed primary) หรือการเลือกโดยผู้ซึ่งลงทะเบียนเป็นสมาชิกของพรรคเท่านั้นที่สามารถเลือกตัวแทนได้ ส่วนแบบเปิด (Open Primary) นั้น ผู้มีสิทธิเลือกอาจรวมถึงบุคคลภายนอกพรรคได้ อย่างไรก็ตามหากในจำนวนผู้ลงสมัครไม่ได้คะแนนเสียงโดยเด็ดขาด ก็จะมีการเลือกตั้งอีกครั้ง ระหว่างผู้มีคะแนนเสียงสูงสุด

2 คน ดังที่เรียกว่า run-off primary หากเป็นการเลือกตั้งที่จัดโดยการประชุมของพรรคการเมืองนั้น ๆ ของแต่ละรัฐ จะเรียกว่าคอคัส (Caucus) กฎหมายการเลือกตั้งแบบเบื้องต้นของสหรัฐฯ มีความหลากหลาย บางรัฐจัดเฉพาะแบบเบื้องต้น บางรัฐจัดเฉพาะคอคัส บางรัฐจัดทั้ง 2 อย่างรวมกัน การจัดการเลือกตั้งทั้ง 2 แบบ จะอยู่ในช่วงระหว่างเดือนมกราคมและมิถุนายนในปีที่จัดให้มีการเลือกตั้ง

เหตุการณ์สำคัญระดับประเทศ คือ การประชุมครั้งใหญ่ของพรรคการเมืองในทุก 4 ปี ที่จะให้ตัวแทนของพรรคของแต่ละรัฐมาประชุมกัน เพื่อเลือกตัวแทนของพรรคในการลงสมัครแข่งขันประธานาธิบดี และรองประธานาธิบดี (Presidential nominating convention)

2. แบบทั่วไป (General Elections)

เป็นการเลือกตั้งผู้เป็นตัวแทนจากพรรคการเมืองต่าง ๆ รวมไปถึงผู้ลงเลือกตั้งที่เป็นอิสระที่ไม่สังกัดจากพรรคการเมืองใด ให้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญมักจะให้วันเลือกตั้งไม่ว่าระดับประธานาธิบดี ระดับรัฐสภา หรือรัฐบาลท้องถิ่น อยู่ในเวลาที่ใกล้เคียงกัน คือ ช่วงระหว่างวันที่ 2-8 พฤศจิกายนของปีที่จัดให้มีการเลือกตั้ง

การเลือกตั้งประธานาธิบดีสหรัฐฯ

ประธานาธิบดีมาจากการเลือกตั้งแบบพิเศษ คือ ทั้งทางตรงและทางอ้อม สำหรับทางตรง คือ จากประชาชน (popular vote) และทางอ้อม คือ จากคณะผู้เลือกตั้ง (Electoral college) ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 538 เสียง มาจากตัวแทนของแต่ละรัฐจำนวน 435 คน ที่มาจากการเลือกโดยประชาชนก่อนหน้านี้ และวุฒิสมาชิก 100 คน จาก 50 รัฐ บวกอีก 3 เสียง จากคณะผู้เลือกตั้งจากเมืองหลวงของสหรัฐ คือ กรุงวอชิงตันดีซี (District of Columbia) แต่ละรัฐมีสมาชิกของคณะผู้เลือกตั้งในจำนวนที่ไม่เท่ากัน ผู้สมัครคนใดได้คะแนนเสียงของคณะผู้เลือกมากกว่ากันในแต่ละรัฐ ก็จะถือว่าได้คะแนนของรัฐนั้นไปทั้งหมด (Winner-take-all) และถ้าผู้ใดได้คะแนนเสียงของคณะผู้เลือกตั้งเกินกว่าครึ่งหนึ่งของ 538 ก็จะถือว่าชนะการเลือกตั้งประธานาธิบดีทันที โดยไม่ต้องสนใจคะแนนเสียงของประชาชน

ตัวอย่างได้แก่ การเลือกตั้งประธานาธิบดีเมื่อปี 2000 ระหว่างนายอัล กอร์ จากพรรคเดโมแครต และนายจอร์จ ดับเบิลยู บุช จากพรรครีพับลิกัน ซึ่งอัลกอร์ได้คะแนนเสียงจากประชาชนมากกว่าบุชไปเพียงเล็กน้อย แต่บุชสามารถดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี เพราะได้คะแนนเสียงของคณะจากผู้เลือกตั้ง 271 เสียง ส่วน อัลกอร์ ได้คะแนน 266 เสียง (Wikipedia, 2000, Online)

อย่างไรก็ตาม แม้สหรัฐฯ จะได้ชื่อว่าเป็นประเทศที่มีประชาธิปไตยก้าวหน้าที่สุดประเทศหนึ่งในโลก แต่ว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบทางการ คือ การเลือกในทุกระดับ

แม้การเลือกตั้งประธานาธิบดีปรากฏออกมา โดยเฉลี่ยเกือบจะต่ำที่สุดในบรรดาประเทศประชาธิปไตยเสรีนิยม ด้วยสาเหตุอันหลากหลาย เช่น กระบวนการลงคะแนนเสียงที่ซับซ้อนและเป็นภาระให้กับผู้ลงคะแนนเสียงมากเกินไป ผู้ลงสมัครตั้งใจหาเสียงจากบุคคลบางกลุ่มมากไป หรือการเลือกตั้งในทุกระดับที่มีมากเกินไป ความเสื่อมศรัทธาต่อนักการเมืองและระบบการเมือง เช่นเดียวกับการเลือกตั้งประธานาธิบดี ที่ให้ความสำคัญแก่คณะผู้เลือกตั้งมากกว่าคะแนนเสียงของประชาชน กับระบบสองพรรคการเมืองกึ่งผูกขาดที่ไม่สามารถมอบอุดมการณ์หรือทางเลือกใหม่ ๆ ให้กับประชาชน (Bibby and Schaffner, 2008, pp. 222–225)

1.2 ระบบเลือกตั้ง 2 รอบ (Second ballot system)

สำหรับระบบเลือกตั้งเช่นนี้ แต่ละพรรคมีผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งคนเดียว และประชาชนเลือกได้เพียงหนึ่งคน ตามแบบระบบผู้ได้คะแนนสูงสุดได้รับเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งรอบแรก ผู้ที่จะชนะการเลือกตั้งได้ต้องมีคะแนนเสียงส่วนใหญ่ของทั้งหมด ไม่ใช่ได้เพียงคะแนนสูงสุดแล้วชนะ ถ้าไม่มีใครได้คะแนนเสียงส่วนใหญ่ในรอบแรก ให้คัดเอาผู้ได้คะแนนมากที่สุด 2 คน มาลงคะแนนเสียงอีกครั้ง (run–off) ประเทศที่ใช้ระบบนี้ได้แก่ ฝรั่งเศส รัสเซีย และอิหร่าน

ข้อได้เปรียบ

1. ไม่สิ้นเปลืองคะแนนเสียงของผู้แพ้เหมือนระบบเสียงส่วนใหญ่ ผู้ลงคะแนนเสียงมีทางเลือกมากกว่าเดิม

2. ถ้าผู้ลงสมัครจะได้คะแนนเสียงโดยส่วนใหญ่ จำเป็นต้องมีนโยบายเพื่อเอาใจคนจำนวนมาก อาจนำไปสู่การมีรัฐบาลที่มั่นคง

ข้อเสียเปรียบ

1. ยังคงไม่ยุติธรรมต่อพรรคการเมืองขนาดเล็ก เหมือนระบบผู้ได้คะแนนสูงสุดได้รับเลือกตั้ง

2. ผู้ลงสมัครรอบที่ 2 อาจละทิ้งหลักการเพื่อให้ได้คะแนนเสียงความนิยม เช่น ไปสมยอมกับผู้ลงสมัครที่พ่ายแพ้ไปแล้ว เพื่อให้ได้คะแนนเสียงจากผู้เลือกผู้สมัครคนนั้นในรอบแรก

3. อาจทำให้สาธารณชนสับสนและเบื่อหน่าย เพราะกระบวนการเลือกตั้งยืดเยื้อและใช้เวลามาก

ประเทศกรณีศึกษา ได้แก่

ฝรั่งเศส

ฝรั่งเศสใช้ระบบเลือกตั้ง 2 รอบ มีผู้แทนราษฎร 577 คน จาก 577 เขตเลือกตั้ง ดังนั้น สัดส่วนจึงเป็นเขตเลือกตั้งละ 1 คน หากไม่มีผู้ใดได้คะแนนเสียงถึงร้อยละ 25 ของคะแนนเสียงทั้งหมด ก็จะให้ผู้ที่ได้คะแนนเสียงอย่างน้อยที่สุด คือ ร้อยละ 12.5 มาผ่านการเลือกตั้งอีกรอบหนึ่ง

การเลือกตั้งประธานาธิบดีฝรั่งเศส

ผู้ที่จะลงสมัครลงแข่งขันเป็นประธานาธิบดีของฝรั่งเศส จะต้องผ่านการแข่งขันในระดับของตัวแทนพรรค (Primary) เช่นเดียวกับระบบเลือกตั้งประธานาธิบดีสหรัฐฯ เสียก่อน แต่ก็ใช้ระบบเลือกตั้ง 2 รอบ คือ มีการเลือกตั้งอีกครั้งหากไม่มีผู้ใดได้คะแนนเสียงถึงร้อยละ 50 เมื่อได้เป็นตัวแทนของพรรค ก็เข้าร่วมแข่งกันกับตัวแทนของพรรคการเมืองอื่น ในระดับประเทศ เพื่อดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีต่อไป และการแข่งขันในระดับประเทศก็ใช้ระบบเลือกตั้ง 2 รอบ อีกเช่นกัน

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าระบบนี้จะสามารถอุดช่องโหว่ของระบบเสียงส่วนใหญ่ แต่ได้สร้างความสับสนให้กับผู้ลงคะแนนเสียงอย่างมาก เช่น ในปี 2002 ที่ประชาชนลงคะแนนเสียงให้กับผู้สมัครทั้ง 6 คน รวมไปถึงประธานาธิบดีฌัก ชีรัก ในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน นายลีโอเนโจสแปง อดีตนายกรัฐมนตรี ผู้สมัครจากพรรคฝ่ายซ้ายถูกตัดสิทธิ์ไม่ให้ลงเลือกตั้งในรอบ 2 เพราะคะแนนเสียงน้อยที่สุด ทำให้ในรอบ 2 มีเพียง ชีรัก จากพรรคยูเนียนฟอร์อะปอปูลาร์มูฟเมนท์ (Union for a Popular Movement ซึ่งต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็นเดอะริพับลิกัน ในปี 2015) ซึ่งมีอุดมการณ์ค่อนขวา และนายฌอง มารี เลอปอง จากพรรคเนชันนัลฟรอนท์ (National Front) ซึ่งมีอุดมการณ์แบบขวาสุดขั้ว การที่นายเลอปองได้ทำให้สาธารณชนไม่พอใจในหลายเรื่อง เช่น การปฏิเสธการมีอยู่ของค่ายกักกันนาซีในอดีต หรือมีแนวคิดเหยียดเพศ ประชาชนที่ยึดมั่นอุดมการณ์เอียงซ้าย จึงหันมาลงคะแนนเสียงให้กับนายชีรัก จนสามารถเอาชนะนายเลอปองในที่สุด ถึงแม้จะไม่ได้ชื่นชอบนายชีรักก็ตาม (CNN, 2002, Online) ชีรักจึงไม่สามารถเป็นตัวแทนของความนิยมของคนทุกฝ่ายได้อย่างแท้จริง

1.3 ระบบทางเลือก (Alternative Vote หรือ AV)

ระบบนี้มีอีกชื่อหนึ่งว่าระบบเสริม (Supplementary Vote หรือ SV) คือผู้สมัครเพียงคนเดียวได้รับการเลือกตั้ง ผู้ออกเสียงลงคะแนนจะเรียงลำดับความพอใจ (preference) ที่มีต่อผู้สมัครก่อน และถ้าผู้ที่ได้รับความพอใจเป็นลำดับแรกเป็นผู้สมัครที่ไม่เป็นที่รู้จักกว้างขวาง

เพียงพอ คือ ไม่ได้คะแนนเสียงถึงร้อยละ 50 ก็สามารถยกเลิกได้ เพื่อเลือกผู้สมัครที่อยู่ในอันดับต่อไปของความพอใจ

ข้อได้เปรียบ

1. สิ้นเปลืองคะแนนเสียงน้อยกว่าระบบผู้ได้คะแนนสูงสุดได้รับเลือกตั้ง

2. ไม่มีการสมยอมกันระหว่างผู้สมัคร เหมือนกับการเลือกตั้ง 2 รอบ

3. ถึงแม้ผู้สมัครจะต้องได้คะแนนเสียงอย่างน้อยไม่ต่ำกว่าร้อยละ 50 ก็ยังสามารถมีรัฐบาลที่บริหารโดยพรรคการเมืองเดียวได้

ข้อเสียเปรียบ

1. ระบบยังคงมีลักษณะค่อนไปทางระบบผู้ได้คะแนนสูงสุดได้รับเลือกตั้ง ซึ่งไม่เอื้อต่อพรรคการเมืองขนาดเล็ก

2. ผู้ชนะการเลือกตั้งอาจได้รับคะแนนเสียงความพอใจในรอบแรกน้อย ทำให้มีผู้ลงสมัครเพียงคนเดียวที่มีความนิยมน้อยที่สุด

ประเทศกรณีศึกษา ได้แก่

ออสเตรเลีย

ออสเตรเลีย เป็นประเทศที่มีการเลือกตั้งแบบระบบทางเลือกที่มั่นคงและต่อเนื่องมากที่สุดประเทศหนึ่งของโลก ระบบนี้ถูกนำมาใช้โดยรัฐบาลแนวคิดชาตินิยม ในปี 1918 เพื่อเข้ามาแทนที่ระบบเสียงส่วนใหญ่ ภายหลังจากที่รัฐบาลพบว่าผู้ลงสมัครแข่งขันเลือกตั้งของพรรคอนเซอร์เวทีฟ ซึ่งเป็นพันธมิตรต่างลงสมัครในเขตเดียวพร้อมกัน ซึ่งจะนำไปสู่การแย่งคะแนนเสียงภายใต้ระบบเสียงส่วนใหญ่ อันจะนำไปสู่ชัยชนะของพรรคเลเบอร์ ซึ่งได้รับความนิยมน้อยกว่า แต่มีระเบียบวินัยมากกว่า ระบบเช่นนี้จึงถูกนำมาป้องกันการแย่งคะแนนเสียง และยังสนับสนุนการร่วมกันเป็นพันธมิตระหว่างพรรคการเมืองต่าง ๆ

อย่างไรก็ตาม มักมีนักวิชาการเห็นว่าระบบทางเลือกนี้มีความแตกต่างจากระบบเสียงส่วนใหญ่เพียงเล็กน้อยเท่านั้น เพราะเกือบทั้งหมดได้ให้ผลที่ใกล้เคียงกัน ไม่ว่าผลการเลือกตั้ง และโครงสร้างของพรรคการเมือง ตัวอย่างเช่น ระบบทางเลือกในออสเตรเลียก็มีผลออกมาเหมือนกับระบบเสียงส่วนใหญ่ ซึ่งเอื้อต่อระบบ 2 พรรคการเมืองใหญ่ เช่นในปี 1990 พรรคเลเบอร์ได้รับเลือกเป็นรัฐบาลอีกครั้ง เนื่องจากแนวโน้มที่ประชาชนมีให้กับพรรคเล็ก ๆ อย่างเช่น พรรคกรีน หรือพรรคเดโมแครต ซึ่งไม่ได้รับการเลือกตั้ง แม้ใช้ระบบเสียงส่วนใหญ่แกนนำของกลุ่มเสรีก็อาจจะได้จัดตั้งรัฐบาล แต่พรรคกรีนกับพรรคเดโมเครตก็ไม่ได้รับเลือกอีกเช่นกัน (ACE, n.d., Online)

2. ระบบสัดส่วน (Proportional Representation)

ได้แก่ ระบบบัญชีรายชื่อ (Party List) และ ระบบถ่ายโอนคะแนนเสียงได้ (Single Transferable Vote) หรือ STV

2.1 ระบบบัญชีรายชื่อ (Party List)

ระบบบัญชีรายชื่อคือระบบที่ทุกพรรคมีโอกาสได้ที่นั่งในสภาตามสัดส่วนคะแนนเสียงที่ได้มาจากการออกเสียงของผู้เลือกตั้ง ผู้สมัครจะมาในรูปแบบของบัญชีรายชื่อที่พรรคการเมืองส่งมาเป็นชุด ผู้ออกเสียงจึงแค่ตัดสินใจว่าจะเลือกพรรคไหนเท่านั้น ก่อนจะนำมาเฉลี่ยที่นั่งของพรรคในสภาตามคะแนนเสียงที่แต่ละพรรคได้รับ ประเทศที่ใช้ระบบนี้ได้แก่ อิสราเอล เบลเยี่ยม ลักเซมเบิร์ก สวิสเซอร์แลนด์ รวมไปถึงรัฐสภาของยุโรป

ข้อได้เปรียบ

1. มีความยุติธรรมสำหรับทุกพรรค เพราะพรรคขนาดเล็กมีช่องทางในการเข้าถึงคนจำนวนมากของประเทศ ผ่านโทรทัศน์ หรือสื่อต่าง ๆ ที่ไม่มีการลงทุนสูงเหมือนพรรคใหญ่ที่มีผู้แข่งขันทรงอิทธิพลของท้องถิ่น

2. ทำให้เกิดความเป็นเอกภาพ โดยส่งเสริมไปที่ความเป็นชาติมากกว่าเฉพาะเขตเลือกตั้ง เพราะระบบเขตเลือกตั้งนั้นอาจเน้นไปที่ความเป็นท้องถิ่นสูงเกินไป โดยเฉพาะประเทศที่มีหมู่เกาะเป็นจำนวนมาก

3. ผู้มีโอกาสน้อย เช่น ผู้หญิง และชนกลุ่มน้อยอื่น ได้รับการเลือกตั้งหากมีรายชื่อในบัญชี เพราะระบบเขตเลือกตั้งนั้น มักเน้นผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่น รวมไปถึงเครือข่ายที่อาจไม่ได้สนับสนุนกลุ่มบุคคลดังกล่าว ในการลงแข่งขึ้น

4. การเข้ามาของพรรคการเมืองเล็ก ๆ หลายพรรคจะนำไปสู่การเจรจาต่อรองและการหาฉันทานุมัติ มากกว่า

ข้อเสียเปรียบ

1. การมีส่วนร่วมของพรรคเล็ก ๆ อาจนำไปสู่ความไร้เสถียรภาพของรัฐบาล เพราะประกอบไปด้วยกลุ่มต่าง ๆ ที่มีทัศนคติแตกต่างกัน

2. ผู้แทนกับประชาชนในพื้นที่ไม่ความสัมพันธ์ต่อกัน เพราะผู้มีชื่อในบัญชีรายชื่อไม่ต้องลงพื้นที่ในการหาเสียง หรือรับผิดชอบต่อคำสัญญาของตนเหมือนกับผู้สมัครแบบแบ่งเขต

3. ผู้สมัครซึ่งไม่ได้รับความนิยม แต่มีชื่ออยู่ในบัญชีไม่สามารถถูกปรับออกไปได้ เพราะขึ้นอยู่กับตัวของผู้บริหารพรรคมากกว่า

4. พรรคเน้นอำนาจไปที่ศูนย์กลางเป็นอย่างมาก เพราะสมาชิกของพรรคชั้นผู้น้อยต้องแสดงความภักดีและเอาใจผู้บริหาร เพื่อจะได้มีตำแหน่งในบัญชีสูงขึ้น

ประเทศกรณีศึกษา ได้แก่

รัสเซีย

ในการเลือกตั้งของรัสเซียครั้งแรก คือ ปี 1993 จนมาถึงก่อนปี 2007 เป็นลักษณะผสม คือ ระหว่างระบบสัดส่วนกับระบบเสียงส่วนใหญ่ สำหรับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสภาดูมา 450 คน ประชาชนจะลงคะแนนเสียงเพื่อเลือกผู้แทนราษฎรจากเขตการเลือกตั้งทั้งหมด 225 เขต และผู้แทนของพรรคการเมืองอย่างละ 2 คน ในปี 2007 รัสเซียได้เปลี่ยนมาใช้ระบบแบบสัดส่วนทั้งหมด อันส่งผลให้พรรคยูไนเต็ดรัสเซียได้รับคะแนนเสียงจากการเลือกตั้งในปีเดียวกันนั้นอย่างท่วมท้น อันมีสาเหตุสำคัญคือคะแนนความนิยมของประธานาธิบดีวลาดิมีร์ ปูติน ซึ่งเป็นผู้สนับสนุนพรรคยูไนเต็ดรัสเซีย แต่ก็ถูกโจมตีว่าเกิดจากการเลือกตั้งที่ไม่โปร่งใสอีกด้วย (The Economist, 2007) ส่วนวุฒิสภามาจากตัวแทนของสาธารณรัฐ รวมไปถึงเขตการปกครองย่อยต่าง ๆ จำนวน 83 เขต เขตละ 2 รวมทั้งสิ้น 166 คน ตัวแทนมาจากการเลือกของฝ่ายบริหารของรัฐบาลท้องถิ่น 1 คน และจากผู้บริหารท้องถิ่น 1 คน มีวาระการดำรงตำแหน่งของตัวแทนของแต่ละเขตไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับเขตนั้น ๆ

อย่างไรก็ตาม การเลือกตั้งประธานาธิบดีนั้น รัสเซียได้ใช้การเลือกโดยตรงจากประชาชน และมีการเลือกตั้ง 2 ครั้ง หากไม่มีใครได้คะแนนเสียงโดยเด็ดขาดเช่นเดียวกับฝรั่งเศส คุณสมบัติของผู้มีสิทธิ์ในการลงสมัครเป็นประธานาธิบดี คือ อายุตั้งแต่ 35 ปี เป็นต้นไป แต่ต้องเป็นพลเมืองของรัสเซีย เป็นเวลาอย่างน้อย 10 ปีขึ้นไป ผู้สมัครสามารถสังกัดพรรคการเมืองหรือไม่ก็ได้ จากรัฐธรรมนูญฉบับแก้ไขเพิ่มเติมในปี 2009 พรรคการเมืองที่สามารถส่งผู้ลงสมัครตำแหน่งประธานาธิบดี จะต้องมีสมาชิกในสภาดูมาไม่ต่ำกว่า 1 ใน 3 ของทั้งหมด สภาบนมีสิทธิ์ที่จะส่งตัวแทนลงสมัครได้ สำหรับผู้ที่ลงสมัครแบบอิสระจะต้องมีรายชื่อของประชาชนสนับสนุน ถึง 2,000,000 ชื่อ เพื่อที่จะได้มีสิทธิในการลงสมัคร เงื่อนไขเช่นนี้ทำให้รัสเซียถูกมองว่าเอื้อประโยชน์ต่อผู้สมัครบางราย ซึ่งมีอำนาจและบารมีสูง (Gilbert, 2012, Online)

2.2 ระบบถ่ายโอนคะแนนเสียงได้ (Single Transferable Vote)

ระบบนี้มีรายละเอียด คือ แต่ละเขตเลือกตั้งจะส่งรายชื่อของผู้สมัครของแต่ละเขตรวมกัน จากนั้นก็จัดให้มีบัตรเลือกตั้ง ซึ่งมีรายชื่อผู้สมัครเรียงตามตัวอักษร โดยกำกับแต่ละชื่อว่าเป็นผู้สมัครจากพรรคใด แต่ละพรรคก็จะใส่ชื่อผู้สมัครในจำนวนที่คิดว่าน่าจะได้รับเลือกตั้งส่วนใหญ่มักใส่ตามจำนวนที่นั่งของเขตเลือกตั้งนั้น ผู้ลงคะแนนก็จะเลือกผู้สมัครที่ตนสนับสนุนเรียงลำดับตามความพอใจ ซึ่งผลจากการนับคะแนนจะทำให้เกิดการกระจายที่นั่งไปยังผู้สมัคร

การนับคะแนน จะเป็นไปตามโควต้า โดยจำนวนคะแนนเสียงที่ลงทั้งหมดจะถูกแบ่งตามจำนวนที่นั่งสมาชิกสภาบวกหนึ่ง ตัวอย่างเช่น ในเขตเลือกตั้งที่มีผู้ลงคะแนนทั้งหมด

100,000 คน โควต้าก็จะเป็น 100,000 หารด้วย 5+1 หรือ 16,666 เมื่อการคัดเลือกตามความพอใจรอบแรกเริ่มต้น ผู้สมัครที่ได้คะแนนถึง 16,666 คนแรก จะได้รับเลือกเป็นคนที่หนึ่ง จากนั้นคะแนนของผู้สมัครที่ได้รับความนิยมน้อยที่สุด จะถูกถ่ายโอนมาให้ผู้สมัครที่ได้คะแนนนิยมเป็นคนที่สองรองลงมาจากคนแรกที่ได้รับเลือกไปแล้ว รวมถึงคะแนนส่วนเกินของผู้ที่ได้รับเลือกคนแรกที่เกิน 16,666 ก็จะถูกถ่ายโอนมาให้ผู้ได้รับความนิยมลำดับที่สอง และเริ่มนับคะแนนกันอีก จนกระทั่งคนที่สองได้คะแนนครบโควต้า 16,666 และได้รับเลือกเป็นคนที่สอง การนับคะแนนและถ่ายโอนคะแนนรอบใหม่ก็จะเริ่มขึ้นอีก เป็นเช่นนี้เรื่อยไปจนกว่าจะได้สมาชิกสภาครบ 5 ที่นั่ง (พัชรินทร์ อินนันชัย, หน้า 23–24)

ข้อได้เปรียบ

1. ให้ได้ผลลัพธ์ของคะแนนแบบสัดส่วนที่สูง อันเป็นสาเหตุให้คะแนนเสียงไม่สิ้นเปลืองมากจนเกินไป

2. การแข่งขันระหว่างผู้ลงสมัครในพรรคเดียวกัน ทำให้มีการคัดเลือกจากประวัติและจุดยืนของตัวผู้สมัครนั้น ๆ ว่าสอดคล้องกับวินัยของพรรคอย่างไร

ข้อเสียเปรียบ

1. การแข่งขันภายในพรรคอาจนำไปสู่ความแตกแยก และอาจทำให้สมาชิกไม่ต้องรับผิดชอบต่อท้องที่ซึ่งลงคะแนนเสียงใหม่

2. ไม่สามารถทำให้เกิดรัฐบาลที่บริหารโดยพรรคการเมืองเดียวที่เข้มแข็ง

พื้นที่ซึ่งใช้ระบบถ่ายโอนคะแนนเสียงกับการเลือกตั้ง ได้แก่ (Electoral Reform Society, n.d., Online)

1. การเลือกตั้งในทุกระดับของสาธารณรัฐไอร์แลนด์ ยกเว้นการเลือกตั้งประธานาธิบดีและการเลือกตั้งซ่อมซึ่งจะใช้วิธีการแบบทางเลือกแทน

2. การเลือกตั้งท้องถิ่นในสกอตแลนด์

3. การเลือกตั้งวุฒิสภาในออสเตรเลีย

4. การเลือกตั้งสภาท้องถิ่นของรัฐทัสมาเนีย ออสเตรเลีย

5. การเลือกตั้งวุฒิสภาของอินเดีย

6. การเลือกตั้งทุกระดับในมอลตา

7. การเลือกตั้งสภาท้องถิ่นหลายแห่งในนิวซีแลนด์

3. ระบบเสริมสมาชิก (Additional Member System)

ระบบเสริมสมาชิก (Additional Member System) ซึ่งเป็นระบบผสม (Mixed System) ระหว่างระบบเสียงข้างมาก กับระบบบัญชีรายชื่อ ซึ่งอาจเป็นได้ทั้งบัญชีรายชื่อแบบปิดหรือแบบเปิด อันหมายถึงการผสมกันระหว่างระบบเสียงส่วนใหญ่ กับระบบสัดส่วน ประเทศที่ใช้ระบบนี้ ได้แก่ เยอรมัน อิตาลี รัสเซีย (สภาดูมา) นิวซีแลนด์ สก็อตแลนด์ เวลส์ และ ไทย

ข้อได้เปรียบ

1. สามารถแก้ปัญหาเรื่องประสิทธิผลการเลือกตั้ง และการกระจายจำนวนที่นั่งในสภาตามสัดส่วนของผู้ออกเสียงลงคะแนนได้ในระดับหนึ่ง นั่นคือผู้แทนจากเขตเลือกตั้งได้คะแนนสูงสุดจะยังคงมีอยู่ ทำให้ไม่มีปัญหาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างผู้สมัครกับผู้เลือกตั้ง

2. อำนาจของผู้อุปถัมภ์พรรคที่เคยมีอย่างมากในระบบบัญชีรายชื่อลดน้อยลง

3. ผู้ลงคะแนนเสียงมีทางเลือกมากขึ้น คือ สามารถเลือกได้มากกว่า 1 พรรค จาก 2 ระบบการเลือกตั้ง ถึงแม้จะมีระบบสัดส่วนแต่ก็ยังทำให้เกิดโอกาสที่จะเกิดรัฐบาลเข้มแข็งที่บริหารโดยพรรคเดียว

ข้อเสียเปรียบ

1. ทำให้ผู้ลงคะแนนเสียงเกิดขึ้นความสับสน ว่าควรจะเลือกพรรคการเมืองใดที่จะได้เข้ามาบริหารประเทศอย่างแท้จริง

2. นำไปสู่การเกิดขึ้นของ 2 กลุ่ม ที่มีสภาพเหลื่อมล้ำกัน กลุ่มแรกขาดความมั่นคงเพราะต้องแข่งขันหาเสียง ในขณะที่กลุ่มที่ 2 มีความมั่งคงมากกว่า ไม่ต้องดิ้นรนเพื่อหาเสียง นอกจากนี้ ยังมีเกียรติมากกว่า และมีสิทธิได้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีเท่ากับกลุ่มแรก

3. ทำให้ผู้ลงสมัครในระบบเสียงส่วนใหญ่ต้องรับภาระหนักขึ้น เพราะเขตพื้นที่ในการหาเสียงกว้างกว่าเดิม

4. มีการรวมศูนย์อำนาจที่พรรค เพราะผู้บริหารสามารถตัดสินใจได้ว่าใครจะอยู่ในระบบใด

ประเทศกรณีศึกษา ได้แก่

ไทย

ในอดีตไทยใช้ระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเสียงส่วนใหญ่ หรือแบ่งเขตมาตลอด อย่างไรก็ตาม ไทยได้ประสบปัญหาความมั่นคงทางการเมือง ในระยะเวลาหลายสิบปีที่ผ่านมา นับตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อปี 1932 นอกจากการเข้าแทรกแซงของกองทัพที่มีอยู่อย่างสม่ำเสมอแล้ว ไทยยังประสบปัญหาของการทุจริตของนักการเมือง โดยเฉพาะพรรคการขนาดใหญ่ที่ร่วมกันจัดตั้งรัฐบาล เช่นเดียวกับการซื้อสิทธิ์ขายเสียงของนักการเมือง

ที่มักได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มทุน อันส่งผลให้รัฐสภาขาดสมาชิกจากกลุ่มทางสังคมอันหลากหลาย ดังเช่นรัฐบาลที่จัดตั้งโดยพรรคชาติไทย และพรรคการเมืองอื่น เมื่อปี 1988 ที่มีปัญหาเกี่ยวกับการฉ้อราษฎร์บังหลวง อันกลายเป็นข้ออ้างสำหรับกองทัพให้ทำรัฐประหาร ในปี 1991 เมื่อมีการร่างรัฐธรรมนูญฉบับปี 1997 จึงได้กำหนดให้มีการเลือกแบบเสริมสมาชิก นั่นคือ แบบแบ่งเขต และแบบสัดส่วนผสมกัน ส่วนการเลือกตั้งวุฒิสภานั้นมาจากการเลือกตั้งทั้งหมด

อย่างไรก็ตามรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าว ก็ถูกมองว่าเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดบทบาทอันโดดเด่นของอดีตนักธุรกิจ คือ พันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร ซึ่งได้จัดตั้งพรรคการเมืองไทยรักไทย ในปี 1998 อันเป็นพรรคการเมืองพรรคแรกที่จัดตั้งภายหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ฉบับปี 1997 พรรคไทยรักไทยได้รับเลือกตั้งเป็นรัฐบาลในปี 2001 โดยได้จำนวนสมาชิกผู้แทนราษฎร 248 คน โดยเป็นระบบแบ่งเขต 200 คน ระบบบัญชีรายชื่อ 248 คน (วิกิพีเดีย: สารานุกรมเสรี, 2556, สื่อออนไลน์) ต่อมาในการเลือกตั้งทั่วไป เมื่อปี 2548 พรรคไทยรักไทย สามารถชนะการเลือกตั้ง จากการมีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ถึง 375 คน จนจัดตั้งรัฐบาลเพียงพรรคเดียวได้ (วิกิพีเดีย: สารานุกรมเสรี, 2558, สื่อออนไลน์) อันสะท้อนให้เห็นว่าระบบเช่นนี้ ได้ก่อให้เกิดความเข้มแข็ง มากกว่าความหลากหลายของพรรคการเมือง ในรัฐธรรมนูญของปี 2007 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญที่เกิดขึ้นหลังการทำรัฐประหารเมื่อปี 2006 ก็ยังคงระบบเสริมสมาชิกไว้ ซึ่งก็ได้ส่งผลให้พรรคที่สนับสนุนโดยทักษิณ คือ พรรคพลังประชาชน ชนะการเลือกตั้ง เมื่อปี 2007 เช่นเดียวกับการเลือกตั้ง ในปี 2011 พรรคที่สนับสนุนโดยทักษิณอีกเช่นกัน คือ พรรคเพื่อไทย ก็ได้รับคะแนนเสียงจนได้จัดตั้งรัฐบาล เมื่อเกิดรัฐประหารในปี 2014 กลุ่มที่ทำการรัฐประหาร คือ คณะรักษาความสงบแห่งชาติ ก็ได้จัดให้มีการร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ เป็นครั้งที่ 2 ซึ่งมีการคาดการณ์ว่าจะกำหนดระบบการเลือกตั้งแบบใหม่มาใช้ เพื่อสกัดกั้นไม่ให้พรรคการเมืองขนาดใหญ่มีอำนาจขึ้นมาอีก (ไทยโพสต์, 2558, สื่อออนไลน์)

การเลือกตั้งแบบพิเศษ

ประเทศที่มีการปกครองแบบเผด็จการ มักมีรูปแบบการเลือกตั้งที่ถูกสร้างขึ้นมาแบบพิเศษ ไม่เหมือนกับประเทศใดในโลก อันจะทำให้การเลือกตั้งกลายเป็นระบบที่ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อสร้างความชอบธรรม และความเข้มแข็งให้กับรัฐบาล เช่นสามารถอ้างกับต่างประเทศได้ว่ามีระบอบประชาธิปไตยเป็นของตัวเอง เพราะอย่างน้อยประชาชนก็มีช่องทางในการเลือกตัวแทนของตนอยู่บ้าง ดังตัวอย่างเช่น

จีน

จีนมีรูปแบบการเลือกตั้งในระดับท้องถิ่นที่เล็กที่สุด คือ หมู่บ้าน การที่จีนมีระบบการเมืองแบบพรรคเดียว ซึ่งมีอำนาจครอบงำสภาประชาชนในทุกระดับ ย่อมไม่สามารถทำให้จีนเป็นประชาธิปไตยตามรูปแบบตะวันตกได้ แต่รัฐบาลยังให้เสรีภาพแก่ประชาชนในการปกครองตัวเองด้านท้องถิ่น โดยเฉพาะหมู่บ้าน อันเป็นผลมาจากนโยบายการเปิดประเทศสู่ตลาดเสรีโดยเติ้ง เสี่ยวผิง การเลือกตั้งในระดับหมู่บ้านของจีนเริ่มต้นเมื่อปี 1978 และได้ถูกนำมาทดลองปฏิบัติกับหมู่บ้านในส่วนต่าง ๆ ของจีนเรื่อยมา ในปี 1998 สภาประชาชนแห่งชาติได้ออกกฎหมายให้หมู่บ้านจำนวน 930,000 แห่ง ทั่วประเทศ มีการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการ โดยมีผู้ลงสมัครมาจากสมาชิกในหมู่บ้านเอง แม้ว่าพรรคจะพยายามชี้นำประชาชน ในการเลือกผู้ลงสมัคร แต่มีหลายครั้งที่ประชาชนลงคะแนนเสียงให้กับผู้สมัครคนอื่น

อย่างไรก็ตาม ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้าน ไม่สามารถบั่นทอนอำนาจของพรรคคอมมิวนิสต์ ได้นัก เพราะพรรคยังคงควบคุมแหล่งทรัพยากร ในขณะที่คณะกรรมการเพียงแต่จัดวางนโยบายและดูแล นอกจากนี้ คณะกรรมการหมู่บ้านยังช่วยแบ่งเบาความรับผิดชอบและควบคุมประชาชนแทนพรรคได้อย่างเต็มที่ และถูกต้อง ชอบธรรม เพราะมาจากการเลือกตั้งอย่างแท้จริง ที่สำคัญพรรคคอมมิวนิสต์ยังได้พยายามเข้ามาควบคุมคณะกรรมการหมู่บ้านโดยการโน้มน้าวให้คนเหล่านั้น สมัครเป็นสมาชิกของพรรคในภายหลัง ในปัจจุบันร้อยละ 66 ของคณะกรรมการหมู่บ้าน และร้อยละ 78 ของผู้ใหญ่บ้านทั้งหมดเป็นสมาชิกของพรรคคอมมิวนิสต์ อย่างไรก็ตาม การเลือกตั้งของหมู่บ้าน ถือได้ว่าเป็นสัญลักษณ์ของการเปลี่ยนผ่านอย่างช้า ๆ ของจีน จากระดับรากหญ้าไปสู่ระดับเบื้องบน (Almond et al., 2010, pp. 424–426)

จากการเปรียบเทียบประเทศกรณีศึกษา สามารถสรุปโดยสังเขปดังต่อไปนี้

1. ประเทศกรณีศึกษาที่เป็นประชาธิปไตย จะใช้การเลือกตั้งเพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ส่วนประเทศที่เป็นเผด็จการมักใช้การเลือกตั้งเพื่ออ้างความชอบธรรมให้กับตัวของรัฐบาล

2. ประเทศประชาธิปไตย มีความพยายามในการนำระบบต่าง ๆ มาใช้หรือปรับปรุงเปลี่ยนแปลง เพื่อรับประกันว่าจะนำไปสู่ความยุติธรรมแก่ประชาชนในทุกภาคส่วนมากที่สุด ส่วนประเทศเผด็จการ มักเปลี่ยนแปลงระบบเพื่อให้รัฐบาลมีความมั่นคงอยู่นาน

3. การเปิดให้ประชาชนสามารถเลือกผู้นำสูงสุดโดยตรง อาจไม่สามารถบอกความเป็นประชาธิปไตยได้เสมอไป อย่างเช่น สหรัฐฯ ซึ่งประธานาธิบดีไม่ได้มาจากการเลือกตั้งโดยตรง แต่เป็นประชาธิปไตยมากกว่ารัสเซีย ซึ่งมีการเลือกตั้งประธานาธิบดีโดยตรง

4. จำนวนผู้มาใช้สิทธิในการเลือกตั้ง ไม่ได้เป็นตัวบ่งบอกประชาธิปไตยเสมอไป อย่างเช่นสหรัฐฯ ซึ่งมีสถิติผู้มาลงคะแนนเสียงเลือกตั้งในระดับต่าง ๆ โดยเฉพาะประธานาธิบดีในเกณฑ์ต่ำ แต่ประชาชนมีเสรีภาพในการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองด้านอื่นอย่างมาก ในขณะที่รัสเซียมีสถิติจำนวนผู้มาลงคะแนนเสียงสูงกว่า แต่ประชาชนมีเสรีภาพในการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองต่ำกว่า

5. รูปแบบการเลือกตั้ง ไม่ว่าแบบเสียงส่วนใหญ่ ระบบเลือกตั้ง 2 รอบ ระบบทางเลือก ระบบสัดส่วน ระบบเสริมสมาชิก ฯลฯ ล้วนแต่มีข้อได้เปรียบและข้อเสียเปรียบที่แตกต่างกัน จนไม่มีการชี้ชัดได้ว่าแบบไหนดีที่สุด แม้แต่ระบบเสียงส่วนใหญ่ซึ่งใช้กันมากที่สุด อันเป็นผลให้ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกใช้ระบบเหล่านั้นกระจัดกระจายกันไปตามบริบททางการเมืองของตนเอง

สรุป

การเลือกตั้งเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการเมือง เพราะจะเป็นกระบวนการสำหรับประชาชนในการเลือกตัวแทนเข้าไปเป็นรัฐบาลบริหารประเทศ แต่การจะสะท้อนความเป็นประชาธิปไตยได้นั้น การเลือกตั้งต้องโปร่งใสและบริสุทธ์ แม้ว่าตัวแทนอาจไม่ได้ตอบสนองความต้องการของผู้เลือกในบางครั้ง การเลือกตั้งยังมีความสำคัญ คือ 1. เป็นตัวจัดตั้งรัฐบาล 2. เป็นสิ่งยืนยันถึงเจตจำนงของประชาชนอย่างแท้จริงในระบอบประชาธิปไตย 3. เป็นสิ่งสร้างความชอบธรรมให้กับรัฐ 4. เป็นสิ่งกำหนดบทบาทและรูปแบบของพรรคการเมืองและนักการเมือง 5. เป็นหนทางหนึ่งสำหรับประชาชนในการมีส่วนร่วมทางการเมือง ระบบการเลือกตั้งแบ่งเป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ คือ 1. ระบบเสียงข้างมาก 2. ระบบสัดส่วน และ 3.ระบบเสริมสมาชิก

1. ระบบเสียงข้างมาก ยังแบ่งย่อยเป็น 1 .1 ระบบเสียงส่วนใหญ่ หมายถึง ระบบที่ผู้ได้คะแนนสูงสุดในเขตเลือกตั้ง ถือว่าเป็นผู้ได้รับการเลือกตั้ง ซึ่งมีข้อได้เปรียบ เช่น มีการชี้ชัดถึงผู้ชนะ แต่มีข้อเสีย คือ ทำให้คะแนนของผู้แพ้เสียเปล่า โดยมีตัวอย่าง คือ สหรัฐอเมริกา ซึ่งมีการเลือกตั้งในทุกระดับ และโดยละเอียด โดยเฉพาะการเลือกตั้งประธานาธิบดี ซึ่งมีทั้งในระดับการเลือกตัวแทนของพรรค และระดับทั่วไป 1.2 ระบบเลือกตั้ง 2 รอบ ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับระบบเสียงส่วนใหญ่ แต่ถ้าผู้ชนะไม่ได้คะแนนเสียงเป็นส่วนใหญ่ ก็จะให้มีการเลือกตั้งอีกครั้ง ระหว่างผู้ได้คะแนนเสียงสูงสุด 2 คน ซึ่งมีข้อได้เปรียบ เช่น ทำให้คะแนนเสียงผู้แพ้ไม่เสียเปล่า แต่ก็มีข้อเสียเปรียบ เช่น อาจทำให้ผู้สมัครยอมเสียหลักการณ์ เพื่อให้ได้คะแนนเสียงมากขึ้นในรอบที่ 2 ดังประเทศกรณีศึกษา เช่นฝรั่งเศส ซึ่งใช้ระบบเช่นนี้ในการเลือกตั้งทุกระดับ หรือแม้แต่ระดับการเลือกตั้งประธานาธิบดี ซึ่งใช้การเลือกตั้ง 2 ระดับ คือ ระดับตัวแทนของพรรค และระดับทั่วไป

สำหรับระบบทางเลือก หมายถึง ผู้สมัครเพียงคนเดียวได้รับการเลือกตั้ง ผู้ออกเสียงลงคะแนนจะเรียงลำดับความพอใจที่มีต่อผู้สมัครก่อน และมีการเปลี่ยนตัวผู้ลงสมัครไปได้เรื่อย ๆ ถ้าได้คะแนนเสียงไม่ถึงร้อยละ 50 อันมีข้อได้เปรียบ เช่น ไม่มีการสมยอมกันระหว่างผู้สมัครเหมือนกับการเลือกตั้ง 2 รอบ และมีข้อเสียเปรียบ เช่น ไม่เอื้อต่อพรรคการเมืองขนาดเล็ก

2. ระบบสัดส่วน แบ่งออกเป็น 2.1 ระบบบัญชีรายชื่อ (Party List) ให้ทุกพรรคมีโอกาสได้ที่นั่งในสภาตามสัดส่วนคะแนนเสียง และผู้สมัครจะมาในรูปแบบของบัญชีรายชื่อที่พรรคการเมืองส่งมาเป็นชุด ข้อได้เปรียบ เช่น พรรคขนาดเล็กมีช่องทางในการเข้าถึงคนจำนวนมากของประเทศ ข้อเสียเปรียบ ได้แก่ การมีส่วนร่วมของพรรคเล็ก ๆ อาจนำไปสู่ความไร้เสถียรภาพของรัฐบาล ประเทศกรณีศึกษา ได้แก่ รัสเซีย ซึ่งหันมาใช้ระบบบัญชีรายชื่อเพียงอย่างเดียว อันทำให้พรรคของรัฐบาลชนะการเลือก แต่สำหรับการเลือกตั้งประธานาธิบดีนั้นรัสเซียใช้วิธีการเลือกตั้ง 2 ครั้ง 2.2 ระบบถ่ายโอนคะแนน นั่นคือ แต่ละเขตเลือกตั้งส่งรายชื่อของผู้สมัครของแต่ละเขตรวมกัน และจัดให้มีบัตรเลือกตั้ง ซึ่งมีรายชื่อผู้สมัครเรียงตามตัวอักษรกับระบุพรรค แต่ละพรรคใส่ชื่อผู้สมัครในจำนวนที่คิดว่าน่าจะได้รับเลือกตั้ง ผู้ลงคะแนนก็จะเลือกผู้สมัครที่ตนสนับสนุน เรียงลำดับตามความพอใจ การเลือกตั้งเช่นนี้มีข้อได้เปรียบ คือ ไม่สิ้นเปลืองคะแนนเสียงมากเกินไป แต่มีข้อเสียเปรียบ คือ อาจก่อให้เกิดความแตกแยกมากจนเกินไป ระบบการเลือกตั้งเช่นนี้ มีกระจายในประเทศต่าง ๆ เช่น สกอตแลนด์ มอลต้า อินเดีย ฯลฯ

3. ระบบเสริมสมาชิก คือ การผสมกันระหว่างระบบเสียงส่วนใหญ่ กับระบบสัดส่วน ระบบการเลือกตั้งนี้มีข้อได้เปรียบ ได้แก่ ผู้แทนจากเขตเลือกตั้งได้คะแนนสูงสุดจะยังคงมีอยู่ ทำให้ไม่มีปัญหาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างผู้สมัครกับผู้เลือกตั้ง และข้อเสียเปรียบ ได้แก่ นำไปสู่การเกิดขึ้นของ 2 กลุ่ม ที่มีสภาพเหลื่อมล้ำกันและไม่ยุติธรรม ประเทศกรณีศึกษา ได้แก่ ไทย ซึ่งนำมาใช้จากรัฐธรรมนูญปี 2540 เพื่อทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีความหลากหลายมากขึ้น แต่ได้พรรคการเมืองที่เข้มแข็งกว่าเดิม

สำหรับรูปแบบการเลือกตั้งแบบพิเศษ ได้แก่ การเลือกตั้งในประเทศเผด็จการ อย่างเช่น จีน ซึ่งมีเฉพาะในระดับหมู่บ้าน ซึ่งจีนอ้างว่าจะช่วยพัฒนาทางด้านประชาธิปไตยจากระดับล่างสู่ระดับบน

คำถามสำหรับการอภิปราย

1. ท่านคิดว่าการเลือกตั้งเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับประเทศต่าง ๆ เสมอไปหรือไม่ เพราะอะไร
2. การเลือกตั้งสามารถบ่งบอกความเป็นประชาธิปไตยได้เสมอไปหรือไม่ เพราะเหตุใด
3. ท่านคิดว่าระบบการเลือกตั้งระบบใดที่ดีที่สุด เพราะเหตุใด

4. ประเทศที่ท่านอาศัยอยู่ใช้ระบบการเลือกแบบใด ระบบการเลือกตั้งนี้เหมาะสมกับสภาพทางการเมืองและสังคมของประเทศท่านหรือไม่ เพราะอะไร

5. ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับมุมมองที่ว่า การเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อนำไปสู่การเน้นอำนาจที่ศูนย์กลางของพรรคการเมือง เพราะเหตุใด

6. การเลือกตั้งประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา ควรจะเป็นอย่างปัจจุบันหรือว่ามาจากการเลือกตั้งโดยตรง เพราะเหตุใด

7. ในอนาคตการเลือกตั้งระบบหมู่บ้านของจีน จะนำไปสู่การเลือกตั้งในระดับที่สูงกว่านี้หรือไม่ เพราะเหตุใด

บรรณานุกรม

บี้ คสช.เปิดช่องเสี้ยม ปชช. (31 สิงหาคม 2558). **ไทยโพสต์.** สืบค้นเมื่อ 31 สิงหาคม 2558, จาก http://www.thaipost.net/

พัชรินทร์ อินนันชัย. (2555). **ความคิดเห็นของประชาชนในเขตเลือกตั้งที่ 1 จังหวัดชลบุรีต่อการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ**. วิทยานิพนธ์ รป.ม., มหาวิทยาลัยบูรพา, ชลบุรี.

วิกิพีเดีย:สารานุกรมเสรี. (21 เมษายน, 2556). **การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไทยเป็นการทั่วไป พ.ศ. 2544.** สืบค้นเมื่อ 31 สิงหาคม 2558, จาก https://th.wikipedia.org/wikiA8._2544.

วิกิพีเดีย:สารานุกรมเสรี. (2558). **การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไทยเป็นการทั่วไป พ.ศ. 2548.** สืบค้นเมื่อ 12 กรกฎาคม 2558, จาก https://th.wikipedia.org/wiki/A8._2548

ACE. (n.d.). **Electoral System: Australia :Alternative System.** Retrieved June 25, 2015 from http://aceproject.org/ace-en/topics/es/esy/esy_au

Almond, G. A., Powell, G., Bingham, Jr., Dalton, R. J., and Strom , K. (2010). **Comparative Politics Today.** USA: Longman.

Bibby, J. F. and F.Schaffner, B. (2008). **Politics, Parties and Elections in America.** Thomson Wadsworth.

CNN. (May 6, 2002). **Chirac landslide against Le Pen.** Retrieved May 22, 2015, from http://edition.cnn.com/2002/WORLD/europe/05/05/france.win/

Electoral Reform Society. (n.d.). **Single Transferable Vote System.** Retrieved May 22, 2015, from http://www.electoral-reform.org.uk/single-transferable-vote

Gilbert, Dave. (2012). **Q&A: Russian presidential election explained.** Retrieved May 22, 2015, from http://edition.cnn.com/2012/03/02/world/europe/russia-elec-qa/

The Economist.(December 3 ,2007). Russia's election:How it was rigged.Retrieved from http://www.economist.com/node/10238268

Heywood, A. (2007). **Politics.** New York: Palgrave Macmillan.

Hogwood, P., and Roberts, G. K. (2003**). European Politics Today.** UK: Manchester University Press.

Patterson, T. E. (2008). **The American Democracy.** USA :Mcgraw Hill.

Wikipedia. (2000). **United States presidential election, 2000.** Retrieved September 21, 2015, from https://en.wikipedia.org/wiki/United_States_presidential_election,_2000

บทที่ 14

พรรคการเมือง (Political Party)

พรรคการเมืองมีความสำคัญอย่างมากต่อวิชาการเมืองการปกครองเปรียบเทียบเพราะพรรคการเมืองหมายถึง องค์กรทางการเมืองซึ่งมุ่งมีอิทธิพลต่อนโยบายของรัฐหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือการยึดครองอำนาจรัฐโดยการส่งตัวแทนผ่านการเลือกตั้ง หรือกระบวนการอื่น ๆ เพื่อเข้ามาในรัฐสภา และดำรงตำแหน่งต่าง ๆ ของรัฐบาล พรรคการเมืองต้องตั้งอยู่ในหลักการหรืออุดมการณ์บางประการ และยังพร้อมจะรวมกลุ่มระหว่างพรรคการเมืองด้วยกันเพื่อผลประโยชน์อันหลากหลาย ดังเช่นการตั้งกลุ่มพันธมิตรทางการเมือง หรือการร่วมกันจัดตั้งรัฐบาล (Hogwood and Roberts, 2003, pp.85–86)

ความสำคัญของพรรคการเมือง

พรรคการเมืองมีความสำคัญดังต่อไปนี้ (Bibby and Schaffner, 2008, pp. 5–13)

1. พรรคการเมืองเปรียบได้กับจุดเชื่อมต่อระหว่างชนชั้นปกครองหรือปัญญาชนกับประชาชน โดยเฉพาะเรื่องอุดมการณ์ การรวมตัวของบุคคลที่มีวัตถุประสงค์และอุดมการณ์อย่างเดียวกันจะทำให้เกิดความสะดวกสำหรับประชาชน ในการเลือกคนเหล่านั้นเข้ามาเป็นตัวแทน

2. ประชาชนสามารถสร้างแรงกดดันผ่านพรรคการเมือง ในการให้รัฐเอาปัญหาทางสังคม รวมไปถึงอุดมการณ์ มาแปรเปลี่ยนเป็นนโยบายและการปฏิบัติ เพื่อประโยชน์ของประเทศ

3. พรรคการเมืองเป็นฐานให้ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในการบริหารประเทศ เช่น การเข้าไปเป็นสมาชิกของพรรคการเมือง ที่มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายของพรรค รวมไปถึงการดำรงตำแหน่งบริหาร เมื่อพรรคนั้นได้จัดตั้งหรือเข้าร่วมรัฐบาล

4. พรรคการเมือง หากมีความหลากหลาย ก็จะทำให้รัฐนั้นมีระบบประชาธิปไตยเสรีนิยมสูง เพราะเป็นได้ยากที่จะมีผู้นำคนใดสามารถผูกขาดอำนาจได้ตลอดเวลา เพราะมีโอกาสที่พรรคการเมืองจะแบ่งขั้วในการแข่งขันกันแย่งชิงอำนาจรัฐ

5. หากพรรคการเมืองใดมีอำนาจในรัฐบาล แต่ไม่สามารถบริหารประเทศหรือมีการปฏิบัติหน้าที่บกพร่อง ประชาชนก็สามารถลงโทษพรรคการเมืองนั้น โดยการโจมตีวิพากษ์วิจารณ์ รวมไปถึงการไม่ลงคะแนนเสียงให้

พรรคการเมืองกับอุดมการณ์

พรรคการเมืองในประเทศต่าง ๆ มักมีอุดมการณ์ไว้ยึดถือ ไม่ว่าจะเอียงไปด้านซ้ายหรือด้านขวา เพราะอุดมการณ์เปรียบได้ดังเข็มทิศ หรือตัวชี้นำสำหรับการดำเนินงานและนโยบายของพรรค ที่สำคัญอุดมการณ์ยังสามารถช่วยพรรคดึงดูดคะแนนเสียงของประชาชนซึ่งมีความชอบต่ออุดมการณ์ในลักษณะคล้ายคลึงกัน นอกจากนี้ อุดมการณ์ยังเป็นสิ่งที่บ่งบอกอัตลักษณ์ของพรรคการเมืองนั้น ๆ ว่ามีการยึดถือแนวคิดใดเป็นหลัก จึงมีพรรคเป็นจำนวนมากที่นำเอาอุดมการณ์นั้น เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของชื่อพรรคตัวเอง ดังเช่น พรรคการเมืองของอังกฤษ คือพรรคเลเบอร์ โดยคำว่าเลเบอร์ (Labor) หมายถึง แรงงานอันสะท้อนถึงการยึดถืออุดมการณ์ทางสังคมนิยม และเน้นฐานเสียงที่ชนชั้นล่าง อย่างไรก็ตามพรรคส่วนใหญ่มักจะมีอุดมการณ์มากกว่า 1 อย่างขึ้นไปซึ่งอุดมการณ์แต่และอย่างต้องไม่ขัดแย้งกันเองมากจนเกินไป ดังเช่น พรรคเดโมแครต ของสหรัฐฯ มีอุดมการณ์เสรีนิยมและก้าวหน้านิยม ส่วนยูไนเต็ดรัสเซีย (United Russia) มีอุดมการณ์ชาตินิยมและอนุรักษ์นิยม (Almond, et.al., 2010, pp. 384–385)

ความไม่ชัดเจนของการเอียงซ้ายและเอียงขวา

อย่างไรก็ตามพรรคทั้งเอียงซ้ายและขวา ก็สามารถหันมาใช้แนวคิดที่อยู่ในขั้วตรงข้ามได้ อย่างเช่น พรรคเอียงซ้ายก็อาจจะใช้ทั้งเน้นความเป็นสากล ผสมกับแนวคิดชาตินิยม อย่างเช่น พรรคของนายซาเวช ที่เน้นความสามัคคีของประเทศโลกที่ 3 และเน้นต่อต้านจักรวรรดินิยมอเมริกา พรรคค่อนกลาง และพรรคแบบสุดโต่งในปัจจุบัน พรรคการเมืองทั้งหลายโดยเฉพาะในตะวันตกมักเป็น **พรรคค่อนกลาง (Moderate)** คือ ไม่ยึดมั่นในอุดมการณ์ใดมากจนเกินไป และใช้นโยบายครอบคลุมทุกด้าน เพื่อดึงดูดคะแนนเสียงจากมวลชน ซึ่งมีลักษณะหลากหลายทางความคิดและรสนิยม พรรคการเมืองเหล่านั้นยังได้รับอิทธิพลสำคัญ คือ ผู้นำของพรรคซึ่งต้องการสร้างภาพพจน์ของผู้นำในยุคโลกาภิวัฒน์ ที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสโลก หรือหลีกเลี่ยงการถูกตีตราว่าเป็นพวกหัวเก่าที่ยึดมั่นในสิ่งเดิม ๆ ที่สำคัญการไม่ยึดมั่นในอุดมการณ์ใดยังช่วยนโยบายและการบริหารประเทศมีทางเลือก และมีประสิทธิภาพมากขึ้น หากพรรคการเมืองนั้นได้เป็นรัฐบาล (Heywood, 2007, p. 275)

ตัวอย่างได้แก่ พรรคคอนเซอร์เวทีฟที่จัดอยู่ในกลุ่มเอียงขวา มีการประนีประนอมในเรื่องผู้อพยพและสิทธิของพวกรักร่วมเพศมากขึ้น หรือพรรคเอียงซ้ายที่ได้เป็นรัฐบาลมักคำนึงถึงผลประโยชน์ของประเทศมากขึ้น จึงพร้อมจะทำสงครามได้ไม่ต่างพรรคเอียงขวา อย่างเช่นกรณีนาย ฟร็องซัว ออล็องด์ ประธานาธิบดีของฝรั่งเศส ที่มาจากพรรคสังคมนิยม ได้อนุมัติให้ทหารฝรั่งเศส เข้าปฏิบัติการทางทหารในประเทศมาลี เมื่อต้นปี 2013 นอกจากนี้พรรคเอียงซ้าย

ในหลายประเทศ ยังเน้นนโยบายเศรษฐกิจให้ตอบรับกับเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมใหม่ อันเนื่องมาจากแรงกดดันของเศรษฐกิจแบบโลกาภิวัฒน์ ดังเช่นพรรคสังคมนิยมของฝรั่งเศสตั้งแต่ทศวรรษที่ 80 รวมไปถึงพรรคเลเบอร์ของอังกฤษ ซึ่งเคยเอียงซ้ายมาก่อนก็หันมายึดนโยบายแบบนางมาร์กาเร็ต แทชเชอร์ ซึ่งเน้นเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมใหม่ (Hall, 2003, Online)

พรรคซ้ายจัดและขวาจัด

ในทางกลับกัน ก็จะมีพรรคการเมืองจำนวนหนึ่งชูอุดมการณ์ที่สุดโต่งไปด้านใดด้านหนึ่ง ดังเช่น พรรคซ้ายจัด (Far-Left) และพรรคขวาจัด (Far-Right) อันเป็นพรรคการเมืองที่เน้นอุดมการณ์ในปีกของตนอย่างไม่ประนีประนอม ลักษณะเช่นนี้เกิดจากความเชื่อของพรรคต่ออุดมการณ์บางประการ ว่าหากปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดจะทำให้สังคมมีความเจริญรุ่งเรือง พรรคเช่นนี้มักมองสังคมที่ตนอาศัยอยู่กำลังเสื่อมทราม ดังนั้นเมื่อมีอำนาจจึงใช้วิธี การแบบรุนแรง และเผด็จการ เพื่อเปลี่ยนแปลงสังคมแบบถอนรากถอนโคน (Radical) ผสมกับลัทธิชาตินิยม พรรคเหล่านี้จะมีลักษณะที่คล้ายคลึงกับพวกขวาปีกอื่น เช่น การต่อต้านชาวต่างชาติโดยเฉพาะตะวันตก (Xenophobic) เหยียดเชื้อชาติ ต่อต้านพวกต่างศาสนาและพวกรักร่วมเพศ แต่พรรคที่ยึดอุดมการณ์แบบจัด มักนิยมความรุนแรง เช่น กำจัดคนเหล่านั้นไปจากโลก เช่นการสังหารหมู่ (Holocaust) (Wikipedia, 2015, Online)

ตัวอย่างของพรรคขวาจัด ได้แก่ พรรคนาซีของฮิตเลอร์ ที่เห็นว่าสาธารณรัฐไวมาร์ (ช่วงปี 1918-1933) มีความเสื่อมทรามและอ่อนแอ อันทำให้พรรคมีนโยบายสำคัญ คือ สังหารชนกลุ่มน้อย เช่น พวกรักร่วมเพศ พวกยิปซี และที่สำคัญคือชาวยิว เพราะถือว่าเป็นต้นเหตุของปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมของเยอรมัน สำหรับพรรรคการเมืองที่อิงกับศาสนาก็จัดว่าเป็นพวกขวาจัด อันได้แก่ พรรคฮิซบุลลอฮ์ (Hezbollah) ของเลบานอน ที่ยึดมั่นหลักคำสอนของอิสลามแบบสุดขั้ว เช่นเดียวกับกลุ่มตอลิบันในอัฟกานิสถาน พรรค ๆ นี้มีการเชื่อมโยงกับกลุ่มการก่อร้ายในประเทศต่าง ๆ เช่น ซีเรีย และอิหร่าน เพื่อต่อต้านอิสราเอลและตะวันตก

ส่วนตัวอย่างของพรรคซ้ายจัด ได้แก่ พรรคคอมมิวนิสต์โซเวียต ภายใต้การนำของเลนินและสตาลิน พรรคคอมมิวนิสต์จีน ภายใต้การนำของเหมา และตัวอย่างในยุคร่วมสมัย ได้แก่ คอมมิวนิสต์แบบกัมพูชา หรือที่รู้จักกันดี คือ กลุ่มเขมรแดง (Khmer Rouge) ที่นำโดยพอล พต ซึ่งสามารถยึดอำนาจกัมพูชาในช่วงปี 1975-1979 ได้ยึดลัทธิเหมาแบบสุดโต่ง เช่นผลักดันให้ชาวกัมพูชาออกจากเมืองไปรวมกันเป็นชุมชน เพื่อทำกสิกรรมรวม แต่ล้มเหลว เช่นเดียวกับมีค่ายกักกันไว้ทรมาน และเข่นฆ่าอดีตข้าราชการ หรือบุคคลที่ทางพรรคถือว่าเป็นศัตรูหรือสายลับของต่างชาติ ทั้ง 2 อย่างนี้ ส่งผลให้ชาวกัมพูชากว่า 2 ล้านคน ต้องเสียชีวิต

สำหรับพรรคขวาจัดและซ้ายจัด ในประเทศเสรีประชาธิปไตย มักมีขนาดเล็กที่ได้รับคะแนนเสียงไม่มากนัก พรรคเหล่านี้มักถูกมองว่าเป็นนักฉวยโอกาส (opportunist) คือ อาศัยกระแสความรู้สึกของประชาชนที่เกิดขึ้นตามสถานการณ์ปัจจุบัน เช่น ปัญหาทางเศรษฐกิจ เพื่อดึงคะแนนเสียงเข้าตนเอง เช่นพรรคขวาจัดในยุโรป ก็ใช้วิธีเหมือนกับพรรคนาซีในอดีต ในการปลุกระดมให้มวลชนต่อต้าน และผลักดันผู้อพยพ หรือคนงานต่างชาติที่มีสีผิวแตกต่างจากชาวยุโรป หรือนับถือศาสนาอื่นที่ไม่ใช่ศาสนาคริสต์โดยเฉพาะผู้นับถือศาสนาอิสลาม ให้ออกจากประเทศ (The Week,2015,Online) ตัวอย่างได้แก่ พรรคเนชันนัลฟรอนท์ (National Front) ของฝรั่งเศส พรรคชาตินิยมอังกฤษ (British National Party) ของอังกฤษ หรือในออสเตรเลียมีพรรควันเนชั่น (One Nation) พรรคโกล์เดนดอว์น (Golden Dawn) ของกรีซ

นอกจากนี้พรรคการเมืองบางประเภทเน้นความคิดที่รุนแรง และเป็นอันตรายต่อสังคม จนรัฐบาลต้องสั่งยุบพรรคในที่สุด เช่น พรรคนีโอนาซี (Neo-Nazi) ตามประเทศต่าง ๆ อย่างพรรคเนชันนัลเดโมเครติก (National Democratic Party) ของออสเตรีย (ถูกยุบในปี 1988) อย่างไรก็ตามหากสถานการณ์หลายอย่างเอื้ออำนวย พรรคการเมืองแบบซ้ายหรือขวาจัด ก็สามารถขึ้นมาจัดตั้งรัฐบาลได้ ดังเช่น พรรคนาซีของฮิตเลอร์ซึ่งเคยเป็นพรรคเล็ก แต่อาศัยประโยชน์จากลัทธิชาตินิยมของคนเยอรมัน ทำให้ได้คะแนนเสียงจนกลายเป็นพรรคร่วมจัดตั้งรัฐบาล และมีอำนาจอย่างเด็ดขาดในที่สุด หรือในปัจจุบันพรรคซ้ายจัด ดังเช่น พรรคไซรีซา ของกรีซ ซึ่งประกาศตนว่าเป็นพวกซ้ายจัด มีนโยบายต่อต้านการรัดเข็มขัดท่ามกลางแรงกดดันจากประเทศในกลุ่มที่ใช้เงินยูโรต่อกรีซ จนพรรคไซรีซา สามารถจัดตั้งรัฐบาลในปี 2015 กระนั้น การที่พรรคไซรีซาร่วมกับพรรคการเมืองอื่น ที่มีอุดมการณ์อื่นจัดตั้งรัฐบาลก็ได้ส่งผลกระทบต่อนโยบายที่ทางพรรคเคยสัญญาไว้ (The Guardian, 2015, Online)

ระบบพรรคการเมือง (Party System)

ระบบพรรคการเมือง หมายถึง จำนวนของพรรคการเมือง โครงสร้างและความสัมพันธ์ระหว่างพรรคการเมืองด้วยกัน ระบบพรรคการเมืองถูกกำหนดจากปัจจัยดังต่อไปนี้ (Shively, 2008, p. 266)

1. จำนวนของพรรคการเมืองที่ถูกกฎหมายภายในประเทศนั้น

2. ความสามารถในการเข้าร่วมรัฐบาล (Government-oriented) เช่น พรรคการเมืองขนาดใหญ่ มีโอกาสจะได้เป็นรัฐบาล หรือเข้าร่วมรัฐบาลมากกว่าพรรคการเมืองขนาดเล็ก

3. ความสัมพันธ์ระหว่างพรรคการเมือง เช่นเต็มไปด้วยการร่วมมือ ความขัดแย้ง การแบ่งขั้ว หรือการเข้าครอบงำกัน

ระบบพรรคการเมือง สามารถแบ่งตามจำนวนของพรรค ที่สามารถจัดตั้งรัฐบาลได้ ดังต่อไปนี้ (Ibid., pp. 266–271)

1. ระบบพรรคเดียว (One/Single party system)
2. ระบบพรรคเดียวกึ่งผูกขาด (Dominant party system)
3. ระบบ 2 พรรคการเมือง (Two party system)
4. ระบบหลายพรรคการเมือง (Multi–party system)

1. ระบบพรรคเดียว (One/Single party system)

หมายถึง ระบบที่รัฐเปิดโอกาสให้มีเพียงพรรคการเมืองเดียวเป็นรัฐบาล และไม่อนุญาตให้มีการจัดตั้งพรรคการเมืองอื่น บางรัฐยอมให้เฉพาะตัวบุคคลลงสมัครเลือกตั้งได้แบบอิสระแข่งกับพรรคการเมืองหลัก ซึ่งเป็นไปไม่ได้ที่จะได้รับชัยชนะจนสามารถตั้งรัฐบาล เพราะการเลือกตั้งต้องใช้เงินมหาศาล และกลุ่มทำงานที่เป็นระบบ อย่างไรก็ตามในหลายประเทศอนุญาตให้มีการจัดตั้งพรรคการเมืองอื่นได้ แต่ต้องเป็นพรรคที่ไม่สามารถแข่งขันทางการเมืองกับพรรคหลัก หรือเป็นพรรคที่จัดตั้งโดยกลุ่มผู้นำของรัฐ เช่น ทหาร เพื่อร่วมเป็นพันธมิตรกับพรรคหลัก เพื่ออำพรางว่าตนมีลักษณะเป็นประชาธิปไตย หรือมีการปฏิรูปประเทศ ตัวอย่างในอดีตได้แก่ พรรคคอมมิวนิสต์ของโซเวียต พรรคก๊กหมินตั๋ง (Kuomintang) ของไต้หวัน พรรคบาธ (Baath) ของอิรัก พรรคนาซีของเยอรมัน พรรคฟาสซิสต์ของอิตาลี ในช่วงมุสโสลินีเป็นผู้นำ ส่วนปัจจุบัน ได้แก่ พรรคคอมมิวนิสต์ของ จีน ลาว เวียดนาม พรรคเวิร์คเกอร์สปาร์ตี (Worker's Party) ของเกาหลีเหนือ

ประเทศในกรณีศึกษา ได้แก่ จีน และพม่า ซึ่งมีระบบพรรคการเมืองเดียวมายาวนานและต่อเนื่อง จนพรรคกลายเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้าง และการเมืองของประเทศนั้น

จีน

มักมีความเข้าใจว่าสาธารณรัฐประชาชนจีน มีพรรคการเมืองเพียงพรรคเดียว คือพรรคคอมมิวนิสต์ ทั้งที่ความจริงยังมีพรรคการเมืองขนาดเล็กอื่นอีก 8 พรรค เช่น พรรคไชนาเดโมเครติกลีก (China Democratic League) พรรคไชนาแอสโซสิเอชันฟอร์เดอะโปรโมชันออฟเดโมเครซี (China Association for the Promotion of Democracy) พรรคไชนาจื้อกงตั่ง (China Zhi Gong Dang) จิ่วซานโซไซตี (Jiusan Society) ฯลฯ พรรคเหล่านี้มีสมาชิกและบทบาททางการเมืองอยู่พอสมควร โดยเฉพาะในระดับท้องถิ่น แต่ต้องอยู่ภายในอำนาจกับการชี้นำของพรรคคอมมิวนิสต์ (China Internet Information Center, n.d., Online) สำหรับพรรคคอมมิวนิสต์จีน ซึ่งก่อตั้งในปี 1921 แต่ได้ขึ้นมามีอำนาจเหนือประเทศจีนในปี 1949 จนถึงปัจจุบัน ในการประชุมสมัชชาใหญ่แต่ละครั้งของพรรคคอมมิวนิสต์จีนทุก 5 ปี (จนถึงปี 2015 นับได้เป็นครั้งที่ 18)

ในวันนั้นผู้แทนของสมัชชาทั่วประเทศจะเลือกตั้งคณะกรรมการกลาง (Central Committee) ซึ่งมีจำนวนสมาชิกมากกว่า 370 คน ประกอบด้วย บรรดารัฐมนตรี ผู้นำระดับมณฑล เจ้าหน้าที่ของกองกำลังปลดปล่อยประชาชนจีน ฯลฯ ซึ่งจะทำหน้าที่เป็นคณะกรรมการบริหารของพรรคคอมมิวนิสต์ คณะกรรมการชุดนี้จะเลือกคณะกรรมการบริหารกรมการเมือง ซึ่งมีจำนวนสมาชิก 25 คน คณะกรรมการบริหารกรมการเมือง เป็นผู้เลือกคณะกรรมการในการเป็นตัวแทนของตน จากการเจรจากันแบบเป็นความลับคือ คณะกรรมการบริหารพรรค (Standing Committee) ซึ่งถือว่าเป็นองค์กรสูงสุดในการปกครองประเทศ อันประกอบด้วยเลขาธิการพรรค นายกรัฐมนตรี รองนายกรัฐมนตรี ประธานสภาประชาชน เป็นต้น คณะกรรมการประจำกรมการเมือง ปกติจะมี 9 คน แต่ปัจจุบันมีเพียง 7 คน ปัจจุบันพรรคคอมมิวนิสต์จีน เป็นพรรคการเมืองที่มีสมาชิกมากที่สุดในโลก คือ จำนวนกว่า 80 ล้านคน (Xu and Albert, 2014)

พรรคคอมมิวนิสต์จีน ถือว่าตนเป็นผู้ชี้นำชนชั้นกรรมาชีพ และเป็นตัวแทนผู้ซื่อสัตย์ของชาวจีน ไม่ว่าเป็นเชื้อชาติใด แต่พรรคคอมมิวนิสต์จีนถูกโจมตีในความเป็นเผด็จการที่ควบคุมชีวิตของชาวจีนในเกือบทุกด้าน โดยเฉพาะการจำกัดสิทธิและเสรีภาพทางการเมือง ทางพรรคยังถูกกล่าวหาว่าเต็มไปด้วยการฉ้อราษฎร์บังหลวง ขาดความโปร่งใส ทำให้ผู้นำของพรรคคนใหม่ คือ นายสี จิ้นผิง จำเป็นต้องสร้างภาพลักษณ์ของพรรคเสียใหม่ เช่น ทำการปราบปรามเจ้าหน้าที่ในทุกระดับ เพื่อแก้ไขปัญหานี้

นอกจากนี้ พรรคคอมมิวนิสต์ยังหลีกหนีไม่พ้นจากความขัดแย้งภายในพรรค เหมือนกับพรรคการเมืองของประเทศอื่น มีการแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ กลุ่มทายาทของผู้นำพรรคยุคเก่า (Princeling) เช่น สีจิ้นผิง และ ปั๋ว ซีไหล และกลุ่มประชานิยม (Populist) อันหมายถึงสมาชิกพรรคที่ก้าวขึ้นมามีอำนาจด้วยความสามารถ และได้รับความนิยม เช่น นายเจียง เจ๋อหมิน และนายหูจินเทา ตัวอย่างของความขัดแย้งระหว่าง 2 กลุ่ม ได้แก่ นาย ปั๋ว ซีไหล ผู้ซึ่งเคยดำรงตำแหน่งประธานพรรคคอมมิวนิสต์ประจำนครฉงชิ่ง ได้ถูกจับกุมและดำเนินคดีข้อหารับสินบน และเกี่ยวข้องกับการเสียชีวิตของชายชาวอังกฤษผู้หนึ่ง เรื่องอื้อฉาวของนายปั๋ว เกิดขึ้นในช่วงแห่งการเปลี่ยนผ่านกลุ่มผู้นำสูงสุดรุ่นที่ 5 ของพรรค คือในปี 2012 (Lai, 2012, Online)

พม่า

ภายหลังจากที่ได้รับเอกราชจากอังกฤษในปี 1947 ระบบพรรคการเมืองของพม่าเป็นแบบหลายพรรคการเมือง ภายใต้การแข่งขันกันอย่างเสรี แต่ในปี 1962 นายพลเนวินยึดอำนาจ ได้ยุบพรรคการเมืองเสียหมด ยกเว้นพรรคเบอร์มาโซเชียลิสต์โปรแกรม (Burma

Socialist Program Party) ซึ่งเป็นพรรคของเนวินเอง โดยทางพรรคมีอุดมการณ์เน้นลัทธิชาตินิยม และเศรษฐกิจที่ถูกควบคุมโดยรัฐ ภายหลังจากการทำรัฐประหารในปี 1988 ทำให้เนวินหมดอำนาจ และพรรคเบอร์มาโซเชียลิสต์โปรแกรมก็ได้หมดบทบาทลง ในยุคปัจจุบันกองทัพได้สนับสนุนให้มีการจัดตั้งพรรคการเมืองหลายพรรค อย่างเช่น พรรคยูเนียนโซลิดาลีตีแอนด์ดีเวลอฟเมนท์ (Union Solidarity and Development Party) ที่มีหัวหน้า คือ ประธานาธิบดีเต็งเส่ง และพรรคเนชันนัลยูนีตี (National Unity Party) ซึ่งอดีตเคยเป็นพรรคโครงการสังคมนิยมพม่านั้นเอง ซึ่งต่างก็ให้การสนับสนุนพรรคของทหาร พม่าจึงมีลักษณะคล้ายระบอบพรรคการเมืองแม้จะมีหลายพรรค รวมไปถึงพรรคของชนกลุ่มน้อย แต่ปราศจากบทบาททางการเมืองอย่างแท้จริง

แต่ใน ปี 2012 รัฐบาลพม่าเปิดประเทศให้มีบรรยากาศประชาธิปไตยมากขึ้น โดยอนุญาตให้พรรคฝ่ายค้าน คือ พรรคเนชันนัลลีกฟอร์เดโมเครซี (National League for Democracy) ซึ่งมีอุดมการณ์แบบประชาธิปไตยสังคมนิยมโดยมีหัวหน้าพรรค คือ นางอองซานซูจี ได้กลับเข้ามาแข่งขันทางการเมืองอีกครั้ง พรรคการเมืองพม่าจึงมีลักษณะค่อนไปทาง 2 พรรคใหญ่ หรือ 2 พรรคครึ่ง กระนั้นนางอองซานก็ไม่ได้รับการอนุญาตให้ลงสมัครประธานาธิบดี ในปี 2015 อันสะท้อนว่า พม่ายังคงมีระบบพรรคการเมืองเดียว เพราะรัฐบาลจากพรรคการเมืองที่ทหารหนุนหลัง ยังคงมีโอกาสได้กุมอำนาจอย่างแท้จริง แม้พรรคของประชาชนจะมีอิสระในการลงสมัครเลือกตั้งก็ตาม (Agence–France Presse in Rangoon, 2014, Online)

2. ระบบพรรคเดียวกึ่งผูกขาด (Dominant party system)

หมายถึง ระบบที่มีพรรคการเมืองเพียงพรรคเดียว มีอำนาจในการบริหารประเทศเป็นเวลาอันยาวนานราวกับเป็นระบบพรรคเดียว ถึงแม้จะมีพรรคอื่นเข้าร่วมแข่งขันด้วย แต่ด้วยเงื่อนไขหลายประการ เช่น การแข่งขันการหาเสียงอาจไม่เสรีมากนัก เพราะการกีดกันของพรรคการเมืองที่เป็นแกนนำของรัฐบาล หรือพรรคการเมืองที่มีอำนาจมีความนิยมจากประชาชนอย่างต่อเนื่อง เพราะใช้งบประมาณ หรือการออกนโยบายที่สามารถครองใจประชาชนได้อยู่เสมอ อาจมีหลายครั้งที่พรรคการเมืองขนาดเล็ก ได้รับการเชิญจากพรรคการเมืองหลักให้เข้าร่วมรัฐบาล แต่เป็นเวลาเพียงสั้น ๆ และไม่มีอำนาจต่อรองมาก ตัวอย่างเช่น เม็กซิโกที่ถูกผูกขาดโดยพรรคอินสติตูชันนัลเรโฟลูชันนารี (Institutional Revolutionary Party) รัสเซียที่ถูกผูกขาดโดยพรรคยูไนเต็ดรัสเซีย (United Russia) มาเลเซีย ที่ถูกผูกขาดโดยพรรคอัมโน (United Malays National Organization) ญี่ปุ่นที่ถูกผูกขาดโดยพรรคลิเบอรัลเดโมเครติกปาร์ตี (Liberal Democratic Party) และสิงคโปร์ ที่ถูกผูกขาดโดยพรรคพีเพิลส์แอคชั่นปาร์ตี (People's Action Party)

ประเทศที่มีระบบพรรคการพรรคเดียวกึ่งผูกขาดที่โดดเด่น ได้แก่ ญี่ปุ่น และสิงคโปร์ อันมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ญี่ปุ่น

ญี่ปุ่นมีพรรคการเมืองซึ่งทรงอิทธิพลที่สุด คือ พรรคลิเบอรัลเดโมเครติกปาร์ตี อันมีอุดมการณ์ คือแนวคิดอนุรักษ์นิยม พรรคลิเบอรัลเดโมเครติกปาร์ตี ได้ครองตำแหน่งในรัฐสภาเป็นระยะเวลา 40 ปี คือ ตั้งแต่ช่วงกลางทศวรรษที่ 50 จนถึงต้นทศวรรษที่ 90 อันส่งผลให้การเมืองและระบบพรรคการเมืองของญี่ปุ่นมีเสถียรภาพเป็นพิเศษ กระนั้นในช่วงปลายทศวรรษที่ 80 ข่าวอันอื้อฉาวหลายเรื่องได้ส่งผลกระทบด้านลบต่อชื่อเสียงของพรรคอย่างมาก ข่าวอื้อฉาว ได้แก่ การที่ผู้นำของพรรคลิเบอรัลเดโมเครติกปาร์ตี ถูกกล่าวหาว่ารับสินบนจากบริษัทรถบรรทุกได้ส่งผลให้ทางพรรคฝ่ายค้านเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจในปี 1992 และนำไปสู่การแยกตัวของสมาชิกผู้แทนราษฎร จำนวนกว่า 10 คน ซึ่งเป็นสมาชิกของพรรคลิเบอรัลเดโมเครติกปาร์ตี อันส่งผลให้พรรคต้องพ่ายแพ้อย่างหนัก ในการเลือกตั้งทั่วไป เมื่อเดือนมิถุนายน 1993 อันเป็นการเปิดทางให้พรรคการเมืองอื่นอีก 8 พรรค ร่วมกันจัดตั้งรัฐบาล อย่างไรก็ตาม แนวร่วมพรรคการเมืองที่ต่อต้านพรรคลิเบอรัลเดโมเครติกปาร์ตีได้รับความนิยมเพียง 8 เดือน ก็ต้องยุบสภาในปลายปี 1993 นั้นเอง พรรคลิเบอรัลเดโมเครติกปาร์ตีจึงได้กลับมามีอำนาจอีกครั้ง เหตุการณ์เหล่านี้ได้นำไปสู่ความไม่แน่นอนของระบบพรรคการเมืองในญี่ปุ่นในเวลาต่อมา (Ishida and Krauss (editor), 1989, pp. 89–90)

ในช่วงปลายทศวรรษที่ 80 มีพรรคการเมืองอีก 4 พรรค ที่ส่งสมาชิกลงแข่งขันในการเลือกตั้งอย่างสม่ำเสมอ นอกเหนือจากพรรคพรรคลิเบอรัลเดโมเครติกปาร์ตี อันได้แก่ พรรคเจแปนโซเชียลลิสต์ปาร์ตี (Japan Socialist Party) พรรคคลีนกอฟเวอร์เมนท์ปาร์ตี (Clean Government Party) พรรคเดโมแครติกโซเชียลลิสปาร์ตี (Democratic Socialist Party) และพรรคเจแปนคอมมิวนิสต์ปาร์ตี (Japan Communist Party) ซึ่งแต่ละพรรคมีบทบาททางการเมืองไม่มากเท่ากับพรรคพรรคลิเบอรัลเดโมเครติกปาร์ตี จนถึงปัจจุบัน อย่างไรก็ตามเกือบ 2 ทศวรรษที่ผ่านมา พรรคเสรีประชาธิปไตย มักร่วมจัดตั้งรัฐบาลกับพรรคการเมืองแนวศาสนานิยม ดังเช่น พรรคโคไมโตะ ซึ่งได้คะแนนเสียงไม่มากนัก (Aoki, 2014, Online)

ในปี 2009 ในการเลือกตั้งทั่วไปพรรคลิเบอรัลเดโมเครติกปาร์ตี ภายใต้การนำของนายทาโร อาโซะ ต้องแพ้การเลือกตั้งให้กับพรรคเดโมแครติกปาร์ตีออฟเจแปน (Democratic Party of Japan) อย่างขาดลอย โดยพรรคประชาธิปไตยแห่งญี่ปุ่น ได้ที่นั่งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรถึง 308 ที่ ในขณะที่พรรคลิเบอรัลเดโมเครติกปาร์ตี ได้เพียง 118 ที่นั่ง อย่างไรก็ตามพรรคเดโมแครติกปาร์ตีออฟเจแปน ก็เป็นพรรคแกนนำของรัฐบาลได้เพียงช่วงปี 2009–2012 ก่อนที่

จะแพ้การเลือกตั้งให้กับพรรคลิเบอรัลเดโมเครติกปาร์ตี ภายใต้การนำของนายชินโซะ อาเบะ ซึ่งได้เป็นนายกรัฐมนตรีตั้งแต่ปี 2012 จนถึงปัจจุบัน (ปี 2015)

สิงคโปร์

พรรคพีเพิลส์แอคชั่นปาร์ตีของสิงคโปร์ ถูกก่อตั้งเมื่อปี 1954 ในช่วงที่สิงคโปร์ยังเป็นส่วนหนึ่งของเครือจักรภพอังกฤษ แต่พรรคนี้ต่อมาได้เป็นพรรคจัดตั้งรัฐบาลตั้งแต่ปี 1959 อย่างต่อเนื่อง จนถึงปัจจุบัน (ปี 2015) ผู้ก่อตั้งพรรค คือ นายลี กวนยู ซึ่งดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี นับตั้งแต่ปี 1959 จนถึงปี 1990 พรรคพีเพิลส์แอคชั่นปาร์ตี มีอุดมการณ์หลักก็คือ แนวคิดที่นายลีได้วางไว้ ดังเช่น แนวคิดอนุรักษ์นิยม แนวคิดชุมชนนิยม (Communitarianism) คุณค่าแบบเอเชีย (Asian Value) เป็นต้น แม้ว่าสิงคโปร์จะมีลักษณะคล้ายกับระบบหลายพรรค คือ มีการเปิดให้พรรคการเมืองหลายพรรคลงเลือกตั้งได้เหมือนญี่ปุ่น แต่รัฐบาลมักจำกัดเสรีภาพของพรรคฝ่ายค้านในเรื่องการหาเสียง เช่นเดียวกับการสั่งห้ามไม่ให้มีการจัดโพลเพื่อสำรวจความคิดของประชาชนในช่วงก่อนการเลือกตั้ง ในทางกลับกันรัฐบาลกลับอนุญาตให้พรรคพีเพิลส์แอคชั่นปาร์ตี สามารถโฆษณาผลงาน และหาเสียงได้อย่างเต็มที่ จนเป็นสาเหตุให้พรรคเช่นเดียวกับนายลี กวนยิว ฝังตัวเป็นหนึ่งเดียวกับระบบการเมืองและสังคมของสิงคโปร์จนถึงปัจจุบัน

ในการเลือกตั้งทั่วประเทศเมื่อปี 2011 พรรคพีเพิลส์แอคชั่นปาร์ตี กลับได้จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรลดลง ในขณะที่พรรคฝ่ายค้าน อย่างเช่น เวิร์คเกอร์พาร์ตี ได้คะแนนเสียงเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด อันสะท้อนให้เห็นถึงความไม่พอใจของคนสิงคโปร์ เกี่ยวกับนโยบายบางประการของพรรค ดังเช่น นโยบายการรับผู้อพยพเข้ามาทำงานในสิงคโปร์ รวมไปถึงการแก้ไขปัญหาค่าครองชีพ ดังจะดูได้จากการที่คนสิงคโปร์พยายามรวมตัวเพื่อก่อการประท้วงอันเป็นการฝ่าฝืนกฎหมายอันเข้มงวดของสิงคโปร์ ซึ่งห้ามไม่ให้มีการประท้วงมาหลายทศวรรษ (O'Callahan, 2013, Online) อย่างไรก็ตาม ในการเลือกตั้งทั่วประเทศเมื่อปี 2015 พรรคพีเพิลส์แอคชั่นปาร์ตี กลับมามีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้มากเท่าเดิม อันสะท้อนให้เห็นว่าทางพรรคสามารถแก้ไขปัญหาได้สำเร็จในระดับหนึ่ง (Wembridge, 2015, Online)

ระบบพรรคการเมืองที่ 1 และที่ 2 มีข้อได้เปรียบและข้อเสียเปรียบ ดังต่อไปนี้

ข้อได้เปรียบ

1. รัฐบาลมีความเข้มแข็ง สามารถผลักดันนโยบายของตนให้สำเร็จลุล่วงตามอุดมการณ์ที่วางไว้

2. รัฐบาลสามารถบริหารประเทศได้สะดวก ต่อเนื่อง และมีประสิทธิภาพ

3. หากพรรคการเมืองที่เป็นรัฐบาล เป็นเอกภาพก็จะทำให้สถานการณ์ทางการเมืองไม่สับสนวุ่นวาย

ข้อเสียเปรียบ

1. พรรคการเมืองฝังตัวเข้าครอบงำระบบพรรคการเมืองมากเกินไป อันจะทำให้ระบบพรรคการเมืองขาดการพัฒนา โดยเฉพาะพรรคฝ่ายค้าน

2. ประชาชนไม่สามารถลงโทษพรรคการเมืองได้ หากไม่พอใจต่อการทำงานของพรรคเพราะพรรคสามารถทำงาน และออกนโยบายไปได้อย่างไม่สะดุดมากนัก

3. ฉ้อราษฎร์บังหลวงง่าย เพราะฝ่ายค้านอ่อนแอ ขาดการตรวจสอบ

4. ขาดความหลากหลายในด้านอุดมการณ์ เพราะพรรคการเมืองนั้นโดยธรรมชาติมักมีการยึดมั่นอยู่กับอุดมการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งเป็นหลัก

3. ระบบ 2 พรรคการเมือง (Two-party system)

หมายถึง ระบบที่มีพรรคการเมือง 2 พรรค ผลัดกันผูกขาดการบริหารประเทศเป็นเวลานาน ถึงแม้มีพรรคการเมืองอื่นเข้าร่วมแข่งขันลงเลือกตั้งอย่างเสรี ทว่ามีหลายครั้งสำหรับประเทศซึ่งมีระบบสภาคู่ พรรคทั้ง 2 ได้เข้ามามีอำนาจผูกขาดพรรคละสภา ทำให้การเมืองเกิดการชะงักงัน ตัวอย่างได้แก่ พรรครีพับลิกัน และพรรคเดโมแครตของสหรัฐอเมริกาในปัจจุบัน ตัวอย่างของระบบนี้ในประเทศอื่น ได้แก่ พรรคเลเบอร์และพรรคคอนเซอร์เวทีฟของอังกฤษ พรรคเลเบอร์และพรรคคอนเซอร์เวทีฟ ของออสเตรเลีย

ระบบ 2 พรรคการเมือง ทำให้เกิดปรากฏการณ์ **พรรคการเมืองที่ 3 (Third Party)** คือ พรรคการเมืองอื่นขนาดเล็กได้คะแนนเสียงเข้าสภาล่าง และสภาบนจำนวนน้อยมาก และแทบไม่มีโอกาสได้เข้าร่วมหรือจัดตั้งรัฐบาล หลายพรรคมีประวัติการก่อตั้งมายาวนาน แต่ไม่เคยประสบความสำเร็จทางการเมือง

ประเทศกรณีศึกษาที่มีความโดดเด่นของระบบ 2 พรรค ได้แก่ อังกฤษ และสหรัฐอเมริกา

อังกฤษ

ในอดีตอังกฤษมีระบบ 2 พรรคการเมือง อย่างเช่น ตั้งแต่ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 พรรคคอนเซอร์เวทีฟ และพรรคเลเบอร์ ผลัดกันเป็นรัฐบาล แม้ว่าในหลายครั้งจะไม่ได้เสียงโดยเด็ดขาด และมีสภาพค่อนไปทางหลายพรรคการเมืองก็ตาม ในช่วงปี 2010 –2515 พรรคอื่นอย่างเช่น พรรคลิเบอรัล เดโมเครต เริ่มมีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมากขึ้น และมีบทบาทในการจัดตั้งรัฐบาล จนอังกฤษเริ่มมีระบบ 2 พรรคการเมืองครึ่ง อย่างไรก็ตามในปี 2015 จากการเลือกตั้งทั่วประเทศ พรรคคอสเซอร์เวทีฟได้รับชัยชนะอย่างท่วมท้น คือ มีสมาชิกสภาผู้แทน

ราษฎร จำนวน 331 คน จากทั้งหมด 650 คน จนในที่สุดสามารถตั้งรัฐบาลโดยพรรคเดียวได้ (BBC, 2015, Online)

อย่างไรก็ตาม อังกฤษในฐานะสหราชอาณาจักร ที่รวมไปถึงแคว้นสก็อตแลนด์ เวลส์ และไอร์แลนด์เหนือ มีอยู่หลายร้อยพรรคการเมือง ที่ลงทะเบียนกับคณะกรรมการการเลือกตั้งของอังกฤษ แต่มีเพียง 9 พรรค ที่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในสภาสามัญชน ดังเช่น พรรคคอนเซอร์เวทีฟ พรรคเลเบอร์ พรรคเอสดีเอลพี พรรคสหภาพอัลสเทอร์ พรรคเพลด ไซม์รู สก็อตติชเนชันนัล ฯลฯ นอกจากนี้ ยังมีพรรคการเมืองใหญ่ซึ่งมักไม่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ได้แก่ พรรคกรีน พรรคยูเคอินดีเพนเดนท์ ฯลฯ ซึ่งพรรคเหล่านี้มีโอกาสในการเข้าร่วมรัฐบาลน้อยมาก

พรรคการเมืองที่สำคัญของอังกฤษ

พรรคการเมืองที่สำคัญ และมีประวัติศาสตร์ความเป็นมาอันยาวนาน มีอยู่ 2 พรรค คือ พรรคคอนเซอร์เวทีฟ และพรรคเลเบอร์ (Garnett and Lynch, 2009, pp. 373–387)

พรรคคคอนเซอร์เวทีฟ (Conservative Party)

มีอุดมการณ์หลักคือ อนุรักษ์นิยม ก่อตั้งเมื่อปี 1834 มีที่มาจากพรรคทอรี (Tory) นับตั้งแต่ปี 1945 เป็นต้นมา มีนายกรัฐมนตรี 8 คน รวมถึงนายกรัฐมนตรีคนปัจจุบัน คือ นายเดวิด คาเมรอน ซึ่งยังเป็นหัวหน้าพรรคด้วย พรรคอนุรักษ์นิยม มีอุดมการณ์ดังชื่อพรรค คือ แนวคิดอนุรักษ์นิยม สนับสนุนเศรษฐกิจเสรีนิยมใหม่ รวมไปถึงการไม่เห็นด้วยกับการเข้าร่วมกับสหภาพยุโรป (Eurosceptic) ซึ่งเป็นนโยบายโดดเด่นนับตั้งแต่ยุคของนางมาร์กาเร็ต แทชเชอร์ เมื่อทศวรรษที่ 80 กระนั้น นายคาเมรอนยังมีนโยบายบางอย่างที่ขัดแย้งกับแนวคิดอนุรักษ์นิยม ดังเช่น พยายามให้การแต่งงานระหว่างเพศเดียวกันเป็นเรื่องถูกกฎหมาย อันสะท้อนให้เห็นถึงสาเหตุสำคัญที่พรรคการเมืองนี้ประสบความสำเร็จ เพราะความสามารถของผู้บริหารและตัวของพรรคเอง ที่สามารถยืดหยุ่นอุดมการณ์ได้ตามแต่สถานการณ์ รวมไปถึงการคงภาพลักษณ์ของชนชั้นขุนนาง หรือชนชั้นสูง ที่มีภารกิจช่วยเหลือผู้ยากไร้ รวมไปถึงการมีกลุ่มทำงานที่กระจายไปตามพื้นที่เลือกตั้ง ซึ่งมีประสิทธิภาพและทำงานเต็มเวลา ดังจะเห็นได้จากชัยชนะครั้งล่าสุดของพรรคในปี 2015

พรรคเลเบอร์ (Labour Party)

มีอุดมการณ์หลักคือ สังคมนิยมและก้าวหน้านิยม ก่อตั้งเมื่อปี 1900 ในฐานะเป็นพันธมิตรกับสหภาพการค้าและขบวนการสังคมนิยมอิสระ มีนายกรัฐมนตรี 6 คน พรรคเลเบอร์ปัจจุบันมีอุดมการณ์คือ กลางค่อนซ้าย เพราะประสบความล้มเหลวจากการเลือกตั้งติดต่อกันเป็นเวลานาน ดังนั้นทางพรรคจึงพยายามยืดหยุ่นอุดมการณ์ที่มีอยู่เดิมหลายประการ

ดังในที่การประชุมของพรรคปี 1959 เห็นว่าอุดมการณ์สังคมนิยม เป็นเพียงเป้าหมายระยะยาว ซึ่งไม่สามารถทำให้พรรคชนะการเลือกตั้งได้ อย่างไรก็ตามพรรคก็ยังหวนกลับมาถือนโยบายเอียงซ้ายในหลายครั้ง ตามสภาพการเมืองภายในพรรค นายกรัฐมนตรีโทนี แบลร์ ได้ประกาศเปลี่ยนแปลงโฉมหน้าของพรรคเป็นเลเบอร์ใหม่ (New Labour) ซึ่งหลีกเลี่ยงนโยบายที่ค่อนไปทางสังคมนิยม เช่น การทำอุตสาหกรรมให้เป็นรัฐ แล้วหันมาเน้นนโยบายเศรษฐกิจแบบตลาดเสรีแทน อย่างไรก็ตาม จากการเลือกตั้งทั่วประเทศเมื่อปี 2015 ที่พรรคเลเบอร์พ่ายแพ้ให้กับพรรคคอนเซอร์เวทีฟ อันเป็นผลให้หัวหน้าพรรค คือ นายเอด มิลิแบนด์ ต้องแสดงความรับผิดชอบโดยการลาออก หัวหน้าพรรคคนใหม่คือ นายเจเรมี คอร์ไบน์ ซึ่งมีแนวคิดไปทางสังคมนิยม (Fund, 2015, Online)

สหรัฐอเมริกัน

ในช่วงเริ่มต้นของการก่อตั้งประเทศ นักการเมืองผู้ก่อตั้งประเทศหลายท่าน เช่น จอร์จ วอชิงตัน มีทัศนะที่ไม่ดีต่อพรรคการเมืองนัก แต่ก็มีนักการเมืองในยุคเดียวกันจำนวนมาก ที่เข้าไปข้องเกี่ยวกับการก่อตั้งพรรคการเมือง ซึ่งทำให้พวกเขามีความก้าวหน้าในอาชีพจนได้เป็นประธานาธิบดีหลายคน พรรคการเมืองของสหรัฐฯ ยุคแรก ๆ ถูกก่อตั้งในช่วงระหว่างปี 1796 ถึง 1828 อันจะแบ่งเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ กลุ่มแรกคือ กลุ่มนิยมสหพันธรัฐ (Federalists) และกลุ่มต่อต้านสหพันธรัฐ (Anti–Federalists) (Henretta, 2014, p. 195, p. 198)

กลุ่มนิยมสหพันธรัฐ (Federalists)

มีแนวคิดสำคัญคือ สนับสนุนอำนาจของรัฐบาลกลาง การปฏิวัติอุตสาหกรรม ระบบธนาคารแห่งชาติ กลุ่มนี้ยังสนับสนุนให้รัฐบาลสร้างระบบสาธารณูปโภคต่าง ๆ เช่น คลอง ถนน โรงพยาบาล แก่ประชาชน ตามอุดมการณ์ก้าวหน้านิยม (Progressivism) ต่อมากลุ่มนี้พัฒนามาเป็นพรรคเดโมแครต

กลุ่มต่อต้านสหพันธรัฐ (Anti–Federalists)

กลุ่มนี้สนับสนุนการกระจายอำนาจหรืออำนาจของรัฐต่าง ๆ กลุ่มนี้ยังไม่เห็นด้วยกับธนาคารแห่งชาติ เน้นการทำไร่สวนมากกว่าโรงงาน ไม่เห็นด้วยการกับการที่รัฐเข้ามาแทรกแซงระบบเศรษฐกิจและสาธารณูปโภค รวมไปถึงการต่อต้านการมีทาส กลุ่มนี้ต่อมาได้พัฒนาเป็นพรรครีพับลิกัน

ในปัจจุบัน สหรัฐฯ มีพรรคการเมืองสำคัญ 2 พรรค คือ พรรคเดโมแครต และพรรครีพับลิกัน

พรรคเดโมแครต (Democratic party)

ก่อตั้งอย่างเป็นทางการในปี 1828 มีวิวัฒนาการจากกลุ่มนิยมสหพันธรัฐ มีสัญลักษณ์ประจำพรรคคือ ลา พรรคเดโมแครตมีประธานาธิบดีตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน จำนวน 15 คน รวมถึงประธานาธิบดีคนปัจจุบัน คือ บารัค โอบามา ในปัจจุบัน (ปี 2015) พรรคเดโมแครต มีจำนวนวุฒิสมาชิก 44 คน จากทั้งหมด 100 คน มีจำนวนสมาชิกผู้แทนราษฎร 188 คน จากทั้งหมด 435 คน มีผู้ว่าการรัฐ 18 คน จากทั้งหมด 50 คน ถือได้ว่าเป็นเสียงข้างน้อยทั้งสิ้น (Wikipedia, 2015, Online)

พรรครีพับลิกัน (Republican party)

พรรครีพับลิกัน มีอีกชื่อหนึ่งคือ จีโอพี (GOP) หรือ Grand Old Party (พรรคเก่าแก่ที่ยิ่งใหญ่) ก่อตั้งอย่างเป็นทางการในปี 1854 มีวิวัฒนาการจากกลุ่มต่อต้านสหพันธรัฐ มีสัญลักษณ์ประจำพรรคคือ ช้าง พรรครีพับลิกัน มีประธานาธิบดีตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน จำนวน 18 ในปัจจุบัน (ปี 2015) พรรครีพับลิกัน มีจำนวนวุฒิสมาชิก 54 คน จากทั้งหมด 100 คน มีจำนวนสมาชิกผู้แทนราษฎร 244 คน จากทั้งหมด 435 คน มีผู้ว่าการรัฐ 31 คน จากทั้งหมด 50 คน ถือได้ว่าเป็นเสียงข้างมากทั้งสิ้น (Wikipedia, 2015, Online)

บทบาทและท่าทีของทั้งพรรครีพับลิกันและพรรคเดโมแครตได้ทำให้สหรัฐฯ มีระบบ 2 พรรคการเมืองจนถึงปัจจุบัน เพราะพรรคการเมืองอื่น ๆ ไม่สามารถสร้างนโยบายโดดเด่นจากทั้ง 2 พรรค นอกจากนี้คนอเมริกันเชื่อว่าการลงคะแนนเฉพาะใน 2 พรรคนี้ จะทำให้คะแนนเสียงของตนไม่เสียเปล่า แต่ปัจจุบัน 2 พรรค ได้มีการแย่งชิงอำนาจกันโดยเฉพาะในเวลาที่มีจำนวนสมาชิกวุฒิสภา และผู้แทนราษฎรที่ใกล้เคียงกันทำให้เกิดภาวะชะงักงันทางการเมืองและส่งผลเสียต่อประเทศชาติ ดังในบทรัฐสภา คนอเมริกันจำนวนไม่น้อยเกิดความเบื่อหน่ายระบบ 2 พรรคการเมืองอย่างมาก แต่ไม่อาจหาพรรคการเมืองอื่นมาแทนที่ได้

อย่างไรก็ตาม พรรคการเมืองที่ 3 จำนวนมาก สามารถใช้สื่อในการสร้างสีสันและบทบาททางการเมือง จนสมาชิกได้รับเลือกเข้าไปในสภาระดับรัฐบาลท้องถิ่น อย่างเช่นพรรคกรีน (Green) ที่เน้นเรื่องสิ่งแวดล้อม พรรคลิเบอร์ทาเรียน ซึ่งเน้นนโยบายตลาดเสรี พรรคคอนสติติวชั่นที่ให้ความสำคัญแก่รัฐธรรมนูญ นอกจากนี้ ยังมีผู้ลงสมัครที่เป็นอิสระที่ไม่สังกัดพรรคการเมืองใดลงเลือกตั้งในระดับประธานาธิบดี อันมีผลกระทบต่อคะแนนเสียงของผู้ลงสมัครของทั้งพรรครีพับลิกัน และพรรคเดโมแครต อย่างเช่น นายรอส เปโร มหาเศรษฐี ที่ลงสมัครเลือกตั้งประธานาธิบดี เมื่อปี 1992 (ต่อมานายเปโร ได้ก่อตั้งพรรครีฟอร์มปาร์ตี) และนายราล์ฟ เนเดอร์ ทนายความ และนักกิจกรรมทางสังคม ซึ่งลงสมัครเลือกตั้งประธานาธิบดีเมื่อปี 2004 และ 2008 (O'Connor and Sabato, 2002, p. 460)

ระบบ 2 พรรคการเมือง มีข้อได้เปรียบและข้อเสียเปรียบ ดังต่อไปนี้

ข้อได้เปรียบ

1. รัฐบาลมีความเข้มแข็ง สามารถผลักดันนโยบายของตนให้สำเร็จตามอุดมการณ์ที่วางไว้

2. รัฐบาลสามารถบริหารประเทศได้สะดวก ต่อเนื่อง และมีประสิทธิภาพ แต่รัฐบาลจะมีประสิทธิภาพในกรณีที่พรรคการเมืองนั้นมีอำนาจ ทั้งในสภาล่างและสภาบนเพียงพรรคเดียว

ข้อเสียเปรียบ

1. พรรคทั้งสองไม่สามารถประนีประนอมกันได้ และมุ่งโจมตีกัน

2. ประชาชนมีทางเลือกน้อย ถ้าสองพรรคไม่มีนโยบายใหม่หรือทำงานไม่มีประสิทธิภาพ

4. ระบบหลายพรรคการเมือง (Multi-party system)

หมายถึง ระบบที่พรรคการเมืองหลายพรรค สามารถเข้ามาบริหารรัฐบาลร่วมกันได้ในนามของรัฐบาลผสม (Coalition) และยังมีฝ่ายค้านเข้มแข็ง พร้อมจะเป็นรัฐบาลได้ในวาระต่อไป

ตัวอย่างของระบบพรรคการเมืองหลายพรรค ได้แก่ ไทย ฟิลิปปินส์ ฝรั่งเศส เยอรมัน นิวซีแลนด์ ดังกรณีของญี่ปุ่นเป็นกรณีที่ค่อนข้างพิเศษ เพราะแม้ว่าพรรคเสรีประชาธิปไตยจะมีอำนาจในรัฐบาลเป็นระยะเวลาอันยาวนาน เหมือนกับเป็นระบบพรรคการเมืองเดียวกึ่งผูกขาด แต่มีหลายครั้งที่คะแนนเสียงตกต่ำ ก็ต้องอาศัยพรรคการเมืองอื่นเข้าร่วมรัฐบาล นอกจากนี้ ในช่วง 1993 ถึง 1994 และ 2009 ถึง 2012 พรรคเสรีประชาธิปไตยพ่ายแพ้ในการเลือกตั้งจึงต้องไปเป็นผู้นำฝ่ายค้าน

อนึ่งในแต่ละประเทศ อาจไม่ได้มีระบบพรรคการเมืองดังกล่าวตลอดไป โดยขึ้นอยู่กับยุคสมัย หลายประเทศเคยมีระบบหลายพรรคการเมือง แต่ต่อมากลายเป็นพรรคการเมืองเดียวกึ่งผูกขาด หรือพรรคการเมืองเดียว อย่างเช่น เยอรมันในยุคไวน์มาร์มาสู่ยุคของนาซี หรืออิตาลีในยุคก่อนมุสโสลินีมาสู่ยุคมุสโสลินี หลายประเทศมีสภาพกลับกัน คือ เคยเป็นพรรคการเมืองเดียวหรือพรรคการเมืองเดียวกึ่งผูกขาด แต่ต่อมากลายเป็นระบบ 2 พรรคการเมืองครึ่งหรือหลายพรรคการเมือง อย่างเช่น อินเดีย และเยอรมัน ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

อินเดีย

อินเดีย แม้ว่าจะมีแต่ระบบพรรคการเมืองเดียวกึ่งผูกขาด คือ พรรคอินเดียเนชันนัลคองเกรส (Indian National Congress) มักครองอำนาจอยู่เป็นส่วนใหญ่ แต่ในทศวรรษที่ 80 ก็ต้องอาศัยพรรคที่มีขนาดเล็กกว่า ในการจัดตั้งรัฐบาล กระนั้นในช่วงระหว่างปี 1998-2004

และ ปี 2014–ปัจจุบัน (2015) พรรคขนาดใหญ่เป็นอันดับ 2 คือพรรคภารติยา จานาทา (Bharatiya Janata Party) ได้รับชัยชนะจนได้จัดตั้งรัฐบาลแทน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปี 2014 พรรคภารติยา จานาทา ได้คะแนนเสียงส่วนใหญ่ จนสามารถจัดตั้งรัฐบาลที่นำโดยพรรคการเมืองเดียว อย่างไรก็ตาม หากมองในลักษณะรวมจะพบว่า อินเดียมีลักษณะค่อนไปทางหลายพรรคการเมือง หรือ 2 พรรคการเมืองครึ่ง มากกว่าระบบ 2 พรรคการเมือง

ต่อไปนี้เป็นรายละเอียดของพรรคการเมืองสำคัญของอินเดีย คือ พรรคอินเดียเนชันนัลคองเกรส และพรรคภารติยา จานาทา (O'Neil, Fields and Share, 2010, pp. 348–349)

พรรคอินเดียเนชันนัลคองเกรส (Indian National Congress)

พรรคนี้นับตั้งแต่ก่อตั้งเมื่อปี 1885 ได้เป็นเสาหลักของการนำประเทศเข้าสู่การเป็นเอกราชจากอังกฤษ เช่นเดียวกับได้รับการสนับสนุนจากประชาชนอินเดียทั่วประเทศ ไม่ว่าจะอยู่ชนเผ่าใด ภายหลังจากอินเดียได้รับเอกราชในปี 1947 หัวหน้าพรรค คือ ชวาหระลาล เนห์รู ได้ยึดถือในอุดมการณ์กลางค่อนซ้าย นั่นคือประชาธิปไตยสังคมนิยม รวมไปถึงแนวคิดฆราวาสนิยม อันส่งผลให้อินเดียกลายเป็นรัฐฆราวาส และให้ความสำคัญแก่ทุกศาสนาเท่าเทียมกัน รวมไปถึงการปฏิรูปโครงสร้างทางสังคม และยังสานต่อปณิธานของมหาตมะ คานธี ในการยุติการแบ่งแยกชนชั้นทางสังคม ทางพรรคยังเน้นระบบเศรษฐกิจที่รวมศูนย์อำนาจไว้ที่รัฐ อันส่งผลให้ได้รับการสนับสนุนจากชนชั้นล่าง ดังเช่น คนงาน ชาวนา และพวกวรรณะล่าง ๆ เป็นอย่างมาก ในขณะเดียวกัน พรรคอินเดียเนชันนัลคองเกรส ยังเคารพต่อสิทธิในการถือครองทรัพย์สิน และการสนับสนุนอุตสาหกรรมภายในประเทศ โดยนโยบายกำแพงภาษี อันส่งผลให้ได้รับการสนับสนุนจากชนชั้นกลาง แต่ต่อมาในยุคของนายอินทิรา คานธี กับนายราจิบ คานธี พรรคได้เปลี่ยนอุดมการณ์จากซ้ายมายังขวา เช่น การเน้นแนวคิดชาตินิยม ที่อิงกับศาสนาฮินดู รวมไปถึงนโยบายตลาดเสรี แม้ว่าจะคงนโยบายเพื่อเอาใจชนชั้นล่าง อย่างเช่นนโยบายประชานิยม และแนวคิดก้าวหน้านิยม ในการเลือกตั้งเมื่อปี 2014 พรรคอินเดียเนชันนัลคองเกรส ได้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต่ำที่สุด เป็นประวัติการณ์ อันส่งผลให้นายราหุล คานธี ตัวแทนของพรรค ไม่สามารถเป็นนายกรัฐมนตรีได้อย่างคาดหวังกันไว้

พรรคภารติยา จานาทา (Bharatiya Janata Party)

พรรคนี้เคยเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มพันธมิตร ที่ก่อตัวเพื่อเป็นพรรคฝ่ายค้านในยุคที่นางอินทิรา คานธี เป็นนายกรัฐมนตรีที่มีอำนาจเด็ดขาด ในช่วงทศวรรษที่ 70 และสามารถจัดตั้งรัฐบาลแทนได้ ในปลายทศวรรษที่ 70 ต่อมากลุ่มขนาดเล็กกลุ่มหนึ่ง ได้แยกตัวออกจากกลุ่มพันธมิตร ในปี 1980 และตั้งชื่อตัวเองว่า ภารติยา จานาทา หรือพรรคประชาชนแห่งอินเดีย พรรคนี้มีอุดมการณ์หลักคือ แนวคิดชาตินิยมอิงกับศาสนาฮินดูแบบสุดขั้ว ดังนั้นพรรคจึงได้รับ

ความนิยมขึ้นเรื่อย ๆ จากชาวฮินดูหัวรุนแรง ซึ่งมีอารมณ์รุนแรงอันเกิดจากสถานการณ์ความขัดแย้งกับผู้นับถือศาสนาอื่นเช่น ความขัดแย้งกับชาวซิกข์ที่เมืองอัมพริสา ในปี 1984 ความขัดแย้งกับชาวมุสลิมที่เมืองอโยธยา ในปี 1992 และรัฐคุชราตในปี 2002 จนสามารถจัดตั้งรัฐบาลได้ ในปี 1998 จนถึงปี 2004 ถึงแม้ว่าพรรคภารติยา จานาทา จะมีคะแนนเสียงลดลงแต่ต่อมาในปี 2014 นายนเรนทรา โมดี นักการเมืองท้องถิ่น ซึ่งเคยดำรงตำแหน่งมุขมนตรีของรัฐคุชราต ได้นำพรรคเอาชนะพรรคอินเดียเนชันนัลคองเกรส ในการเลือกตั้งอย่างท่วมท้นจนสามารถจัดตั้งรัฐบาล โดยพรรคการเมืองเดียวได้

เยอรมัน

นับตั้งแต่ปี 1949 เป็นต้นมา เยอรมันมีระบบการเมืองที่มีเสถียรภาพเป็นอย่างยิ่ง แม้ว่าจะต้องผ่านการรวมประเทศกับเยอรมันตะวันตก และต้องพบกับการเกิดขึ้นของพรรคการเมืองใหม่ ๆ เป็นจำนวนมาก ในช่วงทศวรรษที่ 80 และ 90 อย่างไรก็ตามนับตั้งแต่ปี 1957 ถึงปี 1983 พรรคการเมืองที่มีอิทธิพลเหนือการเมืองของเยอรมัน ได้แก่ กลุ่มคริสเตียนเดโมแครต ซึ่งเป็นการรวมกลุ่มของ 2 พรรคการเมือง คือ พรรคคริสเตียนเดโมแครติกยูเนียน และพรรคคริสเตียนโซเชียลยูเนียน ซึ่งเป็นพรรคประจำท้องถิ่นของแคว้นบาวาเรียน รวมไปถึงพรรคโซเชียลเดโมเครติกปาร์ตี ในต้นปี 1980 พรรคขนาดเล็ก อย่างเช่นพรรคกรีน ก็ได้มีที่นั่งในสภา อย่างไรก็ตาม ทั้งกลุ่มคริสเตียนเดโมแครต และพรรคพรรคโซเชียลเดโมเครติกปาร์ตี ก็มีการร่วมกันจัดตั้งรัฐบาลกันหลายครั้ง (ดังที่เรียกว่า Grand coalition) ครั้งล่าสุดเกิดขึ้นในยุคที่นางแองเจลา เมเคิล ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ด้วยวัตถุประสงค์คือ เพื่อกีดกันพรรคกรีนและพรรคฝ่ายซ้ายของอดีตเยอรมันตะวันออกออกไป (The Telegraph, 2013, Online)

ต่อไปนี้เป็นรายละเอียดของพรรคการเมืองสำคัญ อันได้แก่ พรรคคริสเตียนเดโมแครติกยูเนียน และพรรคโซเชียลเดโมเครติกปาร์ตี (Ibid., pp. 180–182)

พรรคคริสเตียนเดโมแครติกยูเนียน (Christian Democratic Union)

พรรคนี้ได้รับการก่อตั้งในปี 1945 มีอุดมการณ์สำคัญคือ การสนับสนุนระบบทุนนิยมและต่อต้านสังคมนิยม เช่นเดียวกับการมีนโยบายสนับสนุนตะวันตก กับคงความสัมพันธ์อันสนิทกับสหรัฐอเมริกาในช่วงสงครามเย็น นอกจากนี้ พรรคยังมีอุดมการณ์เคร่งศาสนา ซึ่งสามารถดึงดูดผู้นับถือทั้งนิกายคาทอลิก และนิกายโปแตสแตนท์ เป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์เยอรมัน ผู้นำคนแรกของพรรคคือ คอนราด อาดินาวด์ เข้าปกครองเยอรมันช่วงปี 1949–1953 และได้นำเยอรมันเข้าสู่การเป็นประเทศที่ทันสมัย นิยมตลาดเสรี และมุ่งเป็นหนึ่งเดียวกับสหภาพยุโรป นายกรัฐมนตรีของพรรคอีกคนคือ นายเฮล์มุต โคลต์ ได้ดำรงตำแหน่งในช่วงปี 1982–1998 โคลต์ ได้นำเยอรมันประสบความสำเร็จในการรวมประเทศ แต่คะแนนเสียงของเขาก็ตกต่ำลง

เพราะผลกระทบด้านลบจากนโยบายทางเศรษฐกิจและสังคม จนต้องแพ้การเลือกตั้งให้กับพรรคโซเชียลเดโมเครติกปาร์ตี อย่างไรก็ตามในปี 2005 พรรคคริสเตียนเดโมแครติกยูเนียน (รวมกับพรรคคริสเตียนโซเชียลยูเนียน) ก็กลับมาเป็นรัฐบาลอีกครั้ง ภายใต้การนำของนางแองเจลา เมเคิล

พรรคโซเชียลเดโมเครติกปาร์ตี

พรรคนี้เป็นพรรคการเมืองเก่าแก่ที่สุดพรรคหนึ่งของเยอรมัน ถูกก่อตั้งเมื่อปี 1863 และเป็นพรรคการเมืองที่สำคัญในช่วงสาธารณรัฐไวมาร์ พรรคโซเชียลเดโมเครติกปาร์ตีมีอุดมการณ์ที่ค่อนไปทางลัทธิมาร์กซ์ และมักเสนอตนว่าเป็นพรรคของชนชั้นแรงงาน ด้วยอุดมการณ์ที่ค่อนข้างสุดขั้ว ทำให้พรรคนี้ได้คะแนนเสียงไม่มากนัก ในยุคหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ผู้นำของพรรคจึงได้ตัดสินใจปรับอุดมการณ์เสียใหม่ เช่น ในการประชุมของพรรคเมื่อปี 1959 ทางพรรคได้กระกาศยุติการยึดถือลัทธิมาร์กซ์ และนำกลยุทธ์ใหม่ ๆ มาใช้เพื่อดึงดูดใจคนเยอรมันทุกชนชั้น คะแนนเสียงของพรรคโซเชียลเดโมเครติกปาร์ตีจึงเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ในปี 1969 พรรคประสบความสำเร็จในการจัดตั้งรัฐบาล ภายใต้การนำของนายวิลลี บรานต์ และยังคงนำรัฐบาลอย่างมีเสถียรภาพตั้งแต่ปี 1974–1982 ในยุคของนายเฮล์มุต ชมิดต์ อย่างไรก็ตามนโยบายที่ไม่ชัดเจน เกี่ยวกับการรวมประเทศระหว่างเยอรมันตะวันตกและตะวันออก ทำให้พรรคต้องสูญเสียความนิยม จนถึงยุคของนายเกฮาร์ต ชรอเดอร์ที่สามารถนำพรรคจัดตั้งรัฐบาล ในช่วงระหว่างปี 1998 จนถึงปี 2005 ร่วมกับพรรคกรีนซึ่งมีอุดมการณ์รักษาสิ่งแวดล้อม อันได้ส่งผลต่อนโยบายหลายอย่างของรัฐ ที่ทำให้คะแนนเสียงของพรรคลดลงในช่วงปลาย อย่างเช่น ยุติโครงการโรงงานไฟฟ้าพลังปรมาณู และการเก็บภาษีการปล่อยก๊าซคาร์บอน อันส่งผลให้พรรคโซเชียลเดโมเครติกปาร์ตี ต้องพ่ายแพ้พรรคคริสเตียนเดโมแครติกยูเนียน จากการเลือกตั้งในปี 2005

ระบบหลายพรรค มีข้อได้เปรียบและเสียเปรียบ ดังต่อไปนี้

ข้อได้เปรียบ

1. ทำให้เกิดนโยบายที่มีความหลากหลาย และการแข่งขันกัน
2. ทำให้พรรคการเมืองแต่ละพรรค มีการตรวจสอบ และการถ่วงดุลทางอำนาจกัน
3. ประชาชนสามารถลงโทษ หรือสนับสนุนพรรคการเมืองที่ตนเกลียด หรือชอบได้
4. ประชาชนมีทางเลือกในเรื่องพรรคการเมืองมากขึ้น

ข้อเสียเปรียบ

1. มีการแข่งขันกันสูงมากเกินไป ทำให้เกิดความวุ่นวายทางการเมือง

2. รัฐบาลไม่มีความเป็นเอกภาพ หากประกอบด้วยพรรคการเมืองมากเกินไป

3. รัฐบาลมีโอกาสฉ้อราษฎร์บังหลวงสูง เพราะรัฐบาลต้องตอบแทนพรรคร่วมรัฐบาล

4. พรรคการเมืองต่างมุ่งสู่จุดประนีประนอม จนขาดอุดมการณ์ที่ชัดเจน

อย่างไรก็ตาม ได้เกิดระบบย่อยขึ้นมาอีกระบบหนึ่ง ซึ่งอยู่ระหว่างระบบ 2 พรรคกับระบบหลายพรรค นั่นคือ **ระบบ 2 พรรคครึ่ง (Two and Half system)** ซึ่งมีลักษณะคล้ายระบบ 2 พรรคการเมือง แต่ทั้ง 2 พรรคใหญ่ไม่สามารถได้คะแนนเสียงในรัฐสภาได้อย่างเด็ดขาด เหมือนพรรคเดโมแครต และพรรครีพับลิกันของสหรัฐฯ และระบบนี้ก็แตกต่างจากระบบหลายพรรค เพราะพรรคการเมืองที่ 3 มีบทบาท เป็นปัจจัยของการจัดตั้งรัฐบาลได้ ในกรณีที่ไม่มีพรรคใดใน 2 พรรคใหญ่มีคะแนนเสียงโดยเด็ดขาด (Hung Parliament) ในขณะที่ระบบหลายพรรคนั้นอาจมีพรรคการเมืองเพียงพรรคเดียวสามารถจัดตั้งรัฐบาลได้ ดังตัวอย่างได้แก่ การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของอังกฤษ ในปี 2010 โดยพรรคคอนเซอร์เวทีฟและพรรคเลเบอร์ ไม่ได้คะแนนเสียงส่วนใหญ่คือ 326 เสียง จากทั้งหมด 650 เสียง ทั้ง 2 พรรคจึงต้องเจรจาให้พรรคลิเบอรัลเดโมแครตส์ (Liberal democrats) ซึ่งได้คะแนนเสียงเป็นอันดับ 3 เข้าร่วมกับตนเพื่อจัดตั้งรัฐบาล พรรคลิเบอรัลเดโมแครตส์ได้ตัดสินใจเข้าร่วมกับพรรคคอนเซอร์เวทีฟ และพรรคคอนเซอร์เวทีฟก็ได้จัดตั้งรัฐบาล (Wikipedia, 2015, Online)

สรุปอุดมการณ์พรรคการเมือง (อ้างจากผู้เขียนตำราเอง)

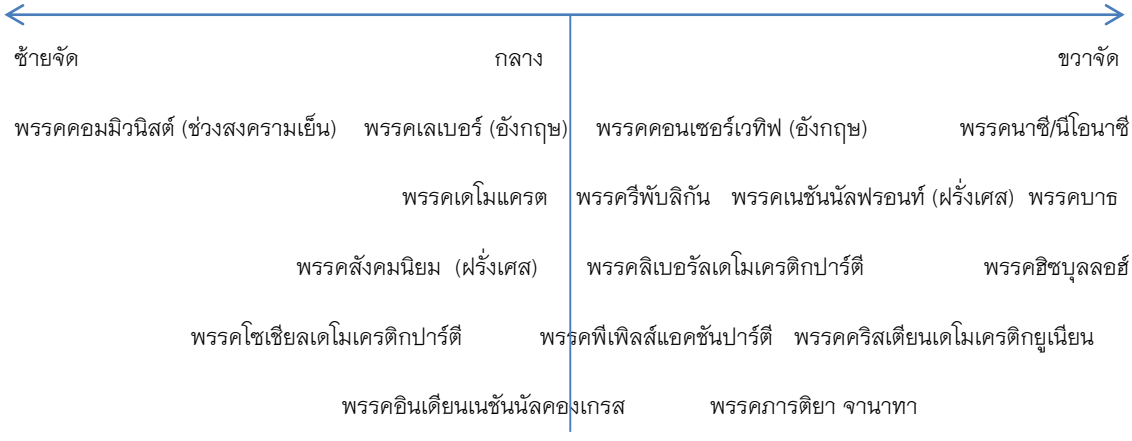

ภาพ 8 แสดงสรุปอุดมการณ์พรรคการเมือง

จากการเปรียบเทียบประเทศกรณีศึกษา สามารถสรุปโดยสังเขปดังต่อไปนี้

1. ในยุคโลกาภิวัฒน์ อุดมการณ์ของพรรคการเมืองในทุกประเทศ จะมีแนวโน้มเลื่อนไหลไปตรงกลาง เพื่อให้ได้คะแนนเสียงจากประชาชนให้มากที่สุด และทำให้เกิดความสำเร็จในการบริหารประเทศ อย่างเช่นพรรคเลเบอร์ของอังกฤษ และพรรคสังคมนิยมของฝรั่งเศส แม้แต่พรรคคอมมิวนิสต์ในช่วงสงครามเย็น ก็พยายามปรับตัวยอมรับเอาอุดมการณ์ของฝ่ายตรงกันข้ามมา เพื่อให้ประเทศอยู่รอด โดยเฉพาะในช่วงปลายสงครามเย็น อย่างเช่น สหภาพโซเวียตในยุคของกอร์บาชอฟ และจีนในยุคของเติ้งเสี่ยวผิง

2. เช่นเดียวกับอุดมการณ์ทางการเมือง พรรคทุกพรรคไม่ว่าซ้ายหรือขวาจะยึดมั่นในอุดมการณ์ชาตินิยม รวมไปถึงการคำนึงถึงผลประโยชน์ของชาติ เพื่อให้ได้คะแนนเสียงสนับสนุนจากประชาชนให้มากที่สุด อย่างไรก็ตามพรรคการเมืองที่มีแนวคิดแบบชาตินิยมสุดโต่งก็จะไม่ได้คะแนนเสียงสูงมากนัก ยกเว้นบางประเทศ อย่างเช่นพรรคภารติยา จานาทา ของอินเดีย

3. จำนวนของพรรคการเมืองที่จัดตั้งรัฐบาล อาจไม่เกี่ยวกับระบอบการปกครองเสมอไป ประเทศที่เป็นประชาธิปไตย อาจมีพรรคการเมืองเดียวกึ่งผูกขาด เช่น ญี่ปุ่น กับประเทศที่เป็นเผด็จการ เช่น มาเลเซีย นอกจากนี้ ระบบสองพรรคกึ่งผูกขาด อย่างเช่นสหรัฐฯ ยังทำให้ประเทศประชาธิปไตย ดูมีลักษณะแตกต่างเพียงเล็กน้อย กับประเทศเผด็จการที่มีพรรคการเมืองเดียว คือ มีผู้ผูกขาดนโยบายอยู่เพียงจำนวนหนึ่ง

4. ประเทศกรณีศึกษา ไม่ว่าจะมีระบบพรรคการเมืองแบบใด ล้วนแต่ประสบปัญหาคือ ประชาชนเสื่อมความนิยมต่อพรรคการเมือง อันเป็นผลมาจากการฉ้อราษฎร์บังหลวง ความไร้ประสิทธิภาพ และการแย่งชิงอำนาจกันระหว่างพรรคการเมือง อันมีผลให้บางประเทศกรณีศึกษา เช่น อังกฤษ และอินเดีย มีรูปแบบพรรคการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไป ส่วนกรณีของสหรัฐอเมริกา ทำให้ผู้มาลงคะแนนเสียงลดลง

สรุป

พรรคการเมือง หมายถึง องค์กรทางการเมืองซึ่งมุ่งมีอิทธิพลต่อนโยบายของรัฐ นั่นคือ การยึดครองอำนาจรัฐ โดยการส่งตัวแทนผ่านการเลือกตั้ง หรือกระบวนการอื่น ๆ เพื่อเข้ามาในรัฐสภา และดำรงตำแหน่งต่าง ๆ ของรัฐบาล ความสำคัญของพรรคการเมือง ได้แก่ 1. พรรคการเมืองเป็นจุดเชื่อมต่อระหว่างชนชั้นปกครองหรือปัญญาชน กับประชาชน 2. ประชาชนสามารถสร้างแรงกดดันผ่านพรรคการเมือง 3. พรรคการเมืองเป็นฐานให้ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในการบริหารประเทศ 4. ความหลากหลายของพรรคการเมือง จะช่วยทำให้ประเทศเป็นประชาธิปไตย และ 5. ประชาชนสามารถลงโทษพรรคการเมืองได้ หากไม่ได้ปฏิบัติ

ตามสัญญา พรรคการเมืองต้องยึดถืออุดมการณ์เป็นตัวกำหนดทิศทางของการดำเนินการของพรรค เป็นตัวดูดดึงเสียงสนับสนุนจากประชาชน และยังเป็นอัตลักษณ์ของพรรค พรรคอาจยึดถืออุดมการณ์มากกว่า 2 อย่างขึ้นไป ในปัจจุบันพรรคการเมืองมีอุดมการณ์ที่ไม่ชัดเจนคือจะเน้นไปทางกลางมากกว่าซ้าย หรือขวา เพราะต้องการดึงดูดคะแนนเสียงและทำให้พรรคมีความหยืดหยุ่นในภาพลักษณ์ และยังบริหารประเทศได้มีประสิทธิภาพมากขึ้น หากได้เป็นรัฐบาล แต่ก็มีพรรคการเมืองซึ่งยึดถืออุดมการณ์แบบจัด ดังเช่น พรรคซ้ายจัด และขวาจัดโดยมีอุดมการณ์เพื่อเปลี่ยนแปลงสังคม โดยวิธีการแบบรุนแรง และยังตั้งอยู่บนอุดมการณ์ชาตินิยม เหยียดเชื้อชาติ ต่อต้านพวกต่างศาสนาและพวกรักร่วมเพศ ตัวอย่างเช่น พรรคนาซี พรรคฮิซบุลลอฮ์ พรรคคอมมิวนิสต์ของประเทศต่าง ๆ พรรคเช่นนี้ในประชาธิปไตย มักอาศัยกระแสอารมณ์ความรู้สึก ของคนในประเทศตามสถานการณ์ ดังเช่น พรรคเนชันนัลฟรอนท์ ของฝรั่งเศส พรรคโกล์เดนดอว์น ของกรีซ ฯลฯ

สำหรับระบบพรรคการเมือง คือ จำนวนของพรรคการเมือง โครงสร้างและความสัมพันธ์ระหว่างพรรคการเมืองด้วยกัน โดยมีปัจจัยคือ จำนวนของพรรคการเมืองที่ถูกกฎหมายในประเทศนั้น ความสามารถในการเข้าร่วมรัฐบาลของพรรค และความสัมพันธ์ระหว่างพรรคการเมือง ระบบพรรคการเมือง สามารถแบ่งตามจำนวนของพรรคที่สามารถจัดตั้งรัฐบาล คือ 1. ระบบพรรคเดียว คือ พรรคการเมืองเดียวมีอำนาจที่แท้จริงในการปกครองรัฐบาล โดยปราศจากการเลือกตั้งแบบประชาธิปไตย ตัวอย่างได้แก่ จีน ซึ่งมีพรรคคอมมิวนิสต์ปกครองประเทศ แม้ว่าจะมีพรรคการเมืองอื่นอยู่ด้วย และพม่า ซึ่งเคยเป็นระบบหลายพรรคการเมืองและต่อมาได้กลายเป็นระบบพรรคเดียว เช่นเดียวกับปัจจุบัน ซึ่งมีพรรคเดียวที่มีอำนาจปกครองประเทศ โดยการสนับสนุนจากทหาร แม้จะมีหลายพรรคก็ตาม 2. ระบบพรรคเดียวกึ่งผูกขาด คือ พรรคการเมืองเดียวปกครองรัฐบาลอย่างยาวนาน แม้ว่าจะมีการเลือกตั้งแบบประชาธิปไตยที่ไม่สมบูรณ์ และพรรคของรัฐบาลอาจใช้กลไกของรัฐเพื่อผูกขาดคะแนนเสียง ตัวอย่างได้แก่ ญี่ปุ่น ซึ่งมีพรรคลิเบอรัลเดโมเครติกปาร์ตี กุมอำนาจเหนือรัฐบาลเป็นเวลานาน แม้ว่าจะพ่ายแพ้ในการเลือกตั้งอยู่ 2 ครั้ง และสิงคโปร์ ซึ่งมีพรรคพีเพิลส์แอคชั่นปาร์ตี ครองอำนาจอยู่นาน เพราะกีดกันไม่ให้พรรคฝ่ายค้านมีพื้นที่ในการหาเสียง ระบบพรรคการเมืองที่ 1 และที่ 2 มีข้อได้เปรียบเช่น รัฐบาลมีความเข้มแข็ง สามารถผลักดันนโยบายของตนให้สำเร็จ และข้อเสียเปรียบเช่น พรรคการเมืองฝังตัวเข้าครอบงำระบบพรรคการเมืองมากเกินไป 3. ระบบ 2 พรรคการเมือง คือ ระบบที่มีพรรคการเมือง 2 พรรค ผลัดกันผูกขาดการบริหารประเทศเป็นเวลานาน แม้มีเลือกตั้งแบบเสรี ดังตัวอย่างเช่น อังกฤษ ซึ่งมี 2 พรรคใหญ่คือ

พรรคคอนเซอร์เวทีฟ และพรรคเลเบอร์ ซึ่งต่างก็มีความพยายามในการปรับอุดมการณ์เข้าหาตรงกลาง เพื่อให้ได้เป็นรัฐบาล

สำหรับสหรัฐอเมริกา มี 2 พรรคการเมืองใหญ่ คือ พรรครีพับลิกัน และพรรคเดโมแครต ซึ่งมีอุดมการณ์ที่แตกต่างกันอย่างสูง และรูปแบบการเมืองของสหรัฐฯ ทำให้ไม่สามารถมีพรรคที่ 3 เข้ามามีบทบาทในการร่วมจัดตั้งรัฐบาลได้อย่างแท้จริง ระบบ 2 พรรคการเมือง มีข้อได้เปรียบเช่น รัฐบาลสามารถบริหารประเทศได้สะดวก ต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ และมีข้อเสียเปรียบเช่น ประชาชนมีทางเลือกน้อย ถ้าสองพรรคไม่มีนโยบายใหม่หรือทำงานไม่มีประสิทธิภาพ 4. ระบบหลายพรรคการเมือง คือ ระบบที่พรรคการเมืองหลายพรรคสามารถเข้ามาบริหารรัฐบาลร่วมกันได้ ดังประเทศกรณีศึกษา ได้แก่ อินเดีย ซึ่งมี 2 พรรคใหญ่ คือ พรรคอินเดียเนชันนัลคองเกรส และพรรคพรรคภารติยา จานาทา ผลัดกันจัดตั้งรัฐบาล แต่ก็มีพรรคการเมืองขนาดเล็กเข้าร่วมด้วยอยู่เสมอ หรืออย่างเช่นเยอรมัน ซึ่งมีพรรค 2 พรรคใหญ่ คือ พรรคคริสเตียนเดโมแครติกยูเนียน และพรรคคริสเตียนเดโมแครติกยูเนียน ซึ่งผลัดกันจัดตั้งรัฐบาลพร้อมกับพรรคการเมืองขนาดเล็ก ระบบหลายพรรคมีข้อได้เปรียบเช่น ทำให้เกิดนโยบายที่มีความหลากหลาย และการแข่งขันกัน และข้อเสียเปรียบคือ รัฐบาลไม่มีความเป็นเอกภาพหากประกอบด้วยพรรคการเมืองมากเกินไป อย่างไรก็ตามก็ได้เกิดระบบ 2 พรรคการเมืองครึ่ง คือ ระบบที่พรรคจะจัดตั้งรัฐบาลได้ ต้องอาศัยพรรคการเมืองขนาดเล็กมาร่วมด้วยเสมอ ดังเช่นอังกฤษ เมื่อปี 2010

คำถามสำหรับการอภิปราย

1. พรรคการเมืองเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับทุกประเทศหรือไม่

2. พรรคการเมืองเป็นสิ่งที่บ่งบอกความเป็นประชาธิปไตยได้เสมอไปหรือไม่ เพราะอะไร

3. พรรคการเมืองจำเป็นต้องมีอุดมการณ์หรือไม่ เพราะเหตุใด

4. ท่านคิดว่าพรรคแบบซ้ายจัดหรือขวาจัด ควรได้รับอนุญาตให้จัดตั้งได้หรือไม่ เพราะอะไร

5. ท่านคิดว่าพรรคค่อนกลางเป็นสิ่งที่ดีต่อประเทศเสมอไปหรือไม่ อย่างไร

6. ท่านคิดว่าจีนควรมีพรรคการเมืองเพียงพรรคเดียวในการบริหารประเทศหรือไม่ เพราะเหตุใด

7. ประเทศที่ท่านอาศัยอยู่ มีระบบพรรคการเมืองแบบใด ท่านคิดว่าส่งผลดีต่อประเทศหรือไม่ เพราะอะไร

บรรณานุกรม

Agence–France Presse in Rangoon. (2014). **Burma rules out lifting ban on Aung San Suu Kyi presidency before election.** Retrieved November 19, 2014, from http://www.theguardian.com/world/2014/nov/19/burma–rules–out–changing–constitution–aung–san–suu–kyi

Almond,G. A., Powell, G.Bingham,Jr., Dalton, R. J., and Strom , K. (2010). **Comparative Politics Today.**USA: Longman.

Aoki, M. (2014). **Komeito's 50 years of losing its religion.** Retrieved November 19, 2014, from http://www.japantimes.co.jp/news/2014/11/20/national/politics–diplomacy/komeitos–50–years–of–losing–its–religion/#.Vh3G_–ztmko

BBC. (2015). **UK election results: David Cameron pledges a 'greater Britain.** Retrieved July 22, 2015, from http://www.bbc.com/news/election–2015–32659720

Bibby, J. F., and F.Schaffner, B. (2008). **Politics ,Parties and Elections in America**. Thomson Wadsworth.

China Internet Information Center. (n.d.). **IV. The System of Multi–Party Cooperation and Political Consultation.** Retrieved November 17, 2014, from http://www.china.org.cn/english/Political/29034.htm

Fund, J. (2015**). Meet Jeremy Corbyn, the New Loony–Left Socialist Leader of Britain's Labour Party.** Retrieved July 22, 2015, from http://www.nationalreview.com/article/423951/Jeremy–Corbyn–Socialist–Loon–New–Labour–Leader–UK

Garnett, M., and Lynch, P. (2009). **Exploring British Politics**. UK: Pearson Education Limited.

Hall, S. (2003). **New Labour has picked up where Thatcherism left off.** Retrieved July 22, 2015, from http://www.theguardian.com/politics/2003/aug/06/society.labour

Henretta, J. A. (2008). **America's History, Volume I.** USA: Bedford/St. Martin's.

Heywood, A. (2007). **Politics.** New York: Palgrave Macmillan.

Hogwood, P., and Roberts, G. K. (2003). **European Politics Today.** UK: Manchester University Press.

Ishida, T.and Krauss, E. S. (Eds). (1989). **Democracy in Japan**. USA: University of Pittburg Press.

Lai, A. (2012).**'One party, two coalitions'–China's factional politics.** Retrieved November 9, 2012, from http://edition.cnn.com/2012/10/23/world/asia/china–political–factions–primer/

O'Callahan, J. (2013). **Protest, voter anger put political risk in Singapore's future.** Retrieved February 15, 2013, from http://www.reuters.com/article/2013/02/15/us–singapore–politics–idUSBRE91E07520130215.

O'Connor, K., and Sabato, L. J. (2002). **American Government 2002: Continuity and Change**. New York: Longman Pub Group.

Shively, W. P. (2008). **Power & Choice: An Introduction to Political Science**. UK: McGraw–Hill Education.

The Guardian. (2015). **Greece: claims of a far–left victory are nonsense.** Retrieved January 26, 2015, from http://www.theguardian.com/world/2015/jan/26/greece–claims–of–far–left–victory–are–nonsense

The Telegraph. (October 15, 2013). **Angela Merkel's Christian Democrats set to hold third round of 'grand coalition' talks.** Retrieved January 26, 2015, from http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/germany/10378993/Angela–Merkels–Christian–Democrats–set–to–hold–third–round–of–grand–coalition–talks.html

The Week.(September 12,2015). **The rise of Europe's far right**.Retrieved September 12,2015,from http://theweek.com/articles/576490/rise–europes–far–right

Wembridge, Mark. (2015). **Singaporeans vote overwhelmingly to return PAP to power.** Retrieved January 26, 2015, from http://www.ft.com/intl/cms/s/0/5c135ecc–5894–11e5–a28b–50226830d644.html#axzz3n5mcLl6x

Wikipedia. (2015). **Far–right politics.** Retrieved April 6, 2015, from http://en.wikipedia.org/wiki/Far–right_politics

Wikipedia. (2015). **Republican Party (United States).** Retrieved May 2, 2015, from http://en.wikipedia.org/wiki/Republican_Party_(United_States)

Wikipedia. (2015). **Democratic Party (United States).** Retrieved May 2, 2015, from http://en.wikipedia.org/wiki/Democratic_Party_(United_States)

Wikipedia. (2015). **United Kingdom general election, 2010.** Retrieved October 5, 2015, from https://en.wikipedia.org/wiki/United_Kingdom_general_election,_2010

บทที่ 15

กลุ่มผลประโยชน์ (Interest Group)

กลุ่มที่มีบทบาททางการเมืองและการปกครองทางอ้อมนอกเหนือจากสถาบันที่เป็นทางการดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นคือ กลุ่มผลประโยชน์ กลุ่มผลประโยชน์ หมายถึง การรวมกลุ่มโดยสมัครใจของประชาชน ที่พยายามเข้ามามีอิทธิพลต่อกฎหมาย และนโยบายของรัฐ ในประเด็นด้านใดด้านหนึ่งผ่านการวิ่งเต้น (Lobbying) หรือการให้ผลประโยชน์แก่รัฐบาล ดังเช่น การรณรงค์หาเสียงสนับสนุนรัฐบาลจากสังคม การช่วยเหลือในเรื่องคะแนนเสียงของนักการเมือง การบริจาค การติดสินบน หรืออาจจะรวมไปถึงวิธีการในด้านลบ ดังเช่น การฟ้องศาล การประท้วง หรือแม้แต่การใช้ความรุนแรงขัดขวาง เพื่อให้รัฐออกกฎหมายตามที่กลุ่มตนต้องการ หรือไม่ให้ออกกฎหมายที่ตนไม่เห็นด้วย

ประเภทของกลุ่มผลประโยชน์

กลุ่มผลประโยชน์สามารถแบ่งเป็น 4 กลุ่มใหญ่ ๆ ดังต่อไปนี้ (Axford, et.al., 2002, pp. 382–387)

1. กลุ่มผลประโยชน์ที่ไม่เป็นทางการ (Non–associational Interest Groups)

คือ กลุ่มคนที่มีความรู้สึก หรือจุดร่วมกันทางจิตใจ หรือทางวัฒนธรรม เช่น กลุ่มทางอัตลักษณ์ กลุ่มทางวัฒนธรรมคนที่เกิดในภูมิลำเนาเดียวกัน แต่ไม่มีการจัดตั้งกลุ่ม

2. กลุ่มผลประโยชน์ที่เป็นทางการ (Associational Interest Groups)

คือ กลุ่มที่มีการจัดตั้ง มีสมาชิกที่แน่นอน แต่ไม่ได้สามารถพัฒนาเป็นสถาบันได้ ดังเช่น กลุ่มเกษตรกร กลุ่มสหพันธ์แรงงาน นักศึกษา เป็นต้น

3. กลุ่มผลประโยชน์ที่เป็นสถาบัน (Institutional Interest Groups)

คือ กลุ่มผลประโยชน์ที่เป็นองค์การ ซึ่งมีรูปแบบการจัดตั้งและการดำเนินการที่เป็นทางการ และกฎเกณฑ์ ได้รับการรับรองโดยกฎหมาย เช่น กลุ่มข้าราชการ นักการเมือง พรรคการเมือง

ความแตกต่างและความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มผลประโยชน์กับพรรคการเมือง

ถึงแม้กลุ่มผลประโยชน์กับพรรคการเมืองมีความคล้ายคลึงกันในประเด็นที่ว่าทั้งคู่พยายามเข้ามามีอิทธิพลต่อนโยบายสาธารณะ จนมีการจัดให้พรรคการเมืองเป็นกลุ่มผลประโยชน์ชนิดหนึ่งเช่นเดียวกับข้าราชการ แต่อีกแง่มุมหนึ่งทั้ง 2 กลุ่มถูกจัดว่าอยู่คน

ละกลุ่มกัน โดยกลุ่มผลประโยชน์มีความแตกต่างจากพรรคกลุ่มการเมืองดังต่อไปนี้ (Pearsonhighered, n.d., Online)

1. กลุ่มผลประโยชน์ไม่ได้เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งอย่างเป็นทางการ และไม่ต้องมีความรับผิดชอบต่อสาธารณะ ในขณะที่พรรคการเมืองมีความเกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งและต้องรับผิดชอบต่อคำสัญญาที่มีต่อผู้ลงคะแนนเสียงให้

2. ในเรื่องของเป้าหมาย กลุ่มผลประโยชน์มักเน้นที่นโยบายหรือโครงการในบางประเด็นซึ่งเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของตัวเอง ส่วนพรรคการเมืองนำเสนอและปฏิบัติตามนโยบายในระดับกว้างแก่ประเทศ เมื่อได้เป็นรัฐบาล

3. กลุ่มผลประโยชน์มีขอบเขตของสมาชิกที่แคบ เพราะสมาชิกของกลุ่มผลประโยชน์มีลักษณะและเป้าหมายในการใช้ชีวิตการทำงานและอุดมการณ์ที่คล้ายคลึงกัน ส่วนพรรคการเมืองต้องการสมาชิก และผู้สนับสนุนให้มากที่สุดทั่วประเทศ โดยไม่จำกัดลักษณะหรือความสนใจมากนัก หรือยังมีการยืดหยุ่นทางอุดมการณ์ได้มากกว่า

4. กลุ่มผลประโยชน์นั้นมีจำนวนไม่จำกัดเช่นอาจจะเป็นหลายร้อยกลุ่ม ส่วนพรรคการเมืองมีขีดจำกัด เช่นประเทศส่วนใหญ่นั้นมักไม่มีพรรคการเมืองเกินกว่า 10–12 พรรค

กลุ่มผลประโยชน์และพรรคการเมือง มีความสัมพันธ์ต่อกัน อย่างเช่น กลุ่มผลประโยชน์มักใช้พรรคการเมืองเป็นฐาน ในการชักจูงและโน้มน้าวสมาชิกรัฐสภา และฝ่ายบริหารให้ช่วยออกกฎหมายที่เอื้อต่อประโยชน์ตน โดยพรรคการเมืองอาจมีเป้าหมายเพียงพรรคเดียว อย่างเช่นกลุ่มเนชันนัลไรเฟิลแอสโซสิเอชัน (สมาคมสนับสนุนการครอบครองปืน) สนับสนุนอย่างแข็งขันต่อผู้ลงสมัครของพรรครีพับลิกัน หรืออาจมีเป้าหมายมากกว่า 1 พรรค ดังเช่นกลุ่มผลประโยชน์ของบริษัทขนาดใหญ่ต่างๆ สนับสนุนทั้งพรรครีพับลิกันและพรรคเดโมแครต นอกจากนี้กลุ่มผลประโยชน์อาจจะมีอิทธิพลต่อพรรคการเมืองในการแต่งตั้งผู้สมัครลงเลือกตั้งซึ่งมีท่าทีสนับสนุนกลุ่มผลประโยชน์นั้น แต่ผู้สมัครนั้นต้องสังกัดพรรคการเมือง ไม่ใช่กลุ่มผลประโยชน์

แนวคิดสำคัญเกี่ยวกับกลุ่มผลประโยชน์

แนวคิดสำคัญเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มผลประโยชน์กับรัฐบาล ถูกแบ่งเป็น 2 แนวคิดหลัก ดังต่อไปนี้ (Klesner, 2013, pp. 169–171)

1. แนวคิดพหุนิยม (Pluralism) หมายถึง แนวคิดที่รัฐเปิดเวทีแห่งการต่อรองทางอำนาจ สำหรับกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ อย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่มีกลุ่มใดสามารถผูกขาดได้ ประชาชน กล่าวคือกลุ่มต่าง ๆ มีเสรีภาพในการก่อตั้งกลุ่มผลประโยชน์ และสามารถ

แข่งขันเพื่อให้รัฐบาลหรือฝ่ายที่ออกกฎหมายปฏิบัติตามที่ตัวเองต้องการ ตัวอย่างของแนวคิดนี้ได้แก่ สหรัฐอเมริกา

2. แนวคิดบรรษัทนิยม (Corporatism) หมายถึง แนวคิดที่มุ่งให้รัฐควบคุมประชาชนผ่านตัวแทนจากการรวมกลุ่มทางสังคม เช่น สหภาพแรงงาน กลุ่มทางอาชีพต่าง ๆ แนวคิดนี้เป็นที่แพร่หลาย โดยเบนิโต มุสโสลินี ผู้นำสูงสุดของอิตาลี ที่บริหารประเทศแบบฟาสซิสต์ สำหรับ **แนวคิดบรรษัทนิยมยุคใหม่ (Neo-corporatism)** เป็นแนวคิดที่เกิดหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่ไม่ได้ให้อำนาจแก่รัฐบาลโดยเด็ดขาดเหมือนยุคของมุสโสลินี โดยยอมรับการเข้าร่วมของฝ่ายที่ไม่ใช่รัฐบาลดังเช่นกลุ่มผลประโยชน์ ในการการกำหนดนโยบายและการบริหารงานของรัฐบาล ตามแบบไตรภาคนิยม (Tripartism) แนวคิดนี้เน้นไปที่การติดต่อร่วมมือกันระหว่าง 3 ภาค คือ รัฐ ธุรกิจ และแรงงาน ในการสร้างนโยบายทางเศรษฐกิจผ่านการปรึกษาหารือ เจรจา และการประนีประนอมกัน ปัจจุบันประเทศที่เน้นแนวคิดบรรษัทนิยม อย่างสูง ได้แก่ เยอรมัน

กลุ่มผลประโยชน์กับกลุ่มประชาสังคม

กลุ่มผลประโยชน์ยังมีความคล้ายคลึง และเหลื่อมล้ำกับกลุ่มประชาสังคมอยู่มาก กลุ่มประชาสังคม (Civil society) หมายถึง เครือข่ายการประสานกันของกลุ่มต่าง ๆ ตั้งแต่ชนชั้น กลุ่มผลประโยชน์ จนไปถึงกลุ่มของประชาชน ที่เรียกร้องความเป็นธรรมทางการเมือง หรือผลประโยชน์สำหรับสังคมโดยรวม (บางแห่งใช้คำว่ากลุ่มผลประโยชน์สาธารณะ หรือ Public interest) กลุ่มประชาสังคมมีความเฟื่องฟูในยุโรปและสหรัฐฯ ตั้งแต่ทศวรรษที่ 50 เช่น กลุ่มเรียกร้องสิทธิของคนสีผิว สิทธิสตรี กลุ่มปกป้องสิ่งแวดล้อม และสิทธิสัตว์ (เช่น กลุ่มกรีนพีซ) จนมาถึงกลุ่มต่อต้านบริษัทข้ามชาติ ต่อต้านลัทธิบริโภคนิยมและลัทธิทุนนิยมอย่างในปัจจุบัน โดยขบวนการมักตั้งอยู่บนอุดมการณ์อนาธิปไตย และลัทธิซ้ายใหม่ (New Left) ซึ่งเป็นกลุ่มที่หาทางเลือกใหม่ระหว่างคอมมิวนิสต์ที่เป็นเผด็จการเช่นสหภาพโซเวียตกับลัทธิบริโภคนิยม ในประเทศตะวันตกมีการผสมผสานแนวคิดปรัชญามาร์กซ์ กับแนวคิดอื่น เช่นแนวคิดจิตวิเคราะห์ของซิกมันด์ ฟรอยด์ ปรัชญาอัตถิภาวนิยม ปรัชญามนุษยนิยม อย่างไรก็ตามขบวนการนี้สามารถสืบย้อนกลับไปจนถึงต้นศตวรรษที่ 19 เช่น ขบวนการเรียกร้องสิทธิและค่าจ้างของชนชั้นแรงงาน หรือกลุ่มเรียกร้องเพื่อเอกราชของประเทศที่ตกเป็นอาณานิคมของตะวันตก (Heywood, 2007, pp. 307-310)

ดังนั้น กลุ่มประชาสังคมจึงแตกต่างจากกลุ่มผลประโยชน์ เพราะกลุ่มประชาสังคมถือว่าวัตถุประสงค์และกิจกรรมของตน ปลอดจากจากอิทธิพลของระบบราชการ และระบบทุน และยังยึดมั่นต่ออุดมการณ์ ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น ในขณะที่กลุ่มผลประโยชน์จำนวนมาก

ได้รับการสนับสนุน หรือถูกครอบงำโดยกลุ่มทุนกับรัฐ และไม่ได้ยึดมั่นในอุดมการณ์หรือปรัชญาอันลึกซึ้ง นอกจากนี้ กลุ่มประชาสังคมมักเน้นประเด็นที่เป็นปัญหาของสังคมโดยรวมมากกว่าเรื่องเฉพาะด้าน เหมือนกับกลุ่มผลประโยชน์ อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างนี้เริ่มลดลง เพราะกลุ่มประชาสังคมหลายกลุ่มเองดูเหมือนจะหันมาเน้นผลประโยชน์เฉพาะกลุ่มตน และกลุ่มผลประโยชน์หลายกลุ่ม ยังอาศัยการสร้างเครือข่าย และประสานงานกับกลุ่มประชาสังคม (Ibid.,310)

ประเทศกรณีศึกษา

ได้แก่สหรัฐอเมริกา เยอรมัน รัสเซีย และจีน ซึ่งถือได้ว่าเป็นประเทศซึ่งกลุ่มผลประโยชน์มีบทบาทอย่างสูงต่อรัฐบาล

สหรัฐอเมริกา

สหรัฐ ฯ ถือได้ว่าเป็นประเทศที่มีกลุ่มผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้องในการตัดสินใจต่อนโยบายของรัฐในทุกระดับ สหรัฐฯ ยึดถือแนวคิดพหุนิยมตลอดมา จึงมีการแข่งขันกันวิ่งเต้นกับพรรคการเมือง รัฐสภา และรัฐบาล ไม่ว่าระดับมลรัฐ หรือระดับกลางสูงมาก ในช่วงศตวรรษที่ 20 รัฐบาลสหรัฐฯ เปิดให้บริษัทขนาดใหญ่ และกลุ่มผลประโยชน์ เช่น สหภาพแรงงาน เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินนโยบายของรัฐ ซึ่งขยายใหญ่ในช่วงนโยบายนิวดีลของแฟรงคลินท์ ดี รูสเวลท์ เมื่อทศวรรษที่ 30 กลุ่มทุนอเมริกันได้รวมตัวกันตั้งองค์กรที่เรียกว่า พีเอซี หรือ PACs (Political Action Committees) ที่ทรงอำนาจในการต่อรองอำนาจกับรัฐบาล กลุ่มผลประโยชน์ (หรือกลุ่มประชาสังคม) หลายกลุ่มเข้ามามีอิทธิพลทางการเมืองในทศวรรษที่ 50 เช่น แอสโซซิเอชั่นฟอร์เดอะแอดวานแมนทท์ออฟคัลเลอร์พีเพิล (National Association for the Advancement of Colored People) ที่รณรงค์เพื่อเรียกร้องสิทธิแก่คนผิวดำ กลุ่มวิ่งเต้นเพื่อผลประโยชน์ของประเทศอิสราเอล (Israel Lobbyist) ซึ่งมีนักรัฐศาสตร์ คือ จอห์น เมียส์ไฮมเมอร์ ได้เขียนหนังสือเพื่อแฉว่าเข้ามามีอิทธิพลต่อรัฐบาลชุดต่าง ๆ และนโยบายการต่างประเทศ ทำให้สหรัฐฯ ให้ความร่วมมือกับอิสราเอลอยู่เสมอมา (William Grimes, 2007, Online)

นอกจากนี้ยังมีตัวอย่างของกลุ่มผลประโยชน์ซึ่งมีอิทธิพลมหาศาล คือ เนชันนัลไรเฟิลแอสโซซิเอชัน (National Rifle Association) หรือสมาคมที่สนับสนุนการครอบครองปืน ซึ่งช่วยเหลือนักการเมืองในพรรครีพับลิกัน โดยเฉพาะประธานาธิบดีจอร์จ ดับเบิลยู บุช ในเรื่องทุนและการระดมคะแนนเสียงอย่างมาก อันส่งผลให้บุชดำเนินการหรือเอื้ออำนวยให้มีการออกกฎหมาย ที่ตอบสนองต่อผลประโยชน์ของสมาคมนี้ตลอดเวลา (Wikipedia, 2015) หรือกลุ่มอุตสาหกรรมอาวุธ ซึ่งทวีบทบาทด้วยปัจจัยสำคัญคือ นโยบายการต่างประเทศของสหรัฐ ฯในช่วงสงครามเย็น และสงครามต้านการก่อการร้าย แต่ในยุคของบารัค โอบามา ได้

พยายามตัดงบประมาณของกระทรวงกลาโหมไปเป็นจำนวนมหาศาล แต่เมื่อเกิดเหตุการณ์ของโลกที่สหรัฐอเมริกาถือว่าเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคง โอบามาจึงต้องเปลี่ยนนโยบายหันมาเพิ่มงบประมาณทางทหารอีก (Cooper, 2015, Online)

กลุ่มผลประโยชน์ของสหรัฐฯ ยังสามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม อันได้แก่ (O'Connor and Sabato, 2002, p. 590)

1. กลุ่มผลประโยชน์ที่มุ่งเน้นประเด็นอันหลากหลาย (Multi-issue)

กลุ่มผลประโยชน์นี้ แม้จะมีหลักการณ์เพียงอย่างเดียว แต่ก็มีประเด็นต่าง ๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้องอย่างมากมาย อย่างเช่น แอสโซซิเอชั่นฟอร์เดอะแอดวานแมนทท์ออฟคัลเลอร์พีเพิล สนับสนุนสิทธิและเสรีภาพของคนสีผิว หรือกลุ่มสนับสนุนศาสนาคริสต์นั้น ยึดมั่นในค่านิยมและหลักคำสอนศาสนาคริสต์ แต่ทั้ง 2 กลุ่มก็ต้องวิ่งเต้นหรือรณรงค์ในประเด็นอื่น ๆ เช่น วิถีชีวิตความเป็นอยู่ การศึกษา ครอบครัว ฯลฯ ทั้งในระดับรัฐบาลกลางและรัฐบาลท้องถิ่น

2. กลุ่มผลประโยชน์ที่มุ่งเน้นประเด็นเดียว (Single Issue)

กลุ่มผลประโยชน์นี้เน้นไปที่ประเด็นเดียวอย่างแท้จริง และมีขอบเขตที่แคบกว่ากลุ่มแรกมาก เช่นอาจเน้นไปที่เฉพาะรัฐบาลกลาง ในหลายครั้งมักมีวัตถุประสงค์ที่ขัดแย้งกันเอง เพราะความหลากหลายและแตกต่างทางด้านอุดมการณ์ เช่น กลุ่มสนับสนุนการทำแท้งและกลุ่มต่อต้านการทำแท้ง กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและกลุ่มอุตสาหกรรม ฯลฯ โดยปัจจุบันกลุ่มผลประโยชน์เช่นนี้เพิ่มจำนวนสูงขึ้นเรื่อย ๆ

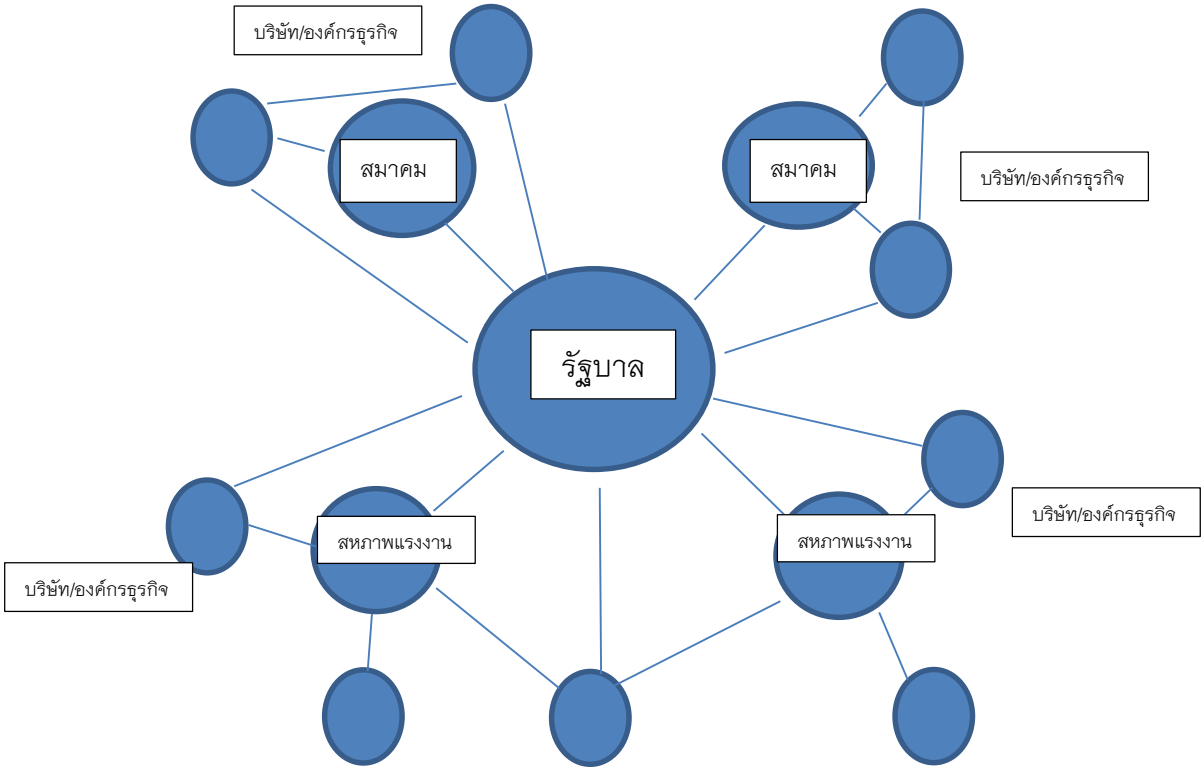

ภาพ 9 แสดงแนวคิดพหุนิยมของสหรัฐอเมริกา

ที่มา: Introducing Comparative Politics: Concepts and Cases in Context (Ann and Orvis, n.d., p. 357)

เยอรมัน

กลุ่มผลประโยชน์เป็นส่วนสำคัญของการเมืองเยอรมัน นั้นคือมีความสัมพันธ์กับรัฐบาลอย่างใกล้ชิดมากยิ่งกว่ากลุ่มผลประโยชน์ในสหรัฐอเมริกา อาชีพแพทย์ นักกฎหมาย และอาชีพอิสระอื่น ๆ ของเยอรมัน ได้ร่วมกันจัดตั้งสมาคมเกี่ยวกับอาชีพ ซึ่งเป็นไปตามกฎหมายและได้รับการอนุญาตจากรัฐบาล ในการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ทำให้สมาคมเหล่านั้นมีลักษณะส่วนหนึ่งเหมือนอยู่ในภาครัฐ กลุ่มผลประโยชน์ยังเข้าร่วมกับคณะกรรมการและองค์กรส่วนต่าง ๆ ของรัฐบาล บางกลุ่มได้รับการช่วยเหลือทางการเงินและอำนาจจากรัฐบาลเพื่อประกอบกิจกรรมอันเกี่ยวข้องกับนโยบายของรัฐ เช่น การบริหารโรงพยาบาล หรือการตรวจสอบสภาวะสิ่งแวดล้อม กฎหมายปกครองของเยอรมันกำหนดว่ากระทรวงต้องมีการติดต่อกับกลุ่มผลประโยชน์ที่เกี่ยวข้อง เพื่อช่วยในการวางนโยบายที่จะส่งผลกระทบถึงกลุ่มเหล่านั้น

อันจะส่งผลประโยชน์ต่อรัฐบาลเอง เพราะความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านของกลุ่มผลประโยชน์เหล่านั้น ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า เยอรมัน เป็นตัวอย่างของแนวคิดบรรษัทนิยมใหม่ ซึ่งช่วยให้เยอรมันนั้นมีความขัดแย้งระหว่างกลุ่มผลประโยชน์ เช่น การเดินขบวนการประท้วงน้อยลง อย่างไรก็ตาม แนวคิดเช่นนี้ ได้ทำให้เยอรมันเป็นประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือมากกว่าเน้นการเลือกตั้ง เพราะรัฐบาลเลือกที่จะเจรจากับกลุ่มต่าง ๆ โดยตรง อันเป็นผลให้บทบาทของรัฐสภาและรัฐบาลท้องถิ่นที่มาจากการเลือกตั้ง ลดน้อยลง (Almond et.al., 2010, pp. 277–278)

การรวมกลุ่มของกลุ่มผลประโยชน์เยอรมัน ที่มีอิทธิพล ได้แก่ ฟรีเดอเรชันออฟเยอรมันอินดัสตรี (Federation of German Industry) ซึ่งเป็นการรวมตัวของกลุ่มอุตสาหกรรม กว่า 35 กลุ่ม กลุ่มคอนฟรีเดอเรชันยออฟเยอรมันเอมพลอเยอร์สแอสโซสิเอชัน (Confederation of German Employee's Associations) เป็นการรวมกลุ่มขององค์กรของธุรกิจ โดยเฉพาะกลุ่มนายจ้างที่ประกอบธุรกิจ ไม่ว่าขนาดใหญ่หรือขนาดกลาง กลุ่มเยอรมันเฟเดอร์เรชันออฟเทรดยูเนียน (German Federation of Trade Unions) หรือการรวมกลุ่มของสหภาพแรงงานของอุตสาหกรรมต่าง ๆ ตั้งแต่ด้านโลหะ การก่อสร้าง สารเคมี จนถึงไปรษณีย์ กลุ่มนี้เป็นตัวแทนของลูกจ้างถึง 7 ล้านคน นอกจากนี้ ยังมีกลุ่มผลประโยชน์ทางศาสนา (Religious Interests) อย่างเช่น โบสถ์ของนิกายคาทอลิกและโปรแตสแตนท์ซึ่งมุ่งมีอิทธิพลต่อนโยบายในด้านศาสนาของรัฐบาล เพราะเยอรมันไม่ได้แยกศาสนาออกจากการเมืองเหมือนกับสหรัฐอเมริกา การหลั่งไหลเข้ามาของผู้อพยพที่นับเป็นมุสลิมได้ทำให้เกิดกลุ่มผลประโยชน์ของศาสนาอิสลามซึ่งเข้ามามีอิทธิพลต่อการเมืองของเยอรมัน แม้จะได้รับการต่อต้านจากชุมชนหรือกลุ่มผลประโยชน์อื่น ๆ ซึ่งถือว่าศาสนาอิสลามเป็นสิ่งแปลกปลอมสำหรับยุโรป (Ibid., pp. 278–279)

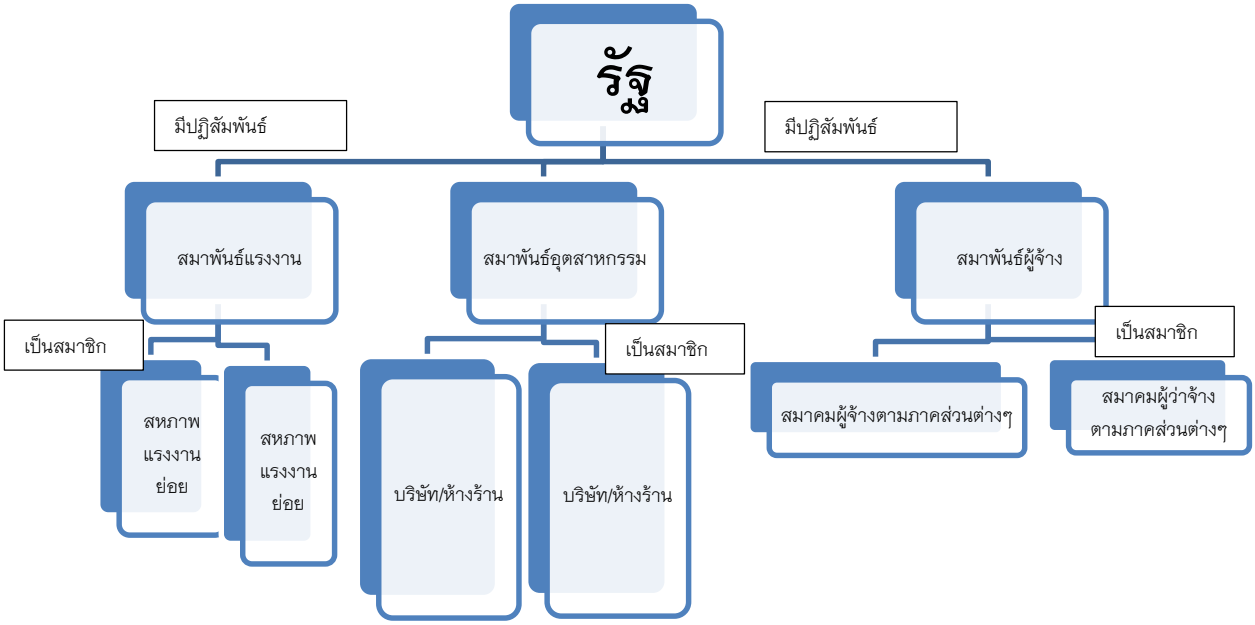

ภาพ 10 แสดงแนวคิดบรรษัทนิยมใหม่ของเยอรมัน

ที่มา: Introducing Comparative Politics: Concepts and Cases in Context (Ann and Orvis, n.d., p. 357)

รัสเซีย

ในช่วงที่ยังเป็นสหภาพโซเวียต รัฐบาลยอมรับกลุ่มผลประโยชน์ที่ยอมอยู่ภายใต้อุดมการณ์คอมมิวนิสต์เท่านั้น กลุ่มผลประโยชน์ดังกล่าว ได้แก่ สหภาพแรงงาน กลุ่มเยาวชน กลุ่มทางอาชีพ ต้องถูกควบคุมอย่างใกล้ชิดจากพรรคคอมมิวนิสต์ นโยบายกลาสนอสต์ของมิคาอิล กอร์บาชอฟได้ทำให้กลุ่มผลประโยชน์เหล่านั้นแยกตัวออกมามีบทบาทอย่างอิสระและสามารถกำหนดวาระของตนต่อรัฐบาลของรัสเซียได้อย่างเสรีและยังทำให้กลุ่มผลประโยชน์ใหม่ ๆ เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว กลุ่มผลประโยชน์ส่วนใหญ่ของรัฐเซียกลายเป็นองค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไร (Non-Governmental Organization) ซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับรัฐบาลอีกต่อไป และยังได้รับเงินทุนและการสนับสนุนจากต่างประเทศ มีการประเมินว่าในช่วงทศวรรษที่ 90 มีองค์กรไม่แสวงหาผลประโยชน์ในรัสเซียหลายแสนองค์กร ทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่นที่พยายามเข้าไปมีความสัมพันธ์กับพรรคการเมือง และระบบราชการ แต่มีอยู่ไม่ถึงครึ่งที่มีการประกอบกิจกรรมอยู่จริง (Ibid., p. 377)

ในยุคของวลาดีมีร์ ปูติน ยังให้บทบาทของกลุ่มผลประโยชน์ในรูปแบบของบรรษัทนิยมใหม่ เพราะรัฐบาลมีแนวโน้มที่จะติดต่อโดยตรงกับองค์กรขนาดใหญ่ที่เป็นตัวแทนของกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ ในสังคม ตัวอย่างได้แก่ องค์กรสาธารณะ (Public Chamber) ซึ่งเป็นตัวกลางในการสื่อสารระหว่างเอกชนและรัฐ และหอการค้าได้ถูกสร้างขึ้นในหลายภูมิภาค กลุ่มผลประโยชน์ที่มีอำนาจและบทบาทสูงมาก ได้แก่ รัสเซียนยูเนียนออฟอินดัสเตรียลิสต์ (Russian Union of Industrialists) และยูเนียนออฟคอมมิททีออฟเซอร์เจอร์สมาเทอร์ออฟรัสเซีย (Union of the Committees of Soldiers' Mothers of Russia) ซึ่งเป็นองค์กรที่เปิดโปงการล่วงละเมิดสิทธิมนุษยชนในกองทัพรัสเซีย (Ibid., pp. 378–380) อย่างไรก็ตาม ปูติน ได้พยายามลดบทบาทของกลุ่มผลประโยชน์และกลุ่มประชาสังคมหลายกลุ่ม ซึ่งเชื่อว่าอยู่เบื้องหลังการประท้วงรัฐบาลครั้งใหญ่ เช่น ในปี 2012 รัฐสภารัสเซียได้ออกกฎหมายบังคับให้องค์กรไม่แสวงหาผลกำไรต้องลงทะเบียนกับกระทรวงยุติธรรม ในฐานะเป็นองค์กรของต่างชาติ หากองค์กรเหล่านั้นเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางการเมืองและได้รับทุนสนับสนุนจากต่างประเทศ อันเป็นการนำรูปแบบของผลประโยชน์กลับไปเป็นรัฐชี้นำ (Statist) เช่นเดียวกับยุคของสหภาพโซเวียต (Human Right Watch, 2015, Online)

จีน

กลุ่มผลประโยชน์ของจีนนั้น สามารถย้อนหลังไปได้ถึงช่วงต้นของสาธารณรัฐตามการตื่นตัวทางการเมืองของชนชั้นต่าง ๆ ของจีนในยุคนั้น กลุ่มสหภาพแรงงานและกลุ่มพ่อค้านักธุรกิจ ได้เข้ามามีอิทธิพลต่อรัฐบาลของขุนศึกและเจียง ไคเช็คอย่างมาก อย่างไรก็ตามความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกับกลุ่มผลประโยชน์อีกหลายกลุ่มไม่มีความราบรื่นนัก ดังจะดูได้จากเหตุการณ์การสังหารหมู่ที่เมืองเซี่ยงไฮ้ ปี 1927 สหภาพแรงงานเซี่ยงไฮ้ได้ร่วมมือกับพรรคคอมมิวนิสต์ทำการหยุดงานประท้วงรัฐบาลเพื่อเรียกร้องให้คืนเขตนานาชาติเซี่ยงไฮ้กลับมาสู่การปกครองของจีน ทำให้เจียง ไคเช็ค ต้องส่งทหารไปปราบปราม จนมีผู้เสียชีวิตเป็นจำนวนมาก (Wikipedia, 2015, Online)

สำหรับจีนในยุคคอมมิวนิสต์นั้น ก็มีลักษณะเช่นเดียวกับสหภาพโซเวียต ที่ไม่ยอมรับกลุ่มผลประโยชน์ หรือกลุ่มประชาสังคมที่อยู่นอกเหนืออุดมการณ์ของตนเอง กลุ่มผลประโยชน์ที่เคยมีอยู่ในจีนก่อนยุคคอมมิวนิสต์จำนวนมาก ต้องถูกยุบหรือต้องปรับเปลี่ยนตัวเองไปตามความต้องการของรัฐบาล ตัวอย่างที่โดดเด่น ได้แก่ ออลไชนาเฟเดอเรนชั่นออฟเทรดยูเนียน (All-China Federation of Trade Union) ก่อตั้งในปี 1925 ซึ่งถูกพรรคคอมมิวนิสต์เข้ามาจัดองค์กรเสียใหม่ ในปี 1949 และถูกปิดชั่วคราว โดยเหมา เจ๋อตง ในปี 1966 ช่วงปฏิวัติวัฒนธรรม ปัจจุบัน สมาพันธ์นี้เป็นสหภาพการค้าเพียงแห่งเดียวในจีน และมีสมาชิกมาก

ที่สุดในประเทศแต่ก็ถูกโจมตีว่าเป็นเครื่องมือของรัฐบาลและไม่ได้ใส่ใจต่อสวัสดิภาพของคนงานอย่างแท้จริง (The Economist, 2008, Online) อย่างไรก็ตาม นับตั้งแต่จีนเปิดเศรษฐกิจเข้าสู่ตลาดเสรี กลุ่มผลประโยชน์อาจไม่จำเป็นต้องมีอุดมการณ์สอดคล้องกับรัฐบาล และตอบสนองความต้องการของสังคมอีกต่อไป เพราะกลุ่มเหล่านี้ซึ่งเป็นตัวแทนของภาคธุรกิจ ได้มีอำนาจในการต่อรองกับพรรคคอมมิวนิสต์ ในรูปแบบบรรษัทนิยม ผ่านความสัมพันธ์ส่วนบุคคลกับสมาชิกระดับสูงของพรรค สังคมจีนแม้ว่าจะเป็นสังคมนิยม แต่ก็เป็นเวทีของความขัดแย้งของกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ ไม่ต่างจากประเทศอื่นเลย

จากการเปรียบเทียบประเทศกรณีศึกษา สามารถสรุปโดยสังเขป ดังต่อไปนี้

1. นโยบายรัฐบาลของทุกประเทศกรณีศึกษา ล้วนมีกลุ่มผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้องทั้งสิ้น กลุ่มประเทศที่เป็นประชาธิปไตย อย่างเช่นสหรัฐฯ และเยอรมัน กระจายอิทธิพลของกลุ่มผลประโยชน์ได้ดีกว่าเผด็จการ ซึ่งมุ่งเน้นไปที่กลุ่มผลประโยชน์เฉพาะกลุ่ม

2. กลุ่มผลประโยชน์ถูกมองว่า ได้ทำให้ระบบบางอย่างของสถาบันการเมืองแบบประชาธิปไตยต้องสูญเสียบทบาทไป ดังเช่นรัฐสภา ทั้งสหรัฐฯ และเยอรมัน ทำให้ถูกมองว่าเป็นการสานผลประโยชน์ระหว่างกลุ่มต่างๆ เช่น นักการเมือง ระบบราชการ และกลุ่มผลประโยชน์มากกว่าประชาชน ซึ่งอาจดูไม่แตกต่างจากประเทศเผด็จการ

3. ประเทศที่เป็นเผด็จการ เช่น รัสเซีย และจีน ไม่เปิดให้กลุ่มทางประชาสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมต่อนโยบายของรัฐ แต่เปิดให้กลุ่มผลประโยชน์ที่อิงผลประโยชน์ของรัฐ มีบทบาทอย่างเต็มที่ และยังเกี่ยวข้องกับองค์กรนอกกฎหมาย อย่างกรณีรัสเซีย เพราะปราศจากการตรวจสอบจากสาธารณชน

สรุป

กลุ่มผลประโยชน์ หมายถึง การรวมกลุ่มโดยสมัครใจของประชาชน ที่พยายามเข้ามามีอิทธิพลต่อกฎหมาย และนโยบายของรัฐ ในประเด็นด้านใดด้านหนึ่ง ผ่านการวิ่งเต้นหรือการให้ผลประโยชน์แก่รัฐ หรือขัดขวางต่อสู้กับรัฐ ไม่ว่าทางกฎหมายหรือการประท้วง กลุ่มผลประโยชน์ แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม อันได้แก่ 1. กลุ่มผลประโยชน์ที่เป็นสถาบัน หรือกลุ่มที่มีการจัดตั้งอย่างเป็นทางการและถูกกฎหมาย 2. กลุ่มผลประโยชน์และบุคคลที่ไร้บรรทัดฐาน หรือกลุ่มที่เกิดขึ้นจากอารมณ์เป็นหลัก 3. กลุ่มผลประโยชน์ที่เป็นทางการ แต่ไม่เป็นไม่ถึงขั้นเป็นสถาบัน 4. กลุ่มผลประโยชน์ที่ไม่เป็นทางการหรือกลุ่มคนที่มีความรู้สึก หรือจุดร่วมกันทางจิตใจ หรือทางวัฒนธรรม กลุ่มผลประโยชน์ยังได้เข้ามาวิ่งเต้นรัฐบาล คือ ฝ่ายบริหาร และนิติบัญญัติ ผ่านทางพรรคการเมือง และยังมีอิทธิพลต่อการเลือกผู้ลงสมัครของพรรคการเมือง

กลุ่มผลประโยชน์มีความสัมพันธ์กับพรรคการเมือง ผ่านการสนับสนุนทางการเงิน และเสียงสนับสนุน และยังเน้นไปยังบางบุคคล เพื่อการลงสมัครในการเลือกตั้ง กลุ่มผลประโยชน์มีความแตกต่างจากพรรคการเมือง คือ ไม่ได้เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งอย่างเป็นทางการ และไม่รับผิดชอบต่อสาธารณชน และยังเน้นไปที่นโยบายหรือโครงการในบางประเด็นมากกว่าพรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์มีขอบเขตของสมาชิกที่แคบ และเฉพาะเจาะจงมากกว่าพรรคการเมือง ที่ต้องการสมาชิกอันหลากหลาย กลุ่มประโยชน์มีจำนวนไม่จำกัด และมากกว่าพรรคการเมือง แนวคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มผลประโยชน์กับรัฐบาล ได้แก่ 1. แนวคิดพหุนิยม หมายถึง การที่รัฐเปิดเวทีแห่งการต่อรองทางอำนาจสำหรับกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ อย่างเท่าเทียมกัน 2. แนวคิดบรรษัทนิยม หมายถึง การที่รัฐควบคุมประชาชนผ่านตัวแทนจากการรวมกลุ่มทางสังคม สำหรับแนวคิดบรรษัทนิยมยุคใหม่ เป็นแนวคิดที่รัฐยอมให้กลุ่มผลประโยชน์ ดังเช่นธุรกิจ และแรงงาน เข้ามาร่วมสร้างนโยบายทางเศรษฐกิจ ผ่านการปรึกษาหารือ เจรจา และการประนีประนอม กลุ่มผลประโยชน์แม้จะมีความคล้ายคลึงกับกลุ่มประชาสังคม ในเรื่องการรวมกลุ่มเพื่อเรียกร้องผลประโยชน์จากรัฐบาล แต่กลุ่มผลประโยชน์อยู่ภายใต้อิทธิพลของกลุ่มทุนและรัฐ มักปราศจากอุดมการณ์ และเรียกร้องผลประโยชน์ส่วนกลุ่มตัวเอง ในขณะที่กลุ่มประชาสังคมมีอุดมการณ์และเรียกร้องผลประโยชน์ของสาธารณะมากกว่า แต่ปัจจุบันความแตกต่างของทั้ง 2 กลุ่ม ลดน้อยลง

ประเทศกรณีศึกษา ได้แก่ สหรัฐอเมริกา ซึ่งกลุ่มผลประโยชน์ได้เข้ามีบทบาทอย่างสูงในการตัดสินใจของรัฐบาลทุกระดับ เพราะสหรัฐฯ เน้นไปที่แนวคิดพหุนิยม กลุ่มผลประโยชน์ของสหรัฐฯ ยังแบ่งเป็น กลุ่มผลประโยชน์ที่มุ่งเน้นประเด็นอันหลากหลาย และกลุ่มผลประโยชน์ที่มุ่งเน้นประเด็นเดียว สำหรับเยอรมัน มีลักษณะเป็นแบบบรรษัทนิยมใหม่ ที่รัฐเปิดให้กลุ่มผลประโยชน์เข้ามามีส่วนในการตัดสินใจสูงกว่าสหรัฐฯ มีลักษณะเด่นกว่าประเทศอื่น กรณีศึกษา คือ มีกลุ่มผลประโยชน์ทางศาสนาด้วย สำหรับรัสเซียนั้นมีการควบคุมกลุ่มผลประโยชน์ ให้อยู่ภายใต้อำนาจของรัฐบาลในยุคคอมมิวนิสต์ แม้ว่ารัสเซียจะมีความสัมพันธ์แบบบรรษัทนิยมใหม่ แต่รัฐบาลของวลาดีมีร์ ปูติน ก็ได้พยายามลดบทบาทและพื้นที่ในการต่อรองของกลุ่มผลประโยชน์ลง จนมีลักษณะใกล้เคียงกับสหภาพโซเวียต สำหรับจีน ในช่วงของเจียง ไคเช็ค ก็ได้มีพื้นที่และบทบาทของกลุ่มผลประโยชน์มาก แต่ในยุคของคอมมิวนิสต์ก็ได้ควบคุมบทบาทของกลุ่มผลประโยชน์ไว้เช่นเดียวกับสหภาพโซเวียต แต่หลังจากเปิดเข้าสู่ตลาดเสรี กลุ่มผลประโยชน์ของจีน ก็เริ่มมีอิสระ และมีพื้นที่ในการต่อรองกับรัฐบาลมากขึ้น

คำถามสำหรับการอภิปราย

1. ท่านคิดว่ารัฐสามารถดำรงอยู่ได้โดยปราศจากกลุ่มผลประโยชน์หรือไม่ เพราะเหตุใด

2. พรรคการเมืองสามารถหลีกเลี่ยงความสัมพันธ์กับกลุ่มผลประโยชน์หรือไม่ เพราะเหตุใด

3. กลุ่มประชาสังคมสามารถหลีกเลี่ยงการเกี่ยวข้องกับกลุ่มทุนได้หรือไม่ เพราะเหตุใด

4. ท่านคิดว่าความสัมพันธ์แบบพหุนิยมหรือบรรษนิยมมีความเหมาะสมกับการเมืองและเศรษฐกิจในประเทศของท่าน

5. หากท่านเป็นประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา ท่านจะลดบทบาทของกลุ่มผลประโยชน์ในการเมืองสหรัฐฯ อย่างไร

6. การที่รัฐบาลเน้นติดต่อกับกลุ่มผลประโยชน์ อันทำรัฐสภาลดบทบาทลงอย่างที่เกิดขึ้นในเยอรมัน เป็นเรื่องดีหรือไม่ เพราะเหตุใด

7. ท่านคิดว่ารัฐเผด็จการ สามารถกำจัดกลุ่มผลประโยชน์ออกไปได้หรือไม่ เพราะเหตุใด

บรรณานุกรม

Almond, G.A., Powell,Jr, G.Bingham, Dalton, Russell J.and Storm, K. (2010). **Comparative Politics Today:A World View.** USA: Longman.

Ann, C. and Orvis, S. (n.d.). **Introducing Comparative Politics: Concepts and Cases in Context**. US: CQ Press.

Axford, B.,Browning,G.K.,Huggins,R.,Rosamond,B.,Grant,A.,and Turner,J.(2002). **Politics: An Introduction.** London and New York: Routledge.

Cooper, Helen. (2015). **Obama's Defense Budget Aims Higher, and at Overseas Conflicts.** Retrieved February, 2, 2015, from http://www.nytimes.com/2015/02/03/us/politics/obamas-budget-seeks-534-billion-for-pentagon.html?_r=0

Grimes, William. (2007). **A Prosecutorial Brief against Israel and Its Supporters.** Retrieved February 2, 2015, from http://www.nytimes.com/2007/09/06/books/06grim.html?_r=0

Human Right Watch. (2015). **Russia: Government against Rights Groups.** Retrieved October 20, 2015, from https://www.hrw.org/news/2015/10/20/russia-government-against-rights-groups

Joseph Klesner. (2013). **Comparative Politics: An Introduction**. USA: McGraw-Hill Education.

O'Connor, Karen and Sabato, Larry J. (2002**). American Government 2002: Continuity and Change**. New York: Longman Pub Group.

Pearsonhighered. (n.d.). **Chapter 10: Interest groups.** Retrieved October 20, 2015, from http://www.pearsonhighered.com/assets/hip/us/hip_us_pearsonhighered/samplechapter/0205075940.pdf

The Economist. (2008). **Trade unions in China: Membership required.** Retrieved October 20, 2015, from http://www.economist.com/node/11848496

Wikipedia. (2015). **Shanghai massacre of 1927.** Retrieved October 20, 2015, from https://en.wikipedia.org/wiki/Shanghai_massacre_of_1927

บทที่ 16

การมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political Participation)

การมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political Participation) เป็นลักษณะสำคัญของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับการเมืองและการปกครอง การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การที่ประชาชนหรือกลุ่มผลประโยชน์กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจกรรม ซึ่งสามารถมีบทบาทหรืออิทธิพลต่อการเลือกนักการเมือง รวมไปถึงนโยบายหรือการบริหารงานของรัฐ (Dyck, 2006, p. 255) ปัจจุบัน การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเพิ่มจำนวนขึ้น จากการขยายตัวของชนชั้นกลาง ซึ่งมีการศึกษาสูงและมีฐานะการเงินที่ดีกว่าเดิม คนเหล่านั้นจึงมีโอกาสในการเสพข่าวสารและติดต่อระหว่างกัน ผ่านเทคโนโลยีที่แพร่หลายไปทั่วโลก โดยเฉพาะสังคมออนไลน์ (Social media)

ประเภทของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

กิจกรรมของประชาชนในการมีส่วนร่วมทางการเมืองมีความหลากหลายแต่สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ ดังนี้ (Barrington,et al., 2010, p. 324)

1. การมีส่วนร่วมอย่างเป็นแบบแผน (Conventional Participation)

หมายถึง การมีส่วนร่วมทางการเมืองที่รัฐมีความเต็มใจในการส่งเสริม สนับสนุน เพราะสามารถกำหนดและควบคุมผ่านกฎหมายกับสถาบันต่าง ๆ ได้อย่างเช่น การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การลงประชามติ การเข้าร่วมเป็นสมาชิกพรรคการเมือง การลงสมัครเป็นนักการเมือง การบริจาคเงินให้กับพรรคการเมือง การเขียนบทความทางการเมือง การเสวนาหรือแสดงความคิดเห็นทางการเมือง การส่งฎีกา หรือเสนอความเห็นให้กับรัฐบาล ฯลฯ

2. การมีส่วนร่วมอย่างไม่เป็นแบบแผน (Unconventional Participation)

หมายถึง การมีส่วนร่วมทางการเมืองที่รัฐไม่ส่งเสริม หรือสนับสนุนเท่าไรนัก เพราะเป็นการบั่นทอนเสถียรภาพของรัฐ อย่างเช่น การเดินขบวนประท้วง การวิจารณ์โจมตีรัฐบาล การนัดหยุดงาน และอาจเลยขอบเขตไปสู่การกระทำที่ผิดกฎหมาย อย่างเช่น การจลาจล การก่ออาชญากรรมในรูปแบบต่าง ๆ ตั้งแต่การทำลายป้ายหาเสียง การก่อการร้าย การปองร้ายชีวิตผู้นำ ฯลฯ

การมีส่วนร่วมทางการเมืองกับกิจกรรมที่ผิดกฎหมาย

การมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างไม่เป็นแบบแผน กับกิจกรรมที่ผิดกฎหมายนั้น ในหลายประเทศมีความไม่ชัดเจน เช่นเรื่องการเดินขบวนประท้วง ซึ่งเป็นที่ถกเถียงกันว่าระดับใดที่เหมาะสม เพราะระดับของการประท้วงในแต่ละครั้ง จะมีการเพิ่มและลดระดับความรุนแรงไปตามสถานการณ์ การประท้วงอาจจะสงบและคลี่คลายไป เมื่อความประสงค์ของผู้ประท้วงได้รับการตอบสนองในระดับหนึ่ง หากไม่ได้รับการตอบสนอง การประท้วงอาจจะเพิ่มระดับของการกดดันรัฐบาลขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งนำไปสู่ความเสียหาย และความเดือดร้อนของสาธารณชน อย่างเช่น การละทิ้งงานเป็นเวลานานของชนชั้นแรงงาน หรือการประท้วงปิดถนนของเกษตรกร ถึงแม้ว่ารัฐบาลในหลายประเทศ จะถือว่าการกระทำเช่นนั้นผิดกฎหมาย เพราะบั่นทอนความมั่นคงของรัฐ แต่คนเหล่านั้นอาจอ้างถึง **การดื้อแพ่งทางสังคม (Civil Disobedience)** อันหมายถึงการปฏิเสธไม่ยอมปฏิบัติตามกฎหมาย หรือคำสั่งของรัฐบาลที่ตนถือว่าขาดความชอบธรรม (Dyck, 2006, p. 303) เช่นเดียวกับการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองในด้านต่าง ๆ เช่น การเขียนบทความ การกล่าวคำปราศรัย หรือแสดงความเห็นทางเว็บไซต์ ซึ่งผู้แสดงออกอาจเห็นว่าเกิดจากความบริสุทธิ์ใจ หรือสิทธิและเสรีภาพในการแสดงออก แต่เมื่อกลายเป็นเรื่องคดีความในศาลอาจตัดสินว่าเป็นการใส่ร้ายป้ายสี หรือการปลุกระดมให้เกิดความวุ่นวายและความเกลียดชังระหว่างเชื้อชาติ ศาสนา และชนชั้น ที่แตกต่างกัน

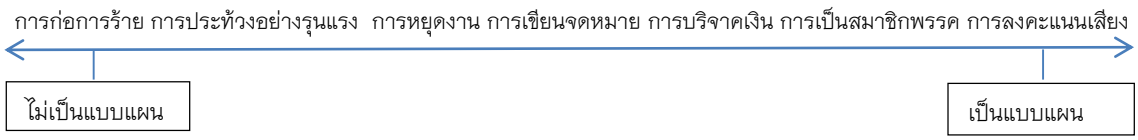

ภาพ 11 แสดงระดับขั้นการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ที่มา: Comparative Politics: Structure& Choices (Barrington,et al., p. 324)

การไม่มีส่วนร่วมทางการเมือง (Nonparticipation)

การไม่มีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การไม่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมใด ๆ ทางการเมืองเลย ไม่ว่าอย่างเป็นแบบแผนหรือไม่เป็นแบบแผน มีคนจำนวนมากเลือกที่จะใช้ชีวิตไปวัน ๆ โดยไม่เข้าเกี่ยวข้องกับการเมืองเลย ไม่ว่าอย่างเป็นแบบแผนหรือไม่เป็นแบบแผน การไม่มีส่วนร่วมทางการเมืองยังเกิดขึ้นได้แม้แต่ประชาชนในประเทศประชาธิปไตย อันมีสาเหตุหลายประการ เช่น คนเหล่านั้นรู้สึกแปลกแยกกับการเมือง หรือมีความรู้เพียงเล็กน้อยเกี่ยวกับการเมือง หรือไม่มีความสนใจต่อการเมืองแม้แต่น้อย (Klesner, 2013, p. 159) อย่างไรก็ตามหากพิจารณาให้ดี การไม่มีส่วนร่วมทางการเมืองก็คือการมีส่วนร่วมทางการเมืองอีกรูปแบบหนึ่งเพราะการไม่เข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางการเมือง ไม่ว่าวิธีใดก็ตาม ก็คือ การบ่งบอกเป็นนัยว่าจำยอมต่อการปฏิบัติในทุกรูปแบบจากรัฐ ซึ่งเป็นสิ่งที่รัฐต้องการ เพราะถือได้ว่า หากนำเสนอนโยบายใดแล้วประชาชนนิ่งเฉย ก็ถือว่าประชาชนได้แสดงการยอมรับไปแล้ว

เทคโนโลยีและการแสดงออกทางการเมือง

เทคโนโลยี มีบทบาทอย่างสำคัญในการแสดงออกทางการเมืองของประชาชน ในอดีตที่สื่อยังถูกผูกขาดอยู่กับโทรทัศน์ วิทยุ และหนังสือพิมพ์ ประชาชนมีโอกาสในการแสดงออกทางการเมืองที่จำกัด เพราะต้องใช้งบประมาณสูงและเวลามาก ที่สำคัญรัฐยังสามารถผูกขาดสื่อเหล่านั้นได้อย่างง่ายดาย และสามารถถ่ายทอดหรือโฆษณาชวนเชื่ออุดมการณ์ หรือเชิดชูบุคคลสำคัญแก่ประชาชนได้ในด้านเดียว แต่เมื่อระบบอินเทอร์เน็ตเข้ามามีอิทธิพล อย่างเช่นในโลกปัจจุบัน ประชาชนโดยเฉพาะชนชั้นกลางรุ่นใหม่มีพื้นที่ในการแสดงความคิดเห็น พูดคุย หรือถกเถียงกันทางการเมืองร่วมกันได้ง่าย และสะดวกขึ้น โดยไม่จำเป็นต้องมาพบปะกันเหมือนในอดีต โดยมีการสื่อสารผ่านเว็บไซต์ เช่น บล็อค เฟซบุค ทวิตเตอร์ และยูทูบ อันนำไปสู่การประดิษฐ์ศัพท์ภาษาอังกฤษใหม่ เช่น จากคำว่า Citizen (พลเมือง) เป็น Netizen (พลเมืองเครือข่าย) หรือประชาชนซึ่งมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันอย่างต่อเนื่องผ่านทางชุมชนในโลกออนไลน์ (Wikipedia, 2015, Online)

ปรากฏการณ์เช่นนี้ มีส่วนช่วยให้มวลชนในหลายประเทศ สามารถร่วมชุมนุมประท้วงรัฐบาล ดังที่เรียกว่า การเมืองบนท้องถนน (Street politics) ได้มากยิ่งขึ้น จนนำไปสู่เหตุการณ์การเปลี่ยนสำคัญของโลก โดยมีจุดเริ่มต้นที่ชัดเจนที่สุด คือ การลุกฮือที่อาหรับ (Arab Spring) ในปี 2011 (O'Donnell, 2011, Online) อันมีอิทธิพลถึงการประท้วงครั้งใหญ่ในส่วนอื่น ๆ ของโลก เช่น การประท้วงของคนอเมริกันต่อระบบทุนนิยม ดังที่เรียกว่า การยึดวอลสตรีท (Occupy Wall Street) รวมไปถึงการประท้วงครั้งใหญ่ในรัสเซีย ตุรกี และบราซิล ช่วงปี 2011–2013

ซึ่งผู้นำการประท้วงได้พูดคุย ชักจูง และนัดแนะเวลาพร้อมสถานที่ในการประท้วงต่อประชาชนผ่านสื่อทางโซเชียลมีเดีย อย่างเช่น เฟซบุ๊ค และทวิตเตอร์

อย่างไรก็ตามเทคโนโลยีดังกล่าว ยังเป็นส่วนช่วยให้มีการดำเนินกิจกรรมที่ผิดกฎหมาย อย่างเช่น เครือข่ายผู้ก่อการร้ายใช้สื่อทางอินเทอร์เน็ต หรือการส่งข้อความผ่านโทรศัพท์มือถือในการติดต่อนัดหมายกัน เช่นเดียวกับกลุ่มผู้ก่อจลาจลในเมืองต่าง ๆ ทั่วยุโรป ก็ใช้วิธีเดียวกัน หรืออีกกรณีหนึ่งคือ การที่ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ อาจใช้การเจาะหรือการแฮกเข้าไปในระบบคอมพิวเตอร์ของหน่วยราชการ เพื่อก่อกวนให้ระบบเกิดความเสียหายชั่วคราว โดยผู้แฮกได้แสดงเจตจำนงเพื่อแสดงความไม่เห็นด้วยกับนโยบาย หรือรูปแบบของรัฐบาล (Samuel, 2004, pp. 2–3, Online) ดังนั้น รัฐในยุคใหม่ก็จะหาทางออกกฎหมายในการควบคุมหรือสอดส่องการแสดงออกทางการเมืองทางอินเทอร์เน็ต โดยอ้างเหตุผลเรื่องความมั่นคงของรัฐ เช่น การป้องกันการก่อการร้าย หรือการล้มล้างรัฐบาล รวมไปถึงการล่วงละเมิดศีลธรรมอันดีงามของประชาชน และกฎหมายนี้ก็ได้รับการสนับสนุนจากเสียงส่วนใหญ่ของประชาชน เพราะหวาดกลัวในเรื่องความปลอดภัยของประเทศชาติ มากกว่าเสรีภาพในการแสดงออกทางการเมือง

ประเทศกรณีศึกษา ได้แก่ อังกฤษ ฝรั่งเศส และรัสเซีย ซึ่งมีการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่โดดเด่น และซับซ้อนอย่างมาก

อังกฤษ

ในประวัติศาสตร์ที่ผ่านมา อังกฤษเป็นประเทศที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเป็นแบบแผน อาจเพราะบรรยากาศทางการเมืองที่เป็นอนุรักษ์นิยม ปราศจากการปฏิวัติครั้งใหญ่ เหมือนฝรั่งเศส การเลือกตั้งในแต่ละครั้งอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างสูง แม้ว่าจะตกลงบ้างเพราะความเสื่อมศรัทธาต่อนักการเมืองและรัฐบาล อย่างไรก็ตามการมีส่วนร่วมอย่างไม่เป็นแบบแผน อย่างเช่น การประท้วง ก็ยังคงมีอยู่พอสมควร และทวีความเข้มข้นมากขึ้นตามกระแสการเมืองของโลก อย่างเช่น ในขบวนการต่อต้านสงครามเวียดนาม เมื่อทศวรรษที่ 70 และทศวรรษที่ 80 ชนชั้นแรงงานโดยเฉพาะคนงานในเหมืองแร่ ได้ก่อการประท้วงเพราะไม่พอใจที่นายกรัฐมนตรี มาร์กาเร็ต แทชเชอร์ สั่งปิดเหมืองทั่วประเทศ รวมไปถึงการเดินขบวนประท้วงอาวุธนิวเคลียร์ ดังเช่นในเดือนตุลาคม ปี 1983 ที่มีคนอังกฤษกว่า 300,000 คน ได้รวมตัวกันที่สวนไฮด์ ปราก กรุงลอนดอน อันถือได้ว่าเป็นการประท้วงอาวุธนิวเคลียร์ครั้งใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์อังกฤษ (Wikipedia, 2015, Online)

นอกจากนี้ อังกฤษยังประสบพบกับปัญหาจากกลุ่มผู้ก่อการร้าย เพื่ออิสรภาพแห่งไอร์แลนด์ (IRA) ซึ่งมีความต้องการจะแยกไอร์แลนด์เหนือออกจากสหราชอาณาจักร

และเข้าร่วมกับสาธารณรัฐไอร์แลนด์ ในปี 2006 กลุ่มผู้ก่อการร้ายเพื่ออิสรภาพแห่งไอร์แลนด์ได้เจรจาสงบศึกกับรัฐบาลอังกฤษ ภายใต้การนำของนายโทนี แบลร์ และยุติกิจกรรมการก่อการร้ายไปโดยสิ้นเชิง คงไว้แต่พรรคการเมืองแนวชาตินิยม อย่างกลุ่มซิน เฟน ซึ่งมีฐานเสียงอยู่ในไอร์แลนด์เหนือ อย่างไรก็ตามเมื่อปี 2005 และปี 2011 อังกฤษยังต้องพบกับการมีส่วนร่วมแบบผิดกฎหมาย เช่น การจลาจล การเผาทำลายและปล้นสะดมทรัพย์สินตามจุดต่าง ๆ ของประเทศโดยกลุ่มคน ซึ่งจำนวนมากเป็นวัยรุ่นสีผิว และอยู่ในชนชั้นกรรมกร อันสะท้อนถึงความเลื่อมล้ำทางชนชั้นในสังคมอังกฤษ โดยเฉพาะลูกหลานของชนชาติอื่น ที่อพยพมาอยู่ในอังกฤษตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งด้อยโอกาสทางสังคมและเศรษฐกิจ รวมไปถึงมุมมองของคนอังกฤษ ที่เห็นว่ารัฐบาลและตำรวจเป็นเผด็จการอำนาจนิยม (Raekha, 2011, Online)

ฝรั่งเศส

ฝรั่งเศสมีความแตกต่างจากอังกฤษ คือมักมีความวุ่นวาย หรือการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองครั้งใหญ่อยู่เสมอ ดังเช่น การปฏิวัติเมื่อปี 1789 ฝรั่งเศสเต็มไปด้วยการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ทั้งเป็นแบบแผนและไม่เป็นแบบแผน กรุงปารีสจึงมีพื้นที่มากมายไม่ว่าผับหรือร้านกาแฟ สำหรับพลเมืองได้ถกเถียง พูดคุย หรือปลุกระดมทางการเมือง สำหรับนักการเมือง และนักคิด ที่มีแนวคิดแตกต่างกัน ตั้งแต่หัวรุนแรงจนไปถึงหัวค่อนกลาง ผู้นำของอิหร่าน คือ อายะตุลลอฮ์ โคมัยนี ได้ใช้เวลาหลายปีสำหรับการลี้ภัยในกรุงปารีส เพื่อเผยแพร่และปลุกระดมทางการเมือง การประท้วงในศตวรรษที่ 20 ซึ่งทรงพลังที่สุดของฝรั่งเศส คือ การประท้วงครั้งใหญ่ในปี 1968 ที่นักศึกษา คนงานโรงงาน สมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ และสังคมนิยมกลุ่มอนาธิปไตย พร้อมกันประท้วงหยุดงานและเข้ายึดครองโรงงานและมหาวิทยาลัยทั่วประเทศ เพราะไม่พอใจนโยบายการแก้ปัญหาเศรษฐกิจ และความเป็นเผด็จการของรัฐบาลของชาร์ลส์ เดอโกล รวมไปถึงการที่รัฐบาลสนับสนุนการทำสงครามเวียดนามของสหรัฐอเมริกา (Hauss ,2009, pp. 113–114)

ในปัจจุบัน สหภาพแรงงานฝรั่งเศส ยังคงมีบทบาทในการนำคนงานประท้วงเพื่อเรียกร้องการเพิ่มค่าจ้างและสวัสดิการ ซึ่งมักจะได้รับการสนับสนุนจากสาธารณชน ซึ่งยังคงยึดมั่นต่อคำขวัญของการปฏิวัติฝรั่งเศส คือ เสรีภาพ ความเสมอภาค และภราดรภาพ อย่างไรก็ตาม การประท้วงมักประสบความสำเร็จในการเรียกร้องต่อภาครัฐมากกว่าภาคเอกชน ด้วยสาเหตุเพราะ รัฐบาลของฝรั่งเศสมีความอ่อนไหวทางการเมืองมากกว่าภาคเอกชน สำหรับการมีกิจกรรมที่ผิดกฎหมายนั้น ฝรั่งเศสได้พบปัญหาของการจลาจลของกลุ่มวัยรุ่นสีผิวเช่นเดียวกับอังกฤษในลักษณะเดียว เวลาเดียวกัน คือ ปี 2005 และ2011 อันสะท้อนให้เห็นว่า

สภาพสังคมและเศรษฐกิจของฝรั่งเศส และอังกฤษร่วมสมัยนั้น มีลักษณะไม่แตกต่างกันมากนัก (Henley, 2011, Online)

รัสเซีย

ในช่วงที่รัสเซียเป็นส่วนหนึ่งของสหภาพโซเวียต ผู้นำ คือ เลนินและสตาลิน เปลี่ยนให้ประเทศกลายเป็นรัฐเผด็จการแบบเบ็ดเสร็จ โดยการใช้ความรุนแรง เช่น การสังหารหรือส่งชนชั้นกลางและชาวนาที่มีแนวคิดแตกต่าง หรือต่อต้านนโยบายของพรรคคอมมิวนิสต์ไปเข้าค่ายกักกัน พรรคคอมมิวนิสต์ยังต้องการให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง คือ แสดงความคิดเห็น และปฏิบัติตามอุดมการณ์ที่ตนวางไว้ ผ่านการโฆษณาชวนเชื่อ เช่น การปฏิวัติวัฒนธรรมของรัฐ รวมไปถึงการใช้ตำรวจลับ และค่ายกักกันดังกล่าว แม้ว่าในยุคหลัง สตาลิน บรรยากาศทางการเมืองจะผ่อนคลายขึ้น และประชาชนมีเสรีภาพในการใช้ชีวิตมากกว่าเดิม เมื่อมิคาอิล กอร์บาชอฟ ได้ปฏิรูปประเทศ โดยนโยบายเปเรสตรอยกา ที่สนับสนุนระบบตลาดเสรี และ กลาสนอสต์ที่เปิดให้มีการแสดงออกและการมีส่วนร่วมต่อการเมืองของประชาชนในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะด้านการเมือง มีการอนุญาตให้พรรคการเมืองสามารถลงแข่งขันกับพรรคคอมมิวนิสต์ แต่พรรคคอมมิวนิสต์ก็ยังสามารถเอาชนะในการเลือกตั้ง ในปี 1988 ได้ (BBC, 1989, Online) แต่ได้นำไปสู่การล่มสลายของพรรคคอมมิวนิสต์ในภายหลัง

ในยุคของสหพันธรัฐรัสเซีย ประชาชนซึ่งไม่เคยประสบกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างเป็นแบบแผน ได้แสดงความกระตือรือร้น โดยเฉพาะการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งประธานาธิบดี ในช่วงต้นทศวรรษที่ 90 แต่ด้วยความวุ่นวายอันเกิดจากการปฏิรูปประเทศไปสู่ระบบตลาดเสรี ที่ก่อให้เกิดปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคม และการทำตัวเป็นเผด็จการแบบคืบคลานของ บอริส เยลต์ซิน ทำให้ชาวรัสเซียมีส่วนร่วมทางการเมืองในทุกด้านน้อยลง เพราะหมดความศรัทธาว่า พลังของมวลชนจะสามารถกำหนดหรือเปลี่ยนแปลงประเทศได้

เมื่อวลาดีมีร์ ปูตินขึ้นมาดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีในปี 2000 จึงได้พยายามกระตุ้นให้ประชาชนไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งให้มากขึ้น ซึ่งค่อนข้างประสบความสำเร็จ เพราะภาพพจน์ที่ดีของปูติน แต่ตะวันตกกลับมองว่าขาดความน่าเชื่อถือ เพราะเต็มไปด้วยการโกงการเลือกตั้ง ขาดความโปร่งใสของพรรคที่เป็นแกนนำของรัฐบาล อันทำให้ชาวรัสเซียหันมามีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างไม่เป็นแบบแผน คือ การประท้วงมากขึ้นในเวลาต่อมา โดยเฉพาะตอนที่ ปูติน สามารถชนะ ได้เป็นประธานาธิบดีอีกสมัย ในปี 2011 การประท้วงซึ่งมีจำนวนผู้ประท้วงมากที่สุดคือ วันที่ 4 กุมภาพันธ์ ปี 2012 มีจำนวนผู้ประท้วงมากกว่า 120,000 คน (Parfitt, 2012, Online) ปัจจุบัน ปูติน สามารถจำกัดการมีส่วนร่วมเหล่านี้ได้ โดยใช้วิธี

ควบคุมสื่อ และใช้สภาดูมา ซึ่งเขามีอิทธิพลอยู่ออกกฎหมายจำกัดสิทธิในการประท้วง และยังพยายามควบคุม และลดทอนองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร ที่รับทุนจากต่างประเทศ

ก่อนหน้านี้ รัสเซียพบปัญหากับการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบผิดกฎหมาย ก็คือการก่อการร้ายจากกลุ่มแบ่งแยกดินแดนเชชเนียอย่างต่อเนื่อง เช่น การเข้ายึดโรงละครดูโบฟสกา อันส่งผลให้มีผู้เสียชีวิตเป็นจำนวนมาก ในปี 2002 รวมไปถึงการยึดโรงเรียนเบสลัน ในปี 2004 เหตุการณ์เหล่านี้ ยังทำให้ ปูติน ใช้เป็นข้ออ้างในการจำกัดการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน โดยข้ออ้างว่าเพื่อป้องกันการก่อการร้าย (Vilkaite, 2013, Online)

จากการเปรียบเทียบประเทศกรณีศึกษา สามารถสรุปโดยสังเขปดังต่อไปนี้

1. ประเทศที่ปกครองโดยเผด็จการจะปิดกั้นต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในทุกด้าน โดยเฉพาะการต่อต้านรัฐบาล ส่วนประเทศประชาธิปไตยเปิดกว้างกว่าประเทศเผด็จการ แต่ประเทศทั้ง 2 รูปแบบไม่สามารถยอมรับกิจกรรมที่ผิดกฎหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำลายเสถียรภาพของประเทศ หรือการโค่นล้มรัฐบาล

2. ภาวะโลกาภิวัฒน์ โดยเฉพาะความเจริญทางเทคโนโลยี มีผลให้การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ไม่ว่าในประเทศที่เป็นประชาธิปไตย หรือเผด็จการ มีช่องทางและประสิทธิภาพมากขึ้น อันส่งผลต่อเสถียรภาพของรัฐบาล ไม่ว่าเป็นเผด็จการหรือประชาธิปไตย ดังนั้น ประเทศที่มีการปกครองทั้ง 2 รูปแบบ ก็พยายามเข้าควบคุมประชาชนในด้านเหล่านี้ แม้ประเทศแบบประชาธิปไตย อาจจะมีพื้นที่ให้กับประชาชนมากกว่าเผด็จการอยู่บ้าง

สรุป

การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การที่ประชาชนหรือกลุ่มผลประโยชน์กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจกรรม ซึ่งสามารถมีบทบาทหรืออิทธิพลต่อการเลือกนักการเมือง รวมไปถึงนโยบายหรือการบริหารงานของรัฐ การมีส่วนร่วมทางการเมือง มี 2 ประเภท คือ 1. การมีส่วนร่วมอย่างเป็นแบบแผน อันหมายถึง การมีส่วนร่วมทางการเมืองที่รัฐมีความเต็มใจในการส่งเสริมสนับสนุน เพราะสามารถกำหนดและควบคุมผ่านกฎหมายกับสถาบันต่าง ๆ ได้ 2. การมีส่วนร่วมอย่างไม่เป็นแบบแผน อันหมายถึง การมีส่วนร่วมทางการเมืองที่รัฐไม่ส่งเสริมหรือสนับสนุนเท่าไรนัก เพราะเป็นการบั่นทอนเสถียรภาพของรัฐ การมีส่วนร่วมอย่างไม่เป็นแบบแผนกับกิจกรรมที่ผิดกฎหมายมีความไม่ชัดเจน เพราะผู้ประท้วงต้องเพิ่มความเข้มข้นของการประท้วงไปจนถึงระดับที่ผิดกฎหมาย แต่ก็ยังอ้างถึงความถูกต้องชอบธรรมเช่น ผ่านการดื้อแพ่งทางสังคม หรือเรื่องของเสรีภาพในการแสดงออก

สำหรับเทคโนโลยีนั้น มีบทบาทสำคัญในการแสดงออกทางการเมืองของประชาชน โดยการสร้างพื้นที่ให้ประชาชนแสดงความเห็นทางการเมืองร่วมกัน ได้ง่ายกว่าเดิมและยังช่วยให้ประชาชนจำนวนมาก สามารถนัดแนะในการชุมนุมประท้วง ดังเหตุการณ์สำคัญ ไม่ว่าการลุกฮือที่อาหรับ หรือการประท้วงในประเทศต่าง ๆ ภายหลังจากนั้น แต่เทคโนโลยีก็ได้กลายเป็นปัจจัยที่ทำให้ประชาชนบางกลุ่มร่วมกันก่อกิจกรรมที่ผิดกฎหมาย อย่างเช่นการจลาจล การเผาทำลายสถานที่ต่าง ๆ นอกจากนี้ ผู้เชี่ยวชาญทางคอมพิวเตอร์ยังแสดงความคิดเห็นทางการเมืองโดยการเข้าไปก่อกวน หรือทำลายระบบคอมพิวเตอร์ของราชการเพียงชั่วคราว ประเทศกรณีศึกษา อย่างเช่น อังกฤษ มีบรรยากาศทางการเมืองแบบอนุรักษ์นิยมที่เน้นการมีส่วนร่วมอย่างเป็นแบบแผน แต่ต่อมาประชาชนก็มีส่วนร่วมอย่างไม่เป็นแบบแผนมากขึ้น เช่น การประท้วงสงครามเวียดนาม การละทิ้งงานของคนงานเหมือง และการประท้วงอาวุธนิวเคลียร์ อังกฤษ ยังพบกับกิจกรรมผิดกฎหมาย เช่น การก่อการร้ายจากกลุ่มแบ่งแยกดินแดนไอร์แลนด์ และการก่อจลาจลจากพวกผิวสี ที่อยู่ในชนชั้นกรรมกร สำหรับฝรั่งเศสนั้น เต็มไปด้วยการมีส่วนร่วม ทั้งเป็นแบบแผนและไม่เป็นแบบแผน และเป็นประเทศซึ่งเปิดเสรีภาพในการแสดงออกทางการเมือง ฝรั่งเศส จึงมีการประท้วงอยู่บ่อยครั้ง ดังเช่น การประท้วงครั้งใหญ่ในปี 1968 รวมไปถึงการประท้วงของกลุ่มสหภาพแรงงานในปัจจุบัน ฝรั่งเศสยังพบกับกิจกรรมที่ผิดกฎหมาย คือ การก่อการจลาจลเหมือนอังกฤษ

สำหรับรัสเซีย ในช่วงเป็นส่วนหนึ่งของสหภาพโซเวียต รัฐได้กดขี่และใช้ความรุนแรงในการบังคับให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองดังที่รัฐต้องการ ภายหลังการล่มสลายของสหภาพโซเวียต ประชาชนรัสเซียมีความกระตือรือร้นทางการเมืองมากขึ้น แต่ก็ต้องลดลงเพราะความเป็นเผด็จการของประธานาธิบดีบอริส เยลต์ซิน ภายหลังจาก วลาดีมีร์ ปูติน ขึ้นมีอำนาจ คนรัสเซียจำนวนมากได้มามีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างไม่เป็นแบบแผน อย่างเช่น การประท้วงเพราะไม่พอใจการปกครองแบบเผด็จการของ ปูติน ซึ่งพยายามจำกัดการมีส่วนร่วมทางการเมืองของคนรัสเซีย ซึ่งยิ่งทวีมากขึ้นเมื่อรัสเซียพบกับการก่อการร้ายจากกลุ่มแบ่งแยกดินแดน เช่น การเข้ายึดทั้งโรงละคร และโรงเรียน อันเป็นเหตุให้ปูตินมีอำนาจมากขึ้น

คำถามสำหรับการอภิปราย

1. ท่านคิดว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบผิดกฎหมาย มีความจำเป็นบ้างหรือไม่ เพราะเหตุใด

2. ลัทธิบริโภคนิยม ทำให้ประชาชนไม่มีการส่วนร่วมทางการเมืองเสมอไปหรือไม่ เพราะเหตุใด

3. การดื้อแพ่งทางสังคม (Civil Disobedience) เป็นแนวคิดที่ถูกต้องเสมอไปหรือไม่ เพราะอะไร

4. ประเทศที่ท่านอาศัยอยู่ มีการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้านใดที่โดดเด่นบ้าง ท่านคิดว่าเป็นปัจจัยที่นำไปสู่การพัฒนาทางการเมืองหรือไม่ อย่างไร

5. หากท่านเป็นนักการเมืองของทั้งอังกฤษและฝรั่งเศส ท่านจะแก้ไขปัญหาอคติของชนผิวสีอย่างไร เพื่อไม่ให้เกิดการจลาจลในเมืองใหญ่ขึ้นอีก

6. หากท่านเป็นมิคาอิล กอร์บาชอฟ ท่านจะทำอย่างไรในการปฏิรูปสหภาพโซเวียตและไม่ให้โซเวียตล่มสลาย

7. หากท่านเป็นผู้นำรัสเซียในปัจจุบัน ท่านจะทำอย่างไรในการทำให้ประเทศเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น

บรรณานุกรม

Barrington, L.,Bosia,M.J.,Bruhn,K.,Giaimo,S.,and McHenry,Jr.,D.E.(2010). **Comparative Politics: Structure& Choices.** Boston: Cengage Learning.

BBC. (1989). **Millions of Russians go to the polls.** Retrieved August 25, 2015, from http://news.bbc.co.uk/onthisday/hi/dates/stories/march/27/newsid_4243000/4243313.stm

Dyck, R. (Ed.). (2006). **Studying Politics: An Introduction to Political Science.** USA: Thomson Nelson.

Hauss, C. (2009). **Comparative Politics: Domestic Response to Global Challenges.** New York: Wadworth Cengage learning.

Henley, J. (2011). **Striking parallels between UK riots and France 2005 unrest.** Retrieved August 14, 2015, from http://www.theguardian.com/uk/2011/aug/14/uk-riots-france-2005-parallels

Klesner, J. (2013). **Comparative Politics: An Introduction**. USA: McGraw-Hill Education.

O'Donnell, C. (2011). **New study quantifies use of social media in Arab Spring.** Retrieved August 14, 2015, from http://www.washington.edu/news/2011/09/12/new-study-quantifies-use-of-social-media-in-arab-spring/

Parfitt, T. (2012). **Anti-Putin protesters march through Moscow.** Retrived August 14, 2015, from http://www.theguardian.com/world/2012/feb/04/anti-putin-protests-moscow-russia

Raekha, P. (2011). **English riots were 'a sort of revenge' against the police.** Retrieved August 14, 2015, from http://www.theguardian.com/uk/2011/dec/05/riots-revenge-against-police

Samuel, A. W. (2004). **Hacktivism and the Future of Political Participation.** Retrieved August 14, 2015, from http://alexandrasamuel.com/dissertation/pdfs/Samuel-Hacktivism-entire.pdf

Vilkaite, E. (2013). **Analysis of the Beslan Massacre.** Retrieved February 13, 2015, from http://www.e-ir.info/2013/02/13/analysis-of-the-beslan-massacre/

Wikipedia. (2015). **Netizen.** Retrieved August 6, 2015, from https://en.wikipedia.org/wiki/Netizen

Wikipedia. (2015). **Anti-nuclear movement in the United Kingdom.** Retrieved August 7, 2015, from https://en.wikipedia.org/wiki/Anti-nuclear_movement_in_the_United_Kingdom

บทที่ 17

วัฒนธรรมทางการเมือง (Political Culture)

วัฒนธรรมเป็นสิ่งสำคัญต่อการเมืองและการปกครอง แม้จะเป็นโดยทางอ้อมก็ตาม วัฒนธรรม หมายถึงแบบแผนต่อความคิดและการกระทำ ที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคมของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หรือสังคมใดสังคมหนึ่ง เช่น จารีต ประเพณี วิถีชีวิต ความเชื่อ ความเป็นอยู่ ภาษา การแสดงออกทางเพศฯลฯ วัฒนธรรมทางการเมืองจึงหมายถึง แบบแผนหรือการกระทำดังกล่าวของมนุษย์ที่ส่งผลกระทบหรือเกี่ยวข้องกับการเมือง (Dyck, 2006, p. 76) อาทิเช่นทัศนคติทางการเมือง พฤติกรรมการมีส่วนร่วม และการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง บุคลิกของนักการเมืองในความนิยมของประชาชน ความประพฤติของนักการเมืองในรัฐสภา การยอมรับความชอบธรรมของรัฐบาล มุมมองของประชาชนต่อการทำรัฐประหาร ฯลฯ

กลุ่มศึกษาของเกเบรียล อัลมอนด์และซิดนีย์ เวอร์บา

ตัวอย่างดังจะดูได้จากการศึกษาโดยเกเบรียล อัลมอนด์และซิดนีย์ เวอร์บา ในปี 1963 ที่ต่อมากลายเป็นหนังสือ ชื่อ The Civic Culture ซึ่งแบ่งประชาชน เป็น 3 กลุ่ม โดยใช้ตัววัด คือ วัฒนธรรมทางการเมืองนั้นคือทัศนคติต่อการเมืองและวิถีชีวิต ดังต่อไปนี้ (Axford, et.al., 2002, p. 87)

1. กลุ่มมีส่วนร่วม (Participants)

กลุ่มนี้หมายถึงประชาชนที่มีความตื่นตัวทางการเมืองสูง มีการสนใจข่าวสารและเรียนรู้เรื่องทางการเมือง และที่สำคัญมีการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองอยู่ตลอดเวลา

2. กลุ่มไพร่ฟ้า (Subjects)

กลุ่มนี้หมายถึงประชาชนที่เชื่อฟังคำสั่งของรัฐบาลและกฎหมายอย่างว่าง่าย แต่ไม่มีความสนใจในเรื่องการเมือง และไม่ได้เกี่ยวข้องกับการแสดงออกทางการเมือง เช่น การเลือกตั้ง มากนัก

3. กลุ่มคับแคบ (Parochial)

กลุ่มนี้หมายถึงประชาชนที่ไม่มีความรู้เรื่องการเมืองแม้แต่น้อย คนเหล่านั้นเป็นกลุ่มคนที่ไร้การศึกษา อยู่ในชนบทหรือพื้นที่อันห่างไกลจากเมืองใหญ่

อัลมอนด์ถือว่าไม่ว่ากลุ่มใดล้วนมีปัญหาภายในตัวเองเพราะกลุ่มคับแคบไม่อาจนำประเทศไปสู่ประชาธิปไตยที่มีวุฒิภาวะหรือสมบูรณ์แบบได้ กลุ่มไพร่ฟ้าก็ไม่สามารถเป็นตัวแทนของแนวคิดประชาธิปไตยที่มีประสิทธิภาพ เช่นเดียวกับกลุ่มมีส่วนร่วมก็อาจทำให้เสถียรภาพของรัฐนั้นสั่นคลอนจากการตื่นตัว หรือการเรียกร้องของประชาชนมากจนเกินไป ดังนั้น วัฒนธรรมที่ดีที่สุดสำหรับระบบประชาธิปไตยที่มีเสถียรภาพ จะต้องมีทั้ง 3 กลุ่มนี้ปนกัน ดังที่เรียกว่าวัฒนธรรมแบบพลเมือง (Civic Culture) (Ibid., pp. 87–88) แต่เป็นได้ว่าประเทศประชาธิปไตยน่าจะมีกลุ่มมีส่วนร่วมมากกว่ากลุ่มอื่นเพราะจะทำให้เป็นเผด็จการได้ยาก สำหรับเผด็จการนั้นมุ่งเน้นให้พลเมืองมีความภักดีต่อตนจึงน่าจะมีกลุ่มไพร่ฟ้ามากที่สุด

อย่างไรก็ตาม วัฒนธรรมอื่น ๆ ถึงแม้ดูเหมือนไม่เกี่ยวข้องกับการเมืองเลยก็สามารถเป็นตัวส่งเสริมกิจกรรมทางการเมืองได้โดยทางอ้อม เช่นเพลงชาติ หรือเครื่องแต่งกายประจำชาติถูกรัฐนำมาประกอบกับการระดมหรือปลุกเร้าให้ประชาชนปฏิบัติตามนโยบายบางประการที่รัฐวางไว้ให้ นอกจากนี้วัฒนธรรมบางแง่มุมในอดีตอาจเป็นเรื่องที่สาธารณชนมีความคิดในด้านเดียวกันหมด เช่น ทัศนคติทางเพศ แต่ปัจจุบันได้กลายเป็นเรื่องที่พูดคุยหรือถกเถียงกันอย่างมากดังบทบาทของผู้หญิงในการเมืองและสังคม หรือพวกรักร่วมเพศที่เรียกร้องสิทธิในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าการแต่งงานและการได้รับสวัสดิการสังคมเท่ากับพวกรักต่างเพศอันถือได้ว่าเป็นการเมืองอีกแง่มุมหนึ่ง

ดังนั้นวัฒนธรรมจึงเป็นเรื่องสำคัญมากต่อการเมือง โดยเฉพาะด้านอุดมการณ์ดังแนวคิดของอันโตนิโอ กรัมชี นักปรัชญาการเมืองชาวอิตาลี เขาเห็นว่ารัฐหรือผู้ปกครองนอกจากจะใช้อำนาจแบบเป็นทางการในการปกครองประเทศ เช่น ผ่านนโยบายของรัฐ กฎหมาย หรือกำลังทางตำรวจ ทหาร แล้วยังนิยมเข้ามากำหนดรูปแบบของวัฒนธรรมโดยวิธีแบบแนบเนียนและละเอียดอ่อนเพื่อทำให้ประชาชนอยู่ภายใต้อำนาจและปฏิบัติตามอุดมการณ์และนโยบายของรัฐที่วางไว้ ดังที่เรียกว่า การครองความเป็นเจ้า (Hegemony) (Dyck, 2006, p. 79) เช่น หลายประเทศมักจะมีกระทรวง หรือหน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับวัฒนธรรมแห่งชาติ หลายประเทศมีการปฏิวัติวัฒนธรรม หรือการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้ชีวิตทุกแง่มุมของประชาชน เกือบทุกประเทศจะมีหน่วยงานไว้สำหรับควบคุม หรือจำกัดการแสดงออกทางวัฒนธรรมของประชาชน ไม่ว่าภาพยนตร์ ละคร ดนตรี หรือนวนิยายผ่านหน่วยเซนเซอร์โดยมีเหตุผลว่า เพื่อศีลธรรมอันดีงาม แต่แท้ที่จริงต้องการไม่ให้ประชาชนแสดงออกทางวัฒนธรรมนอกเหนือไปจากอุดมการณ์ที่รัฐวางไว้ การกำหนดวัฒนธรรมในเกือบทุก

แง่มุม ก็จะเป็นการสร้างรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชน ที่เอื้อต่อการปกครองของรัฐ

ประเด็นสำคัญของวัฒนธรรมทางการเมือง

วัฒนธรรมทางการเมืองมีประเด็นสำคัญซึ่งส่งผลกระทบและยังเป็นตัวจัดรูปแบบทางการเมืองของประเทศต่างๆ ทั่วโลกดังต่อไปนี้ (Barrington,et al., 2010, pp. 103–104)

1. ความเชื่อเกี่ยวกับอำนาจรัฐ (Belief about authority)

ข้อนี้นำไปสู่คำถามที่ว่าวัฒนธรรมทางการเมืองของประเทศนั้นให้ความสำคัญต่ออำนาจรัฐอย่างไรโดยมองผ่านความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างชนชั้นปกครองกับประชาชน อันสามารถแบ่งออกเป็น 2 แบบคือแบบแนวดิ่งหรือแบบแนวราบ

1.1 ความสัมพันธ์ทางสังคมแบบแนวดิ่ง (Vertical) หมายถึง ความสัมพันธ์ที่ชนชั้นปกครองอยู่ในลำดับขั้นทางสังคมเหนือประชาชน ดังนั้นชนชั้นปกครองจึงเป็นผู้กุมอำนาจรัฐและกำหนดความเป็นไปทุกด้านของประชาชน

1.2 ความสัมพันธ์ทางสังคมแบบแนวราบ (Horizontal) หมายถึง ความสัมพันธ์ที่ว่าประชาชนทุกคนอยู่ในลำดับขั้นทางสังคมที่เท่ากัน ดังนั้น ประชาชนทุกคนจึงมีสิทธิในการกุมอำนาจรัฐที่เท่าเทียมกันไม่ว่าจะอยู่ในชนชั้น เชื้อชาติหรือเพศใด

2. กลุ่มหรือปัจเจกชน ? (Group vs Individual)

ข้อนี้คือคำถามที่ว่าวัฒนธรรมทางการเมืองของประเทศนั้นได้เน้นกลุ่มหรือปัจเจกชนมากกว่ากัน หากเน้นกลุ่มก็จะให้ความสำคัญต่อความสามัคคี ความเสียสละหรือการปฏิบัติตามระเบียบวินัย เพื่อก่อให้เกิดประสิทธิในการทำงานหรือความมั่นคงของกลุ่ม หากเน้นที่ปัจเจกชนก็จะให้ความสำคัญต่อความสุขส่วนบุคคลและสิทธิในการถือครองทรัพย์สินมากกว่า

3. เสรีภาพหรือความมั่นคง ? (Liberty vs Security)

ข้อนี้คือคำถามที่ว่าวัฒนธรรมทางการเมืองของประเทศนั้นเน้นเสรีภาพหรือความมั่นคงมากกว่ากัน หากวัฒนธรรมเน้นเสรีภาพก็จะให้เปิดโอกาสให้ปัจเจกชนในการแสดงออกหรือตั้งคำถามต่อกฎระเบียบ จารีตประเพณี รวมไปถึงการเคารพความหลากหลายของมนุษย์เช่น เชื้อชาติและรสนิยมทางเพศ แต่ถ้าวัฒนธรรมนั้นเน้นความมั่นคงก็จะเน้นให้ปัจเจกชนเคารพเชื่อฟังกฎระเบียบ จารีตประเพณี รวมไปถึงการกดขี่และปกปิดความหลากหลายของมนุษย์

4. การสร้างความชอบธรรมแก่ระบบการเมือง (Political system Legitimacy)

ข้อนี้นำไปสู่คำถามต่อทัศนคติหรือความเชื่อของประชาชนในประเทศนั้นว่ารัฐบาลในชุดปัจจุบันมีความถูกต้องชอบธรรมในการปกครองหรือไม่ ผู้นำทางการเมืองหรือนักการเมืองเป็นที่ไว้วางใจได้หรือไม่ อะไรคือรูปแบบการปกครองที่ถือว่าดีที่สุด

5. ชุมชนทางการเมือง (Political community)

ข้อนี้นำไปสู่คำถามที่ว่าประชาชนนั้นได้คำนึงถึงหรือผูกพันกับองค์กรทางการเมืองใดมากที่สุดดังเช่น ชุมชน รัฐบาลท้องถิ่น หรือรัฐบาลกลางฯลฯ นอกจากนี้ยังนำไปสู่คำถามที่ว่าประชาชน มีความผูกพันกับอัตลักษณ์ประจำชาติหรือไม่

ประเทศกรณีศึกษา ได้แก่ สหรัฐอเมริกา อินเดีย และจีน ซึ่งต่างมีวัฒนธรรมทางการเมืองอันโดดเด่น และมีผลกระทบต่อการปกครองของแต่ละประเทศอย่างมหาศาลแม้จะมีรูปแบบการปกครองที่แตกต่างกันก็ตาม

สหรัฐอเมริกา

นับตั้งแต่ก่อตั้งประเทศ สหรัฐอเมริกามีวัฒนธรรมทางการเมืองที่แตกต่างจากการปกครองแบบศักดินาของอังกฤษอย่างมาก บรรดาผู้ก่อตั้งประเทศร่างรัฐธรรมนูญเพื่อจัดโครงสร้างของรัฐที่ป้องกันไม่ให้ฝ่ายบริหารมีอำนาจผูกขาดเหมือนกับอังกฤษ ความสัมพันธ์ทางสังคมของสหรัฐฯ เป็นแบบแนวราบ ซึ่งเน้นความเป็นปัจเจกชน โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ รวมไปถึงเสรีภาพในการแสดงออกทางการเมือง ซึ่งได้รับการรับรองโดยรัฐธรรมนูญ แม้ในอดีต สังคมอเมริกันให้ความสำคัญแก่การอยู่ร่วมกันของชุมชนอยู่มาก แต่สหรัฐฯ ก็ต้องพบกับการเสื่อมถอยของสังคมในปัจจุบันอันเกิดจากระบบทุนนิยม ที่กระตุ้นให้คนเห็นแก่ผลประโยชน์ส่วนตัว รวมไปถึงเสรีภาพในการแสดงออก หรือการแสวงหาความสุขส่วนตัวแบบสุดโต่งอย่างเช่นวัยรุ่นในปลายทศวรรษที่ 60 จนไปถึงวิถีชีวิตของพวกยัปปี้ เมื่อทศวรรษที่ 80 ในยุคที่อิงกับเศรษฐกิจแบบตลาดเสรีนิยมใหม่ ของประธานาธิบดีโรนัลด์ เรแกน

นอกจากนี้ความแตกแยกของสังคมอเมริกัน สามารถแบ่งออกตามอุดมการณ์ หรือมุมมองในประเด็นต่าง ๆ ทางสังคม โดยเฉพาะหัวสมัยเก่าที่เคร่งในจารีตกับศาสนา และพวกหัวใหม่ที่เน้นความเท่าเทียมกันทางเพศ ได้แก่ กรณีที่ศาลสูงของสหรัฐฯ ตีความว่า ทั้ง 50 รัฐ ต้องอนุญาตให้พวกรักร่วมเพศสามารถแต่งงานกันได้อย่างถูกกฎหมาย แต่ได้รับการต่อต้าน ดังเช่น เสมียนที่ทำงานให้กับอำเภอแห่งหนึ่งในมลรัฐเคนตักกี ได้ปฏิเสธไม่ยอมรับจดทะเบียนให้พวกรักร่วมเพศ แม้จะต้องถูกลงโทษทางกฎหมายก็ตาม (Blinder and Lewin, 2015, Online) นอกจากนี้ แม้ว่าสิทธิและความก้าวหน้าในอาชีพของผู้หญิงจะเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง แต่ความเท่าเทียมกันระหว่างชายและหญิงของสหรัฐฯ ยังอยู่ในลำดับที่ต่ำกว่าประเทศพัฒนาแล้วอีกหลาย

ประเทศ สัดส่วนของผู้หญิงในวงการผู้บริหาร ระดับสูงของบริษัทต่าง ๆ และวงการการเมือง ถือได้ว่ายังต่ำอยู่ อย่างเช่น วุฒิสภาของสหรัฐฯ มีสมาชิกเพศหญิงอยู่เพียง 20 คน จากทั้งหมด 100 คน (Wikipedia, 2015, Online)

สำหรับความชอบธรรมทางการเมืองนั้น คนอเมริกันโดยเฉพาะในปัจจุบันค่อนข้างไม่ไว้ใจรัฐบาล โดยเห็นว่ารัฐบาลถูกควบคุมโดยนักการเมืองที่ฉ้อฉล รวมไปถึงกลุ่มผลประโยชน์อื่น ๆ เช่น นายทุนที่เข้ามากำหนดนโยบายของรัฐ อันเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้มีการไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งค่อนข้างต่ำ และมักยืนเสรีภาพของตนในการแสดงออกทางการเมือง อย่างไรก็ตามด้วยเหตุการณ์ความไม่สงบ ดังเช่นการก่อการร้าย เมื่อวันที่ 11 กันยายน ปี 2001 ที่ผู้ก่อการร้ายจี้เครื่องบินเพื่อพุ่งชนตึกเวิร์ดเทรด ได้ทำให้คนอเมริกันจำนวนมากหันมามองว่าเสรีภาพของตนนั้นไม่สำคัญเท่าความมั่นคงภายใต้การปกป้องของรัฐบาล ดังที่กฎหมายรัฐบัญญัติความรักปิตุภูมิ (PATRIOT Act) ที่แม้จะมีการโจมตีว่าล่วงละเมิดสิทธิส่วนบุคคล แต่ก็มาจากคนกลุ่มน้อยเท่านั้นหากเทียบกับคนส่วนใหญ่ ซึ่งเงียบเฉย (Silent Majority) อันกลายเป็นนัยของการสนับสนุนทางอ้อม ทำให้กฎหมายนี้ยังถูกขยายเวลาในการบังคับใช้ไปเรื่อย ๆ ในยุคของบารัค โอบามา (Flores, 2015, Online)

สำหรับเรื่องชุมชนทางการเมืองนั้น ถึงแม้สังคมอเมริกันจะภาคภูมิใจในเรื่องความเป็นชาติหลากวัฒนธรรมก็ตาม แต่คนอเมริกันก็มีความภูมิใจในอัตลักษณ์หลักคือ คนผิวขาวและมีวัฒนธรรมที่ได้รับอิทธิพลจากอังกฤษ อย่างเช่น วิถีชีวิตความเป็นอยู่ รวมไปถึงการนับถือศาสนาคริสต์มากที่สุด ดังนั้น สหรัฐฯ ก็ยังคงประสบปัญหาในเรื่องความเท่าเทียมกันในด้านฐานะและโอกาสทางอาชีพ ในบรรดาเชื้อชาติโดยคนผิวดำ และเชื้อสายละติน เช่นเดียวกับปัญหาความขัดแย้งทางศาสนา ภายหลังเกิดการก่อวินาศกรรมที่ตึกเวิร์ดเทรด เมื่อวันที่ 11 กันยายน 2001 ได้เกิดกระแสการเกลียดชังผู้นับถือศาสนาอิสลาม (Islamophobia) โดยเฉพาะผู้มีเชื้อสายตะวันออกกลาง ซึ่งยังมีอยู่เพิ่มสูงขึ้นเรื่อย ๆ อีกหลายภายหลังจากนั้น (Goldenberg, 2006, Online)

อินเดีย

อินเดีย มักได้ชื่อว่าเป็นประเทศประชาธิปไตยที่ใหญ่ที่สุดในโลก มีสถาบันทางการเมืองที่มั่นคงและเข้มแข็ง เช่นเดียวกับเป็นประเทศที่เศรษฐกิจโตไว และมักได้รับการคาดการณ์ว่าจะเป็นมหาอำนาจในอนาคต แต่อินเดียยังคงเป็นส่วนผสมของโลกสมัยใหม่ และสมัยเก่า ซึ่งยังคงเคร่งครัดด้วยจารีตประเพณี และศาสนา แนวคิดการจัดชนชั้นทางสังคมหรือวรรณะยังคงฝังรากลึกอยู่ในสังคมอินเดีย ความสัมพันธ์ทางสังคมของอินเดีย จึงเป็นแบบแนวดิ่ง เพราะวรรณะที่อยู่ระดับล่าง ๆ ยังคงถูกกีดกัน และถูกลิดรอนสิทธิ อันนำไปสู่การประท้วงของบุคคลเหล่านั้นอยู่เสมอมา ดังเช่นเมื่อเดือนสิงหาคม ปี 2015 ชาวอินเดียในวรรณะระดับล่าง

กว่า 500,000 คน ได้ทำการประท้วงครั้งใหญ่ที่รัฐคุชราต เพื่อเรียกร้องค่าจ้างที่สูงกว่าเดิม จนบานปลายกลายเป็นความรุนแรง (Krishnan and Shams, 2015, Online) แม้ว่ารัฐธรรมนูญของอินเดียที่ถูกนำมาใช้ในปี 1950 จะรับรองคนอินเดียว่า มีความเท่าเทียมกันในเรื่องสิทธิและเสรีภาพ ก็ตาม เช่นเดียวกับความเท่าเทียมกันทางเพศของอินเดีย ที่ยังคงถือว่าอยู่ในระดับที่ต่ำมาก อันส่งผลให้คดีการข่มขืนสตรีในอินเดียอยู่ในอัตราที่สูงมาก ประมาณกันว่าทุก 20 นาที จะมีสตรี 1 คน ถูกข่มขืน (Smith, 2015, Online) รวมไปถึงพวกรักร่วมเพศ ซึ่งรัฐยังถือว่าเป็นพฤติกรรมที่ผิดกฎหมาย อันเป็นผลสะท้อนมาจากคติความเชื่อทางศาสนาฮินดู แต่รัฐกลับรับรองผู้ชายที่มีพฤติกรรมและแปลงเพศเป็นผู้หญิงดังที่เรียกว่า อีจารา (Sampath, 2015. Online)

อินเดียเป็นสังคมที่เคารพเชื่อฟังต่อผู้มีอำนาจอย่างมาก โดยเฉพาะคนมีฐานะและนักบวชประจำท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม การที่อินเดียเป็นสังคมที่ยังเป็นประเทศที่มีประชากรในวัยหนุ่มสาวเป็นอันดับต้น ๆ ของโลก คนรุ่นใหม่เหล่านั้น ซึ่งมีการศึกษาสูงกว่าเดิม ได้เกิดความเบื่อหน่ายต่อสภาพสังคมแบบอนุรักษ์นิยม และชนชั้นปกครอง เช่นเดียวกับปัญหาการฉ้อราษฎร์บังหลวง ปัจจัยเหล่านี้ส่งผลให้พรรคอินเดียเนชันนัลคองเกรส ซึ่งครองอำนาจอยู่นานต้องพ่ายแพ้ในการเลือกตั้ง ปี 2014 สังคมอินเดียนั้นเคยคำนึงถึงเรื่องชุมชนเป็นสำคัญ แต่ความคิดเช่นนี้ได้เปลี่ยนแปลงไป เพราะการพัฒนาด้านเศรษฐกิจของอินเดีย ได้ทำให้เกิดชนชั้นกลาง ซึ่งอยู่กับสังคมบริโภคนิยม และสินค้าฟุ่มเฟือย จึงหันมาสนใจในเรื่องส่วนตัว นอกจากนี้ การที่คนอินเดียอีกจำนวนหลายล้านคน ยังคงอาศัยอยู่ในชนบท และมีฐานะยากจน อันสะท้อนให้เห็นถึงความไม่เท่าเทียมกันระหว่างชนชั้นของอินเดีย ซึ่งสูงมากถึงระดับเป็น 2 เท่า ใน 20 ปีที่ผ่านมา จากการสำรวจพบว่าร้อยละ 42 ของประชากรจำนวนมากกว่าพันล้านคนมีรายได้น้อยกว่า 1 เหรียญ 25 เซ็นต์ ต่อวัน (BBC, 2011, Online)

นอกจากนี้ อินเดียมีการปกครองแบบสหพันธรัฐ ซึ่งมีความหลากหลายทางเชื้อเผ่าชนชาติ เช่นเดียวกับภาษาพูด แต่แคว้นต่าง ๆ มีความไว้วางใจและค่อนข้างภักดีต่อรัฐบาลกลางที่นิวเดลลี อันส่งผลให้อินเดียไม่มีปัญหาการแบ่งแยกดินแดนอย่างรุนแรงในอดีต เหมือนกับประเทศอื่น กระนั้น การปกครองประเทศเป็นเวลาถึง 18 ปี ของนายกรัฐมนตรีอินทรี คานธี (ดำรงตำแหน่งในช่วงปี 1966–1977 และ ปี 1980–1984) ทำให้วัฒนธรรมทางการเมืองของอินเดียเน้นไปทางรวมศูนย์อำนาจ ในขณะที่อัตลักษณ์ท้องถิ่นของหลายรัฐ เริ่มมีอิทธิพลเพิ่มสูงขึ้นในทศวรรษที่ 90 อำเภอ 200 จากทั้งหมด 534 แห่งของอินเดีย มีความขัดแย้งระหว่างเชื้อชาติค่อนข้างรุนแรง นอกจากนี้ยังรวมไปถึงความขัดแย้งทางศาสนาระหว่างชนกลุ่มใหญ่ของอินเดียคือผู้นับถือศาสนาฮินดูกับชนกลุ่มน้อยโดยเฉพาะชาวมุสลิม การมีบทบาทที่

เพิ่มขึ้นของกลุ่มฮินดูหัวรุนแรงที่ให้การสนับสนุนรัฐบาลภายใต้พรรคภารติยะชนตะยิ่งทำให้ความขัดแย้งดังกล่าวรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ (Hauss, 2009, pp. 338–339)

จีน

เช่นเดียวกับรัสเซีย คนจีนมีความเคยชินกับความสัมพันธ์ในแนวดิ่ง ด้วยปัจจัยสำคัญคือลัทธิขงจื้อ มีอิทธิพลต่อสังคมจีนมาหลายพันปี ลัทธิขงจื้อได้เข้ามาจัดระเบียบสังคมและการเมืองโดยการปลูกฝังให้คนจีนตระหนักถึงคุณค่าของสังคม โดยเฉพาะความกตัญญูและการเคารพต่อกฎหมาย รวมไปถึงการให้ผู้เยาว์แสดงความเคารพต่อผู้อาวุโสกว่า แม้ว่าในช่วงปลายราชวงศ์ชิงปัญญาชนรุ่นใหม่ ซึ่งได้รับการศึกษาจากตะวันตก จะพยายามปฏิเสธระบบศักดินาและลัทธิขงจื้อพร้อมทั้งส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมือง ที่อิงอยู่กับประชาธิปไตย เช่น ความเสมอภาคและเสรีภาพ แต่ด้วยความวุ่นวายทางสังคมและการเมืองจีน ทำให้คนจีนยังคงเคารพเชื่อฟังผู้มีอำนาจ เช่นเดียวกับการคำนึงถึงเรื่องส่วนรวมมากกว่าความเป็นปัจเจกชน อันเป็นไปตามลัทธิชาตินิยมซึ่งคนจีนยึดถืออยู่ในทุกยุค

ในยุคคอมมิวนิสต์ก็ได้ผสมผสานแนวคิดของขงจื้อบางส่วน เข้ากับแนวคิดแบบมาร์กซ์กับเลนิน แม้ว่า เหมา เจ๋อตง จะประณามลัทธิขงจื้อ ที่ให้ความสำคัญแก่เพศชายมากกว่าผู้หญิง แต่ก็ไม่ได้แก้ไขปัญหาความเท่าเทียมกันทางเพศเท่าใดนัก สำหรับ เหมา นั้น ได้พยายามจัดระเบียบทางสังคมของจีนเสียใหม่ เพื่อเข้าสู่การเป็นรัฐคอมมิวนิสต์อย่างสมบูรณ์แบบ ในช่วงกลางทศวรรษที่ 60 โดยการริเริ่มการปฏิวัติทางวัฒนธรรม โดยกลุ่มเยาวชนรุ่นใหม่ที่แต่งชุดชุดเหมา ซึ่งมีชื่อโดยทั่วไปว่า เร็ดการ์ด (Red Guard) ในโรงเรียน และมหาวิทยาลัย มีการชุมนุมร้องเพลง หรือละเล่น เพื่อเชิดชูแนวคิด และหลักคำสอนของเหมา ผ่านหนังสือเล่มเล็ก และยังมุ่งมั่นในการทำลายสิ่งเก่า 4 อย่าง ที่เป็นอุปสรรคสำหรับการพัฒนาประเทศจีน คือ ประเพณีเก่า (Old customs) วัฒนธรรมเก่า (Old culture) นิสัยเก่า (Old habits) และความคิดเก่า (Old ideas) ซึ่งในที่นี้รวมถึงลัทธิขงจื้อด้วย ดังนั้น เป้าหมายของกลุ่มเรดการ์ดจึงรวมไปถึงการทำลายป้ายที่ประดับอยู่หน้าบ้านของขงจื้อ รวมไปถึงโบราณสถานและวัดวาอารามต่าง ๆ (Slavicek, 2010, pp. 58, 65)

ภายหลังการเปิดประเทศสู่ตลาดเสรีของเติ้ง เสี่ยวผิง ได้ทำให้เกิดคนจีนที่เป็นเศรษฐีรุ่นใหม่ อันนำไปสู่ความแตกต่างระหว่างชนชั้นที่เห็นได้อย่างชัดเจน สังคมจีนดูเหมือนจะเน้นไปที่เรื่องวัตถุนิยม และเรื่องส่วนตัวมากว่าให้ความสำคัญแก่ชุมชน ในขณะเดียวกันความตื่นตัวทางการเมืองของคนจีนก็ได้เพิ่มสูงขึ้น อันนำไปสู่การประท้วงครั้งใหญ่ที่จตุรัสเทียนอันเหมิน ในปี 1989 ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความไม่ไว้ใจของคนจีน ต่อรัฐบาลซึ่งได้ฝังรากลึกจนถึงปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม สังคมจีนยังคงมีอคติทางเพศเหมือนกับเมื่อในอดีตเช่น ผู้หญิง

จีนยังคงพบกับโอกาสในเรื่องการทำงานและอยู่ในวงการการเมืองน้อยกว่าผู้ชาย ที่สำคัญการเลือกเพศของบุตร นิยมเลือกผู้ชายมากกว่าผู้หญิง อันส่งผลให้จำนวนประชากรผู้ชายมีมากกว่าผู้หญิง (BBC, 2010, Online) นอกจากนี้ สังคมจีนยังปิดรับไม่ยอมรับสิทธิและการแสดงออกของพวกรักร่วมเพศ

คนจีนส่วนใหญ่เป็นชาวฮั่น ภาคภูมิใจและยึดติดอยู่กับอัตลักษณ์ประจำชาติที่ถูกปลูกฝังโดยพรรคคอมมิวนิสต์ แต่ก็มีปัญหาของชนกลุ่มน้อยอยู่เสมอ ดังเช่น ชาวทิเบต ซึ่งมักประท้วงเพื่อเรียกร้องเอกราช และชาวอุยกูร์ ซึ่งอาศัยอยู่ในเขตปกครองตนเองซินเจียง อุยกูร์ซึ่งไม่สามารถผสมกลมกลืนเข้ากับอัตลักษณ์ประจำชาติ ทางการจีนจึงมักประณามชาวอุยกูร์ ซึ่งต่อสู้เพื่อแบ่งแยกดินแดนว่าเป็นพวกก่อการร้าย (Chung, 2002, Online) นอกจากนี้รัฐบาลจีนยังไม่ได้มอบเสรีภาพให้กับศาสนาต่าง ๆ อย่างเต็มที่ เช่น ศาสนาคริสต์ ศาสนาพุทธ ซึ่งเป็นศาสนาประจำรัฐทิเบต อิสลาม ซึ่งเป็นศาสนาสำคัญของซินเจียง สำหรับลัทธิที่ถูกก่อตั้งขึ้นมาใหม่อย่างเช่น ฟาหลุนกง ก็ถูกทางการปราบปรามอย่างหนัก

จากการเปรียบเทียบประเทศกรณีศึกษา สามารถสรุปโดยสังเขปดังต่อไปนี้

1. ประเทศที่เป็นประชาธิปไตย มักมีกลุ่มที่มีส่วนร่วมทางการเมืองสูง และมีความสัมพันธ์ทางสังคมแนวราบมากกว่าประเทศที่เป็นเผด็จการ ในกรณีนี้ ยกเว้นอินเดีย ซึ่งมีปัจจัยอื่นเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย เช่น คติความเชื่อ และจารีตประเพณี

2. ประเทศที่เป็นประชาธิปไตย อาจหันมาให้ความสำคัญต่อความเป็นกลุ่มและเรื่องของความมั่นคงมากกว่าความเป็นปัจเจกชน และเสรีภาพในหลายกรณี เช่น เกิดความวุ่นวายทางการเมือง หรือความเสื่อมทรามของสังคม ดังเช่นอินเดีย และสหรัฐอเมริกา

3. ประเทศที่เป็นเผด็จการ ซึ่งคุ้นเคยกับวัฒนธรรมแบบแนวดิ่ง จะให้ความศรัทธาต่อตัวบุคคล ในฐานะบุคคลที่เข้มแข็ง มากกว่าประเทศที่เป็นประชาธิปไตย กรณียกเว้นได้แก่ อินเดีย ซึ่งมีลักษณะทางวัฒนธรรมที่ค่อนไปทางเผด็จการในบางครั้ง

4. ประชาชนของทุกประเทศที่เป็นกรณีศึกษาจะมีการยึดมั่นต่ออัตลักษณ์ของชาติโดยรัฐบาลในประเทศกลุ่มเผด็จการจะมีบทบาทอย่างสูงในการเสริมสร้างอัตลักษณ์ เพื่อให้ประชาชนได้ยึดมั่น เพื่อเสริมอำนาจในการปกครอง แต่ไม่ว่าประชาธิปไตยหรือเผด็จการอย่างเช่น อินเดีย หรือจีน ก็ต้องพบกับความขัดแย้งในเรื่องเชื้อชาติและศาสนา

5. ไม่ว่าประเทศประชาธิปไตยหรือเผด็จการ ชนกลุ่มน้อย เช่น ผู้หญิง และพวกรักร่วมเพศยังถูกกีดกั้น ไม่ให้ได้รับสิทธิและโอกาสในด้านต่าง ๆ ทางการเมือง และสังคม อันสะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของวัฒนธรรมที่ให้ผู้ชายเป็นใหญ่ ซึ่งยังดำรงอยู่คู่ขนานและมีอิทธิพลต่อรูปแบบการเมือง

สรุป

วัฒนธรรมทางการเมือง หมายถึง แบบแผนความคิดและการกระทำที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตของมนุษย์ ในสังคมของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หรือสังคมใดสังคมหนึ่ง เช่น จารีต ประเพณี วิถีชีวิต ความเชื่อ ความเป็นอยู่ ภาษา การแสดงออกทางเพศ ฯลฯ อันเกี่ยวข้องกับการเมือง การศึกษาโดยเกเบรียล อัลมอนด์และซิดนีย์ เวอร์บา แบ่งประชาชนเป็น 3 กลุ่ม ตามวัฒนธรรมทางการเมือง คือ 1. กลุ่มมีส่วนร่วมหรือกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการเมืองสูง 2. กลุ่มไพร่ฟ้าหรือกลุ่มที่ปฏิบัติตามรัฐเพียงอย่างเดียว 3. กลุ่มคับแคบหรือกลุ่มที่ไม่เกี่ยวข้องและไม่รู้เรื่องการเมือง โดยการศึกษาเห็นว่าทุกรัฐต้องมีทั้ง 3 กลุ่มนี้สลับกันไป นอกจากนี้รูปแบบต่าง ๆ ของวัฒนธรรม ยังส่งผลถึงเรื่องการเมืองในทางอ้อม เช่น การแต่งกาย และเรื่องทางเพศ ซึ่งเป็นไปตามทฤษฎีการครองความเป็นใหญ่ของอันโตนีโอ กรัมชี ที่เสนอว่าชนชั้นกลางใช้อุดมการณ์ผ่านวัฒนธรรมดังกล่าว เพื่อครอบงำชนชั้นล่าง วัฒนธรรมทางการเมือง มีประเด็นสำคัญคือ 1. ความเชื่ออำนาจรัฐ เกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางสังคม แบ่งออกเป็น 1.1 ความสัมพันธ์ทางสังคมแบบแนวดิ่ง คือ ชนชั้นปกครองอยู่เหนือกว่าชนชั้นอื่น 1.2 ความสัมพันธ์ทางสังคมแบบแนวราบ คือ ทุกชนชั้นอยู่เท่ากัน 2. กลุ่มหรือปัจเจกชน คือ ประเทศนั้นให้ความสำคัญแก่กลุ่มหรือตัวบุคคล 3. เสรีภาพหรือความมั่นคง คือ ประเทศนั้นให้ความสำคัญแก่เสรีภาพหรือความมั่นคงของรัฐ 4. การสร้างความชอบธรรมแก่ระบบการเมือง คือ ประชาชนในประเทศนั้นเชื่อมั่นในรัฐบาลของตนหรือไม่ และ 5. ชุมชนทางการเมือง คือ ประชาชนในประเทศนั้นให้ความสำคัญแก่องค์กรทางการเมืองใด และมีความผูกพันกับอัตลักษณ์ประจำชาติหรือไม่

ประเทศกรณีศึกษาได้แก่ สหรัฐอเมริกา ซึ่งเน้นความสัมพันธ์ทางสังคมแบบแนวราบ สังคมอเมริกันเคยให้ความสำคัญแก่ชุมชน แต่ต่อมาก็หันมาเน้นปัจเจกชน อันส่งผลให้เกิดปัญหาต่าง ๆ โดยเฉพาะในเมืองใหญ่ สังคมอเมริกันยังมีความแตกแยกในด้านอุดมการณ์ เช่น พวกที่ต่อต้านกับพวกที่สนับสนุนสิทธิ และเสรีภาพของชนกลุ่มน้อย เช่น พวกรักร่วมเพศหรือผู้หญิง ยังได้รับสิทธิและโอกาสทางอาชีพน้อยกว่าผู้ชาย สังคมอเมริกันแม้ให้ความสำคัญเรื่องเสรีภาพ แต่เมื่อพบกับการก่อการร้าย เมื่อวันที่ 11 กันยายน ปี 2001 คนอเมริกันให้ความสำคัญด้านความมั่นคงมากกว่า เช่นเดียวกับการหันมาให้ความไว้วางใจแก่รัฐบาลมากกว่าเดิม สังคมอเมริกัน แม้เน้นเรื่องความหลากหลายทางเชื้อชาติ และศาสนา แต่ยังให้ความสำคัญแก่คนผิวขาวมากว่าคนสีผิวอื่น โดยเฉพาะภายหลังเหตุการณ์ 9/11 ได้ทำให้ความขัดแย้งทางศาสนาโดยเฉพาะกับผู้นับถือศาสนาอิสลาม

สำหรับอินเดียนั้น แม้เป็นประชาธิปไตย แต่มีความสัมพันธ์ทางสังคมแบบแนวดิ่ง เพราะวัฒนธรรมทางการเมือง ที่จารีตและศาสนาอันนำไปสู่การกีดกันสิทธิและเสรีภาพของชนกลุ่มน้อย เช่น ผู้หญิง และพวกรักร่วมเพศ สังคมอินเดียแม้เคยให้ความสำคัญแก่ชุมชน แต่ต่อมาก็หันมาเน้นปัจเจกชน เพราะการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ และลัทธิบริโภคนิยม เช่นเดียวกับการมีคนรุ่นใหม่ และชนชั้นกลาง ทำให้มีการต่อต้านระบบสังคมแบบเก่า ๆ และยังนำไปสู่การแตกต่างทางฐานะและเศรษฐกิจอย่างสูงในอินเดีย คนอินเดียให้ความไว้วางใจต่อรัฐบาลกลาง แต่ก็ต้องเสื่อมลงในบางช่วง เพราะการปกครองแบบรวมศูนย์อำนาจของนายกรัฐมนตรีอินทิรา คานธี นอกจากนี้ ความยึดมั่นในอัตลักษณ์ประจำท้องถิ่นของคนอินเดียได้ก่อให้ขัดแย้งระหว่างเชื้อชาติของอินเดียเพิ่มสูงขึ้น เช่นเดียวกับความขัดแย้งระหว่างศาสนา โดยเฉพาะฮินดูกับอิสลาม

ส่วนจีน มีความสัมพันธ์ทางสังคมแบบแนวดิ่ง เพราะวัฒนธรรมทางการเมืองที่อิงกับลัทธิขงจื้อ และความวุ่นวายทางสังคมกับการเมือง ทำให้คนจีนมีแนวโน้มเชื่อฟังผู้มีอำนาจ และเรื่องส่วนรวมมากกว่าความเป็นปัจเจก สังคมจีนในยุคของเหมา เจ๋อตง ยังได้รับการปลูกฝังต่อลัทธิคอมมิวนิสต์ ที่เน้นความเป็นรัฐและระบบทางสังคมใหม่ ในช่วงปฏิวัติวัฒนธรรม การเปิดประเทศในยุคเติ้ง เสี่ยวผิง ได้ทำให้เกิดชนชั้นกลางใหม่ ที่คำนึงถึงเรื่องส่วนตัว มากกว่าชุมชน และยังนำไปสู่การเสื่อมความศรัทธาต่อรัฐบาล อันนำไปสู่การประท้วงครั้งใหญ่ที่จตุรัสเทียนอันเหมิน ในปี 1989 อย่างไรก็ตามสังคมจีนก็ยังเต็มไปด้วยอคติทางเพศ เช่น สิทธิและโอกาสของผู้หญิง กับพวกรักร่วมเพศ ยังคงถูกจำกัด อคติทางเพศยังนำไปสู่จำนวนที่ไม่สมดุลระหว่างประชากรชายและหญิง จีนยังมุ่งเน้นที่อัตลักษณ์ของชาวฮั่น และที่ถูกกำหนดโดยลัทธิคอมมิวนิสต์ อันก่อให้เกิดความขัดแย้งกับชนกลุ่มน้อย เช่น ทิเบต และอุยกูร์ รวมไปถึงกลุ่มนับถือศาสนาต่าง ๆ

คำถามสำหรับการอภิปราย

1. วัฒนธรรมทุกแง่มุมสามารถเกี่ยวข้องกับการเมืองได้หรือไม่

2. การแบ่งกลุ่มวัฒนธรรมทางการเมืองได้ 3 กลุ่ม ตามเกเบรียล อัลมอนด์และซิดนีย์ เวอร์บา มีความสมเหตุสมผลหรือไม่ เพราะเหตุใด

3. ท่านคิดว่าเราจะสามารถแบ่งความสัมพันธ์ทางสังคมแบบแนวดิ่ง และแนวราบได้อย่างสิ้นเชิงในสังคมใดสังคมหนึ่งหรือไม่ เพราะเหตุใด

4. ท่านคิดว่ารัฐควรเน้นความเป็นปัจเจกชน หรือชุมชนมากกว่ากัน เพราะเหตุใด

5. ท่านคิดว่าสังคมอเมริกัน มีความสัมพันธ์ทางสังคมแบบแนวราบจริงหรือไม่ เพราะเหตุใด

6. ท่านคิดว่าอินเดียจะเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมทางการเมืองให้สอดคล้องกับประชาธิปไตยได้หรือไม่ อย่างไร

7. ระหว่างการปกครองที่นำโดยบุคคลที่เข้มแข็ง กับการปกครองที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน ตามลักษณะแบบประชาธิปไตย ท่านคิดว่าการปกครองแบบไหนดีกว่ากัน เพราะเหตุใด

บรรณานุกรม

Axford, B.,Browning,G.K.,Huggins,R.,Rosamond,B.,Grant,A.,and Turner,J.(2002). **Politics: An Introduction.** London and New York: Routledge.

Barrington, L.,Bosia,M.J.,Bruhn,K.,Giaimo,S.,and McHenry,Jr.,D.E.(2010). **Comparative Politics: Structure& Choices.** Boston: Cengage Learning.

BBC. (11, January 2010). **China faces growing gender imbalance.** Retrieved 7, October 2015 from http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/8451289.stm

BBC. (7, December 2011). **India income inequality doubles in 20 years, says OECD.** Retrieved 7, October 2015 from http://www.bbc.com/news/world-asia-india-16064321

Blinder, A. and Lewin, T. (2015). **Clerk in Kentucky Chooses Jail Over Deal on Same-Sex Marriage.** Retrieved 3, September 2015 from http://www.nytimes.com/2015/09/04/us/kim-davis-same-sex-marriage.html?_r=0

Chung, C.C. (2002). **China's 'War on Terror': September 11 and Uighur Separatism.** Retrieved 10, October 2015 from http://www.cfr.org/china/chinas-war-terror-september-11-uighur-separatism/p4765

Dyck, R. (Ed.). (2006). **Studying Politics: An Introduction to Political Science.** USA: Thomson Nelson

Flores, R. (2015). **Obama pushes Senate to pass Patriot Act extension.** Retrieved May 30, 2015 from http://www.cbsnews.com/news/obama-pushes-senate-to-pass-patriot-act-extension/

Goldenberg, S. (2006). **Islamophobia worse in America now than after 9/11, survey finds.** Retrieved May 30, 2015 from http://www.theguardian.com/world/2006/mar/10/usa.religion

Hauss, C. (2009).**Comparative Politics:Domestic Response to Global Challenges.** New York: Wadworth Cengage learning.

Krishnan, M. and Shams, S. (2015). **Caste violence in India's Gujarat puts PM Modi in a fix.** Retrieved 27, August 2015 from http://www.dw.com/en/caste-violence-in-indias-gujarat-puts-pm-modi-in-a-fix/a-18677199

Sampath, R. (2015). **India has outlawed homosexuality. But it's better to be transgender there than in the U.S.** Retrieved from https://www.washingtonpost.com/posteverything/wp/2015/01/29/india-has-outlawed-homosexuality-but-its-better-to-be-transgender-there-than-in-the-u-s/

Slavicek, L. C. (2010). **The Chinese Cultural Revolution**.USA: Chelsea House

Smith, J. (2015). **India is in denial about its rape culture–but then so are we.** Retrieved 8 March, 2015 from http://www.independent.co.uk/voices/india-is-in-denial-about-its-rape-culture-but-then-so-are-we-10093481.html

Wikipedia. (2015). **Women in the United States Senate.** Retrieved 13, October 2015 from https://en.wikipedia.org/wiki/Women_in_the_United_States_Senate#Women_senators_for_the_114th_Congress